

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 100–172

Inntektskapittel: 3100

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 100–172

Inntektskapittel: 3100

Innhold

Del I	Hovedinnledning	9	<i>Programkategori 02.10</i>	
1	Innledning	11	<i>Utenriksformål</i>	65
2	Kvalitetssikring og kontroll av tilskuddsmidlene	15	Kap. 115 Kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål	65
3	Tabelloversikter over budsjettforslaget	17	Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner	69
4	Generelle merknader til budsjettforslaget	20	Kap. 117 EØS- finansieringsordningene	94
5	Overføring til neste budsjettermin – bruk av stikkordet «kan overføres»	22	Kap. 118 Nordområdetiltak mv.	101
6	Årsoversikt for Utenriksdepartementet	24	Programområde 03	
7	Anmodningsvedtak	25	Internasjonal bistand	110
8	Programområde 02		<i>Programkategori 03.00</i>	
8.1	Satsing i nordområdene	26	<i>Administrasjon av utviklingshjelpen</i>	110
8.2	Trygge Norges sikkerhet	27	Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	111
8.3	Klima og bærekraftig utvikling ...	30	Kap. 141 Direktoratet for utviklings-samarbeid (Norad)	112
8.4	En aktiv europapolitikk	30	Kap. 144 Fredskorpset	112
8.5	Rettferdig global styring	32	<i>Programkategori 03.10 Bilateral bistand</i>	113
8.6	Norgesfremme, omdømme og kultur	34	Kap. 150 Bistand til Afrika	114
8.7	Konsulær bistand og utlendingsfeltet	35	Kap. 151 Bistand til Asia	131
9	Programområde 03		Kap. 152 Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika	142
	Internasjonal bistand	37	Kap. 153 Bistand til Latin-Amerika	146
Del II	Nærmere om budsjettforslaget	53	<i>Programkategori 03.20</i>	
10	Budsjettforslaget	55	<i>Globale ordninger</i>	150
	Programområde 02		Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling	151
	Utenriksforvaltning	55	Kap. 161 Næringsutvikling	157
	<i>Programkategori 02.00</i>		Kap. 162 Overgangsbistand (gap)	161
	<i>Administrasjon av utenriksstjenesten</i>	55	Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	163
	Kap. 100 Utenriksdepartementet	58	Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati	173
	Kap. 3100 Utenriksdepartementet	62	Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering	183
	Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	63	Kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling mv.	189
	Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	63	Kap. 167 Flyktningtiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	198
			Kap. 168 Kvinner og likestilling	199
			Kap. 169 Globale helse- og vaksineinitiativ .	202
			<i>Programkategori 03.30</i>	
			<i>Multilateral bistand</i>	213
			Kap. 170 FN-organisasjoner mv.	215
			Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner ...	246
			Kap. 172 Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak	261

Del III	Spesielle tema	265	13.2.1	Kjønnsfordeling fravær pga sykt barn/foreldrepermisjon	317
11	Nordområdepolitikken – Langsiktig satsing på kunnskap, aktivitet og nærvær	267	13.3	Ansettelsesforhold	318
12	Rapport om samstemt politikk for utvikling	278	13.3.1	Kjønnsfordeling heltids- og deltidsansatte	318
12.1	Tilgang til kunnskap og teknologi	279	13.3.2	Kjønnsfordeling fast/midlertidig ..	318
12.1.1	Forskning og høyere utdanning ..	280	13.4	Kompetanseutvikling/ lederutvikling etc.	318
12.1.2	Tilgang til og utnyttning av kunnskaper	281	13.5	UDs stipendordning for videreutdanning	319
12.1.3	Global kunnskapsinfrastruktur ...	283	13.6	Seniorpolitikk i utenrikstjenesten	319
12.1.4	Samlet vurdering	284	13.7	Motvirke trakassering	319
12.2	Økonomisk vekst og sosial utvikling	284	13.8	Norad og Fredskorpset	320
12.2.1	Handel	285	14	Klima- og miljøtiltak innenfor Utenriksdepartementets ansvarsområde	321
12.2.2	Investeringer	286			
12.2.3	Finansiering av globale fellesgoder	288		Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2012, kapitlene 100–172 og kapittel 3100	331
12.2.4	Samlet vurdering	289			
12.3	Klimaendringer og bærekraftig utvikling	290		Vedlegg 1	
12.3.1	Utslipp av klimagasser	290		Tusenårsmålene og status for måloppnåelse	340
12.3.2	Fornybar energi	293			
12.3.3	Bærekraftig ressursforvaltning og biologisk mangfold	293		Vedlegg 2	
12.3.4	Samlet vurdering	295		Bilateral bistand i 2010	345
12.4	Fred og sikkerhet	295			
12.4.1	Norges bidrag til fred og konfliktløsning	296		Vedlegg 3	
12.4.2	Norske bidrag til global sikkerhet	298		Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser	350
12.4.3	Samlet vurdering	299			
12.5	Global helse	299		Vedlegg 4	
12.5.1	Helsesystemer. Den internasjonale helsepersonellkrisen	300		Bistand gjennom ikke-norske frivillige organisasjoner og stiftelser	351
12.5.2	Smittsomme sykdommer.	301			
12.5.3	Ikke-smittsomme sykdommer	302		Vedlegg 5	
12.5.4	Samlet vurdering	303		Bistand gjennom multilaterale organisasjoner	352
12.6	Menneskerettigheter og likestilling	304			
12.6.1	Menneskerettigheter	304		Vedlegg 6	
12.6.2	Likestilling mellom kvinner og menn	305		Bilateral bistand fordelt på sektorer	353
12.6.3	Samlet vurdering	306			
13	Likestilling	307		Vedlegg 7	
13.1	Lønns- og stillingsnivåer	315		Omtale av lederes ansettelsesvilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet	354
13.1.1	Overordnet kjønnsfordeling	315			
13.1.2	Bruk av overtid	317			
13.2	Permisjoner/Fravær	317			

Oversikt over bokser

Boks 10.1 Faktaboks om multilateralt samarbeid	196
Boks 10.2 Parisklubben	263

Figuroversikt

Figur 9.1 De fem største mottakerlandene av norsk bilateral bistand i 2010, perioden 2007-2010 (mill. kroner)	45
Figur 10.1 EØS-midlene 2004-2009 og 2009-2014. Norsk bidrag i mill. euro	95

Vedlegg 2

Figur 2.1 Bilateral bistand til største mottakerland i Afrika	345
Figur 2.2 Bilateral bistand til største mottakerland i Asia	346
Figur 2.3 Bilateral bistand til Midtøsten	347
Figur 2.4 Bilateral bistand til største mottakerland i Latin-Amerika	348
Figur 2.5 Bilateral bistand til hovedregionene	349

Vedlegg 3

Figur 3.1 Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner/stiftelser	350
---	-----

Vedlegg 4

Figur 4.1 Bistand gjennom ikke-norske frivillige organisasjoner/stiftelser	351
--	-----

Vedlegg 5

Figur 5.1 Bistand gjennom multilaterale organisasjoner	352
--	-----

Vedlegg 6

Figur 6.1 Største mottakerland av bilateral bistand fordelt på sektorer, 2010	353
---	-----

Tabelloversikt

Tabell 9.1	Samlet ODA-godkjent bistand fordelt på bistandstype 2007-2010	44	Tabell 10.4	Norges avtaleregulerte fordringer på utviklingsland per 31. mars 2010	262
Tabell 9.2	Samlet bilateral bistand fordelt på hovedregion, 2007-2010	45	Tabell 11.1	Oppfølging av regjeringens nordområdesatsing	267
Tabell 9.3	Bistand fordelt på type avtalepartner, 2007-2010	46	Tabell 13.1	Samlet bilateral bistand kodet med Policy Marker kvinner og likestilling og andel av bilateral bistand, 2006-2010	314
Tabell 9.4	Multilaterale organisasjoner: De største avtalepartnerne	47	Tabell 13.2	Andel kvinner i lederstillinger 2005-2010	315
Tabell 9.5	Norske frivillige organisasjoner; de seks største avtalepartnerne, 2007-2010	47	Vedlegg 1		
Tabell 10.1	Indikatorer på situasjonen i utvalgte land i Afrika	115	Tabell 1.1	Tusenårsmålene og status for måloppnåelse	343
Tabell 10.2	Indikatorer på situasjonen i utvalgte land i Asia	132			
Tabell 10.3	Fakta om utviklingsbankene	247			

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 100–172

Inntektskapittel: 3100

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 16. september 2011,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Hovedinnledning

1 Innledning

Regjeringen vil føre en utenrikspolitikk som prioriterer norske interesser og områder der Norge har forutsetninger for å gjøre en forskjell. Respekt for folkeretten, grunnleggende menneskerettigheter og fremme av en internasjonal rettsorden ligger til grunn for vår politikk. Ankerfester for vår utenriks- og sikkerhetspolitikk er vår systematiske støtte til FN, NATO-medlemskapet og vårt nære forhold til våre nordiske naboer, Europa og EU, blant annet gjennom EØS-avtalen og Schengen-samarbeidet. Hovedlinjene for norsk utenrikspolitikk ligger i St.meld. nr. 15 (2008-2009) om *Interesser, ansvar og muligheter*.

Norske interesser kan bare ivaretas dersom vi prioriterer våre nærområder. Derfor er nordområdepolitikken en strategisk prioritet for regjeringen. Ivaretagelse av norske interesser krever i tillegg at vi engasjerer oss utenfor nærområdene. Den internasjonale finanskrisen viser at internasjonale utfordringer berører alle land, og særlig en åpen, utadrettet økonomi som den norske.

Verden gjennomlever en økonomisk omstillingsperiode som er den mest gjennomgripende på tiår. Dette har internasjonale politiske konsekvenser så vel som mulige økonomiske følger for Norge. Ivaretagelse av norske innbyggers velferd og sikkerhet krever at Norge både forstår endringene og tar et internasjonalt ansvar. En snever politisk og geografisk forståelse av norske interesser er dårlig norsk interessepolitikk, i en situasjon der global politikk og økonomi ikke stanser ved norsk grense.

Nordområdene har siden regjeringsskiftet i 2005 vært regjeringens viktigste strategiske satsingsområde i utenrikspolitikken. Regjeringen har økt bevilgningsforslagene, styrket kontakten med samarbeidspartnere lokalt, regionalt og nasjonalt, samtidig som vi har løftet nordområdespørsmål i internasjonale fora. På den måten har vi bidratt til sterkere fokus på både mulighetene og utfordringene som ligger i nord. I løpet av høsten legger vi frem en stortingsmelding om nordområdene. Meldingen ser nordområdene i et mer helhetlig perspektiv og gjør opp status for satsingen så langt siden framleggelsen av nordområdestrategien i desember 2006 og handlingsprogram

met «Nye byggesteiner» i 2009. Samtidig trekker vi opp føringer for den videre satsingen. En viktig del av vår nordområdepolitikk er rettet mot Arktis. Gjennom beslutningen om å legge Arktis råd sitt permanente sekretariat til Tromsø, har regjeringen bidratt til å styrke byens internasjonale kompetanse og arktiske profil ytterligere.

Delelinjeavtalen mellom Norge og Russland trådte i kraft 7. juli 2011. Gjennom den avtalen har forholdet mellom Norge og Russland tatt nye, viktige steg. Forholdet til Russland vil forbli en hovedprioritet. En langsiktig forvaltning og ivaretagelse av felles interesser i nord kan bare løses gjennom russisk medvirkning og engasjement. Derfor vil vi videreutvikle forholdet til Russland. Vår politikk skal være preget av samarbeid og fasthet. Energi-, miljø- og fiskerisamarbeid vil være viktig for oss. I tillegg er styrking av rettsstat, menneskerettigheter og en fri presse vår politikk. Russland har en egeninteresse av å utvikle sitt demokrati.

Vårt NATO-medlemskap og transatlantiske samarbeid trykker vår sikkerhet. Derfor vil regjeringen prioritere internasjonalt samarbeid og fortsatt god kontakt med våre allierte. NATOs nye strategiske konsept vektlegger oppmerksomhet om alliansens nærområder, i tillegg til at alliansen skal være med å ta et internasjonalt sikkerhetsansvar. Dette er i tråd med regjeringens holdning, og vi vil bidra til at NATO er relevant i en ny tid. Regjeringen vil fortsette arbeidet med tettere samarbeid med de nordiske landene om sikkerhetspolitikken. Norge har formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet i 2012.

Global nedrustning sikrer en tryggere verden og vår felles fremtid. Derfor er arbeidet for en verden uten kjernevåpen, konvensjonelle nedrustningsavtaler og ikke-spredning viktig for regjeringen. Vi vil fortsette vårt engasjement for humanitær nedrustning. Vi vil følge opp minekonvensjonen og konvensjonen om klaseammunisjon. Arbeid mot væpnet vold gis fortsatt tyngde, og det neste året vil arbeidet med en internasjonal avtale som regulerer våpenhandel, være en viktig sak for regjeringen.

En oppdatert europapolitikk vil ivareta norske interesser og bidra til gjennomslag for norske syn. Dette vil vi både gjøre i EUs formelle strukturer og overfor hvert enkelt medlemsland. EØS-avtalen utgjør den sentrale byggesteinen i vår kontakt med EU. Gjennom EØS-finansieringsordningene bidrar vi til sosial og økonomisk utvikling, hovedsakelig i de sentraleuropeiske landene. Dette er i deres og vår egen interesse. EØS-finansieringsordningene styrker samarbeidet med disse landene på en rekke områder, og regjeringen vil fortsatt prioritere områder som er relevant både for Norge og for mottakerlandene.

Gjennom vår deltakelse i ISAF-operasjonen i Afghanistan og operasjonen i Libya tar Norge et internasjonalt ansvar for fred og sikkerhet. Regjeringen vil fortsatt prioritere deltakelse i internasjonale operasjoner under FN-mandat. Afghanistan vil forbli vårt viktigste internasjonale militære engasjement. I tråd med konklusjonen på Lisboa-toppmøtet i NATO arbeider vi med våre NATO-allierte i Afghanistan om å overføre sikkerhetsansvaret til afghanske myndigheter innen utgangen av 2014. Norges militære engasjement er innrettet for å bidra til en slik overføring. Vi vil fortsette vårt betydelige sivile arbeid i landet for å sette Afghanistan i stand til å sikre sin egen utvikling. Vår innsats i Libya er forankret i et FN-mandat. Sikkerhetsrådets resolusjon om Libya var historisk. For første gang ble det gitt mandat til en operasjon med beskyttelse av sivile som utgangspunkt. Regjeringen vil arbeide for at FN settes bedre i stand til å håndtere internasjonale oppgaver. De siste årene har FNs humanitære innsats blitt styrket, blant annet gjennom opprettelsen av FNs nødhjelpsfond. Regjeringen vil arbeide for at FNs humanitære innsats styrkes ytterligere. Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 og arbeid mot seksualisert vold er prioriterte saker der regjeringen vil arbeide i FNs organisasjoner og med andre land for å sikre oppfølging.

Regjeringen vil at FN skal være en moderne og effektiv organisasjonen. Bare slik kan verdensorganisasjonen møte tidens krav. Regjeringen fortsetter sitt bidrag til dette omfattende arbeidet. Norge har lenge vært blant de fem største givne til FN-systemet. Regjeringen opprettholder et høyt støttenivå i 2012.

Med UNWomen er FNs nye likestillingsstruktur på plass. Regjeringen vil arbeide for at UNWomen blir en sterk organisasjon for likestilling internasjonalt.

FN er den viktigste internasjonale fredsorganisasjonen. Derfor vil vi ha tett kontakt med FN knyttet til vår egen politikk for fred og forsoning.

Regjeringen vil fortsette sin engasjementspolitikk, og vi skal være rede til å bistå parter som ønsker vår hjelp for å finne fredlige løsninger på konflikter.

FNs tusenårsmål vil fortsatt være en ledetråd i regjeringens politikk for utvikling. Norge har tatt et spesielt ansvar for å nå tusenårsmål 4 og 5, og gjennom den internasjonale vaksinealliansen GAVI dobler vi nå det norske bidraget frem mot 2015. Norge bidrar dermed til at millioner av barn blir vaksinert. Gjennom satsing på mødre helse bidrar vi til at kvinners mulighet til trygge fødsler styrkes.

Regjeringens overordnede, internasjonale mål er respekt for menneskeverdet. I internasjonale organisasjoner så vel som i tosidig kontakt med andre land påtaler vi brudd på menneskerettighetene, følger opp internasjonalt regelverk og drøfter utviklingen. Vi vil prioritere støtte til menneskerettighetsforsvarere, ytringsfrihet og journalisters situasjon, kampen mot dødsstraff og tortur og alle former for diskriminering.

Regjeringen vil i 2012 styrke et målrettet arbeid for å støtte norsk næringsliv i utlandet. I vårt arbeid mot fremvoksende økonomier er næringslivsfremme og næringslivssamarbeid en naturlig og sentral del av norsk utenrikspolitikk. Regjeringen vil bidra til å sikre norske bedrifter innpass og bistå norske bedriftsrepresentanter i utlandet. Vi vil fortsette det langsiktige virket for å fremme norsk kunst og kultur. Dette er en del av regjeringens kulturløft. En regelverksbasert, internasjonal økonomisk orden er i Norges interesse, slik den forvaltes gjennom Verdens handelsorganisasjon WTO. Regjeringen arbeider for en avslutning av Doha-utviklingsrunden, til beste både for norsk økonomi og økonomisk vekst i utviklingsland.

Regjeringen vil styrke innsatsen i utviklingspolitikken om politikkkaksene som skissert i St. meld. nr. 13 og Innst. S. nr. 269 (2008-2009) Om klima, konflikt og kapital. Varig framgang i kampen mot fattigdom krever rettferdig fordeling, mellom land og innad i land, og det krever økonomisk vekst i utviklingsland. Uten en radikal omlegging av den globale økonomien vil imidlertid fortsatt global vekst medføre skadelige miljøendringer, som i neste omgang vil hindre utvikling. En ensidig satsing på økonomisk vekst uten å ta hensyn til naturens rammer vil svekke naturgrunnlaget og dermed også forutsetningene for framtidig utvikling. Klimaendringer fører til at flere av miljøødeleggelser skjer enda raskere. Dersom kampen mot fattigdom baserer seg på en økonomisk vekst som forsterker klimaendringene, vil det i seg selv føre

til økt fattigdom. Vi må derfor komme til en global enighet som fremmer utviklingslandenes rett til utvikling og vekst, samtidig som verdens samlede utslipp av klimagasser må begrenses for å stabilisere menneskeskapt klimaendring. En grønnere global økonomi er nødvendig. Regjeringen vil derfor fortsatt øke andelen av utviklingsbudsjettet som går til klima- og miljøtiltak.

Klima- og skogprosjektet har som mål å gjøre det mer lønnsomt å bevare naturskog. Skogen binder karbon som ellers vil bidra til klimaendringene, har et rikt naturmangfold som kommer verden til gode, og er livsgrunnlag og hjemsted for mange fattige mennesker. Klima- og skogprosjektet er et positivt bidrag til de internasjonale klimaforhandlingene. Regjeringen foreslår å øke denne satsingen til 2,6 mrd. kroner i 2012, som et ledd i opptrappingen til 3 mrd. kroner i året.

Regjeringen vil bidra til lavutslippsutvikling med særlig vekt på fornybar energi og bærekraftig forvaltning av naturressurser. I budsjettet for 2012 vil regjeringen styrke utviklingslands tilgang på fornybar energi. Tilgangen på strøm er svært begrenset i de fleste afrikanske land. Dette er med på å låse folk og land i fattigdom. Energitilgang har en positiv påvirkning på alle tusenårsmålene. Å bedre fattige lands tilgang til ren energi krever imidlertid investeringer som ikke gjør det realistisk å basere seg på bistand alene. Regjeringen vil derfor styrke innsatsen for at utviklingssamarbeidet også utløser kommersielle investeringer i energisektoren.

Fattige land har bidratt minimalt til klimaendringene, men det er fattige land og folk som rammes hardest. Regjeringen foreslår en økt satsing på klimatilpasning, med vekt på klimarobust landbruk i Afrika og forebygging av naturkatastrofer, med 159 mill. kroner i 2012. Et klimarobust landbruk er avgjørende for å sikre økt matproduksjon i en verden med mer ekstremvær og et endret klima. Kvinner spiller en avgjørende rolle i afrikansk landbruk, og regjeringen vil derfor fortsette å øremerke inntil 100 mill. kroner av den særskilte kvinne- og likestillingsbevilgningen (kap.168) til klimatilpasningstiltak.

God beredskap og forebygging av naturkatastrofer redder liv. Regjeringen vil øke innsatsen på dette området. Regjeringen vil fortsette arbeidet med integrering av klimahensyn og klimasikring i utviklingssamarbeidet.

Maktforholdene i verden er i rask endring. I løpet av det siste tiåret har nye stater blitt økonomiske og politiske makter. Framveksten av Brasil, India, Indonesia, Russland, Sør-Afrika og Kina har grunnleggende endret det globale maktbildet.

Flere andre land, som Mexico, Vietnam og Thailand, er i økende grad økonomiske og politiske aktører av betydning. Disse landene har voksende og målrettede internasjonale ambisjoner og interesser. Dette har innvirkning på Norges rolle i verden, også på norsk utviklingspolitikk. Norge skal søke nye allianser og samarbeid, og samtidig konsentrere innsatsen der vår kunnskap og erfaring er etterspurt og har ringvirkninger.

De fleste konflikter i dag utspiller seg mellom og innen svake, fattige stater. Konflikter hindrer kampen mot fattigdom. Mange konfliktområder preges av flyktninger og internt fordrevne som i stor grad må basere sin eksistens på nødhjelp fra resten av verden. Land i konflikt har 50 prosent høyere spedbarnsdødelighet, 15 prosent høyere andel underernærte og 20 prosent høyere andel som ikke kan lese og skrive, enn fattige land som ikke befinner seg i konflikt. I tillegg til de menneskelige lidelsene har konflikter også enorme økonomiske kostnader som setter de involverte landene langt tilbake. Norge har kunnskap om freds- og forsoningsarbeid. Innsats for å unngå at væpnete konflikter bryter ut og arbeidet med å avslutte eksisterende konflikter, er derfor en sentral dimensjon for regjeringen.

Mangel på kapital er en viktig begrensning for en bred og bærekraftig utvikling i fattige land. Norsk utviklingspolitikk legger vekt på å påvirke de store pengestrømmene inn og ut av utviklingsland, slik at større ressurser skal være tilgjengelig for utvikling. Regjeringen arbeider derfor for mer åpenhet i det globale finanssystemet og for å redusere skatteflukt og annen ulovlig kapitalflyt fra utviklingsland. Andre innsatsområder er økte, utviklingsfremmende investeringer i fattige land, gjeldsslette, prinsipper for ansvarlig långiving og mobilisering av nye, innovative finansieringskilder for utvikling. Norge støtter også utbygging av skattesystemer og skatteadministrasjon, slik at utviklingsland blir bedre i stand til å hente inn egne inntekter og mindre avhengige av bistand.

Det er store ulikheter mellom kvinner og menn i tilgang på økonomisk og politisk makt og ressurser, rettigheter og tilgang til tjenester og kontroll over egne liv. Kvinners rettigheter og likestilling vil fortsatt være et kjerneområde for norsk utviklingspolitikk. Innsatsen for jenters utdanning styrkes i 2012. Klimaendring berører kvinner og menn på ulikt vis og med ulik styrke. Kvinners tradisjonelle ansvar innen jordbruk, vann og brensel gjør dem til bærere av viktig kunnskap om naturressurser, matsikkerhet og tilpasningstiltak. Dette er innsikt som det er avgjørende å trekke på i all planlegging, beslutning og

iverksetting nasjonalt og lokalt. Kvinners makt og myndighet over egen kropp og seksualitet er under press i mange land. Norge er fortsatt pådriver i internasjonale forhandlinger og i å støtte FN og sivilsamfunnsorganisasjoner på dette området.

Norge skal fortsette å være en storinvestor i utdanning i utviklingsland. 60 prosent av Norges innsats i denne sektoren er rettet mot grunnskoleutdanning. Målet om utdanning er det tusenårs-målet hvor man har kommet lengst, men det er fremdeles store ulikheter og utfordringer. Regjeringen har valgt å satse spesielt på å nå barn i konfliktområder, og da særskilt jenter.

Finanskrisen, matkrisen og den tiltagende klimakrisen har satt verdens fattige under fornyet press. Det er både vår plikt og i vår interesse å bidra til at verden når tusenårsmålene. Utviklingsbudsjettet er ett av flere verktøy Norge har til rådighet.

Regjeringen vil foreslå for Stortinget å bevilge 27 834,9 mill. kroner til utviklingssamarbeid i 2012. Dette tilsvarer 1 pst. av anslått bruttonasjonalinntekt (BNI) for 2012. Norge vil dermed fortsatt være et av de landene som bevilger mest til utvikling, målt som andel av BNI.

Norge er en støtte i det internasjonale arbeidet med å gjøre utviklingssamarbeidet mer effektivt og resultatrettet. Et prinsipp er at samarbeidslandenes strategier og prioriteringer skal være sty-

rende. De landene som tar ledelsen i sin egen utvikling, har hatt størst framgang i arbeidet med tusenårsmålene.

De fleste av våre samarbeidsland har svakt utviklede styresett. Mange av landene er samfunn sterkt preget av korrupsjon. Dette er utfordrende land å arbeide i og krever at Norge sikrer bruken av bistandspengene på best mulig måte. God forvaltning og kontroll er viktig for å oppnå resultater og forebygge og håndtere økonomiske misligheter. Samtidig bidrar vi til å bygge institusjoner som skal fremme åpenhet og rettssikkerhet, og vi støtter sivilsamfunnsorganisasjoner og medias uavhengige rolle.

Norsk politikk skal først og fremst tjene norske interesser. Politikken kan imidlertid ha viktige positive eller negative effekter for utviklingen i fattige land. Slik det var lagt opp til i St.meld. nr. 13 (2008-2009) og slik Stortinget sluttet seg til, jf. Innst. S. nr. 269 (2008-2009), vil regjeringen derfor gi Stortinget en årlig rapport om hvor samstemt regjeringens samlede politikk er for å fremme utvikling. I et vedlegg til denne proposisjonen er den første av disse rapportene. Vi har valgt å ta utgangspunkt i seks globale utfordringer som er særlig viktige for utviklingsland, og viser hvordan norsk politikk påvirker ulike aspekter av disse utfordringene. I årets rapport er det lagt mest vekt på tilgang til kunnskap og teknologi.

2 Kvalitetssikring og kontroll av tilskuddsmidlene

Bakgrunn

Fra Utenriksdepartementets budsjett utbetales årlig mer enn 30 mrd. kroner til norske og utenlandske tilskuddsmottakere. Det er stor variasjon i formål med og omfang av støtten, og midlene går ofte gjennom flere kanaler før de når endelig mottaker. Alle tiltak som støttes av midler fra Utenriksdepartementets budsjett, skal ivareta hensynet til anti-korrupsjon, kjønnsperspektivet, miljø og sårbarhet for klimaendringer.

Risikoen for korrupsjon er høy i flere av de landene Utenriksdepartementet har sin innsats. Regjeringens nulltoleranse for økonomiske misligheter forutsetter god kvalitet på forvaltningen og skjerpet oppmerksomhet på kontroll og oppfølging av alle midler på Utenriksdepartementets budsjett.

Tilskuddsforvaltningen er en integrert del av norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Utenriksdepartementet forvalter betydelige midler. Forvaltningen foregår også ved utenriksstasjonene, spesielt i de tilfeller tilskuddsmottakerne ikke er norske, ved delegering til underliggende etater (Norad, Fredskorpset) og særlovsselskapet Norfund eller andre forvaltere. I utenriksstasjonen er det et stort antall saksbehandlere som har tilskuddsforvaltning som en sentral oppgave. Utenriksstasjonen kjennetegnes av høy intern rotasjon og hyppige skifter av arbeidssted mellom ute- og hjemmeapparatet.

Alle disse faktorene gjør at det må stilles særlige krav til et godt kvalitetssikringssystem og god intern kontroll.

Regjeringen ønsker i dette kapitlet å vise hvilke kvalitetssikrings- og kontrolltiltak som er iverksatt og under planlegging.

Gjennomførte kvalitetssikrings- og kontrolltiltak

Det er allerede gjennomført betydelige kvalitetssikringstiltak innen tilskuddsforvaltningen:

Nye håndbøker i tilskuddsforvaltning med tilhørende standard søknads- og rapporteringsskjemaer, maler for beslutningsdokument og maler

for tilskuddsbrev/avtaler ble innført i Utenriksdepartementet i januar 2009, i Norad fra januar 2010 og ved utenriksstasjonene fra mars 2010. Det er gitt betydelig opplæring i de nye rutinene og malene for å sikre riktig kvalitet i forvaltningsprosessene.

Det er utarbeidet ordningsspesifikke regelverk for tilskuddsordninger i henhold til krav i økonomiregelverket. Betydelig innsats er lagt i å utarbeide mål og kriterier for måloppnåelse, og det er lagt vekt på å tydeliggjøre hvilke utfordringer som ligger i resultatmålingen, og synliggjøre det ansvaret som påligger forvaltning og tilskuddsmottakere. Regelverkene viser til at de norske midlene ofte utgjør en liten andel av de totale tilskudd som gis innenfor ordningenes formål, og at samfunns-effekten i betydelig grad kan være påvirket av andre faktorer. Tilskuddsmottakere skal rapportere om tiltakenes resultater for de målgruppene som identifiseres, og så langt det er mulig sannsynliggjøre at midlene har bidratt til ønsket samfunns-effekt. Summen av tiltakenes oppnådde brukereffekter kan gi en indikasjon på ordningens resultatoppnåelse på samfunnsnivå.

Utenriksdepartementet og Norad benytter et felles elektronisk verktøy, PTA (Plan-Tilskudd-Avtale) for registrering og oppfølging av økonomiske og avtalefestede forpliktelser knyttet til hvert enkelt tilskudd.

Det er tatt organisatoriske grep gjennom etablering av en tilskuddsforvaltningsenhet og en anskaffelsesseksjon. Det er videre etablert støttefunksjoner innen tilskuddsforvaltning i de største fagavdelingene.

Norad har fortsatt en betydelig rolle i kvalitetssikring av bistandsforvaltningen. I tillegg til faglig rådgivning knyttet til de ulike innsatsområdene, bistår Norad med rådgivning knyttet til bl.a. juridiske spørsmål, resultat- og risikostyring og økonomirapportering.

Når det gjelder kontrolltiltak er det mest betydelige tiltaket opprettelsen i 2007 av Sentral kontrollenhet som er direkte underlagt utenriksråden. Enheten skal:

- påse at det foreligger hensiktsmessige og betryggende instruksjoner, systemer og rutinebe-

skrivelser for utenriktjenestens økonomistyring

- påse at økonomistyringen i utenriktjenesten utøves i samsvar med gjeldende bestemmelser, herunder interne instruksjoner og rutiner
- utgjøre den sentrale enhet for saker hvor det varsles om mistanke om økonomiske misligheter

Mandatet omfatter alle midler på Utenriksdepartementets budsjett, uansett om midlene forvaltes av Utenriksdepartementet, utenriksstasjoner, eller er delegert til andre aktører.

Regjeringens nulltoleransepolitikk er utdypet i dokumentet Nulltoleranse for korrupsjon. Videre er Retningslinjer for håndtering av mistanke om økonomiske misligheter oppdatert med virkning fra 18. mars 2011. Disse dokumentene finnes på www.regjeringen.no.

Departementet har forbedret regelverk, rutiner og verktøy for å forebygge, avdekke, rapportere om, håndtere og informere om økonomiske misligheter. Det legges stor vekt på opplæring på alle nivå i utenriktjenesten for å implementere nulltoleransepolitikken. Informasjon om omfanget av økonomiske mislighetssaker vil bli lagt ut på internett.

I 2009 startet departementet en systematisk gjennomgang av tilsyns- og kontrollfunksjonene i multilaterale organisasjoner, programmer og fond som grunnlag for utforming av policy og oppfølging bl.a. i styrende organer med sikte på å styrke disse funksjonene. Dette videreføres og tillegges stor vekt. Nordiske land er invitert til å samarbeide om kartlegging og vurdering av multilaterale organisasjoners arbeid for å bekjempe økonomiske misligheter.

På oppdrag fra Utenriksdepartementet foretar Norad jevnlig forvaltningsgjennomganger ved utenriksstasjoner. I tillegg til om lag ti årlige gjennomganger som gjøres på oppdrag fra Utenriksdepartementet, utfører også Norad gjennomganger i egne seksjoner. Etter instruks fra departementet har Norad etablert et helhetlig system for evaluering av norsk bistandsforvaltning. Norads evalueringer brukes både i utenriktjenestens

egen styring og i den politiske og offentlige debatten, og er et viktig kontrolltiltak for å sørge for at utviklingssamarbeidet bidrar til de resultater man ønsker å oppnå. Norad mottok SSØ-prisen for innsatsen i 2011.

Planlagte kvalitetssikrings- og kontrolltiltak

- Departementet viderefører arbeidet med å styrke den samlede kvalitetssikringen på systemnivå. Dette inkluderer oppgradering og forbedring av de verktøy og metoder som allerede er tatt i bruk i forvaltningsprosessene. Det anses som særlig viktig å styrke risikostyringen i tilskuddsforvaltningen. Det er utarbeidet felles metode og begrepsapparat for risikostyring. Den nye metoden utprøves gjennom piloter høsten 2011, og forventes tatt i bruk i løpet av 2012.
- Arbeidet med å forebygge, avdekke, rapportere om, håndtere og informere om økonomiske misligheter videreføres.
- Regjeringen har besluttet å kreve at de største norske bistandsorganisasjonene årlig skal offentliggjøre en beskrivelse av tilskuddsmottakers arbeid for å bekjempe økonomiske misligheter i sin virksomhet og en oversikt over eventuelle økonomiske mislighetssaker som tilskuddsmottaker har avsluttet i det aktuelle året. Fremstillingen av opplysningene skal gjøres på en slik måte at varslere ikke eksponeres og nødvendige personvern hensyn ivaretas. Offentliggjøring av disse opplysningene kan for eksempel gjøres ved utgivelse av en egen rapport, ved å legge den inn i tilskuddsmottakers offentlige årsrapport eller ved informasjon på tilskuddsmottakers hjemmeside.
- Departementet bruker betydelige ressurser på opplæring av ansatte på alle nivåer. Denne innsatsen videreføres.

Det legges stor vekt på å oppnå organisatorisk læring. De erfaringer som gjøres og mangler som avdekkes vil bli benyttet til ytterligere forbedring av departementets tilskuddsforvaltning.

3 Tabelloversikter over budsjettforslaget

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
Administrasjon av utenriktjenesten					
100	Utenriksdepartementet	1 810 468	1 750 983	1 797 790	2,7
103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	35 405	40 418	45 805	13,3
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	6 436	8 590	8 779	2,2
<i>Sum kategori 02.00</i>		<i>1 852 309</i>	<i>1 799 991</i>	<i>1 852 374</i>	<i>2,9</i>
Utenriksformål					
115	Kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål	102 329	109 259	103 876	-4,9
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner	3 975 567	1 316 434	1 261 698	-4,2
117	EØS- finansieringsordningene		2 951 466	1 125 597	-61,9
118	Nordområdetiltak mv.	323 113	418 649	454 469	8,6
<i>Sum kategori 02.10</i>		<i>4 401 009</i>	<i>4 795 808</i>	<i>2 945 640</i>	<i>-38,6</i>
<i>Sum programområde 02</i>		<i>6 253 318</i>	<i>6 595 799</i>	<i>4 798 014</i>	<i>-27,3</i>
Administrasjon av utviklingshjelpen					
140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	1 079 244	1 068 500	1 113 490	4,2
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	200 932	207 400	202 360	-2,4
144	Fredskorpset	49 232	51 700	52 650	1,8
<i>Sum kategori 03.00</i>		<i>1 329 408</i>	<i>1 327 600</i>	<i>1 368 500</i>	<i>3,1</i>
Bilateral bistand					
150	Bistand til Afrika	2 700 734	2 618 500	2 675 300	2,2
151	Bistand til Asia	988 861	944 500	944 500	0,0
152	Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika	456 144	500 000	500 000	0,0
153	Bistand til Latin-Amerika	220 778	190 500	190 500	0,0
<i>Sum kategori 03.10</i>		<i>4 366 517</i>	<i>4 253 500</i>	<i>4 310 300</i>	<i>1,3</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
Globale ordninger					
160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling	1 741 509	1 814 000	1 854 000	2,2
161	Næringsutvikling	979 889	1 309 000	1 359 000	3,8
162	Overgangsbistand (gap)	641 214	390 000	390 000	0,0
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	2 988 319	2 749 200	2 976 200	8,3
164	Fred, forsoning og demokrati	1 694 985	1 662 725	1 613 000	-3,0
165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	735 275	790 600	872 000	10,3
166	Miljø og bærekraftig utvikling mv.	3 001 842	2 488 995	2 874 700	15,5
167	Flyktningtiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	2 027 068	1 803 615	1 531 185	-15,1
168	Kvinner og likestilling	291 669	300 000	307 000	2,3
169	Globale helse- og vaksineinitiativ	1 478 658	1 635 000	1 785 000	9,2
<i>Sum kategori 03.20</i>		<i>15 580 428</i>	<i>14 943 135</i>	<i>15 562 085</i>	<i>4,1</i>
Multilateral bistand					
170	FN-organisasjoner mv.	4 156 018	4 314 620	4 348 000	0,8
171	Multilaterale finansinstitusjoner	1 948 903	1 971 000	1 981 000	0,5
172	Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak	270 003	240 000	265 000	10,4
<i>Sum kategori 03.30</i>		<i>6 374 924</i>	<i>6 525 620</i>	<i>6 594 000</i>	<i>1,0</i>
<i>Sum programområde 03</i>		<i>27 651 277</i>	<i>27 049 855</i>	<i>27 834 885</i>	<i>2,9</i>
<i>Sum utgifter</i>		<i>33 904 595</i>	<i>33 645 654</i>	<i>32 632 899</i>	<i>-3,0</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
Administrasjon av utenriktjenesten					
3100	Utenriksdepartementet	150 410	83 775	115 438	37,8
	<i>Sum kategori 02.00</i>	<i>150 410</i>	<i>83 775</i>	<i>115 438</i>	<i>37,8</i>
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>155 788</i>	<i>83 775</i>	<i>115 438</i>	<i>37,8</i>
Administrasjon av utviklingshjelpen					
3140	Administrasjon av utviklingshjelpen, jf. kap. 140	11 064			
3141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad), jf. kap. 141	5 814			
	<i>Sum kategori 03.00</i>	<i>16 878</i>			
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>16 878</i>			
	<i>Sum inntekter</i>	<i>172 666</i>	<i>83 775</i>	<i>115 438</i>	<i>37,8</i>

4 Generelle merknader til budsjettforslaget

Utenriksministeren og statsråden for miljø- og utviklingssaker har det konstitusjonelle ansvar for følgende kapitler på Utenriksdepartementets budsjett:

Utenriksministeren

Programområde 02

Kap. 100	Utenriksdepartementet
Kap. 103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon
Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet
Kap. 115	Kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål
Kap. 116	Deltaking i internasjonale organisasjoner
Kap. 117	EØS-finansieringsordningene
Kap. 118	Nordområdetiltak mv.

Programområde 03

Kap. 140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen
Kap. 151	Bistand til Asia, post 72 Bistand til Afghanistan og Pakistan
Kap. 152	Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika
Kap. 163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, post 71 og post 72
Kap. 164	Fred, forsoning og demokrati
Kap. 169	Globale helse og vaksineinitiativ, post 70 og 72
Kap. 170	FN-organisasjoner mv., post 74 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og post 75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNWRA)

Statsråden for miljø- og utviklingssakerProgramområde 03

Kap. 141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)
Kap. 144	Fredskorpset
Kap. 150	Bistand til Afrika
Kap. 151	Bistand til Asia, (post 78)
Kap. 153	Bistand til Latin-Amerika
Kap. 160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling
Kap. 161	Næringsutvikling
Kap. 162	Overgangsbistand (gap)
Kap. 163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter (post 70)
Kap. 165	Forskning, kompetanseheving og evaluering
Kap. 166	Miljø og bærekraftig utvikling mv.
Kap. 167	Flyktningtiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp
Kap. 168	Kvinner og likestilling
Kap. 169	Globale helse- og vaksineinitiativ, (post 71)
Kap. 170	FN-organisasjoner mv. (postene 70-73 og 76-82)
Kap. 171	Multilaterale finansinstitusjoner
Kap. 172	Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak

5 Overføring til neste budsjettermin – bruk av stikkordet «kan overføres»

Utbetalinger til prosjekter og tiltak kan avvike fra vedtatt års budsjett. Ubrukte bevilgninger ett år overføres følgelig til neste budsjettermin. Overføringene er i hovedsak knyttet til 70-poster og gjelder tilskudd til tiltak i utviklingsland, EØS-området samt tiltak i Russland/SUS. I samsvar med

Bevilgningsreglementet § 5, gis følgende oversikt over poster utenom postgruppe 30 – 49 som har stikkordet «kan overføres» knyttet til seg, dvs. poster med overførbare bevilgninger fra en budsjettermin til neste.

Under Utenriksdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1000 kroner)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2011	Forslag 2012
100	21	Spesielle driftsutgifter	2 168	11 795
115	70	Tilskudd til kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål	7 483	74 212
117	72	EØS-finansieringsordningen 2004-2009	15 960	155 936
117	73	Den norske finansieringsordningen 2004-2009	236 437	150 961
117	75	EØS-finansieringsordningen 2009-2014	2 137	436 500
117	76	Den norske finansieringsordningen 2009-2014	1 626	382 200
118	70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland	80 502	343 624
118	71	Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv.	1364	65 006
118	76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak	11 628	35 839
150	78	Regionbevilgning for Afrika	86 811	2 675 300
151	72	Bistand til Afghanistan og Pakistan	3 024	574 500
151	78	Regionbevilgning for Asia	7 648	370 000
152	78	Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika	52 373	500 000
153	78	Regionbevilgning for Latin-Amerika	3 232	190 500
160	70	Sivilt samfunn	4 334	1 308 000
160	71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid	458	91 000
160	72	Demokratistøtte/partier	3 500	8 000
160	73	Kultur	6 018	106 000
160	75	Internasjonale organisasjoner og nettverk	65	172 500
160	77	Utvexlingsordninger gjennom Fredskorpset	9 635	135 000

(i 1000 kroner)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2011	Forslag 2012
161	70	Næringsutvikling	2 469	309 000
162	70	Overgangsbistand (gap)	6 512	390 000
163	70	Naturkatastrofer	237	500 000
163	71	Humanitær bistand	4	2 216 200
163	72	Menneskerettigheter	18	260 000
164	70	Fred, forsoning og demokratiltak	4 403	648 000
164	71	ODA-godkjente land på Balkan	7 875	450 000
164	72	Utvikling og nedrustning	17 407	175 000
164	73	Andre ODA-godkjente OSSE-land	29 246	340 000
165	70	Forskning og høyere utdanning	25 843	333 000
165	71	Faglig samarbeid	28 833	400 000
166	70	Ymse tilskudd	1 400	6 700
166	71	Internasjonale prosesser og konvensjoner m.v.	7 968	33 000
166	72	Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling	18 191	235 000
166	73	Klima- og skogsatsingen	11 561	2 549 000
168	70	Kvinner og likestilling	12 043	307 000
169	70	Vaksine og helse	150 161	1 190 000
169	71	Andre helse- og aidstiltak	52	145 000
169	72	Det globale fond for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM)	0	450 000
170	73	Verdens matvareprogram (WFP)	8	145 000
170	76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv.	1 039	758 400
170	77	FNs aidsprogram (UNAIDS)	0	165 000
170	78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	3 347	305 600
170	79	Ekspertes, juniorekspertes og FN's fredskorps	697	67 000
170	81	Tilskudd til internasjonal landbruksforskning	0	120 000
170	82	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women)	0	75 000
171	70	Verdensbanken	54	814 000
171	71	Regionale banker og fond	6 704	762 500
171	72	Samfinansiering via finansinstitusjoner	68	404 500
172	70	Gjeldsslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging	0	265 000

6 Årsoversikt for Utenriksdepartementet

	Årsverk pr. mars 2011 ¹
Utenriksdepartementet	831 årsverk
Utenriksstasjonene	662 årsverk
Direktoratet for utviklingsarbeid (NORAD)	220 årsverk
Fredskorpset	32 årsverk
Sum årsverk	1745 årsverk

¹ Antall årsverk er angitt i følge tall fra Statens Sentrale Tjenestemannsregister (SST) pr. 1. mars 2011. Personell tilsatt lokalt ved utenriksstasjoner inngår ikke i SSTs materiale.

7 Anmodningsvedtak

Under kap. 116 post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner, side 88, er følgende anmodningsvedtak omtalt:

Vedtak nr. 114, 3. desember 2010:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å ta initiativ til en gjennomgang av organiseringen av Nordisk Ministerråd med sikte på en forenkling, effektivisering og fokusering av arbeidet.»

8 Programområde 02 Utenriksforvaltning

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)				
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02.00	Administrasjon av utenriktjenesten	1 848 827	1 799 991	1 852 374
02.10	Utenriksformål	1 465 102	4 795 808	2 945 640
	Sum programområde 02	3 313 929	6 595 799	4 798 014

For 2012 foreslås det bevilget 4 798 mill. kroner til utenriksforvaltning. Dette er nominelt 1 798 mill. kroner (27 pst.) lavere enn saldert budsjett 2011. Endringen skyldes i hovedsak lavere bevilgningsbehov under EØS-finansieringsordningene i 2012.

8.1 Satsing i nordområdene

Nordområdene er regjeringens viktigste strategiske satsingsområde i utenrikspolitikken. Regjeringens mål er at Norge skal være en ledende aktør i utviklingen av nordområdene og Arktis. I 2012 foreslår derfor regjeringen å bevilge om lag 1,5 mrd. kroner til nordområdesatsingen, hvorav 354 mill. kroner er over Utenriksdepartementets budsjett. Dette innebærer en økt satsing på totalt om lag 190 mill. kroner i forhold til 2011.

Nordområdepolitikken har som mål å trygge nasjonal suverenitet, sikre stabilitet i området, fremme en bærekraftig forvaltning av ressursene og miljøet, samt sikre norske økonomiske interesser. Regjeringen har definert tre hovedbegreper som retningsgivende for nordområdepolitikken: *aktivitet, kunnskap og nærvær*. Dette innebærer at Norge skal ha som ambisjon å være ledende på næringsutvikling og kunnskap i og om nordområdene, og å sikre en aktiv tilstedeværelse i norske land- og havområder.

Regjeringens nordområdestrategi ble lagt frem i desember 2006. Nordområdestrategien ble fulgt opp med dokumentet *Nye byggesteiner i nord. Neste trinn i Regjeringens nordområdestrategi* i mars 2009. Tiltakene som ble presentert i *Nye byg-*

gesteiner er strategiske og langsiktige. De fordeler seg på sju satsingsområder som spenner over ulike sektorer, og involverer de fleste departementers budsjetter. Utover disse tiltakene har regjeringen også prioritert nordområdene i flere sektorsatsinger, som Langtidsplan for Forsvaret og Nasjonal transportplan. Senere i høst tar regjeringen sikte på å legge fram sin første melding om nordområdene til Stortinget. Meldingen til Stortinget presenterer en gjennomgang av de siste årenes utvikling og hovedsporene for nordområdepolitikken fremover.

Flere forhold ligger bak den økte vektleggingen av nordområdene og Arktis. Det er økende internasjonal oppmerksomhet rundt disse områdene. De globale klimaendringene medfører raske endringer i nord i form av smelting av havis, breis og permafrost. Havisens tilbaketrekning innebærer store utfordringer for miljø og urfolk, men gir også økte muligheter for skipstrafikk og ressursutnyttelse. Som kyststat har Norge et ansvar for å ivareta rettigheter og forpliktelser etter havretten, og trygge forvaltningen av fornybare og ikke-fornybare ressurser. Vi vil videreutvikle samarbeidet med Russland, og styrke kontakten med våre naboer og allierte. Samarbeidet i Barentsrådet, Arktisk råd, Østersjørådet, NATO og innen Den nordlige dimensjon er sentralt for vår nordområdepolitikk i bred forstand. Norge vil ha formannskapet i Barentsrådet i to år fra oktober 2011.

Arktisk råd er det viktigste sirkumpolare forum i nord, med deltagelse fra alle land nord for polarsirkelen, samt urfolk. På ministermøtet i

Nuuk i mai 2011 ble det besluttet å opprette et permanent sekretariat for Arktisk råd i Tromsø. Norge ønsker et sterkt Arktisk råd som arena for håndtering av felles utfordringer i nord. Avtalen om søk og redning i Arktis er et godt eksempel på hvordan Arktisk råd-landene tar ansvar og forbedrer seg på økt aktivitet i regionen. Den er den første bindende avtale fremforhandlet mellom de åtte arktiske statene innenfor rammen av Arktisk råd. Det er også besluttet å utvikle et internasjonalt instrument for oljevernberedskap. Arbeidet med klimaendringer og bærekraftig utvikling i Arktis vil fortsatt bli prioritert.

Enkelte ganger gjennomføres også møter mellom de fem kyststatene rundt Polhavet (Canada, Danmark/Grønland, Norge, Russland og USA) for å drøfte saker knyttet til deres særskilte ansvar og rettigheter som kyststater til Polhavet.

Norge har et aktivt nordområdediplomati både bilateralt overfor prioriterte land, og i regionale og internasjonale fora. Et hovedmål er å fremme norske synspunkter og interesser i regionen, styrke det gode samarbeidet ytterligere, og utvikle fellesløsninger på områder der det er hensiktsmessig.

Forholdet til Russland er en sentral dimensjon ved nordområdesatsingen. Samarbeidet med Russland er tidvis krevende, men det er oppnådd store resultater de siste årene, etter 20 års bevisst satsing på tillitsbygging og samarbeid etter Sovjetunionens fall. Norge og Russland har nå et meget godt og substansielt samarbeid.

Overenskomsten om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet mellom Norge og Russland (Delelinjeavtalen) som trådte i kraft 7. juli 2011, er en historisk milepæl i forholdet til Russland. Avtalen fastsetter den nøyaktige grensen for partenes 200 milssoner og kontinentalsokler i hele Barentshavet og Polhavet, og skaper klarhet, forutsigbarhet og stabilitet når det gjelder myndighetsutøvelse, kontroll og råderett over ressursene. Avgrensningsavtalen har også regler om samarbeidsplikt mellom partene dersom det blir konstatert petroleumsforekomster som strekker seg over avgrensningslinjen. Det er en sentral målsetting for regjeringen å videreutvikle forholdet til Russland, og utnytte samarbeidsmulighetene som åpnes som følge av avtalen.

Det grenseoverskridende samarbeidet med Russland er høyt prioritert. En felleserklæring om grensenært samarbeid ble undertegnet 2. november 2010. Norske myndigheter er pådriver i et samarbeid med russiske myndigheter for å bedre vilkårene for samarbeid i nord, herunder arbeides det med å forenkle tollklarering, visumregler og

grensepassering. Avtalen om lokal grensetrafikk (såkalt grenseboerbevis) som ble undertegnet 2. november 2010, er en del av dette arbeidet. Når ordningen kommer på plass, vil nordmenn og rusere i grenseområdet kunne bevege seg visumfritt innenfor 30 km på begge sider av grensen.

Fiskerisamarbeidet kan de siste årene vise til svært gode resultater. Uregistrert, urapportert og ulovlig fiske i våre havområder er kraftig redusert i senere år. Norge og Russland driver et bærekraftig fiske i Barentshavet på felles bestander som er i god forfatning. Energi er et viktig samarbeidsområde mellom Norge og Russland. Energieffektivisering er et viktig samarbeidstema etter at en ny avtale om samarbeid om energieffektivisering og bruk av fornybare energikilder ble undertegnet i april 2010. Samarbeidet med Russland om atomvirksomhet og miljø i nordområdene er et annet prioritert samarbeidsområde. I Meld. St. 11 (2009-2010) *Samarbeidet med Russland om atomvirksomhet og miljø i nordområdene* gjennomgås bl.a. regjeringens planer og prioriteringer fremover.

Regjeringen vil styrke infrastrukturen i nord slik at Norge er konkurransedyktig i den internasjonale utviklingen av nordområdene. I St.meld. nr. 16 (2008-2009) *Nasjonal transportplan 2010-2019*, som Stortinget har sluttet seg til, jf. Innst. S. nr. 300 (2008-2009), presenterte regjeringen sin strategi for utvikling av nordområdene på samferdselssektoren.

8.2 Trygge Norges sikkerhet

Regjeringen skal sikre et trygt Norge og trygghet for norske borgere. Vi skal arbeide nært med våre allierte, og gjennom dialog og samhandling sikre at vi nasjonalt og internasjonalt kan møte tradisjonelle så vel som nye sikkerhetspolitiske utfordringer fra sårbare stater, terrorisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen, helseproblemer og miljøødeleggelser. Vi skal videreføre norsk engasjement for en styrket internasjonal rettsorden, for nedrustning og ikke-spredning, og for utvikling av dialog mellom ulike grupper for å forebygge konflikter eller redusere skadevirkningene av dem.

NATO-medlemskapet forblir hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk. NATO er både en militærallianse og det sentrale forum for forsvars- og sikkerhetspolitiske konsultasjoner med våre allierte og alliansens partnerland. Med utgangspunkt i NATOs nye strategiske konsept legger regjeringen stor vekt på å bidra til at NATO fortsatt omformes og utvikles på en måte som gjør Alliansen i

stand til å møte rådende og fremtidige sikkerhetsutfordringer på en effektiv måte. Det er regjeringens mål at utvidelse av Alliansen og det voksende samarbeidet med NATOs ulike partnere skjer på en måte som bidrar til økt stabilitet og sikkerhet i og utenfor Europa. Regjeringen vil arbeide for at dialogen i NATO med Russland opprettholdes, og at samarbeidet i NATO-Russlandsrådet videreføres og styrkes.

Blant annet som en konsekvens av vårt nær-områdeinitiativ i NATO skal Alliansen i tråd med det nye strategiske konseptet nå legge større vekt på sikkerhetsutfordringer i egne nærområder når det gjelder situasjonsforståelse, planlegging og nærvær gjennom bl.a øvings- og treningsvirksomhet. Norge har dessuten satt nordområdene på dagsorden i NATO gjennom møter på politisk og embetsnivå og ved å få regionale hensyn reflektert i sentrale NATO-dokumenter.

I 2011, ti år etter at de internasjonale operasjonene ble innledet i Afghanistan, er ISAF stadig NATOs og Norges viktigste og mest omfattende militære operasjon. Militære virkemidler er fortsatt sentrale for å bidra til fred og stabilitet i Afghanistan. ISAF-styrkene har i økende grad som oppgave å bidra til opplæring og rådgivning av de afghanske sikkerhetsstyrkene, ettersom afghanske myndigheter etter planen vil overta sikkerhetsansvaret for hele Afghanistan i 2014. En gradvis ansvarsoverføring for enkelte provinser starter opp i 2011. Norge viderefører sin omfattende deltakelse i ISAF, med økende vekt på opplæring og rådgivning av afghanske sikkerhetsstyrker. Norsk innsats på dette området i det nordlige Afghanistan har gitt betydelige resultater, og afghanske sikkerhetsstyrker har nå en stadig mer ledende rolle i håndteringen av sikkerhetsutfordringene i provinsen Faryab. Norsk og europeisk sikkerhet bygger også på et nært forhold til USA som vår viktigste allierte. Regjeringen vil søke å videreutvikle det transatlantiske partnerskapet, den politiske dialogen og et tett bilateralt samarbeid med USA på en rekke områder.

Urolighetene i en rekke arabiske land i 2011 har skapt en utvikling i store deler av det utvidede Midtøsten som også har sikkerhetspolitiske aspekter. Fra norsk side har håndteringen av situasjonen i Libya stått sentralt i 2011. Norge har bidratt med omfattende humanitær og militær innsats for å følge opp FNs Sikkerhetsråds resolusjoner om å beskytte den libyske sivilbefolkningen. Videre har Norge også støttet aktivt opp om arbeidet for å finne frem til en politisk løsning av situasjonen, blant annet gjennom deltakelse i den internasjonale Kontaktgruppen for Libya. Den videre

utviklingen i Libya vil avgjøre på hvilken måte det internasjonale samfunnet vil måtte bidra også etter en avslutning av Libya-konflikten. Det er likevel sannsynlig at det de nærmeste årene vil være behov for internasjonal støtte for å bidra til en bærekraftig og demokratisk utvikling i Libya. FN er den viktigste institusjonen for global sikkerhet. Regjeringen vil fortsatt prioritere Norges militære og sivile bidrag til FN-ledede fredsoperasjoner. I dag deltar vi med militære stabsoffiserer og observatører i Afghanistan, Kosovo, Midtøsten og Sudan, med politi i Afghanistan, Haiti, Liberia og Sudan, samt med menneskerettighetsovervåkere og en militær ekspert på sikkerhetssektorreform i DR Kongo. Norge vil fortsatt holde tett kontakt med EUs institusjoner og medlemsland om utenriks- og sikkerhetspolitikk. Norge sto, sammen med Estland, Finland, Irland og Sverige, i beredskap som del av EUs innsatsstyrker våren 2011. Norge hadde også høsten 2009 formannskapet i den internasjonale kontaktgruppen om det somaliske sjørøverproblemet.

EU gjennomfører både sivile og militære operasjoner som bringer dem i direkte kontakt med NATO, blant annet i Afghanistan og Kosovo. Vi vil fortsette å arbeide for et bedre strategisk og operativt samarbeid mellom NATO og EU.

Det langsiktige arbeidet for å forebygge terrorisme er viktig for Norge. Regjeringen støtter aktivt gjennomføringen av FNs globale anti-terror strategi. Strategien har en bred tilnærming og tar opp både de grunnleggende årsaker til terrorisme, kapasitetsbygging og styrking av FNs anti-terror arbeid, samt ikke minst satsing på rettsstatsprinsippene og menneskerettighetene i anti-terror arbeidet. Et eget anti-terror implementeringsorgan (CTITF) er opprettet av FNs generalsekretær for å lede gjennomføringen av FN-strategien, og mye av Norges innsats er rettet inn mot å støtte CTITFs prosjekter. Dette gjelder bl.a. prosjekter for gjennomføring av FN-strategien i vestafrikanske land og i Sentral-Asia. I tillegg satser regjeringen på støtte til tiltak i justissektoren som skal gjøre land med særlige behov bedre i stand til selv å håndtere terrorisme.

Organisert kriminalitet er en sikkerhetsutfordring i mange land. Penger fra slik kriminalitet finansierer mer kriminalitet, opprørsgrupper og terror. Kriminalitetsbildet i Norge er preget av økt globalisering. I en norskfinansiert studie har FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC), anslått at profitt fra kriminell virksomhet (skatteunndragelse ikke medregnet) utgjorde 3,6 prosent av verdens samlede BNP – hele 2,1 billioner USD i 2009. Samtidig klarer man å beslaglegge kun 0,2

prosent av beløpet som hvitvaskes. . Brorparten av heroin beslaglagt i Norge er produsert i Afghanistan. Land i Mellom-Amerika lider store tap i kampen mot narkotikakartellene. Organiserte kriminelle grupper skaper betydelige utfordringer i Vest-Afrika som i økende grad brukes som transittregion for kokainsmugling fra Sør-Amerika til Europa. Nigeria er største opprinnelsesland for ofre for menneskehandel identifisert i Norge.

Norges innsats gjennom FN er omtalt nærmere i Meld. St. 7 (2010-2011) *Kampen mot organisert kriminalitet*. Norge har finansiert studier og fulgt opp med resolusjoner i FN om hvitvasking av penger fra kriminell virksomhet og om organisert kriminalitet til havs, inklusive ulovlig fiske. En resolusjon om hvitvasking vil etter planen vedtas av FNs generalforsamling høsten 2011. FNs generalsekretær har opprettet en FN task force mot organisert kriminalitet som ledes av FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC) og Politisk kontor (DPA) som respons på disse utfordringene. Norges engasjement mot organisert kriminalitet innenfor rammen av FN og i regionale organisasjoner som OSSE, Europarådet og med EU vil bli videreført. Det somaliske sjørøverproblemet er en kriminalitet med et omfang og med konsekvenser både for Somalia og Norge av en slik art at et bredt sett med virkemidler er satt inn. I tillegg til Norges jevnlige militære innsats for å beskytte skipsfarten bidrar regjeringen i byggingen av kapasiteter i Somalia og nabolandene slik at arresterte sjørøvere kan stilles for retten og kan sone sine straffer nærmest mulig hjemstavnen. Det arbeides for at lederne av sjørøvervirksomheten blir stilt til rettslig ansvar. Det arbeides også for å avskjære ledernes hvitvasking av løsepengene som utbetales for å få løslatt kaprede skip. I 2011 har regjeringen etablert en ordning som gjør det mulig for norske skip under visse vilkår å bruke bevæpnede vakter til forsvar mot sjørøvere. Regjeringen vurderer aktivt andre tiltak som kan settes inn for å forebygge det somaliske sjørøverproblemet.

Bekjempelse av menneskehandel er en hovedprioritet i det norske formannskapet i Østersjørådet.

Regjeringen legger vekt på å styrke det nordiske samarbeidet om utenriks- og sikkerhetspolitikk, bl.a ved oppfølging av flere av Stoltenberg-rapportens anbefalinger.

Bidra til nedrustning

Norge har gjennom mange år hatt en pådriverrolle for rustningskontroll og nedrustning, både med hensyn til kjernevåpen, andre masseødelegelses-

våpen og konvensjonelle stridsmidler. Regjeringen vil fortsette å jobbe aktivt for å fremme kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning. Vårt mål er en verden uten atomvåpen. Hovedutfordringen er å omsette målet til praktisk politikk. Under Tilsynskonferansen for Ikke-spredningsavtalen (NPT) i mai 2010 bidro Norge aktivt for å oppnå enighet om konkrete nedrustnings- og ikke-spredningstiltak. Tilliten til NPT er imidlertid fremdeles skjør og vil avhenge av evnen til å følge opp handlingsplanen fra tilsynskonferansen. I NATO videreføres arbeidet for å redusere kjernevåpenes rolle i Alliansens sikkerhetspolitikk. Norge har sammen med flere likesinnede allierte blant annet videreført et initiativ for åpenhet og tillitskapende tiltak rundt korttrekkende kjernevåpen i NATO-Russlandsrådet. Dette initiativet er godt mottatt i NATO, og vil bli fulgt opp både innenfor rammene av den pågående gjennomgangen av NATOs politikk, og i relevante NATO-Russland fora. Vårt mål er å fjerne slike våpen fra Europa.

Samarbeidet med og støtten til internasjonale organisasjoner (herunder særlig FN og det internasjonale atomenergibyrådet IAEA), frivillige organisasjoner og forskningsinstitusjoner verden over har gitt Norge stor troverdighet i nedrustningsarbeidet. Den globale innsatsen for rustningskontroll, nedrustning og ikke-spredning krever at så mange land som mulig deltar aktivt i arbeidet. Vi har derfor fra norsk side vektlagt behovet for økt deltagelse fra statlige og ikke-statlige aktører fra utviklingsland i det internasjonale arbeidet på dette feltet. Videre vil vi fortsette å støtte formål som kan ytterligere styrke kjernivåpen – og biologivåpenkonvensjonene, samt NPT. Ett viktig tiltak her er et norsk-britisk samarbeidsprosjekt der formålet er å utvikle metoder som gjør det mulig for eksperter fra et ikke-kjernevåpenland å bekrefte kjernefysisk nedrustning i et kjernevåpenland.

Regjeringen vil fortsatt gi høy prioritet til innsats for humanitær nedrustning. Regjeringen er opptatt av at det er konvensjonelle våpen som skaper flest ofre for væpnet vold, og som hindrer sosial og menneskelig utvikling. Landminer, klaseammunisjon og illegal bruk og omsetning av håndvåpen utgjør et alvorlig menneskerettighetsproblem og humanitært problem i mange konflikt- og postkonfliktområder. FN anslår at væpnet vold dreper rundt 2000 mennesker per dag, og mange flere blir lemlestet for livet. Norge vil fortsette innsatsen for humanitær nedrustning gjennom å styrke den internasjonale støtten til Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon. Regjeringen vil videre styrke oppfølgingen av Oslo-forpliktelsene og andre internasjonale pro-

sesser relevant for væpnet vold. Sentralt i dette arbeidet er å støtte partnere som arbeider for forebygging og reduksjon av væpnet vold i felt og å bidra til å utvikle innsikt og kompetanse som kan føre til reelle resultater i de områder som er hardt rammet av væpnet vold. Forhandlingene om en våpenhandelsavtale (ATT) vil ha høy prioritet i 2012, og støtte til sivilsamfunn og FN-organisasjoner vil være viktig i prosessen.

Norge er valgt til presidentskapet for det tredje statspartsmøtet for Konvensjonen om klaseammunisjon (CCM) og har tilbudt å arrangere det i Oslo i september 2012. Målsettingen med det norske presidentskapet er å opprettholde fokuset på de humanitære målsettingene med konvensjonen og å sikre at det multilaterale arbeidet bidrar til å løse de konkrete utfordringene statspartene møter i sitt arbeid for å gjennomføre konvensjonen. Fra norsk side vil arbeidet med å sikre bredest mulig tilslutning til konvensjonen være en prioritert oppgave, sammen med støtte til ofre for klaseammunisjon og rydding av blindgjengere i felt. Norge skal fortsatt være en pådriver i det internasjonale arbeidet for å hindre nye ofre og hjelpe allerede rammede individer og samfunn.

8.3 Klima og bærekraftig utvikling

De menneskeskapte klimaendringene er vår tids største utfordring. Endringene kommer forttere og gir større utslag enn man regnet med inntil bare for kort tid siden. Norge har derfor ambisiøse klimamålsettinger både nasjonalt og i det internasjonale arbeidet. Norges hovedinnsats i kampen mot klimaendringene internasjonalt skjer innenfor rammene av FNs klimakonvensjon og på utviklingsområdet. Det forhandles om en global klimaavtale der alle land bidrar, og som eventuelt vil gjelde fra utløpet av Kyotoprotokollens første forpliktellesperiode. Norge er en pådriver i dette arbeidet, og vil styrke den utenrikspolitiske dialogen om en ambisiøs global klimaavtale.

Regjeringen vil fortsatt arbeide for å bidra til å utvikle global konsensus om avskoging og skogforringelse i utviklingsland (REDD+) i klimaforhandlingene. Klima- og skogkonferansen i Oslo i mai 2010 opprettet et partnerskap for REDD+. Under klimaforhandlingene i Cancún i desember 2010 oppnåddes en historisk enighet om å opprette en mekanisme for REDD+ med mange av de elementene Norge har gått inn for.

Norge arbeider også aktivt for å fremme utvikling og internasjonal utbredelse av teknologier for karbonfangst og -lagring (CSS). Begge disse sat-

singsområdene er viktige elementer for Norge i forhandlingene om et fremtidig globalt klimaregime. Vitenskapsbasert kunnskap om de akselerende klimaendringene i Arktis og nordområdene formidles meget aktivt, for å bidra til et godt forhandlingsresultat.

Det er fortsatt behov for støtte til internasjonale bestrebelser for å utrede nye internasjonale avtaleformer, inkludert mulige typer utslippsforpliktelse. Andre former for klimautredninger og tiltak er også aktuelle, for eksempel i regi av Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), Det internasjonale energibyrå (IEA) m.v., eller Verdensbankens langsiktige initiativ for lavkarbon vekst og utvikling etter 2012. Norge støtter aktivt opp om FNs generalsekretærs initiativ om å gjøre FN karbonnøytralt.

EUs klima- og energipolitikk ble konkretisert med klima- og energipakken av desember 2008. Pakken, som skal sikre gjennomføring av målene om å redusere utslippene av klimagasser med 20 pst., øke andelen fornybar energi til 20 pst. og øke energieffektiviteten med 20 pst. innen 2020, omfatter blant annet et direktiv for fremme av fornybar energi, et direktiv om revidert kvotehandel og et direktiv om lagring av CO₂. De tre direktivene anses å være EØS-relevante. Norske myndigheter er i full gang med nødvendige tiltak for å innlemme de EØS-relevante elementer i EØS-avtalen, tilpasset norske forhold.

En økende andel av norsk næringslivs klimagassutslipp omfattes av EUs kvotesystem. Når luftfart blir inkludert, og flere nye industrisektorer kommer med i det reviderte kvotehandelsdirektivet, anslås det at om lag 50 pst. av norske utslipp vil omfattes av systemet. EUs kvotesystem er dermed blant de viktigste virkemidlene i norsk nasjonal klimapolitikk.

Utenriksdepartementets innsats for bærekraftig utvikling, består i å arbeide for å styrke det internasjonale samarbeidet for en sosial og miljømessig bærekraftig utvikling og globalisering. Hoveddelen av denne innsatsen blir satt inn på utviklingsområdet. FN konferansen om bærekraftig utvikling i Rio 2012 blir en viktig arena for dette arbeidet.

Det vises forøvrig til omtale under programområde 03 Internasjonal bistand.

8.4 En aktiv europapolitikk

Regjeringen fører en åpen og aktiv europapolitikk, der norske interesser overfor EU blir ivaretatt på en offensiv måte. Med utgangspunkt i at Norge

ikke er medlem av EU, skal vi utnytte alle muligheter for samarbeid og påvirkning i aktuelle saker med sikte på å få gjennomslag for norske synspunkter. Vi vil fortsette arbeidet med å bli tydeligere i våre prioriteringer og mer fokusert i vår satsing og påvirkning.

I St.meld. nr. 23 (2005-2006) har regjeringen skissert hvordan arbeidet med europapolitikken legges opp. Den konkretiserer tiltak for å sikre tydelige og tidlige politiske prioriteringer, god samordning og utnytting av mulighetene, god gjennomføring og forvaltning av forpliktelsene, kompetansebygging, og økt åpenhet og dialog. St.meld. nr. 15 (2008-2009) utdypet norske interesser og virkemidler på det europapolitiske området. Et offentlig utvalg er i gang med å gjennomgå våre erfaringer med EØS-avtalen og øvrige avtaler Norge har med EU. Utvalget vil komme med en rapport innen utgangen av 2011.

Regjeringen er opptatt av å sørge for økt åpenhet og dialog med eksterne miljøer i EU- og EØS-saker. Kontakten med relevante organisasjoner og institusjoner er blitt betydelig styrket, bl.a. gjennom ulike fora for meningsutveksling om europapolitikk, herunder bl.a. Nasjonalt Europaforum og Europakonferansen. Utenriksdepartementet iverksatte våren 2010 et informasjonsløft om EØS og Norges forhold til Europa. Målet er å gjøre europainformasjonen fra det offentlige mer brukervennlig, tilgjengelig og oppdatert. En rekke tiltak overfor definerte målgrupper i Norge og i utvalgte EU-land vil gjennomføres i løpet av to år.

Norsk samfunnsliv er tett vevd sammen med europeiske partnere og kolleger. Utviklingen i Europa er derfor viktig for norske interesser, og en sentral referanse for norsk innenriks- og utenrikspolitikk. Om lag 80 pst. av den totale norske eksporten går til EU, og omtrent 70 pst. av vår import kommer fra EU. Finansuroen i Euroområdet og i EU har klare realøkonomiske implikasjoner, som også får effekt for Norge. I mai 2010 ble det annonsert en midlertidig krisefinansieringsordning på samlet 750 mrd. euro. I mars 2011 la Rådet fram et forslag om en pakt for Euro med tiltak både av forebyggende og korrigerende karakter som i hovedsak underbygger retningslinjene i Stabilitets- og vekstpakten. Forslaget ble endelig vedtatt i juni 2011. Den midlertidige ordningen erstattes av en permanent ordning i 2013 for å sikre at enkelte eurolands regjeringer har nødvendig likviditet til å overholde sine finansielle forpliktelser. Regjeringen følger utviklingen med stor årvåkenhet.

EUs beslutninger utformes i et samspill mellom medlemslandene og institusjonene i Brussel.

Regjeringen legger derfor vekt på gode bilaterale forbindelser med EU-landene i tillegg til det etablerte samarbeidet med EUs institusjoner. Det nordiske samarbeidet som er under norsk formannskap i 2012 vil bli brukt aktivt for å ivareta norske og fellesnordiske interesser overfor EU. Samarbeidet i den nordisk-baltiske kretsen er også styrket. Norge er med i Den nordlige dimensjon, og hadde formannskapet i Østersjørådet fra juli 2010 til juli 2011.

Hovedfundamentet i norsk tilknytning til EU er EØS-avtalen. Den er, sammen med tilgrensende avtaler, det største og mest omfattende internasjonale avtaleverket som Norge har inngått. EU er Norges viktigste handelspartner. EØS-avtalen har vært avgjørende for å sikre norske interesser og norsk næringsliv. Avtalen har knyttet Norge til EUs indre marked og bidratt til en styrking av handel og økonomiske forbindelser mellom Norge og EU-landene.

Norge er knyttet til viktige deler av EUs samarbeid om justis- og innenriksaker. Tilslutningsavtalen til Schengen-samarbeidet utgjør den viktigste enkeltavtalen, men Norge har også andre avtaler med EU på feltet, i tillegg til utstrakt praktisk samarbeid på flyktnings- og migrasjonsområdet. Økt grenseoverskridende kriminalitet og illegal innvandring krever at Norge prioriterer det justis- og innenrikspolitiske samarbeidet med andre europeiske land. EUs arbeidsprogram for justis- og innenriksfeltet, Stockholmprogrammet, utgjør rettesnoren i perioden 2010–2014. Programmets overordnede mål er å sikre grunnleggende rettigheter, frihet og integritet for den enkelte som har rett til å oppholde seg innenfor EUs grenser. Stockholmprogrammet synliggjør i større grad enn tidligere betydningen av den eksterne dimensjonen i EUs felles justis- og innenrikspolitikk for en vellykket gjennomføring av målene. Norge vil arbeide aktivt for å fremme våre interesser, blant annet gjennom fellesorganet i Schengen-sammenheng.

Ny avtale om EØS-midler for årene 2009 til 2014 ble undertegnet med EU 28. juli 2010. Gjennom EØS-midlene stiller Norge i perioden 2009-2014 til rådighet over 14 mrd. kroner til sosial og økonomisk utjevning i EØS-området. Midlene bidrar også til å skape nye samarbeidsrelasjoner og kontakt mellom Norge og mottakerlandene. Forhandlinger om landvise prioriteringer har pågått med de 15 mottakerlandene i 2011.

Det er viktig for Norge å støtte den felles europeiske anstrengelse for stabilisering og utvikling på Vest-Balkan, der støtte til integrasjon i euroatlantiske strukturer (EU og NATO) er et bærende

element. Viktige fremskritt er gjort i Vest-Balkan-landenes samarbeidsrelasjoner med EU, og alle land, unntatt Bosnia-Hercegovina og Kosovo, har søkt medlemskap. Kroatia avsluttet medlemskapsforhandlingene med EU i juni 2011 og ventes tatt opp som nytt EU-medlem i 2013. Norge vil videreføre innsatsen for fred, statsbygging og euroatlantisk integrasjon. Gjennom prosjektbistand vil vi støtte reformarbeidet og implementeringen av europeiske standarder i landene. Særlig viktig blir det å støtte konsolideringen av statene Bosnia-Hercegovina og Kosovo, samt bidra til å sikre Serbias euroatlantiske tilknytning.

Gjennom naboskapsprogrammet bidrar EU til utviklingen i sine sørlige og østlige naboerområder. Våren 2011 gjennomgikk EU naboskapspolitikken i sin fulle bredde. I støtten til naboregionene fokuserer EU bl.a. på demokratiutvikling, rettssikkerhet, menneskerettigheter og støtte til økonomiske reformer. Med EUs østlige partnerskap er det skapt en samarbeidsramme som, i tillegg til Moldova, Ukraina og landene i Sør-Kaukasus, også inkluderer Hviterussland på noen områder. Norge har bilateralt prosjektsamarbeid i denne regionen bl.a. innen demokratisk styresett, sivilt samfunn, likestilling, miljø og humanitære tiltak. I tillegg støtter Norge EUs naboskapspolitikk direkte, gjennom bidrag til et energieffektiviseringsprosjekt i Ukraina.

8.5 Rettferdig global styring

Finanskrisen har tydeliggjort behovet for rettferdig global styring. Regjeringen vil arbeide for å styrke globale styringsinstrumenter som kan fremme mer rettferdig fordeling, ikke bare mellom land, men også mellom ulike sosiale grupper, uavhengig av landegrenser. Gjennom norske initiativ og i strategisk samarbeid med andre, skal vi gå inn for å utvikle politiske svar på de globale utfordringene. Vi skal ha kapasitet til å utrede nye samarbeidsformer og nye finansieringsordninger som kan styrke det globale styringssystemet. Vi skal gjennom økonomiske og personellmessige bidrag gi vår støtte til et kvalitativt bedre FN, som er i stand til å ivareta sine oppgaver etter FN-pakten.

Det er etablert en rekke organisasjoner og prosesser for å fremme internasjonalt økonomisk samarbeid gjennom utvikling av felles regelverk i global skala. Ikke minst spiller FNs særorganisasjoner viktige roller innenfor sine mandatområder. Som ledd i arbeidet for rettferdig global styring, vil regjeringen gi høy prioritet til arbeidet i FNs

særorganisasjoner. Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) er særlig relevant, med sosial rettferdighet som eksplisitt mål og mandat, blant annet gjennom regler for beskyttelse av arbeidstakernes rettigheter. Regjeringen vil i året som kommer fortsatt legge vekt på oppfølging av ILOs «Decent Work-agenda», og Utenriksdepartementets oppfølging av regjeringens strategi for anstendig arbeid vil videreføres. Målet for dette arbeidet er å fremme anstendig arbeid i norsk utenriks-, utviklings- og handelspolitikk, og å jobbe for større samstemthet globalt og nasjonalt hva angår anstendig arbeid. Arbeidet vil fokusere på tiltak som kan bidra til å styrke arbeidstakerrettigheter i Angola, Brasil, India, Kina og Sør-Afrika. I tillegg vil vi sammen med likesinnede land jobbe for at fokus på anstendig arbeid blir ivaretatt innenfor relevante multilaterale organisasjoner og på relevante globale arenaer. Arbeidet skjer i nær dialog med Nærings- og handelsdepartementet, Arbeidsdepartementet og med partene i arbeidslivet, sivilt samfunn og relevante «tenketanker».

En sosial og bærekraftig utvikling er bare mulig dersom vi satser på global helse og på å styrke helsesystem og primærhelsetjenesten i utviklingsland. Regjeringen har tatt initiativ til en global kampanje for å nå de helserelaterte tusenårsmålene om barnedødelighet, mødredødelighet og bekjempelse av aids og andre sykdommer. Videre inngår det betydelige pådriverarbeidet ledet av Statsministeren som i år har vært fokusert på G8s satsing på mødre og barnehelse, og arbeidet i regi av FNs Generalsekretær med en global strategi for kvinner og barnehelse. Norge arbeider dessuten tett med utvalgte land for at dagens utfordringer på helseområdet skal håndteres også innenfor utenrikspolitikken. Initiativet Utenrikspolitikk og global helse skal bidra til en helsefremmende, internasjonal politikk. Initiativet drives av 7 land og søker å løfte fram at landenes mulighet til å nå tusenårsmålene og sikre folkehelse først og fremst er avhengig av en mer helhetlig og samstemt politikk som tar hensyn til folkehelse innenfor forskjellige politikkområder, og i internasjonale forhandlinger og prosesser.

Helserisiko og sårbarhet kjenner ingen landegrenser og må komme høyere på den utenrikspolitiske agendaen. Regjeringen er opptatt av å sikre befolkningen i utviklingsland tilgang til rimelige og gode vaksiner og medisiner. Et eksempel er arbeidet i Den globale vaksinealliansen GAVI som ble etablert i 1999 som et samarbeid mellom offentlige og private aktører. UNICEF, Verdens helseorganisasjon (WHO) og Verdensbanken er sentrale partnere. Alliansen arbeider for at alle

barn i fattige land får et fullverdig vaksinetilbud, med vekt på rask og effektiv introduksjon av nye vaksiner og støtte til å sikre fungerende vaksinetjenester. Formålet er å bidra med mer midler, mer effektivt samarbeid, bredere partnerskap og raskere tilgang til nye vaksiner.

Norge deltar også i Den internasjonale finansieringsmekanismen for immunisering, International Finance Facility for Immunization (IFFIm), som ble lansert i 2006 og Den innovative ordningen for innkjøp av vaksiner for utviklingsland, Advance Market Commitments (AMC) som ble lansert i 2007. Begge ordninger er innovative finansieringsordninger som kan få bred anvendelse, men som i første omgang utprøves på vaksineområdet, jf. omtalen under programområde 03 Internasjonal bistand.

Regjeringen vil fremme en Stortingsmelding om global helse høsten 2011.

Norge er i front for å fremme åpenhet om inntekter fra olje- og gruveindustrien. Det internasjonale initiativet på dette området (EITI) har et eget sekretariat, som i 2007 ble lagt til Oslo. Vi vil videreføre dette arbeidet med full styrke.

FN

Med sitt universelle medlemskap og helhetlige mandat er FN den viktigste organisasjon for internasjonalt samarbeid. Alle land har fordeler av et forutsigbart, regelstyrt system for samkvem og løsning av interessekonflikter mellom land. FN tjener norske interesser ved å bidra til å løse felles problemer hovedsakelig på fem måter, ved utvikling av normer og regler, ved å være et forum for fredelig løsning av interessekonflikter, ved å forebygge og løse voldelige konflikter, særlig slike som truer internasjonal fred og sikkerhet, ved å bistå i humanitære kriser og å bidra til økonomisk og sosial utvikling.

Norge er en støttespiller til en FN-ledet verdensorden. Vår støtte går i bredden av FNs engasjement. Mange av FNs viktigste humanitære programmer og utviklingsprogrammer er helt avhengige av frivillige bidrag. Norge er blant de største bidragsyterne til FNs humanitære innsats og utviklingsarbeid, herunder menneskerettigheter, miljø og demokratiutvikling.

Norge arbeider for en styrking av FNs hovedorganer og for at FN skal bli mer effektiv og bedre koordinert på landnivå for å kunne leve opp til forventningene og levere på tusenårsmålene. I arbeidet for å reformere FN ser vi både på FNs mandater, sekretariatets organisering, samordning mellom FNs ulike organisasjoner og FNs effektivitet

på landnivå. Norge har to hovedformål med FN-reform. For det første, at FN leverer mer effektivt på landnivå og, for det andre, økt åpenhet, ansvarlighet og tydelige linjer i FN-sekretariatet.

Norsk FN-politikk har særlig fokusert på FNs fredsbyggende virksomhet, effektivisering av FNs operative innsats på landnivå, administrative reformer, styrking av FNs likestillingsarbeid og gjennomføring av sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om Kvinner, fred og sikkerhet, herunder seksualisert vold i konflikt. Den nye FN-organisasjonen for kvinners rettigheter og likestilling, UNWomen, er en seier for norsk diplomati og pådriverarbeid. Vi vil fortsette satsingen på disse områdene.

Den globale kampanjen for FNs helserelevante tusenårs mål ble lansert i september 2007 av statsminister Stoltenberg. Kampanjen er en overbygging for flere ulike helseinitiativ lansert over de siste par år, herunder Statsministerens initiativ for å bedre barne- og mødre helse, tusenårs mål 4 og 5. Kampanjen la i juni 2009 frem en rapport i FN om tiltak for å forhindre at finanskrisen får en negativ innvirkning på de helserelevante tusenårs målene. Vi vil videreføre det betydelige bidraget til denne kampanjen. Det norske initiativet har flere komponenter, jf. omtale under kap. 169.

Det vises forøvrig til omtale under programområde 03 Internasjonal bistand.

Fremme menneskerettigheter

I norsk utenrikspolitikk står arbeidet for å styrke vilkårene for en demokratisk utvikling og respekt for menneskerettighetene helt sentralt. OSSE, Europarådet og FN er viktige arenaer for dette arbeidet. Fra norsk side støtter vi oppbyggingen av nasjonale institusjoner som kan styrke beskyttelsen av menneskerettighetene. Et uavhengig rettsvesen, offentlige forvaltingsorgan, ombudsordninger og nasjonale menneskerettighetskomisjoner er viktige for å sikre at stater utøver sitt ansvar for å oppfylle menneskerettighetene. Sentrale prioriteringer i dette arbeidet er videre innsats for menneskerettighetsforsvarere, ytringsfrihet og uavhengige medier. En nærmere omtale av den multilaterale innsatsen på menneskerettighetsfeltet gis i områdeomtalen under programområde 03 Internasjonal bistand.

Norge er medlem av FNs menneskerettighetsråd i perioden 2009-2012. Et hovedmål for Norge er å bruke medlemskapet til å bevare og styrke det internasjonale systemet for beskyttelse av menneskerettighetene, inkludert menneskerettighetsrådet. Norge vil videreføre den sterke støtten

til menneskerettighetsforkjempere, fremme av ytringsfrihet, forsamlingsfrihet og frie medier, samt styrking av kvinners rettigheter. Videre vil vi prioritere arbeidet for å styrke rettighetene til internt fordrevne, urfolk og seksuelle minoriteter. Dette arbeidet foregår både innenfor FN og i landene Norge er engasjert. Ved siden av tradisjonelle samarbeidspartnere som EU og USA, samarbeider Norge i stor grad med land i andre regioner som i stigende grad engasjerer seg konstruktivt for å fremme menneskerettighetene.

Norge vil intensivere arbeidet mot dødsstraff frem mot en ny verdenskongress mot dødsstraff, som skal avholdes i Madrid i 2013. Sentrale samarbeidspartnere i dette arbeidet vil være europeiske land som Spania, Frankrike og Sveits, land i andre regioner som har avskaffet dødsstraff, samt norske og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner.

Menneskerettskonvensjonene skal brukes metodisk for å identifisere staters plikter overfor sin befolkning. FNs Høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR) vil fortsatt være en sentral partner for Norge i arbeidet med å sikre en sterkere gjennomføring av menneskerettighetene på landnivå.

Også i norsk Russlandspolitikk står arbeidet for demokrati og menneskerettigheter sentralt. Slike spørsmål diskuteres med russiske myndigheter på alle nivåer. Det gjennomføres også årlige bilaterale menneskerettighetskonsultasjoner med Russland. Innenfor rammen av prosjektsamarbeidet med Russland, gis det prioritet til prosjekter som støtter opp om uavhengige media, og samarbeid mellom frivillige organisasjoner. Disse prioriteringene gjelder ikke minst for Nord-Kaukasus. Det gis særskilt støtte til prosjekter som bidrar til styrket rettssikkerhet, bedre juridiske rettigheter for kvinner og støtte til menneskerettighetsforsvarere.

Det vises forøvrig til omtale under programområde 03 Internasjonal bistand.

Verdens handelsorganisasjon (WTO) og handelspolitikk

Norge er tjent med internasjonale avtaler som regulerer handel. Verdens handelsorganisasjon (WTO) er den viktigste organisasjonen for dette. WTO har en tredelt funksjon. Organisasjonen forvalter et omfattende regelverk, den behandler internasjonale handelstvister gjennom et forpliktende tvisteløsningssystem, og den er et forum for forhandlinger om handelsspørsmål. WTOs betydning for global vekst og stabilitet ble bekreftet under finanskrisen.

Til tross for den store nedgangen i handel som fulgte, har det multilaterale handelssystem med WTOs regelverk i sentrum demmet opp for proteksjonistiske tiltak, og dermed redusert det som kunne gi flere negative virkninger.

Regjeringen legger vekt på å bidra til å videreutvikle det regelbaserte multilaterale handelssystemet i WTO, slik at det blir et best mulig redskap for rettferdig global styring på handelsområdet. I likhet med Norge, understreker de fleste av WTOs medlemsland, og ikke minst utviklingslandene, betydningen av å nå frem til et godt forhandlingsresultat i den såkalte Doha-runden. Forhandlingene har i stor grad stått stille siden 2008, selv om det er gjort mye teknisk arbeid i forbindelse med forhandlingene. G20-landene vedtok i november 2010 en målsetting om å slutføre Doha-runden i løpet av 2011. Intensive forhandlinger våren 2011 avdekket store motsetninger mellom de største landene og Doha-rundens fremtid er usikker. Regjeringen vil fortsatt bidra konstruktivt i forhandlingene med sikte på en balansert løsning. WTOs 8. ordinære ministermøte vil bli avholdt i Genève i desember 2011.

WTO-forhandlingene berører det norske samfunnet på en meget direkte måte. Norge har en åpen økonomi. Vår velstand er i stor grad tuftet på det utbyttet vi har hatt av å delta i internasjonal handel. Dette må vi bygge videre på gjennom å arbeide for tilfredsstillende rammevilkår for norsk næringsliv. Samtidig er det norske landbruket i en spesiell situasjon. Landbruket har betydning for forsyningssituasjon, bosetting, arbeidsplasser, kultur og kulturlandskap. På denne bakgrunn vil regjeringen fortsette sitt aktive arbeid i forhandlingene, med sikte på å bidra konstruktivt til en løsning som både ivaretar utviklingslandenes særlige behov, og som gjør det mulig å videreføre et levedyktig norsk landbruk.

Regjeringen ønsker å bidra til å styrke utviklingslandenes mulighet til å bli bedre integrert i den globale økonomien, og til å skape økonomisk vekst og velferd gjennom økt eksport. Det er gjennomført flere endringer i ordningen for tollpreferanser for utviklingsland (GSP-ordningen). Regjeringen vil fortsette arbeidet med å styrke utviklingslandenes evne til å utnytte de mulighetene GSP-ordningen gir.

8.6 Norgesfremme, omdømme og kultur

Et godt internasjonalt omdømme er viktig for å ivareta norske politiske, økonomiske og kulturelle

interesser. Regjeringen vektlegger et sterkere geografisk fokus og samarbeid med sentrale aktører for å bidra til et tydelig og positivt norgesbilde blant målgrupper i utlandet.

Med utgangspunkt i St. meld. nr. 15 (2008-2009) *Interesser, ansvar og muligheter* ønsker regjeringen å stimulere til et bredere ordskifte om utenrikspolitikken. Refleksprosjektet videreføres på to ulike måter. Arbeidet med utadrettede aktiviteter i Norge fortsetter, med sikte på debatt og åpenhet omkring norsk utenrikspolitikk. Global Refleks skal medvirke til en bedre forankring av norske hovedinteresser på den internasjonale utenrikspolitiske debattarenaen.

En hovedoppgave, som er reflektert i utenriksloven, -instruksen og regjeringens program, er å fremme norsk næringslivs interesser og virksomhet i utlandet som grunnlag for økt verdiskaping og sysselsetting. Utenriktjenesten bidrar til dette med en målrettet innsats gjennom sitt uteapparat, noe som krever et nært samarbeid med uteapparatet til Innovasjon Norge (IN). Hvor IN ikke har utekontor, fyller utenriktjenesten funksjonene. Utenriktjenesten bidrar med å etablere møteplasser, være døråpner inn til beslutningstagere og å gi råd eller være en strategisk dialogpartner. Dertil kommer arbeidet mot diskriminering av norske interesser, forvaltning av støtteordninger for norske bedrifter i vanskelige markeder, omdømmebygging og norm- og regelverktutvikling internasjonalt. I tillegg kommer samarbeid med næringslivet om bedriftenes samfunnsansvar.

Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv er blitt styrket og gjort mer uavhengig for mer effektivt å kunne megle i saker hvor norske bedrifter klages inn for ikke å ha fulgt OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap.

Den internasjonale dimensjonen i regjeringens kulturløft innebærer økt synlighet av det norske nærværet i utlandet og bidrar til å bygge opp et nettverk for norske fagmiljøer.

Internasjonalt kulturarbeid vil fortsatt bli utført i nært samarbeid med de kunstfaglige institusjonene for å stimulere etterspørselen etter norske kunstneriske uttrykk internasjonalt. Arbeidet skal øke norske enkeltkunstneres og kunstinstitusjoners internasjonale samarbeids- og profileringsmuligheter, og styrke Norges internasjonale kulturprofil. En sterk internasjonal dimensjon stimulerer også til videreutvikling i norske kunstneriske uttrykk. Arbeidet er en integrert del av Norges utenrikspolitiske budskap.

Arbeidet utgjør en betydelig del av vårt omdømmearbeid, og bidrar til å sette fokus på

hovedspørsmål som ytringsfrihet og likestilling. Internasjonalisering av norsk kulturliv bygger ut og styrker vår utenrikspolitiske plattform.

8.7 Konsulær bistand og utlendingsfeltet

Konsulær bistand

Utenriktjenesten tilbyr norske statsborgere råd, hjelp og bistand i utlandet. Et meget stort antall store og små konsulære saker håndteres årlig; de fleste av disse får sin løsning ved ambassader, generalkonsulater og de honorære konsulatene.

Et økende antall norske borgere reiser eller bosetter seg i utlandet, og dette stiller stadig større krav til norske myndigheters evne til konsulær bistand. De omkring 400 konsulenes arbeidssituasjon er i endring; noen oppgaver og inntekter vil falle bort, mens det er naturlig å utvikle rollen til å omfatte andre og nye oppgaver. Forventninger til responstid, jevnt nivå på bistanden og åpenhet om arbeidet preger håndteringen av konsulære saker i større grad enn tidligere. Arbeidet medfører ofte en utfordrende balansegang mellom ønsket om bistand og nødvendige avgrensninger med hensyn til både tilgjengelige ressurser og rettslig handlingsrom utenfor Norges grenser i en kompleks og lite ensartet verden. Regjeringen har fått bred tilslutning i Stortinget til omfanget og innretningen på den konsulære bistanden, jf. Innst. S. nr. 396 (2010-2011), ref. Meld. St. 12 (2010 – 2011) «Bistand til nordmenn i utlandet» Arbeidet med bistand til nordmenn i utlandet vil bli videreført langs de linjer som trekkes opp her.

Utlendingsfeltet

Norske utenriksstasjonene er en viktig del av førstelinjetjenesten for utlendinger som ønsker å besøke eller flytte til Norge. Utenriksstasjonene fatter førsteinstansvedtak i visumsaker, og er saksforberedende instans for alle utlendingssaker fremmet utenfor Norge. Stasjonene forbereder slike saker for vedtak i Utlendingsdirektoratet og i politiet ved å innhente og verifisere opplysninger, og å intervju søkere. Stasjonene bistår også i arbeidet med retur av personer uten lovlig opphold.

Utenriksdepartementet, Arbeidsdepartementet og Justisdepartementet har en *helhetlig, effektiv og brukerorientert utlendingsforvaltning* som felles mål. Dette skal legge til rette for bedre samordning av styring og resultatoppfølging. Et sentralt element i denne sammenheng er å organi-

sere førstelinjen mest mulig effektivt og brukervennlig, herunder utsetting av enkelte oppgaver og delegering av mer vedtakskompetanse til stasjonene. På tvers av etatene arbeides det med å fornye utlendingsforvaltningen gjennom et omfattende program for elektronisk saksbehandling (EFFEKT). Programmet er organisert fra Utlendingsdirektoratet og består av en rekke delprosjekter som har til hensikt å fremme effektivitet og økt brukerservice i forvaltningen. Et av de viktigste delprosjektene er utviklingen av en løsning for å søke visum eller oppholdstillatelse via internett; en ordning som har positiv innvirkning på utenriksstasjonenes arbeidsbyrde på et voksende felt, og på servicenivået søkere opplever.

Utenriksdepartementet og Justisdepartementet samarbeider også om oppfølging av regjeringens politikk når det gjelder returavtaler med opprinnelsesland.

Etter en rekke utsettelse iverksetter nå Schengen-landene opptak av biometriske data fra visumsøkere ved utenriksstasjonene til en felles Schengen-database for visumsøknader. Dette innebærer et tydelig forbedret kontrollnivå i saksbehandlingen, men krever samtidig større innsats ved utenriksstasjonene, blant annet ved at alle førstegangssøkere må møte opp personlig på stasjonene. Utrullingen av obligatorisk biometriopptak skjer regionvis, med Nord-Afrika som første region.

Det nordiske samarbeidet om representasjonsavtaler videreføres. De nordiske land representerer hverandre gjensidig i utvalgte land for å skape en bedre brukerservice, mer effektiv saksbehandling og mer profesjonelle fagmiljøer.

For å styrke arbeidet med bistand til nordmenn i utlandet, ble det i 2010 opprettet et døgnbemannet operativt senter i Utenriksdepartementet, som blant annet mottar henvendelser utenom utenriksstasjonenes åpningstid. Videre fikk en stor andel av søkere i løpet av 2010 anledning til å registrere sine søknader om visum eller oppholdstillatelse, og avtale oppmøte ved norske utenriksstasjoner i den anledning, på internett. Dette medførte reduksjon i køer og mer effektivt arbeid ved utenriksstasjonenes visumseksjoner.

Arbeidet med å videreutvikle Utenriksdepartementets operative senters rolle i utenriksstjenesten har høy prioritet. Det legges vekt på god service til publikum og tydelig kommunikasjon. Videre skal opplæringsprogrammer i konsulære saker videreutvikles for å sikre at medarbeiderne har den nødvendige kompetanse. Det nordiske samarbeidet vil bli videreført og søkt videreutviklet med konkrete tiltak innenfor de rammer som settes av de respektive lands lovgiving. Det vil bli arbeidet videre med å forbedre og videreutvikle informasjon til det norske publikum om den konsulære bistand som kan tilbys fra norske myndigheter.

For å absorbere en voksende saksmengde på utlendingsfeltet, vil departementet arbeide videre med mulighetene for å sette ut begrensede oppgaver i forbindelse med mottak av søknader til private aktører. Videre vil departementet videreutvikle det igangsatte arbeidet med å fatte vedtak i flere sakstyper ved enkelte utenriksstasjoner, slik at dagens saksbehandlingstid i Utlendingsdirektoratet kan reduseres.

9 Programområde 03 Internasjonal bistand

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)				
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
03.00	Administrasjon av utviklingshjelpen	1 329 408	1 327 600	1 368 500
03.10	Bilateral bistand	4 366 517	4 253 500	4 310 300
03.20	Globale ordninger	15 580 428	14 943 135	15 562 085
03.30	Multilateral bistand	6 374 924	6 525 620	6 594 000
	Sum programområde 03	27 651 277	27 049 855	27 834 885

For 2012 foreslås det bevilget 27 834,9 mill. kroner til internasjonalt utviklingssamarbeid.

Med budsjettforslaget for 2012 vil innsatsen for fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling utgjøre 1 pst. av anslått bruttonasjonalinntekt for 2012. Med utgangspunkt i dette konsoliderte, høye bistandsnivået vil regjeringen videreføre satsingsområdene fra 2011, med ytterligere spissing mot skog, fornybar energi, og klimatilpasning, med særlig vekt på landbruk. Det foreslås også at innsatsen for kvinners og barns helse styrkes ved økning i bidraget til Den globale vaksinealliansen.

Innsats for framtiden

Tusenårsmålene beskriver en verden hvor stadig flere skal få det bedre. Det er også kjernen i norsk utviklingspolitikk, og på mange områder er det oppnådd positive resultater. Færre barn dør. Flere barn, ikke minst jenter, går på skole. Helsetiltakene virker. En mindre andel av verdens befolkning lever i ekstrem fattigdom. Ved inngangen til 2012 har kampen for demokrati og rettigheter endret maktforholdene i enda flere land, og gitt nye håp både for enkeltmenneskene og for at FN-målene for vår felles verden skal nås.

Varig framgang i kampen mot fattigdom krever både rettferdig fordeling og økonomisk vekst i fattige land. Mange land i Asia og Afrika opplever god vekst på tross av internasjonal økonomisk turbulens i kjølvannet av finanskrisen. Utviklingen i

framvoksende økonomier som India, Kina og Brasil forteller oss at framveksten av en bred økonomisk middelklasse både gir økt aktivitet, bedre levekår og dessuten bremser befolkningsveksten. Men vekst i seg selv er ingen garanti for at ekstrem fattigdom utryddes, eller at befolkningens rettigheter ivaretas. Kampen mot fattigdom lykkes ikke hvis ikke innsatsen også rettes mot de menneskene og de strukturene som har kraft og makt til å sikre varig endring. Rettferdig fordeling, menneskerettigheter og demokratiutvikling er en sentral del av norsk politikk i alle våre samarbeidsland. Norsk utviklingsmidler skal være preget av disse prioriteringene, og skal gi mer enn materielle goder.

Regjeringen la i 2011 fram stortingsmelding nr. 14: Mot en grønnere utvikling - om sammenhengen i miljø- og utviklingspolitikken, hvor regjeringens fire pilarer for en sammenhengende miljø- og utviklingspolitikk er nedfelt. Meldingen utfyller føringene fra stortingsmelding nr. 13 (2009) Klima, konflikt og kapital. Disse meldingene samt innstillingen til stortingsmelding nr. 13 (2009) fra Stortinget ligger til grunn for regjeringens utviklingspolitikk på disse områdene.

Energitilgang og økonomisk utvikling går hånd i hånd. Energitilgang er kanskje den enkeltfaktoren som har betydd mest for moderne samfunn og deres innbyggere. Tilgang til elektrisitet som kan frigjøre kvinners tid fra ubetalt arbeid er dessuten viktig for å oppnå reell likestilling mellom kjønne-

ne. En altfor liten del av verdens energiforbruk er ren og fornybar, og tallene for utslipp av klimagasser går fremdeles i feil retning. Regjeringen har plassert norsk utviklingspolitikk midt i dette dilemmaet mellom utvikling og miljø - nettopp fordi løsningene må være gjensidige og samtidige, og vi må tørre å møte begge utfordringene. regjeringens nye internasjonale energi-initiativ er et forslag til hvordan det internasjonale samfunnet kan gå sammen for å øke fattiges tilgang til energi gjennom satsing på fornybar energi. Bistand, selv på internasjonalt nivå, kan ikke finansiere slike prosjekter alene, men kan utløse større kommersielle investeringer i et samlet løft. Utviklingspolitikken mål om fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling ligger altså fast, slik den er formulert i St. meld. nr. 13; kamp mot klimaendringer, sult, fattigdom, for likestilling, retten til økonomisk utvikling, demokrati, mat, bærekraftig utvikling og menneskerettigheter. Stadig bedre kunnskap om klimaendringer, avskoging og miljøforringelse, og forståelse for hvordan dette vil ramme framtidens fattige, gjør at regjeringen også i 2012 vil videreføre og forsterke innsatsen på disse feltene.

De største utfordringene har land som er preget av voldelig konflikt. Væpnet konflikt hindrer utvikling, og ingen av disse sårbare statene vil oppnå noen av tusenårsmålene. Konflikt gir grobunn og rom for korrupsjon, diskriminering, overgrep, urettferdighet, kriminalitet og ekstremisme. Mangel på sikkerhet for eget liv, for inntekter og mat gjør hverdagen for millioner av mennesker til en desperat kamp. Kvinner og barn kan være svært utsatt for seksuell vold og utbytting når fungerende rettsbeskyttelse er fraværende. Barns opplevelser i konflikt kan ødelegge deres liv og framtid. Dette er de landene hvor det er vanskeligst å bistå og vanskeligst å oppnå raske resultater. Norge engasjerer seg sterkt i nettopp disse statene. De trenger det mest.

En rekke av våre samarbeidsland kan dra nytte av Norges erfaring på ulike felt, bl.a. ressursforvaltning, energiutvikling, styresett og likestilling. Slik kompetanseutveksling kan gi store endringer hos samarbeidspartnere sett i forhold til kostnaden ved bistanden. I 2012 foreslås bevilgningen for faglig samarbeid økt, med vekt på samarbeid om fornybar energi og klima med Kina og fornybar energi- og forskningssamarbeid i India. Brasil er et nytt land for faglig samarbeid innenfor fiskeriforvaltning og havbruk. I Afrika foreslås økningen brukt til styrket forvaltning av havressurser under Nansenprogrammet. Også bevilgningene til sivilt samfunn, likestillingsarbeid og gjeldsslette foreslås økt.

De fleste utviklingslandene har en ung og voksende befolkning. Dersom de skal lykkes i å redusere fattigdommen vesentlig, må de legge til rette for og skape økonomisk vekst og produktiv sysselsetting med utgangspunkt i egen kultur, identitet og ressurser. Erfaringsmessig fører også bedre og tryggere inntekt til lavere folkevekst.

Finanskrisen rammet i seg selv utviklingsland i mindre grad enn industrilandene, men kom på toppen av matvarekrisen, der økte priser førte til at flere mennesker sultet. Krisen ble møtt med flere tiltak fra de internasjonale finansinstitusjonene, blant annet utvidelse i Det internasjonale pengefondets (IMF) lånekapasitet og opprettelse av krisefond i Verdensbanken og regionalbankene.

For de aller fattigste landene har gjeldsslette vært kjærkommen hjelp. Norge har hatt en egen handlingsplan om gjeldsslette for utvikling siden 2000, og bidratt betydelig til egne og internasjonale initiativ. Gjeldsletteinitiativet (HIPC) for de mest gjeldstyngede kom i 1996, og Det multilaterale gjeldsletteinitiativet (MDRI) i 2005, begge i regi av verdensbanken og IMF. For dem som har fått gjeldsslette, er utgifter til gjeldsbetjening mer enn halvert mellom 2001 og 2006. Mellom 2006 og 2011 er dette tallet igjen halvert. Redusert gjeldsbetjening øker disse landenes rom for å investere i fattigdomsreduksjon. Regjeringen vil fortsette sin toneangivende rolle for gjeldsslette og internasjonale retningslinjer for ansvarlig långiving - et arbeid hvor også frivillige organisasjoner og sivilt samfunn spiller en avgjørende rolle.

Det geopolitiske tyngdepunktet har de siste årene forskjøvet seg, særlig mot Asia, men også land i sør. Disse overgripende endringene gir seg utslag i våre samarbeidsland. Vi har sett en meget velkommen vilje hos utviklingsland til å hevde sin stemme, styre sin utvikling og bidra til utvikling i egen region. Sterkt voksende økonomier som Kina investerer nå kraftig i utviklingsland, på andre vilkår enn tradisjonelle givere fra OECD-landene har gjort. Nye aktører utfordrer vårt vante tankesett, og gir oss en velkommen anledning til å sikre kvalitet og effektivitet i egne bestrebelser.

Verden er i endring, men FN skal fremdeles være en samlende og normgivende arena. I takt med geopolitiske endringer, endrer også tradisjonelle grupperinger og allianser seg. Det gir nye handlingsrom, der Norge kan finne flere partnere for å få størst mulig gjennomslag for våre synspunkter. FN utøver en unik innflytelse ved å vedta og gjennomføre internasjonale regler som styrker fattige lands posisjon og fattige menneskers vil-

kår. Organisasjonen er den viktigste arenaen for internasjonalt samarbeid, og langt den største multilaterale kanalen for norsk bistand. Utviklingssamarbeid gjennom FN-systemet og de store utviklingsfondene har betydning utover overføring av finansielle ressurser, nettopp fordi universelle normer og prinsipper utformes her. FN har gjennom sin nøytralitet og universelle medlemskap tillit også i utviklingsland, og mottakerlandene selv ser seg tjent med at bistanden samordnes isteden for å måtte forholde seg til et stort antall givere og deres individuelle rapporteringskrav. Samtidig er FN-organisasjonenes evne til effektiv levering på bakken et tilbakevendende tema, der Norge tar mål av seg til å være en konstruktiv, kritisk og pålitelig partner for organisasjonen.

Som ved annet utviklingssamarbeid er det viktig å kunne måle multilaterale kanalers kvalitative og kvantitative effekt. En ting er å måle antall skoler som bygges, eller antall mennesker som mottar nødhjelp, mer utfordrende er det å isolere og måle normative, politiske og sosiale endringer. Ambisjonen er likevel at resultater skal kunne dokumenteres eller sannsynliggjøres, og Norge arbeider gjennom styredeltakelsen innenfor de multilaterale organisasjonene for å styrke både resultatfokus, resultatstyring og resultatrapportering knyttet til innsatsen.

Vekst og utvikling uten kvinners aktive deltakelse er ikke bærekraftig. Jo mer likestilte kjønnene er, jo større framgang har deres samfunn hatt, økonomisk og sosialt. Kvinners rettigheter og likestilling fortsetter å være et norsk varemerke og en naturlig del av alt utviklingsarbeid. Kjønsrollemønstre er imidlertid dypt forankret i alle kulturer, og endringer av sosiale normer er en langsom prosess. Forandringer som oppleves som påtvunget utenfra får vanskelig aksept. Diskriminering opptrer gjerne i strukturer med tilsynelatende andre motiv, som religion, økonomisk orden, ærekodekser mv. Deltagelse i lønnet arbeid og endringer som likestiller kjønnene i lovverket, samt håndhevelse av slike lover er effektive pådrivere for økt likestilling.

Klimaendringer rammer alle, men berører kvinners hverdag i større grad enn menns. Ekstremvær, flom og tørke fører til enda vanskeligere forhold for matdyrking, vedsanking og vannhenting, oppgaver som i hovedsak blir utført av kvinner og jenter i utviklingsland. Klimatilpasset jordbruk for økt matsikkerhet er en viktig kvinnesak, og deres kunnskap og erfaring må ivaretas fullt ut i nasjonale og lokale prosesser for planlegging, beslutning og iverksetting. I dette bildet er

det også åpenbart at tilgang til energi vil være en betydelig drivkraft for god tilpassing, tidsbesparing og utvikling.

Regjeringen har tatt et særlig ansvar for tusenårsmålene 4, 5 og 6 for å redusere dødeligheten blant barn og bedre gravide og fødende kvinners helse. Innsatsen gir resultater. Dødeligheten blant barn under 5 år fortsetter å synke. Også kvinners seksuelle og reproduktive helse er bedret, selv om det er langt igjen til målet om tre firedeler reduksjon av dødelighet blant gravide og fødende. Regjeringen vil i 2012 øke innsatsen til global helse gjennom økt bidrag til Den globale vaksinealliansen.

I likhet med helsetilbud omfatter også utdanning mange mennesker og det krever derfor store ressurser. Til gjengjeld er gevinsten av innsatsen uvurderlig. Utdanning, selv på barneskolenivå, påvirker samfunnsutviklingen og styrker forutsetningene for likestilling, demokrati og fred. Utdanning bidrar til å bygge menneskelig kapital, og gir nye muligheter for arbeid og inntekt. For hvert år ei jente går på skole øker hennes inntjeningssevne med 10-20 prosent. Forskning viser at halvparten av nedgangen i barnedødelighet de siste tretti årene kan tilskrives bedre utdanningsmuligheter for jenter.

Nødhjelp og humanitær bistand utgjør en stor og viktig del av Norges utviklingssamarbeid. De omfattende humanitære reformene som ble igangsatt av FN i 2005 danner nå grunnlaget for hvordan det humanitære systemet fungerer. Gode koordineringsmekanismer på sektornivå, raskere og mer fleksible finansieringsordninger, som FNs nødhjelpsfond (CERF) og humanitære landfond (CHF/ERF), bedre ledelse av humanitær innsats i felt, samt et mer likeverdig partnerskap mellom FN og frivillige organisasjoner har gjort det humanitære responsystemet mer effektivt. Nødhjelpsappellene er bedre koordinert og lanseres raskere, finansieringen via landfond er mer kostnadseffektiv enn bilateral assistanse, og CERF bidrar til å fylle gapet mellom appellene og mellomstatlig finansiering.

Samtidig opptar humanitære spørsmål stadig større plass i internasjonal politikk. Humanitære kriser blir oftere tatt opp i FNs sikkerhetsråd og i FNs menneskerettighetsråd. Grove overgrep og rettighetsbrudd har ført til økt oppmerksomhet om beskyttelse av sivile og fordrevne. Dessverre har rammebetingelsene for humanitært arbeid blitt vanskeligere. Humanitære organisasjoner utsettes for direkte angrep, og i mange land hindres humanitære aktører i å gi livreddende hjelp og beskyttelse til sivilbefolkningen. De internasjonale

nale humanitære prinsippene om humanitet, nøytralitet, uavhengighet og upartiskhet er under press. Regjeringen vil fortsatt fremme respekt for disse prinsippene og internasjonal humanitær rett, og vil arbeide for en klar rolledeling mellom humanitære, andre sivile aktører og militære i stadig mer komplekse situasjoner. Norge skal fortsatt være en sjenerøs giver og være raskt ute med hjelp etter akutte naturkatastrofer, både bilateralt og gjennom bidrag til internasjonale fond og hjelpeorganisasjoner.

Det vises forøvrig til omtale under programområde 02 Utenriksforvaltning.

Fattigdom er ikke tilfeldig, den skyldes urettferdige maktstrukturer, urettferdig fordeling og diskriminering. Klimaendringer, manglende tilgang til energi, kapital, kunnskap og helsetjenester bidrar til at fattigdommen opprettholdes. Utviklingspolitikken må derfor favne vidt, og må ligge fast også der betydelig endring ikke kan ventes oppnådd på kort sikt. Nedenfor omtales regjeringens hovedsatsinger i 2012. Øvrig innsats omtales under de enkelte kapitler og poster.

Også tema som ligger utenfor utviklingssamarbeidets anerkjente områder påvirker landenes mulighet for utvikling; for eksempel internasjonale handelsregler, klimautslipp og militær innsats. Regjeringen legger i denne stortingsproposisjonen (del III) fram sin første rapport til Stortinget om samstemt politikk for utvikling. Rapporten belyser hvordan ulike politiske initiativer og tiltak utenom utviklingssamarbeidet påvirker viktige internasjonale utfordringer utviklingsland står overfor.

Utvikling, klima og miljø

Regjeringen legger til grunn at utfordringene knyttet til fattigdom og miljø må løses i fellesskap, og vil i tråd med signalene i Stortingsmelding nr. 14 Mot en grønnere utvikling fortsatt bruke en økende andel av utviklingsbudsjettet for å bekjempe fattigdom på en måte som samtidig møter de globale miljøutfordringene. Regjeringen opprettholder sin ambisjon om å være en pådriver i det internasjonale klimaarbeidet, med vekt på klima/skog, klimafinansiering og klimatilpassning, herunder matsikkerhet og forebygging av naturkatastrofer.

Regjeringen vil fortsette innsatsen mot avskoging og skogferringelse i utviklingsland. Dette er et kostnadseffektivt virkemiddel for å redusere utslipp av klimagasser og bevare naturmangfold. Innsatsen mot avskoging skal i tillegg til klimagavinsten bidra til bærekraftig utvikling. Fra norsk side vil en fortsatt arbeide for å bidra til å utvikle global konsensus om REDD+.

Det vil gis støtte gjennom FN, Verdensbanken og Afrikabanken, og betales for dokumenterte utslippsreduksjoner i Brasil. Samarbeidet med Mexico, Indonesia og Guyana vil videreutvikles og engasjementet i Tanzania opprettholdes. Det vil bli gitt støtte til sivil samfunn. Fokus på Kongobasengen og Mekong-regionen vil økes. Etter hvert som klima- og skoginitiativet i stadig større grad kommer inn i en gjennomføringsfase, vil blant annet forholdet til utslippsreducerende tiltak i andre sektorer og koblingen til en helhetlig klimavennlig energi- og landbrukspolitikk bli viktig.

Regjeringen vil arbeide for internasjonale mekanismer som kan mobilisere større ressurser for langsiktig og forutsigbar finansiering av klimatilpassning i utviklingslandene. I første omgang vil det være viktig at industrilandene holder løftene fra FNs Klimakonferanse i Cancún. Et særlig innsatsområde i 2012 blir oppfølgingen av beslutningen i Cancún om å etablere et nytt fond for klimatilpassning i utviklingsland, Det grønne klimafondet. Norge har en plass i 40-landskomiteen som skal utarbeide anbefalinger til FNs Klimakonferanse i Durban i desember 2011, og leder denne sammen med medlemmene fra Mexico og Sør-Afrika.

Regjeringen vil fortsette å styrke klimatilpassningsarbeidet i spesielt sårbare land med særlig fokus på to områder; matsikkerhet og forebygging av naturkatastrofer. Økningen til klimatilpassning for 2012 er 159 mill. kroner. Som et ledd i arbeidet med styrket matsikkerhet vil regjeringen i økende grad legge vekt på landbruksutvikling, særlig klimarobust landbruk i Afrika. Hovedutfordringen er å øke matproduksjonen hos småbønder, som bidrar med 80 prosent av matproduksjonen i utviklingsland. Manglende likestilling er et viktig hinder for økt produksjon. Norge skal bidra til at kvinners rettigheter og muligheter virkeliggjøres i Den afrikanske unions handlingsplan for landbruk gjennom politikktutforming, programutvikling og praktiske løsninger for å møte klimaendringene.

Verdens matsikkerhet utfordres av globale trender som befolkningsvekst, endrede forbruksmønstre og økt etterspørsel etter biobrensel, samtidig som ekstremvær, høye energipriser og manglende investeringer i landbruk i utviklingsland truer med å undergrave matproduksjon. Konsekvensene av dette er sterkt økende og ustabile matvarepriser, og påfølgende tilbakeslag i kampen for å halvere andelen mennesker som sulter. I arbeidet med å bidra til en mer klimarobust matproduksjon er forskning en vesentlig komponent i regjeringens satsning.

Vær- og klimavarsling er viktig både for forebygging av naturkatastrofer og matsikkerhet.

Regjeringen vil derfor støtte arbeidet til Verdens meteorologiorganisasjon for å bygge opp et globalt rammeverk for klimavarsling i utviklingsland. Målsetningen er å få klimainformasjon ut til brukere som bønder, fiskere og myndigheter for å bedre planlegging og på den måten spare liv og ressurser.

FNs konferanse for bærekraftig utvikling vil finne sted i Rio i 2012 og vil prioriteres høyt av regjeringen. Konferansen er en mulighet til å bringe miljø- og utviklingsagendaene tettere sammen. Regjeringen vil arbeide for at det skapes en sterkere felles plattform for en grønnere utvikling og et mer samlende rammeverk for FNs arbeid med bærekraftig utvikling.

Det vises forøvrig til omtale under programområde 02 Utenriksforvaltning.

Energi for alle

Om lag 20 prosent av menneskeheten har i dag ikke tilgang til elektrisitet, og av disse bor 80 prosent i Afrika sør for Sahara og i India. Samtidig baserer nesten 40 prosent av jordas befolkning seg på røykfulle ovner eller bål til matlagning, noe som forurensar, bidrar til avskoging, stjeler tid og skaper helseproblemer, særlig for kvinner og barn. Stabil tilgang til bedre og mer moderne energitjenester gir muligheter for økonomisk og sosial utvikling. Entreprenører kan starte virksomhet og skape arbeidsplasser, elever kan lese bedre og større deler av døgnet, og befolkningen kan få et bedre helsetilbud. Regjeringen vil videreføre og utvikle det betydelige energisamarbeidet som, med utgangspunkt i samarbeidslandenes behov og norsk kompetanse, er etablert med utvalgte land. Utbygging av kraftproduksjon, overførings- og distribusjonslinjer og kapasitetsutvikling i energisektoren, landsbyelektrifisering og renere ovner inngår som sentrale deler av satsingen. I tillegg til støtte til enkeltland vil det også gis støtte til regionalt energisamarbeid. Innsatsen skal ivareta miljøhensyn og sosiale konsekvenser. Utbyggingen av vannkraft skal foregå i henhold til aksepterte internasjonale standarder.

Det gis betydelig støtte gjennom multilaterale kanaler, der Verdensbankens og de regionale utviklingsbankenes oppskaleringprogram for fornybar energi i lavinntektsland (SREP) har en viktig rolle. Norfunds arbeid med å utvikle investeringsklare energiprojekter og mobilisere kommersielle investeringer i kraftproduksjon i Afrika og andre deler av verden gir resultater. Norfund vil fortsatt være et hovedvirkemiddel for å mobilisere investorer til utbygging av vannkraft og andre for-

nybare energikilder. Sivilt samfunn mottar også støtte som kanaliseres til fornybar energi. Både norske og internasjonale organisasjoner samt organisasjoner i utviklingsland er viktige aktører i dette. Norsk støtte til energisektoren i utviklingsland skal bidra både direkte og indirekte til oppnåelse av tusenårsmålene. Innsats for bekjempelse av energifattigdom er en av regjeringens hovedprioriteringer i utviklingspolitikken, og vil bli ytterligere styrket. Det legges opp til en økning på 255 mill. kroner til fornybar energi-formål i 2012.

På globalt nivå er energisektoren en av hovedkildene til økte utslipp av klimagasser. Regjeringen ønsker å mobilisere bredere til økt støtte for fornybar energi i utviklingsland. Gjennom regjeringens internasjonale energiinitiativ ønsker Norge økt tilgang til fornybar energi og reduserte klimagassutslipp i utviklingsland. Norge ønsker å bistå utviklingsland i utbygging av energisektoren innenfor rammen av en helhetlig politikk som legger opp til lave klimagassutslipp. For land som står foran utbygging eller rehabilitering av energisektoren, som f. eks Liberia og Sør-Sudan, spiller de valg man tar i en tidlig fase en stor rolle for framtidig utslippsnivå. Gjennom støtte til kapasitetsutvikling og mobilisering av kommersielle investeringer i utbygging av fornybare energikilder og energieffektivisering, vil regjeringens initiativ bistå land i å skaffe befolkningen energitilgang og kraft til industri og næringsliv på en klimavennlig måte. Regjeringens nye internasjonale energi- og klimainitiativ vil videre trekke på erfaringer fra regjeringens skogprosjekt og vektlegge resultatbasert utbetaling. I samarbeid med myndigheter i samarbeidslandene og andre givere har initiativet som mål å utvikle et system der land kan motta støtte på grunnlag av resultater i form av økt energitilgang og begrensning i klimagassutslipp målt på sektornivå.

Skatt for utvikling

En rekke utviklingsland har opplevd god vekst etter årtusenskiftet. Dette gjelder også for flere norske samarbeidsland i Afrika. Mange er rike på naturressurser og nyter godt av høye råvarepriser. I hvilken grad den økonomiske veksten kommer befolkningen til gode, avhenger av politisk lederskap og prioriteringer, men også av en rekke strukturelle forhold. Skal innbyggernes rett til utdanning og helse oppfylles, og næringslivets behov for infrastruktur og rammebetingelser bedres, må myndighetene sørge for inntekter og omfordeling.

Målet er at de store kapitalstrømmene, som er mange ganger større enn bistanden, i større grad

skal bidra til utvikling. Norsk skatteadministrasjon og forvaltning av naturressurser er anerkjent, og erfaringene etterspurt. Utviklingsland bistås i å velge en god og bærekraftig inntekts- og fordelingsmodell. Gjennom programmet Olje for utvikling har Norge i flere år bidratt til forbedringer i forvaltningsregimer for petroleumsressurser. Våren 2011 ble et nytt program lansert: Skatt for utvikling. Programmet tar utgangspunkt i naturressurs- og finansforvaltning. Ikke-fornybare ressurser står i en særstilling ved at det er snakk om en gitt ressursforekomst som tilhører landet. Dersom befolkningen ikke får sin rettmessige andel av inntektene når ressursen utvinnes, er muligheten tapt for alltid. Beskatning av de store penge summene er viktig økonomisk, og for å legitimere skattlegging av befolkningen generelt. Dette er igjen viktig for å sikre den langsiktige inntekts genereringen og knytte tillitsbånd mellom landets myndigheter og innbyggere. Norge støtter både sivilt samfunn og myndigheter i arbeidet med å få til en god og åpen forvaltning.

Skatt for utvikling omfatter institusjonelt samarbeid mellom Skattedirektoratet og skatteadministrasjonene i Zambia, Mosambik og Tanzania, og dette arbeidet vil videreføres og styrkes. Regjeringen vil også videreføre støtten til nettverket av afrikanske skattemyndigheter. Videre støtter Norge IMF's arbeid for skatterelatert kapasitetsbygging.

Regjeringens forskningsprogram om skatteparadis, kapitalflukt og utviklingsland har en ramme på 50 mill. kroner over 5 år og administreres av Forskningsrådet. Den største ulovlige kapitalstrømmen ut av utviklingsland er knyttet til skatteunndragelse fra multinasjonale selskapers side. Kompliserte internasjonale selskapsstrukturer, der skatteparadis inngår, gjør det vanskelig både for investorer og myndigheter å avdekke hva som er reelle verdier, eierforhold og opprinnelsesland. Videre delfinansierer Norge International Centre for Tax and Development (ICTD) i Storbritannia. Dette forskningsprogrammet fokuserer særlig på koblingen mellom skatt og statsbygging. Det legges vekt på at forskningsresultatene skal ha praktisk betydning for skattemyndigheter.

I tillegg til kapasitetsbygging og kunnskapsutvikling, omfatter programmet Skatt for utvikling internasjonalt samarbeid og støtte til sivilt samfunn. Det internasjonale arbeidet for større åpenhet og informasjonsutveksling er viktig for at man skal få full uttelling for den nasjonale innsatsen, og oppbygging av nasjonal kompetanse er avgjørende for å dra nytte av de standarder og avtaleverk som utvikles internasjonalt. Norge har vært en pådriver for å få opprettet et eget program for

skatt og utvikling i OECD og vil fortsette å være en støttespiller i dette arbeidet. Andre viktige fora der Norge deltar aktivt er FNs ekspertkomité for internasjonalt samarbeid på skatteområdet, Task Force on Financial Integrity and Economic Development og Financial Action Task Force.

Konflikt og utvikling

Vår verdensordning er bygget på nasjonalstater som kan handle på vegne av og forvalte sine innbyggers interesser. Men enkelte land kan knapt sies å ha en stat; makthaverne mangler ofte legitimitet, eksisterende institusjoner er svake og kan verken yte befolkningen service eller beskyttelse. Voldelig konflikt er som regel det avgjørende hinderet for utvikling, og gir grobunn og rom for korrupsjon, diskriminering, overgrep, urettferdighet, kriminalitet og ekstremisme.

Av verdens mest sårbare områder er Norge engasjert i de fleste, med Afghanistan, Sør-Sudan, Somalia, DR Kongo og Palestina som de tyngste innsatsene. Fattigdom i seg selv forklarer ikke framvekst av voldelig konflikt, men fattige land har dobbelt så høy risiko for å rammes av væpnet konflikt som andre land. Ingen av disse sårbare statene oppnår noen av tusenårsmålene innen 2015, og tusenårsmålene vil aldri nås hvis ikke disse landene trekkes med i utviklingen.

I sårbare stater samles alle utfordringene i utviklingspolitikken, både de som angår statens funksjoner og individets hverdag og framtid. Også i sårbare stater brukes hoveddelen av våre ressurser på tradisjonelle utviklingsfelt, som humanitær hjelp, helse- og skoletilbud. Størst oppmerksomhet er likevel rettet mot politiske prosjekter; freds- og statsbygging. Det er innsats som skal bringe strukturell endring og hjelpe staten til å hjelpe seg selv. Bortsett fra sårbarheten har land sårbare for konflikt gjerne lite felles; deres ulike historie, kultur, etniske sammensetning, politiske maktfordeling, økonomiske forutsetninger, klima og geografiske plassering gjør at det fordres helt ulike strategier skal de kunne utvikle seg til mer robuste stater. Etter tiår med internasjonal støtte til konfliktland og forskning på resultatene, har det vokst fram en felles forståelse og aksept for at endringene må komme innenfra, og at markant endring tar tid. Det er ikke bistanden som finansierer en slik langsiktig utvikling, i de aller fleste mottagerlandene utgjør den bare en liten del av de reelle pengestrømmene. Derimot kan utviklingssamarbeid til nødvendig støtte i en periode, især når kunnskap og kapasitetsbygging følger pengene.

Konflikt betyr ekstreme situasjoner for kvinners rettigheter og likestilling. Det gir større gap mellom kjønnene i tilgang til utdanning, mødre- og barnedødeligheten øker, skaper langt større risiko for seksuelle overgrep, generelt mer vold og manglende trygghet. Regjeringen legger spesiell vekt på jenters utdanning og utdanning for barn i konflikt- og katastrofeområder, som utgjør et flertall av dem som står uten et skoletilbud.

I sårbare stater har ikke giveren, og ofte heller ikke myndighetene, kontroll over utviklingens motkrefter. Noen prosjekt kan sågar vise seg å bli til ulempe for en del av befolkningen, selv om målet om ikke å forvolde skade er retningsgivende for norsk og internasjonalt utviklingssamarbeid. Men uten villighet til å påta seg den risikoen engasjement i disse situasjonene gir, vil en heller ikke oppnå gevinst, og med det risikere enda flere uskyldiges lidelser.

Korrupsjon er en verdensomspennende utfordring, med særlig utbredelse i konfliktstater. Ved ulovlige kapitalstrømmer ut av landet og ved at inntekter fra egne naturressurser går utenom offentlige budsjetter blir befolkningen snytt for penger som kunne bidratt til god utvikling. Norge jobber på bred front mot korrupsjon, blant annet gjennom egne anti-korrupsjonsnettverk og internasjonalt press for åpenhet.

Kvinner og likestilling

Kamp for kvinners rettigheter og likestilling er et av våre utviklingspolitiske varemerker. Bedring av kvinners situasjon krever omfattende holdingsendringer samtidig som at politikk og lovverk må forandres. På tross av en erkjennelse av at jenter og kvinner ofte diskrimineres i forhold til gutter og menn på mange områder, er det ofte vanskelig å få satt behovet for likestilling på den internasjonale dagsorden så vel som i dialoger med samarbeidsland. Kvinners rettigheter og likestilling er tildels omstridte og vanskelige temaer i mange land og internasjonale fora, inkludert FN.

FNs konvensjon mot diskriminering av kvinner er et viktig redskap for å fremme og beskytte kvinners rettigheter. Likestilling og kvinners deltakelse er avgjørende for å innfri FN's tusenårsmål. Regjeringens satsing på kvinners rettigheter og likestilling fortsetter og omfatter all internasjonal bistand. Vi skal ikke vike tilbake for å ta opp temaet i sin fulle bredde selv om det kan være både omstridt og vanskelig. Innsatsen for jenters utdanning videreføres i 2012. Statsministerens mødre- og barnehelseinitiativ har et tydelig rettighetsperspektiv. Disse investeringene i kvinners

helse og utdanning, og styrking av kvinners innflytelse politisk og økonomisk er viktig. Dette fordrer tett og målrettet samarbeid med likesinnede land i internasjonale fora. Norge skal være en pådriver for seksuelle minoriteters rettigheter, både i FN og på landnivå.

Kvinner er også særlig sårbare for klimaendringer. Regjeringen ønsker derfor å fortsette sitt arbeid med å styrke kvinners roller og innflytelse i forvaltningen av sårbare naturressurser, aktørskap i klimatilpasning og skogbevarende tiltak samt beredskap for klimaendring og naturkatastrofer. Regjeringen legger vekt på å fremme kvinners aktive deltakelse i fredsbyggings- og konflikt-situasjoner. Vi er overbevist om at kvinners deltakelse vil bidra til mer varige fredsløsninger. Kvinner er ikke bare ofre i krig og konflikt, men avgjørende aktører for å skape bærekraftig fred og utvikling.

Norges særlige ansvar for å redusere barnedødelighet og bedre mødres helse

All norsk utviklingspolitikk skal bidra til at FN's tusenårsmål nås. Innsatsen for klima, skatt, energi, landbruk mv. støtter alle opp om disse målene. I tillegg har Norge tatt et særlig ansvar for tusenårsmål 4 (redusere barnedødelighet) og 5 (bedre mødres helse).

Utenriks- og utviklingspolitikken bygger på og har som målsetting å fremme og overholde grunnleggende menneskerettigheter. Individet har rettigheter, og legitim statlig maktutøvelse hviler på respekt for disse rettighetene. Rettighetsperspektivet ligger til grunn og er en betydelig del av motivasjonen for regjeringens sterke engasjement for tusenårsmålene. Flere av tusenårsmålene har en parallell i alle lands menneskerettighetsforpliktelser, som Kvinnekonvensjon, barnekonvensjonen og Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Statsminister Stoltenberg kunngjorde i FN i 2009 at Norge frem til 2020 vil bidra med tre mrd. kroner til et globalt samarbeidsprosjekt for kvinners og barns helse. Samme år presenterte utenriksministeren sin agenda for å ta hensyn til folkehelse og helsesikkerhet i utenrikspolitikken. Norges vektlegging av likestillingsperspektivet opprettholdes og styrkes ved integrering av kjønnsperspektiv og kvinners deltakelse i klimapolitikken, energisatsingen og næringslivssatsinger.

Norge har styreverv i Verdens helseorganisasjon 2010-2013 og Den globale vaksinealliansen 2010-2011, og deltar også i styrearbeidet i Det globale fondet. Fra 2012 har vi i tillegg styreverv i

UNAIDS. Dette danner plattform for en stor del av den norske globale helseinnsatsen. Innsatsen er i hovedsak kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner og globale fond som jobber for resultater på landnivå. Regjeringen vil ytterligere styrke Norges rolle i arbeidet med global helse fram mot 2020, og vil i Stortingsmelding om global helse fokusere på mobilisering for kvinner og barns helse og reduksjon av sykdomsbyrden i utviklingsland - med vekt på forebygging. Norsk bidrag til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria er økt til 450 mill kroner årlig for 2011-2013. Videre foreslår regjeringen i 2012 en gradvis opptrapping av det norske bidraget til Den internasjonale vaksinealliansen, GAVI, fra 500 mill. kroner i 2010 til 1 000 mill. kroner i 2015. Samarbeidsavtalen med Verdens helseorganisasjon skal reforhandles for perioden 2012-2013 og det foreslås å videreføre støtten på samme nivå.

Utdanning er et av de områdene hvor verdenssamfunnet kan vise til størst fremgang. Tusenårs-mål 2 er grunntdanning for alle innen 2015. Norge er blant de ti største bidragsyterne til den globale satsingen, og grunntdanning er det målet som prioriteres høyest. Antall barn som ikke går på skole ble redusert fra i overkant av 100 millioner i 1999 til rundt 67 millioner i 2009. Tallene viser også at avstanden mellom antall gutter og antall jenter i skolen minker, spesielt på grunnskolenivå. Likevel står det mange utfordringer i veien for at alle barn kan lære å lese og skrive. Krig, konflikt og naturkatastrofer preger hverdagen til nær halvparten av dem som står uten et skoletilbud. Mange ekskluderes også på grunnlag av etnisk bakgrunn, kultur, språk eller religion, eller fordi de er fattige. Rundt 25 millio-

ner barn nektes sin rett til utdanning på grunn av funksjonshemming. Trygg utdanning for barn i sårbare stater har ekstra oppmerksomhet i norsk satsning.

Over halvparten av den norske utdanningsbistanden kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner, som et ledd i den internasjonale innsatsen for økt bistandseffektivitet. Gjennom politisk dialog og deltagelse i styringsprosesser vil Norge bidra til at de multilaterale utviklings- og finansinstitusjonene legger økt vekt på utdanning i sine strategier.

Rapport om norsk utviklingssamarbeid i 2010

I 2010 videreførte regjeringen sin satsing på en mer strategisk utviklingspolitikk med vekt på områder der Norge kan spille en rolle ut i fra etter-spurt kunnskap og kompetanse. Innenfor den tematiske overbygningen klima, konflikt og kapital ble det lagt vekt på gjennomføring av målrettede satsinger for at norsk utviklingspolitikk kunne bidra til å styrke de fattiges posisjon og legge til rette for bærekraftig utvikling. Det rapporteres her i første rekke på volum og fordeling av bistanden i 2010, samt hvordan de prioriterte innsatsområdene er blitt fulgt opp. For ytterligere presentasjon av resultater fra utviklingssamarbeidet vises det til de ulike programkategoriene. Oppsummering av resultater på landnivå presenteres også på Norads landsider på Norad.no.

ODA-godkjent bistand i 2010

I 2010 ble det utbetalt 27,7 mrd. kroner over bistandsbudsjettet. Utbetalingene i 2010 tilsvarte 1,10 pst. av BNI.

Tabell 9.1 Samlet ODA-godkjent bistand fordelt på bistandstype 2007-2010 (mrd. kroner)

Bistandstype	2007		2008		2009		2010	
Land- og/eller sektorspesifikk bistand ¹	15,7	72 %	16,1	71 %	18,5	72 %	20,4	74 %
Ikke-øremerket støtte til multilaterale organisasjoner ²	5,0	23 %	5,5	24 %	5,7	22 %	5,8	21 %
Administrasjon	1,1	5 %	1,2	5 %	1,4	5 %	1,5	5 %
Totalt	21,8	100 %	22,9	100 %	25,6	100 %	27,7	100 %

¹ Tilsvarende bilateral og multi-bilateral bistand

² Tilsvarende multilateral bistand

Som det fremgår av tabellen ovenfor har den norske bistanden de siste fire årene hatt en relativ stabil fordeling mellom multilateral bistand og

bistand øremerket spesifikke land eller sektorer. En stor andel av den sektorspesifikke bistanden blir også kanalisert gjennom multilaterale aktører,

som totalt forvalter noe under halvparten av det totale bistandsbudsjettet. Volumet på bilateral

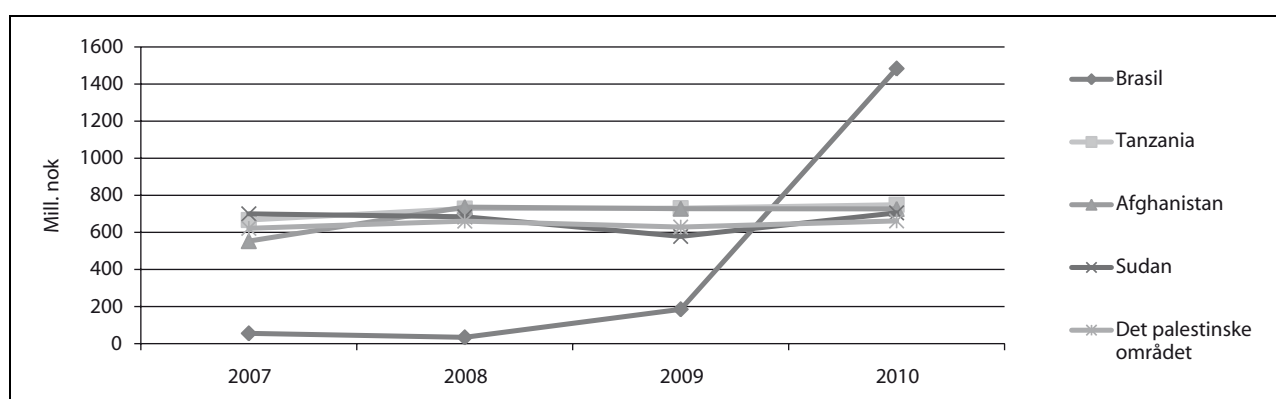
bistand gikk opp i 2010, blant annet på grunn av klima – av skogsatsingen.

Tabell 9.2 Samlet bilateral bistand fordelt på hovedregion, 2007-2010 (mrd. kroner) Inkluderer bilateral og multi-bilateral bistand.

Hovedregion	2007		2008		2009		2010	
Afrika	5,3	34 %	5,9	36 %	5,7	31 %	5,7	28 %
Amerika	1,6	10 %	0,8	5 %	0,9	5 %	2,6	13 %
Asia og Oseania	2,9	18 %	2,9	18 %	2,7	15 %	3,2	16 %
Europa	0,7	4 %	0,6	4 %	0,6	4 %	0,7	3 %
Midtøsten	0,9	6 %	0,9	6 %	0,8	5 %	0,9	4 %
Global uspesifisert	4,3	27 %	5,0	31 %	7,7	42 %	7,3	36 %
Totalt	15,7	100 %	16,1	100 %	18,5	100 %	20,4	100 %

Tabellen gir et bilde av hvordan andelen av samlet bilateral bistand fordeler seg på hovedregion. Hvis man ser bort fra utslaget den omfattende skogsatsingen i Brasil gir, har den geografiske fordelingen av bistanden vært relativt stabil. Afrika var også i 2010 den regionen som mottok den største andelen av bilateral bistand. Utgifter knyttet til flyktninger i Norge er inkludert i «Global uspesifisert». Bistanden som ikke er geografisk fordelt omfatter også tematisk øremerket støtte gjennom multilaterale organisasjoner. FN-organisasjonene fordeler slike midler i henhold til retningslinjer

som Norge gjennom styrearbeidet har vært med på å vedta og som innebærer at land som står overfor de største utfordringene innenfor den enkelte organisasjons mandat skal prioriteres. I praksis medfører oppfølging av retningslinjene at hoveddelen av FN-organisasjonenes samlede midler går til lavinntektsland, hvorav for en stor del i Afrika. For en del av den tematiske støtten som kanaliseres gjennom multilaterale finansinstitusjoner, har man gjennom dialog og retningslinjer knyttet til bistanden, sikret at en stor andel går til de fattigste landene i Afrika.

Figur 9.1 De fem største mottakerlandene av norsk bilateral bistand i 2010, perioden 2007-2010 (mill. kroner)

I 2010 kunne mottakere i 114 land knyttes til en eller annen form for norsk bistand. For de fleste av disse var støtten av begrenset omfang, og inkluderer blant annet enkeltstående prosjektstøtte gjennom norske frivillige organisasjoner og ettergivelse av lån til utenlandske studenter. For 32 land utgjorde bilateralt norsk bistand 100 mill. kroner eller mer. De største mottakerne av norsk

bistand får støtte over forskjellige budsjettposter, støtte til ulike formål og gjennom mange kanaler. Sårbar stat som Sør-Sudan, Det palestinske området og Afghanistan var også i 2010 blant de største mottakerne av norsk bistand. I tillegg til støtten over regionbevilgningene, mottar disse også humanitær bistand og støtte gjennom de globale bevilgningene for fred og forsoning, sivilt

samfunn og overgangsbistand (Sør-Sudan). Brasil var største mottaker av norsk bistand i 2010, som i all hovedsak skyldes skogsatsningen. Det ble

utstedt et gjeldsbrev til Brasil på i underkant av 1,3 mrd. kroner.

Tabell 9.3 Bistand fordelt på type avtalepartner, 2007-2010 (mill. kroner) Inkluderer bilateral, multi-bilateral og multilateral bistand.

	2007		2008		2009		2010	
Offentlige aktører	4 987	24 %	4 640	21 %	5 694	23 %	7 076	27 %
<i>Offentlige aktører i utviklingsland</i>	<i>2 282</i>	<i>11 %</i>	<i>2 173</i>	<i>10 %</i>	<i>2 111</i>	<i>9 %</i>	<i>3 506</i>	<i>13 %</i>
<i>Norske offentlige aktører</i>	<i>2 503</i>	<i>12 %</i>	<i>2 223</i>	<i>10 %</i>	<i>3 325</i>	<i>14 %</i>	<i>3 341</i>	<i>13 %</i>
<i>Offentlige aktører i andre giverland</i>	<i>202</i>	<i>1 %</i>	<i>243</i>	<i>1 %</i>	<i>258</i>	<i>1 %</i>	<i>229</i>	<i>1 %</i>
Privat sektor	447	2 %	556	3 %	858	4 %	735	3 %
<i>Norsk privat sektor</i>	<i>79</i>	<i>0 %</i>	<i>178</i>	<i>1 %</i>	<i>175</i>	<i>1 %</i>	<i>182</i>	<i>1 %</i>
<i>Andre land privat sektor</i>	<i>256</i>	<i>1 %</i>	<i>292</i>	<i>1 %</i>	<i>567</i>	<i>2 %</i>	<i>408</i>	<i>2 %</i>
<i>Konsulenter</i>	<i>112</i>	<i>1 %</i>	<i>86</i>	<i>0 %</i>	<i>116</i>	<i>0 %</i>	<i>146</i>	<i>1 %</i>
Frivillige organisasjoner/stiftelser	4 696	23 %	4 932	23 %	5 415	22 %	5 603	21 %
<i>Norske</i>	<i>3 397</i>	<i>16 %</i>	<i>3 493</i>	<i>16 %</i>	<i>3 566</i>	<i>15 %</i>	<i>3 620</i>	<i>14 %</i>
<i>Internasjonale</i>	<i>693</i>	<i>3 %</i>	<i>822</i>	<i>4 %</i>	<i>1 107</i>	<i>5 %</i>	<i>1 158</i>	<i>4 %</i>
<i>Lokale</i>	<i>606</i>	<i>3 %</i>	<i>617</i>	<i>3 %</i>	<i>741</i>	<i>3 %</i>	<i>824</i>	<i>3 %</i>
Multilaterale organisasjoner	10 427	50 %	11 410	53 %	12 233	50 %	12 768	49 %
Uspesifisert	133	1 %	102	0 %	38	0 %	48	0 %
Totalt	20 691	100 %	21 640	100 %	24 237	100 %	26 229	100 %

Tabellen viser hvordan den samlede bistanden, eksklusiv administrasjonskostnadene, i 2010 var fordelt på kategorier av aktører som har ansvaret for gjennomføring. Økningen for kategorien offentlige aktører i utviklingsland i 2010 var i hovedsak relatert til bruken av den brasilske utvi-

klingsbanken (BNDES) som kanal for klima- og skogsatsingen i Brasil. ODA-godkjente flyktning-utgifter i Norge gjør at kategorien norske offentlige aktører fremstår som en stor kanal for bistand.

Tabell 9.4 Multilaterale organisasjoner: De største avtalepartnerne (mrd. kroner)

	2007	2008	2009	2010
UNDP - UN Development Programme	1,7	1,8	2,0	2,1
UNICEF- United Nations Children's Fund	1,1	1,2	1,3	1,3
FN andre	3,3	3,3	3,6	3,7
Verdensbankgruppen	1,9	2,6	2,6	2,9
Regionale utviklingsbanker	0,8	0,9	0,9	0,9
GAVI - Global Alliance for Vaccines and Immunization	0,5	0,5	0,5	0,5
GFATM - Global Fund to Fight AIDS, Tub and Malaria	0,3	0,4	0,4	0,4
Andre multilaterale organisasjoner	0,8	0,9	1,0	1,0
<i>Total</i>	<i>10,4</i>	<i>11,4</i>	<i>12,2</i>	<i>12,8</i>

Blant de multilaterale aktørene mottok FN-systemet mest støtte. 80 pst. av støtten gikk til åtte organisasjoner. I 2010 var UNDP største mottaker av norsk bistand med et beløp på 2,1 mrd. kroner, hvorav generell støtte/kjernestøtte utgjorde 770 mill. kroner.

Av støtten på 1 318 mill. kroner til UNICEF utgjorde kjernestøtten 450 mill. kroner. I den resterende delen inngår 500 mill. kroner øremerket til jenters utdanning, den såkalte «jentemilliarden».

Tabell 9.5 Norske frivillige organisasjoner; de seks største avtalepartnerne, 2007-2010 (mill. kroner)

	2007	2008	2009	2010
Flyktninghjelpen	488	476	452	552
Norges Røde Kors	389	415	435	473
Kirkens Nødhjelp	437	489	453	469
Norsk Folkehjelp	404	385	385	344
Redd Barna Norge	197	223	218	200
Bistandsnemnda	140	142	143	145
Andre	1344	1363	1480	1436
<i>Totalt</i>	<i>3 397</i>	<i>3 493</i>	<i>3 566</i>	<i>3 620</i>

I 2010 ble 14 pst. av det totale bistandsbudsjettet kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner. De seks største organisasjonene mottok godt over halvparten av disse midlene. Det gis støtte fra en rekke ulike kapitelposter i henhold til formål, hvor tilskuddordningene for sivilt samfunn og nødhjelp/humanitær bistand står for de største andelene. Det vises til vedlegg som viser bistand forvaltet av norske frivillige organisasjoner/stiftelser fordelt på kapittel og post, for en mer detaljert oversikt.

Regjeringens tematiske satsingsområder

I 2010 ble satsingsområdene i regjeringsplattformen fra Soria Moria spesielt fulgt opp gjennom:

- Klima- og miljøinnsats som integrert del av utviklingspolitikken
- Energi-innsats
- Styrking av arbeidet med å forebygge, dempe og løse konflikter
- Offensiv politikk for økt likestilling

- Videreføring av anti-korrupsjonsengasjementet og innsatsen for godt styresett
- Satsing på bedre barn- og mødrehelse

Et bredt utvalg av virkemidler ble mobilisert for å følge opp satsingsområdene, inkludert økonomisk støtte til tiltak, dialog på ulike arenaer og bruk av sektorfaglig kompetanse i bistandsforvaltningen. Som beskrevet ovenfor involverte dette en rekke budsjettposter og bistandskanaler. Sammenhengene mellom utenrikspolitikk og utviklingspolitikk, mellom bilateral og multilateral bistand, og mellom den langsiktige bistanden og norsk humanitære innsats ble styrket.

Norsk klima- og miljøinnsats som integrert del av utviklingspolitikken

2010 var et intensivt år i arbeidet med redusert avskoging og skogforringelse i utviklingsland (REDD+). En følgeevaluering viser at Norge har gitt et betydelig bidrag til framgangen innenfor REDD+ gjennom kombinasjonen av politisk, finansiell og institusjonell innsats. I tråd med målsetningen om å bidra til at REDD+ omfattes av en ny internasjonal klimaavtale, tok Norge initiativ til det globale REDD+ partnerskapet som ble etablert på Klima- og skogkonferansen i Oslo i mai 2010. Under klimaforhandlingene i Cancún i desember 2010, ble det oppnådd en historisk enighet om å opprette en mekanisme for REDD+ som i all hovedsak er i tråd med de norske posisjonene.

Klima- og skoginitiativet har bidratt til kostnadseffektive og målbare reduksjoner i utslipp av klimagasser fra avskogning og skogforringelse gjennom multilateralt og bilateralt samarbeid. På landnivå har samarbeidet kommet lengst i Brasil og Tanzania. 2010 markerte oppstarten i et omfattende samarbeid med Indonesia og en utdyping av partnerskapet med Guyana. Gjennom den norske støtten til Kongobassenget har mye blitt oppnådd på kort tid, men det vil enda ta noe tid før en kan starte opp med resultatbaserte utbetalinger.

Norge har, som en av de største og mest aktive giverne til internasjonale initiativ på området, vært en pådriver for at disse skal utvikle et tett og godt samarbeid og utnytte de ulike institusjonenes kompetanse og kapasitet best mulig. I alle initiativene er det blitt tatt hensyn til å bevare naturskog i skogland for å sikre skogens evne til å lagre karbon og skogenes biologiske mangfold. Det har også vært arbeidet med mekanismer for å sikre urfolks og lokalsamfunns rettigheter i de ulike tiltakene. Dette er nødvendig for å bidra til en bære-

kraftig forvaltning av skogressursene, samt til utvikling lokalt og nasjonalt.

Innsatsen på forebygging og tilpasning til klimaendringer i utviklingssamarbeidet ble styrket i 2010. Det ble satset spesielt på forebygging av naturkatastrofer gjennom samarbeid med pilotland, forskning på klimarobuste matplanter og nasjonal tilpasningsplanlegging i noen av de fattigste landene gjennom de multilaterale utviklingsbankene. Norge var i klimaforhandlingene svært aktive og synlige innenfor finansiering av klimatiltak og tilpasning i utviklingsland, blant annet gjennom statsministeren som leder av FNs generalsekretærs høynivågruppe på klimafinansiering. Gruppens rapport, som skisserer en bredt anlagt meny for framtidig klimafinansiering, ble spilt inn i forhandlingsprosessen. Dette bidro til økt troverdighet om Norges bidrag til finansiering, noe som ble utnyttet blant annet til å forsterke samarbeidet med afrikanske land. Som i tidligere år var Norge i 2010 blant de aller største frivillige bidragsyterne som det kronisk underfinansierte FNs klimasekretariat (UNFCCC) fortsatt er avhengig av for å kunne finansiere selve klimaforhandlingsprosessen.

Det har vært svak framgang for tusenårsmål nr. 1 om å halvere andelen av verdens befolkning som lider av kronisk sult, men det er store regionale variasjoner. Det globale markedet for mat er preget av høye priser og ustabilitet, som har fått sosiale, så vel som politiske og økonomiske konsekvenser i importavhengige land. Regjeringens innsats for matsikkerhet tar utgangspunkt i at matkrisen er sammensatt, strukturell og langvarig. Det er et viktig mål å øke matproduksjonen, spesielt i Afrika sør for Sahara. Regjeringen la i 2010 vekt på å fremme løsninger som kunne bidra til økt produktivitet basert på en kombinasjon av bedre tilgang til innsatsvarer kombinert med metoder som gir redusert sårbarhet i forhold til ekstremvær og klimaendringer. De største enkelt-satsingene var støtte til klimarobust landbruk i Zambia og Malawi. Norge har også støttet gjennomføringen av et regionalt landbruksprogram for å fremme klimatilpasning og matsikkerhet. Dette programmet skal bidra til at minst 1,3 mill. bønder får tilgang til kunnskap og teknologi om klimarobust landbruk innen 2013.

Norsk energi-innsats skaper verdier

I lys av regjeringens initiativ Ren energi for utvikling gikk i 2010 en samlet støtte på mer enn 900 mill. kroner gjennom bilaterale- og multilaterale kanaler. Målet med innsatsen er å bidra til fattig-

domsbekjempelse ved å gi folk tilgang til fornybar energi og økt kraftproduksjon til næringsutvikling og sysselsetting. Tilgang til moderne energi er også viktig for oppnåelse av Tusenårsmålene knyttet til helse, utdanning og likestilling. Det vektlegges at hensyn til miljø, bærekraft og sosiale forhold ivaretas. Energisektoren er største bidragsyter til klimagasser, og bruk av fornybar energi bidrar derfor til at verdens utslipp av drivhusgasser begrenses.

I 2010 var innsatsen fokusert blant annet på bygging av overførings- og distribusjonsnett, utbygging av fornybar energi og kapasitetsbygging i form av utvikling av planer, lover, reguleringer og institusjoner som er nødvendige for å øke energitilbudet i utviklingsland. Gjennom Norfund investerte Norge i konkrete fornybarprosjekter og i 2010 ble det inngått avtaler for totalt 332 mill kroner i fornybar energiprojekter. Norge var dette året engasjert i satsing på fornybar energi i mer enn 20 utviklingsland.

Resultater som ble oppnådd innenfor rammen av initiativet Ren energi for utvikling inkluderer åpningen i juni 2010 av en 73 km lang undervannskabel fra Tanga til Pemba i Tanzania som skaffer 400 000 mennesker stabil strømforsyning. I Liberia ble det i 2010 inngått avtaler som vil gjøre Norge til den største bilaterale bidragsyter til rehabilitering av elektrisitetsforsyning i Monrovia over den neste 5-årsperioden (ca. 62 mill. kroner per år). I Nepal bidro norsk støtte gjennom et promoteringssenter for alternativ energi til lokal nettelektrifisering av 17 000 husholdninger, installasjon av 80 000 solpanelsystemer og 90 000 rentbrennende ovner. Norge er en stor bidragsyter til UNDPs miljø- og energifond og støttet ulike programmer for klima og fornybar energi i Verdensbanken, Den asiatiske utviklingsbanken og Den afrikanske utviklingsbanken. Norge bidro også til bedre regionalt samarbeid i Øst-Afrika gjennom støtte til forum for dialog på energiområdet mellom Kenya, Tanzania og Uganda.

Regjeringens arbeid med å forebygge, dempe og løse konflikter styrkes

Norge bidro i 2010 til å forebygge, dempe og løse konflikter gjennom et bredt sett av virkemidler. Vår innsats for fred og forsoning, vårt arbeid for å fremme demokrati og menneskerettigheter, vår humanitære politikk og det brede utviklingssamarbeidet, er alle elementer i et samlet globalt engasjement på dette området. En viktig del av Norges innsats finner sted i Midt-Østen, Øst- og Sentral-

Afrika og Afghanistan, men vi bidrar også i mange andre land og regioner.

Omveltningene i Midt-Østen og Nord-Afrika har vist nødvendigheten av å benytte et bredt sett av virkemidler, ha fleksibilitet for å møte nye utfordringer og søke samarbeid på tvers av tradisjonelle allianser og regionale grupperinger. Norge har i flere år arbeidet med å bygge nettverk i regionen. Denne innsatsen ble intensivert i 2010, bl.a. ved økt involvering av ambassadene.

Norges innsats skjer direkte, gjennom FN, Verdensbanken og andre multilaterale organisasjoner, og gjennom frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre som arbeider for fred, konfliktløsning og fredsbygging. Den norske støtten til FNs innsats innen forebygging, konfliktløsning og fredsbygging ble videreført, bl.a. gjennom støtte til FNs ekspertteam, som på kort varsel skal kunne bistå i konfliktsituasjoner. Det ble arbeidet for å styrke kvinners deltakelse i fredsprosesser i tråd med SR 1325, gjennom støtte til UN Women, og sivilt samfunn, og gjennom vektlegging av kvinners deltakelse i prosesser der Norge er engasjert.

FNs menneskerettighetsråd og Generalforsamlingens 3. komité er sentrale arenaer for å fremme menneskerettighetene. Som medlem av Menneskerettighetsrådet i perioden 2009-2012 legger Norge vekt på å opprettholde og styrke effektiviteten i FNs samlede menneskerettighetsmekanismer. Vi har prioritert arbeidet med beskyttelse av menneskerettighetsforkjempere og næringslivets menneskerettighetsansvar, hvor Norge har lederansvar. Vi har også lagt stor vekt på arbeidet med ytringsfrihet, likestilling, menneskerettighetene til seksuelle minoriteter, urfolk og internt fordrevne. FNs Høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR) var en hovedpartner for Norge i arbeidet med å sikre en sterkere gjennomføring av menneskerettighetene på landnivå. For å bidra til større effektivitet og fleksibilitet i organisasjonens arbeid økte Norge i 2010 den andelen av støtten til organisasjonen som ikke er øremerket. Samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre som arbeider med fred, konfliktløsning og fredsbygging stod sentralt i arbeidet i 2010. Det ble lagt spesiell vekt på samarbeid og kapasitetsbygging i forhold til regionale aktører.

Offensiv politikk for økt likestilling

Norges langvarige engasjement for opprettelsen av en ny styrket likestillingsorganisasjon i FN ble belønnet i 2010, da Generalforsamlingen vedtok

resolusjon A/RES/64/289 om opprettelse av UN Women. Fire mindre, eksisterende FN-enheter ble med dette samlet i én organisasjon. Høsten 2010 tiltrådte tidligere president i Chile, Michelle Bachelet, som leder av organisasjonen, og Norge ble valgt inn i styret. Norge har også vært en aktiv pådriver for en ny likestillingsmekanisme under Menneskerettighetsrådet, som ble vedtatt i 2010. Hensikten er å fremme ikke-diskriminerende lovgivning og praksis på landnivå. Under FNs kvinnekommisjon i 2010 la Norge vekt på å fremme budskap om likestilling som en driver for økonomisk utvikling, viktigheten av å mobilisere gutter og menn for likestilling, og sammenhengene mellom likestilling og mødrehelse. Norge var en aktiv bidragsyter og støttespiller i utarbeidelsen og oppfølgingen av FNs generalsekretærs globale strategi for barne- og mødrehelse. Norge overleverte sin 8. rapport til FNs kvinnekomité CEDAW, og presenterte norsk likestillingspolitikk under høynivådelen av Det sosiale og økonomiske rådet ECOSOC.

I tråd med anbefalinger fra den eksterne midtveivurderingen (2009) av Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklings-samarbeidet 2007-2009, ble planen besluttet videreført for perioden 2010-2013. Seks pilotland er identifisert for tettere oppfølging og utprøving av systematisk resultatrapportering i det bilaterale utviklingssamarbeidet. Det ble tatt grep for å styrke integreringen av kjønnsperspektiv i arbeidet med å redusere barne- og mødre-dødeligheten, og i tilsynelatende kjønnsnøytrale samarbeidssektorer som miljø/klima og energi. Norge satte kvinners rolle i skogsatsingen på klimadagsordenen med et vellykket sidearrangement i Cancun (COP 16) i samarbeid med den internasjonale frivillige organisasjonen WOCAN. Norge støttet også FN-stiftelsen UN Foundation's initiativ for rentbrennende ovner, et formål som både har positive helsegevinster, medfører reduserte utslipp av klimagasser og har en positiv effekt for minsket avskoging. Det høye nivået på norsk bistand til jenters utdanning ble videreført.

Veksten i kvinne- og likestillingsrettet bistand viste tegn til å flate ut i 2009 og 2010. Det redegjøres for dette og for annen oppfølging av likestillingspolitiske målsettinger i Likestillingsomtalen i del III.

Finansiering for utvikling og godt styresett

Regjeringen har i 2010 fulgt opp anbefalingene i Kapitalfluktutvalgets rapport «Skatteparadis og utvikling» (NOU 2009:19) gjennom en tverrdepar-

temental arbeidsgruppe på statssekretærnivå. Flere anbefalinger er også fulgt opp gjennom aktiviteter på internasjonalt nivå. USAs beslutning om å innføre krav om landspesifikk rapportering for utvinningsselskaper var et viktig skritt i riktig retning. Land-for-land rapportering vil kunne gjøre det enklere å vurdere om et selskaps betaling av skatt i et land står i forhold til selskapets inntekter i dette landet. Norge var en pådriver i arbeidet for å opprette et eget program for skatt og utvikling i OECD. Forberedelse til etablering av institusjonelt samarbeid mellom det norske Skattedirektoratet og skatteadministrasjonene i Zambia, Mosambik og Tanzania ble gjennomført, i tråd med utvalgets forslag om å styrke innsatsen innen inntektsgenerering.

Norges brede anti-korrupsjonsengasjement fortsatte også i 2010, blant annet gjennom støtte til offentlig institusjonsbygging, finansforvaltning og revisjon, støtte til anti-korrupsjonsbyråer, påtalemyndigheter og støtte til frie media og sivilt samfunn. Internasjonalt har Norge arbeidet for å få vedtatt en mekanisme for vurdering av hvor langt medlemslandene har kommet i iverksettingen av FNs anti-korrupsjonskonvensjon. FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC) fikk i 2010 støtte til arbeidet med å få på plass en slik mekanisme. Første runde med gjennomgang av 26 land ble påbegynt i 2010.

Norge støttet i 2010 også anti-korrupsjonsarbeid gjennom FN og utviklingsbankene, både for å styrke institusjonenes interne arbeid med bekjempelse av korrupsjon og andre former for økonomiske misligheter og deres innsats for å styrke godt styresett og anti-korrupsjonstiltak i mottakerlandene. I 2010 inngikk fem multilaterale utviklingsbanker en avtale om å harmonisere institusjonenes vurderinger av, hvilke firmaer, institusjoner og individer som har brutt institusjonenes anti-korrupsjonsretningslinjer. Avtalen innebærer at et firma, institusjon, eller individ som har brutt retningslinjene heller ikke vil kunne få støtte/kontrakter fra de øvrige organisasjonene.

I tillegg til å bekjempe korrupsjon er det også viktig å identifisere og sørge for tilbakeføring av midler som har blitt sendt ut av utviklingsland som følge av korrupsjon. Norge støttet også i 2010 et samarbeidsprogram mellom FNs kontor for narkotika og kriminalitetsbekjempelse (UNODC) og Verdensbanken for å fremme internasjonale forpliktelser, kunnskaper og samarbeid innen dette området.

Norge bidro i 2010 sammen med en rekke andre givere til det utvidede integrerte rammever-

ket for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede land (EIF). Dette initiativet skal bidra til å integrere handel i MUL-landenes utviklingsplaner, styrke nødvendige institusjoner på landnivå, og samordne bistand på handelsområdet. Etter en tidkrevende omstrukturering ble EIF fullt operativt i 2009, og antallet prosjekter på landnivå øker raskt. Norsk støtte til Det internasjonale handels-senter (ITC) ble benyttet til forskjellige programmer og tiltak for å styrke privat sektor, særlig små- og mellomstore bedrifter, samt egne programmer for kvinner og etisk handel. Støtten til WTOs fond for handelsrelatert faglig bistand (Doha Development Agenda Global Trust Fund) ble videreført i 2010. Fondet finansierer en stor andel av WTOs faglige bistand, og Norge er en av de største bidragsyterne. Norge videreførte i 2010 støtten gjennom FNs konferanse for handel og utvikling (UNCTAD) til faglig bistand og kompetanseoppbygging innenfor en rekke områder. En egen likestillingsenhet ble opprettet etter påtrykk fra blant annet Norge.

Norge ledet i 2010 an i arbeidet med å slette de fattigste landenes gjeld. Internasjonale initiativ for gjeldsslette de siste årene har hatt positive effekter og har frigitt ressurser til tiltak for å redusere fattigdom i mange land. I mange utviklingsland har imidlertid budsjettunderskudd og gjeld økt som følge av den globale økonomiske krisen, men i de fleste tilfeller har økningen i gjeld vært moderat. Norge har også de siste ti årene vært den største giveren i FNs program for å styrke fattige lands kapasitet til å drive ansvarlig gjeldshåndtering. Gjennom programmet har gjeldskontor i 60 land blitt styrket. Arbeidet ble videreført i 2010. Med midler fra Norge har FN også laget et forslag til prinsipper for ansvarlig långivning og låntaking. Regjeringen vil jobbe videre med planene om å gjennomføre en revisjon av utviklingslandenes gjeld til Norge. Utenriksdepartementet og andre berørte departementer arbeider med sentrale problemstillinger som avgrensninger, kriterier og valg av metode for en slik prosess.

Satsing på bedre barne- og mødrehelse

Norsk innsats for bedre barne- og mødrehelse ble i hovedsak kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner og globale fond som jobber for resultater på landnivå. Innsatsen får aktiv oppfølging fra politisk ledelse og har solid forankring i norske fagmiljøer. Norge ble valgt inn som styremedlem i Verdens helseorganisasjon for 2010-2013 og gikk inn i styret til Den globale vaksinealliansen for 2010-2011, som representant for styregruppen som blant

annet inkluderer Storbritannia og Irland. I forkant av FNs toppmøte om tusenårsmålene i 2010 lanserte FNs generalsekretær en Global strategi for kvinner og barns helse for å styrke fokus på tusenårs mål 4, 5 og 6. Norge var pådriver i arbeidet med strategien. Et bredt mangfold av stater og organisasjoner har sluttet seg til strategien og har annonsert til sammen rundt USD 40 mrd. amerikanske dollar til oppfølgingen. Strategien utgjør plattformen også for den norske satsingen på kvinner og barns helse, og vil bli førende for prioriteringene mot 2015 og videre. Strategien fokuserer på de mest sårbare gruppene som gravide kvinner, nyfødte barn, ungdom og funksjonshemmede i verdens 49 fattigste land. Utenriksministeren deltar i WHO-kommisjonen som ble oppnevnt i 2010 for å anbefale stadfesting av økonomiske forpliktelser og resultatoppnåelse. Norge inngikk i 2010 en avtale om bidrag til den internasjonale finansieringsmekanismen for immunisering (IFFIm) på 1,5 mrd. kroner for perioden 2010-2020 for å støtte GAVIs innsats for styrking av helsesystemer. De bilaterale programmene som Norge støtter for å nå FNs tusenårs mål 4 og 5 om barne- og mødre-dødelighet i India, Pakistan, Tanzania og Nigeria var i 2010 alle i gjennomføringsfasen. Norge bidrar også til et fond for resultatbasert finansiering gjennom Verdensbanken.

Videreføring av innsats på andre viktige områder

Tusenårs mål 2 om å sikre alle barn grunnskoletilgang er et av målene der det har vært best framgang. Globalt er antall barn uten et grunnskoletilbud blitt redusert fra i overkant av 100 millioner i 1999 til rundt 67 millioner barn i 2009. Nær halvparten av dem som fremdeles står uten skoletilbud bor i land rammet av krig og katastrofer. Regjeringen har opprettholdt støtte til utdanning på et høyt nivå også i 2010. Over 60 prosent av den norske utdanningsbistanden er rettet mot grunntidning, med en klar prioritering av spesielt jenters utdanning og utdanning i sårbare stater. Om lag halvparten av den norske utdanningsbistanden kanaliseres gjennom multilaterale institusjoner. Norge er den største bidragsyteren til Unicefs program for likestilling og grunnutdanning.

Over Utenriksdepartementets budsjett ble det i 2010 gitt støtte på til sammen 50 mill. kroner til 30 prosjekter med bekjempelse av menneskehandel som hovedfokus. I tillegg ble det gitt støtte til en rekke prosjekter der menneskehandel var et delmål. Prosjektene omfattet alle de tre innsatsområdene som Regjeringens Handlingsplan mot menneskehandel foreskriver; forebygging,

etterforskning og beskyttelse av ofre. Innsatsen var rettet mot opprinnelsesland for ofre som f.eks. Nigeria og andre særlig utsatte områder i Afrika, på Vest-Balkan, i Sørøst-Europa, Sentral-Asia og Sørøst-Asia, samt i Midtøsten/Nord-Afrika. De norske bidragene er gitt til FN-organisasjoner som UNODC, UNDP og ILO, den mellomstatlige organisasjonen IOM (Den internasjonale migrasjonsorganisasjonen) og organisasjoner som Redd Barna, Kirkens Nødhjelp og Røde Kors.

Det internasjonale normative arbeidet mot menneskehandel gjøres innenfor rammen av arbeidet mot organisert kriminalitet og er omtalt i Meld. St. 7 (2010-2011) Kampen mot organisert kriminalitet. Her har man blant annet prioritert å følge pengesporet gjennom finansiering av studier i regi av UNODC, en om penger fra kriminell virksomhet og en om organisert kriminalitet og ulovlig fiske, hvor det var særlig fokus på menneskehandel i fiskeindustrien. Begge UNODC-studiene har vært lagt til grunn for resolusjoner i FN som Norge har tatt initiativ til. Regjeringen har også styrket fokuset på landenes gjennomføring av FN-konvensjonen mot organisert kriminalitet og vil delta aktivt i arbeidsgruppen som er opprettet om dette. Norge støttet i 2010 et UNODC-prosjekt

mot menneskehandel innenfor Den arabiske liga som blant annet innebærer opplæring i en rekke land i Midtøsten og Nord-Afrika.

Når det gjelder arbeidet for å fremme barns og unges rettigheter, bidro Norge i 2010 aktivt i internasjonale prosesser, spesielt gjennom FN og UNICEF for å løfte fram nye beskyttelsesutfordringer og påvirke relevante beslutninger og politikk. Norge støttet aktivt opp om gjennomføringen av Sikkerhetsrådets resolusjon 1882 om barn og væpnet konflikt, og Norge var pådriver for en resolusjon i FNs Generalforsamling om barns rett til utdanning i krisesituasjoner. Partnerskap med andre giverland og det sivile samfunn var sentralt i Norges arbeid på dette området. Norge fortsatte det internasjonale engasjementet for oppfølgingen av FN-studien om vold mot barn, bl.a. gjennom å videreføre støtten til FNs spesialrepresentant for vold mot barn.

Mange lavinntektsland hadde oppnådd betydelige forbedringer i sin makroøkonomiske styring og ført en ansvarlig budsjettpolitikk i flere år da finanskrisen startet. Norge har gjennom budsjettstøtteprogrammer og støtte til bedre finansforvaltning bidratt til dette.

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

10 Budsjettforslaget

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Programkategori 02.00 Administrasjon av utenriktjenesten

Utgifter under programkategori 02.00 fordelt på kapitler

						(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12	
100	Utenriksdepartementet	1 810 468	1 750 983	1 797 790	2,7	
103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	35 405	40 418	45 805	13,3	
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	6 436	8 590	8 779	2,2	
	Sum kategori 02.00	1 852 309	1 799 991	1 852 374	2,9	

Mål

- Effektiv ivaretagelse av norske interesser i det internasjonale samfunn gjennom bilaterale forbindelser med andre stater og medlemskap i multilaterale organisasjoner.
- Effektiv forvaltning med styrket risikostyring og nulltoleranse for økonomiske misligheter.
- Effektiv bistand til norske borgere, næringsliv og andre samfunnsaktører i deres kontakt med og i forhold til utenlandske myndigheter, institusjoner og personer.
- Bidra til en helhetlig, effektiv og brukerorientert utlendingsforvaltning.
- Styrking og videreutvikling av sikkerhetsarbeidet med sikte på å ivareta egne ansatte og norske borgere som blir rammet av hendelser i utlandet.
- Hensiktsmessig organisering av departementet og utenriksapparatet for å ivareta regjeringens satsningsområder, Norges internasjonale interesser, bistand til norske borgere og norsk næringsliv, samt en effektiv håndtering av pålagte forvaltningsoppgaver. God rekruttering, personalforvaltning og kompetanseutvik-

- ling i utenriktjenesten for å tiltrekke seg og beholde godt kvalifisert arbeidskraft.
- Styrket koordinering og samhandling mellom hjemme- og uteapparat.

Situasjonsbeskrivelse

Utenriksdepartementet er ansvarlig for den samlede utenrikspolitikk og utviklingspolitikk hjemme og ute, samt en rekke forvaltningsoppgaver og ulike støttefunksjoner for hele utenriktjenesten.

Departementets organisering avspeiler regjeringens politiske satsningsområder, samtidig som de regulære forvaltningsoppgavene ivaretas. Departementet vektlegger at virksomheten skal være åpen, tilgjengelig og publikumsvennlig. Åpenhetslinjen er konkretisert på mange måter, gjennom tradisjonelt informasjons- og kommunikasjonsarbeid og ved bruk av nye sosiale medier i departementet og ved utenriksstasjonene. Utenriktjenesten er i endring og må til enhver tid være seg bevisst hvilke oppgaver den skal påta seg for å ivareta Norges interesser i utlandet på en best mulig måte. Det foretas en løpende vurdering av hvordan de gitte ressurser effektivt kan dispo-

neres for å ivareta eksisterende og nye oppgaver og utfordringer som utenriksforvaltningen stilles overfor. I en verden i stadig raskere endring er evnen til omstilling og fleksibilitet av økende betydning for at ressursene til enhver tid anvendes der Norges interesser ligger, både politisk og geografisk. Departementet vurderer således utenriksrepresentasjonen løpende for å sikre at Norge har et ressurseffektivt nærvær ute som er i samsvar med behov, interesser og politiske prioriteringer. Endringer i måten Norge er representert på i utlandet må derfor påregnes i 2012 som en tilpassning til endrede rammebetingelser og prioriteringer.

I tillegg utprøves forenkling av arbeidsprosene ved utenriksstasjonene, og en mer hensiktsmessig og ressursbesparende arbeidsdeling mellom hjemme- og uteapparat, f.eks. gjennom utlegging av faglige oppgaver til stasjonene, samtidig som enkelte administrative oppgaver i større grad søkes håndtert sentralt i departementet.

Tilskuddsordningene forvaltes av bl.a. Utenriksdepartementet, utenriksstasjonene og Financial Mechanism Office i Brussel, i henhold til de til enhver tid gjeldende retningslinjer, og i tråd med politiske prioriteringer og føringer. Arbeidet med kvalitetssikring og kontroll i tilskuddsforvaltningen er nærmere omtalt i eget kapittel.

Økonomiske misligheter skal forebygges, avdekkes, rapporteres og håndteres. Det er viktig å styrke både kompetanse og kapasitet på dette feltet.

Økt migrasjon er et av de tydeligste utslagene av en globalisert verden, som de senere årene har medført et fokus på tettere samarbeid og mer hensiktsmessig arbeidsdeling innen utlendingsforvaltningen. Norske utenriksstasjoner er førstelinjetjenesten for utlendinger som ønsker å besøke eller flytte til Norge. Utenriksstasjonene fatter førsteinstansvedtak i visumsaker, og er saksforberedende instans for alle utlendingssaker fremmet utenfor Norge. Stasjonene forbereder slike saker for vedtak i Utlendingsdirektoratet og i Politiet ved å innhente og verifisere opplysninger, og å intervju søkere. Stasjonene bistår også i arbeidet med retur av personer uten lovlig opphold.

Utenriksdepartementet, Arbeidsdepartementet og Justisdepartementet har en *helhetlig, effektiv og brukerorientert utlendingsforvaltning* som felles mål. Et sentralt element i denne sammenheng er å organisere førstelinjen mest mulig effektivt og brukervennlig. Både delegering av mer vedtakskompetanse til stasjonene i utlendingssaker, og oppgaveutsetting av enkelte oppgaver omfattes av pågående arbeid på feltet. På tvers

av etatene jobbes det med å fornye utlendingsforvaltningen gjennom et omfattende program for elektronisk saksbehandling (EFFEKT). Programmet er organisert fra Utlendingsdirektoratet, og består av en rekke delprosjekter som har til hensikt å fremme effektivitet og økt brukerservice i forvaltningen.

Utenriksdepartementet og Justisdepartementet samarbeider også om oppfølging av regjeringens politikk når det gjelder returavtaler. Etter en rekke utsettelse iverksetter nå Schengen-landene opptak av biometriske data fra visumsøkere ved utenriksstasjonene til en felles Schengen-database for visumsøknader. Dette innebærer et tydelig forbedret kontrollnivå i saksbehandlingen. Utrulling av obligatorisk biometriopptak skjer regionvis, med Nord-Afrika som første region.

Det nordiske samarbeidet om representasjonsavtaler videreføres. De nordiske land representerer hverandre gjensidig i utvalgte land for å skape en bedre brukerservice, mer effektiv saksbehandling og mer profesjonelle fagmiljøer.

Et stadig økende antall norske borgere reiser eller bosetter seg i utlandet. Dette sammen med sterke bånd mellom norske borgere og andre land, stiller stadig større krav til norske myndigheters evne til konsulær bistand og krisehåndtering. Forventninger til responstid, jevnt nivå på bistanden og åpenhet om arbeidet preger håndteringen av konsulære saker i større grad enn tidligere. Det har medført at regjeringen våren 2011 fremmet en stortingsmelding om bistand til nordmenn i utlandet, jf. Meld. St. 12 (2010 – 2011), der Stortinget i det alt vesentlige sluttet seg til regjeringens tilrådninger. Utenriksdepartementet er ansvarlig for håndtering av sivile kriser i utlandet som berører nordmenn og norske interesser. Til å løse disse oppdragene har departementet en robust beredskapsorganisasjon som har vist at den er i stand til å håndtere denne type kriser. Stasjonenes beredskapsplaner revideres årlig og utenriksstasjonene er pålagt å gjennomføre minst en øvelse i året. I tillegg øves departementets organisasjon i Oslo. Departementet har spesielt lagt vekt på arbeidet med å øke sikkerheten på utenriksstasjonene. Det gjennomføres årlig kartlegging av risiko og sårbarhet ved alle utenriksstasjoner. På bakgrunn av risikobildet iverksettes nødvendige tiltak. Det legges stor vekt på rutiner for sikkerhet på reise for departementets ansatte.

Utenriksdepartementet arbeider aktivt for å rekruttere flere medarbeidere fra etniske minoritetsgrupper, herunder nordmenn med innvandrerbakgrunn. Det legges også vekt på å rekruttere kvinnelige ledere både i departementet og

ved utenriksstasjonene, og å tilstrebe en likelig kjønnsfordeling på alle nivåer.

Arbeidet med et godt og inkluderende arbeidsmiljø gis høy prioritet. Departementet vil også i 2012 vektlegge HMS-arbeidet samt videreutvikling av arbeidsmiljørettede tiltak hjemme og ute.

Rapport 2010

I takt med endrede politiske prioriteringer og rammebetingelser har det også i 2010 vært foretatt løpende tilpasninger og justeringer av organisasjonen. For å styrke Norges diplomatiske nærvær i land og regioner av økende økonomisk og politisk betydning, ble det foretatt en grundig gjennomgang av strukturen i uteapparatet i 2010. Siktemålet med gjennomgangen var å skape handlingsrom for omfordeling av ressurser til land som Brasil, India, Indonesia, Kina og Russland, samt Gulfen og Vest-Afrika. Som resultat av gjennomgangen ble fem utenriksstasjoner besluttet avvirket (Bogotá, Dili, Managua, Abidjan og Ljubljana). Endringene som også inkluderer omgjøring av ambassaden i Antananarivo til ambassadeseksjon og bemanningsreduksjoner ved enkeltstasjoner, iverksettes i løpet av 2. halvår 2011. Det opprettes i løpet av 2011 en ambassade i Accra (Ghana). I land hvor utenriksstasjoner avvikles vil våre interesser bli ivaretatt av andre utenriksstasjoner i de aktuelle regionene, i de fleste tilfeller også i kombinasjon med et honorært stedlig konsulat. Det ble i 2010 utarbeidet et strategidokument for departementet 2010-2013 som klargjør sentrale mål, oppgaver, funksjoner og endringsbehov knyttet til gjennomføringen av regjeringens utenriks- og utviklingspolitikk.

For å styrke arbeidet med bistand til nordmenn i utlandet, ble det i 2010 opprettet et døgnbemannet operativt senter i Utenriksdepartementet, som blant annet mottar henvendelser utenom utenriksstasjonenes åpningstid. I løpet av 2010 fikk en stor andel av søkere anledning til å registrere sine søknader om visum eller oppholdstillatelse på internett, og avtale oppmøte ved norske utenriksstasjoner i den anledning. Det medførte reduksjon i køer og mer effektivt arbeid ved utenriksstasjonenes visumseksjoner.

Det har vært fokusert på en mer helhetlig tilnærming til sikkerhetsarbeidet. I tillegg til en videreføring av økt sikkerhet ved utenriksstasjonene, har arbeidet med informasjonssikkerhet blitt styrket. Dette innebærer blant annet et autorisasjonsregime med autorisasjonssamtaler for alle ansatte ved stillingsskifter samt innføring av et styringssystem for informasjonssikkerhet. Det

har vært jobbet for å videreutvikle kriseorganisasjonen og eksisterende planverk. Kompetanseheving gjennom kurs og øvelser har fortsatt hatt høy prioritet.

Satsingsområder 2012

Videreutvikling av utenriktjenesten fortsetter. Målet er også i 2012 å gjennomføre nødvendige omprioriteringer hjemme og ute slik at ressursene settes inn der det er størst behov.

Oppfølging av de ulike tiltakene som er skissert i departementets strategidokument for 2010-2013 vil ha høy prioritet. Det er allerede gjennomført en rekke viktige tiltak og satt i gang flere endrings- og forbedringsprosesser som vil være sentrale for den videre utvikling av bedre, tydeligere og mer effektiv utenriktjeneste. Det nordiske samarbeidet har fått økt politisk fokus gjennom «Stoltenberg-rapporten» som ble fremlagt i februar 2009, og det foregår en rekke prosesser med sikte på å utdype og videreutvikle samarbeidet mellom de nordiske utenriktjenester. Prioriterte områder på det administrative området vil bl.a. være samlokalisering av utenriksstasjoner, innplassering av tjenestemenn på annen nordisk ambassade, samarbeid innen krise- og sikkerhets håndtering, felles honorære konsulater og samarbeid om representasjonsavtaler på utlendingsfeltet. Arbeidet med å videreutvikle Utenriksdepartementets operative senters rolle i utenriktjenesten har høy prioritet. Det legges vekt på god service til publikum og tydelig kommunikasjon. Videre skal opplæringsprogrammer i konsulære saker videreutvikles for å sikre at medarbeiderne har den nødvendige kompetanse.

Den lovpålagte opprettelse av den felleseuropeiske fingeravtryksdatabasen VIS, som følge av våre Schengen-forpliktelser, forventes iverksatt i 2011 i henhold til revidert utrullingsplan. Dette innebærer en betydelig kvalitetshevning av Schengen-landenes kontrollarbeid. Men vil medføre betydelig merarbeid som følge av at det fysiske oppmøtet på stasjonene vil øke fra om lag 50 pst. til nærmere 60 pst.

Outsourcing av de administrative deler av visumsaksbehandlingen vil bli nærmere utredet med sikte på innføring på enkelte stasjoner. Generelt vil Utenriksdepartementet legge vekt på styrking av stasjonenes arbeid med søknadsmottak og identitetsfastsettelse i visumsaker. Videre vil departementet videreutvikle det igangsatte arbeidet med å fatte vedtak i flere sakstyper ved enkelte utenriksstasjoner, slik at dagens saksbehandlingstid i Utlendingsdirektoratet kan reduseres.

En hovedprioritering i 2012 vil være å videreutvikle kriseorganisasjonen, og sørge for økt informasjonssikkerhet i utenriksstjenesten. Samtidig vil departementet arbeide videre med å videre-

utvikle et helhetlig styringssystem for sikkerhet i utenriksstjenesten slik at målsettingen om et proaktivt, risikobasert sikkerhetsarbeid kan nås.

Kap. 100 Utenriksdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 746 447	1 691 595	1 749 965
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	13 119	7 670	11 795
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	8 241	15 500	16 058
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	182	852	878
71	Diverse tilskudd	38 827	34 861	18 585
72	Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	101	145	149
89	Agio/disagio	3 491		
90	Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	59	360	360
Sum kap. 0100		1 810 468	1 750 983	1 797 790

Post 01 Driftsutgifter

Det vises til omtale i innledningen under programkategorien. Posten dekker lønns- og driftsutgifter for departementet og utenriksstasjonene. Størstedelen av utgiftene under posten er bundet opp i lønnsutgifter og leieutgifter ved utenriksstasjonene.

Posten dekker også utgifter under Særavtale i utenriksstjenesten. Avtalen omfatter de økonomiske betingelser som utsendt personal ved utenriksstasjonene har i tillegg til regulativlønnen. De forskjellige ytelsene i avtalen er fastlagt i forhandlinger mellom Utenriksdepartementet og de lokale arbeidstakerorganisasjonene. Ytelsene er ment å kompensere for merutgifter som følger av tjenestegjøring i utlandet.

Under henvisning til omtalen under kap. 3100 Utenriksstasjonene, post 02 Gebyrer for utlendingsaker ved utenriksstasjonene og post 05 Refusjon spesialutsendinger mv., foreslås merinntektsfullmakt under kapitlet til dekning av volumøkning av gebyrpliktige handlinger innenfor utlendingsfeltet og utgifter for andre institusjoners andel av utgiftene ved utenriksstasjon.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 1 749, 965 mill. kroner.

Årlig ytelse for privat ansatte

Privat ansatte som har arbeidet for stasjonssjefen i representasjonsboligen kan ved fratredelse tilstås en årlig ytelse. Dette er en erkjennelighetsordning med hjemmel i St. prp. nr. 1 Tillegg nr. 22 (1976-77). Ordningen er liten, men av betydning for de personer det gjelder og som ikke omfattes av eller har adekvat nasjonal pensjonsordning. Ordningen videreføres, men vilkårene gis en moderne språkdrakt som samsvarer med dagens praksis. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet som i dag godkjenner den enkelte ytelse, har sagt seg enig i Utenriksdepartementets forslag, samt at forvaltning av ordningen i sin helhet overføres til Utenriksdepartementet. Forslaget har ingen budsjettmessige konsekvenser, og utbetalingene vil fortsette som før ved utgiftsføring mot den enkelte stasjons lønnsbudsjett. Det foreslås at en modernisert ordning trår i kraft fra 1. januar 2012.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningsforslaget omfatter midler til utredning, opplæring og kompetansebygging, diverse EØS- og internasjonale tiltak, herunder oversettelse av EØS-rettsakter m.v.

Videre omfatter posten utgifter til OECDs kontaktpunkt. OECDs medlemsland er forpliktet til å opprette nasjonale kontaktpunkt som er det sentrale organet for en effektiv gjennomføring av retningslinjene for flernasjonale selskapers virksomhet. Gjennom kontaktpunktene kan selskaper som opererer i eller fra tilsluttede land, klages inn for brudd på retningslinjene.

Regjeringen besluttet i 2010 å styrke det nasjonale kontaktpunktet for OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper ved opprettelse av et sekretariat som skal bistå kontaktpunktet. Utenriksdepartementet har det administrative ansvaret, men sekretariatet er lokalisert utenfor departementet for å sikre uavhengighet.

Videre omfatter bevilgningsforslaget midler til ordinært skjøtselarbeid på grensen mot Sverige og Finland samt til grenseoppgang av riksgrensene med Russland.

Budsjett 2012

Det foreslås bevilget 11,795 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningsforslaget under denne posten dekker utgifter til større utstyrsanskaffelser og vedlikeholdsarbeider i departementet og ved utenriksstasjonene.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 16,058 mill. kroner.

Post 70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader

Posten dekker erstatning av skadeverk som måtte påføres utenlandske representasjoner i Norge, i henhold til de forpliktelser Norge har ifølge Wienkonvensjonene om diplomatisk og konsulært samkvem.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 878 000 kroner.

Post 71 Diverse tilskudd

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
Opplysningsarbeid for fred ¹	3 542	3 357	
Nordisk samarbeid	120	120	120
Informasjon m.v. – europeisk samarbeid	5 493	5 311	5 500
Fremme av transatlantisk samarbeid	490	490	490
Tilskudd til nedrustningsformål ¹	355	900	
Utenrikspolitisk forskning og utvikling (FoU)	4 840	4 691	4 700
Tilskudd til europapolitisk dialog	460	460	460
NORSAR ¹	15 978	10 700	
Norsk senter for menneskerettigheter	6 287	6 287	6 300
Sosial dialog i Sentral-Europa	760	1 030	500
Informasjon og debatt om globalisering	503	515	515
Styrking av Den europeiske menneskerettighetsdomstol ¹		1 000	
Sum post 71	38 827	34 861	18 585

¹ Tilskuddene Opplysningsarbeid for fred, nedrustningsformål, NORSAR og Den europeiske menneskerettighetsdomstol foreslås for 2012 bevilget under kap. 118, post 71 Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv.

Nordisk samarbeid

Midlene er i hovedsak øremerket den norske avdelingen av Det nordiske administrative forbund.

Det foreslås avsatt 120 000 kroner til formålet i 2012.

Informasjon om europeisk samarbeid.

Målet med tilskuddsordningen er å stimulere til bred debatt i Norge om sentrale europapolitiske spørsmål. Tilskudd gis til frivillige organisasjoner og andre ikke-kommersielle og ikke-offentlige aktørers informasjonstiltak om europeisk samarbeid overfor norske målgrupper, samt støtte til slike aktørers nettverksbygging i Europa. Ved tildelingen vektlegges en rimelig fordeling mellom ulike interessegrupper, samt geografisk og tematisk spredning.

I 2011 er det gitt tilskudd til 69 prosjekter i regi av 37 ulike organisasjoner/aktører.

Det foreslås avsatt 5,5 mill. kroner til formålet i 2012.

Fremme av transatlantisk samarbeid

Posten dekker tilskudd til arbeid for opprettholdelse og styrking av forbindelsene mellom USA og Norge, og foreslås øremerket Nordmannsforbundet i 2012.

Det foreslås avsatt 490 000 kroner til formålet i 2012.

Utenrikspolitisk forskning og utvikling

Målet med tilskuddsordningen er å bidra til økt kunnskap og samfunnsdebatt i Norge om utforming av utenrikspolitikken. Tilskuddsordningen gis til forskning på og formidling av forskningsbasert kunnskap om relevante utenrikspolitiske spørsmål.

Innenfor rammen av tilgjengelige midler prioriteres støtte til europaforskning. Dette er i tråd med målsettingene i St. meld. nr. 23 (2005-2006) Om gjennomføring av europapolitikken, som slår fast at regjeringen vil bidra til å sikre et godt europaforskningsmiljø i Norge.

I 2011 er det gitt støtte til seks forskningsprosjekter.

Det foreslås avsatt 4,7 mill. kroner til formålet i 2012.

Tilskudd til europapolitisk dialog

Regjeringen legger vekt på at arbeidslivets organisasjoner skal delta i den europapolitiske dialog og bidra til å bygge den sosiale dialog i hele EØS. Det ble i 2006 opprettet en tilskuddsordning som bidrar til å dekke reiseutgifter i forbindelse med dette. Reisetilskuddet går til de norske organisasjonene som er medlem av EFTAs konsultative komité. Medlemmene er nå Landsorganisasjonen i Norge (LO), Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS), Unio, Næringslivets hovedorganisasjon (NHO), Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (HSH) og Kommunenes sentralforbund (KS). I 2010 gikk tilskuddet til deltakelse i møter i EFTAs Konsultative Komité og EØS' Konsultative komité samt møter under EUs sosiale dialog.

Det foreslås avsatt 460 000 kroner til formålet i 2012.

Norsk senter for menneskerettigheter (SMR)

Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) er et tverrfaglig nasjonalt senter for menneskerettigheter. Senterets virksomhet omfatter tematiske og landspesifikke programmer, blant annet om menneskerettigheter i Kina, Indonesia, Vietnam og Sør-Afrika. Disse internasjonale programmene finansieres hovedsaklig gjennom støtte fra Utenriksdepartementet og Norad. Utenriksdepartementets støtte gis over kap. 163, post 72.

Senteret ble i 2001 gitt status som Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter. Som nasjonal institusjon arbeider SMR gjennom forskning, overvåking, rådgiving, utdanning og informasjon for å fremme gjennomføring av menneskerettighetene i Norge. De krav som stilles til nasjonale institusjoner knyttet til bl.a. uavhengighet, er fastsatt av FN. For å understreke den uavhengige stilling SMR i egenskap av nasjonal institusjon (NI) har i forhold til Staten, ble det i 2006 besluttet at bevilgningen til denne delen av SMRs virksomhet med virkning fra 2007 skulle tas ut av den bevilgning SMR tidligere har mottatt gjennom Universitetet, og overføres til Utenriksdepartementet. I samarbeid med SMR iverksatte Utenriksdepartementet i 2010 en gjennomgang av NI. Den ble gjennomført av et eksternt nedsatt team av eksperter, og ble ferdigstilt i mars 2011. Bakgrunnen for gjennomgangen var et ønske om å

styrke NI som virkemiddel for fremme av respekt for menneskerettighetene i Norge, og å sikre at institusjonen har mandat og fungerer i samsvar med internasjonale prinsipper for slike institusjoner (de såkalte Paris-prinsippene). Den internasjonale komiteen for nasjonale institusjoner vedtok i sin gjennomgang av NI ved SMR i mai 2011 å utsette vurderingen av om SMR fortsatt fullt ut tilfredsstillende Paris-prinsippene til oktober 2011. Det kan da forventes et vedtak om eventuell fornyet akkreditering for SMR som NI. Dersom Den internasjonale komiteen for nasjonale institusjoner beslutter at SMR ikke tilfredsstillende kravene til A-status under Paris-prinsippene, kan det bli gitt en rimelig periode for å gjennomføre endringer som kan sikre en fornyet A-status.

Det foreslås avsatt 6,3 mill. kroner til formålet i 2012.

Tilskudd til styrking av sosial dialog i sentral-europeiske land

Regjeringen legger vekt på utvikling og styrking av sosial dialog i EUs nyeste medlemsland. Sosial dialog kan bidra positivt i utviklingen av samfunnet, arbeidsmarkedet og faglige rettigheter i de nye medlemslandene som fremdeles er i omstilling. Arbeidslivets parter i Norge kan spille en positiv rolle i fremme av sosial dialog i land i Sentral-Europa.

Tilskudd til sosial dialog i Sentral-Europa reduseres, da det er opprettet et Fond for anstendig arbeid og trepartssamarbeid under EØS finansieringsordningen 2009-2014 som er øremerket samarbeid mellom sosiale parter i mottakerlandene i Sentral Europa og i Norge. Fondet forventes igangsatt med søknadsfrist første halvdel 2012 for partene i mottakerlandene. Da det vil ta litt tid før det er operativt samt at det ikke dekker de samme områdene, foreslås det avsatt 0,5 mill. kroner under denne post for 2012.

Informasjon og debatt om globalisering

Departementet viderefører Refleksprosjektets tilskuddsordning, med ny tittel «Utenrikspolitisk ordskifte». Ordningen skal bidra til debatt og informasjon om norske utenrikspolitiske interesser og globale endringer. Det foreslås avsatt 1,515 mill. kroner til formålet i 2012, hvorav 515 000 kroner under denne posten. 1 mill. kroner klassifiseres som offisiell utviklingshjelp (ODA), og foreslås bevilget under kap. 160, post 01 Driftsutgifter.

Post 72 Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn

Posten dekker bl.a. uforutsette utgifter i forbindelse med bistand til nordmenn i utlandet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 149 000 kroner.

Post 89 Agio/disagio

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På

grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 100 Utenriksdepartementet, post 89 Agio. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3100, post 89 Disagio, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn

Posten dekker lån til nordmenn i utlandet forutsatt at kriteriene for nødlidenslån er til stede.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 360 000 kroner.

Kap. 3100 Utenriksdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	12 813	13 989	14 423
02	Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	68 467	62 400	93 629
05	Refusjon spesialutsendinger mv.	52 738	7 068	7 068
06	Refusjon CTBTO	5 278		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	8 958		
17	Refusjon lærlinger	32		
18	Refusjon av sykepenger	5 666		
89	Agio/disagio	1 423		
90	Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	313	318	318
	Sum kap. 3100	155 788	83 775	115 438

Post 01 Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene

Inntektsforslaget omfatter i hovedsak gebyrer for konsulære tjenester og bistand til enkeltpersoner ved utenriksstasjonene.

Post 02 Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene

Inntektsforslaget omfatter visumgebyrer og behandlingsgebyrer på søknader om statsborger-

skap, oppholds-, arbeids- og bosettingstillatelser, samt fornyelse av slike tillatelser.

Som følge av økning i satsene for enkelte utlendingsgebyrer og økning i antall visumsøknader foreslås posten økt med 31,2 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2011 til 93,6 mill. kroner.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 100 Utenriksdepartementet, post 01 Driftsutgifter med tilsvarende merinntekter under kap. 3100, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 05 Refusjon spesialutsendinger mv.

Utenriksdepartementet mottar refusjon fra institusjoner til dekning av enkelte utgifter ved utenriksstasjonene der rammeoverføring av forskjellige grunner ikke er aktuelt. Posten benyttes videre til oppgjør fra Statsbygg til dekning av utenriksstasjonens utlegg for huseiers regning, avregning av utgifter med Innovasjon Norge for de steder Inno-

vasjon Norge er samlokalisert med utenriksstasjonene og leieinntekter fra andre statlige institusjoner.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 100 Utenriksdepartementet, post 01 Driftsutgifter, mot tilsvarende merinntekt under post 05 Refusjon spesialutsendinger, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	35 405	40 418	45 805
	Sum kap. 0103	35 405	40 418	45 805

Utenriksdepartementet har ansvaret for budsjett og retningslinjer for Regjeringens fellesrepresentasjon. Forvaltning av bevilgningen skjer på bakgrunn av beslutninger fattet i Regjeringens representasjonsutvalg.

Utenriksdepartementet har en viktig rolle i planlegging og gjennomføring av besøk til Norge, og departementet har budsjettansvar for deler av utgiftene ved statsbesøk (de utgiftene som ikke faller på Slottet), samt for besøk på stats- og regjeringssjefsnivå. Bevilgningen dekker også driften av regjeringens representasjonsanlegg i Oslo, i Parkveien 45 og Riddervoldsgate 2. Eiendom-

mene er inkludert i husleieordningen for statlige bygg.

Det vil ellers påløpe utgifter i forbindelse med Kongeparets fødselsdager i 2012.

Rapport 2010

I 2010 ble det gjennomført statsbesøk til Norge fra Russland, Nederland og Sveits. I tillegg ble det avviklet en rekke offisielle besøk.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås det bevilget 45,805 mill. kroner.

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	6 436	8 590	8 779
	Sum kap. 0104	6 436	8 590	8 779

Utenriksdepartementet har ansvaret for budsjett og gjennomføring av kongehuset offisielle reiser i utlandet. Forvaltning av bevilgningen skjer på bakgrunn av beslutninger fattet i Samordningsutvalget.

Kapitlet dekker utgifter for DDMM Kongen og Dronningens statsbesøk og offisielle reiser til

utlandet, samt Kronprinsparet og Prinsesse Märtha Louises offisielle reiser til utlandet.

I 2012 er det planlagt flere statsbesøk og offisielle besøk til utlandet for Kongeparet, og for Kronprinsparet, samt at de hver for seg vil gjennomføre flere offisielle utenlandsreiser.

Rapport 2010

I 2010 gjennomførte DDMM Kongen og Dronningen statsbesøk til Slovakia.

DDKKHH Kronprinsparet avla offisielt besøk til Malaysia. Kronprinsen avla offisielle besøk til Kazakhstan, Qatar og Forente Arabiske Emirater og til Shanghai i forbindelse med Expo 2010.

Kronprinsen og Kronprinsessen reiste til Wien og New York i egenskap av *Goodwill Ambassador* for h.h.v. UNDP og UNAIDS.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås det bevilget 8,779 mill. kroner.

Programkategori 02.10 Utenriksformål

Utgifter under programkategori 02.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
115	Kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål	102 329	109 259	103 876	-4,9
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner	3 975 567	1 316 434	1 261 698	-4,2
117	EØS- finansieringsordningene		2 951 466	1 125 597	-61,9
118	Nordområdetiltak mv.	323 113	418 649	454 469	8,6
	Sum kategori 02.10	4 401 009	4 795 808	2 945 640	-38,6

Denne programkategorien omfatter tilskudd til kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål, pliktige bidrag/kontingenter til internasjonale

organisasjoner som Norge er medlem av, EØS-finansieringsordningene samt nordområdetiltak.

Kap. 115 Kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	32 631	29 047	29 664
70	Tilskudd til kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	69 698	80 212	74 212
	Sum kap. 0115	102 329	109 259	103 876

Situasjonsbeskrivelse

Å gjøre Norge, norske politiske og økonomiske forhold, norsk samfunnsliv og norsk kultur kjent i utlandet er en integrert del av utenrikspolitikken. Arbeidet utgjør en vesentlig del av et åpent diplomati og er viktig for å ivareta norske interesser og for å fremme for internasjonalt samarbeid og forståelse.

Utenriksstasjonenes arbeid med å gi Norge, norsk næringsliv og norsk kultur en synlig profil tikk ved at det støtter opp under definerte, norske

skjer i nært samarbeid med norske og utenlandske partnere.

Mål

Målet med arbeidet er å skape og delta på arenaer og møteplasser som tilrettelegger for dialog, utveksling og samarbeid med partnere i andre land. Arbeidet skal ha en verdi for det norske samfunns-, nærings- og kulturliv ved at det mottar internasjonale impulser, og for norsk utenrikspolitiske interesser. Dette innebærer at arbeidet skal:

- bidra til et tydelig og positivt norgesbilde i utlandet for å støtte opp under norske interesser,
- fremme norske politiske og økonomiske interesser i utlandet ved å bygge opp under de politiske prioriteringer og de bilaterale forbindelsene med viktige samarbeidsland,
- fremme kultursamarbeid og synliggjøre norsk kultur på viktige arenaer i utlandet,
- fremme norsk verdiskapning, økonomiske interesser og næringslivets samfunnsansvar,
- bidra til åpenhet, engasjement og debatt om utenrikspolitiske spørsmål, herunder sentrale spørsmål innen miljø, klima og energi og samfunnsansvar.

Satsingsområder 2012

Norges omdømme i utlandet

Departementet vil fortsette å gjennomføre de langsiktige strategiene fra utenriksministerens omdømmeforum. Sluttrapporten fra det treårige pilotprosjektet (2009-2011) i Storbritannia og Polen bidrar til ytterligere kompetanseheving for utenriksstasjoner og Innovasjon Norge (IN)-kontorer i andre land. Gjennom samarbeid med relevante aktører vil utenriksstasjonene målrette kommunikasjonen i tråd med lokale planer og prioriteringer.

Nettbasert informasjon og kommunikasjon

Departementet følger den generelle utviklingen innenfor nettbasert kommunikasjon. Den viktigste informasjonskanalen er utenriksstasjonenes nettsider (Norgesportalen). Målsettingen er at de skal være brukertilpasset og ha et innhold som er egnet for å nå ut til prioriterte målgrupper. Departementet vil løpende vurdere nytten av at utenriksstasjonene også tar i bruk andre relevante digitale verktøy.

Refleks: debatt om norsk utenrikspolitikk

En åpen og kritisk debatt i Norge om utenrikspolitikk vil gi et bedre grunnlag for gode politiske beslutninger. Med Refleksprosjektet søker departementet å stimulere til et vedvarende og mangslungent ordsifte om viktige veivalg i utenrikspolitikken. Det søkes spesielt å engasjere ungdom og toneangivende interessegrupper, men også det generelle publikum.

Denne målsetningen er søkt konkretisert langs tre hovedakser: møter/seminarer, tilskuddsordning og blogg/sosiale medier. Siden høsten 2010 har Refleks arrangert 23 åpne folkemøter i Oslo og i resten av landet. Satsingen vil fortsette i 2012, med fokus på sentrale tema som sikkerhetspolitikk, globalisering, engasjementspolitikk og energi/klima.

Internasjonalt kultursamarbeid

Bildet av Norge som en moderne kunnskaps- og kultur nasjon skal styrkes ytterligere. Bedre muligheter til internasjonal virksomhet for norske kunstnere skal også bringe viktige impulser tilbake til norsk kulturliv. Fundamentet i dette arbeidet er det eksisterende samarbeidet med norske kunstfaglige organisasjoner og innsatsen for å øke norske kunstneres og kulturinstitusjoners nettverk og profileringsmuligheter i utlandet. Et annet mål er økt synlighet gjennom omtale av norsk kultur og samfunnsnivå i internasjonale media. Presse-reiser skal fortsatt prioriteres.

Oppfølging av evalueringen av reisestøtteordningene fra 2011 videreføres i 2012.

Oppfølging av Nordområdestrategien

Samarbeidsnettverket for kulturlivet i Nord – både innen Barentsregionen og en videre Nordkalt-sammenheng, tar en stadig fastere form. Samarbeidet mellom fylkeskommunene i nord, Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet er resultatorientert og effektivt og avspeiler økt interesse i land utenfor Barentsregionen for kulturscenene i nord. Det vil være et mål for 2012 å stimulere denne interessen i land som har en aktiv politikk i forhold til Arktis.

Det norsk-russiske samarbeidet vil være hjørnesteinen i disse prosessene. Det norsk-russiske kulturforum skal utvikles. Barentskult skal stimuleres til å spille en enda mer aktiv rolle. Folk-til-folk dimensjonen skal utvikles parallelt med kultursamarbeidet. Prosjekter knyttet til likestilling og frivillighet vil bli prioritert i 2012.

Samarbeidet med Sør-Varanger kommune om arrangement av Barentsdagene samtidig med Barents Spektakel har utviklet seg til en helt spesiell møteplass i kommunen med bredt internasjonalt nedslag. Dette samarbeidet skal fortsette.

Samarbeidet med samiske institusjoner for å styrke urfolksdimensjonen i internasjonalt samarbeid skal utvikles videre.

Næringsfremme og samfunnsansvar

Innsatsen på utenriktjenestens samarbeid med og profilering av norsk næringsliv vil bli styrket. Utenriktjenestens omfattende samarbeid med næringslivet på mange områder skal bli mer koordinert, strømlinjeformet og tilgjengelig.

Utenriktjenesten utgjør en viktig del av virkemiddelapparatet ute for næringslivet. Departementet vil derfor styrke samarbeidet mellom utenriksstasjonene og norsk næringsliv. For å bidra til å trygge verdiskapning, sysselsetting og velferd i Norge skal utenriktjenesten være en tydelig og synlig samarbeidspartner for norske bedrifter, norske næringsklynger, kompetansemiljøer og næringsorganisasjoner. Det legges opp til et nært samarbeid med andre offentlige aktører for å få til dette. Arbeidet med å bygge ut kontaktflaten mot næringslivet ute og hjemme skal videreføres. Utenriktjenesten vil være en strategisk dialogpartner for norsk næringsliv bl.a. gjennom etablering av møteplasser, næringslivsarrangement og som døråpner inn til beslutningstagere.

På området samfunnsansvar vil arbeidet med å utvikle normer og standarder internasjonalt bli videreført. Det vil bli vektlagt å gjøre OECDs oppdaterte retningslinjer for flernasjonale selskap bedre kjent i norsk næringsliv, noe utenriksstasjonene kan bidra til. Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv er blitt styrket og gjort mer uavhengig for mer effektivt å kunne megle i saker hvor norske bedrifter klages inn for ikke å ha fulgt OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap.

Rapport 2010

Norges omdømme i utlandet

Utenriksministerens omdømmeforum oppfylte sitt mandat i 2010 og har anbefalt strategier for den langsiktige satsingen. Geografisk fokus og samordning med sentrale aktører er hovedelementene i arbeidet. Prioriterte land er: Sverige, Danmark, Finland, Island, Frankrike, Storbritannia, Nederland, Polen, Tyskland, Spania, Italia, Tyrkia, USA, Canada, Japan, Brasil, Russland, India og Kina.

Foreløpige erfaringer fra pilotlandene Storbritannia og Polen viser at innsatsen resulterte i et kompetanseløft i strategisk kommunikasjon og omdømme også for øvrige utenriksstasjoner.

Informasjon og kommunikasjon.

Strategisk kommunikasjon ble utviklet videre som lederverktøy i utenriktjenesten. Utenriksstasjonenes hjemmesider og ble brukt til informasjon og profilering på mer enn 100 nettsted. Et prøveprosjekt om sosiale medier ved utvalgte stasjoner bidro til økt kompetanse om hvilke muligheter nye nettbaserte møteplasser kan gi utenriksstasjonene på sikt.

Om lag 300 utenlandske journalister fra 30 land besøkte Norge som følge av direkte kontakt med ambassadene eller etter spesiell invitasjon fra Utenriksdepartementet. Interessen for kultur, energi, klima og miljø og nordområdene er særlig stor. Besøkene resulterte i en lang rekke større medieoppslag og TV- og radioprogrammer. Et tilsvarende antall eksperter på ulike områder besøkte Norge etter invitasjon fra utenriktjenesten for å gjøre seg kjent med norsk kompetanse og norske standpunkt. 15 utenlandske korrespondenter har sin faste base på Norges Internasjonale Presesenter (NIPS), som også fungerer som service-senter for tilreisende journalister.

Internasjonalt kultursamarbeid

Utenriksdepartementets arbeid på feltet er styrket de siste årene. Kunstfaglig kvalitet og prioriteringer sikres gjennom samarbeid med kunstfaglige organisasjoner. Den lokale forankring og retning på kultursamarbeidet blir gitt gjennom utenriksstasjonene og sikrer sterkere gjennomslag.

Støtten til norske profesjonelle kunstneres deltakelse internasjonalt ble videreført i 2010, bl.a. gjennom reisestøtteordningen som forvaltes av de syv kunstfaglige organisasjoner departementet har samarbeidsavtale med. Organisasjonene er også rådgivere i kunstfaglige spørsmål for utenriktjenesten og bidro i en rekke ulike prosjekter i utlandet i 2010.

70 pst. av alle journalistbesøk under presse- og besøksprogrammet var i 2010 knyttet til kulturarrangementer. Dette bidro til å øke synligheten av norske festivaler og den øvrige norske kunstscene i utlandet og å øke etterspørselen etter norske kunstnere ute.

Oppfølging av Nordområdestراتيجien

Utviklingen av et robust kulturnettverk og folk-til-folk kontakter er det viktigste resultatet av dette arbeidet i Barentsregionen. Utviklingen i 2010 avspeiler også interessen i norske kulturfaglige miljøer for å inkludere hele Nordkalotten i arbeid-

det. Toneangivende aktører i Nord – som Festpilene i Nord-Norge, Nordlysfestivalen, Tromsø Internasjonale Filmfestival og Riddu-Riddu festivalen, utviklet seg til viktige møteplasser for å internasjonalisere kulturlivet i Barentsregionen i videre forstand. Generalkonsulatene i Murmansk og St. Petersburg har styrket sin posisjon som norske knutepunkt for kultursatsinger i Nordvest-Russland. Etableringen av det honorære konsulatet i Arkhangelsk har også bidratt til dette.

Samarbeidet med Russland i Barentsregionen har utviklet seg i tråd med samarbeidserklæringen fra 2009. Det første møtet i det norsk-russiske kulturforum ble holdt i Arkhangelsk i 2010 og la grunnlaget for styrket lokal deltakelse fra både norsk og russisk side.

Næringsfremme og samfunnsansvar

Fremme av norske næringsinteresser i utlandet er en av utenriktjenestens viktigste oppgaver. Utenriksdepartementet har økt fokuset på utenriksstasjonenes arbeid med næringslivssaker. En lang rekke profileringstiltak og konkrete samarbeidsarrangementer med næringslivet er gjennomført ved våre utenriksstasjoner. Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi er også et viktig tema. Gjennom oppfølgingen av St. meld. nr. 10 (2008-2009) har man aktivt bidratt til videreutvikling av det internasjonale rammeverket og heving av utestasjonenes kompetanse på dette feltet.

Budsjett 2012.

For 2012 foreslås det bevilget 103,9 mill. kroner, fordelt med 29,7 mill. kroner på post 01 og 74,2 mill. kroner på post 70.

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 70

Posten dekker utgifter til departementets egen virksomhet i inn- og utland innen feltene utenriks-

kulturell virksomhet, norgesfremme og informasjon. Posten dekker utenriktjenestens egne tiltak ute for å styrke den internasjonale dimensjonen ved regjeringens kulturløft og bildet av Norge som en moderne kultur- og kunnskapsnasjon, presse- og besøksprogrammene, engasjement i departementets regi innen nordområdesatsingen, samt drift og videreutvikling av nettbasert informasjon og kommunikasjon, inkludert utenriksstasjonenes nettsted.

Post 70 Tilskudd til kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål, kan overføres, kan nyttes under post 01

Posten dekker tilskudd til utenrikskulturell virksomhet, norgesfremme og informasjon, herunder reisestøtteordningene, samt profileringstiltak for norsk næringsliv ute.

Forsikring av norske kunstutstillinger i utlandet

Det foreslås fullmakt fra Stortinget om at Kongen i 2012 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme på inntil 3,5 mrd. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak. Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport og lagring i visningsperioden. I dette beløpet ligger 3 mrd. kroner til den store Munch-utstillingen «L'Oeil Moderne» som etter visning ved Pompidou-senteret i Paris i høst skal videre til Schirn Kunsthalle i Frankfurt, Tyskland 6. februar – 6. mai 2011, og deretter til Tate Modern i London, UK 28. juni – 8. oktober 2012.

Ut over dette skal forsikringssummen dekke en Pushwagner-utstilling til Milton Keynes, UK og en nordisk utstilling «The Scandinavian 100 years' anniversary exhibition – Luminous Modernism» i New York, i alt 0,5 mrd. kroner.

Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	1 316 181	1 316 434	1 261 698
71	Finansieringsordningen under EØS-avtalen, <i>kan overføres</i>	47 640		
72	EØS-finansieringsordningen, <i>kan overføres</i>	1 327 381		
73	Den norske finansieringsordningen, <i>kan overføres</i>	1 107 825		
74	Bilaterale samarbeidsprogram med Bulgaria og Romania, <i>kan overføres</i>	152 404		
75	EØS-finansieringsordningen 2009–2014, <i>kan overføres</i>	12 763		
76	Den norske finansieringsordningen 2009–2014, <i>kan overføres</i>	11 374		
	Sum kap. 0116	3 975 567	1 316 434	1 261 698

Kapitlet omfatter pliktige bidrag/kontingenter til internasjonale organisasjoner hvor Norge er med-

lem. Postene 71-76 ble overført Kap. 117 EØS-finansieringsordningene fra 2011.

Post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)			
Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
De forente nasjoner	617 475	573 019	547 840
FNs særorganisasjoner	30 683	25 708	25 312
Atlantehavspaktens organisasjon (NATO)	46 845	51 500	46 500
Internasjonale nedrustningsforhandlinger	9 873	11 725	11 860
Europarådet	37 623	39 500	37 050
Internasjonale råvareavtaler	159	184	184
Ymse organisasjoner	25 101	27 770	27 697
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	22 158	26 000	6 760
Tilskudd til EFTA og EFTA-organer	189 680	220 000	218 100
Tilskudd til Nordisk ministerråds virksomhet	284 693	284 860	283 118
Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	24 376	26 000	23 900

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
Verdens handelsorganisasjon (WTO)	9 144	9 576	10 952
Internasjonalt energisamarbeid	17 069	19 102	21 325
Multilaterale eksportkontrollfora	111	130	150
Marine ressurser	1 192	1 359	950
Sum post 70	1 316 181	1 316 434	1 261 698

Internasjonale organisasjoner/institusjoner som forvalter norske midler, forventes å ha gode forebyggende tiltak, kontrollrutiner og reaksjoner som tilfredsstillende kravet om nulltoleranse for økonomiske misligheter. Dette må organisasjonene/institusjonene kunne dokumentere. Dersom forvaltningen ikke er tilfredsstillende, må forbedringstiltak drøftes i egnede fora, inkludert i styrende organer. Ansvar for kontroll med forvaltningen av midler og for at nødvendige oppfølgingsrutiner er på plass, skal avklares i avtaler.

Enkelte tilskudd som ikke kan defineres som pliktige bidrag, foreslås fra 2012 bevilget under kap. 118, post 71 Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv.

Dette gjelder bidrag til diverse konferanseutgifter under internasjonale nedrustningsforhandlinger, bidrag til det europeiske institutt samt bidrag til Urfolks deltakelse i Arktisk Råd, og utgjør i alt 2,185 mill. kroner.

Hovedårsaken til reduksjon i bevilgningsforlaget på post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner i forhold til saldert budsjett 2011, er lavere valutakurs.

De forente nasjoner (FN)

Situasjonsbeskrivelse

De forente nasjoner (FN) er en hjørnestein i norsk utenrikspolitikk og Norge har deltatt som medlem av verdensorganisasjonen siden opprettelsen i 1945. Fra denne underposten bevilges det fastsatte bidraget til FNs regulære budsjett og de fredsbevarende styrker.

Mål

Målet er en sterk og handlekraftig organisasjon som grunnlag for en internasjonal rettsorden og et verdensomspennende sikkerhetssystem. Regjeringen går inn for å styrke organisasjonens rolle når det gjelder fred og sikkerhet, internasjonal

krisehåndtering, videreutvikling av internasjonale normer og standarder, arbeid for demokrati, fattigdomsbekjempelse, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling. Oppfølging av Tusenårserklæringen er viktig. Regjeringen vil aktivt støtte opp under den videre reformprosessen i FN for å gjøre organisasjonen best mulig i stand til å oppfylle organisasjonens målsettinger med særlig vekt på Tusenårserklæringen og erklæringen fra oppfølgingstoppmøtene i 2005 og 2010.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås avsatt 547,8 mill. kroner, fordelt med 119,3 mill. kroner til FNs regulære budsjett og 428,5 mill. kroner til FNs fredsbevarende operasjoner.

1 FNs regulære budsjett

Situasjonsbeskrivelse

FNs regulære budsjett for perioden 2010–2011 ble vedtatt under den 64. generalforsamlingen i 2009, og er fastsatt til USD 5,16 mrd., en økning på om lag 6 pst. fra foregående toårsperiode. Det regulære budsjettet for 2012–2013 skal diskuteres og vedtas under den 66. generalforsamlingen høsten 2011. Det regulære budsjett omfatter bl.a. arbeidet med politiske spørsmål, internasjonal lov og rett, menneskerettigheter og humanitære saker. FNs 61. generalforsamling vedtok å renovere bygningsmassen i FN-hovedkvarteret i New York, med planlagt ferdigstilling i 2014. Finansieringen av prosjektet (Capital Master Plan) skjer med utliknede bidrag fra medlemslandene over en femårsperiode. Utregningen er basert på bidragsskalaen for FNs regulære budsjett.

Rapport 2010

FNs 65. Generalforsamling ble innledet av toppmøtet om tusenårsmålene der over 100 stats- og

regjeringssjefer deltok, og befestet FNs rolle som global møteplass og arena for diskusjon av våre felles utfordringer. Fra norsk side ble det fokusert på å markere norske kjernesaker som oppfølging av tusenårsmålene, særlig reduksjon av barne- og mødredødelighet, likestilling og kvinners rettigheter, sammenhengen mellom miljø, klima og utvikling, menneskerettighetsperspektivet, kampen mot væpnet vold og rettferdig fordeling av ansvar for oppnåelse av tusenårsmålene. Norge har også vært en pådriver for et styrket og samordnet FN. Generalforsamlingen ble ledet av den tidligere sveitsiske utenriksministeren Joseph Deiss som gjorde FNs rolle i globalt styresett til et hovedtema for sitt arbeid. Det har funnet sted flere debattmøter i generalforsamlingen, men initiativet har likevel ikke lyktes i å øke aktiviteten til medlemslandene i nevneverdig grad eller bidra til store gjennombrudd på områder som reform av Sikkerhetsrådet eller FNs rolle i den internasjonale økonomiske arkitekturen. Selv om erklæringen fra tusenårstoppmøtet kom i havn etter lange og til dels vanskelige forhandlinger, var det endelige resultatet en bekreftelse på den politiske viljen blant medlemslandene til å nå målene. Arbeidet i generalforsamling falt imidlertid inn i vante former og med tendenser til polarisering mellom landene i nord og sør om enkelte politiske følsomme tema som menneskerettigheter, ny økonomisk verdensorden, internasjonal handel, fiske og havrettsspørsmål. Dette skyldes til dels forhandlinger i blokkformat. Den omfattende samordningen internt i EU fører tidvis også til en sementering av deres holdninger. Norge søker å bygge allianser på tvers av de regionale blokkene og dette vil være særlig viktig når det gjelder finansiering av FNs virksomhet. Stadig trangere budsjett gjør forhandlingene vanskeligere. Norge har da en krevende oppgave med å understreke behov for reformer, samtidig som FN må få nok ressurser til å utføre oppgavene sine.

Et høydepunkt under generalforsamlingen var etableringen av FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women). Dette var en av de viktigste anbefalingene fra høynivåpanelet for FN-reform (2006) som ble ledet av statsminister Stoltenberg og hans daværende kollegaer i Pakistan og Mosambik. Nettopp likestillingspolitikken stod sterkt under generalforsamlingen og Norge hadde stort utbytte av det nære samarbeidet med generalsekretær Ban Ki-moon for å fremme den globale strategien for kvinner og barns helse. Markeringen av ti-årsjubileet for sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet var også viktig. Debatten om FNs rolle i

den internasjonale økonomiske arkitekturen avtok noe i 2010, men både presidenten i generalforsamlingen og de respektive G20 formannskapene bidro til forsterket samarbeid mellom FN og G20 gjennom møter i generalforsamlingen og ved å invitere generalsekretæren til G20 møtene.

Etter langvarige forhandlinger mellom EU, USA, Japan og G77 kunne generalforsamlingen vedta forrige to-årige budsjett. Det forventes at forhandlinger om det to-årige budsjettet for 2012–2013 blir vanskelige da finanskrisen gir de største bidragsyterne lite handlingsrom. Generalsekretæren har gitt instruksjoner til alle deler av sekretariatet om 3 pst. kutt i budsjettforslaget som skal legges fram til høsten. Erfaringene fra forhandlingene høsten 2010 var at det var lite rom for økninger i budsjettet og en mer restriktiv holdning enn tidligere.

Budsjett 2012

I henhold til gjeldende bidragsskala som ble vedtatt av FNs 64. generalforsamling er Norges andel av FNs regulære budsjett fastsatt til 0,871 pst. Hovedkriteriet for fastsettelse av andelene er medlemslandenes BNI. Av det regulære budsjettet beregnes 12 pst. som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres på kap. 170, post 78 under programområde 03. I vedtaket fra 2009 legges det opp til en mer omfattende revisjon av FNs bidragsskala. Denne forventes å finne sted under FNs 67. generalforsamling (2012), men diskusjonen kommer stadig oftere opp uformelt. Flere av de største bidragsyterne ønsker en mer rettferdig byrdefordeling der de framvoksende økonomiene tar større del av finansieringen. Endringer i bidragsskalaen vil også kunne ha følger for Norges andel.

Finansieringen av Capital Master Plan skjer som et tillegg til den ordinære medlemskontingenten, fordelt på fem årlige rater fra 2008 til 2012. Norges andel av Capital Master Plan for 2012 anslås til 15,1 mill. kroner. Av dette budsjetteres 13,3 mill. kroner under programområde 02 og 1,8 mill. kroner under programområde 03.

For 2012 foreslås avsatt 119,3 mill. kroner til FNs regulære budsjett under programområde 02.

2 FNs fredsoperasjoner

Situasjonsbeskrivelse

FNs fredsoperative innsats er en bærebjelke i FNs rolle som den globale organisasjonen for fred og sikkerhet. Ved utgangen av 2010 deltok rundt 120 000 militære, politi og annet sivilt personell i

til sammen 14 FN-ledede fredsoperasjoner. Afrika er det klart tyngste innsatsområdet.

Antall personell er det høyeste i organisasjonens historie, samtidig som mandatene er mer komplekse enn tidligere. Dette representerer en betydelig utfordring både i forhold til kapasiteten ved FN-hovedkvarteret i New York, og i forhold til tilgang på personell og utstyr fra FNs medlemsland. Norge støtter aktivt opp om FN-sekretariatets reforminitiativ «New Horizon» for å styrke FNs fredsoperative evne. Det er også positivt at Sikkerhetsrådet har styrket dialogen med personellbidragsytende land, samt lagt opp til bedre resultatstyring av operasjonene og bedre tilrettelegging gjennom den globale feltstøttestrategien.

Støtte til FN-ledet fredsoperativ innsats er et sentralt element i regjeringens FN-satsing. Den norske politiinnsatsen er konsentrert om FNs operasjoner i Haiti, Liberia og i Sudan. Politibidraget til Sudan planlegges styrket etter etableringen av den nye staten Sør-Sudan. Det militære bidraget vil bli opprettholdt på om lag samme nivå som i dag. Tematiske hovedprioriteringer er beskyttelse av sivile, bl.a. mot seksualisert vold, oppfølging av Sikkerhetsrådets resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet, reform av sikkerhetssektoren og styrking av FNs evne til å levere gode resultater i felt, i nært samvirke med øvrige internasjonale aktører og vertslandet.

Mål

FNs fredsoperasjoner skal bistå land i konflikt. Det skal legges til rette for bærekraftig fred gjennom en tilnærming som kombinerer militær-, politi- og justissektorinnsats med humanitær og utviklingsrettet innsats.

Rapport 2010

Vedvarende utfordringer i Sudan og DR Kongo har bidratt til å opprettholde oppmerksomheten om beskyttelse av sivile som en hovedmålsetting med FNs fredsoperative innsats. Utviklingen var positiv i Haiti, Liberia og Øst-Timor. Operasjonen i Tsjad og Den sentralafrikanske republikk ble avviklet høsten 2010 etter at Tsjads president hadde motsatt seg en forlengelse av den militære komponenten i operasjonen. Situasjonen i Elfenbenskysten ble drastisk forverret da president Gbagbo nektet å erkjenne 2012 foreslås avsatt 428,5 mill. kroner til Norges pliktige bidrag til FNs fredsoperasjoner under programområde 02. ODA-godkjent andel er tatt med i bevilgningsforslag under 03-området, jf. kap. 170.78. enne valgnerlaget 28.

november 2010. Felles innsats fra FN, franske styrker og styrker lojale til valgvinners Ouattara førte til at Gbagbo overga seg 11. april 2011. Norges personellbidrag til FNs fredsoperasjoner utgjorde ved utgangen av 2010 36 militære, 29 sivilt politi, samt et mindre antall menneskerettighetsobservatører. De største bidragene var i Sudan, Midtøsten og Liberia, etter at det militære feltsykehuset og brønnborelaget i Tsjad ble avviklet i mai 2010.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås avsatt 428,5 mill. kroner til Norges pliktige bidrag til FNs fredsoperasjoner under programområde 02. ODA-godkjent andel er tatt med i bevilgningsforslag under 03-området på kap. 170, post 78.

FNs særorganisasjoner

Det vises også til profilark for forskjellige FN-organisasjonene på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt over og en vurdering av Norges samarbeid med de forskjellige FN-organisasjonene.

1 Verdens helseorganisasjon (WHO)

Situasjonsbeskrivelse

Verdens helseorganisasjon (WHO) er FNs særorganisasjon for helse. WHO's mandat er å bidra til bedre helse for alle, og å være det ledende samordningsorganet for internasjonalt helsesamarbeid. WHO er som normativ aktør i en særstilling når det gjelder å uttrykke helsepolitiske utsagn basert på helsefaglige vurderinger som er etisk og vitenskapelig baserte. WHO er, som FNs særorganisasjon innen helse, forpliktet til å bidra til å nå tusenårsmålene for utvikling. WHO's arbeid kan beskrives på to hovedområder:

Normativt, i egenskap av organisasjonens helsefaglige rolle sette globale normer og standarder og støtte medlemslandene i utformingen av nasjonal helsepolitikk.

Utviklingsrettet, å yte faglig støtte til utviklingsland for å gjøre landene i stand til å iverksette anbefalinger og standarder, styrke helsesystemene og å utvikle og gjennomføre helhetlige nasjonale helseplaner og standarder.

WHO er inne i en fase der både medlemslandene og organisasjonens ledelse erkjenner behovet for reform. Målet er å gjøre WHO bedre i stand til å svare på framtidige utfordringer som et

mangfoldig aktørbilde, helse som globalt fellesgode, utviklingen i sykdomsbyrde, ny teknologi, helsepersonell, krise, epidemier, klima og finanskrise. Generaldirektør Margaret Chan har lagt fram en reformagenda som innebærer sterkere fokusering på kjerneoppgaver, styrket resultatbasert budsjettering og styring, klargjøring av roller og ansvar mellom de tre organisasjonsnivåene, bedre effektivitet på landnivå og styrking av WHO's rolle ift. bredden av aktører i global helse. Reformene igangsettes i løpet av 2011. Norge vil støtte aktivt opp om reformarbeidet. Vedtatt totalt budsjett for programperioden 2012-2013 er på vel USD 3,9 mrd. WHO er i en vanskelig finansiell situasjon pga. reduserte bidrag fra givene. WHO finansieres gjennom en fastsatt kontingent samt gjennom frivillige bidrag. Frivillige bidrag for perioden 2012-2013 forventes å utgjøre 76 pst. av totalbudsjettet. For å tilrettelegge for en økning i ikke-øremerkede midler og sikre at frivillige bidrag i økt grad brukes til å støtte opp under prioriteringer gjort av WHO's styrende organer, har WHO opprettet et eget fond for dette («Core Voluntary Contribution Account»). Norge og andre likesinnede land har gitt støtte til dette fondet, jf. omtale under kap. 170, post 76.

Det er inngått en toårig programavtale mellom Norge og WHO for 2010-2011.

Norge er i perioden 2010-2013 valgt inn til å sitte i WHO's globale styre. I den forbindelse er det utarbeidet en norsk strategi for styreperioden som fastsetter overordnede mål og prioriteringer for det norske WHO-arbeidet og utgjør grunnlaget for en tydelig og enhetlig norsk WHO-politikk. For utdypende informasjon vises til denne strategien samt profilark for WHO.

Mål

WHO's mandat er å bidra til bedre helse for alle og å være verdens ledende, normgivende og samordnende autoritet i det internasjonale helsearbeidet. Mandatet skal oppfylles gjennom seks hovedoppgaver.

- Utøve globalt lederskap og samarbeid om helse.
- Sette retning for og finansiere forskning og kunnskapsutvikling.
- Fastsette normer og standarder.
- Utvikle kunnskapsbaserte strategier og tiltaksveiledning.
- Gi faglig støtte gjennom opplæring og faglig samarbeid.
- Systematisk følge med på utviklingen i global helse og helseutfordringer og foreslå tiltak.

Innenfor mandatet har generaldirektør Margareth Chan pekt ut seks hovedprioriteringer: (i) Fremme utvikling av helse for å redusere fattigdom, (ii) fremme helsesikkerhet, (iii) styrke oppbygging av helsesystemer på landnivå og lik tilgang til helsetjenester, (iv) styrke forskning, informasjon og dokumentasjon, (v) etablere mer effektive helsepartnerskap og (vi) bedre effektiviteten i organisasjonen.

WHO har også et humanitært mandat og innehar det globale koordineringsansvaret for helse i humanitære kriser.

Norge skal i styreperioden 2010-2013 bidra til å styrke WHO som ledende, normativ organisasjon for global helse og aktivt bidra til reform av WHO. Med utgangspunkt i målet om helse i alle politikkområder skal WHO bidra til å tydeliggjøre helsefaglige hensyn. Norge skal gjennom WHO bidra til utbygging av universell tilgang til helsetjenester basert på den grunnleggende retten til helsetjenester for alle gjennom helsefremmede livsbetingelser og styrking av helsesystemer.

Norge vil i styreperioden spesielt arbeide for å bedre WHO's budsjett og styringsmekanismer, fremme global helseforskning som grunnlag for kunnskapsbasert politikk, styrke helsesystemer, herunder tilgang på helsepersonell, styrke WHO's arbeid med ikke-smittsomme sykdommer, og styrke WHO's arbeid med smittsomme sykdommer og helsesikkerhet. Kvinners rettigheter og likestilling er et tverrgående hensyn som skal ivaretas og styrkes i samarbeidet med WHO.

Rapport 2010

WHO arbeider for å synliggjøre betydningen av helse som forutsetning for økonomisk utvikling og hoveddelen av WHO's ressurser er rettet mot utviklingslandenes behov. WHO vektlegger sosiale determinanter for helse, helseutfordringer knyttet til klimaendringer og håndtering av globale helsetrusler og epidemier på tvers av landegrensene, herunder et varslingsystem for kriser som har innvirkning på folkehelsen (Det internasjonale helsereglementet, IHR.)

H1N1-pandemien i 2009/2010 ble den første store testen på hvordan det internasjonale varslingsystemet fungerer. Et uavhengig ekspertpanel fikk i 2010 i oppgave å evaluere hvordan IHR fungerte under pandemien, herunder WHO's håndtering. Rapporten konkluderte med at IHR bidro til å gjøre verden bedre forberedt på å møte kriser, men kapasiteten på landnivå for å ivareta kravene i IHR er fortsatt mangelfulle. WHO utviste lederskap og gjorde det på mange måter

bra i sin håndtering av pandemien, men det påpekes også noen svakheter. Det ble ikke funnet holdepunkter for at WHO har opptrådt klanderverdig.

WHO har spilt en ledende rolle i arbeidet med forebygging, beredskap og håndtering av pandemier. Et historisk gjennombrudd kom da det etter fire års mellomstatlige forhandlinger i WHO ble vedtatt et globalt rammeverk for beredskap og respons ved pandemisk influensa. Avtalen innebærer økt global vaksineproduksjon, styrket laboratoriekapasitet som er viktig for å oppdage pandemier tidlig, og bedre tilgang for fattige land til vaksiner og antiviral behandling. Rammeverket prioriterer de land der utbruddet skjer, samtidig som slike land vil dele virus med pandemisk influensa for vaksineproduksjon. Norge har spilt en ledende rolle i dette arbeidet.

På det humanitære området innehar WHO det globale koordineringsansvaret for helse. I 2010 innebar dette planlegging, samordning og gjennomføring av FNs helseinnsats i en rekke humanitære kriser, bl.a. i Haiti, i Afghanistan og i Pakistan. WHO rapporterer at klyngeansvaret for helse er blitt mer institusjonalisert i organisasjonen og at det fungerer stadig bedre.

Styrking av helsesystemer står sentralt i WHOs arbeid. Dette omfatter arbeid med nasjonale helseplaner, utvikling av en sterk primærhelsetjeneste, effektive finansieringsordninger, systemer for helsestatistikk og helseinformasjon og systemer som sikrer tilgang til medisiner og teknologi samt imøtekommer helsepersonellutfordringen. Et viktig gjennombrudd i forhold til helsepersonellutfordringen kom ved at WHOs helseforsamling i 2010 vedtok retningslinjer for internasjonal rekruttering av helsepersonell.

WHOs utviklingsrettede arbeid er konsentrert om å bidra til at FNs helserelevante tusenårs mål nås, med fokus på reduksjon av mødre- og barnedødelighet og bekjempelse av smittsomme sykdommer som hiv, malaria og tuberkulose samt andre smittsomme tropiske sykdommer, og utryddelse av polio. WHO har bistått 21 afrikanske land med å gjennomføre planer for å redusere barne- og mødre dødelighet. Kapasitetsbygging for helsepersonell innen reproduktiv helse og nyfødthelse viser god fremgang i en rekke land. Innenfor dette feltet rapporterer likevel WHO om at redusert finansiering gjør at svært mange delmål står i fare for å ikke bli oppnådd. Gjennom den globale vaksinealliansen GAVI arbeider WHO for å sikre alle barn i utviklingsland et fullverdig vaksinetilbud, jf. omtale under kap. 169, post 70 og kap. 170, post 76.

WHO arbeider også for å forebygge kroniske sykdommer som hjerte/karsykdommer, kreft, diabetes og kroniske luftveissykdommer med fokus på tiltak knyttet til tobakk, alkohol og ernæring. Kroniske sykdommer er en økende utfordring globalt, også i lav- og middelinntektsland. WHO har i tråd med sitt mandat for forskning og kunnskapsutvikling innhentet globale data om dette temaet og publiserte i 2010 en rapport om utbredelsen av ikke-smittsomme sykdommer. Rapporten inneholder anbefalinger om kostnads-effektive strategier og tiltak for å møte denne sykdomsutfordringen nasjonalt og globalt. WHO gav teknisk bistand for å overvåke og forebygge kroniske sykdommer med fokus på tiltak mot tobakk, alkohol og for bedre ernæring.

Budsjett 2012

Norges pliktige bidrag til WHOs programbudsjett for 2012-2013 er fastsatt til 0,871 pst. av det regulære budsjettet. Av denne andelen forutsettes 76 pst. beregnet som offisiell utviklingshjelp som budsjetteres over kap.170, post 78 under programområde 03.

For 2012 foreslås avsatt 5,3 mill. kroner under programområde 02.

2 Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO)

Situasjonsbeskrivelse

Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO) ble etablert i 1919. ILO ble innlemmet i FN-systemet da dette ble dannet i 1945, som FNs særorganisasjon for arbeidslivsspørsmål. ILOs mandat er å arbeide for sosial rettferdighet gjennom full selssetting der hensyn tas til arbeidstakernes rettigheter, sosial dialog mellom partene i arbeidslivet og sosial beskyttelse gjennom trygder osv. ILO skiller seg ut fra øvrige FN-organisasjoner ved at ikke bare statene, men også arbeidstakerne og arbeidsgiverne er fullverdige medlemmer med beslutningsmyndighet.

ILO arbeider for å spille en mer sentral og relevant rolle i den globaliserte økonomien, både som folkerettslig instrument, som politisk arena, samt som aktør på landnivå og overfor andre internasjonale organisasjoner. Den økonomiske krisen, som følger i kjølvannet av finanskrisen, fører til økende arbeidsledighet og press på arbeidstakerrettigheter, arbeidsstandarder og ordninger for sosial beskyttelse. Det er avgjørende at et globalt «race to the bottom» unngås i denne situasjonen. ILOs «decent work – agenda» er av særlig rele-

vans og prioriteres i økende grad også i utviklings-samarbeidet. Regjeringens strategi for anstendig arbeidsliv vektlegger styrking av arbeidstakeres rettigheter globalt. Styrking av ILO er et av hovedpunktene i strategien.

Mål

ILOs overordnede målsetning er å fremme sosial rettferdighet gjennom sysselsetting og anstendige arbeidsforhold verden over. Dette følges opp gjennom fire strategiske målsetninger som utgjør agendaen for anstendig arbeidsliv:

- Fremme og iverksette internasjonale arbeidsstandarder og grunnleggende arbeidstakerrettigheter.
- Øke muligheten for kvinner og menn til å få anstendig arbeid.
- Utvide adgangen til og effekten av sosial beskyttelse.
- Styrke trepartssamarbeidet og den sosiale dialogen.

Rapport 2010

I 2010 videreførte ILO arbeidet med «ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization» som ble vedtatt under arbeidskonferansen i 2008. Erklæringen er en formalisering av agendaen for anstendig arbeidsliv og en styrking av ILOs rolle i den globale økonomien. Erklæringen er også en plattform for videre gjennomføring av agendaen, samt retningslinjer for ILOs arbeid i forhold til medlemsstatene og andre internasjonale organisasjoner, slik at det blir mer koherens og en integrert tilnærming. Den fastslår også at å ignorere arbeidstakeres rettigheter enten som en strategi for skjult proteksjonisme eller for å oppnå konkurransefortrinn ikke er akseptabelt. Norge har vært en aktiv pådriver i dette arbeidet, og som en oppfølging av konferansen om anstendig arbeid «Decent work – a key to social justice» som ble holdt i Oslo september 2008, arrangerte man i samarbeid med ILO en konferanse i Geneve i juni 2009 under tittelen «Decent Work – tools to counter the crisis», og en ILO-IMF konferanse i Oslo i 2010: The Challenges of Growth, Employment and Social Cohesion.

ILOs fokus på anstendig arbeidsliv er nå et mål som er støttet av hele FN-systemet og under arbeidskonferansen i juni 2009 ble ILOs (Recovering from the Crisis) – Global Jobs Pact vedtatt. Dette viste at ILO tidlig greide å være relevante i forhold til finanskrisen. I 2010 hadde ILO særskilt

fokus på at opphenting etter den økonomiske krisen også måtte innebære å skape skikkelige arbeidsplasser, og at en vekst uten arbeid ikke er bærekraftig. Særlig arbeidsledigheten blant ungdom var tema. I tillegg var sosial beskyttelse og større samstemthet i det internasjonale systemet av betydning.

ILOs relevans ble igjen stadfestet gjennom arbeidet opp mot G8 og G20. ILO har også fortsatt det tette samarbeid med Verdens handelsorganisasjon WTO, Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet. Her har Norge vært en pådriver, politisk gjennom fokus på samstemthet, og finansielt gjennom vår programavtale.

Norge er en pådriver for at likestilling skal være et hovedtema i agendaen for anstendig arbeidsliv. For å lykkes med å oppnå anstendig arbeid for alle har også ILO trukket fram betydningen av å satse på kvinner og likestilling. I 2008-2009 hadde de en tolv måneders kampanje kalt «Gender Equality at the Heart of Decent Work» som bidro til økt forståelse for kvinner og likestilling. Kampanjen kartla også betydningen av kjønn i forhold til rettigheter på arbeidsplassen, sosial dialog, sysselsetting og sosial beskyttelse. ILO har god policy for kvinners rettigheter og likestilling, men det er fortsatt et stykke igjen når det gjelder å synliggjøre og rapportere hvordan innsatsen blir integrert i arbeidet. Fra norsk side er dette tatt opp med ILO, som nå arbeider med et forbedret resultatrammeverktøy på området.

På arbeidskonferansen i 2010 var et av de fire sentrale målene i oppfølgingen av «ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization», sysselsetting hovedtema. I tillegg var utvikling av standarder for rettigheter for «domestic workers» – hushjelper – oppe som eget tema. Den første menneskerettsstandard for arbeidslivet på hiv/aids ble vedtatt og skal bidra til å styrke arbeidslivets innsats for å sikre universell tilgang til forebygging og behandling av hiv/aids.

ILO har i 2010 utviklet sine landprogram for anstendig arbeidsliv (DWCP) ytterligere med det fokus at disse skal integreres i FNs rammeverk for utviklingshjelp (UNDAFs). Ved utgangen av 2009 hadde man utviklet over 80 slike landprogrammer og 65 av disse var i samsvar med prioriteringene i de respektive UNDAFs. ILO viser også til at i løpet av 2009 har involvering av sosiale partnere i prosessene omkring landprogrammene blitt forbedret. Det ble foretatt 119 ratifiseringer av ILO konvensjoner i løpet av 2008/2009, noe ILO selv ser på som bra i forhold til målsettingen om universell ratifikasjon innen 2015.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås avsatt 8,3 mill. kroner. Av det regulære bidraget klassifiseres 60 pst. som offisiell utviklingshjelp (ODA), som budsjetteres under kap. 170, post 78 på programområde 03.

3 FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO)

Situasjonsbeskrivelse

FAO er primært en kunnskapsorganisasjon med et normativt fokus på globale fellesgoder innen jordbruk, skogsforvaltning og fiskeri, men har også en viktig rolle innen mattrygghet og ernæring, samt utviklingsbistand og nødhjelp på landnivå. FAO samler inn, analyserer og sprer informasjon, bistår medlemsland med veiledning og råd for politikk- og kapasitetsutvikling, fungerer som nøytral møteplass for faglig utveksling, utarbeider konvensjoner, normer og retningslinjer, bidrar med faglige råd i utviklingsprogrammer og hjelper til med gjenoppbygging av landbruk i katastrofe- og konfliktområder.

FAO er viktig for Norge fordi organisasjonen har et unikt mandat for å fremme globalt samarbeid og utvikling innen landbruks-, fiskeri- og skogforvaltning, og spiller en sentral rolle i arbeidet med å nå FNs tusenårsmål 1 om fattigdomsreduksjon og tusenårsmål 7 om miljømessig bærekraftig utvikling. Et vedvarende høyt antall mennesker som lider av sult i verden, høye matvarepriser, klima- og miljøutfordringer og økende press på naturressursene gjør FAO mer relevant enn noensinne.

Norge mener FAO bør være en hjørnestein i den internasjonale arkitekturen for matsikkerhet og landbruk. Det er i så måte viktig at FAOs reformerte komité for global matsikkerhet styrkes og får en tydelig rolle. Norge er videre opptatt av at FAO må styrke arbeidet med klimaendringer og klimatilpasning, og betydningen dette har for den globale matsikkerheten.

Ut fra nasjonale interesser og vår næringsstruktur er FAOs normative arbeid for global, bærekraftig forvaltning av fiskeriresursene av særlig viktighet for Norge, slik som FAOs adferdskodeks for ansvarlig fiskeri, avtaler om flaggstats- og havnestatskontroll og retningslinjer for dyphavsfiske og mot utkast av fangst. Norge er en pådriver i dette arbeidet og stiller til valg som leder for FAOs fiskerikomité i 2012. Norge mener at fiskeri og havbruk må tillegges større vekt i FAOs arbeid med global matsikkerhet.

FAO er den viktigste skogfaglige institusjon i FN-systemet. Norge ønsker at dette arbeidet videreutvikles. Norge legger vekt på FAOs betydning for å skape en helhetlig forståelse av bærekraftig forvaltning av jord- og skogressurser, som er grunnleggende også i arbeidet med klimautfordringene. Sammen med UNDP og UNEP har FAO etablert et felles FN-program for bekjempelse av avskogning (UN-REDD), som er en viktig kanal for norske midler under klima- og skoginitiativet.

FAO har ansvar for det globale arbeidet for å sikre det genetiske mangfoldet innen landbruk og matproduksjon. Fra norsk side er man sterkt engasjert i dette og deltar aktivt i fora under den Internasjonale traktaten for plantegenetiske ressurser for mat og landbruk og i FAOs kommisjon for genetiske ressurser.

FAO har også betydelige oppgaver i forhold til mattrygghet, blant annet gjennom Codex Alimentarius Commission som utarbeider globale matvarestandarder. Norge mener FAO bør legge vekt på nødvendigheten av adekvat ernæring som en del av arbeidet med matsikkerhet og i sammenheng med tiltak innen matproduksjon.

Norge har gjennom sin styreplass de siste tre årene arbeidet for at FAO må effektiviseres og moderniseres i tråd med anbefalingene i evalueringen av FAO i 2007. Norge har etterlyst raskere oppfølging og bedre styring med større fokus på resultatoppnåelse. Norge mener FAO må prioritere fullføring av reformen og styrke samarbeidet med de to andre Roma-baserte organisasjonene, Det internasjonale fondet for landbruksutvikling (IFAD) og Verdens matvareprogram (WFP). Som en del av arbeidet med reform av FN, legger Norge stor vekt på at FAO deltar i arbeidet for et mer helhetlig FN på landnivå.

Gjennomføringen av den svært omfattende reformprosessen i FAO begynner nå å vise resultater. Dette inkluderer bl.a. innføring av et nytt strategisk rammeverk og økt fokus på resultatoppnåelse, forbedring av evaluerings- og kontrollmekanismer, økt delegering til landkontorer og endringer i styringsstrukturen. Omtrent 60 pst. av tiltakene i reformprogrammet er nå gjennomført. Selv om viktige deler av reformen gjenstår, bl.a. vedr. FAOs landkontorer, er det grunnlag for å si at FAO beveger seg i en positiv retning. En pekepinn på dette er den sterke veksten i frivillige midler. Endringene er merkbare og taler for at fullføringen av reformen innen 2013 vil gjøre FAO til en mer effektiv organisasjon. Dette krever et sterkt lederskap og betydelig politisk vilje fra medlemslandene. Den nye generaldirektøren som tiltrer i

2012 vil være viktig for at gjennomføringen av reformen lykkes.

Norge går ut av FAOs styre i 2011.

Mål

FAO har tre overordnede målsetninger:

- Reduksjon av antallet mennesker som lider av sult og gradvis sikre en verden der alle mennesker til enhver tid har tilgang til nok og trygget mat for et fullgodt kosthold som møter deres ernæringsmessige behov og preferanser, og som danner grunnlag for et aktivt liv med god helse.
- Reduksjon av fattigdom og bidra til økonomisk og sosialt framskritt for alle, med økt matproduksjon, bygdeutvikling og bærekraftig livsgrunnlag.
- Bærekraftig forvaltning og bruk av naturressurser, inkludert land, vann, luft, klima og genetiske ressurser til fordel for nåværende og fremtidige generasjoner.

Rapport 2010

FAOs midtveisrapport om resultatoppnåelse i 2010 viser at organisasjonen er i rute for å nå 50 av de 56 resultatmålene i program og budsjett for perioden 2010-2011. De resterende seks målene krever spesiell oppfølging i inneværende år. Dette gjelder bl.a. målene om å fremme likestilling i landbruket, økt husdyrproduksjon, styrkede nasjonale systemer for mattrygghet og økt regionalt samarbeid for skogforvaltning.

Midtveisrapporten beskriver imidlertid fortsatt hovedsaklig aktiviteter og sier lite om virkningen av aktivitetene og måloppnåelse i forhold til indikatorene i rammeverket. Det er likefullt mulig å trekke frem eksempler på positive resultater i 2010. I arbeidet med dyrehelse kan FAO skille med å ha bidratt til utryddelse av kvegpest i verden i 2010, etter målrettet innsats gjennom flere tiår. På fiskeriområdet kan FAO vise til fremgang i det normative arbeidet mot ulovlig fiske, og har bl.a. utviklet internasjonale retningslinjer mot utkast av fisk. Gjennom publiseringen av «Global Forest Resources Assessment 2010», den mest omfattende oversikten over skog og skogbruk som finnes, har FAO styrket kunnskapsgrunnlaget for global skogsforvaltning. FAO har også bidratt med faglig bistand til endring i nasjonal skogpolitikk og -forvaltning i flere land. FAO har videre medvirket i utviklingen av nasjonale planer for landbruksutvikling i ti afrikanske land og samarbeidet med internasjonale finansieringsinstitu-

sjoner om investering av USD 5,6 mrd. i landbruks- og matsikkerhetsprosjekter. Ikke minst opplever FAO sterk vekst i sitt nødhjelpsarbeid, og ligger an til å motta 70 pst. mer frivillige bidrag til dette arbeidet enn forventet i budsjettet for 2010-2011.

Budsjett 2012

Norges faste andel av FAOs regulære budsjett er fastsatt til 0,875 pst. Av det regulære bidraget forutsettes 51 pst. beregnet som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres under kap. 170, post 78 under programområde 03.

For 2012 foreslås bevilget 11,7 mill. kroner under programområde 02 for dekning av pliktige bidrag.

NATO

Situasjonsbeskrivelse

NATO har en nøkkelrolle for transatlantisk sikkerhet. Alliansen har siden den kalde krigens avslutning vært i kontinuerlig omforming for å tilpasse seg nye oppgaver. For Norge er det viktig at omformingen videreføres og sikrer NATOs relevans og troverdighet som forsvarsallianse og sikkerhetspolitisk instrument. NATO må fortsatt være det sentrale forum for transatlantisk dialog, solidaritet og samhold, og være i stand til å møte nye sikkerhetsutfordringer. Det er viktig å finne en god balanse mellom engasjementet i freds- og stabiliseringsoperasjoner som i Afghanistan og tilstrekkelige ressurser og oppmerksomhet om utfordringene i alliansens nærrområder. Disse hensyn er godt ivaretatt i NATOs nye strategiske konsept som ble vedtatt på NATOs toppmøte i november 2010.

ISAF-operasjonen i Afghanistan forblir NATOs høyest prioriterte operasjon. I tillegg til de pågående stabiliseringsoperasjonene vil det i tiden framover bli lagt vekt på å videreføre og styrke innsatsen for trening og opplæring av afghanske sikkerhetsstyrker. NATO er i dag også involvert i oppdrag på Balkan, i Middelhavet, Irak og i Libya. Alliansen gir også noe støtte til Den afrikanske unions arbeid for fred og sikkerhet i Afrika, og bidrar til å bekjempe piratvirksomhet utenfor Somalia. Alliansen legger stor vekt på styrket samarbeid og koordinering med andre aktører, inkludert den afghanske regjering, FN og EU.

NATO har egne samarbeidsordninger med Russland, Ukraina og Georgia. Regjeringen vil legge stor vekt på praktisk samarbeid og dialog mellom NATO og Russland og at NATO-Russland-

rådet (NRC) benyttes for konsultasjoner også på politisk nivå. NATO samarbeider i tillegg nært med et trettitalls andre land i Europa, Asia, Midt-østen, Golfen og Afrika om fremme av sikkerhet, stabilitet og sivil kontroll over de militære styrker. Partnernasjonene gir viktige bidrag til NATOs operasjoner. Regjeringen vil legge vekt på å videreutvikle dette samarbeidet.

NATO har satt i verk en rekke tiltak for å følge opp FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet. Norge er blant pådriverne for å styrke NATOs implementering av SR1325. På NATOs toppmøte i november 2010 vedtok ministrene en omfattende handlingsplan med anbefalinger knyttet til videre integrering av SR1325 i alliansens operasjoner og beslutningsprosesser. Indikatorer for resultatmåling er under utvikling, noe som vil bedre evaluering av handlingsplanen. Utenriksministrene skal i desember 2011 forelegges rapport om fremdriften i integreringen av SR1325.

Et nytt strategisk konsept for NATO ble vedtatt på toppmøtet i Lisboa i november 2010. I utarbeidelsen av det nye konseptet la Norge særlig vekt på å fremheve betydningen av NATOs kjerneoppgaver, kollektivt forsvar gjennom artikkel V i Atlanterhavspakten. Fra norsk side ble NATOs rolle når det gjelder nedrustning og ikkespredning også tillagt stor vekt, noe som framgår av konseptet ved at NATO for første gang omtaler visjonen om en verden uten kjernevåpen.

Mål

- Videreføre NATO-medlemskapet som bærebjelke i Norges sikkerhetspolitiske engasjement.
- Trygge medlemslandenes frihet og sikkerhet med utgangspunkt i Atlanterhavspakten, FN-pakten og på grunnlag av felles verdier som demokrati, menneskerettigheter og rettssikkerhet.
- Ivareta norsk sikkerhet og bidra til alliert solidaritet og internasjonal fred og stabilitet gjennom deltakelse i alliansens operasjoner. Operasjonen i Afghanistan er en hovedprioritet.
- Bidra til å sikre NATOs evne til å gjennomføre fredsoperasjoner på anmodning fra og til støtte for FN.
- Videreføre den politiske og militære omforming med sikte på å bevare NATOs relevans og rolle som det viktigste transatlantiske forum for sikkerhetspolitiske spørsmål.
- Styrke den politiske dialogen om felles sikkerhetspolitiske utfordringer så vel innad i allian-

sen som med Russland og andre partnerland, med FN, EU, OSSE og AU.

Rapport 2010

Stortinget ble orientert om samarbeidet i NATO i 2010 gjennom Meld. St. 24 (2010-2011).

NATO ble i 2010 preget av forberedelsene til og gjennomføringen av toppmøtet i Lisboa. Viktigste i dette arbeidet var utviklingen av nytt strategisk konsept. Lisboa-toppmøtet la også grunnlaget for en ny fase i den NATO-ledete militære innsatsen i Afghanistan og for videre utvikling av samarbeidet med Russland.

Arbeidet med NATOs nye strategiske konsept startet høsten 2009 og pågikk helt fram til Lisboa-toppmøtet. I motsetning til arbeidet med det strategiske konsept i 1999, som utelukkende foregikk i lukkede forhandlinger mellom de allierte, ble arbeidet denne gang lagt opp for å sikre bred faglig og politisk deltakelse fra en rekke land, i og utenfor alliansen.

Det nye konseptet fastslår at hovedpilarene i NATO-samarbeidet står fast. Solidariteten allierte imellom, slik den er nedfelt i Atlanterhavspaktens artikkel 5, er selve kjernen i samarbeidet. NATOs verdigrunnlag og forankringen i FN-charteret ligger fast. NATOs dør står fortsatt åpen for europeiske land med demokratisk styresett som oppfyller kravene til medlemskap.

Alliansens hovedoppgave er i det nye konseptet definert som:

- Kollektivt forsvar
- Krisehåndtering
- Sikkerhet gjennom samarbeid med partnere

I arbeidet med å utvikle det nye konseptet vokste det fram en bevissthet rundt at operasjoner langt borte ikke må gå på bekostning av NATOs første hovedoppgave, kollektivt forsvar. NATOs kjernefunksjoner og nærrområder må ivaretas, og samtidig må oppslutning om alliansen være solid forankret i egen befolkning.

Konseptet vier såkalte nye trusler betydelig oppmerksomhet, blant dem digitale angrep, spredning av masseødeleggelsesvåpen og terrorisme. Også slike angrep kan i gitte situasjoner utløse artikkel 5, kollektivt forsvar. Omstillingen til å kunne møte også nye trusler er viktig for å sikre at alliansen bevarer sin troverdighet og forsvarsevne.

Regjeringen har arbeidet målrettet for at nedrustningsspørsmål skal komme høyere på alliansens dagsorden og er tilfreds med at disse spørsmålene har fått en sentral plass i det nye konseptet.

tet. NATO forplikter seg for første gang til å arbeide for en verden uten atomvåpen. Samtidig heter det at alliansen vil beholde kjernevåpen så lenge slike våpen finnes. Det strategiske konseptet og toppmøteerklæringen legger opp til en gjennomgang av NATOs forsvars- og avskrekkingpolitikk fram mot neste toppmøte, i USA våren 2012.

Med bakgrunn i trusselen fra spredning av masseødeleggelsesvåpen og ballistiske missiler besluttet alliansen på toppmøtet å etablere et territorielt missilforsvar. NATO vil søke samarbeid med Russland og andre partnerland i dette arbeidet. Regjeringen har lagt stor vekt på at NATO samarbeider med Russland på dette området.

NATO-toppmøtet i Lisboa besluttet å starte overføringen av ansvaret for sikkerheten til afghanske myndigheter i 2011. Dette markerer innledningen på en ny fase for den NATO-ledede International Security Assistance Force (ISAF) i Afghanistan. Toppmøtet sluttet seg også til den afghanske presidentens målsetning om at afghanske myndigheter innen utløpet av 2014 skal ha ansvaret for sikkerheten i hele Afghanistan.

NATO vil være i Afghanistan også etter 2014, men med en annen rolle. Under toppmøtet i Lisboa signerte president Karzai og generalsekretær Fogh Rasmussen en erklæring som skisserte rammene i et langsiktig og ikke-operasjonelt samarbeid mellom NATO og Afghanistan.

Utgangspunktet for samarbeidet i NATO-Russlandrådet (NRC) er en gjensidig erkjennelse av at NATO og Russland deler mange praktiske utfordringer som best løses i fellesskap. Regjeringen har arbeidet aktivt for å styrke samarbeidet og NRCs tillitskapende funksjon.

NRC-toppmøtet i Lisboa ble et viktig veiskille i samarbeidet med Russland, og for første gang siden 2002 lyktes det også NRCs stats- og regjeringssjefer å enes om en felles uttalelse fra toppmøtet. Erklæringen slår fast at NATO og Russland ikke utgjør trusler for hverandre, men snarere stod overfor en rekke av de samme sikkerhetsutfordringene. Vedtaket om å starte konkrete drøftinger av et mulig samarbeid om missilforsvar i Europa var et viktig skritt videre, selv om det her er mange spørsmål som vil kreve nærmere avklaring.

Arbeidet med reform av alliansen sto sentralt i 2010. En samlet pakke med reformtiltak var en hovedsak på NATOs toppmøte i Lisboa, og dette teamet vil stå sentralt på NATOs dagsorden også i 2011.

Et viktig tiltak i reformbestrebelsene er arbeidet med å etablere en ny militær kommandostruktur. Høsten 2010 sluttet forsvarsministrene i

NATO seg til en ny, overordnet modell for kommandostrukturen som innebærer færre hovedkvarter og en betydelig reduksjon i antallet stillinger (fra over 13.000 til under 9.000). Den reviderte strukturen får en bedre evne til å utplassere hovedkvarter for å lede militære operasjoner.

Arbeidet med å reformere NATOs komitéstruktur og interne arbeidsprosesser fortsatte gjennom 2010, og en betydelig rasjonalisering er gjennomført. Videre er det iverksatt en rekke tiltak for å styrke arbeidet med ressursplanlegging og ressursstyring i alliansen.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås avsatt 46,5 mill. kroner til NATOs sivile budsjett, inklusive Norges andel til nytt hovedkvarter og til NATOs parlamentarikerforsamling.

Internasjonale nedrustningsforhandlinger

Situasjonsbeskrivelse

Underposten dekker pliktige bidrag til møter og forhandlinger om global og regional nedrustning og rustningskontroll, herunder møter innenfor Avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC), Biologi-våpenkonvensjonen (BTWC), Prøvestansavtalen (CTBT), og konvensjonell rustningskontroll i OSSE-regi.

Tilsvinskonferansen i 2010 for Avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT) vedtok et offensivt arbeidsprogram på nedrustning og ikke-spredning, samt konkrete tiltak for å få fremdrift i arbeidet med å opprette en sone fri for masseødeleggelsesvåpen i Midtøsten.

Den nye START-avtalen mellom USA og Russland om kontrollerbare nedskjæringer av de strategiske atomvåpnene trådte i kraft i februar 2011 og er et viktig skritt på veien mot dypere kutt i de kjernefysiske arsenalene. Samtidig vil det være av betydning i det videre arbeidet å få engasjert alle atomvåpenstatene i nedrustningsprosesser, inkludert stater som står utenfor NPT, som India, Israel og Pakistan. Iran og Nord-Korea er fortsatt de store usikkerhetsfaktorene.

Spørsmålet om utvikling av et missilforsvar for Europa i NATO-regi vil kunne komplisere nedrustningsarbeidet med Russland. Det knytter seg også utfordringer til hvordan man kan få inkludert spørsmålet om kutt i de ikke-utplasserte langtrekkende kjernevåpen og i korttrekkende kjernevåpen, som ikke omfattes av START-avtalen i dag. Veien videre for Konvensjonen om konvensjonelle

våpen i Europa (CFE) er også preget av stor usikkerhet.

Etter tretten års stillstand har Nedrustningskonferansen i Genève ennå ikke kommet til enighet om et arbeidsprogram. Dette illustrerer behovet for dyptgripende reformer av det internasjonale nedrustningsmaskineriet.

Tidsfristene for destruksjon av våpenlagre under Konvensjonen om kjemiske våpen (CWC) utløper i 2012. Verken USA eller Russland vil makte å gjennomføre sine destruksjonsforpliktelser innen tidsfristen. Det er videre en underliggende spenning mellom de land som ønsker at Organisasjonen for forbud av kjemiske våpen (OPCW) skal utvikles til en bistandsorganisasjon og de som ønsker at organisasjonen først og fremst skal fastholde sitt sikkerhetsfokus. Samme type motsetning, dvs. ikke-spredning versus ferdig bruk, gjør seg også gjeldende blant partene til Biologivåpenkonvensjonen.

Mål

Norske målsettinger ligger nedfelt i St.meld. nr. 27 (2007-2008) *Nedrustning og ikke-spredning*, som Stortinget sluttet seg til høsten 2008. De viktigste er:

- Fortsette arbeidet for å oppnå en verden fri for masseødeleggelsesvåpen basert på forpliktende og verifiserbare avtaler som omfatter alle land.
- Videreføre den pådriverrolle Norge har internasjonalt for å oppnå enighet om et styrket ikke-spredningsregime samtidig som det gjennomføres nye kutt i de kjernefysiske arsenaler.
- Gitt NATOs betydelige konvensjonelle avskrekkingsevne, vil Norge arbeide for at NATO legger mindre vekt på atomvåpen i sin sikkerhetspolitikk. Dette er viktig for å legge forholdene til rette for nye nedrustningstiltak og for NPT-prosessen.
- Norge vil bidra aktivt i konsultasjonene om å løse utestående spørsmål knyttet til CFE og missilforsvar i NATO.

Rapport 2010

Norge videreførte sitt sterke engasjement for å støtte opp om de globale og folkerettslige bindende nedrustnings- og ikke-spredningsavtalene, som NPT, BTWC og CWC. Norge har videreført sitt engasjement i NATO for å øke vektlegging av nedrustningsdimensjonen i alliansen. Norge har vært en aktiv pådriver for at prøvestansavtalen (CTBT) skal tre i kraft så snart som mulig.

I nedrustningsarbeidet har Norge særlig vektlagt å arbeide på tvers av politiske og geografiske grupperinger med sikte på å bygge bro over motsetninger og motvirke polarisering. Norge har f.eks. utviklet spesielt gode samarbeidsrelasjoner med Indonesia, bl.a. har vi sammen med FN-sekretariatet arrangert seminarer om masseødeleggelsesvåpen (MØV) og BTWC-relaterte spørsmål. Innenfor CWC har Norge videreført sin støtte til Afrika-programmet til Organisasjonen for forbud av kjemiske våpen (OPCW) for å bistå utviklingsland i å gjennomføre sine CWC-forpliktelser og legge forholdene bedre til rette for at afrikanske land kan høste fordelene av fremskritt innenfor kjemisk vitenskap.

Norge har videreført sitt engasjement under Biologivåpenkonvensjonen, og har hatt en aktiv rolle i forberedelsene til Tilsynskonferansen.

Norge har videre støttet opp om FN-sekretariatets arbeid med å fremme nasjonal oppfølging av FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 1540 mot spredning av MØV. Denne støtten har hovedsakelig vært rettet mot utviklingsland. Norge har i perioden støttet aktivt opp om internasjonale bestrebelser på å nå frem til politiske forhandlingsløsninger på striden omkring de kjernefysiske aktivitetene til Iran og Nord-Korea.

Norge har støttet opp om initiativer for å skape ny bevegelse i dialogen om fremtiden til CFE-regimet, og i denne sammenheng holdt fast ved viktigheten av å sikre et regime som opprettholder stabilitet og forutsigbarhet i våre nærområder.

Norge har samarbeidet med internasjonale forskningsorganisasjoner og FN om gjennomføring av opplæringsprogrammer innenfor nedrustning og ikke-spredning. Norge har også lagt særlig vekt på å støtte og legge til rette for det sivile samfunns engasjement i internasjonalt nedrustnings- og ikke-spredningsarbeid.

Budsjett 2012

Det foreslås avsatt 11,9 mill. kroner.

Europarådet

Situasjonsbeskrivelse

Stortinget ble orientert om samarbeidet i Europarådet gjennom Meld. S. nr. 20 (2010-2011) fremlagt 20. april 2011.

Europarådet skal bidra til å sikre respekt for menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper i hele Europa. Europarådet er det fremste forumet for regelverks- og standardutvikling på disse områdene. Organisasjonens samarbeidsom-

råder omfatter i dag bl.a. utenrikspolitiske spørsmål, menneskerettigheter og rettslige spørsmål, likestilling, interkulturell dialog, utdanning, kultursamarbeid, mediespørsmål, sosiale spørsmål, helsevern, miljø- og landskapsvern, barne- og ungdomsspørsmål, idrett og samarbeid mellom kommuner og regioner. En rekke av fagdepartementene deltar i og er berørt av Europarådets aktiviteter.

Europarådet forvalter over 200 konvensjoner og utfører et viktig arbeid for å fremme medlemslandenes etterlevelse av inngåtte forpliktelser. Det er opprettet en rekke overvåkningsmekanismer hvorav den viktigste er Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg.

Europarådet bidrar til stabilitet, konfliktforebygging og utvikling av demokratiske standarder i de 47 europeiske land organisasjonen omfatter. Det er samtidig klart at organisasjonen trenger modernisering og reform. Dette er nå generalsekretærens viktigste prioritet. Blant annet er Menneskerettsdomstolen inne i en dyp krise på grunn av en drastisk økning i antall klagesaker. Reformen av domstolen er derfor høyt prioritert

Mål

De overordnede prioriteringene for Norges innsats i Europarådet er å fremme menneskerettighetene, rettsstaten, demokratiet og godt styresett. Handlingsplanen fra Europarådets toppmøte i Warszawa i 2005 er fortsatt retningsgivende for regjeringens arbeid.

Regjeringens viktigste mål for samarbeidet i 2012 er å:

- Bidra til å sikre det europeiske menneskerettighetssystem og styrke Den europeiske menneskerettsdomstolen for å bringe balanse mellom antall klager og Domstolens evne til å behandle disse,
- arbeide for reform og modernisering av organisasjonen i tråd med generalsekretærens omfattende reformprogram,
- styrke Europarådets arbeid i de nye demokratiene for å fremme organisasjonens kjerneverdier og bidra til stabilitet og konfliktløsning, bl.a. i Sør-Kaukasus og på Vest-Balkan,
- utvikle samarbeidet og bedre koordineringen mellom Europarådet og EU og mellom Europarådet og OSSE,
- styrke Europarådets arbeid for å hindre menneskehandel og arbeidet med interkulturell dialog, likestilling, godt styresett på lokalplan og tiltak for sårbare grupper.

Rapport 2010

Europarådet spiller en viktig rolle i europeisk politikktutforming. Organisasjonen tar aktivt del i politisk utfordrende spørsmål som preger det interkulturelle Europa. Generalsekretærens initiativ til et høynivåmøte for å drøfte situasjonen for rombefolkningen samtidig som debatten om deres rettigheter var et betent tema i mange europeiske land, viste både evne og vilje til å sette dagsorden. Større oppmerksomhet omkring politiske spørsmål krever en effektiv og godt koordinert organisasjon. Regjeringen ser den pågående reformprosessen som viktig for å sikre at Europarådet kan konsentrere seg om sine kjerneområder, og er tilfreds med at generalsekretæren har fått bred støtte for sine reforminitiativ blant medlemslandene.

En sentral oppgave for Europarådet er å påse at medlemslandene etterlever sine forpliktelser når det gjelder menneskerettigheter, rettsstat og demokrati, og dermed sikre grunnleggende rettigheter for alle Europas innbyggere. Norge har også i 2010 lagt vekt på å være en pådriver for reform og styrking av det europeiske menneskerettssystemet.

Selv med en betydelig økning i Menneskerettsdomstolens produktivitet siste år, fortsetter problemene å forverre seg fordi antall innkomne klager er høyere enn de som avsluttes. Etterslepet er nå på over 140 000 saker. Arbeidet med å bedre den vanskelige situasjonen har hatt høyeste prioritet for regjeringen også i 2010.

Norge deltok aktivt i Izmir-konferansen i april 2011 om reform av Domstolen. Norge legger særlig vekt på å bedre gjennomføringen av Menneskerettskonvensjonen i medlemstatene, redusere flommen av klare avvisningssaker, øke saksbehandlingsskapasiteten gjennom opprettelse av bedre siliingsmekanismer og arbeide for at Domstolen gis tilstrekkelige ressurser.

Etter at et menneskerettsfond etter norsk initiativ ble opprettet i Europarådet i mars 2008, har Norge og andre givere bidratt med 4,45 mill. euro til fondet. Fondet anvendes til tiltak for å forbedre den nasjonale gjennomføringen av Menneskerettskonvensjonen og å bidra til å redusere antall klager til Domstolen.

Europarådet utfører et omfattende arbeid for å påse at medlemslandene følger opp sine forpliktelser. Situasjonen i Sør-Kaukasus og på Vest-Balkan har preget arbeidet også i 2010. Det gjelder særlig den fastlåste konflikten mellom Georgia og Russland om utbryterområdene Sør-Ossetia og Abkhasia, situasjonen i Kosovo etter uavhengighetser-

klæringen og situasjonen i Bosnia-Hercegovina. Norge bidro også i 2010 med støtte til handlingsplaner for enkelte land. Samarbeidsavtalen av 2007 mellom Europarådet og EU har gitt ny dynamikk til dette samarbeidet. Styrking av politiske konsultasjoner, bedre samordning og mer aktiv deltagelse fra EU og EU-kommisjonen i prosjekter i regi av Europarådet har gitt gode resultater. EU er den største bidragsyter til Europarådets aktiviteter i de nye medlemslandene. Fokus nå er på EUs tilslutning til Den europeiske menneskerettskonvensjon, slik Lisboa-traktaten åpnet for. Samarbeidet med OSSE er godt.

En rekke tiltak for sårbare grupper ble gjennomført i 2010. Et viktig skritt var en konvensjon om vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Et annet tiltak var en anbefaling til medlemslandene om tiltak for å bekjempe diskriminering på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet. Regjeringen har arbeidet for begge saker.

Regjeringen ser det som viktig å styrke Europarådets innsats for tverrkulturell dialog. Norge yter et bidrag til dette arbeidet gjennom Det europeiske Wergelandsenteret, som er vel ansett for sin innsats for målrettet tverrkulturell dialog.

Budsjett 2012

Kap. 116, post 70 dekker Norges pliktige bidrag til Europarådets ordinære budsjett, pensjonsbudsjett og ekstraordinære budsjett, samt budsjett for delavtalene om Europarådets utviklingsbank, Venezia-kommisjonen og Nord/Sør-senteret.

For 2012 foreslås avsatt 37,05 mill. kroner.

Internasjonale råvareavtaler

Mål

Bevilgningen dekker Norges forpliktelser til Den internasjonale kaffeorganisasjonen (ICO). Midlene skal sette organisasjonen i stand til å bidra med statistikk- og informasjonsarbeid samt noe faglig bistand. Kaffe er en viktig eksportvare for mange utviklingsland, og er den nest største omsatte råvare i verdi etter olje. Samarbeidet innen kaffeorganisasjonen er viktig for å fremme bedre forhold og bærekraftighet innenfor denne sektoren. Norge arbeider for at ICO skal fremme bærekraftighet i bred forstand – økonomisk, sosial og miljømessig.

Budsjett for 2012

For 2012 foreslås avsatt 0,2 mill. kroner.

Ymse organisasjoner

1 Østersjørådet

Mål

- Norsk deltakelse i Østersjørådet utgjør en del av Norges nærområdepolitikk.
- Samarbeidet gir en god mulighet for politisk dialog og konkret prosjektsamarbeid i regionen.
- At Russland også er medlem i Østersjørådet, innebærer at landet deltar i et samarbeid på linje med både EU-medlemmer og EØS-medlemmer. Dette er i norsk interesse.
- Det er viktig å gjøre Østersjørådet mer synlig, slik at dets rolle som et sentralt forum for både politisk dialog og prosjektsamarbeid kommer klarere frem. Norge har bidratt til dette under sitt formannskap 2010-11.

Rapport 2010

Østersjørådet er et råd av utenriksministre og utgjør det sentrale koordinerende rådet for det brede samarbeidet i østersjøregionen. Midlene til posten i 2010 ble benyttet til å dekke Norges pliktige bidrag til driften av rådets sekretariat i Stockholm. En del av bevilgningen er øremerket for miljøformål. Norge har hatt formannskapet i Østersjørådet fra 1. juli 2010 og har lagt Rådets fem langsiktige prioriteringer til grunn. I tillegg har formannskapet vektlagt, som særskilte norske prioriteringer, maritim politikk, bekjempelse av menneskehandel og en videreutvikling av organisasjonen for å gjøre den mer effektiv, relevant og synlig. En rekke fagdepartement og andre statlige organer, arbeidslivets parter, kommunal og fylkeskommunal sektor samt frivillige organisasjoner har deltatt i gjennomføringen av det norske formannskapsprogrammet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås avsatt 1,3 mill. kroner.

Beløpet vil i likhet med tidligere år gå til å dekke Norges pliktige bidrag og benyttes til drift av Østersjørådets sekretariat i Stockholm, inklusive Rådets arbeid med miljø/bærekraftighet. Beløpet utgjør Norges andel av budsjettet, som er 12 pst.

2 Den internasjonale havrettsdomstol

Mål

Den internasjonale havrettsdomstol i Hamburg ble opprettet gjennom FNs havrettskonvensjon av 1982. Konvensjonspartene kan ved skriftlig erklæring akseptere denne domstolen og/eller en eller flere av de andre tvisteløsningsorganene som er listet opp for å løse tvister på en bindende måte. Havrettsdomstolen har en sentral rettskapende funksjon innen deler av den moderne havrett. En styrking og utvikling av Havrettskonvensjonens system som den overordnede rettslige rammen for alle tiltak i marin sektor er en viktig målsetting for Norge. Havrettskonvensjonen sikrer vesentlige nasjonale interesser og fremmer internasjonal stabilitet som et balansert regelsett for fredelig utnyttelse av verdens havområder. Dette innebærer også aktivt å støtte opp om de institusjoner som er opprettet i medhold av Havrettskonvensjonen.

Rapport 2010

Havrettsdomstolen avholdt to sesjoner i 2010, og har for øyeblikket to saker til behandling. Den første saken gjelder tvist om den maritime avgrensing mellom Bangladesh og Myanmar, den andre saken gjelder en tvist mellom Saint Vincent and the Grenadines og Spania om arrest av fartøyet M/V «Louisa».

Budsjett 2012

For 2012 foreslås avsatt 0,9 mill. kroner til dekning av Norges pliktige bidrag.

3 Internasjonale straffedomstoler

Jugoslaviadomstolen

Mål

Jugoslaviadomstolen (ICTY) ble etablert av Sikkerhetsrådet i 1993 (resolusjon nr. 827). Domstolens mandat er å straffeforfølge personer som er ansvarlige for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser begått i det tidligere Jugoslavia etter 1. januar 1991. Domstolen har sete i Haag, Nederland.

Rapport 2010

Domstolen arbeider nå med å gjennomføre sin avslutningsstrategi. Alle domstolens saker er ferdig etterforsket, og det vil ikke bli tatt ut nye tilta-

ler. Til sammen har domstolen tiltalt 161 personer. 126 av disse tiltalene er avgjort. Domstolen estimerer nå at de fleste sakene vil være ferdigbehandlet i 2013. Pågripelsene av Radovan Karadzic, Ratko Mladic og Goran Hadjic har medført at domstolen blir forsinket i forhold til tidligere estimert sluttdato. Domstolen overfører saker som involverer mellomledere og tjenestemenn på lavere nivå til nasjonale domstoler. En forutsetning for overføring er oppbygging av effektive og betryggende nasjonale rettsystemer.

Norge har aktivt støttet arbeidet i ICTY. Tribunalet spiller en viktig rolle i det langsiktige forsønings- og gjenoppbyggingsarbeidet i det tidligere Jugoslavia. Norge har inngått en soningsavtale med domstolen, og man har gjennomført en lovgivning som fullt ut gjør Norge i stand til å samarbeide med og yte assistanse til domstolen. Norge har støttet domstolens outreach-program, som ved å bringe rettsoppjøret nærmere folket bidrar til økt kunnskap om, forståelse for og oppslutning om domstolens rolle. Norge har også støttet opprettelsen av et eget krigsforbryterkammer i Bosnia-Hercegovina, som tar over saker fra domstolen. Fra norsk side vil man fortsatt arbeide for at domstolen sikres tilstrekkelige ressurser og gode arbeidsforhold, slik at den kan få fullført sitt mandat.

Rwandadomstolen

Mål

Den internasjonale straffedomstol for Rwanda (ICTR) ble etablert av FNs Sikkerhetsråd i 1994 (resolusjon nr. 955). Domstolens mandat er å straffeforfølge alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett i forbindelse med folkemordet i Rwanda i 1994 i perioden mellom 1 januar og 31 desember 1994.

Rapport 2010

Domstolen har justert resultatoppnåelsen i forhold til slutføringsstrategien i tråd med resultatene oppnådd i 2010. Domstolen har som siktemål at alle pågående saker skal være avsluttet i første instans i løpet av første kvartal 2012. Når det gjelder ankeavgjørelser forventer man avgjørelse i fem saker i andre halvdel av 2011 og totalt elleve saker innen utgangen av 2014. Det kan imidlertid være faktorer utenfor domstolens kontroll som kan føre til forsinkelser. I tillegg kan ICTR i enkelte tilfelle være avskåret fra å overføre straffesaker til nasjonale domstoler.

Norge har aktivt støttet etableringen av og arbeidet i ICTR, som spiller en viktig rolle i det langsiktige forsonings- og gjenoppbyggingsarbeidet i regionen. Overføring av saker det er tatt ut tiltale i, forutsetter utbedringer i det rwandiske rettssystemet. Domstolen og det internasjonale samfunn arbeider for å bidra til slike forbedringer. Det følger av avviklingsstrategien at enkelte av de utestående sakene skal overføres til straffeforfølgning i tredjestater. Norge har også støttet domstolens outreach-program, som ved å bringe rettsoppgjøret nærmere folket bidrar til økt kunnskap om og forståelse for domstolens rolle.

Budsjett 2012

Det foreslås avsatt 13,6 mill. kroner for å dekke Norges pliktige bidrag til FNs internasjonale straffedomstol, herunder 7,6 mill. kroner til Jugoslaviadomstolen og 6,0 mill. kroner for å dekke Norges pliktige bidrag til Rwandadomstolen.

4 Havbunnsmyndigheten

Mål

Den internasjonale havbunnsmyndigheten er en av institusjonene etablert under FNs havrettskonvensjon av 1982. Havbunnsmyndigheten skal forvalte mineralressursene på havbunnen på de store havdyp utenfor nasjonal jurisdiksjon til gagn for hele menneskeheten. Den kan tildele rettigheter til å søke etter og utnytte forekomster i det internasjonale havbunnsområdet, og kan selv delta i slik virksomhet gjennom et særskilt foretak. Havbunnsmyndigheten vedtar regler, forskrifter og prosedyrer for undersøkelse og utnyttelse av mineralforekomster i det internasjonale havbunnsområdet, og fører tilsyn med at regelverket overholdes. En styrking og utvikling av Havrettskonvensjonens system som den overordnede rettslige rammen for alle tiltak i marin sektor er en viktig målsetning for Norge fordi Havrettskonvensjonen sikrer vesentlige nasjonale interesser og fremmer fred og stabilitet som et balansert regelsett for fredelig utnyttelse av verdens havområder. Dette innebærer også aktivt å støtte opp om de institusjoner som er opprettet i medhold av Havrettskonvensjonen.

Rapport 2010

Havbunnsmyndigheten vedtok i 2000 den såkalte mineralkoden, med regler for utvinning av mangannoduler. Dette åpnet for muligheten for lete- og utvinningstillatelser for 15 år. Myndigheten

har inngått avtaler med flere såkalte pionerinvestorer hvor det innvilges letetillatelser for 15 år. Selskapene avgir årsrapporter til Havbunnsmyndigheten. Forberedelsene til kommersiell mineralutvinning fortsetter. Under det siste statspartsmøtet i mai 2010 kom man til enighet om et regelverk for undersøkelse etter og kartlegging av flermetalliske sulfider i det internasjonale havbunnsområdet. Forhandlingene om reguleringen av koboltrike ferromanganesiske jordskorper fortsatte på havbunnsmyndighetens 17. Sesjon i 2011.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås derfor avsatt 406 000 kroner til dekning av Norges andel.

5 Den internasjonale straffedomstol

Mål

Den internasjonale straffedomstol (ICC) er en fast, internasjonal domstol med myndighet til å straffeforfølge og dømme enkeltindivider for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Domstolen er opprettet gjennom en traktat (Roma-vedtektene) av 17. juli 1998. Norge ratifiserte traktaten 16. februar 2000. Roma-vedtektene trådte i kraft den 1. juli 2002. Domstolen har jurisdiksjon dersom forbrytelsen har funnet sted på territoriet til en statspart eller dersom forbryteren er borger av en statspart. Videre vil både enkeltstater og Sikkerhetsrådet kunne bringe situasjoner inn for domstolen, og hovedanklageren kan på gitte vilkår iverksette etterforskning på eget initiativ. Domstolen bidrar til økt beskyttelse for grunnleggende verdier forankret i folkeretten. Det er i tråd med regjeringens mål i Soria Moria-erklæringen å videreutvikle folkeretten som forpliktende avtaleverk for alle nasjoner. Domstolens sete ligger i Haag, Nederland.

Rapport 2010

ICC behandler for tiden seks forskjellige situasjoner der det skal ha skjedd internasjonale forbrytelser: (Den demokratiske republikken) Kongo, Den sentralafrikanske republikk, Uganda, Sudan/Darfur, Kenya og Libya. Når det gjelder de tre førstnevnte situasjonene, er ICCs kompetansegrunnlag at de berørte statene har henvist saken til domstolen. Når det gjelder situasjonene i Sudan/Darfur og i Libya, har ICC kompetanse som følge av at FNs Sikkerhetsråd har henvist saken til domstolen. For situasjonen i Kenya har

etterforskeren fått tillatelse fra Domstolen til å igangsette formell etterforskning.

Anklage er tatt ut, eller formell etterforskning er besluttet iverksatt i de nevnte seks situasjonene, og pågår fortsatt per august 2011. Hovedanklagerens kontor har også iverksatt innledende undersøkelser i enkelte andre områder med tanke på eventuelt å reise formell etterforskning. Dette gjelder Afghanistan, Colombia, Elfenbenskysten, Georgia, Guinea og Palestina.

Norge har hele tiden tilhørt pådrivergruppen med hensyn til støtte til etableringen og driften av en permanent straffedomstol. Norge ser Domstolen som et viktig bidrag til demokratisering, rettsstatsbygging og fredsbygging etter væpnede konflikter. Fra norsk side vil man fortsatt bidra aktivt til å verne om ICCs integritet. Samtidig vil man arbeide for å integrere Domstolen i systemet for beskyttelse av internasjonal fred og sikkerhet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås avsatt 11,1 mill. kroner.

6 Sekretariatet for Antarktistraktatsamarbeidet

Situasjonsbeskrivelse

Ved avslutningen av annen verdenskrig hevdet sju land suverenitetskrav i Antarktis (Storbritannia, Australia, Frankrike, New Zealand, Norge, Chile og Argentina). Storbritannias, Chiles og Argentinas kravområder dekker delvis hverandre. I tillegg hevdet USA og Sovjetunionen at de, uten å anerkjenne kravene og uten selv å fremme krav, hadde grunnlag for krav i Antarktis. Det vellykkede internasjonale forskningssamarbeidet som ble gjennomført i Antarktis under det internasjonale geofysiske år i 1957-58 førte til at Antarktistraktaten ble opprettet i 1959. Traktaten sikrer Antarktis som et demilitarisert område. Det er fri inspeksjonsrett og fri tilgang for forskning. Striden om suverenitetsspørsmålene er lagt til side ved at partene er enige om at verken traktaten selv eller tiltak truffet i dens levetid skal foregripe (prejudisere) partenes syn på suverenitetsspørsmålet. Alle traktatparter med særlig interesse og forskningsinnsats møtes til et årlig møte for å drøfte spørsmål av felles interesse og treffe beslutninger om forvaltningen av Antarktis. Traktatsamarbeidet har holdt en hel verdensdel utenfor skiftende konjukturer i verdenspolitikken og har åpnet for et enestående internasjonalt vitenskapelig samarbeid og lagt grunnlaget for internasjonalt samarbeid om bevaring av det sårbare og enestående naturmiljøet.

Mål

Et sekretariat for samarbeidet under Antarktistraktaten ble opprettet i 2004 i Buenos Aires. Sekretariatet skal bidra til en styrking og effektivisering av samarbeidet mellom partene til Antarktistraktaten. Viktigste oppgave er å betjene det årlige konsultative møtet under Antarktistraktaten (Antarctic Treaty Consultative Meeting ATCM) i nært samarbeid med vertslandet. En annen viktig oppgave er informasjonsspredning om Antarktistraktat-systemet og aktiviteter i Antarktis.

Rapport 2010

Sekretariatet har fungert etter hensikten, og har for tiden ni ansatte, hvorav seks i full stilling og tre på deltid. Sentrale oppgaver i 2010 var forberedelse og gjennomføring av det 33. konsultative møte under Antarktistraktaten (ATCM XXXIII) i Punta del Este, Uruguay, og forberedelse av ATCM XXXIV i Buenos Aires, Argentina. Man har også jobbet med vedtak siden starten av Antarktistraktatsamarbeidet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås avsatt 350 000 kroner.

Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)

Situasjonsbeskrivelse

OSSE er et viktig forum for dialog og samarbeid om europeisk sikkerhet der både USA, europeiske land, samt Russland og øvrige land i Eurasia deltar. En rekke av deltakerlandene har utfordringer som kun kan møtes gjennom en bred innsats som omfatter politiske og militære, økonomiske og menneskerettslige aspekter.

Regjeringen legger vekt på å opprettholde OSSEs omfattende feltnærvær med 16 feltkontor på Vest-Balkan, i Kaukasus, Øst-Europa og Sentral-Asia inntil mandatene er oppfylt.

Mål

- OSSE skal som alleuropeisk sikkerhetsorganisasjon gjennom politisk samarbeid og dialog forebygge konflikter og håndtere nye trusler mot europeisk sikkerhet så som organisert kriminalitet, menneskehandel og terrorisme.
- OSSE skal være pådriver for nedrustning og tilittsskapende tiltak mellom landene i regionen.

- OSSE skal bidra til utviklingen av stabile demokratier med respekt for menneskerettighetene og en bærekraftig økonomisk utvikling som et ledd i arbeidet for et fredelig og enhetlig Europa.
- OSSE skal bistå deltakerlandene i å bygge demokratiske institusjoner, gjennomføre demokratiske valg, beskytte menneskerettighetene og styrke rettsstaten, og således bistå deltakerlandene i å oppfylle sine OSSE-forpliktelser.
- OSSE, som en regional samarbeidsorganisasjon under FN, skal bistå deltakerlandene i å gjennomføre forpliktelser landene har påtatt seg i FN og andre internasjonale organisasjoner når disse forpliktelsene faller inn under OSSEs brede sikkerhetsbegrep.

Rapport 2010

Samarbeidet i OSSE i 2010 er gjort nærmere rede for i Meld. St. 19 (2010-2011) fremlagt 15. april 2011.

Samarbeidet i OSSE i 2010 var preget av krisen i Kirgisistan og forberedelsene til toppmøtet i Astana i desember i fjor. Urolighetene i Kirgisistan i april førte til regimeskifte med intensjon om overgang til et parlamentarisk styresett. OSSE bidro med ekspertbistand til lovrevisjonsarbeidet og organiseringen av den påfølgende folkeavstemningen om den nye grunnloven, samt en politirådgivningsgruppe som vil være aktiv i hele 2011.

Toppmøtet i Astana var det første toppmøtet i organisasjonen siden 1999. Deltakerlandene ble enige om en erklæring som bekrefter og forsterker tidligere inngåtte forpliktelser og erklærer sin vilje til bedre oppfølging og overholdelse innen alle tre dimensjoner. Det vil nå være en viktig oppgave for de neste formannskapene (Litauen i 2011, Irland i 2012 og Ukraina i 2013) å videreføre dette arbeidet.

Under forberedelsene til toppmøtet prioriterte Norge styrking av OSSEs krisehåndteringsevne, mediefrihet og ytringsfrihet, beskyttelse av nasjonale minoriteter og forbedret oppfølging etter valgobservasjon. Norge rapporterte også om oppfølgingen etter Stortingsvalget i 2009. I forbindelse med høstens kommunevalg gjennomførte OSSE en begrenset valgobservasjon av forberedelser til gjennomføring av elektronisk stemmegiving i utvalgte kommuner.

Ved inngangen til 2010 ble det innledet en diskusjon blant NATO-landene om hvordan Avtalen om konvensjonelle styrker i Europa av 1992 (CFE-

avtalen) kunne revitaliseres. Dette er et arbeid regjeringen har gitt høy prioritet.

Presidentvalget i Hviterussland i 2010, den brutale håndteringen av de uroligheter som oppsto utover valgdagen og landets beslutning om ikke å gå med på en forlengelse av mandatet for OSSEs kontor var et tilbakeskritt for utvikling av demokrati, rettsstat og grunnleggende menneskerettigheter. Regjeringen beklager også at det ikke har vist seg mulig å få enighet om å gjenopprette et OSSE-nærvær i Georgia.

OSSEs kontor for demokratiske institusjoner og menneskelige rettigheter (ODIHR) gjennomførte 20 valgobservasjoner i 2010. Norge deltok i åtte av disse med totalt 22 korttidsobservatører og ti langtidsobservatører. OSSEs høykommissær for nasjonale minoriteter spilte også i 2010 en viktig rolle i arbeidet for beskyttelse av nasjonale minoriteter. Høykommissærens innsats i Kirgisistan etter krisen bekreftet at institusjonen har en viktig rolle å spille. Representanten for mediefrihet har en viktig tilsynsrolle som skal sikre en fri og uavhengig presse, herunder ivaretagelse av rettssikkerheten for journalister og informasjonsutveksling via internett. Norge har støttet initiativ for å styrke institusjonens integritet og autoritet.

Budsjett 2012

Norges andel av OSSEs regulære budsjett er 2,05 pst., mens andelen av den såkalte Wien-skalaen for støtte til sendelag er 2,07 pst. Dette tilsvarer 26 mill. kroner. Av dette bidraget forutsettes 74 pst. beregnet som offisiell utviklingshjelp (ODA) som fra og med 2012 budsjetteres under kap. 170, post 78 under programområde 03

For 2012 foreslås bevilget totalt 6,8 mill kroner under programområde 02.

Tilskudd til EFTA og EFTA-organer

1 EFTA-sekretariatet

Mål

Sekretariatets hovedoppgave er å fremme EFTAs samlede interesser så vel i en EØS-sammenheng som overfor tredjeland, herunder å sikre en effektiv beslutningsprosess og en parallell regelutvikling i EU og EØS. Sekretariatet har et viktig koordineringsansvar for gjennomføringen av EØS-avtalen i forhold til EU, i første rekke Kommisjonen og EUs nye utenriktjeneste (EEAS), som fra 1. januar 2011 har hatt koordineringsansvaret for EØS-avtalen på EU-siden. EFTA-sekretariatet betjener komitéstrukturen i EØS og i EFTA-

sidens arbeid med utvikling av nytt EØS-regelverk. I EFTAs arbeid i forhold til tredjeland skal sekretariatet bistå medlemslandene med den nødvendige ekspertise i forhandlinger og gjennomføring av frihandelsavtaler med land utenfor EU.

Rapport 2010

Arbeidet var konsentrert om den løpende oppdatering av EØS-avtalen, samt drøftelser med Kommissjonen om utestående saker. Det ble innlemmet 346 rettsaker i EØS-avtalen. Viktige rettsaker som ble innlemmet var blant annet forordningen om jernbanepassasjerers rettigheter og nye regler for gjesting i mobiltelefonnett. EØS-komitebeslutningene om matlovpakken og om tjenstedirektivet trådte i kraft i mai. Det ble undertegnet frihandelsavtaler med Peru og Ukraina på EFTAs ministermøte i Reykjavik i juni. Forhandlinger med Hong Kong og Indonesia ble innledet. Det ble gjort forberedelser til forhandlinger om frihandelsavtale med Russland, Hviterussland og Kasakhstan. Forhandlingsprosessen med India hadde framgang.

2 Overvåkingsorganet (ESA)

Mål

Overvåkingsorganets hovedoppgave er å føre tilsyn med at EFTA/EØS-landene gjennomfører og anvender reglene i EØS-avtalen i samsvar med avtalens forpliktelser. En viktig oppgave for overvåkingsorganet er å håndheve regelverket innenfor områdene offentlig innkjøp, statsstøtte og konkurranse.

Rapport 2010

Hovedoppgaven til ESA er knyttet til en omfattende generell overvåking av landenes gjennomføring i nasjonal rett av de rettsaker som inngår i EØS-avtalen. Ved utgangen av 2010 var det innlemmet om lag 8300 EU-rettsaker i EØS-avtalen. I 2010 hadde ESA 243 pågående saker med Norge, som tilsvarer nivået i 2009. I 2010 åpnet ESA 160 saker mot Norge, mens 161 saker ble avsluttet. I følge ESAs halvårige resultatavtale, hadde Norge pr. november 2010 gjennomført 99,8 prosent av direktivene for det indre marked.

3 EFTA-domstolen

Mål

Domstolens hovedoppgave er å avgi rådgivende uttalelser om fortolkning av EØS-avtalen på

anmodning fra nasjonale domstoler og å dømme i de saker som Overvåkingsorganet reiser mot et EFTA/EØS-land, eventuelt av et annet EFTA/EØS-land. Domstolen behandler også anker mot avgjørelser tatt av Overvåkingsorganet i konkurransesaker, herunder statsstøtte.

Rapport 2010

Domstolen ferdigbehandlet elleve saker i 2010, alle ved domsavsigelser.

Budsjett 2012

EFTA og EFTA-organer

Bevilgningen dekker de norske bidrag til EFTAs organer: EFTA-sekretariatet, Overvåkingsorganet (ESA) og EFTA-domstolen. EFTA-organenes budsjett går i hovedsak til personell og drift. I tillegg finansieres tilskudd til faglig bistand og andre støtteprosjekter overfor tredjeland over EFTA-sekretariatets budsjett. Bevilgningsforslaget for 2012 tar hensyn til forventet lønns- og prisstigning. I 2010 er Norges budsjettandel for EFTA-sekretariatet 56,29 pst. For EØS-organene ESA og Domstolen, der Sveits ikke er bidragsyter, er budsjettandelen 89,0 pst.

For 2012 foreslås bevilget totalt 218,1 mill. kroner fordel med:

- 93,2 mill. kroner EFTA-sekretariatet
- 29,4 mill. kroner EFTA-Domstolen
- 95,5 mill. kroner ESA

Tilskudd til Nordisk Ministerråds virksomhet

Situasjonsbeskrivelse

Det formelle nordiske regjeringssamarbeidet er et mellomstatlig samarbeid, forvaltet av Nordisk ministerråd. Statsministrene har det overordnede ansvar for samarbeidet mens samarbeidsministrene har det løpende koordineringsansvar. Norge har formannskapet i Nordisk Ministerråd i 2012. Hovedtema vil være en bærekraftig utvikling av velferdsstaten i et nordisk perspektiv. Bakgrunnen er utfordringene de nordiske landene står overfor som følge av den demografiske og økonomiske utviklingen. Sentrale områder er arbeidet med grensehindre, kultur, språk og ungdom, utdanning og forskning, klima og miljø. Samarbeidet med Nordens naboer og med EU vil fortsatt bli tillagt stor vekt. Norge har et bredt engasjement innenfor Nordisk Ministerråd og arbeider for å effektivisere samarbeidet og styrke samarbeidets politiske relevans.

En rekke av prosjektene innenfor det nordiske globaliseringsinitiativet, som ble etablert gjennom statsministrenes beslutning i 2007, vil bli avsluttet i løpet av 2012. Det 3-årige programmet om helse og velferd som ble vedtatt i 2009, vil bli styrket i 2012 til 13 mill. danske kroner. Det vil passe godt inn i Norges prioriteringer under formannskapet.

Mål

Formålet er å bidra til bedre resultater på nasjonalt nivå og forenkle folks hverdag i Norden. En viktig målsetting er også fortløpende å sikre forenkling, fornying og effektivisering av samarbeidet.

Rapport 2010

I det nordiske toppforskningsinitiativet (TFI) er samtlige delprogram påbegynt, og TFI utløper i løpet av 2011. Det omfatter seks områder; effektstudier og tilpassing til klimaendringer, klimaendringens vekselvirkning med kryosfæren, energieffektivisering med nanoteknologi, integrering av storskala vindkraft, bærekraftig biodrivstoff og CO² fangst og lagring.

En nordisk språkkampanje, «Bruk skandinavisk!», rettet mot unge mellom 15 og 30 år, ble iverksatt i 2010. Foreningen Norden og Fritt ord er samarbeidspartnere.

Et nordisk elektrisitetmarkedssamarbeid som statsministrene tok initiativ til i 2010 er under utvikling. Det har som formål å skape et integrert nordisk el-marked som kan håndtere stigende mengder bærekraftig energi og inkludere nye innsatsområder som for eksempel smart grids.

Statsministerne har tatt initiativet til en Task force for grønn vekst som har lagt frem forslag til hvordan Norden kan utvikle en felles visjon for grønn vekst som viktig vekstfaktor i økonomiene i årene som kommer. Forslagene vil bli drøftet på statsministermøtet i oktober 2011 i forbindelse med Nordisk Råds sesjon. Grensehinderforum er viktig for å bidra til å løse eksisterende grensehindre og gjøre grenseoverskridende virksomhet enklere for alle. Det arbeides aktivt for å unngå at nye hindre oppstår. Forumets mandat ble forlenget i 2010 for 3 nye år, og norsk representant er Bjarne Mørk-Eidem. Forumet tar initiativ overfor nasjonale forvaltninger og det politiske system i de nordiske land for å lette bedrifters og nordboeres grenseoverskridende aktiviteter; det være seg bedriftsetablering, arbeid, studier og annen virksomhet. I november 2010 ble det arrangert en større nordisk lovgivningskonferanse for medar-

beidere som er aktivt involvert i utforming av nytt lovverk og implementering av EU-regelverk.

Fagdepartementene har vært aktive innenfor sine respektive ministerråds- og embetsmannskomiteer.

I vedtak nr. 114, 3. desember 2010 ber Stortinget regjeringen vurdere å ta initiativ til en gjennomgang av organiseringen av Nordisk Ministerråd med sikte på en forenkling, effektivisering og fokusering av arbeidet. De nordiske Samarbeidsministrene har igangsatt et arbeid med sikte på å effektivisere og modernisere det nordiske samarbeidet og styrke de politiske prioriteringene i Nordisk Ministerråd.

Budsjett 2012

Andelen er en BNI-basert nordisk fordelingsnøkkel.

Det foreslås bevilget 283,1 mill. kroner fra norsk side i 2012.

Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)

Situasjonsbeskrivelse

OECD har 34 medlemsland og er et forum hvor Norge møter de største aktørene i verdensøkonomien som for eksempel G7-landene og sentrale G20-aktører. OECD har de senere år innledet samarbeid med viktige ikke-vestlige medlemsland som Kina, India, Sør-Afrika, Brasil og Indonesia som innehar en stadig viktigere rolle i verdensøkonomien.

OECD håndterer felles problemstillinger innenfor økonomi, miljø, handel, utvikling, utdanning, sosiale spørsmål og en rekke andre områder. OECDs analyser er viktige innspill til den nasjonale politikktutforming og de fleste norske departementer er involvert i arbeidet.

Mål

Norge arbeider for at OECD skal befeste sin posisjon som et sentralt samarbeidsforum i møtet med globaliseringens utfordringer i det 21. århundre og bidra til å utvikle balansert og bærekraftig vekst for sine medlemmer. Regjeringen legger vekt på OECDs ekspertise på miljøområdet som en viktig premissleverandør i den globale klimadebatten, samt at OECD skal bruke sin tverrfaglige styrke til å bidra til globale løsninger, som også inkluderer utviklingsland. Regjeringen ønsker å se Russland som medlem i OECD.

Rapport 2010

OECD har vært en sentral bidragsyter til G-20 landenes reformarbeid, og organisasjonen spiller en viktig rolle på områder som klima, antikorrupsjon og i arbeidet mot skatteparadiser. I tillegg har det vært fokusert på å styrke OECDs utadrettede virksomhet og relevans i en verden preget av en ny økonomisk maktbalanse. Som ledd i arbeidet for å finne nye og bærekraftige områder for økonomisk vekst, har organisasjonen særlig jobbet med grønn vekst.

Chile, Estland, Israel og Slovenia ble medlemmer i OECD, og Norge var aktiv i sluttforhandlingene med Israel om ivaretagelse av grenseproblematikken. OECD fortsetter forhandlingene med Russland om medlemskap. Regjeringen har arbeidet for å utnytte bedre OECDs tverrfaglige styrke ved å fremme mer horisontalt samarbeid innenfor organisasjonen og inkludering av utviklingsaspektet for å sikre globale løsninger. Norge har bidratt inn mot OECDs arbeid med strategien for grønn vekst, samt til Innovasjonsstrategien. Norge har vært en aktiv deltaker i fornyelsen av OECDs utviklingskomité, for at den bedre skal kunne møte nye utfordringer innenfor dagens utviklingsarkitektur. Norge har deltatt aktivt i arbeidet med å oppdatere OECDs retningslinjer for bedriftenes samfunnsansvar (CSR) som blant annet har fått et nytt kapittel om menneskerettigheter.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås det bevilget 23,9 mill. kroner.

Det fremmes i tillegg forslag om at Stortinget samtykker i at Norge slutter seg til toårig budsjettvedtak i OECD, jf. forslag til romertallsvedtak.

Verdens handelsorganisasjon (WTO)

Situasjonsbeskrivelse

WTO har nå 153 medlemmer, hvorav hovedparten er utviklingsland. Vanuatu har avsluttet sine tiltrædelsesforhandlinger, mens ytterligere 28 land forhandler om medlemskap. Organisasjonen har som hovedmålsetting å videreutvikle et regelbasert og åpent multilateralt handelssystem for å skape bedre forutsetninger for økonomisk vekst og velferd, ikke minst i utviklingslandene.

WTOs regelverk er omfattende, og gir medlemmene tilgang til en juridisk bindende tvisteløsningsmekanisme. I likhet med Norge understre-

ker de fleste av WTOs medlemsland, og ikke minst utviklingslandene, betydningen av å nå frem til et godt forhandlingsresultat i den såkalte Doha-runden, men det er usikkert om det vil være mulig å nå frem til en avtale med det første.

Mål

Norge har sterk interesse av å delta i et bredt og forpliktende multilateralt handelssystem som bidrar til å gi norsk næringsliv stabile og forutsigbare rammevilkår. Regjeringen legger stor vekt på å bidra til å videreutvikle WTOs regelverk samt sikre implementeringen av denne til et best mulig redskap for rettferdig global styring på handelsområdet. Regjeringen vil derfor videreføre Norges aktive deltakelse i WTO, og vil søke å bidra konstruktivt til å føre Doha-runden frem til et tilfredsstillende sluttresultat. Regjeringen legger i den forbindelse stor vekt på at utviklingslandenes, og spesielt de minst utviklede landenes, interesser ivaretas i forhandlingene. Regjeringen prioriterer også norsk oppfølging av arbeidet forbundet med tvisteløsningspanelet opprettet på norsk og kanadisk anmodning for å få en vurdering av EUs omsetningsforbud mot selprodukter.

Rapport 2010

Doha-runden var preget av fortsatt manglende fremgang i 2010. Norge videreførte sin aktive deltakelse, både i det tekniske arbeidet og i prosessen for å revitalisere forhandlingene. En intensiv forhandlingsfase ble igangsatt etter initiativ fra G-20 toppmøtet i november. Utover dette ble det regulære arbeidet i WTOs mange ulike organer ivarettatt. Ikke minst har WTO en viktig rolle i overvåkingen av medlemslandenes handelspolitikk og mulig proteksjonisme som følge av finanskrisen. Norge har videreført sin deltakelse i forhandlinger om WTO-medlemskap for en rekke land, med særlig vekt på Russland og landene på Balkan.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 10,95 mill. kroner.

Det fremmes forslag om at Stortinget som i foregående år samtykker i at Norge slutter seg til toårig budsjettvedtak i WTO, jf. forslag til romertallsvedtak.

Internasjonalt energisamarbeid**1 OECDs atomenergibyrå (NEA)**

Situasjonsbeskrivelse

NEAs oppgaver er å fremme bruk av atomenergi for fredelige formål. Norge deltar i NEAs arbeid. NEA er sekretariat for komiteen som ivaretar MNEPR-avtalen (multilateral juridisk rammeavtale for bistand til Russland på atomsikkerhetsområdet). Et viktig tema i 2011 har vært oppfølging av Fukushima-reaktoren i Japan etter jordskjelvet og samarbeid med IAEA i den forbindelse.

Mål

Blant målene er forskning, informasjonsutveksling og faglig bistand om driftssikkerhet og atomavfallsbehandling/-lagring ved atominstallasjoner i Sentral- og Øst-Europa.

Rapport 2010

Utvikling av god sikkerhetskultur står sentralt i NEAs bistand til land i Sentral- og Øst-Europa. De viktigste virkemidlene er samarbeidsprogrammer, utveksling av informasjon, seminarer og opphold for eksperter ved anlegg i NEAs medlemsland, inkludert ved Institutt for energiteknikk på Kjeller og i Halden.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 1,3 mill. kroner til OECDs atomenergibyrå (NEA).

2 Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA)

Situasjonsbeskrivelse

IAEA spiller en sentral rolle i arbeidet for å hindre spredning av kjernefysiske våpen. Samtidig legger organisasjonen til rette for fredelig utnyttelse av kjernekraft basert på strenge kontrollordninger. IAEA har utviklet en rekke instrumenter for å hindre at kjernefysisk materiale kommer på avveie eller rammer miljøet. Organisasjonen har også et viktig ansvar for å påse at ikke-spredningsforpliktelsene i Avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT) overholdes. Videre arbeider IAEA aktivt for å avdekke ulovlige nettverk for spredning av kjernefysisk teknologi og materiale. IAEA bistår også utviklingsland med å nyttiggjøre seg kjernefysisk teknologi innen helse, landbruk, vannforsyning og miljøovervåking. Til tross for

ulykken i Japan i mars 2011 forventer man at bruken av kjernekraft vil øke i årene som kommer.

Mål

- Arbeide for bred internasjonal politisk støtte til IAEAs oppgaver og sikre de finansielle rammer for gjennomføringen av organisasjonens mandat.
- Styrke IAEAs ikke-spredningsarbeid og kontrolloppgaver i bl.a. Iran og Nord-Korea.
- Styrke IAEAs muligheter til å utføre sikkerhetskontroll og verifikasjon av sivile kjernefysiske aktiviteter, begrensning i bruken av høy-anriket uran i sivil sektor, og for å få på plass internasjonale mekanismer for kjernefysisk brenselproduksjon.
- Styrke IAEAs innsats for kjernefysisk trygghet og når det gjelder bistand til utviklingsland for bruk av kjernefysisk teknologi.
- Arbeide for at likestillingsperspektivet integreres bedre i de ulike deler av organisasjonens arbeid og at flere kvinner tilsettes på saksbehandler- og ledernivå.

Rapport 2010

Norge var ikke medlem av IAEAs styre i 2010, men deltok på alle styremøtene og holdt egne innlegg i prioriterte saker. I 2010 var det stor oppmerksomhet om Irans kjernefysiske program. IAEAs rapporter slo fast at Iran fortsatt ikke utviste det samarbeid og den åpenhet som er nødvendig for å gjenopprette landets internasjonale troverdighet. Norge har arbeidet for å få Iran til å etterkomme de internasjonale påleggene om å suspendere sensitive kjernefysiske aktiviteter og samarbeide fullt ut med IAEA. Samtidig understreket Norge nødvendigheten av å nå frem til en politisk forhandlingsløsning.

Norge har tatt til orde for en styrking av IAEAs politiske og økonomiske evne til å gjennomføre sitt inspeksjons- og bistandsregime for å sikre at kjernefysisk aktivitet og anlegg drives i tråd med inngåtte sikkerhetsavtaler. Fra norsk side støttet man også forsterket innsats fra IAEA i arbeidet for å sikre at statspartene til ikke-spredningsavtalen (NPT) etterlever sine folkerettslige forpliktelser gjennom de forsterkede verifikasjonsmekanismene (tilleggsprotokollen). Norge har støttet opp om arbeidet for å utvikle multilaterale mekanismer for produksjon av kjernefysisk brensel og håndtering av avfall. Dette er viktig for å unngå at mange nye land utvikler slik produksjonskapasitet, noe som kan representere både en spred-

ningsrisiko og en miljørisiko. Norge støttet derfor IAEAs vedtak i desember 2010 om å opprette en internasjonal brenselbank. Videre har Norge fortsatt arbeidet med å begrense bruken av høyanrikt uran i sivil sektor. Norge har også arbeidet for at IAEA ytterligere skal styrke sin faglige bistand innen helse, matproduksjon, kartlegging av rent drikkevann og miljøovervåking. I lys av den forventede økningen i bruken av kjernekraft videreførte Norge arbeidet for å sikre IAEA en tilstrekkelig og forutsigbar finansiering av trykksarbeidet.

Budsjett 2012

Av det regulære bidraget forutsettes 33 pst. som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres under kap. 170, post 78 under programområde 03.

For 2012 foreslås bevilget 15 mill. kroner under programområde 02.

3 Det internasjonale energibyrå (IEA)

Situasjonsbeskrivelse

Det siste året har vært preget av økonomisk opphenting etter finanskrisen, og i 2010 økte global energietterspørsel betydelig, særlig i de fremvoksende økonomier. Andelen energi fra fossile brennstoff som kull, olje og gass forventes å være høy de kommende tiår, også under et mer klimavennlig regime. Energisektoren står for større utslipp av klimagasser enn noen annen sektor. For å redusere klimagassutslippene er det nødvendig å bruke energi mer effektivt, øke andelen av fornybar energi og annen energiproduksjon med lave klimagassutslipp, samt fortsette utviklingen av klimateknologi for fangst og lagring av CO₂.

Energi- og klimarelaterte problemstillinger står høyt på den internasjonale dagsordenen og IEA, OECD-landenes samarbeidsorganisasjon innenfor energiområdet, er en svært viktig aktør med sine analyser av globale energi- og klimaspørsmål. IEAs energi- og klimafaglige analyser og tilhørende anbefalinger tillegges betydelig vekt. IEA spiller en sentral rolle når det gjelder å fremme karbonfangst og lagring som nødvendig klimateknologi. IEAs bidrag til energiforsynings-sikkerhet, og en stadig styrking av båndene til ikke-medlemsland, som bl.a. Kina, India og Russland, er av stor betydning. Det er etablert strukturerte dialoger med ikke-medlemsland, der Russland, Kina og India er prioritert.

Mål

IEAs målsetting er å bidra til forsyningssikkerhet for deltagerlandene og fremme en mer bærekraftig energibruk. Gjennom analyser og rapporter er IEA en viktig premissleverandør til diskusjonene om globale energi- og klimautfordringer. Datainn-samling, analyse og utarbeidelse av energistatistikk utgjør en sentral del av IEAs arbeid. Energisektorens rolle for klimapolitikken blir et stadig mer dominerende tema for organisasjonen. IEA er også blitt en aktiv deltager i den globale energidialogen mellom produsenter og konsumenter. Dette skyldes et stadig mer globalt energimarked, økende gjensidig økonomisk avhengighet land imellom og de globale miljø- og klimautfordringer. Det er etablert strukturerte dialoger med ikke-medlemsland, der Russland, Kina og India er prioritert. Det var stor aktivitet på dette området i 2010. IEA er en sentral organisasjon i internasjonal energi- og klimapolitikk og et viktig organ for å gjøre norske energipolitiske syn og interesser gjeldende.

Rapport 2010

Hovedinnsatsområdene i 2010 har vært forsyningssikkerhet og energipolitikk som sikrer nasjonal og internasjonal økonomisk og sosial utvikling, samt globale klima- og miljøhensyn. Analyse av energisektorens betydning for klimautviklingen har stått sentralt, ikke minst gjennom publikasjonen World Energy Outlook, som skisserer forskjellige energi- og utviklingsscenarier. World Energy Outlook for 2010 (WEO2010) la særlig vekt på klimaanalysene. Videre hadde WEO2010 fokus på utsiktene for fornybar energi, subsidier på fossile brennstoff, energifattigdom, energipotensialet i Kaspiregionen og ukonvensjonell olje. Publikasjonen Energy Technology Perspectives (ETP), som har et perspektiv fram til 2050, ble publisert i juli 2010. ETP analyserer hvilke teknologier for energibruk- og produksjon som vil være viktige framover. Studien identifiserte 17 nøkkelteknologier og angir veikart for disse.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 2 mill. kroner.

4 Det europeiske energicharter (ECT)

Situasjonsbeskrivelse

ECT var et initiativ fra Nederlands statsminister på EUs toppmøte i 1990 for å legge forholdene til rette for utenlandske investeringer innenfor energisektoren i det tidligere Sovjetunionen og Øst-Europa, samt integrere landenes energisektorer med Europa og verdensmarkedet. Norge undertegnet ECT i 1994, men har ikke ratifisert med begrunnelse i at traktatens tvisteløsningsmekanisme (internasjonal voldgift) er i strid med Grunnloven. Norge har imidlertid implementert charteret i praksis. ECT trådte i kraft i 1998 og i dag har alle 52 signaturstater ratifisert med unntak av Russland, Norge, Island, Hviterussland og Australia.

Mål

ECTs målsetting er å bidra til større sikkerhet i energileveranser, økt effektivitet i bruk av energi, reduksjon av miljøproblemer knyttet til energiaktiviteter og økte investeringer i slike aktiviteter i området som dekkes av chartersamarbeidet. Med charteret er det også avgitt en politisk erklæring som bl.a. henviser til statenes suverene rettigheter over energikildene basert på ikke-diskriminerende og markedsorientert prisdannelse. Det er senere inngått en juridisk bindende chartertraktat for langsiktig samarbeid, et liberalisert energimarked og beskyttelse av investeringer.

Rapport 2010

ECT har avholdt en rekke arbeidsgruppemøter og konferanser i 2010, i tillegg til den årlige ECT-konferansen som fant sted i Brussel. På Brusselmøtet ble det formelt vedtatt et veikart for modernisering av ECT. Denne beslutningen bygger på Romauttalelsen 2009 som ga støtte til ECTs arbeid med Russlands initiativ om en konvensjon om internasjonal energisikkerhet og utvikling av ECT som organisasjon. En permanent strategigruppe er nedsatt for å se på mulige måter å modernisere energicharterprosessen på. Gruppen ledes av Norge, og erstatter den tidligere ad hoc gruppen.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 525 000 kroner.

5 Norsk deltakelse i Det nye byrået for fornybar energi (IRENA)

Situasjonsbeskrivelse

Norge undertegnet vedtektene for opprettelsen av Det nye byrået for fornybar energi (International Renewable Energy Agency – IRENA) i Bonn 26. januar 2009 og ratifiserte 4. september 2009. Hittil har 145 land undertegnet vedtektene og 75 land har ratifisert. Organisasjonen er åpen for alle land som er medlem av FN.

Mål

Målsettingen er å utvikle IRENA til et kompetansesenter for å spre satsingen på bærekraftig fornybar energi globalt, ikke minst til utviklingsland og land med raskt voksende økonomi. Alle bærekraftige fornybare energikilder omfattes av IRENAs virkeområde, herunder vannkraft. Ingen eksisterende internasjonal organisasjon har fremme av fornybar energi som sitt eneste formål. Norges ambisjon om å være en aktiv utenrikspolitisk aktør på energi- og klimaområdet, som innen Ren energi for utvikling, Klima- og skogprosjektet, samt karbonfangst og lagring, skaper forpliktelser og forventninger om å støtte initiativ for fremme av fornybar energi. Norge ønsker å bidra til at IRENA utvikles til en effektiv organisasjon som fremmer utbredelsen av bærekraftig fornybar energi globalt.

Det var nedsatt en forberedende kommisjon som tok seg av alle administrative oppgaver og arbeidsprogrammet fram til IRENAs vedtekter trådte i kraft etter at 25 land hadde ratifisert vedtektene sommeren 2010.

Abu Dhabi ble valgt til permanent hovedsete på den første generalforsamlingen i april 2011.

Rapport 2010

To møter i den forberedende kommisjonen til IRENA ble avholdt i 2010. IRENA har opplevd utfordringer knyttet til organisasjonens oppbygging, budsjett og samarbeid mellom midlertidig generaldirektør og vertslandets myndigheter. I oktober aksepterte forberedelseskommisjonen resignasjonen til interimdirektør Helene Pelosse, og Amin Adnan fra Kenya ble valgt som ny interimdirektør. Forberedelseskommisjonen vedtok i 2010 arbeidsprogram og budsjett for 2011 samt regler og prosedyrer for Rådet og Forsamlingen. Vertslandets myndigheter og IRENA undertegnet en hovedkvartersavtale som skulle gjelde frem til møtet i forsamlingen i april 2011. Den nor-

ske Riksrevisjonen har gjennomført revisjon av første års regnskap i IRENA.

Budsjett 2012

Medlemslandenes finansielle bidrag skal baseres på FNs bidragsskala. Fram til vedtektene til IRENA trer i kraft, er budsjettbidragene basert på frivillighet.

Det norske bidraget til IRENAs driftsbudsjett i 2012 anslås til om lag 2,5 mill. kroner.

Multilaterale eksportkontrollfora

Situasjonsbeskrivelse

Australia-gruppen arbeider mot spredning av kjemiske og biologiske våpen og Nuclear Suppliers Group (NSG) og Zangger-komiteen mot spredning av kjernefysiske våpen. Regimet mot spredning av missilteknologi (MTCR) søker å hindre spredning av missiler for levering av slike våpen. Wassenaar-samarbeidet har som mål å samordne eksportkontrolltiltak for konvensjonelle våpen og høyteknologiske flerbruksvarer.

Mål

Målsettingen for arbeidet i de multilaterale eksportkontroll- og ikke-spredningsregimene er å hindre spredning av varer, materialer, substanser og teknologi som kan bidra til utvikling, produksjon og levering av masseødeleggelsesvåpen, samt bidra til å hindre destabiliserende konvensjonelle våpenleveranser gjennom åpenhet og ansvarlighet i nasjonal eksportpolitikk. Norge vil fortsette å bidra aktivt for å bygge høye internasjonale eksportkontrollstandarder.

Rapport 2010

Det arbeides fortløpende for å sikre at norsk eksportkontroll holder høye standarder. Norge ledet en prosess innenfor Wassenaar-samarbeidet for å styrke samarbeidets dialog med ikke-medlemmer og relevante organisasjoner. Det ble arbeidet aktivt for å bidra til sluttbrukererklæring fra alle land, og for at dette blir norm i NATO. For å fremme denne målsetningen har Norge tatt konkrete initiativ i NATO og arbeider direkte med NATO-land.

Budsjett 2012

Norges faste bidrag til Wassenaar-samarbeidet antas å utgjøre 150 000 kroner i 2012.

Marine ressurser

Den internasjonale hvalfangstkommisjon (IWC)

Situasjonsbeskrivelse

IWC har i flere år vært preget av sterk og tildels lammende polarisering mellom tilhengere og motstandere av fangst, og den fungerer derfor ikke i samsvar med sitt folkerettslige grunnlag, nedfelt i den internasjonale konvensjonen for regulering av hvalfangst.

Mål

Norges målsetning er å få kommisjonen til å utføre sine forvaltningsoppgaver i samsvar med konvensjonen, hvilket bl.a. innebærer å fastsette kvoter for kommersiell fangst der dette kan skje innen bærekraftige grenser.

Rapport 2010

For å få kommisjonen ut av denne fastlåste situasjonen den hadde befunnet seg i i en årrekke, hadde årsmøtet i 2008 besluttet å opprette en egen arbeidsgruppe for å etablere en plattform for den fremtidige virksomheten. Gruppen møttes flere ganger i 2009 og 2010, uten å gjøre nevneverdig fremskritt. Årsmøtet i 2010 klarte heller ikke å bringe ytterfløyene til enighet.

Budsjett 2012

Norges bidrag til kommisjonen foreslås fra 2012 bevilget under Fiskeri- og kystdepartementets budsjett.

Kommisjonen for bevaring av levende ressurser i Antarktis (CCAMLR)

Situasjonsbeskrivelse

Kommisjonen for bevaring av levende ressurser i Antarktis (CCAMLR) ligger langt fremme i bekjempelsen av urapportert, uregulert og ulovlig fiske (UUU-fiske) gjennom blant annet svartelisting av UUU-fiskefartøyer, sentralisert satellittovervåkning og et internasjonalt system for fangstdokumentasjon. Fangstopp og -overslag tyder på at dette arbeidet nå begynner å bære frukter. CCAMLR er blant de fiskeriorganisasjoner som er kommet lengst i anvendelse av en økosystembasert tilnærming i ressursforvaltningen. Organisasjonen er en integrert del av det internasjonale samarbeidet om Antarktis-spørsmål.

Mål

CCAMLR har som formål å forvalte levende marine ressurser i området rundt Antarktis.

gende. Norge støtter aktivt opp under Vitenskapskomiteens arbeid for å legge til rette for vitenskapelig basert forvaltning.

Rapport 2010

Norske fartøy deltar i fisket etter både tannfisk og krill, og interessen for denne virksomheten er sti-

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 950 000 kroner.

Kap. 117 EØS- finansieringsordningene

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
72	EØS-finansieringsordningen 2004-2009, <i>kan overføres</i>		1 485 789	155 936
73	Den norske finansieringsordningen 2004-2009, <i>kan overføres</i>		1 147 538	150 961
74	Bilaterale samarbeidsprogram med Bulgaria og Romania 2007-2009, <i>kan overføres</i>		118 139	
75	EØS-finansieringsordningen 2009-2014, <i>kan overføres</i>		100 000	436 500
76	Den norske finansieringsordningen 2009-2014, <i>kan overføres</i>		100 000	382 200
	Sum kap. 0117		2 951 466	1 125 597

Postene 71-76 ble overført fra kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner fra 2011.

Norge har siden 1994 bidratt til sosial og økonomisk utjevning i EØS-området. Bidrag til EUs fattigste land gjennom ulike finansieringsordninger er på til sammen 3 272,5 mill. euro, hvorav 1 788,5 mill. euro utgjør forpliktelsen for perioden 2009-2014, jf. Prop. 160 S (2009-2010) Samtykke til ratifikasjon av avtale mellom EØS/EFTA-statene og EU om en EØS-finansieringsordning 2009-2014, avtale med EU om en norsk finansieringsordning 2009-2014 og tilleggsprotokoll til frihandelsavtalen mellom Norge og Det europeiske økonomiske fellesskap om handel med fisk, alle av 28. juli 2010 Innst. 22 S (2010–2011). Beløpets størrelse i norske kroner vil variere avhengig av kursen på euro. Fra og med EU-utvidelsen i 2004 er finansieringsordningene inndelt i to: en egen norsk bilateral finansieringsordning og en EØS-finansieringsordning hvor også Island og Liechtenstein bidrar. Mottakerne under finansieringsordningene 2009-2014 vil være de samme statene som mottar støtte fra finansieringsordningene 2004-2009.

I 2004 og 2007 ble EU-15 utvidet med 12 nye medlemsland fra Sentral og Øst-Europa. I dag er det 27 medlemsland med ca. 500 mill. innbyggere. De 12 nye medlemslandene har opplevd en høyere gjennomsnittlig økonomisk vekst sammenlignet med de opprinnelige 15 landene. De baltiske landene med Latvia i føringen, opplevde frem til 2008 den høyeste årlige veksten av landene. Finanskrisen som startet i 2008, medførte imidlertid store økonomiske problemer også for de 12 nye medlemslandene. I flere europeiske land er finanskrisen gått over i en realøkonomisk krise. Latvia og Romania har tatt opp lån fra IMF. Krisen er ikke over i de 12 landene. I 2009 var det en nedgang i bruttonasjonalproduktet (BNP) i alle de 12 medlemslandene med unntak av Polen. I 2010 var det en nedgang i Latvia, mens de andre 11 landene fikk en svak vekst i BNP. Prognosene for 2011 fra Eurostat viser at trenden trolig vil fortsette.

Arbeidsledigheten har gått dramatisk opp siden 2008. Arbeidsledigheten er over 12 prosent i Estland, Slovakia, Latvia og Litauen. Arbeidsledig-

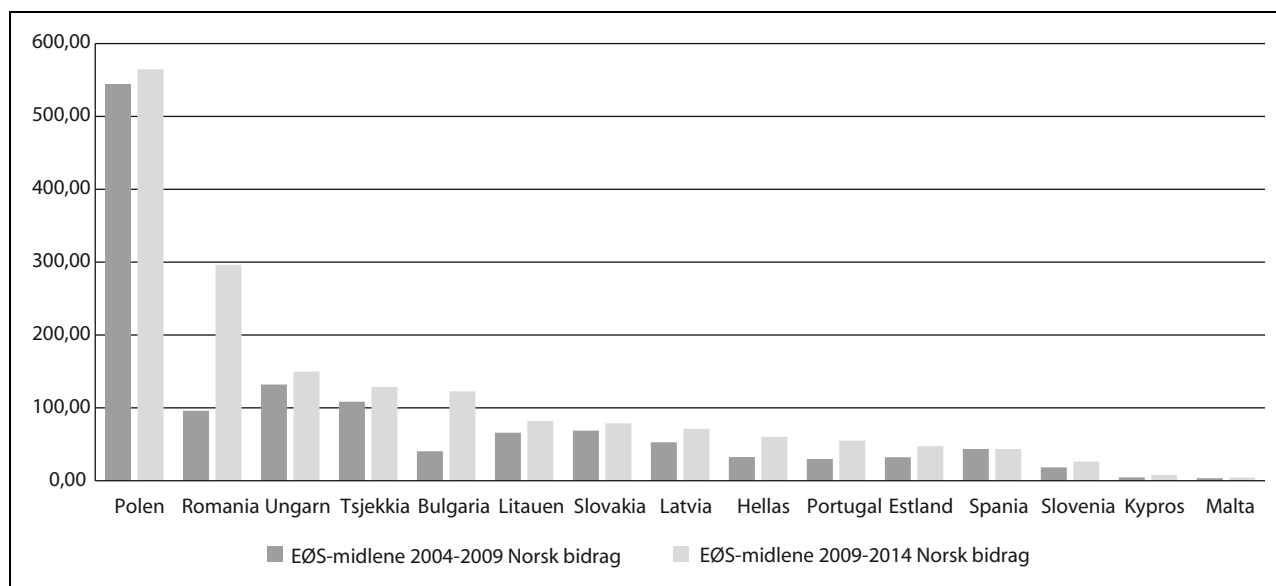
heten er spesielt høy blant ufaglærte og ungdom. Ungdomsledigheten er over 20 prosent i mer enn halvdel av EU-landene.

FNs Human Development Index (HMI) viser en positiv utvikling for landene i perioden 1980 til 2010. Med unntak av Bulgaria (plass 58) ligger alle medlemsstatene mellom plassene 20 – 50 på HMI. Transparency Internationals korrupsjonsindeks for 2010 viser at Bulgaria er plassert dårligst (73), mens Estland og Slovenia er plassert best, hhv. 26 og 27.

Ovennevnte viser at det på flere områder er et stykke igjen før landene er på samme nivå i utviklingen som andre land i Europa. EØS-finansieringsordningene er Norges bidrag til reduksjon av økonomiske og sosiale forskjeller i EØS-

området og til å styrke forbindelsene mellom Norge og de nye medlemslandene i EU.

I programperioden 2007-2013 (7 år) vil mer enn 1/3 av EUs budsjett, dvs. 347,4 mrd. euro, anvendes til sosial og økonomisk utjevning i EUs 27 medlemsland, hvorav 50 pst. vil gå til de 12 nyeste medlemslandene. Polen er det største mottakerlandet både av EU-midler og EØS-midler og vil motta mer enn 67 mrd. euro over 7-årsperioden fra EU, mens landet i perioden 2009-2014 (5 år) vil motta om lag 578 mill. euro under EØS-finansieringsordningene. Det årlige bidraget er om lag 9,6 mrd. euro fra EU og 115 mill. euro under EØS finansieringsordningene. EØS-ordningene utgjør således i overkant av én pst. av det årlige bidraget fra EU til Polen.

Figur 10.1 EØS-midlene 2004-2009 og 2009-2014. Norsk bidrag i mill. euro

Figuren viser samlede norske bidrag under hhv. EØS-finansieringsordningene 2004-2009 og 2009-2014 til de 12 nye medlemslandene + Hellas, Portugal og Spania.

Formålet for de nye EØS-finansieringsordningene 2009-2014 er, som for tidligere ordninger, å bidra til reduksjon av økonomiske og sosiale forskjeller i EØS-området. Det tas sikte på at i løpet av 2011 vil det bli undertegnet landavtaler med 15 land.

Innenfor de avtalte innsatsområdene vil støtte bli gitt til tiltak som er i tråd med EU og mottakerlandenes nasjonale planer og strategier for økonomisk og sosial utvikling, og således bidra til å redusere skillelinjer i Europa og til å sikre en bærekraftig utvikling. Dette er i norsk interesse. I tillegg er det nedfelt i avtalene at de nye ordningene også skal bidra til å styrke forbindelsene mellom mottakerlandene og EØS/EFTA-statene. Det er lagt opp til et bredt perspektiv på hva som vil fremme forbindelsene. Strategisk programsam-

arbeid mellom fagmyndigheter i Norge og i mottakerlandene vil bli etablert der dette er ønskelig. Mer enn 20 norske fagmyndigheter vil inngå samarbeid med tilsvarende myndigheter i mottakerlandene, og de norske fagmyndighetenes utgifter vil bli dekket over finansieringsordningene. I tillegg vil en legge forholdene til rette for prosjektsamarbeid mellom fagmiljøer i Norge og mottakerlandene, uten at dette vil være et generelt krav for å motta støttemidler. Norges generelle omdømme og profilering i mottakerlandene vil bli styrket gjennom at Norge bidrar til landenes sosiale og økonomiske utvikling innen viktige områder, og ved at Norge opptre som en kompetent og konstruktiv partner. Mottakerlandene vil være ansvarlige for gjennomføringen av avtalte pro-

grammer og prosjekter basert på en forvaltningsmodell som bidrar til samarbeid og sikrer en forsvarelig gjennomføring. Dette vil bli fulgt opp av giverlandene.

Under postene 72-74 som gjelder EØS-finansieringsordningene 2004-2009, er det pr. 31. desember 2010 utbetalt til sammen 6,3 mrd. kroner. Ved tildelingens frist var 1 241 prosjekter og fond godkjente under ordningene. Utbetalinger under ordningene vil etter planen foregå til og med 2012. Størstedelen av prosjektene vil avsluttes i 2011, mens enkelte prosjekter i noen mottakerland vil avsluttes i 2012.

Under postene 75-76 som gjelder EØS-finansieringsordningene 2009-2014, vil arbeidet i 2011 være preget av forhandlinger med mottakerlandene om ordningene, herunder hvordan midlene skal anvendes slik at målet om sosial og økonomisk utjevning samt styrkede bilaterale forbindelser mellom mottakerlandene og giverne kan oppnås. Giverlandene skal fremforhandle rammeavtaler med hvert enkelt mottakerland, der man blir enige om fordelingen av tilskuddsmidlene til de enkelte innsatsområdene. Det vil også ble nedfelt i rammeavtalene hvilke norske etater eller institusjoner som skal inngå som partner i et avtalt program. Det velges program fra 32 forskjellige programområder innenfor 11 forskjellige sektorer. Høsten 2010 åpnet giverne forhandlinger om rammeavtaler med alle de 15 mottakerlandene under EØS-finansieringsordningen 2009-2014 og med de 12 mottakerlandene under den norske finansieringsordningen. Pr. medio september 2011 er det signert rammeavtaler med 8 av mottakerlandene. Det forventes at alle rammeavtalene vil være ferdigstilt innen utgangen av året.

Post 71 Finansieringsordningen under EØS-avtalen (1999-2003), kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Det ble i 2000 opprettet en ordning for økonomiske overføringer rettet mot sosial og økonomisk utjevning i EU for perioden 1999-2003 (jf. Innst. S. nr. 19, 2000-2001). Ordningen avløste den tidligere finansieringsordningen (låne- og tilskuddsordningen) for perioden 1994-1998. Fristen for å gi tilsagn om støtte under ordningen løp ut 31. desember 2003, men utbetalingene fortsetter utover denne dato.

Rammen for finansieringsordningen var på totalt 119 mill. euro. Den norske andelen ble beregnet til om lag 113,5 mill. euro.

Mål

Finansieringsordningen ble opprettet for å bidra til reduksjon av de økonomiske og sosiale forskjellene mellom regionene i EØS-området. Mottakerland var Portugal, Spania, Hellas, og Irland. Målsettingen var at minst 2/3 av tilskuddene skulle gå til miljøprosjekter. Videre kunne prosjekter innen transport, utdanning og akademisk forskning motta støtte under ordningen.

Rapport 2010

I 2010 ble det utbetalt 47,6 mill. kroner under ordningen. Over 90 pst. av midlene er gått til miljøtiltak og resten til de øvrige prioriterte formål. Prosjektene er i stor grad avsluttet og utbetalingene er i avslutningsfasen. Ordningen vil bli avsluttet i sin helhet innen utgangen av 2011.

Post 72 EØS-finansieringsordningen (2004-2009), kan overføres

Post 73 Den norske finansieringsordningen (2004-2009), kan overføres

De to EØS-finansieringsordningene under post 72 og post 73 omtales nedenfor under ett på grunn av store likheter mellom de to ordningene. Ulikheter er presisert i teksten.

Situasjonsbeskrivelse

EØS-finansieringsordningen

Som følge av EØS-utvidelsesavtalen av 14. oktober 2003 forpliktet EØS/EFTA-landene seg til å stille til rådighet totalt 600 mill. euro for perioden 1. mai 2004 – 30. april 2009 gjennom EØS-finansieringsordningen. I forbindelse med Bulgarias og Romanias inntreden i EØS-avtalen ble den eksisterende EØS-finansieringsordningen utvidet til også å omfatte Bulgaria og Romania fra og med 1. januar 2007. Dette medførte at EØS/EFTA-landene stilte til rådighet ytterligere 72 mill. euro i perioden 1. januar 2007 – 30. april 2009. Totalt bidrag under EØS-finansieringsordningen ble etter dette 672 mill. euro. Norges andel av beløpet utgjorde om lag 94,6 pst. Mottakerland under EØS-finansieringsordningen etter utvidelsen i 2007 har vært Bulgaria, Estland, Hellas, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spania, Tsjekkia og Ungarn.

Den norske finansieringsordningen

I forbindelse med EØS-utvidelsesavtalen av 14. oktober 2003 ble det i tillegg inngått en særskilt avtale mellom Norge og Det europeiske fellesskap om å opprette en norsk finansieringsordning. Gjennom denne ordningen stilte Norge til rådighet 567 mill. euro. i perioden 1. mai 2004 – 30. april 2009. Mottakerlandene under den norske finansieringsordningen har vært de ti landene som ble medlemmer av EU i 2004, dvs. Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn. Bulgaria og Romania inngikk ikke i den norske finansieringsordningen, men har vært underlagt egne bilaterale samarbeidsprogram, se post 74.

For begge ordningene ble prosjektforslag vedtatt av giverlandene innen fristen 30. april 2009, mens prosjektkostnader for vedtatte prosjekter kunne påløpe frem til og med 30. april 2011. Hovedansvar for gjennomføring av prosjekter har vært lagt til mottakerlandene. Utenriksdepartementet har forvaltningsansvar for ordningene på norsk side, mens et eget sekretariat, Financial Mechanism Office (FMO), står for den daglige forvaltningen. Det er etablert en egen styringskomité for EØS-finansieringsordningen, Financial Mechanism Committee (FMC), bestående av de tre giverlandene. Administrative utgifter knyttet til forvaltningen av ordningene dekkes over postene. I alle landene som omfattes av ordningene er det risiko forbundet med å gi finansiell støtte. Det har derfor vært lagt stor vekt på kontroll og revisjon i regelverket som er etablert. Videre har man hatt fokus på mål- og resultatoppnåelse både på prosjektnivå og i forhold til ordningene som helhet.

Mål

Formålet med ordningene har vært å bidra til å redusere økonomiske og sosiale forskjeller i EØS-området. Dette er i norsk interesse. I tillegg har det vært et ønske om å styrke de bilaterale forbindelsene mellom Norge og mottakerlandene gjennom ordningene. Støtte har blitt gitt til prosjekter/fond i mottakerlandene innenfor disse områdene:

- Miljøvern og fremme av bærekraftig utvikling.
- Bevaring av europeisk kulturarv.
- Utvikling av menneskelige ressurser.
- Helse og barn.
- Akademisk forskning innen de nevnte områdene.

For å bidra til å styrke de nye medlemslandenes evne til fullt ut å delta i det indre marked i EØS har det under den norske ordningen i tillegg blitt gitt mulighet for å støtte:

- Schengen-tilpasning og styrking av rettsvesenet.
- Regionalpolitikk.
- Grenseoverskridende samarbeid.
- Gjennomføring av EU-regelverket.

Rammeavtaler med de enkelte mottakerlandene har fastlagt nærmere mål og prioriteringer for hvert av landene. Likestilling, bærekraftig utvikling og godt styresett har vært tverrgående hensyn som har blitt ivaretatt i alle prosjekter som støttes.

Likestilling har ikke vært et eget målområde definert i rammeavtalene med mottakerlandene, men likestillingsprosjekter har blitt støttet som en del av andre målområder. I tillegg har det gjennom fondene for frivillige organisasjoner i noen land blitt rettet spesiell oppmerksomhet mot likestilling.

Rapport 2010

For ordningene under hhv. post 72 og 73 ble det i 2010 utbetalt 1 327,4 mill. kroner og 1 107,8 mill. kroner. Alle midlene ble tildelt enkeltprosjekter eller fond innen den oppsatte fristen 30. april 2009. Pr. 31. desember 2010 er 156 prosjekter ferdigstilt.

Miljøvern og fremme av bærekraftig utvikling

Miljøvern og bærekraftig utvikling er det området som har mottatt mest midler. Støtte til energieffektivisering, fornybar energi og reduksjon av klimagasser har utgjort 40 pst. av alle prosjektene på dette området. I Polen har energieffektiviserings tiltak i 350 offentlige bygninger redusert CO₂ utslippene med 173 000 tonn per år og bedret luftkvaliteten i nærmiljøene. Støtten til bevaring av biodiversitet har vært svært relevant for nasjonale og internasjonale målsettinger, og har vært viktige for at mottakerlandene skulle kunne oppfylle sine internasjonale forpliktelser.

Bevaring av europeisk kulturarv

De fleste prosjektene innen dette målområdet har rettet seg mot rehabilitering av faste kulturminner, i hovedsak historiske bygninger, men det har også blitt gitt støtte til kompetanseutvikling, digitalisering av historiske dokumenter og konservering av gjenstander. Det har vært svært god

måloppnåelse, særlig når det gjelder gjenstander som er bevart og gjort tilgjengelig for publikum. Det forventes at prosjektene vil bidra til sysselsetting og økt turisme.

Utvikling av menneskelige ressurser

Mer enn 56 000 offentlig ansatte har deltatt i kapasitetsbyggingstiltak. Under stipendfondene, som har vært etablert i 11 av mottakerlandene, har 2000 studenter deltatt i utvekslingsprogram, og det har vært gitt støtte til 150 doktorgradsstudenter. 371 utdanningsinstitusjoner har vært involvert i samarbeidsprosjekter, av disse er 141 norske.

Helse og barneomsorg

Viktige områder har vært bekjempelse av smittsomme sykdommer, kreftbehandling og helseadministrasjon. Oppussing av sykehus, innkjøp av nytt utstyr og opplæring av medisinsk personell har gitt en økning i kapasitet til diagnostisering og behandling. Støtte til barneomsorg har vært et annet viktig område.

Akademisk forskning

Helse og miljø har vært de viktigste områdene for forskningssamarbeid. En rekke norske institusjoner har deltatt i forskningsprosjekter og dratt nytte av samarbeid med europeiske fagmiljø. Med støtte fra EØS-midlene etablerte Polen et program for å få unge polske forskere på utenlandsopphold til å returnere til hjemlandet. Etter hard konkurranse er 63 unge forskere tildelt stipend slik at de kan opprettholde kontakt med utenlandske forskningsinstitusjoner. Polen betrakter programmet som et svært viktig virkemiddel for å hindre hjerneflukt, og viderefører det med EU-finanseiring.

Schengen-tilpasning og styrking av rettsvesenet

Ved hjelp av EØS-midlene har bl.a. mer enn 70 grenseoverganger blitt sikret. Dette er viktig i kampen mot internasjonal og organisert kriminalitet og menneskehandel. Det er også gitt støtte til prosjekter rettet inn mot fengselsvesen og kriminalomsorg i de baltiske landene. Om lag en tredel av prosjektene involverer samarbeid med norske politi-, justis- og fengselsmyndigheter.

Regionalpolitikk og grenseoverskridende samarbeid

Det har vært etablert prosjekter og fond i flere av landene for å styrke administrativ kapasitet på

lokalt og regionalt nivå og for å bidra til næringsutvikling i utkantområder og i grenseområder. I Litauen har det f. eks. vært et eget fond for kompetanseutveksling med norske institusjoner. KS og norske kommuner og fylkeskommuner er aktive bidragsytere også i andre prosjekter. Prosjektene omfatter grenseoverskridende samarbeid både mellom EU-land og mellom EU-land og tredjeland som Ukraina og land på Vest-Balkan. En uavhengig gjennomgang av innsatsen i denne sektoren viste at midlene hadde bidratt til å styrke dialog over grensene. Gjennomgangen påpekte også at sektoren favner svært vidt og anbefalte en enda tydeligere fokusering.

Gjennomføring av EU-regelverket

Tilpasning til EUs regelverk har vært et viktig element innen alle målområder. I tillegg har det vært gitt særskilt støtte til gjennomgang og tilpasning av lov- og regelverk i Polen og Latvia. I støtten til Latvia har det vært lagt vekt på internasjonalt politisamarbeid og kriminalomsorg.

Støtte til utvikling av det sivile samfunn

I 12 av mottakerlandene ble det opprettet egne fond for støtte til det sivile samfunn. Nesten 80 millioner euro har blitt fordelt på vel 1900 enkeltprosjekter, og fondene er dermed største bidragsyter til utviklingen av det sivile samfunn i Sentral-Europa. Arbeid for demokrati, menneskerettigheter og antidiskriminering har mottatt betydelige bidrag, likeså tiltak rettet mot sårbare grupper. En uavhengig evaluering i 2010 viste at midlene har styrket det sivile samfunns påvirkningsmuligheter, mobilisert til frivillig innsats og bidratt til endrede holdninger, i tillegg til at organisasjonene har styrket sine nettverk. Evalueringen gav også viktige anbefalinger for neste fase av EØS-midlene.

Budsjett 2012

Utenriksdepartementet har i tråd med vedtatt regelverk for ordningene besluttet å utvide fristen for gjennomføring av enkelte prosjekter med ett år til 30. april 2012. Det foreslås bevilget 155,936 mill. kroner under kap. 117, post 72 EØS-finansieringsordningen og 150,961 mill. kroner under kap. 117, post 73 Den norske finansieringsordningen.

Post 74 Bilaterale samarbeidsprogram med Bulgaria og Romania, kan overføres

Som følge av EØS-utvidelsesavtalen som trådte i kraft 1. august 2007 har Norge etablert to bilaterale samarbeidsprogram med Bulgaria og Romania. Norge støtter i tillegg de to landene gjennom EØS-finansieringsordningen, se post 72.

Situasjonsbeskrivelse

I følge nevnte avtale skal Norge stille til rådighet totalt 68 mill. euro i perioden 1. januar 2007 – 30. april 2009 til etablering av bilaterale samarbeidsprogram med Bulgaria og Romania på hhv. 20 mill. euro og 48 mill. euro. Det foreslås ikke bevilget midler til samarbeidsprogrammene i 2012. Innretningen og organiseringen av de bilaterale samarbeidsprogrammene for Bulgaria og Romania er noe forskjellig fra den norske finansieringsordningen som ble etablert for de ti nye medlemslandene under utvidelsen i 2004. Det overordnede ansvaret for gjennomføring av samarbeidsprogrammene ligger i Utenriksdepartementet, men Innovasjon Norge står for den daglige forvaltningen. Aktører fra Romania, Bulgaria og Norge kan søke om støtte fra programmene, og alle prosjekter gjennomføres i partnerskap med norske partnere. Utvelgelse av prosjekter er drøftet i en samarbeidskomité med mottakerlandenes myndigheter.

Mål

Formålet er å fremme sosial og økonomisk utvikling i Bulgaria og Romania gjennom bilaterale samarbeidsprosjekter mellom partnere fra de respektive land innenfor disse områdene:

- Effektiv energibruk og fornybar energi.
- Reduksjon av utslipp av drivhusgasser og andre utslipp til vann og luft.
- Fremme av bærekraftig produksjon.
- Støtte til Schengen-relaterte tiltak i Bulgaria.
- Helsesektoren i Romania.

Kompetanse- og kapasitetsbygging, innovasjon, forskning og utvikling, teknologioverføring, utveksling av eksperter og nettverksbygging er relevante aktiviteter innenfor ovennevnte prioriterte områder. Likestilling, bærekraftig utvikling og godt styresett er tverrgående hensyn som skal ivaretas i alle prosjekter som støttes.

Rapport 2010

I 2010 ble det utbetalt 152,4 mill. kroner under ordningen.

Det er en klar målsetting at det skal fremgå at det er merverdi i at Norge effektivt forvalter midlene og at programmene fremmer kulturelt, sosialt, politisk og økonomisk samarbeid mellom landene. Ved at samtlige prosjekter gjennomføres i samarbeid med norsk partner sikres verdifull teknologi-, kunnskaps- og erfaringsutveksling mellom Norge og mottagerlandene.

Romania har fire prioriterte sektorer med til sammen 29 godkjente individuelle prosjekter. Bulgaria har tre av de samme prioriterte sektorene som i Romania. Helse er imidlertid ikke en prioritet for Bulgaria, men Schengen-relaterte prosjekter er i stedet prioritert. Antall godkjente individuelle prosjekter er 22.

Effektiv energibruk og fornybar energi

Under energieffektivisering er det bl.a. gitt innspill til oppdatering til strategien for energisikkerhet, samt opplæring av personell som arbeider med atomkraft. I Bulgaria er det i løpet av 2010 bl.a. etablert et joint venture selskap mellom en norsk og en bulgarsk bedrift som har bygget en solcellepark med en installert kapasitet på 0,8 MW.

Reduksjon av utslipp av drivhusgasser og andre utslipp til vann og luft

I Romania er bl.a. et forskningssenter i gang med å ferdigstille et nytt bygg med nyinnkjøpt moderne utstyr for overvåking og måling av luftkvalitet, og et nasjonalt nettverk for bedrifter og offentlige aktører relatert til øko-innovasjon og opplæring om grønne innkjøp er etablert.

Fremme av bærekraftig produksjon

Hovedtyngden av tilskuddsmidlene, både i antall og verdi, ble tildelt prosjekter innenfor denne sektoren, som også omfatter alle prosjektene innenfor privat regi. Bl.a. er en maritim næringslivsin-kubator etablert, og en fabrikk som produserer medisinske engangsartikler for verdensmarkedet er oppgradert og utvidet med topp moderne produksjonslinjer. Videre er et joint venture selskap mellom en norsk og en bulgarsk bedrift etablert som produserer brannslukningsapparater og brannhemmende væske. I tillegg har to NGO prosjekter bidratt til etablering av næringslivsprojek-

ter på landsbygda basert på lokale råstoffer som frukt, bær og melk.

Helsesektoren i Romania

Det er gjort en solid innsats under helsesektoren med bl.a. etablering av hjemmehjelpstjenester i fattige regioner, etablering av dagsenter for barn med autisme og rehabilitering av senter for folk med sjeldne sykdommer.

Post 75 EØS-finansieringsordningen (2009-2014), kan overføres

Post 76 Den norske finansieringsordningen (2009-2014), kan overføres

De to EØS-finansieringsordningene under post 75 og post 76 omtales nedenfor under ett på grunn av store likheter mellom de to ordningene. Ulikheter er presisert i teksten.

Situasjonsbeskrivelse

EØS-finansieringsordningen

I forbindelse med at EØS-finansieringsordningen (2004-2009) utløp 30. april 2009 ble det fremforhandlet ny EØS-finansieringsordning mellom EØS/EFTA statene og kommisjonen for perioden 2009-2014. Avtalen ble undertegnet 28. juli 2010. EØS/EFTA statene forplikter seg til å stille til disposisjon 988,5 mill. euro for perioden 1. mai 2009 til 30. april 2014. Støtten skal ytes i form av tilskudd. Norges andel av beløpet utgjør om lag 95 pst. Beløpets størrelse i norske kroner vil variere avhengig av kursen på euro. Mottakerland under EØS-finansieringsordningen er Bulgaria, Estland, Hellas, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spania, Tsjekia og Ungarn. Spania faller utenfor EUs fordelingsnøkkel for samhörighetsfondene. I samsvar med EUs samhörighetspolitikk har Spania imidlertid fått en særskilt overgangsstøtte på 45,85 millioner euro, som skal fordeles i perioden 1. mai til 31. desember 2013.

Den norske finansieringsordningen

I femårsperioden 1. mai 2009 til 30. april 2014 forplikter Norge seg til å stille til rådighet 800 mill. euro. Beløpets størrelse i norske kroner vil variere avhengig av kursen på euro. Støtten skal ytes i form av tilskudd. Mottakerland under den norske finansieringsordningen er Bulgaria, Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekia og Ungarn.

Mål

Formålet med finansieringsordningene er å bidra til å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området. Innenfor de avtalte innsatsområdene vil støtte bli gitt til tiltak som er i tråd med EUs og mottakerlandenes nasjonale planer og strategier for økonomisk og sosial utvikling, og således bidra til å redusere skillelinjer i Europa og til å sikre en bærekraftig utvikling. Dette er i norsk interesse. I tillegg er det nedfelt i avtalene at de nye ordningene også skal bidra til å styrke de bilaterale forbindelser mellom mottakerlandene og EØS/EFTA-landene. Prioriterte innsatsområder som støttes under EØS-finansieringsordningen 2009-2014 er:

- Miljøvern og miljøforvaltning
- Klimatiltak og fornybar energi
- Sivilt samfunn
- Utvikling av menneskelige ressurser
- Kulturarv
- Forskning og stipend

De indikative måltallene for tildeling til hvert land er at minst 30 pst. av tildelingene skal benyttes til miljøvern og tiltak mot klimaendring, og at 10 pst. skal benyttes til å utvikle det sivile samfunn.

Støtte til sivilt samfunn skjer gjennom egne NGO-fond som støtter organisasjoner og prosjekter som arbeider under ulike områder som f.eks. miljøvern, MR og sosial dialog.

Prioriterte innsatsområder under Den norske finansieringsordningen 2009-2014 er:

- Karbonfangst og -lagring
- Grønn næringsutvikling
- Fremme av anstendig arbeid og trepartssamarbeid
- Forskning og stipend
- Utvikling av menneskelige ressurser
- Justis- og innenrikssaker

Til karbonfangst og -lagring er det indikative måltallet 20 pst. Videre skal én pst. av beløpet som tildeles hvert land settes av til et fond for å fremme anstendig arbeid og trepartssamarbeid.

Rapport 2010

I 2010 ble det utbetalt hhv. 12,8 mill. og 11,4 mill. kroner under ordningene.

Høsten 2010 åpnet givene forhandlinger om rammeavtaler med alle de 15 mottagerlandene under EØS-finansieringsordningen 2009-2014 og de 12 mottagerlandene under den norske finansieringsordningen 2009-2014.

Budsjett 2012

Det foreslås bevilget hhv. 436,5 mill. og 382,2 mill. kroner under kap. 117, post 75 og post 76. I tillegg foreslås tilsagnsfullmakter på 6 804,5 mill. og 5 792,8 mill. kroner i 2012, jf. forslag til romertallsvedtak.

Forvaltning av ordningene under postene 75 og 76

De administrative kostnadene ved forvaltningen av ordningene skal i sin helhet dekket innenfor de avtalefestede rammer for ordningene. Forvaltningen av begge ordningene skal, så langt det er mulig, samordnes. Sammenhengen med EUs egne prioriteringer må sikres fordi mottakerlandene mottar betydelige utviklingsmidler fra EU. For å bedre styringsmulighetene vil fordelingen av midler innen det enkelte land bli basert på et fremforhandlet flerårig rammeprogram. Mottakerlandene vil deretter utarbeide detaljerte programmer for det enkelte innsatsområde, og disse

skal godkjennes av giverne. Det vil være mottakerlandenes ansvar å utvikle, gjennomføre og kontrollere programmene innenfor de prioriterte sektorene. Giverlandene vil på sin side følge opp og kontrollere at implementeringen i de ulike landene er innenfor gjeldende regelverk og i tråd med det som er godkjent av giverne. Giverlandenes opplegg for risikostyring vil ta hensyn til ulikheter mellom land og programområder.

For forvaltning av de nye ordningene vil giverlandene bygge videre på og tilpasse det eksisterende sekretariatet i Brussel (Financial Mechanism Office), som har hatt ansvar for EØS-finansieringsordningene for 1999-2003 og 2004-2009.

Retningslinjer for forvaltning av den felles EØS-ordningen vil bli vedtatt i samarbeid med Liechtenstein og Island, på bakgrunn av erfaring med tidligere og nåværende EØS-ordninger.

For den norske finansieringsordningen vil retningslinjene bli vedtatt av Utenriksdepartementet på bakgrunn av bl.a. erfaringer med nåværende norsk finansieringsordning.

Kap. 118 Nordområdetiltak mv.

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>			10 000
70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	265 515	348 811	343 624
71	Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv., <i>kan overføres</i>	35 162	34 786	65 006
76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	22 436	35 052	35 839
	Sum kap. 0118	323 113	418 649	454 469

Kapittel 118 favner en rekke tilskuddsordninger og enkelttilskudd som støtter opp om sentrale utenriksformål, med posten Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland som den klart største. Kapitlet omfatter bidrag til samarbeid og utvikling på flere viktige felt, både geografisk og tematisk, herunder utviklingsinnsats som kjennetegnes ved at den ikke skal rapporteres som offisiell bistand iht. OECDs regelverk. De enkelte tilskuddsordninger omtales nærmere under kapitlets respektive poster.

Som ledd i arbeidet med å styrke kvalitetssikring og resultatoppfølging av tilskudd til Nordområdetiltakene og andre utenriksformål foreslås det

fra 2012 opprettet en egen driftspost under kapittel 118. Posten skal legge til rette for eksterne evalueringer og andre oppfølgings- og kvalitetssikringstiltak, i tråd med utenriks- og forsvarskomiteens innstilling 7 S (2010-2011).

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 70

Posten skal dekke kvalitetssikringstiltak og evalueringer av tilskuddsordningene under kapittel 118, Nordområdene mv. Opprettelse av posten er ledd i oppfølging av utenriks- og forsvarskomiteens innstilling 7 S (2010-2011), hvor komiteen bl.a.

understreket at alle tiltak som støttes må være gjenstand for grundig evaluering og resultatmåling. Posten skal videre dekke driftsutgifter relatert til forvaltning av tilskuddsordningene under kap. 118 utført av andre departementer eller statlige etater etter avtale med Utenriksdepartementet. Posten skal også dekke direkte kostnader til profilering av Nordområdesatsingen.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 10 mill. kroner.

Post 70 Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland, kan overføres, kan nyttes under post 01

Regjeringen foreslår videreføring av tiltak i nordområdene, arktisk samarbeid og prosjektsamarbeid med Russland på 343,6 mill. kroner. Regjeringen legger i høst frem en melding til Stortinget om nordområdepolitikken. Meldingen til Stortinget presenterer en gjennomgang av de siste årenes utvikling og hovedsporene for nordområdepolitikken fremover. Meldingen bygger på regjeringens nordområdestrategi (2006) og Nye byggesteiner i nord (2009). Grenseoverskridende samarbeid med Russland og partnerskap med forskningsmiljøer og næringsliv er sentrale virkemidler. Gjennom satsingen på tiltak i nordområdene skal Norge også fremme norske prioriteringer i det arktiske samarbeidet, inkludert i Antarktis. Norge tar 12. oktober over formannskapet i Barentsrådet (BEAC) for to år.

Regjeringens budsjettforslag for 2012 innebærer en videreføring av nivået for 2011 som vil gjøre det mulig å følge opp de prosjekter og tiltak som allerede er satt i gang, samt videreutvikle nye strategiske prosjekter innenfor klima, ressurser, transport/logistikk og policy-relatert forskning. Kunnskaps- og forskningssamarbeid med vekt på russlandskompetanse og asiatiske lands økte interesser i nordområdene vil også stå sentralt.

Nordområdesatsninger andre departementet

Utenriksdepartementet koordinerer arbeidet med en felles rapportering om status for departementenes samlede tiltak i nordområdesatsingen. Til grunn for rapporteringen i tekst og tall ligger regjeringens handlingsplan *Nye byggesteiner i nord* fra 2009. Dette er ikke en uttømmende gjennomgang, men den vil gi en oversikt over utviklingen i satsingen over tid.

Regjeringen foreslår for 2012 om lag 1,5 mrd. kroner til nordområdetiltak. Det er en økning på om lag 190 mill. kroner fra nivået i 2011. Regjeringens forslag for 2012 innebærer en styrking på flere områder.

Nye satsinger for 2012 er bl.a. å bygge den første av to nye stasjoner til grensevakten (50 mill. kroner), å gjennomføre en kunnskapsinnhenting om virkninger av økt satsing på verdiskapning i Nordland og Troms (30 mill. kroner), å reise et nytt teknologibygg ved Universitetet i Tromsø (30 mill. kroner) og å styrke kapasiteten ved Storskog grensestasjon (6,9 mill. kroner).

I tillegg vil Regjeringen øke nivået på bevilgningene til kartlegging av petroleumsressurser i de nordlige havområdene (164 mill. kroner) og til satellittnavigasjonsprogrammet Galileo (103 mill. kroner). Regjeringen vil videreføre satsinger som kartlegging av havbunnen gjennom Mareano-programmet (88,5 mill. kroner), utvikling av mineralbasert næringsutvikling (40 mill. kroner), oppbygging av Framsenteret (37 mill. kroner), utvikling av overvåkingssystemet BarentsWatch (30 mill. kroner) og oppfølging av nasjonal strategi for marin bioprospektering (25 mill. kroner).

For nærmere omtale av regjeringens samlede nordområdesatsing, se Del III Spesielle tema.

Prosjektsamarbeidet med Russland

Mål og satsingsområder

Hovedformålet med bevilgningen er å utvikle et bredt samarbeid med Russland der bl.a. erfaringsutveksling og kompetanseoverføring fremmes. Følgende sektorer prioriteres:

- Næringsliv
- Energi
- Fiskeri og havressurser
- Menneskerettigheter og sivilt samfunn
- Utdanning
- Forskning
- Helse
- Samarbeid mellom lokale myndigheter, institusjoner og organisasjoner som fremmer folk-til-folk-samarbeid i Barentsregionen,

Regjeringen ønsker å stimulere grenseoverskridende næringsutvikling i regionen. Gode systemer for transport og logistikk mellom Nord-Norge og Nordvest-Russland er viktig for å få dette til.

Regjeringen vil videreføre støtten til utviklingen av et åpent og demokratisk samfunn i Russland. Prioritet vil bli gitt til samarbeidsprosjekter mellom norske og russiske frivillige organisasjo-

ner som arbeider for å fremme respekt for menneskerettighetene.

Regjeringen vil stimulere samarbeid innen høyere utdanning gjennom flerårige rammeavtaler med Senter for internasjonalisering av høyere utdanning og Forskningsrådet. Gjennom dette vil regjeringen fremme humanistisk og samfunnsfaglig russlandsforskning for å videreutvikle et høyt kompetent forskningsmiljø og stimulere kunnskapsutvikling om Russland.

Norges samarbeid med Russland på helse- og sosialfeltet vil fortsatt være knyttet til Barentsrådets helse- og sosialprogram og Partnerskapet for helse og livskvalitet under Den nordlige dimensjon. Det bilaterale samarbeidet skal videreutvikles. Det vil legges sterkere vekt på gjensidighet i samarbeidet. Tiltak knyttet til den pågående satsingen for utsatte barn og unge under Barentsrådets helse- og sosialprogram vil bli prioritert.

I miljøvernssamarbeidet med Russland er Regjeringen opptatt av å fremme en økosystembasert forvaltning av Barentshavet. Det arbeides for å utvikle et felles miljøovervåkingssystem for hele Barentshavet og for å etablere et konsept for en helhetlig forvaltningsplan for russisk del av Barentshavet. Samarbeidet om klimaendringer og om biodiversitet står sentralt. Samarbeidet om miljøforvaltning i grenseområdet og miljøovervåking relatert til utslipp fra Nikel videreføres. Regjeringen vil fortsette å arbeide for at russiske myndigheter stiller strengere utslippskrav til smelteverket i Nikel. Myndighetssamarbeid innen kontroll av petroleumsvirksomhet offshore skal videreføres. Det samme gjelder arbeidet med forurensningskontroll og håndtering av miljøfarlig avfall. Det bilaterale samarbeidet om klima, biodiversitet og miljøgifter vil bli innrettet slik at det støtter opp under det multilaterale samarbeidet i Barentsregionen og i Arktisk råd.

Regjeringen vil fortsatt støtte Barentssekretariatets arbeid for å fremme lokalt samarbeid mellom organisasjoner på tvers av landegrensene i Barentsregionen.

Norge tar over formannskapet i Barentsrådet (BEAC) 12. oktober 2011 for en periode på to år. Satsingsområder under det norske formannskapet vil blant annet være næringssamarbeid og utvikling av transport og logistikk i den ressursrike Barentsregionen. Arbeidet med miljøvern og fjerning av såkalte «hot spots» vil ha prioritet. Samtidig videreføres det godt etablerte folk-til-folk-samarbeidet. Fra norsk side legges det opp flere ministermøter og en markering av 20-årsjubileet for Barentssamarbeidet i 2013.

Rapport 2010

I 2010 ble det utbetalt 123 mill. kroner til samarbeidsprosjekter med Russland.

Næringsfremme, energi og ressursforvaltning

Det er inngått avtale med russiske myndigheter om å forlenge programmet for utveksling av unge næringsledere (Presidentprogrammet) for en ny 3-års periode, med NHO som koordinator på norsk side. De kontakter som knyttes gir verdifulle impulser til en langsiktig utvikling av det økonomiske samarbeidet. Det arbeides nå aktivt med å øke utplasseringen av norske ledere ved firmaer og organisasjoner i Russland i tillegg til utplassering av russiske ledere i Norge

Det faglige samarbeidet om forvaltning av petroleumsressurser og oljevern i nord er videreført i 2010. Samarbeidet innen havforskning, fiskeriforvaltning og -kontroll samt mellom organisasjoner for fiskere og fiskerinæring i Norge og Murmanskregionen er blitt videreført. Det er gjennomført tiltak for omstilling av lokale varmekraftverk til fornybare energikilder i St. Petersburg-regionen og i Karelen. Kartlegging av mulighetene for å bygge ut små vannkraftverk i Nordvest-Russland er igangsatt. Norsk-Russisk Handelskammer har styrket kontaktene og samarbeidet mellom norsk og russisk næringsliv, med hovedvekten på Nordvest-Russland.

Demokratifremme/menneskerettigheter/sivilt samfunn (MR)

I lys av den utsatte stillingen til det sivile samfunn og media i Russland, er det gitt prioritet til samarbeid mellom norske og russiske frivillige organisasjoner. Norsk journalistlags samarbeid med det russiske journalistforbundet har bidratt til utvikling og fremme av kritisk journalistikk. Helsingforskomiteen og Menneskerettighetsakademiet har spredt kunnskap om menneskerettighetene gjennom undervisningsprosjekter. Justisdepartementet og Kriminalomsorgens fengselsamarbeid med Russland styrker menneskerettighetene ved å gi de innsatte tilbud om utdanning og hjelp til reintegrering i samfunnet etter løslatelse, samtidig som det bidrar til kunnskapsoverføring til ansatte i russisk fengselsadministrasjon.

Utdanning og forskning

Rammeavtalen (2007-2010) med Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU) og Norges forskningsråd om støtte til samarbeid med Russland innen høyere utdanning og forskning har bidratt til samarbeid innen utdanning og forskning innenfor områdene miljøvern, ressursforvaltning, helse og samfunnsvitenskap.

Helsesamarbeidet

Helse- og sosialprosjektene i Nordvest-Russland har bidratt til forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer, livsstilsrelaterte problemer, fremme av sunn livsstil samt utvikling og integrasjon av primærhelsetjeneste og sosiale tjenester.

Miljøvernssamarbeidet

Miljøverndepartementet har i 2010 tildelt 5 mill. kroner til den Nordlige dimensjons miljøpartner-skap (NDEP) og 3 mill. kroner til Nordisk miljøutviklingsfond (NEFCO). De resterende midler er disponert til samarbeidsprosjekter for vern av nordlige havområder, grensenært miljøvernssamarbeid, reduksjon av forurensning og renere produksjon, klimaendringer, bevaring av biologisk mangfold og kulturminner. Avtalene som lå til grunn for det norsk-russiske samarbeidet om modernisering av nikkilverkene på Kolahalvøya utløp i 2010. På oppfordring fra Miljøverndepartementet betalte Norilsk Nickel-konsernet tilbake de tilskudd konsernet har mottatt fra den norske stat, totalt 46,7 millioner kroner. Spørsmålet om reduksjon av utslippene fra nikkelproduksjonen ved grensen er tatt opp med russiske myndigheter i en rekke sammenhenger, herunder under president Medvedjevs besøk til Norge i april 2010.

Folk-til-folk samarbeidet i Barentsregionen

Den overordnede målsettingen for Barentssekretariatets virksomhet er å legge til rette for bred kontakt og samarbeid over grensene i nord, noe som i 2010 ble fulgt opp gjennom støtte til 171 prosjekter innen kultur, kompetanse og utdanning, næringsutvikling, urfolk, miljø og helse. På næringslivssiden har demonstrasjonsprosjektet Nordlige Maritime Korridor Basis bidratt til samarbeid mellom havner i regionen. Barentssekretariatet har også bidratt til å spre kunnskap om urfolksrettigheter, lagt til rette for samarbeid innen en lang rekke idretter som badminton,

skøyter, rytmisk sportsgymnastikk og fotball, og barne- og ungdomssamarbeid som Barents Youth Academy for unge filmskapere i Murmansk høsten 2010.

Det internasjonale Barentssekretariatet i Kirkenes (IBS) har siden sin opprettelse i 2008 fremmet prosjektsamarbeidet på regionalt nivå i Barentsregionen. Utenriksdepartementet og Sametinget har i fellesskap sekondert en urfolksmedarbeider til sekretariatet for å styrke det multilaterale urfolkssamarbeidet.

Atomsikkerhet

Mål

Konsentrasjonen av atominstallasjoner og kjernefysisk materiale i Nordvest-Russland representerer fremdeles en potensiell fare for radioaktiv forurensning også i Norge. Atomsikkerhetssamarbeidet med Russland skal bidra til å:

- redusere risikoen for ulykker og forurensning fra russiske kjernefysiske installasjoner i Nordvest-Russland
- hindre at radioaktivt og spaltbart materiale kommer på avveie
- styrke russiske forvaltnings- og tilsynsmyndigheter og våre kontakter med disse

Rapport 2010

I 2010 bidro Norge til å få etablert sentral infrastruktur i Andrejevbukta, slik at man nå er nærmere målet om å få fjernet brukt atombrensel i området. Havne- og kaiområdet er utbedret og klargjort. Grunnlagsinvesteringer i vann- og strømtilførsel til den forurensede delen av bukta er gjennomført.

I 2010 startet arbeidet med fjerning av høyradioaktive strontiumbatterier i fyrlykter i Østersjøen i samarbeid med Finland, Sverige, Frankrike og Russland. I løpet av perioden 2009-2012 vil 71 strontiumbatterier (RTG-er) bli samlet i og erstatt med alternative strømkilder (solcellepaneler) der det er nødvendig. I 2010 ble 20 slike batterier samlet inn. To andre viktige satsingsområder under Atomhandlingsplanen i 2010 var sikkerhet, miljø og beredskap, samt miljøovervåking. Det gode samarbeidet norsk side har med russiske forvaltnings- og tilsynsmyndigheter har vært videreført i 2010.

Satsingsområder 2012

Norges bidrag til atomsikkerhet finner sted i en internasjonal ramme. I 2003 sluttet Norge seg til

G8-landenes «Globale partnerskapsprogram (2002-12)» mot spredning av masseødeleggelsesvåpen og -materiale. Det ble stilt til disposisjon 100 mill. euro for partnerskapets virkeperiode. Med en videreføring av nåværende hovedprioriteringer vil Norge fylle denne rammen innen 2012.

I samsvar med Regjeringens atomhandlingsplan og Meld.St. 11 (2009-2010) legges det opp til at Norges innsats innen atomsikkerhet i 2012 i hovedsak konsentreres om fire områder:

- *Fjerning av strålefarlige kilder fra fyrlykter i de russiske delene av Østersjøen.* Målet er at ved utgangen av 2012 vil 71 strontiumbatterier (RTG-er) være samlet inn og erstattet med alternative strømkilder der det er nødvendig.
- *Opprydding i Andrejevbukta.* Arbeidet med fysisk sikring og rehabilitering av lageranlegget for brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall vil bli videreført. De tekniske utfordringene er store og tidsperspektivet strekker seg mot 2030. Også arbeidet med å etablere strømforsyning, vann, avløp og veinett i den forurensete delen av Andrejevbukta vil fortsette. Norge samarbeider med Storbritannia om et prosjekt for skjerming av tørrlagringstank med brukt brensel.
- *Tiltak knyttet til sikkerhet og beredskap.* Samarbeidet om sikkerhetstiltak ved russiske kjernekraftverk i våre nærområder styrkes med fokus på tiltak som bidrar til økt kompetanse på sikker stenging og dekommisjonering av gamle reaktorer. Dette har fått økt aktualitet i kjølvannet av ulykken ved Fukushima. Russland vil i løpet av året legge frem en gjennomgang av sikkerheten ved sine kjernekraftverk.
- *Miljøovervåking.* Det planlegges felles norsk-russisk tokt i Karahavet.

Statens strålevern, Fylkesmannen i Finnmark, Institutt for energiteknikk (IFE), Den nordlige dimensjons miljøutviklingsfond (NDEP) og flere frivillige organisasjoner er sentrale samarbeidspartnere på dette området. Norges engasjement bør være langsiktig ettersom atomsikkerhetsutfordringer i våre nærområder fortsatt er betydelige. Innsatsen vil imidlertid bli redusert etter hvert som viktige oppgaver finner sin løsning og Russland tar hovedansvar for det videre oppryddingsarbeidet.

Arktisk samarbeid

Mål

Den overordnede målsetningen for det arktiske samarbeidet er å opprettholde Arktis som en fre-

delig og stabil region og møte utfordringene fra økt aktivitet som resultat av havisens tilbaketrekning, samt å sikre en bærekraftig utvikling i nord og å ivareta områdets store miljøverdier. Bevilgningen skal bidra til en styrket profilering av Norge som polarnasjon og fremme av norske prioriteringer i det arktiske samarbeidet. Hovedtyngden av samarbeidet foregår innen Arktisk råd. Arktisk råd er det eneste sirkumpolare politiske samarbeidsorgan og omfatter alle de åtte arktiske land – Danmark (Grønland, Færøyene), Finland, Island, Norge, Sverige, Canada, Russland og USA og har permanent urfolksdetakelse.

Rapport 2010

De prioriteringer som ble lagt til grunn for bruken av midlene i 2010, var de felles norsk-dansk-svenske målsettingene som de tre landene ble enige om før Norge startet det som ble en sammenhengende skandinavisk formannskapsrekke. Samarbeidet har styrket kontinuiteten i Arktisk råds arbeid og fremmet nordisk samarbeid om klimaendring, helhetlig ressursforvaltning og effektivisering. Konkrete resultater i 2010 var som følger:

- Videreføring av det arktiske miljøvernssamarbeid om klimaendringene i Arktis samt overvåking av forurensing.
- Ny kunnskap om klimaendringer gjennom klimastudien «Snow, Water, Ice and permafrost in the Arctic» (SWIPA) som ble lagt fram på ministermøtet i 2011. Norge var både initiativtager og hadde en lederrolle i arbeidet. Sammen med USA har Norge hatt hovedansvar for delstudien om havis. I tillegg kommer flere omfattende studier bl.a. om klimaendringenes virkning på helsen til de som bor i arktiske områder, om miljøkvikksølv i Arktis og om styrket samarbeid om miljøovervåking.
- Tilrettelegging for det midlertidige sekretariatet for Arktisk råd i Tromsø. Sekretariatet er en sterk støttespiller for det nåværende svenske formannskapet i Arktisk råd.
- Planleggingen av markeringer i forbindelse Nansen-Amundsen-jubileumsåret i 2011.
- På bakgrunn av erfaringer fra det arktiske samarbeidet ble det avholdt et ekspertmøte i Norge under Antarktistraktaten om klimaendring i Antarktis. Klimaendring i Antarktis har i likhet med utviklingen i Arktis store regionale og globale virkninger, og det er enighet om at dette nå gjøres til et sentralt tema for samarbeidet under Antarktistraktaten.

Satsingsområder 2012

Regjeringen vil fortsette å styrke Norges rolle som pådriver for kunnskapsutvikling og politikkutforming i Arktis. Som følge av beslutninger på ministermøtet i Nuuk i mai 2011, vil regjeringen prioritere oppfølging på følgende punkter:

- Etablering av permanent sekretariat for Arktisk råd i Tromsø.
- Sterk satsing på klima- og miljøtiltak, herunder kunnskap om arktisk klimaendring, utvikling av tiltak mot kortlivede klimadrivere, samt overvåkning av status og effekter av forurensing i Arktis.
- Styrket samarbeid om oljevern og bærekraftig ressursutnyttelse.

Regjeringen vil i tillegg styrke polarsamarbeid med utvalgte land.

For å ivareta Norges rolle som polarnasjon vil Regjeringen fortsette å satse på utvalgte prosjekter i Antarktis, bl.a. økt kunnskapsinnhenting om krillbestanden i Antarktis. Det vil fortsatt være et mål å bedre situasjonen for urfolk og utsatte grupper i nord.

Barents 2020

Mål

Tilskuddsordningen skal stimulere til økt kunnskap, aktivitet og nærvær i nord. Barents 2020 skal støtte utvalgte prosjekter som produserer kunnskap i, om og for nordområdene. Barents 2020 skal bidra til etablering av arenaer for samarbeid mellom norske og utenlandske kompetansemiljøer på nordområderelevante fagfelt. Dette er primært en såkornordning for igangsetting av større satsinger og prosjekter, som også etter hvert kan overtas og realiseres av andre.

Rapport 2010

Det ble i 2010 utbetalt 50,6 mill. kroner til prosjekter over Barents 2020-ordningen. De 22 tiltakspunktene i nordområdestrategien fra 2006 og Nye byggesteiner fra 2009 lå til grunn for prioriteringene. Av de viktigste og største prosjektene kan nevnes:

- Geopolitics in the High North, administrert av Norges forskningsråd, er et av de største, løpende kunnskapsprosjektene under Barents 2020-ordningen. Prosjektet ledes av Institutt for forsvarsstudier i samarbeid med flere norske og internasjonale forskningsinstitutter. Prosjektet arrangerte sin første internasjonale

konferanse ved Center for Strategic and International Studies i Washington i april og en konferanse om samarbeid i Arktis i november og det arbeides med et bokprosjekt.

- Det norsk-russiske prosjektet for harmonisering av helse- miljø- og sikkerhetsstandarder i petroleumsindustrien ledes av Det Norske Veritas og er inne i fjerde og foreløpig avsluttende fase. Dette er et internasjonalt samarbeidsprosjekt hvor både offentlig og privat sektor samarbeider («public/ privat/ international partnership»).
- Havovervåkningsprogrammet Barents Watch ble mot slutten av året overført til Fiskeri- og kystdepartementet. Håndteringen av Barents Watch er et godt eksempel på hvordan Barents 2020-ordningen kan fungere ved å bidra med såkornmidler.
- Barents 2020-midler har gått til lanseringen av en nasjonal strategi for marin bioprospektering, en satsing som har blitt fulgt opp av andre departementer.
- Av nye prosjekter kan nevnes støtte til etableringen av Framsenteret i Tromsø og to samfunnsvitenskapelige policy-orienterte prosjekter gjennom Norges forskningsråd. SINTEF ble tildelt midler for utredning av industriell verdiskapning av gass og geologiske ressurser. Nordområdeutvalget ble nedsatt i 2010 for å være en dialogpartner for regjeringen i nordområdesatsingen.

Satsingsområder 2012

I 2012 vil regjeringen følge prioriteringene i Stortingmeldingen om nordområdene som ble lagt fram i 2011 i tillegg til Nye byggesteiner og bidra til økt kunnskap og samarbeid innenfor følgende temaområder: klima, ressurser, transport/logistikk og policy-relatert forskning. Internasjonale, næringsrettede kunnskapsprosjekter i samarbeid mellom offentlig og private aktører vil bli prioritert. Løpende prosjekter vil fortsatt bli støttet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 343,6 mill. kroner over kap. 118, post 70, med anslagsvis fordeling innenfor på de fire innsatsområdene som følger:

- Prosjektsamarbeidet med Russland 135 mill. kroner .
- Atomsikkerhetssamarbeidet med Russland 83,6 mill. kroner.
- Arktisk samarbeid 45 mill. kroner.
- Barents 2020 80 mill. kroner.

Post 71 Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv. kan overføres

Bevilgningen omfatter støtte til en demokratisk utvikling og respekt for menneskerettigheter i Nord-Kaukasus, forsoningsprosjekter mellom den gresk- og tyrkiskkypriotiske befolkning på Kypros, herunder drift av Institutt for fredsforskningens senter på Kypros. Bidrag til reformarbeidet av Europarådet samt til styrking av Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) gjennom frivillige bidrag til domstolen foreslås også bevilget over denne posten, jf. omtale under kap. 100, post 71 Diverse tilskudd.

Videre omfatter posten tilskuddsordninger til opplysningsarbeid for fred og til nedrustings- og anti-terror formål. Posten dekker også driftstilskuddet til NORSAR på Kjeller. NORSAR har ansvaret for driften av de norske stasjonene som under Den kjernefysiske prøvestansavtalen utgjør deler av det internasjonale overvåkingssystemet.

Nord Kaukasus

Til tross for fortsatt høye føderale overføringer forblir den sosioøkonomiske utviklingen i Nord-Kaukasus svak, med fortsatt høy arbeidsledighet, utbredt korrupsjon, vanskelig boligsituasjon og dårlig utviklet helsevesen. Flyktninger og internt fordrevne, herunder hjemvendte, forblir den mest sårbare gruppen. Konflikten mellom styresmakter og religiøse og klanbaserte opprørsgrupper har spredd seg fra Tsjetsjenia, Dagestan og Ingusjetia til de tidligere rolige republikkene Kabardino-Balkaria, Karatjaeva-Tsjerkessia, Nord-Ossetia og Stavropol-området. Ofrene for trefninger og terrorhandlinger er hovedsaklig opprørere, politi- og sikkerhetsstyrker og andre offentlige tjenestemenn, men også et høyt antall sivile blir drept og skadet.

Menneskerettighetssituasjonen i regionen forverres i takt med den økende voldsbruken. Det rapporteres om overgrep begått av alle sider i konflikten. Drap, forsvinninger, vilkårlige arrestasjoner og tortur i fengslene etterforskes og straffefølges i liten grad. Menneskerettsforkjempere og uavhengige journalister er spesielt utsatt for trusler, forfølgelse og overgrep. De siste årenes drap på fremtredende kritikere av Tsjetsjenias president Kadyrov og andre makthavere i regionen oppklares i liten grad. I deler av Nord-Kaukasus, fremfor alt Tsjetsjenia, er kvinners stilling forverret. Påtvingen kleskodeks blir godtatt og oppmuntret av lokale myndigheter. Æresdrap og vold mot kvinner straffefølges i liten grad.

Mål

Hovedformålet med bevilgningen er å bidra til en mer fredelig utvikling, større respekt for menneskerettighetene og bedre levevilkår i Nord-Kaukasus. Tilskuddsordningen skal bidra til konfliktforebygging, bedring av menneskerettighetssituasjonen og styrking av demokratiske institusjoner, det sivile samfunn og rettssikkerheten. Videre skal den bidra til reintegrering av hjemvendte flyktninger, internt fordrevne og annen sårbar befolkning rammet av konflikten.

Satsingsområder 2012

Regjeringen vil videreføre bistand til langsiktige prosjekter innen følgende hovedområder:

Styrking av det sivile samfunn, menneskerettigheter og demokratiske institusjoner gjennom støtte til menneskerettsorganisasjoner og uavhengig presse. Styrking av rettssikkerheten gjennom juridisk bistand til ofre for alvorlige overgrep og støtte til Europarådets menneskerettighetsfond. Reintegreringstiltak for hjemvendte flyktninger og internt fordrevne, herunder infrastrukturtiltak og økonomisk integrering. Fremme av godt styret og økonomisk utvikling gjennom lokal kompetansebygging. Fremme av kvinners situasjon, styrking av kvinners juridiske rettigheter og deltakelse i samfunnsliv, arbeidsliv og politikk, samt bekjempelse av vold mot kvinner.

Rapport 2010

I 2010 ble det utbetalt i alt 31 mill. kroner i prosjektbistand til Nord-Kaukasus. Målet om å fremme reintegrering av flyktninger og internt fordrevne ble søkt oppnådd ved støtte til Flyktninghjelpen og Røde Kors' bredt anlagte, langsiktige tiltak. De omfattet etablering av permanente boliger, mikrofinans, medisinsk bistand, samt arbeid overfor russiske myndigheter for å fremme respekt for prinsippene i internasjonal humanitær rett.

Målet om å styrke det sivile samfunn og respekten for menneskerettighetene ble søkt oppnådd ved støtte til samarbeidsprosjekter mellom norske og russiske menneskerettighetsorganisasjoner, herunder undervisning i menneskerettigheter, registrering av brudd på menneskerettighetene og fremme av uavhengig journalistikk. Den norske Helsingforskomiteen etablerte i samarbeid med ledende russiske, norske og internasjonale MR-organisasjoner et dokumentasjonssenter i Oslo for konflikten i Nord-Kaukasus. Målet om å styrke rettssikkerheten ble søkt oppnådd ved støt-

te til den internasjonale organisasjonen *Russian Justice Initiative*, som bistår ofre for overgrep i å fremme sine saker for Europarådets menneskerettighetsdomstol. I 18 av sakene organisasjonen førte for domstolen ble ofrene tilkjent erstatning fra Russland.

Kypros

Midlene vil bli benyttet til drift av Institutt for fredsforskningssenter på Kypros, PRIO Cyprus Centre (PCC), samt dets forsoningsprosjekter. Målet er å utvikle kontakt og forståelse mellom den gresk- og tyrkiskkypriotiske befolkningen på Kypros, gjennom forsknings-, dialog- og informasjonsprosjekter om konflikten.

Rapport 2010

PCCs aktiviteter omfatter informasjon, dokumentasjon, kapasitetsbygging, dialog og forskning. Aktivitetene bidrar til å klargjøre spørsmål som må håndteres uansett hvilken forhandlingsløsning partene måtte komme fram til. Blant temaene i 2010 var eiendomsspørsmål, kulturarv, sivilsamfunnets rolle, og historieforståelse. PCC har både gresk- og tyrkiskkypriotiske forskere, og legger vekt på å inkludere kvinnelige forskere.

PCC er den eneste organisasjon av sitt slag på Kypros. En ekstern evaluering av organisasjonen i 2010 bekreftet at PCCs kompetanse er etterspurt også av partene på øya, og at det internasjonale miljøet anser PCCs arbeid som verdifullt.

Opplysningsarbeid for fred

Tilskudd fra denne ordningen gis til frivillige organisasjoner og ikke-kommersielle aktørers prosjekter for å fremme forståelse i Norge for betydningen av fred, i samsvar med FNs målsettinger. Regjeringen er opptatt av de frivillige organisasjonenes deltakelse i fredsarbeid og verdsetter deres kompetanse og sentrale rolle når det gjelder å spre informasjon. Innsatsen til frivillige organisasjoner og andre aktører som arbeider med nedrustning, fredsbygging, konflikthåndtering m.v. er derfor en viktig del av Norges innsats på dette området. Tilskuddsordningen var tidligere finansiert over kap. post 100.71 Diverse tilskudd.

Nedrustning og anti-terror

Norge støtter gjennomføringen av FN's globale anti-terror strategi, som har en bred tilnærming

til det langsiktige arbeidet med å forebygge terrorisme. Fordi den er vedtatt av FN's generalforsamling ved konsensus har den potensial til å redusere de internasjonale spenningene i anti-terror arbeidet. Norge legger særlig vekt på at menneskerettighetene og rettsstatsprinsippene må ivaretas ved bekjempelse av terrorisme. Det vises for øvrig til omtale om anti-terror, rapport 2010, jf. kap. 164 post 72 Utvikling og nedrustning.

Posten benyttes også til å støtte opp om internasjonale organisasjoners nedrustningsarbeid. Arbeidet ses i lys av dagens komplekse sikkerhetspolitiske utfordringer knyttet til nedrustning samt å forebygge spredning av masseødeleggende våpen.

Norges internasjonale forpliktelser som følge av traktaten om totalforbud mot kjernefysiske prøvesprengninger (Prøvestansavtalen) ivaretas av NORSAR (Norwegian Seismic Array). NORSAR gis årlige tilskudd til drift av målestasjoner i Norge. Det forutsettes videreføring av refusjonsordningen fra 2001, som innebærer at Prøvestansorganisasjonen (CTBTO) tilbakebetaler deler av utgiftene til drift av målestasjoner i Norge. jf. forslag til romertallsvedtak II.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 65 mill. kroner til tiltak i Nord-Kaukasus, drift og prosjekter i regi av Prios Kypros-senter, bidrag til reformarbeidet i Europarådet og til EMD, opplysningsarbeid for fred, nedrustningsformål og antiterror, driftstilskudd til NORSAR og prosjektsamarbeid i forbindelse med naturkatastrofen i Japan våren 2011.

Post 76 Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

FNs klimakonferanse i Cancun i desember 2010 endte i beslutninger som både oppretter nye institusjoner og legger føringer for de videre forhandlingene. De ga ikke avklaringer om rettslig form på en eventuell ny klimaavtale eller en neste forpliktelsesperiode under Kyotoprotokollen. I det videre arbeidet bl.a. frem mot Durban i desember 2011, vil det både bli viktig å følge opp disse beslutningene og å bidra til at forhandlingsprosessen tar et steg videre. Det vil være nødvendig med betydelige oppfølgingsaktiviteter i 2012. Gjennomføring av disse er avhengig av frivillige bidrag fra industrilandene. Bidrag over denne posten må ses

i sammenheng med innsatsen på klima i utviklingssamarbeidet.

Utvikling av det globale karbonmarkedet er hovedmålet bak Norges bidrag til Verdensbankens karbonfond. Fondet leverer også utslippskvoter til Norge.

Mål

Bevilgningen vil bli brukt til å støtte

- Gjennomføring av forhandlingene under Klimakonvensjonen og Kyotoprotokollen med målsetting om at det fører til en ambisiøs klimavtale.
- Tiltak for økt kunnskap på miljø- og klimaområdet, inkludert tilpasning, ved støtte til forskning og utredninger, samt styrket formidling og tilgjengeliggjøring av kunnskap og informasjon.
- Innsats for å videreutvikle et globalt karbonmarked.

Rapport 2010

I 2010 ble det utbetalt 22,4 mill. kroner til internasjonale klima- og miljøtiltak over programområde 02. Norges bidrag til Den globale miljøfasiliteten (GEF) utgjorde 57 mill. kroner. Av dette ble 2,3

mill. kroner (4 pst.) dekket over kap. 118, post 76. Det resterende ble dekket over kap. 170, post 78. Til Verdensbankens karbonfond ble det utbetalt 1,8 mill. kroner. Øvrige bidrag gikk bl.a. til arbeidet med et framtidig internasjonalt klimaregime og til studier og seminarer i regi av OECDs klimakspertgruppe. I 2010 ble det samlet utbetalt 8 mill. kroner (7 mill kroner fra kap 166, post 72) til å støtte klima- og miljøinitiativ under FNs Generalsekretær, herunder Generalsekretærens klimateam, arbeidet i høynivågruppen for klimafinansiering og høynivåpanelet for bærekraftig utvikling. Norge bidro med det til å gi Generalsekretæren og FN en tydeligere rolle og profil på klima- og miljøområdet, og at det blant annet har blitt levert konkrete innspill til internasjonale prosesser på sentrale temaer som klimafinansiering. Det ble samlet utbetalt 13 mill kroner over kap 118, post 76 til FNs Klimakonvensjon for å støtte sekretariatets oppfølging og gjennomføring av beslutninger under Konvensjonen, inkludert gjennomføring av møter for å forberede FNs Klimakonferanse i Cancun i desember 2010.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 35,839 mill. kroner.

Programområde 03 Internasjonal bistand

Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen

Utgifter under programkategori 03.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	1 079 244	1 068 500	1 113 490	4,2
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	200 932	207 400	202 360	-2,4
144	Fredskorpset	49 232	51 700	52 650	1,8
Sum kategori 03.00		1 329 408	1 327 600	1 368 500	3,1

Denne programkategorien omfatter bevilgninger til administrasjon av offisiell utviklingsbistand (ODA) i utenriksstjenesten (i Utenriksdepartementet og ved utenriksstasjonene, Norad og Fredskorpset).

Mål

- Sikre at bistandsforvaltningen til enhver tid har kompetent personale og andre ressurser for en resultatorientert og effektiv drift av utenriksstjenesten, Norad og Fredskorpsets virksomhet.
- Effektiv forvaltning med styrket risikostyring og nulltoleranse for økonomiske misligheter for alle budsjettmidler.

Situasjonsbeskrivelse

Utenriksdepartementets administrative ansvar og oppgaver er nærmere omtalt under programkategori 02.00. Arbeidet med kvalitetssikring og kontroll i tilskuddsforvaltningen er nærmere omtalt i nytt kapittel om dette.

Tilskuddsordningene forvaltes av bl.a. Utenriksdepartementet, utenriksstasjonene, Norad og Fredskorpset i henhold til de til enhver tid gjeldende retningslinjer, og i tråd med politiske prioriteringer og føringer. Det er utarbeidet harmoniserte forvaltningsrutiner og håndbøker for forvaltningen. Det er risiko knyttet til tilskuddsfor-

valtningen av bistandsmidler, og nye bistandsformer krever stadig utvikling av forvaltningen. Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter i alle Norges programmer og alt vi gir støtte til. Økonomiske misligheter skal forebygges, avdekkes, rapporteres og håndteres. Det legges vekt på å styrke både kompetanse og kapasitet på dette feltet.

Rapport 2010

Arbeidet med å harmonisere og effektivisere tilskuddsforvaltningen fortsetter. Det er gjennomført betydelige kvalitetssikringstiltak. Det er gitt betydelig opplæring i nye rutiner og maler for å sikre riktig kvalitet i forvaltningsprosessene. Det er utarbeidet ordningsspesifikke regelverk for tilskuddsordningene i henhold til krav i økonomiregelverket. Arbeidet med å beskrive felles metode og begreper for risikostyring i utenriksstjenesten gis høy prioritet.

Utenriksdepartementet utdypet innholdet i politikken for bekjempelse av økonomiske misligheter i notatet «Nulltoleranse for korrupsjon». Denne politikken ble også formidlet gjennom ordningsregelverk, maler, rutiner og i opplæring for ansatte på alle nivå i tjenesten. Departementet har videreført arbeidet med å identifisere forbedringspotensial og styrke kontrollsystemer og -rutiner i FN-familien og store multilaterale fond. Det nor-

diske samarbeidet for å bekjempe økonomiske misligheter er utviklet videre.

Utenriksdepartementets sentrale kontrollenhet mottok og håndterte varsler om mistanke om økonomiske misligheter med tilskudd så vel som driftsmidler. Mer informasjon om dette vil bli offentliggjort i løpet av høsten 2011.

Satsingsområder 2012

Departementet vil fortsatt styrke risikostyringen i all tilskuddsforvaltning gjennom utvikling av metoder, verktøy og opplæring/bevisstgjøring.

Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 051 897	1 054 200	1 094 150
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	25 377	14 300	19 340
89	Agio	1 970		
	Sum kap. 0140	1 079 244	1 068 500	1 113 490

Kapitlet dekker bistandsadministrasjonen i Utenriksdepartementet og ved utenriksstasjonene, jf. omtale under kap. 100 Utenriksdepartementet.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker bistandsforvaltningens andel av driftskostnader for Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 1 094,15 mill. kroner.

Forslaget inkluderer lønn og driftsutgifter for 11 IKT- stillinger som overføres fra Norad til Utenriksdepartementet. Etablering av felles IKT-funksjoner for de to organisasjonene vil bidra til bedre utnyttelse av de samlede ressurser og bidra til sikrere og mer stabile datasystemer.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningsforslaget under denne posten dekker utgifter til større anskaffelser og ombygginger i departementet og ved utenriksstasjonene.

For 2012 foreslås bevilget 19,34 mill. kroner.

Post 89 Agio/disagio

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen, post 89 Agio. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3140, post 89 Disagio, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
01	Driftsutgifter	200 932	207 400	202 360
	Sum kap. 0141	200 932	207 400	202 360

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker administrasjonsutgiftene for Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad).

Norad skal bidra til å sikre høy faglig og forvaltningsmessig kvalitet i all norsk bistand, sørge for at det gjennomføres uavhengige evalueringer, kommunisere bredt om utviklingssamarbeid og resultater samt forvalte deler av norsk bistand, med hovedvekt på tilskudd gjennom norske organisasjoner.

Norad bidrar med bistandsfaglig rådgivning til hele utenriktjenesten innenfor samtlige av regje-

ringens utviklingspolitiske satsingsområder. Norad skal bidra til at hensynet til likestilling og korrupsjonsbekjempelse integreres i all bistandsvirksomhet, og til at miljø- og klimahensyn ivaretas i alle relevante sammenhenger.

11 stillinger overføres fra Norad til Utenriksdepartementet slik at IKT-funksjonene i de to organisasjonene samles i departementet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 202,36 mill. kroner.

Kap. 144 Fredskorpset

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
01	Driftsutgifter	49 232	51 700	52 650
	Sum kap. 0144	49 232	51 700	52 650

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker administrasjonsutgiftene for Fredskorpset.

Fredskorpsets kjernevirksomhet er internasjonal utveksling av unge mennesker og yrkesaktive mellom virksomheter i Norge og i sør, samt mellom land i sør, jf. omtale under kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling, post 77 Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset.

I tillegg til ordinære driftsutgifter som lønns- og personalutgifter, administrasjon og informasjonsvirksomhet, omfatter kap. 144 post 01 også programrelaterte aktiviteter som prosjektmonitorering, risikostyring og evaluering, forberedelses- og hjemkomstkurs, partner- og nettverkssamlinger samt andre interne og eksterne arrangement i nord og sør. I henhold til ny strategi for Fredskorpset som ble vedtatt i 2010, har virksomheten

blitt omorganisert. Fredskorpsets kurs- og nettverksvirksomhet vil bli revidert i 2011 og samordnet med ulike målgrupper. Som oppfølging av Norads forvaltningsgjennomgang av Fredskorpset i 2010, er det inngått nye kontrakter for kjøp av tjenester i Asia og Afrika for administrering av Fredskorpsets sør-sør-program. Det er også igangsatt revisjon av rutiner og retningslinjer. I 2012 vil Fredskorpset fokusere på økt synlighet og profilering, blant annet med tanke på økt aktivitet i Norge utenfor østlandsområdet. Likeledes vil Fredskorpset trappe opp kontakt og samordning med norske utenriksstasjoner samt med tilskuddsforvaltere, fagmiljøer og strategiske allianser i Norge.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 52,65 mill. kroner.

Programkategori 03.10 Bilateral bistand

Utgifter under programkategori 03.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
150	Bistand til Afrika	2 700 734	2 618 500	2 675 300	2,2
151	Bistand til Asia	988 861	944 500	944 500	0,0
152	Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika	456 144	500 000	500 000	0,0
153	Bistand til Latin-Amerika	220 778	190 500	190 500	0,0
	Sum kategori 03.10	4 366 517	4 253 500	4 310 300	1,3

Norge gir langsiktig bilateral bistand til land i Afrika, Asia, Midtøsten og Latin-Amerika. De mest sentrale landene for samarbeid finansiert over denne programkategorien vil i 2012 være Burundi, Etiopia, Liberia, Madagaskar, Malawi, Mali, Mosambik, Sudan, Sør-Sudan, Tanzania, Uganda og Zambia i Afrika; Afghanistan, Nepal, Pakistan, Sri Lanka og Øst-Timor i Asia; og Det palestinske området i Midt-Østen. Flere av de nevnte landene vil også motta midler fra andre budsjettposter.

Utviklingssamarbeidet er et virkemiddel for å bekjempe fattigdom og fremme bærekraftig økonomisk utvikling. Midlene skal brukes som tilskudd til finansiering av utviklingsbudsjetter, programmer og prosjekter og kan fungere som katalysator for å utløse ytterligere ressurser for utvikling ved å bidra til å fremme politiske endringer og kommersielle investeringer.

De overordnede føringene for utviklingssamarbeidet og Regjeringens satsingsområder er beskrevet under Programområde 03 Internasjonal bistand.

Programkategori 03.10 Bilateral bistand er definert som en egen tilskuddsordning med et ordningsregelverk som beskriver formålet med ordningen og hvordan den skal forvaltes. Ordningen skal i hovedsak styrke samarbeidslandenes forutsetninger og kapasitet til å bekjempe fattigdom og oppnå langsiktig utvikling i tråd med landenes nasjonale utviklingsplaner, regionale samarbeidsinitiativ og internasjonale konvensjoner.

Ordningen skal kunne benyttes fleksibelt for å utvikle velfungerende offentlige institusjoner, et aktivt sivilt samfunn og en levedyktig privat sektor. Samarbeid med myndighetene, frivillige organisasjoner, næringsliv og multilaterale organisasjoner på landnivå inngår således i varierende grad i det bilaterale partnerskapet. Samarbeidet skal også bidra til å etablere relasjoner som peker ut over tradisjonell bistand. Ordningen kan dessuten ved omfattende og akutte krisesituasjoner også benyttes til humanitære formål. Vurdering av tverrgående tema som hensynet til antikorrupsjon, kvinner og likestilling, miljø og sårbarhet for klimaendringer er obligatorisk i tilskuddsforvaltningen under denne ordningen.

Landenes egne strategier for fattigdomsreduksjon kombinert med en vurdering av områder hvor Norge kan ha en særskilt merverdi i det enkelte land, legger rammene for det langsiktige utviklingssamarbeidet. Dette danner også utgangspunktet for å fortsette arbeidet med å konsentrere innsatsen og øke arbeidsdelingen mellom givene. Et annet viktig element i prosessen for et mer effektivt utviklingssamarbeid, er å fremme mottakers eierskap og bruk av nasjonale systemer. For å styrke den demokratiske kontrollen av den statlige bistanden i mottakerlandene og for å bidra til å hindre korrupsjon, søker Norge å bidra til at den norske støtten er gjengitt i statsbudsjettet, og at faktiske utbetalinger blir gjengitt i statsregnskapet og dermed i den nasjonale riksrevisors rapporter.

Landenes ansvar for egen utvikling, betydningen av godt styresett, bekjempelse av korrupsjon, fremme av kvinner og likestilling i tråd med internasjonale og regionale konvensjoner og avtaler, og miljø- og klimahensyn, er viktige elementer i den utviklingspolitiske dialogen. Det langsiktige perspektivet på samarbeidet innebærer at det også vil kunne forekomme perioder med tilbakeslag på viktige områder. I slike perioder vil innretningen av samarbeidet måtte tilpasses og nivået reduseres.

I tråd med regjeringens klimasatsing legges det i 2012 opp til en fortsatt økning av innsatsen for fornybar energi og klimatilpasning, inkludert klimarobust landbruk. Nivået på den bilaterale støtten til utdanning skal opprettholdes som ledd i satsingen på tusenårsmål 2, utdanning, i tillegg til utdanningsstøtten gjennom multilaterale kanaler.

Mange utfordringer bl.a. knyttet til forvaltning av felles naturressurser, energiutvikling, klimatilpasning, handel, kapitalflukt, hiv og aids og regionale konflikter krever løsninger som går ut over det enkelte land. Dessuten kan land i sør ofte ha vel så stort utbytte av å dele erfaringer seg imellom som med land i nord. Støtte til regionalt samarbeid, gjennom regionale organisasjoner og gjennom samarbeid mellom to eller flere land, utgjør

derfor en viktig del av utviklingssamarbeidet under 03.10 Bilateral bistand.

Gjennom tusenårsmålene og landenes fattigdomsstrategier er det etablert et grunnlag for en sterkere resultatorientering i utviklingssamarbeidet. I oppfølgingen av bistanden legges det stor vekt på å dokumentere resultater. Der behovene for bistand er store, vil ofte også risikoen være høy. For å redusere risikoen for mangelfull måloppnåelse eller økonomiske misligheter, benyttes omfattende systemer og metoder for kvalitetssikring og evaluering av utviklingssamarbeidet.

Økonomiske misligheter skal forebygges, avdekkes, rapporteres og håndteres i overensstemmelse med prinsippet om nulltoleranse for slike misligheter.

Andelen av den bistandsrammen som foreslås bevilget over programkategori 03.10 Bilateral bistand for 2012 utgjør 15,5 pst. av bistandsbudsjettet, anslagsvis samme nivå som i saldert budsjett 2011.

For en samlet oversikt over norsk bilateral bistand i 2010 fordelt på land og budsjettpost vises til vedlegg og til norsk bistand i tall på www.Norad.no.

Kap. 150 Bistand til Afrika

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
78	Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i>	2 700 734	2 618 500	2 675 300
	Sum kap. 0150	2 700 734	2 618 500	2 675 300

Utviklingen i store deler av Afrika sør for Sahara går fortsatt i riktig retning, men bildet er sammensatt. I flere land har den betydelige økonomiske veksten fortsatt. IMF forventer at Afrika sør for Sahara samlet sett vil få en økning i BNP på 5,5 pst. i 2011, opp 0,5 pst. fra 2010 og 1,1 pst. høyere enn den globale veksten. Likevel lever fortsatt en stor del avbefolkningen i regionen i ekstrem fattigdom. Etter en langvarig trend med nedgang i antall voldelige konflikter og styrking av demokra-

tiet har det i det siste året vært økende uro og politisk ustabilitet i flere land. Levealderen har økt svakt i de aller fleste samarbeidsland, men sykdommer som malaria og hiv og aids gjør at levealderen fortsatt er lav sammenlignet med andre verdensdeler. Med dagens utvikling vil Afrika ikke nå målet om å halvere fattigdommen innen 2015. Videre antas Afrika å bli det kontinentet som vil bli hardest rammet av klimaendringer.

Tabell 10.1 Indikatorer på situasjonen i utvalgte land i Afrika

År	BNI	Forventet levealder ²	Velferds-	Barne-	Likestilling sindeks ⁵	Pst.andel	Pst.andel av	Korrupsjons- indeks ⁷
	pr. inn- bygger i USD ¹		indeksen (HDI- indeksen) ³	dødelighet pr. 1000 fødte ⁴		barn innskrevet på skole ⁶	befolknin- gen med tilgang til trygt/ forbedret drikkevann ²	
	2009	2009	2010	2009	2008	2008	2008	2010
Angola	3750	48	0,40	161	.	.	50	1,9
Burundi	150	51	0,28	166	0,626	99	72	1,8
Etiopia	330	56	0,33	104	.	79	38	2,7
Kenya	760	55	0,47	84	0,735	82	59	2,1
Liberia	160	59	0,30	112	0,766	.	68	3,3
Madagaskar	430	61	0,44	58	.	99**	41	2,6
Malawi	290	54	0,39	110	0,732	91	80	3,4
Mali	680	49	0,31	191	0,794	77*	56	2,7
Mosambik	440	48	0,28	142	0,721	80	47	2,7
Sør-Afrika	5760	52	0,60	62	0,637	93**	91	4,5
Sudan	1220	58	0,38	108	0,730	.	57	1,6
Tanzania	500	56	0,40	108	.	100	54	2,7
Uganda	460	53	0,42	128	0,704	97	67	2,5
Zambia	960	46	0,40	141	0,730	97	60	3,0

¹ BNI per innbygger etter Atlas-metoden. Kilde: World dataBank, Verdensbanken

² Kilde: World dataBank, Verdensbanken

³ Human Development Index (HDI-indeksen) viser maks. 1 og min. 0. Indeks under 0,5 regnes som lav velferd. Kilde: International Human Development Indicators. UNDP

⁴ Dødelighet pr. 1000 barn under 5 år. Kilde: Millenium Development Goals Indicators. UN Statistics Division

⁵ Gender Inequality Index. Verdi 0 tilsier ingen forskjell mellom kvinner og menn, 1 tilsier maksimal forskjell. International Human Development Indicators. UNDP

⁶ Kilde: Millenium Development Goals Indicators. UN Statistics Division

⁷ Indeks fra 0 til 10, hvor 10 viser lavest korrupsjon og 0 høyest korrupsjon. Kilde: Transparency International. Corruption Perception Index 2010.

. Tall ikke tilgjengelig

* Tall fra 2009

** Tall fra 2007

Som det fremgår av tabellen, er BNI pr. innbygger lav i de land Norge samarbeider mest med, med unntak av Angola og Sør-Afrika. De fleste har hatt en positiv utvikling i 2010. Afrikas befolkning passerte i 2009 én milliard. Befolkningsutviklingen er blant de faktorer som vil påvirke Afrikas økonomiske vekst fremover. Utviklingen i flere av Norges samarbeidsland hemmes av utbredt korrupsjon. Innsats mot korrupsjon står derfor sentralt i samarbeidet med landene.

Barnedødeligheten, dvs. dødeligheten pr. tusen fødte under fem år, er fremdeles høy, men har sunket i de fleste samarbeidsland. Nedgangen har vært særlig stor i Madagaskar, Kenya, Zambia og Mosambik. I enkelte land arbeides det med norsk støtte til vaksinekampanjer og andre tiltak spesielt rettet mot barne- og mødre-dødelighet. Norge forsetter å redusere bistanden til og legge om samarbeidet med Angola og Sør-Afrika til mer faglig rettet samarbeid. Fattig-

domsreduksjon er et hovedmål i samarbeidet med de andre landene.

Afrikanske land har i senere år lagt økende vekt på regionalt samarbeid for bedre å kunne møte kontinentets utfordringer. Den afrikanske union (AU) har blitt en sentral arena for å utvikle et verdifelleskap og å løse felles politiske og økonomiske utfordringer. AU og de sub-regionale organisasjonene viser nå større vilje og handlekraft til å reagere på ikke-konstitusjonelle maktovertagelser. Dette kom tydelig fram i forbindelse med krisen i Elfenbenskysten etter valget i november 2010 hvor det ikke ble akseptert at den sittende presidenten ikke ville gi fra seg makten til tross for at han hadde tapt valget.

Konfliktløsning og fredsbygging, miljø og klima, landbruk og matvaresikkerhet, og investeringer i infrastruktur, er høyt oppe på dagsorden for Afrikas dialog med det internasjonale samfunnet. Norge vil i 2012 opprettholde samarbeidet med AU og FNs økonomiske kommisjon for Afrika (UNECA) om klimautfordringer, og støtte opp om AUs politikktutvikling på dette området. Flere afrikanske land har tatt tak i utfordringene knyttet til styresett og korrupsjon. Korrupsjonsmistanker mot innflytelsesrike personer følges i flere tilfeller opp med etterforskning og har også ført til at ledende politikere har måttet fratrukke seg. Dette er et skritt i riktig retning, da korrupsjonsanklager tidligere stort sett ble rettet mot politiske motstandere som ikke lenger satt med makten. Korrupsjon er imidlertid fortsatt et stort hinder for fremgang og fattigdomsbekjempelse, og et svakt rettsvesen bidrar til å gjøre kampen mot korrupsjon utfordrende. Ordningen med nasjonale gjennomganger av styresett, den såkalte «African Peer Review Mechanism» (APRM), er et svar på denne utfordringen hvor Afrika selv styrer og gjennomfører prosessen. 29 land har hittil sluttet seg til ordningen.

I Afrika spiller bistand fortsatt en større rolle i finansiering av utvikling enn på øvrige kontinenter som mottar bistand. Likevel utgjør nå innenlandske ressurser en større andel av finansieringen av utviklingsformål enn bistand, hvilket er svært positivt. Det er nedlagt betydelig arbeid i å effektivisere bistanden til de afrikanske landene, blant annet gjennom oppfølging av Paris-erklæringen for bistandseffektivitet. Landenes nasjonale fattigdomsstrategier eller utviklingsplaner er fortsatt utgangspunktet for en samlet giverinnsats. I flere land gis det støtte gjennom landets egne budsjett-systemer, men dette byr på dilemmaer der det er en negativ utvikling i forhold til demokrati og

menneskerettigheter, og der offentlige finansforvaltningssystemer er svake.

I samarbeidet med land i Afrika vil regjeringens satsingsområder følges opp både gjennom egne prosjekter og som tverrgående temaer i andre programmer. Gitt landenes ulike situasjon vil innretningen av samarbeidet variere. Særlig fokus vies til kapasitetsbygging og kompetanseoverføring på områder der Norge har etterspurt kompetanse. Norge vil også fortsatt bidra til å styrke landenes evne til å levere velferdstjenester innenfor helse- og utdanningssektorene. Denne støtten vil, i tillegg til den støtten som gis gjennom multilaterale og andre kanaler, primært gis gjennom budsjettstøtte. Tiltak for å øke statens inntekter, som støtte til styrking av skattesystemer, vil også stå sentralt.

Norge gir budsjettstøtte til fem land i Afrika sør for Sahara; Burundi, Malawi, Mosambik, Tanzania og Zambia.

Krig og konflikt er fortsatt det største hinderet for utvikling, vekst og fattigdomsbekjempelse i Afrika. Støtte til konflikthåndtering og fredsbygging har derfor høy prioritet. Norge har et aktivt engasjement i Sudan og på Afrikas Horn, særlig i Somalia – samt i konfliktområder som Den demokratiske republikken Kongo og Nord-Uganda. I post-konfliktland som Burundi og Liberia bidrar Norge til gjenoppbygging og stabilisering av freden. AU har et klart mandat for fred og sikkerhet. Dette gjelder både konfliktløsning, fredsbevaring og gjenoppbygging, og organisasjonen arbeider aktivt for å bidra til dette. Fredstyrker fra AU har i senere år bl.a. vært utplassert i Darfur-provinsen i Sudan (felles med FN) og i Somalia. En sikker og stabil finansieringsordning for AUs fredsoperasjoner og et nærmere samarbeid med FN om disse operasjonene er imidlertid fortsatt en hovedutfordring. Norge vil fortsatt støtte AU med prosjekter innen kapasitetsbygging. Norge bidrar også gjennom programmet «Training for Peace» med opplæring av sivilt personell til fredsoperasjoner i Afrika. Heller ikke de sub-regionale organisasjonene har tilstrekkelig kapasitet og ressurser i forhold til de oppgaver de står overfor. Dette gjelder både De vestafrikanske staters økonomiske fellesskap (ECOWAS), Den østafrikanske sammenslutningen (IGAD) og Utviklingskommisjonen i det sørlige Afrika (SADC).

Mangel på tilstrekkelig og stabil energitilførsel er et hinder for vekst, investeringer og utvikling på det afrikanske kontinentet. Samtidig er mange av landene rike på petroleumsressurser og vannkraft, og har et uutnyttet potensial når det gjelder fornybar energi. Norge har kompetanse på disse

områdene og er en etterspurt partner. Gjennom de to initiativene Olje for utvikling og Ren energi for utvikling kanaliseres midler til å bistå landene i å utnytte ressursene effektivt og bærekraftig. På petroleumssiden vil den norske støtten fortsatt prioritere forsvarlig forvaltning av ressurser hvor godt styresett, anti-korrupsjon og miljø står sentralt. På kraftsiden vil det gis støtte til nasjonale og regionale tiltak. Dette er også et bidrag til å bedre rammebetingelsene for privat sektor. I det sørlige Afrika støtter Norge SADCs arbeid innenfor kraftsektoren, og i Nilen-samarbeidet har Norge en lederrolle i å fremme regional krafthandel. En forutsetning for slik samhandel er at de ni Nilenlandene får på plass en politisk avtale om felles forvaltning av vannet i Nilen. Dette vil være særlig viktig for samarbeidet mellom Etiopia og Egypt/Sudan om en fredelig utnyttelse av vannressursene i Blå-Nilen. Forhandlingene om denne avtalen er nå i sluttfasen. Det arbeides også med å bistå samarbeidsland med utvikling av fornybar energi som vind-, bio- og solenergi. Fornybar energi er også en del av klimasatsingen, og prosjekter som kan godkjennes under Kyotoprotokollens regelverk for klimakvoter er et ledd i dette.

Klimaendringer og miljøforringelse vil være blant de største utfordringene for Afrika de neste tiår. Støtten som bidrar til klimatilpasning og forebygging av miljøforringelse har blitt trappet opp, som gjennom økt fokus på klimarobust landbruk og fornybar energi. På dette området planlegges ytterligere opptrapping. Bærekraftig forvaltning av energi, vannressurser, marine ressurser og landbruk står sentralt. I landbrukssektoren støttes tiltak for bredere inntektsgrunnlag samt større motstandsdyktighet mot tørke. Dette bidrar til å forebygge matvarekriser. Norge ønsker å styrke Afrikas stemme i klimaforhandlingene, og støtter i denne sammenheng African Climate Policy Centre (ACPC) i UNECA som er en del av det regionale samarbeidet mellom AU, UNECA og Den afrikanske utviklingsbanken (ClimDev Africa). Kongo har samordningsansvaret for afrikanske posisjoner i klimaforhandlingene på ekspertnivå. Norge finansierer via UNDP det kongolesiske klimaforhandlings-sekretariatet i Kinshasa. Fiskeriresursforvaltning støttes blant annet gjennom oppdrag med forskningsfartøyet Fridtjof Nansen. Videre har Norge støttet Somalia og flere land i Vest-Afrika i arbeidet med å fremlegge dokumentasjon vedrørende landenes kontinentalsokkel utenfor 200 nautiske mil til Kommisjonen for kontinentalsokkelens yttergrenser.

Kvinneres stilling er svak i de fleste afrikanske land, og støtte til kvinner og likestilling vil fortsatt

ha høy prioritet. Innsatsen vil innebære både integrering av kjønnsperspektivet i samarbeidet generelt og støtte til særskilte tiltak. Bekjempelse av kjønnslemlestelse inngår som et viktig satsingsområde med støtte til landspesifikke tiltak i åtte land; Egypt, Etiopia, Eritrea, Kenya, Mali, Somalia, Sudan og Tanzania. I tillegg til dette støttes arbeidet mot kjønnslemlestelse gjennom multilaterale tiltak, blant annet via FNs befolkningsfond (UNFPA) og UNICEFs felles program som har en målsetting om å bekjempe kjønnslemlestelse i 17 land i Afrika. Innsatsen gir resultater med dokumentert nedgang blant annet i Etiopia, Eritrea, Kenya og Tanzania. Hiv og aids-epidemien er fortsatt en stor utfordring for Afrikas utvikling. I tillegg til støtten gjennom globale initiativ og noen nasjonale tiltak, bidrar Norge gjennom et svensk-norsk team med særskilt kompetanse på hiv og aids. Disse arbeider regionalt i Afrika sør for Sahara.

Kampen mot korrupsjon må fortsatt stå sentralt i Norges samarbeid med afrikanske land. Dette gjelder både i egne prosjekter, ved budsjettstøtte, i dialogen med myndighetene og gjennom støtte til særskilte tiltak. Det gis støtte til enkelte afrikanske land i deres gjennomføring av Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), som har til formål å sikre åpenhet og kontroll med inntektsstrømmene fra utvinningsindustrien til myndighetene. I dag har over 20 afrikanske stater kvalifisert seg som kandidater til EITI, blant annet Liberia, Madagaskar, Mali, Mosambik, Tanzania og Zambia. Norge vil også støtte demokratiske institusjoner og systemer, herunder uavhengige medier, som kan fremme en effektiv stat og bidra til at korrupsjon bekjempes.

Post 78 Regionbevilgning for Afrika, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Burundi

Burundi er i dag et betydelig mer stabilt land enn i 2007, da det norske engasjementet ble styrket. Mens borgerkrigen, som ble avsluttet i 2005, i stor grad ble ansett som en etnisk konflikt, er dagens konfliktlinjer mer politiske. Det ble i 2010 gjennomført lokalvalg, presidentvalg, valg til nasjonalforsamling og senat. Det ble rapportert om enkelte uregelmessigheter, men ikke av en slik art at de antas å ha hatt vesentlig betydning for de endelige resultatene. Opposisjonen fremmet påstander om valgfusk og trakk seg fra valgene etter at resultatene fra første valgrunde (kommune-

nevalget) ble kjent, Det er flere bekymringsfulle trekk når det gjelder menneskerettighetene; arrestasjoner og trakassering av opposisjonelle og journalister, økende bruk av tortur og tilfeller av utenomrettslige henrettelser.

Landet har oppnådd en viss økonomisk stabilitet og vekst (3,9 pst. i 2010). Landbruket, som sysselsetter over 90 pst. av befolkningen, har gjennomgående lav produktivitet. Fra 2004 har myndighetene gjennomført økonomiske reformer støttet av Verdensbanken og IMF. Gratis grunnskole og gratis helsetjenester for barn under 5 år og gravide kvinner er innført.

Norsk støtte kanaliseres i hovedsak som budsjettstøtte gjennom Verdensbanken, samt gjennom FN og norske frivillige organisasjoner. Støtten har spesielt fokus på seksualisert vold samt tiltak rettet mot varige løsninger for tidligere flyktninger og internt fordrevne. (jf. også omtale under kap. 162 Overgangsbistand).

Etiopia

Etiopias økonomiske vekst fortsatte også i 2010 med ca. 8 prosent. Landet er i gang med omfattende utbygging av transport- og energiinfrastruktur, landbruk og industri. Sentralt i Etiopias gjeldende femårsplan står byggingen av en kontroversiell ny dam på Blånilen som skal firedoble den nasjonale produksjonskapasiteten for vannkraft. Planen berører et norskfinansiert prosjekt oppstrøms for den nye dammen. En av forutsetningene for femårsplanen er økte skatteinntekter, men en kraftig devaluering av valutaen høsten 2010 samt høye globale mat- og energipriser har gitt økonomisk ustabilitet gjennom økt inflasjon, prisstigning og tiltagende arbeidskonflikter.

Etiopia er på god vei til å nå tusenårsmålene 1 (utryddelse av ekstrem fattigdom og sult), 2 (utdanning for alle), 6 (bekjempe HIV/AIDS, malaria og andre sykdommer), og 8 (bygging av et globalt partnerskap for utvikling). Det er også sannsynlig at Etiopia vil nå tusenårsmålene 4 (Reduksjon av barnedødeligheten) og 7 (Sikre en miljømessigbærekraftig utvikling).

I partnerskap med Etiopia har Norge trappet opp innsatsen mot kjønnslemlestelse og for ungdoms rettigheter, spesielt jenter, i landet. Disse programmene bidrar til at Etiopia gjør fremskritt i forhold til tusenårsmål 3, 5 og 6.

Innenrikspolitikken domineres av regjeringspartiet (EPRDF) som har styrt landet i tjue år. Partiet er nærmest alene i parlamentet etter valget i mai 2010. Valgobservatører, frivillige organisasjoner og internasjonal presse kritiserte EPRDF for å

ha innsnevret det demokratiske rom i årene foran valget og gjort utstrakt bruk av statens ressurser under valgkampen. Opposisjonen er splittet og svak. Det er viktig å opprettholde fokus på behovet for demokratisk utvikling frem mot neste parlamentsvalg i 2015.

Norge koordinerer utviklingssamarbeidet til Etiopia med andre bilaterale givere, FN og Verdensbanken innenfor giverlandsgruppen Donor Assistance Group (DAG). Sektorene som Norge prioriterer er hovedsakelig energi, miljø, klima og forvaltning av naturressurser, samt demokrati og godt styresett. Bistanden til kvinner og likestilling ble også trappet opp i 2010. Det gis dessuten støtte til regionalt samarbeid om vann- og ressursforvaltning.

Enkelte internasjonale NGOer og medier har kritisert Etiopia for å forskjellsbehandle mottakere av internasjonal bistand på lokalt nivå avhengig av partibok. Kritikken settes i sammenheng med kritikk av demokrati- og menneskerettighetssituasjonen i landet. Både Etiopia og giverlandene har avvist at systematisk misbruk av bistand forekommer, men enkelttilfeller kan likevel ikke utelukkes. Giverlandene arbeider med å videreutvikle sine kontrollmekanismer i Etiopia.

Liberia

President Ellen Johnson Sirleafs regjering har fortsatt arbeidet med gjenreising av økonomien, gjenoppbygging av infrastrukturen og sosiale tjenester. Den økonomiske veksten økte med 1,7 pst. til 6,3 pst. i 2010. Landet er et av verdens fattigste og korrupsjon er fortsatt utbredt. Pressen er relativt fri, men det er fortsatt store utfordringer når det gjelder menneskerettigheter. Rettssikkerheten er mangelfull, fengselsforholdene dårlige og sikkerheten for befolkningen generelt svak. Kjønnsbasert vold er meget utbredt.

Fredsbyggingen i landet er likevel kommet relativt langt, takket være FNs betydelige innsats på en rekke viktige områder og et tett samarbeid med Liberias myndigheter, som har vist en avgjørende reformvilje. Norge har bidratt til FNs innsats.

Sannhetskommisjonens rapport av 2009 om forbrytelser og brudd på menneskerettighetene under borgerkrigen skulle følges opp av en nasjonal menneskerettighetskomisjon. Dette har ikke skjedd grunnet manglende politisk vilje, og mange ønsker ikke fokus på krigsforbrytelser. Antall FN-soldater er trappet ned fra 15 000 til 8000. Det skal avholdes valg av president og nasjonalforsamling høsten 2011. Valget blir en viktig test for det unge demokratiet.

Norsk støtte til Liberia er konsentrert om elektrisitetsforsyning, opplæring av politiet, med særlig fokus på vold mot kvinner og barn, samt styrking av kvinners stilling.

Madagaskar

Maktskiftet på Madagaskar i 2009 ble av det internasjonale samfunn ansett som et statskupp. De fleste land anerkjenner ikke det nåværende regimet. I november 2010 ble det holdt folkeavstemning om ny grunnlov. Avstemningen ble ikke vurdert som fri og rettferdig.

Forsøk på forhandlinger mellom lederen for *de facto*-regjeringen og tidligere presidenter i landet har ikke ført fram. Mindre bistand etter statskuppet og sterkt reduserte inntekter fra skatter og avgifter har medført en markant nedgang i offentlige tjenesteyting. Landet har hatt en negativ økonomisk vekst de siste årene, men det forventer økte inntekter fra blant annet gruvesektoren.

Den politiske krisen er blitt ledsaget av økt korrupsjon. Opposisjonsledere er blitt fengslet. Madagaskar har store utfordringer knyttet til kvinners rettigheter, herunder eiendomsrett til jord. Økt fattigdom har kraftig forsterket presset mot landets naturressurser. Ulovlig hogst av tropisk tømmer og salg av verneverdige dyrearter er sentrale utfordringer.

Norge frøs stat-til-stat-bistanden etter kuppet. Norsk støtte til utdanning opprettholdes gjennom FN og frivillige organisasjoner. I tillegg gis det gjennom frivillige organisasjoner støtte innenfor skog/klima og til kvinners deltakelse i politiske prosesser.

Malawi

Malawi hadde også i 2010 god økonomisk vekst med 6,7 pst. Uranutvinning har bidratt til økte eksportinntekter. Landet er verdens største produsent av burleytobakk. WHO's forbud mot tilsetningsstoffer i tobakk har ført til økt fokus fra flere hold på nødvendigheten av å fremme større mangfold i jordbruksproduksjonen. Malawi har valutamangel og rammebetingelsene for privat sektor er fortsatt vanskelige. Myndighetenes innsats for økt matvaresikkerhet har likevel gitt flertallet av befolkningen et styrket livsgrunnlag. Klimatilpasning er prioritert av malawiske myndigheter og det er økt interesse for klimarobust landbruk.

Malawi har hatt noe framgang på Transparency Internationals korrupsjonsindeks, men betydelige utfordringer gjenstår. Landets valg-

kommisjon ble suspendert i desember 2010, anklaget for økonomisk misligheter og korrupsjon. Kommisjonen ble satt i funksjon igjen sent på våren 2011, men det er fortsatt uklart når utsatte lokalvalg skal avholdes. Det har vært en negativ utvikling når det gjelder menneskerettigheter. Dette har vanskeliggjort samarbeidet og dialogen med giverne. Vold og overgrep mot kvinner og barn, svak beskyttelse av minoriteters, ikke minst homofiles, rettigheter, samt dårlig rettssikkerhet og fengselsforhold, er store utfordringer. Kvinners deltakelse i beslutningsprosesser på alle nivåer er fortsatt lav.

Norsk støtte til Malawi er konsentrert om styresett, inkludert budsjettstøtte, helse, miljø- og naturressursforvaltning med fokus på klimarobust landbruk. Kvinners rettigheter og likestilling står også sentralt og tiltak for å bekjempe vold mot kvinner, menneskehandel og diskriminering av minoriteter inngår i samarbeidet.

Mali

Malis økonomiske vekst økte i 2010 til 5 pst., blant annet som resultat av økte gullpriser og gode landbruksavlinger. Landet er imidlertid et av verdens fattigste og er påvirket av krisen i Elfenbenskysten. 80 pst. av sysselsettingen er i jordbruket og ungdomsledigheten er høy.

Mali representerer stabilitet og demokrati i en urolig region til tross for store sikkerhetsutfordringer nord i landet. En ny regjering ble utnevnt i april 2011 som ledd i presidentens arbeid for å bekjempe korrupsjon i statsapparatet. Det vil bli avholdt presidentvalg i 2012.

Krav om økt lokalt selvstyre, frustrasjon over sosial og økonomisk marginalisering samt kriminalitet og nærværet av terrornettverk utgjør et komplekst bakteppe for situasjonen i Nord-Mali. Kidnapping av vestlige statsborgere skjer jevnlig. Samtidig har narkotika-, menneske- og våpen-smugling tiltatt. Konflikten i Libya har også ført til spredning av tungvåpen til terrornettverket i Nord-Mali. Det høye antall uregistrerte fødsler, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap er utfordringer for barns og kvinners rettigheter. Kvinners deltakelse i politikken er fortsatt svak selv om landets nye regjering har en kvinnelig statsminister.

Et utvidet norsk engasjement er under oppbygging med vekt på utvikling og stabilisering i nordområdene. Utviklingssamarbeidet fokuserer på lokaldemokrati, konfliktforebygging, klimarobust landbruk og naturressursforvaltning.

Mosambik

Landet kan vise til fortsatt god økonomisk vekst på 6,5 pst. i 2010. Den positive utviklingen i olje- og gasssektoren har fortsatt med nye offshorefunn. Det har vært betydelige investeringer i gruvesektoren og fra 2012 ventes skatteinntektene fra kullgruvene å øke. Andelen av statsbudsjettet som finansieres gjennom landets egne midler har økt til 55 pst., noe som har ført til redusert bistandsavhengighet. Det har likevel vært noe økning i fattigdommen. I 2010 brøt det ut voldelige demonstrasjoner mot varslede prisøkninger. Myndighetene iverksatte deretter strakstiltak mot fattigdom i urbane områder. Tørke, flom og sykkloner gjentar seg nesten årlig og vil ventelig forverres ved klimaendringer.

Regjeringspartiet Frelimos posisjon er styrket etter valgene i 2009. Opposisjonen og det sivile samfunnet er svakt organisert og har begrenset handlingsrom. Rettsystemet er meget svakt. Tradisjonell konfliktløsning er formelt anerkjent som et alternativ og er i mange tilfeller det eneste tilgjengelige. Det vises politisk vilje til formell likestilling, men avstanden mellom lovverk og praksis er fortsatt betydelig. Mosambik er både opprinnelses- og transitland for handel med kvinner og barn. En nasjonal handlingsplan mot korrupsjon har eksistert siden 2006, men gjennomføringen har vært begrenset.

Norsk støtte til Mosambik er konsentrert om godt styresett, inkludert budsjettstøtte, energi og fiskeri. Satsing på fornybar energi står sentralt. Styrking av menneskerettigheter, særlig kvinners rettigheter, og rammebetingelser for økonomisk vekst i privat sektor, vektlegges.

Somalia

Somalia har vært preget av politisk kaos, med krigs- og voldshandlinger, og mer eller mindre kontinuerlig humanitær krise siden Siyad Barres regime ble styrtet i 1991. Siden da har landet ikke hatt noen fungerende nasjonal regjering. Etter en rekke mislykkede forsøk på å få til en freds- og forsoningsløsning, ble det i 2004 dannet et såkalt føderalt overgangsregime, som ble støttet av de fleste daværende klan- og militslederne. På grunn av situasjonen i Mogadishu, hvor islamistiske grupper etter hvert tok makten, var det likevel først etter en etiopisk militærintervensjon ved årsskiftet 2006/2007 at de nye føderale overgangsmyndighetene kunne etablere seg i hovedstaden.

Den mest ytterliggående del av islamistbevegelsen, kalt «al-Shabaab», fortsatte imidlertid

kamphandlingene, også etter at de etiopiske styrkene i januar 2009 trakk seg ut og overgangsmyndighetene fikk en bredere politisk basis, med en moderat islamistleder som president. Også denne regjeringen har imidlertid vært svak, og preget av indre stridigheter, og har vært helt avhengig av støtte fra den afrikanske fredstyrken AMISOM. I august 2011 lyktes det overgangsmyndighetene, ved hjelp av AMISOM, igjen å få kontroll over hele Mogadishu.

Somaliland brøt i 1991 ut fra unionen med resten av Somalia, og erklærte seg som en egen stat. Somaliland har lyktes å skape stabilitet innen sitt område, men har ikke oppnådd internasjonal anerkjennelse. Også innenfor den autonome statsdannelsen Puntland i nordøst-Somalia er det stort sett politisk stabilitet, men dette er samtidig det område hvor sjørøverivirksomheten er mest omfattende. Fra norsk side har man det siste året samarbeidet med Somaliland og Puntland.

Somalia er svært hardt rammet av tørken på Afrikas Horn. Mange millioner mennesker er på flukt, og tilgang på rent vann og matvarer er begrenset. Norge er blant de landene som har bidratt med mest penger til sultkatastrofen: hittil omkring 620 mill. kroner i 2011. Midlene kanaliseres gjennom FN-systemet og ulike frivillige organisasjoner. Miljø- og utviklingsminister Solheim besøkte Mogadishu i september 2011 i forbindelse med den humanitære krisen. Tørkens katastrofale konsekvenser i Somalia må sees i sammenheng med den langvarige interne konflikten. Mangelen på en fungerende sentralmyndighet har begrenset evnen til å iverksette langsiktige tiltak for tørkeberedskap, og å gjennomføre konkrete tiltak for å bygge lokal motstandskraft. Norge vil intensivere langsiktige utviklingstiltak som senker sårbarheten for værvariasjoner, samtidig som vi fortsetter å støtte opp om å styrke myndighetene sentralt og lokalt.

Norge har gjennom en årrekke støttet aktivt opp om arbeidet for fred- og forsoning i Somalia, bl.a. gjennom FN og Den internasjonale kontaktgruppen for Somalia (ICG). Gjennom UNDP og andre internasjonale samarbeidspartnere, samt norske frivillige organisasjoner, har en også støttet tiltak for demokrati- og institusjonsbygging, for utdanning og for å fremme økt sysselsetting. Det vil bli lagt opp til å øke støtten til de mer stabile områdene som Somaliland og Puntland.

I 2010 ga Norge dessuten 8 mill. kroner gjennom et støttefond opprettet av den internasjonale kontaktgruppen mot sjørøveri (CGPCS). Midlene benyttes av UNODC og UNDP til å styrke Somalia og østafrikanske lands kompetanse og kapasitet til

å etterforske kapringer, gjennomføre rettsaker mot sjørøvere og tilby soning som oppfyller internasjonale menneskerettighetsstandarder. På sikt er det et mål at hele straffeprosessen skal finne sted i Somalia, inkludert soningen, men på kortere sikt arbeides det for at flere land i Øst-Afrika skal ta imot sjørøvere ved sine domstoler.

Sudan

Den politiske situasjonen i Sudan i 2010 var preget av at man nærmet seg avslutningen på interimsp perioden for fredsavtalen (CPA). Etter valgene i april flyttet det politiske fokuset seg mot forberedelsene av folkeavstemningen i Sør Sudan. Denne ble avholdt i januar 2011 og et overveldende flertall stemte for løsrivelse. Sudan ble offisielt delt i to land den 9. juli 2011 med deltagelse fra bl.a. HKH Kronprins Haakon og miljø- og utviklingsminister Solheim. Sør-Sudan er den 193. staten i verden og det 54. landet i Afrika. Imidlertid er sentrale spørsmål i forholdet mellom Sudan og Sør-Sudan fortsatt uløst, deriblant oljespørsmål, statsborgerskap, grensespørsmål, sikkerhet, samt gjeld og valuta.

Norges har siden sent på 90-tallet engasjert seg i konflikten i Sudan. Norge vil fortsatt være sterkt engasjert for å finne politiske løsninger på konflikter internt i de to landene, og mellom dem. Norske ressurspersoner bistår AU-panelet, som ledes av Sør-Afrikas tidligere president Thabo Mbeki, på to sentrale områder: olje-sektoren og sikkerhet. Norge samarbeider både med AU-panelet, og med USA og Storbritannia, for å finne løsninger som legger grunnlag for to levedyktige stater.

Det er store utfordringer for økonomien i forbindelse med delingen av Sudan. Uten Sør mister Sudan storparten av oljeinntektene, som innebærer et kraftig fall i valutainntekter og reduserte inntekter til statsbudsjettet.

Den humanitære situasjonen i deler av Sudan er fortsatt meget alvorlig. Om lag to millioner internt fordrevne lever fortsatt i leire, primært i Darfur, og opp mot fem millioner mennesker i denne regionen var avhengig av ekstra matforsyning i kortere eller lengre perioder i 2010. Sommeren 2011 har det vært konflikter på nordsiden av den nye grensen, bl.a. i Sør-Kordofan/Nubafjellene, som har ført til at nærmere 200 000 har blitt internt fordrevne. Arbeid for beskyttelse av sivile, spesielt knyttet til seksuelt basert vold, ses på med sterk mistenksomhet fra myndighetenes side, og humanitære organisasjoner har et meget lite handlingsrom. Over 150 000 sørsudanere

bosatt i Nord-Sudan valgte å vende tilbake til Sør-Sudan i forkant av folkeavstemningen, og ytterligere vel 100.000 dro sørover de første tre måneder av 2011. Det forventes nye store returstrømmer av sør-sudanese utover i 2011.

Menneskerettighetssituasjonen har hatt negative trekk i mange år, men ble forverret etter valgene i april 2010, bl.a. ved innstramming av pressefrihet. Sudan var oppe til behandling i FNs Menneskerettighetsråd i mai 2011, og ble av Norge og flere land oppfordret til å samarbeide med ICC, styrke rettsvesenet, sikre en fullstendig implementering av CPA (fredsavtalen) inkludert demokratisk utvikling, revidere nasjonal lovgivning knyttet til sikkerhet og grunnleggende rettigheter som ytrings- og pressefrihet, religionsfrihet, kvinner og barns rettigheter. Myndighetene i Khartoum mottok i alt 189 anbefalinger, mens myndighetene i Juba mottok 33.

Tradisjonelt er sudanesiske politikk og samfunnsliv mannsdominert (dvs. både i nord og sør). Selv om grunnloven fastsetter at alle innbyggere har like rettigheter, åpner sharia-lovgivning i Sudan for sterk kontroll av kvinner. Husholdsundersøkelsen i 2009 viste at 48 pst. av kvinner mot 27 pst. av menn over 15 år er analfabeter: De tilsvarende tallene for Sør Sudan er 84pst. av kvinner og 60 pst. av menn som er analfabeter. Kvinner fra øvre samfunnslag har imidlertid tilgang til utdanning, innehar ledende stillinger i samfunnet, og ferdes fritt i urbane strøk.

Sudan lider av mangel på vann, avskoging og tap av biologisk mangfold grunnet krig, jakt, jorderosjon, forørkning, og periodisk tørke forverret av global oppvarming. Politisk engasjement og forståelse for miljømessige dimensjoner og trusler er fortsatt svakt. Korrupsjon er utbredt i Sudan. Landet var før deling rangert nesten helt på bunnen som nr 172 av 178 land på Transparency Internationals korrupsjonsindeks for 2010.

Norsk utviklingssamarbeid med Sudan skal bidra til å støtte opp under den brede fredsprosessen. Innsats for stabilitet står sentralt, samt opptrapping av bistanden til de tre grenseområdene: Sør-Kordofan, Abyei og Blå-Nilen. Bistand til petroleumssektoren videreføres.

Sør-Sudan

Den nye selvstendige staten «Republic of South Sudan» ble erklært 9. juli 2011. Denne historiske hendelsen markerer slutten på en av Afrikas lengstvarende og mest blodige borgerkriger. Norge har hatt en sentral rolle i fredsprosessen som ledet frem til uavhengighet. Sør-Sudan står

foran en unik mulighet til å kunne «starte på nytt» – landets ledere kan vise hva de mener er viktig og hvordan de vil nå ut til og mobilisere folket. Men det er viktig å være klar over at utfordringene er meget store, knapt noe land har startet med et svakere institusjonelt utgangspunkt og så liten kapasitet som Sør-Sudan. Det vil ta tid å snu en lang historie preget av utbytting, isolasjon, manglende utvikling og krig til en nasjon som står samlet om en felles utviklingsvei. Mye vil avhenge av landets ledere og deres evne til å inkludere, prioritere og ta de vanskelige beslutningene også når det gjelder bekjempelse av korrupsjon og etablering av rettssikkerhet.

Hvordan Sør-Sudan vil utvikle seg fremover vil i stor grad avhenge av hvilken start den nye staten får. Vil partene i fredsavtalen CPA fra 2005 ha klart å inngå en ny avtale om fremtidig samarbeid? Vil FN få på plass en fredsbevarende styrke på grensen mellom Nord og Sør? Vil militsene bli avvæpnet? Vil statsapparatet innfri folks forventninger om bedre skoler, bedre helsetjenester og sikkerhet? Vil de politiske lederne klare å legge grunnlag for en felles nasjonal identitet? Vil de klare å mobilisere befolkningen til å stå samlet bak en utvikling eller vil landet være preget av fortsatt etnisk basert uro, misnøye og mistillit?

Det er uro i områder langs grensen mot Sudan, og i enkelte delstater har flere tusen blitt drept i sammenstøt mellom ulike grupper. Det er fremdeles lokale militsgrupper som kjemper mot SPLA, Sør-Sudans hær. President Salva Kiir har gjentatte ganger tilbudt amnesti for opprørere. I forhandlingene med Sudan er Sør-Sudan særlig opptatt av å få på plass en avtale om sikkerhet, grensen og Abyei-området. De ønsker en pakkeløsning der de økonomiske spørsmålene inngår (olje, gjeld, valuta). Myndighetene i Sør-Sudan arbeider, med støtte fra internasjonale partnere, med å få på plass prioriterte kjernefunksjoner for den nye staten og å bestemme hvilke utviklingstiltak de vil prioritere for å svare på folks store forventninger.

Sør-Sudan vil i utgangspunktet være en nasjon med relativt store inntekter, men samtidig være en ekstremt oljeavhengig økonomi, og med svært lav indeks for «menneskelig utvikling», dvs svært høy fattigdom og matunderskudd, svært lav lese- og skrivekunnskap, svært høy barne- og mødre-dødelighet, svært svak infrastruktur osv. Den største utfordringen blir å gå fra en situasjon der folk overlever på grunn av humanitær bistand og oljeinntekter til en utvikling basert på bred økonomiske vekst.

Sør-Sudans grunnlov garanterer kvinners rettigheter, men tradisjonell lov og tår med krig motarbeider realiseringen av disse rettighetene. Kvinner og unge jenter er utsatt for tvangsekteskap, vold i hjemmet, og voldtekt. Færre jenter enn gutter går på skole. Deres sårbarhet er ytterligere forverret der det er etniske konflikter og i grenseområdene mot nord Sudan. I disse situasjoner blir voldtekt ofte brukt som et virkemiddel i krigen.

Norsk utviklingssamarbeid med Sør-Sudan skal bidra til å støtte opp under stats og nasjonsbygging og konfliktforbygging. Innsats for stabilitet, gjenoppbygging og institusjonsbygging er sentralt. Innsatsen konsentreres spesielt rundt kapasitetsbygging, tjenestelevering/utdanning og økonomisk utvikling/naturressursforvaltning.

Tanzania

Valg på president og nasjonalforsamling ble tilfredsstillende gjennomført i 2010. Det var særlig positivt at valget på Zanzibar ble avholdt uten vold og at en samlingsregjering nå er på plass på øyene. Jakaya Kikwete ble gjenvalgt som president for Tanzania (unionen) for en ny femårsperiode, men presidenten og regjeringspartiet CCM må akseptere en klart sterkere opposisjon. Meget lav valgoppslutning kan anses som en protest mot korrupsjon og manglende evne fra regjeringen til å heve levestandarden for de fattigste. Kvinner er godt representert i nasjonalforsamlingen (rundt 30 pst.), men de fleste gjennom reserverte plasser. Kvinner innehar om lag 20 pst. av ministerpostene.

Andelen fattige ble knapt redusert i 2010, selv om den økonomiske veksten var god med 6,5 pst. Utenlandske investeringer økte med 16 pst. Skatteregimet for gruvesektoren ble noe justert, men fremstår fremdeles som sjenerøst overfor selskapene. Norge støtter arbeidet med økt åpenhet om inntekter og betaling av skatt i gruve- og gasssektoren. Økt produktivitet i landbruket er prioritert av regjeringen, men Tanzania sliter med å forbedre rammebetingelsene for privat sektor. Landet styrket seg noe på Transparency Internationals korrupsjonsindeks. Antall anmeldelser for korrupsjon har imidlertid steget og anti-korrupsjonsbyrået PCCB har økt sin aktivitet. I 2010 ble en mellomleder i Sentralbanken dømt til to års fengsel for korrupsjon i tilknytning til et stort byggeprosjekt. En ny lov som skal bidra til mer åpenhet om valgfinansiering ble vedtatt.

Den norske innsatsen er rettet mot energi og miljø/skog/klima, samt budsjettstøtte. I tillegg er regjeringens satsing på tusenårsårene knyttet til

å bekjempe barne- og mødredødelighet et viktig innsatsområde i Tanzania. Godt styresett prioriteres gjennom arbeid for antikorrupsjon og bedre offentlig finansforvaltning.

Uganda

I løpet av de siste 10 årene har Uganda kunnet vise til en sterk økonomisk vekst og stabil makroøkonomisk styring. Uganda har samtidig gjennomført flere strukturelle reformer som har åpnet for privat næringsvirksomhet. Etter en økning i den økonomiske veksten på nær 9 pst ved årtusenskiftet ble den i 2009/2010 redusert til 5,8 pst. Den sterke befolkningsøkningen på 3,4 pst per år fører imidlertid til at den totale effekten av veksten blir redusert.

Uganda har allerede nådd FNs tusenårsmål om å redusere ekstrem fattigdom til under 25 pst. av befolkningen. Uganda er også i ferd med å oppnå FNs delmål om halvere andelen av befolkningen som sulter, dog med store regionale forskjeller. Fremgangen når det gjelder andre sosiale indikatorer og delmål – for eksempel barnedødelighet og forbedring av helsen til gravide og fødende kvinner – har imidlertid ikke vist tilsvarende fremgang.

Etter president-, parlaments- og lokalvalgene i februar/mars 2011 må det, til tross for visse negative trekk ved valget, konkluderes med at regjeringspartiet NRM har bekreftet sin overlegne stilling. Det er sterke motkrefter i sivil samfunn og i media, men deres innsigelser har liten reell gjennomslagskraft i møtet med NRMs dominerende stilling i parlament og regjering.

Korrupsjon forblir et av Ugandas største hinder for effektiv tjenesteyting og evne til å tiltrekke seg investeringer. Lover og institusjoner er blitt bedre, men mye tyder på at anti-korrupsjonsarbeidet i Uganda ikke har den nødvendige politiske forankring og støtte. Uganda ligger på samme nivå som andre land i regionen.

Det var i 2010 flere tilfeller av uheldig utvikling i styresettet ved viktige nasjonale institusjoner hvor Norge har vært en sentral giver i oppbyggingen. Både i Electricity Regulatory Authority, Uganda Wildlife Authority og National Forestry Authority har politiske myndigheter involvert seg i drift og beslutninger på en uheldig og ulovlig måte. Giversamfunnet har tatt opp styresettproblemene i alle tre institusjoner med landets statsminister, som har grepet inn på en konstruktiv måte.

Menneskerettighetssituasjonen i Uganda ble ikke vesentlig endret i 2010. Utviklingen innenfor

sentrale områder som mediafrihet og respekt for retten til å organisere politiske demonstrasjoner går i negativ retning. Det er imidlertid forbedringer på det sosiale og kulturelle området, og flere viktige lover for å forbedre kvinners stilling trådte i kraft i 2010.

Befolkningens holdning til seksuelle minoriteter representerer fortsatt et stort problem. Norge har bl.a. sammen med andre bistandsgivere engasjert seg sterkt overfor ugandiske myndigheter for å forhindre vedtakelsen av et privat lovforslag i det ugandiske parlamentet som var sterkt diskriminerende overfor seksuelle minoriteter. Det er grunn til å tro at det internasjonale presset bidro til at forslaget ikke ble tatt opp til votering av det sittende parlamentet. Det er uklart hvorvidt saken vil bli behandlet av det nye parlamentet, eventuelt i en noe modifisert form.

Myndighetenes plan for gjenoppbygging i Nord-Uganda, hvor Norge er en betydelig bidragsyter, har ført til en betydelig økning av overføringer til regionen. Nord-Uganda og spesielt Karamoja, ligger likevel langt bak resten av landet når det gjelder økonomiske levekår. Det er lite trolig at man vil få en fornyet konflikt i Nord-Uganda.

Hovedinnsatsområdene for utviklingssamarbeidet med Uganda i 2012 vil være miljø/skog, oljeforvaltning og fornybar energi, kvinner og likestilling samt styresett, fred, forsoning og gjenoppbygging av Nord-Uganda. Regjeringens initiativ Ren energi i utviklingssamarbeidet legger opp til betydelig økning i energibistanden i årene fremover. Bekymring for styresettutviklingen gjør at budsjettstøtten ikke vil bli videreført til 2012.

Zambia

Innenrikspolitisk var Zambia i 2010 preget av posisjonering foran valgene som finner sted i siste halvår 2011. Regjeringspartiet Movement for Multiparty Democracy har hatt regjeringsmakten i 20 år.

Zambia har hatt robust økonomisk vekst i elleve år på rad. IMF har gitt myndighetene ros for god økonomisk styring. Internasjonal bistand til Zambia er redusert til 4 pst. av BNP. Det antas at tallet vil synke ytterligere de neste år. Landet fikk i 2011 status som mellominntektsland av Verdensbanken. Zambia er ledende i regionen når det gjelder klimarobust landbruk. Til tross for god makroøkonomisk framgang og noe økte skatteinntekter, godt hjulpet av rekordavlinger i landbruket og høye kopperpriser, er fattigdommen fortsatt stor, særlig på landsbygda.

Korrupsjon er fremdeles et alvorlig problem og bedre styresett er avgjørende for forsvarlig forvaltning av naturressursene. Reformen i landbruk, energi, og offentlige forvaltning er preget av forsinkelser. Zambia har langt igjen for å bedre kvinners situasjon og oppnå likestilling. Forholdene for seksuelle minoriteter er vanskelige.

Norsk støtte til Zambia er konsentrert om styresett, inkludert budsjettstøtte og styrking av skattesystemet, samt klima/miljø og naturressursforvaltning, med spesiell fokus på klimarobust landbruk.

Andre land

Det arbeides videre med gjennomføring av retningslinjene for samarbeidet med *Angola* for perioden 2010-2014. Prioriterte områder er faglig bistand i olje-, energi- og miljøsektorene (finansiert over kap. 165, post 71 Faglig samarbeid), samt godt styresett og menneskerettigheter. Utover bistanden prioriteres også fremme av næringslivs-samarbeid med vekt på energibasert industriutvikling og bedrifters samfunnsansvar.

Norges bilaterale bistandssamarbeid med *Ghana* er blitt styrket og det ble i 2011 åpnet en norsk ambassade i landet. Hovedfokus for samarbeidet er Olje for Utvikling som beskrevet under kap. 165, post 71 Faglig samarbeid. Norge støtter også Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre (KAIPTC) i Accra gjennom Training for Peace-programmet.

Norges samarbeid med *Sør-Afrika* er basert på landets sentrale rolle i den politiske og økonomiske utviklingen i Afrika og internasjonalt. Intensjonsavtalen fra 2009 la rammene for utfasing av det bilaterale utviklingssamarbeidet og etablering av et partnerskap som understøtter det politiske samarbeidet med Sør-Afrika. Samarbeidet har fokus på områder av felles interesse og der Norge kan tilby spesifikk kompetanse: Klima, godt styresett og menneskerettigheter, fred og sikkerhet samt forskning/høyere utdanning og kultursamarbeid. Faglig samarbeid og regionale utfordringer står sentralt.

Utviklingssamarbeidet med *Kenya* fokuserer på nøkkelområder ved godt styresett, noe som i stor svarer til hovedutfordringene etter den politiske krisen våren 2008. Den innenrikspolitiske situasjonen er preget av indre splid i koalisjonsregjeringen og en forsinket gjennomføring av reformagendaen anbefalt av Kofi Annan som meglet mellom partene. I august 2010 stemte et flertall av kenyanerne for en ny grunnlov. Den er et stort skritt mot et mer demokratisk og ansvarlig styre-

sett i landet, bl.a når det gjelder menneskerettigheter og kvinners stilling. Det vil imidlertid ta tid før lovens bokstav fullt ut blir gjennomført. ICCs rettsforfølging av overgrep etter valget i 2007 vil være viktig for landets videre utvikling. Bistanden til Kenya kanaliseres i dag hovedsaklig gjennom FN-organisasjoner og det sivile samfunn.

Samarbeidet med *Nigeria* omfatter Olje for Utvikling, energi og miljø. Andre områder er kvinners rettigheter, kamp mot korrupsjon og bekjempelse av menneskehandel. I tillegg gis det støtte til mødre- og småbarnshelse (Tusenårsmål 4/5) som beskrevet under programkategori 03.20 Globale ordninger, kap. 169 Globale helse- og vaksineinitiativ.

Mål

Målet for regionbevilgningen for Afrika er å bidra til fattigdomsbekjempelse, bærekraftig utvikling og godt styresett i de land Norge samarbeider med. Basert på situasjonen i det enkelte land og landenes egne fattigdomsstrategier skal bevilgningen for 2012 støtte opp om:

- Klima, miljø og bærekraftig utvikling.
- Likestilling, og kvinner og barns rettigheter.
- Økonomisk utvikling med vekt på energi.
- Offentlige velferdstjenester, primært gjennom budsjettstøtte.
- Godt styresett og menneskerettigheter.

Rapport 2010

Norges bistand over regionbevilgningen ble i 2010 spesielt benyttet til å støtte opp under godt styresett og menneskerettigheter; klima, miljø og bærekraftig utvikling; likestilling, og kvinners og barns rettigheter; økonomisk utvikling med vekt på energi; offentlige velferdstjenester, primært gjennom budsjettstøtte. Det ble også gitt støtte til regionale tiltak.

1. Klima, miljø og bærekraftig utvikling

Norsk støtte konsentreres om landbruk, hvor Afrika er særskilt sårbar i forhold til klimaendringene, men støtte ble også gitt til andre klima- og miljørelaterte tiltak. Støtten til energiutvikling omtales under avsnittet om økonomisk utvikling.

Både i *Malawi* og *Zambia* har Norge gjort en betydelig innsats for klimarobust landbruk. I *Malawi* har Norge støttet den nasjonale organisasjonen for småbrukere (NASFAM) som arbeider for lokal tilpasning til klimaendringer, og Bunda College som har utviklet nye teknologier

for bærekraftig landbruk. Støtten har bidratt til økt vektlegging av bærekraftige jordbruksmetoder, som kan gi doblede og i noen tilfeller fire-doblede avlinger. Inntektene til bøndene i prosjektområdene har økt med mellom 20 og 400 pst. Den norske bistanden har også gått til treplanting i *Zambia*. Det ble i 2010 plantet over 5 millioner trær gjennom programmer Norge støtter.

I *Zambia* har samarbeidet bidratt til at rundt 250 000 bønder (20 pst av landets bønder) har lagt om til mer klimarobuste dyrkningsformer og ført til økt matvaresikkerhet. Også her er det dokumentert at man kan oppnå en dobling av avlingen allerede første året etter omleggingen. Samarbeidet har bidratt til redusert krypskyting og økt viltbestand i South Luangwa nasjonalpark. Blant annet har elefantbestanden tatt seg betraktelig opp. Over halvparten av deltakende bønder i South Luangwa var kvinner. Redusert avskoging og økt innhold av organisk materiale i jorda er med på å redusere utslipp av klimagasser. Norsk støtte til en klimaenhet i *Zambias* miljøverndepartement har bidratt til å styrke landets deltakelse i klimaforhandlingene.

I *Tanzania* har Norge gjennom mange år bidratt til utdanning og forskning innenfor naturressurser og landbruk, og bygget opp et sterkt fagmiljø som nå bidrar i avgjørende grad til arbeidet med å redusere avskoging. Videre støttet Norge i 2010 styrking av frivillige organisasjoners informasjons- og påvirkningsarbeid gjennom World Wildlife Fund (WWF). Lokale organisasjoner i samarbeid med WWF gjennomførte opplæringstiltak og prosjekter som skal bidra til å gi sivilt samfunn en sterkere stemme i den politiske debatten. Tanzania tilbakebetalte i 2010 midler som ble misbrukt under det tidligere miljøprogrammet.

I *Mosambik* har Olje for utvikling-programmet bidratt til viktige forbedringer i regelverket for petroleumssektoren og forskrifter for miljøkonsekvensanalyser ble ferdigstilt i 2010. Petroleumsrelatert miljøsamarbeid med sivilt samfunn ble startet i 2010. Med norsk støtte ble arbeidet med en strategisk miljøanalyse for hele kyststrekningen i *Mosambik* igangsatt.

Opplæring har bidratt til håndtering av brudd på miljølovgivning hos lokale miljøorganisasjoner og i lokal forvaltning på *Madagaskar*. Gjennom samarbeid med Sverige har Norge bidratt til utvikling av desentralisert skogsforvaltning i *Mali*.

I *Etiopia* konsentreres støtten om naturressursforvaltning og matvaresikkerhet. Gjennomføringen av FNs forørkningskonvensjon med tiltak i Afar- og Somaliregionene, samt bærekraftig land-

bruk i Tigrayregionen, har ført til positive endringer i levekårs – og ernærings situasjon på landsbygda. Samarbeidet om et matsikkerhets- og naturressursprogram i regi av Hawassa University, Mekelle University og Universitetet for Miljø- og biovitenskap ble videreført i 2010. Målet er å styrke den nasjonale kompetansen.

Norge er den viktigste giveren i *Ugandas* skogsektor og den eneste med et helhetlig program, altså både offentlig skogforvaltning og støtte til privat sektor. Et program for å stimulere til private investeringer i kommersielt skogbruk har vært et av de mest vellykkete tiltakene, og 20 000 hektar skog er så langt blitt plantet. På grunn av styresettproblemer i National Forestry Authority foretok ikke Norge utbetalinger i 2010, men støttet isteden enkelte partnere som gjennomfører særskilte aktiviteter på vegne av institusjonen. Norge har også bidratt til *Ugandas* arbeid med en REDD-forberedelsesplan (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation) for å gi grunnlag for at *Uganda* i framtiden kan motta REDD-midler.

Norskog har i samarbeid med *Sør-Sudans* Ministry of Agriculture and Forestry etablert en enhet for kartlegging og forvaltning av skogressursene. Kapasitets- og kompetansebygging er viktige elementer i samarbeidet. Svært sentralt sto også utarbeidelse av et konsesjonsrammeverk, samt omfattende opplæringsprogrammer. Det blir nå produsert kart over de viktigste skogsressurser.

2. Likestilling, og kvinners og barns rettigheter

Norsk støtte på dette området gikk hovedsakelig til bekjempelse av vold mot kvinner og barn og til å styrke kvinners deltagelse i politikken og samfunnet for øvrig. Dette er et arbeid som krever langsiktig innsats og hvor holdningsendringer er viktig.

I *Liberia* bidro Norge til at ti fylkespolitistasjoner ble ferdigstilt med egne enheter for beskyttelse av mishandlede og voldsutsatte kvinner og barn. Et prosjekt for bekjempelse av vold mot kvinner og barn i regi av Flyktninghjelpen bidro til opplæring av politi og rettspersonell og til at diskriminering av og vold mot kvinner og barn har fått økt oppmerksomhet.

Mangel på respekt for kvinners rettigheter og kjønnsbasert vold er store utfordringer i *Zambia*. Norsk støtte til koordinering mellom kvinneorganisasjoner bidro til å styrke den zambiske kvinnebevegelsen. Norge bidro med støtte til 108 kvinneorganisasjoner i landet. Støtten gikk hovedsakelig

til kapasitetsbygging, tiltak mot hiv og aids og inntektskapende aktiviteter for kvinner. Gjennom partnerskap med Kirkens Nødhjelp ble det gjort en innsats for å engasjere kirkesamfunnene i likestillingsarbeidet, særlig i innsatsen mot kjønnsbasert vold.

I *Malawi* er to av tre deltakere i landbruksprogrammene som støttes av Norge kvinner. Etter å ha oppdaget at kun 25 pst. av lånemottakerne hos Malawi Union of Saving and Credits Cooperatives var kvinner, valgte det norske støttede Malawi Lake Basin-programmet å utvide med en egen innsats for å bedre kvinnelige entreprenørers tilgang til kreditt og sparing.

Gjennom et norsk-støttet prosjekt for dyrking av soyabønner i *Mosambik* har 1800 kvinner fått opplæring i inntektsbringende virksomhet og entreprenørskap. Kvinnene har også mottatt mikrokreditt og betjent sine lån på en tilfredsstillende måte.

I *Tanzania* har Norge finansiert tre nye avsnitt av TV-dokumentaren «Unsung heroines» for å inspirere ungdommer og vise til positive forbilder når det gjelder likestilling. Denne omgangen inkluderte Angelique Kidjo (sanger fra Benin), Habiba Chaabouni (tunisisk professor innen medisinsk genetik) og Asha Rose-Migiro fra *Tanzania*. Rose-Migiro er FN's første kvinnelige assisterende generalsekretær.

I juni 2010 ble en ny vannbrønn i Kisarawe utenfor Dar es Salaam innviet. Prosjektet har blitt gjennomført av Kirkens Nødhjelp i samarbeid med lokale vannmyndigheter og gir mer enn 4000 mennesker tilgang til rent vann. Brønnen forbedrer kvinnenens hverdag ved at de nå slipper å gå langt for å hente rent vann.

I 2008 innledet Norge et samarbeid med FN-organisasjonen UNFPA mot kjønnsbasert vold i Nord- og Øst-Uganda. Programmets formål er å forhindre slik vold og å bygge opp et hjelpeapparat for voldsofre. Programmet kan allerede vise til viktige resultater, bl.a. når det gjelder politikkutforming. Fase 1 av prosjektet ble avsluttet i 2010.

I *Etiopia* opprettholdes innsatsen mot kjønnslemlestelse. En gjennomgang av Norges strategiske samarbeidsavtale med Kirkens Nødhjelp og Redd Barna viser at systematisk og langsiktig arbeid rettet mot lokale myndigheter, religiøse ledere, omskjærere, radiostasjoner og skoler har bidratt til markant nedgang i andelen jenter som blir kjønnslemlestet i Afar, Somali, Amhara, Oromiya og Sør-Etiopia. Samarbeidet med disse organisasjonene vil bli videreført i en ny fase fra 2011, ikke minst på grunnlag av organisasjonenes samarbeid med nasjonale nettverk og nasjonal politikk

på dette området. Norge har videreført støtte til UNICEF/UNFPAs program for barn og unges rettigheter som i 2010 nådde dobbelt så mange som i startfasen. Det er særlig gledelig at andelen jenter og unge kvinner økte. Programmet vil fortsette bevisstgjøring om kvinners reproduktive rettigheter og redusere virkningene av Hiv og Aids i de 25 kommunene hvor det er virksomt.

UNICEFs program for jenter og nomadiske barn i Øst-Sudan og de tre grenseområdene har bidratt til økt tilgang til undervisning, spesielt for jenter og barn fra nomadefamilier. 15 klasserom er blitt bygget og/eller rehabilitert, og prosessen for å omforme 57 grunnskoler til såkalte barnevennlige skoler er innledet. 46 000 barn har fått tilgang til skolemateriell, som skoleuniformer og tavler. Samtidig har UNICEF gjennomført holdningskampanjer i nomadeområder, og har observert en positiv holdning til barns utdanning. Videre har mer enn 1400 lærere fått opplæring i metoder som vil gjøre dem bedre i stand til å håndtere store klasser, og samtidig benytte seg av barnevennlige og kjønnsbevisste læringsmetoder.

Omfattende kampanjevirkosomhet for å endre holdninger til kjønnslemlestelse er gjennomført i *Sudan*. 52 lokalsamfunn har nå offentlig erklært at de går vekk fra denne skadelige tradisjonen. Ytterligere 97 lokalsamfunn forbereder samme erklæring. Det arbeides også for endring av loven, som i dag tillater kjønnslemlestelse av kvinner.

Målområdet finansieres også over kap. 168 Kvinner og likestilling.

3. Økonomisk utvikling med vekt på energi

Støtten hadde spesielt fokus på energisektoren. Dette er en forutsetning for økonomisk vekst, og er et innsatsområde hvor norsk kompetanse er etterspurt. Støtte til utvikling av fornybar energi er også et bidrag til klimaarbeidet. I tillegg ble noe petroleumsrelatert støtte gitt over denne posten, samt støtte til fiskeriforvaltning.

I *Mosambik* har norsk støtte bidratt til utbygging av flere overføringslinjer for elektrisitet. Støtten inngår i myndighetenes ambisiøse prosjekt for å knytte alle landets distriktshovedsteder til det nasjonale strømmettet. Dette har vist seg meget kostbart. For å styrke feltet ren og fornybar energi inngikk Norge i 2010 en avtale med det nasjonale energifondet FUNAE om vurdering av fondets kapasitet og mulige områder der Norge kan bidra. *Mosambik* har et stort potensial for utbygging av vannkraft, men manglende avtaler med eksterne kjøpere av kraft har ført til at store,

planlagte prosjekter for produksjon og overføringslinjer ikke er kommet i gang.

Andelen av *Tanzanias* befolkning med tilgang til elektrisitet er kun 14,5 pst. På Zanzibar er imidlertid 25 pst. av befolkningen tilknyttet nettet som et resultat av norsk støtte. I 2010 ble forsyningskabelen som knytter øya Pemba til fastlandsnettet fullført. Gjennom stabil strømforsyning har den økonomiske aktiviteten økt, elever kan studere etter mørkets frambrudd og vannforsyningen er bedret. Overlevelseshraten for hasteoperasjoner ved det lokale sykehuset har økt og det rapporteres om opptil 90 sparte liv per måned. Norge har støttet forberedelse av mulig utbygging av nye, samt drift og vedlikehold av eksisterende, vannkraftanlegg. Tiltak for energieffektivisering og utvikling av biodrivstoff, samt et prosjekt for en overføringslinje som vil knytte *Kenya* og *Tanzania* sammen, støttes også.

I *Liberia* bidro Norge til at elektrifisering av hovedstaden Monrovia kom i gang, noe som er avgjørende for gjenreiseing av landet etter 14 års borgerkrig. Bruken av generatorer, som er svært lite miljøvennlige, er blitt redusert. Samtidig finansierer Norge en utvidelse av elektrisitetsnettet fra 2000 til minst 33.000 kunder. I 2010 ble 100 sollysdrevne gatelys langs veien til flyplassen installert.

Det har vært leteaktivitet etter olje og gass i *Tanzania* siden 1950-tallet uten at det har vært påvist substansielle funn. Det knytter seg nå store forhåpninger til lettevirkksomheten offshore. Norge har støttet et nytt kapasitetsprogram i petroleumssektoren der helse-, miljø- og sikkerhetsaspektet inngår.

I fiskerisektoren har norsk innsats bidratt til å styrke overvåkning av mosambikisk territorialfarvann. Dekningen begrenses imidlertid av liten kapasitet da *Mosambik* kun disponerer ett fartøy til overvåkning.

- I *Tanzania* ble støtten til et program ved Sokoine landbruksuniversitet avsluttet i 2010. Mer enn 2000 bondefamilier har fått opplæring i ny teknologi. Dette har resultert i økt produktivitet og inntekter, samt forbedret mattilgang. Norge har også finansiert en investorplan for landbrukskorridoren Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania som har fått stor politisk oppslutning. Målet er å øke private og offentlige investeringer i landbruket og bidra til høyere produktivitet.

I *Uganda* er manglende energiforsyning en alvorlig hemsko for økonomisk vekst og utvikling, og Norge valgt å gi høy prioritet til ulike energitiltak og videreføring av olje for utviklingsprogrammet

(OfU). Norge har i 2010 arbeidet med å utvide fornybar energi-porteføljen gjennom utvikling av nye vannkraftprosjekter og finansiere utbygging av større overføringslinjer og elektrifisering i distriktene. En ny femårs avtale mellom Norge og *Uganda* for Olje for Utvikling fram til 2014 er inngått, og innebærer rådgivning i ressurs-, innteks- og miljøforvaltning. Olje- og gassforekomstene vil sannsynligvis bli en viktig faktor for å øke den økonomiske veksten i *Uganda* og redusere fattigdommen. Samarbeidet har bidratt til utviklingen av en ny petroleumslov.

I *Sudan* fortsatte den nære rådgivning for å bedre kommunikasjon og gjensidig forståelse mellom partene om oljesektoren, og spesielt angående fordeling av netto oljeinntekter fra feltene i *Sør-Sudan*. På grunnlag av den tillit de norske konsulentene har oppnådd hos begge parter, ble disse invitert til å bidra med juridisk, økonomisk og teknisk ekspertise til post-2011 forhandlingene, knyttet til nye samarbeidsavtaler om oljesektoren etter delingen av landet. Det arbeides også med utkast til ny petroleumslovgivning, revisjon av operatørkontrakter, oppfølging av miljøstudien og nye programmer for helse og sikkerhet. Norge har høstet bred anerkjennelse for det arbeidet som gjøres i oljesektoren.

Ressursforvaltning: Første fase av et prosjekt for økt oljeutvinning i *Sudan* ble gjennomført mellom oljedepartementene i Khartoum og Juba og Oljedirektoratet. Prosjektet utførte en forstudie av potensialet for økt utvinning fra tre oljefelt og konkluderte med at det er grunn til å anta en reserveøkning på hele 350 mill fat olje i forhold til nåværende reserver på 750 mill. fat, dersom ulike tiltak for økt oljeutvinning blir gjennomført. Dette representerer en meget stor potensiell produksjon fra nåværende oljefelt, med tilsvarende betydelige inntekter. Det vil imidlertid ta flere år før dette kan realiseres.

Organisasjonsgjennomgang av Ministry of Petroleum (MoP): Et konsulentteam organisert av Oljedirektoratet har fullført en studie og utarbeidet forslag til omorganisering av oljeforvaltningen i Khartoum. Forslagene er blitt godt mottatt, og vil føre til tydeligere arbeidsdeling og roller mellom departement, direktorat og oljeselskapene.

Kapasitetsbygging og opplæring av Ministry of Energy and Mining i Sør-Sudan: Det nye opplæringsprogrammet i Sør-Sudan drives av Petrad o.a. Det er organisert 21 opplæringsprogrammer for 260 deltakere – hvorav 38 kvinner – over 1000 dager. Fem personer fra Directorate of Energy og Nilepet har deltatt i Petrads 8-ukers program i Stavanger fra september til november. De aller fleste

opplæringsprogrammene har funnet sted i Juba. Det er en stor utfordring at kompetansenivået er meget svakt i utgangspunktet, og at staben som skal læres opp, allerede har viktige arbeidsoppgaver.

4. Offentlige velferdstjenester, primært gjennom budsjettstøtte

Gjennom budsjettstøtten bidro Norge til å styrke offentlige velferdstjenester i flere land. Budsjettstøtten bidro til forutsigbar grunnfinansiering av statsbudsjettet. Det ble også gitt støtte til andre tiltak for å styrke landenes velferdstjenester.

I *Malawi* konkluderte en gjennomgang av budsjettstøtten med tilfredsstillende måloppnåelse. Tildelinger til helse og utdanning over statsbudsjettet ble opprettholdt i tråd med det omforente resultatrammeverket. Fremgang ble registrert i helsesektoren, mens tilsvarende mål i utdanningssektoren i mindre grad ble oppfylt. I tillegg til den generelle budsjettstøtten har Norge videreført sektorstøtten til det nasjonale helseprogrammet. Støtten ga Norge mulighet til å fremme viktige kvinnerettslige perspektiver, bl.a. knyttet til trygghet ved abort og bedre fødselstjenester samt seksuelle og reproduktive rettigheter for kvinner og ungdom.

Barnedødeligheten i *Malawi* har gått betydelig ned, og hiv-smitte ved fødsel er redusert. Det er også nedgang i antall malariatilfeller med dødelig utgang. I følge WHO synes det videre å være nedgang i mødredødeligheten, men mer eksakte tall vil ikke være tilgjengelige før i 2011. Andel fødsler på sertifiserte klinikker har økt fra 52 pst. i 2009 til 58 pst. i 2010. Foreløpige tall tyder på at andelen har økt ytterligere. 90 pst. av helseinstitusjonene som skal kunne tilby grunnleggende fødselshjelp er i funksjon. I 2010 ble det uteksaminert 291 leger ved College of Medicine, hvorav 107 var kvinner. I 2000, da den norske støtten begynte, var inntaket på 15 studenter i året. Kapasiteten ved sykepleierskolene er gjennom Kirkens Nødhjelps innsats doblet fra 2005 til 2009.

– Budsjettstøtte fra Norge og andre givere de siste 10 årene, sammen med økte skatteinntekter, har bidratt til at statsbudsjettet i Tanzania har økt fra 16 til 28 pst. av BNP. Økningen har særlig blitt brukt til å styrke det offentlige tjenestetilbudet innenfor helse, utdanning, vei og vann. Norge har i budsjettstøttedialogen lagt vekt på blant annet styrket skatteinntang, økt naturressursbeskatning og anti-korrupsjon og støttet økt åpenhet om inntekter fra og betaling av skatt i gruve- og gass-sektoren.

- Budsjettstøtten har bidratt til økt tilgang til helse, utdanning og vann også i Mosambik. Landet når sannsynligvis målet om å redusere spedbarndødeligheten med 2/3 innen 2015, og nesten like mange jenter som gutter går på skole. Norge har støttet utarbeidelsen av Mosambiks nye fattigdomsstrategi, med særlig vekt på retten til arbeid. I dette arbeidet har mål og indikatorer for kvinners økonomiske deltakelse stått sentralt.
- I Zambia har budsjettstøtten bidratt til makroøkonomisk stabilitet og styrking av det offentlige tjenestetilbudet i helse- og utdanningssektoren. Fattigdommen er imidlertid fortsatt stor, særlig på landsbygda, på tross av mange år med høy økonomisk vekst. Norsk støtte har bidratt økt oppmerksomhet om forsvarlig bruk av statens midler, sterkere støtte til riksrevisjonen og utvikling av en skatteøkonomisk modell.

I *Burundi* bidro budsjettstøtten til å bedre budsjettstyringen og den offentlige finansforvaltningen. Tilgangen til offentlig tjenester, spesielt grunnskoleutdanning og helse, ble forbedret, selv om fremgangen var ujevn.

Gjennom UNICEF har Norge i *Madagaskar* bidratt til kvalitetsforbedring i grunnskolen gjennom videreutdanning av lærere og trykking av elevhefter. I 2010 ble bygging av 133 nye klasserom ferdigstilt med støtte fra ILO. Norsk utviklingssamarbeid med *Madagaskar* gjennom Det norske misjonsselskap har også bidratt til å integrere svaksynte og hørselshemmede barn i ordinære skoleklasser.

I *Malawi* fikk over 60 pst av alle hushold også i 2010 subsidiebistand i form av gjødsel og såkorn. Norge støtter subsidieprogrammet som har bidratt til et merkbart bedre marked for grønnsaker, mer diversifisering av landbruket og bedre kosthold og matsikkerhet for befolkningen. Det er økt vektlegging av at subsidieprogrammet skal samordnes bedre med klimarobuste og bærekraftige landbruksmetoder.

Budsjettstøtten til *Uganda* har vært rettet mot gjennomføringen av den nasjonale utviklingsstrategien, bedring av finansforvaltning og styresett, samt støtte opp under myndighetenes strategi for gjenoppbygging av de krigsherjede distriktene i Nord-Uganda. Selv om betydningen av budsjettstøtten til *Uganda* er relativt liten i forhold til *Ugandas* totale statsfinanser, har Norge gjennom samarbeid med andre givere kunnet øve innflytelse på landets totale forvaltning av budsjettstøt-

temidler, og dette har bidratt til god resultatoppnåelse i sektorene utdanning og vann/sanitær.

I *Sudan* har det nasjonale flergiverfondet vist gode resultater bl.a. under delprosjektet for husdyrhold, der mer enn 74.000 kvegeiere fikk nytte av nye vannhull og andre forbedringer. I delprosjektet for å forbedre produksjon og inntekter av «arabisk gummi» fikk 110 produksjonslag med minst 45.000 produsenter en bedret situasjon. Andelen av eksportprisen som tilfaller produsentene er økt med 22 pst. takket være prosjektet. Andre prosjekter leverer også resultater, som samfunnsutvikling på lokalplan: Raske startprosjekter i Sør-Kordofan og Blånilen, det desentraliserte helseprogrammet samt mikrofinansprogrammet. Til sammen gir disse programmene framgang og muligheter for flere millioner mennesker, særlig i krigsrammede områder som Sør-Kordofan, Blånilen og Øst-Sudan.

Gjennom kapasitetsbyggingsfondet, CBTF (Capacity Building Trust Fund) støtter Norge sentrale statlige funksjoner som videreutvikling og kontroll av statlige lønningslister, opplæring i regnskapsføring og offentlig økonomistyring, utvikling av det statlige pensjonsfondet, og rekruttering til kjernefunksjoner i planlegging og overgang til selvstendighet for *Sør-Sudan* fra juli 2011.

5. Godt styresett og menneskerettigheter

Støtten til godt styresett har i stor grad vært rettet mot anti-korrupsjonsarbeid og styrket riksrevisjon samt demokratiutvikling inkludert valg og det sivile samfunn.

Norge har gjennom sitt formannskap for budsjettstøttegiverne i *Tanzania* brukt dialogen med myndighetene til styrket fokus på korrupsjon. Anti-korrupsjonsbyrået har gjennom norsk støtte fått økt kapasitet, og etterforsker og tar ut tiltale i flere saker enn tidligere. Domstolenes kapasitet til å behandle sakene er imidlertid fortsatt begrenset og når det gjelder storskalakorrupsjon har det så langt kun vært én domfellelse.

I *Malawi* bidro samarbeidet med landets riksrevisjon til økt bruk av ekstern revisjon og faktabaserte analyser i makroøkonomisk planlegging. Også i *Malawi* har antall saker som etterforskes økt, men kvalitative resultater er vanskeligere å måle. 555 korrupsjonssaker ble ferdig etterforsket og 48 ble saker brakt inn for retten i 2010. Treghet i rettssystemet fører imidlertid til få domsavsigelser. *Malawis* riksrevisor leverte i 2010 reviderte statsregnskaper innen den konstitusjonelle fristen for første gang på mange år. 15 revisorer ble videreutdannet ved det nasjonale

universitetet. Revisjonsarbeidet utføres i større grad i henhold til internasjonale standarder. Samarbeidet mellom Statistisk Sentralbyrå og malawiske myndigheter ble videreført. En husholdningsundersøkelse er gjennomført med planlagt lansering i juni 2011. Norsk støtte til kapasitetsstyrking i sentralbanken går inn i sin siste fase. Prosjektet har bidratt til både institusjonelle forbedringer i sentralbanken og økt kapasitet til politikkutforming.

Også i *Zambia* har samarbeidet med landets riksrevisjon bidratt til mer effektiv statlig revisjon. Selv om store avvik er oppdaget har dette hatt preventiv virkning med hensyn til misbruk av offentlige midler. Korrupsjon fortsatt er et betydelig problem i *Zambia*. Norsk innsats har bidratt til at myndighetene i april 2011 opprettet en uavhengig antihvitvaskingsenhet, Financial Intelligence Centre, som skal overvåke ulovlige kapitalbevegelser for derigjennom å vanskeliggjøre utførsel av midler ervervet gjennom korrupsjon.

I *Mosambik* ble norsk støtte til kapasitetsbygging i finansforvaltning videreført og samarbeid om skatteforvaltning ble iverksatt. Med blant annet norsk støtte ble et prosjekt for elektronisk skattebehandling igangsatt. Dette vil bli sentralt for å sikre at skatteinntektene fra landets rike naturressurser overføres direkte til statskassen på en god måte.

I *Tanzania* har Norge støttet oppgradering av velgerregisteret og de to valgkomisjonene gjennom UNDPs valgstøtteprogram. Norges støtte til Media Council of Tanzania bidro til at klager på ubalansert dekning av valgkampen i 2010 ble tatt opp og behandlet i pressens egne organer. Den norske støtten har i Angola bidratt til økt evne og kapasitet hos sivilt samfunn til å delta i offentlig debatt om demokratisering og menneskerettigheter, herunder i tilknytning til utarbeidelse av ny grunnlov.

I *Mosambik* fortsatte Norge og øvrige partnere dialogen med myndighetene om behovet for økt politisk pluralisme, reform av valglovene og større fremdrift i kampen mot korrupsjon. Dialogen munnet ut i 16 konkrete tiltak for oppfølging av myndighetene, med evaluering i 2011.

I *Malawi* støttes demokratiutvikling gjennom UNDP. En evaluering utført av Norad konkluderte med at sivilt samfunnsorganisasjoner som har vært partnere i programmet har fått styrket kapasitet. Norge styrket samarbeidet med organisasjoner som arbeider for seksuelle minoriteters rettigheter. Støtten til nasjonalforsamlingen og Ombudsmannens kontor i *Malawi* ble avsluttet i

2010 og vurderes som lite vellykket. Det er få resultater å rapportere om fra dette tiltaket.

Norge støtter konfliktforebygging i Nord-Mali gjennom samarbeid med UNDP. Dette har gjennom dialog mellom samfunnsgrupper og opplæring av sikkerhetspersonell bidratt til at myndigheter og lokalbefolkning er blitt i bedre rustet til å bevare sikkerheten i områder i Nord-Mali.

I *Etiopia* har norsk arbeid vært konsentrert om det langsiktige samarbeidet med UNDP om Democratic Institutions Program (DIP). Sammen med 12 andre givere støtter Norge kapasitets- og institusjonsbygging i 7 sentrale statsinstitusjoner, blant annet den etiopiske valgkommissjonen NEBE – National Election Board of Ethiopia. Kritikken av parlamentsvalget i 2010 går i liten grad på NEBEs tekniske kapasitet i forbindelse med gjennomføring av valget, selv om det også her er rom for forbedringer. DIP-programmet inkluderer videre støtte til viktige statlige institusjoner som Ombudsmannen, Menneskerettighetskommissjonen, Riksrevisjonen, Antikorrupsjonskommissjonen og de to kamrene i Parlamentet. I *Kenya* er det gitt støtte til et landsdekkende folkeopplysningsprogram som har bidratt til å sikre en bred og representativ nasjonal grasrot-deltakelse i grunnlovsprosessen. 50 organisasjoner har fått støtte til å drive opplysningsarbeid og å samordne synspunkter på grunnlovsutkastet.

Norge har i *Sudan* bidratt til å styrke institusjoner og prosesser for demokratisk styresett, fremmet kvinners deltakelse i formelle institusjoner og demokratiske prosesser og bidratt til å utvikle kapasitet i politiske partier. 19 delstater deltar i programmet; alle 10 i *Nord-Sudan* og ni av ti i *Sør-Sudan*. Vi har støttet opp om overføring av makt og ressurser til lokale nivåer. Her var bl.a. utplassering av faglig ekspertise på delstatsnivå viktig for å sette lokale regjeringer og parlamenter i stand til å lage budsjetter samt behandle dem i delstatsparlamentet. 99 personer ble utplassert i 2010, og det planlegges å utvide programmet til 150 fagpersoner. UNDP arbeider med å fremme rettssikkerhet gjennom profesjonalisering av politi myndigheter, fengselsvesen og departementer i både Nord- og Sør-Sudan.

Regionale tiltak

Norge har de siste årene styrket samarbeidet med Den afrikanske union (AU), Intergovernmental Authority on Development (IGAD) og FNs økonomiske kommisjon for Afrika (UNECA). For alle tre organisasjoner inngår den norske støtten i konsortier av likesinnede givere, noe som styrker

oppfølging og kontroll. Støtten til kapasitetsbygging i AU-kommisjonen ble videreført og samarbeidet med kommisjonen om sivile dimensjoner i fredsbevarende operasjoner ble styrket. I tillegg til å støtte kapasitetsbygging i IGAD-sekretariatet bidro norsk side finansielt slik at IGAD gjøre tiltak for gjennomføring av fredsavtalen i Sudan, inkludert opprettelse av et representasjonskontor i *Sør-Sudan*. Norge sluttet seg til en felles giveravtale for støtte til gjennomføringen av UNECAs 3-årsplan innen områdene klima, styresett og likestilling. Samarbeidet med AU og UNECA bidro til å bygge afrikansk kunnskap om finansiering av klimatilpasning og styrket de afrikanske lands deltakelse i klimaforhandlingene. Samarbeidet med UNECA resulterte i at ulovlig kapitalflyt ble satt på dagsorden i Afrika.

Fredsbygging, menneskerettigheter, godt styresett: Programmet «Training for Peace» bidro til opplæring av rundt 400 sivile eksperter og politi for utplassering i fredsbevarende operasjoner i regi av FN og AU. 290 av disse fikk opplæring ved Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre i *Ghana*. I tillegg gav programmet viktige bidrag til AU og de regionale institusjonenes policyutvikling når det gjelder den sivile dimensjonen i fredsoperasjoner. Støtte til utarbeidelsen av en rapport om de målrettede sanksjonene mot regimet i *Zimbabwe* vakte stor oppmerksomhet og ble viktig i diskusjonen i Norge og EU om dette temaet.

Miljø, naturressursforvaltning og bærekraftig utvikling: Norsk støtte har bidratt til økt kunnskap og forskningskapasitet om marine forhold og fiskeriforvaltning i havet utenfor *Angola, Namibia* og *Sør-Afrika*. Årlig uteksaminering av rundt 20 fiskerikandidater og forskere er et godt resultat. Samarbeidet går nå inn i en ny fase med utgangspunkt i det totale marine økosystemet og med en regional tilnærming. Gjennom prosjektet Nansclim samarbeider forskere i Norge og regionen. Data innsamlet gjennom flere tiår ved hjelp av forskningsfartøyet «Dr. Fridtjof Nansen» bidrar til større forståelse av marine klimaendringer i regionen. Norsk støtte hjalp til med utarbeidelse av afrikanske posisjoner i klimaforhandlingene og med å fremme klimarobust landbruk og FNs program mot avskoging. Det ble også gitt støtte til arbeidet med bærekraftig arealforvaltning og klimarobust landbruk under den afrikanske handlingsplanen for landbruk (Comprehensive Africa Agriculture Development Programme – CAADP). Med støtte fra blant annet Norge bidro fondet til å forberede investeringer i bærekraftig arealforvaltning for omlag 7 milliarder kroner i 20 afrikanske land.

Energi: Norsk støtte bidro til kapasitetsbygging hos nasjonale reguleringsmyndigheter for kraft gjennom et vellykket program for gjensidig læring mellom seks land i sørlige Afrika (*Zambia, Tanzania, Namibia, Ghana, Kenya og Uganda*). Styrket nasjonal kapasitet er avgjørende for bedre regulering og utbygging av sårt tiltrengt energi i landene. I *Tanzania* ble det gitt støtte til oppgradering av dokumentasjon for overføringslinje mellom *Kenya og Tanzania*. Norge har videreført støtte til Southern Africa Power Pool (SAPP), Southern Africa Research and Documentation Center (SARDC) og Regional Electricity Regulators Association (RERA). Norges rolle som giverkoordinator på energiområdet overfor SADCs energidivisjon fortsatte i 2010. Ressursmangel og ineffektivitet i SADC-sekretariatet er fortsatt en stor utfordring. Sekretariatet makter i liten grad å bidra til at energipolitiske problemstillinger får nødvendig politisk oppmerksomhet blant medlemslandene.

Regional integrasjon og økonomisk utvikling: Støtten til Macroeconomic and Financial Management Institute of Eastern and Southern Africa (MEFMI) bidro til kompetansebygging i sentralbanker, finans- og planleggingsministerier i regionen. Norsk støtte til African Institute of Agrarian Studies (AIAS) og Community Technology Development Trust (CTDT) bidro til kunnskap og utvikling av regionale nettverk som gir faglige bidrag til jordreformprosesser nasjonalt og regionalt.

Helse og hiv/aids: Norsk støtte til regional HIV/AIDS-bekjempelse ble i hovedsak kanalisert gjennom det norsk-svenske hiv/aids teamet i Lusaka. Teamet spiller en sentral rolle overfor regionale myndighetsorganisasjoner (SADC, EAC, AU) og har styrket giverkoordinering i Afrika.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 2675,3 mill. kroner.

Kap. 151 Bistand til Asia

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
72	Bistand til Afghanistan og Pakistan, <i>kan overføres</i>	571 476	574 500	574 500
78	Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i>	417 385	370 000	370 000
	Sum kap. 0151	988 861	944 500	944 500

Asia består av land med høy økonomisk, industriell og urban vekst og høy befolkningstetthet. Regionen har noen av verdens ledende økonomier, så vel som noen av verdens fattigste land.

De økonomiske forskjellene innen hvert enkelt land er store og i visse land også voksende. Totalt lever over 600 millioner mennesker i regio-

nen under fattigdomsgrensen. Flere land sliter med svakt styresett, mangelfull demokratisk utvikling og systematiske brudd på menneskerettighetene. Enkelte land er også preget av sterke interne politiske, etniske og til dels sekteriske spenninger, preget av høyt voldsnivå og borgerkrigsliknende tilstander.

Tabell 10.2 Indikatorer på situasjonen i utvalgte land i Asia

År	BNI pr. innbygger i USD ¹		Velferdsindeksen (HDI-indeksen) ³	Barne-dødelighet pr. 1000 fødte ⁴	Likestillingsindeks ⁵	Pst. andel barn innskrevet på skole ⁶	Pst. andel av befolk. med tilgang til trygt/forbedret drikkevann ²	Korrupsjonsindeks ⁷
	2009	Forventet 2009	2010	2009	2008	2008	2008	2010
Afghanistan	*310	44	0,35	199	0,797	.	48	1,4
Bangladesh	580	67	0,47	52	0,712	88	80	2,4
Kina	3650	73	0,66	19	0,393	.	89	3,5
Indonesia	2050	71	0,60	39	0,652	99	80	2,8
Nepal	440	67	0,43	48	0,681	***74	88	2,2
Pakistan	1000	67	0,49	87	0,712	66	90	2,3
Sri Lanka	1990	74	0,66	15	0,576	100	90	3,2
Vietnam	1000	75	0,57	24	0,464	**95	94	2,7
Øst-Timor	*2460	62	0,50	56	.	77	69	2,5

¹ BNI per innbygger etter Atlas-metoden. Kilde: World dataBank, Verdensbanken

² Kilde: World dataBank, Verdensbanken

³ Human Development Indeks (HDI-indeksen) viser maks. 1 og min. 0. Indeks under 0,5 regnes som lav velferd. Kilde: International Human Development Indicators. UNDP

⁴ Dødelighet pr. 1000 barn under 5 år. Kilde: Millenium Development Goals Indicators. UN Statistics Division

⁵ Gender Inequality Index. Verdi 0 er ingen forskjeller mellom kvinner og menn, 1 er maks. Kilde: International Human Development Indicators. UNDP

⁶ Kilde: Millenium Development Goals Indicators. UN Statistics Division

⁷ Indeks fra 0 til 10, hvor 10 viser lavest korrupsjon og 0 høyest korrupsjon. Kilde: Transparency International. Corruption Perception Index 2010.

. Tall ikke tilgjengelig

* Tall fra 2008

** Tall fra 2001

*** Tall fra 2000

Demokratiske institusjoner, ikke minst uavhengige medier, står fortsatt svakt i flere land i regionen. Den politiske situasjonen i Pakistan, Afghanistan, Sri Lanka og Nepal er fortsatt ustabil, og manglende respekt for menneskerettigheter fortsetter å være et utbredt problem, spesielt i Burma, Nord-Korea og Afghanistan. Det er også grunn til å følge situasjonen i Sri Lanka nøye. Flere land sliter med en mangelfullt utviklet justissektor, korrupsjon, narkotikatraffikk, mangelfull overholdelse av internasjonale menneskerettighetskonvensjoner og – forpliktelser, og overholdelse av generell lov og orden. Korrupsjonsnivået er betydelig i flere land i Asia, jf. tabell ovenfor, med varierende grad av politisk vilje og evne til å bekjempe korrupsjon i enkelte land.

En rekke land har meget lavt velferdsnivå ifølge UNDPs indeks for velferd/menneskelig utvik-

ling (HDI). Barnedødeligheten pr. tusen fødte barn er på vei ned for alle land, men er fortsatt meget høy i flere land Norge samarbeider med. Forholdstallet for jenter og gutter under utdanning tyder på at arbeidet for økt likestilling gir resultater.

Den økonomiske veksten i Øst-Asia og Stillehavsområdene var på 9,6 pst. i 2010 og forventet vekst vil være 8 pst. de neste årene. Økende inflasjon er blitt en utfordring for myndighetene i regionen, sammen med sterkt økende matvare- og dagligvarepriser som særlig rammer de med lavest inntekt (kilde Verdensbanken).

Tusenårs målet om halvering av fattigdom innen 2015 er oppnådd i Øst-Asia og Stillehavsområdene. En stor utfordring i flere av landene er den økende forskjellen mellom den rike og den fattige delen av befolkningen. I Sør-Asia har

tallet på de som lever på mindre enn 1,25 USD pr.dag holdt seg stabilt på i underkant av 40 pst. Til tross for vedvarende økonomisk vekst og framskritt i fattigdomsreduksjonen, lever fortsatt halvparten av verdens fattige i Sør-Asia.

Betydningen av regionale fora som ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) og ASEM (Asia-Europe Meeting) øker i takt med den økonomiske utviklingen. Regjeringen vil rette økt oppmerksomhet mot disse og forsøke å styrke vår kontakflate innenfor relevante områder.

Utviklingssamarbeidet i Asia vil i 2012 fortsette å være fokusert på regjeringens prioriterte områder, både gjennom tematisk innsats og som tverrgående temaer integrert i andre programmer. Gitt de berørte landenes ulike situasjon vil innretningen av utviklingssamarbeidet variere for å imøtekomme ulike behov. I lys av dette vil det bilaterale utviklingssamarbeidet med de regionale stormaktene India og Kina primært ha form av faglig samarbeid, finansiert over kap. 165.71. Norge vil i tillegg samarbeide med India om globale helse og vaksineinitiativ. Dreiningen av samarbeidet med Bangladesh, Indonesia og Vietnam mot faglig samarbeid vil fortsette.

For å nå de overordnede målsettingene om fattigdomsbekjempelse og demokratisk utvikling, vil innsatsen for menneskerettigheter, utdanning, helse og landsbygdutvikling videreutvikles. I tråd med regjeringens føringer vil kapasitetsbygging og kompetanseoverføring på områder der Norge har særlig kompetanse bli gitt prioritet. Den norske støtten vil i særlig grad gå til fredsbygging, menneskerettigheter og godt styresett. Land som er eller har vært rammet av voldelige konflikter er spesielt viktige i denne sammenhengen. I konfliktområder vil støtten ha en særlig konfliktsensitiv innretning.

Fokuset på kvinner og likestilling opprettholdes, både i form av spesifikke kvinnerettede tiltak og tiltak mot menneskehandel, samt integrert i øvrig utviklingssamarbeid. Regjeringens arbeid med å følge opp FNs Sikkerhetsråds resolusjoner 1325 og 1820 om kvinner og konflikt og seksualisert vold vil bli gitt særlig prioritet.

Asia står overfor store nasjonale og regionale miljøutfordringer med globale konsekvenser. Anslagsvis 70 – 80 pst. av verdens naturkatastrofer – mange av dem menneskeskapte – finner i tillegg sted i Asia, og får særlige konsekvenser på grunn av den høye befolkningstettheten. De store katastrofene de siste årene har vist hvor viktig forebyggende tiltak er for å redusere konsekvensene for befolkningen.

Klimaforhandlingene viser at økonomisk og politisk fremvoksende land som Kina og India har inntatt en mer synlig og til dels avgjørende rolle i internasjonale klimaforhandlinger. Skogrike land som Indonesia har i tillegg fått en sentral plass i spørsmålet om substansielle og globale utslippskutt. Norge vil legge stor vekt på samarbeid og dialog med disse landene både mht. klimaforhandlingene og konkrete utslippsreducerende tiltak.

Miljø- og naturressursforvaltningen er generelt svakt utbygd i regionen, med mangelfull oppfølging av internasjonale miljøkonvensjoner. Økonomisk vekst og urbanisering fører til stadig mer forurensning og bidrar til en forverring av klimaproblemene. Det høye produksjonsnivået og befolkningsveksten i Asia fører også til overbeskatning av naturressurser og et meget intensivt jordbruk, hvilket igjen setter livsgrunnlaget til de fattige og et bærekraftig miljø i fare. Flere asiatiske land vil være blant de første til å erfare de alvorlige konsekvensene klimaendringene kan medføre. For Nepal, India, Pakistan og Bangladesh vil en raskere issmelting i Himalaya medføre meget alvorlige konsekvenser. Som ledd i regjeringens klimasatsing vil arbeidet med å etablere klimasamarbeid med flere asiatiske land fortsette å ha høy prioritet. Arbeidet med å styrke innsatsen innen miljø – og skogsektoren vil fortsette i 2012, blant annet gjennom å videreføre intensjonsavtalen med Indonesia om et omfattende skogsamarbeid med en ramme på opptil USD 1 mrd. kroner, jf. kap. 166.73 Klima- og skogsatsingen.

Styrking av nasjonal forvaltningskapasitet og regionalt samarbeid tilknyttet gjennomføring av internasjonale miljøkonvensjoner vil bli fulgt opp. Norge har kompetanse innen miljøteknologi, og det legges opp til en videreutvikling av samarbeidet på dette feltet med flere land i Asia. Norge vil også fortsette å bistå enkelte ressursrike land i Asia med å gjennomføre kriteriene i Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), som har til formål å sikre åpenhet og kontroll med inntektsstrømmene fra utvinningsindustrien. Arbeidet er et viktig ledd i Norges støtte til korrupsjonsbekjempelse.

Flere av landene i regionen, spesielt de med sterk økonomisk vekst, står overfor store utfordringer med å dekke et stadig økende energibehov. Fra norsk side vil innsatsen på energiområdet i Asia videreføres. Norsk kompetanse både innen petroleumsforvaltning og fornybar energi, er etterspurt, og regjeringen vil øke satsingen på fornybar energi blant annet i land som Nepal og

India. For India planlegges denne satsingen finansiert over kap.post 165.71 Faglig samarbeid.

Regjeringen vil også i land som Afghanistan og Nepal videreføre satsingen på utdanning som et viktig element i fattigdomsbekjempelsen og arbeid for likestilling.

Post 72 Bistand til Afghanistan og Pakistan, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Afghanistan

Tre saker har satt rammene for og preget samarbeidet med det internasjonale samfunnet det siste året: Parlamentsvalget som fant sted høsten 2010, prosessen rundt overføring av sikkerhetsansvaret til afghanske myndigheter, og i nær tilknytning til den, freds- og forsoningsprosessen med arbeidet for en politisk løsning på konflikten.

Parlamentsvalget ble preget av omfattende juks og etterspillet har vært dominert av politiske kriser og et forverret samarbeidsklima mellom president Karzai og det internasjonale samfunnet. Samtidig har prosessen rundt overføring av sikkerhetsansvaret til afghanske myndigheter satt fart i diskusjonen om hva som skal skje etter 2014. Landets beliggenhet og historiske situasjon krever at en fredsprosess i Afghanistan må foregå innenfor et regionalt rammeverk. De regionale samarbeidsordningene er imidlertid få og svake. Viljen til samarbeid synes størst innenfor økonomi, handel, energi og kultur.

Sikkerhetssituasjonen har generelt blitt ytterligere forverret det siste året, selv om det har vært enkelte fremganger etter de internasjonale styrkenes operasjoner sør i landet. Fremgangen er imidlertid skjør og det er grunn til å avvente den videre utviklingen.

Kabul-konferansen i juli 2010 medførte at det internasjonale samfunnet forpliktet seg til å kanalisere 50 pst. av bistanden gjennom afghanske budsjetter og institusjoner og til at 80 pst. av bistanden skulle støtte de prioriterte nasjonale programmene. Dette er et viktig ledd i arbeidet for å bygge eierskap og kapasitet hos afghanske myndigheter.

Den sivile innsatsen har fortsatt et sterkt fokus på styresett. Afghanistan er verdens nest mest korrupte land i følge Transparency Internationals korrupsjonsindeks. Avdekkingen av ulovligheter i Kabul Bank høsten 2010 etterlater spørsmål om myndighetenes vilje til å rydde opp og viser at arbeidet med godt styresett fremdeles har en lang og tung vei å gå. Norge har holdt tilbake midler i

påvente av at den afghanske regjeringen skulle rydde opp i Kabul Bank. Det er lav kapasitet i den offentlige forvaltningen både på sentralt og lokalt nivå, og behov for å styrke og utvide myndighetenes rolle som leverandør av offentlige tjenester. Afghanistan har vedtatt en lokalforvaltningsreform som ikke er satt ut i livet og som kunne bidratt til å ansvarliggjøre og styrke lokale myndigheter i denne sammenheng.

Myndighetenes etterlevelse av menneskerettigheter er svak, og spesielt svakt står kvinners rettigheter og stilling i samfunnet. Til tross for noen fremskritt er det fortsatt lang vei igjen til en generell forbedring av kvinners rettigheter.

Afghanistan har hatt høy økonomisk vekst de siste årene. I 2010 var den på hele 22,5 pst., delvis pga. spesielt gunstige omstendigheter i landbrukssektoren. Brutto nasjonalprodukt pr. capita er doblet i løpet av de siste årene. Veksten har bedret levekårene for den jevne afghaner, men har hatt liten positiv innvirkning på den politiske utviklingen. Landet har store mineralforekomster som på sikt kan gi store inntekter til statskassen, men dette er avhengig av at myndighetene får på plass en effektiv lovgivning og hensiktsmessige og transparente rammeverk for utvikling av sektoren.

Norsk støtte til Afghanistan fokuserer på godt styresett med vekt på korrupsjonsbekjempelse, styrking av menneskerettigheter og kvinners stilling, fattigdomsbekjempelse med vekt på utdanning, landsbygduitvikling og energi, samt økt sikkerhet.

Den nåværende innretningen på det norske utviklingssamarbeidet med Afghanistan vil ligge fast også i 2012 og samsvarer godt med prioriteringene til afghanske myndigheter og det internasjonale samfunnet. Norge leverer bra på Kabul-konferansens forpliktelser om at mer av støtten skal gå gjennom afghanske budsjetter.

Pakistan

Pakistan står overfor store utfordringer knyttet til sosial og økonomisk utvikling, samt fattigdomsreduksjon. Flomkatastrofen, som medførte enorme oversvømmelser og skader i alle landets fire provinser i siste halvdel av 2010, har forverret en allerede vanskelig situasjon. Mangel på godt styresett og svak økonomisk utvikling, samt en ustabil sikkerhetssituasjon og myndighetenes kamp mot militante grupperinger flere steder i landet, gjorde 2010 til et særdeles utfordrende år for Pakistan.

Den politiske situasjonen i Pakistan er skjør. Det internasjonale pengfondets krav om frafall av

subsidier og innføring av merverdiavgift er svært upopulær og var nær ved å skape regjeringskrise ved inngangen til 2011. Dersom regjeringen blir sittende ut perioden til valget i januar 2013, er dette første gang i Pakistans historie.

Pakistans økonomi er i krise med en vekst i brutto nasjonalprodukt i 2010 på kun 2 pst. Oversvømmelsene skadet jordbruket og produksjonen, mens energisituasjonen forble prekær og hemmet industrien. Skatteinngangen er meget svak og skattebyrdene skjevt fordelt, hvor de rike og mest privilegerte i stor grad er fritatt. Det internasjonale samfunnet har innenfor rammen av Friends of Democratic Pakistan (FoDP)- og Pakistan Development Forum (PDF)-møtene satt klare krav om grunnleggende reformer for nasjonal resursmobilisering og inntektsfordeling.

Menneskerettighetssituasjonen i Pakistan er preget av store mangler og systematiske og alvorlige brudd. Minoriteter er spesielt utsatt. Blasfemilovdebatten har tiltatt i styrke i 2010, og motstanden mot endring er meget sterk. Forsvinninger og drap i forbindelse med hærens kamp mot militante grupperinger har fortsatt. Et lyspunkt er at dødsstraff, som er en del av det pakistanske domssystemet, ikke ble fullbyrdet i 2010.

Pakistans ustabile sikkerhetssituasjon utgjør en betydelig risiko for gjennomføring av prosjekter. Nært samarbeid med andre givere og FN-systemet gjør norskstøttede prosjekter mindre sårbare.

Norsk støtte til Pakistan fokuserer på godt styresett, utdanning og landsbygdutvikling. Kapasitetsbygging gjennom samarbeidet mellom norske og pakistanske institusjoner vil være et sentralt virkemiddel for bedret styresett. Klima, miljø og energi vil være sentrale områder. Utviklingssamarbeidet er i stor grad konsentrert om grenseprovinen Khyber Pakhtonkhoa (KPK). Det legges vekt på at innsatsen skal bidra til strategiske endringsprosesser.

Mål

Målet for Norges samarbeid med Afghanistan og Pakistan gjennom regionbevilgningen er å bidra til utvikling av godt styresett og fattigdomsbekjempelse. Basert på situasjonen i det enkelte land skal bevilgningen i hovedsak brukes til å støtte opp om:

- Godt styresett
- Utdanning
- Landsbygdutvikling
- Kvinner, likestilling og menneskerettigheter
- Fornybar energi og olje for utvikling

- Klima og miljø
- Sikkerhet

Det er et mål å bidra til stabilisering og utvikling i grenseområdene mellom Afghanistan og nabolandene. Noe av midlene vil derfor kanaliseres til grenseoverskridende tiltak.

Rapport 2010

Godt styresett

I Afghanistan har Norge hatt en bred tilnærming til fremme av godt styresett med vekt på kampen mot korrupsjon. Dette er også fulgt opp i 2010. Gjennom både UNDP (Afghanistan Sub-national Governance Programme – ASGP) og Verdensbanken (National Solidarity Programme – NSP) har Norge bidratt til å etablere styresett, bl.a. med støtte til provins- og distriktsguvernørenes kontor. Utfordringene på korrupsjonssiden søkes møtt både politisk og gjennom oppfølging av prosjekter og samarbeidspartnere. Norge har over lengre tids støtte gjennom UNDP bidratt til kapasitetsutvikling av afghanske antikorrupsjonsorganer. Norge har også bidratt til å bygge opp den ledende afghanske organisasjonen på antikorrupsjon, Integrity Watch Afghanistan (IWA).

Rettighetsbasert utvikling og godt styresett var sentrale elementer i innsatsen i *Pakistan*. Utdanningsprogrammet i Khyber Pakhtonkhoa-provinsen (KPK) har bidratt til å styrke lokal forvaltning. Samarbeid mellom norske og pakistanske institusjoner har bidratt til å styrke kapasiteten i nasjonale institusjoner. Gjennom støtte til et prosjekt for demokratisering av politiske partier, har Norge bidratt til opplæring av ungdomspolitikere. Norge støttet også Mahboub ul Haq-stiftelsens arbeid med å gi ut deres Human Development Report for Sør-Asia.

Utdanning

Innenfor utdanning har Norge i *Afghanistan* konsentrert støtten til det nasjonale utdanningsprogrammet EQUIP som gjennom Verdensbankens Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF), fikk 55 mill kroner i 2010. Fokus har vært på utbygging av skoler i hele landet, og programmet har også bidratt til bedring av kvaliteten i afghanske skoler og flere kvinnelige lærere, studenter og elever. Pr. 2010 er mer enn 49 000 kvinner i lønnet arbeid som lærere. Sammen med 170 000 lærere til sammen, 7 mill elever, samt engasjerte foreldre og lokalsamfunn, er dette en klar indikator på en massiv mobilisering i utdanningssektoren.

I *Pakistan* støttet Norge i 2010 fire prosjekt innen utdanningssektoren; ett i samarbeid med utdanningsministeriet i Khyber Pakhtunkhwa-provinsen; to med internasjonale frivillige organisasjoner og ett med en nasjonal frivillig organisasjon. Prosjektet i KPK-provinsen søker å forbedre kvaliteten på grunnutdanningen i provinsen. Prosjektet har drevet videreutdanning av lærere, bygget og drevet pedagogiske sentre på distriktsnivå, utarbeidet lærerveiledninger, reaktivert samarbeidsutvalg mellom skoler og foreldre, styrket lærerskoler med pedagogisk og annet utstyr og bygget en stor foregangsskole for jenter. Over svømmelsene i provinsen skadet en rekke skoler og Norge har også støttet reparasjon og rekonstruksjon av 122 jenteskoler. Total utbetaling til utdanningsprosjekter i KPK-provinsen i 2010 var 30 mill. kroner. Prosjektene med NGOer hadde som målsetning, henholdsvis, å forbedre grunnutdanningen i et distrikt i tråd med Right to Play-filosofien; å styrke Aga Khan-universitetets eksamineringstjenester for videregående skoler; samt å gjenoppbygge to fjerntliggende jenteskoler.

Landsbygdutvikling

Støtte til landsbyutvikling i *Afghanistan* har i flere år vært en flersektoriell satsning gjennom Verdensbanken/ARTF (NSP – National Solidarity Programme) og UNDP. NSP dekker nå 70 prosent av landsbyene og omfatter 400 distrikter i landets 34 provinser. Flere enn 25 000 landsbyutviklingsråd er valgt og disse har planlagt og prioritert mer enn 55 000 prosjekter til en pris på over 800 mill USD. Gjennom frivillige organisasjoner støttes integrerte landsbyutviklingsprogrammer med komponenter som jordbruk, helse, infrastruktur, yrkesopplæring, husdyrhold og fornybar energi. Fokus på denne støtten ligger på Faryab-provinsen.

I *Pakistan* støttet Norge et landbygdutviklingsprosjekt i Chitral-distriktet i Khyber Pakhtunkhwa-provinsen. Flere bygder har fått styrket infrastruktur innen energi og vann, samt bedre jordbruksteknikker og helsetjenester. Tusener av husstander ble hjulpet for på sikt å kunne forbedre sin økonomiske situasjon.

Kvinner, likestilling og menneskerettigheter

Norge er blant de toneangivende land i *Afghanistan* når det gjelder å fremme kvinners rettigheter og likestillingsspørsmål. Dette gjøres politisk, humanitært og gjennom konkrete prosjekter. Selv om likestilling er et tverrgående hensyn i samar-

beidet med afghanske myndigheter er UN Women, som ble støttet med 20 mill kroner i 2010 den desidert største samarbeidspartneren. Dette prosjektet er nå til vurdering da resultatopptakelsen ikke er i tråd med forventningene.

I *Pakistan* støttes fire kvinneprosjekter over regionbevilgningen: Programmet «Gender Justice» bistår bl.a. lokalsamfunn til å forebygge tvangsekteskap og la kvinner få sin rettmessige del i arveoppgjør. I 2010 ble 290 samfunnsgrupper etablert i 35 Union Råd for å øke bevisstheden om kvinners rettigheter til arv og valg av ektemake. I tillegg er det blitt produsert informasjonsmateriale og radioprogrammer om kvinners rett til utdanning. I 2010 bidro Norge til å styrke samordningsmekanismen for Community Based Disaster Risk Management. Det ble gitt støtte til kampanjer for godkjenning av Draft National Resettlement Policy, politiske reformer i FATA og styringsreformer i Gilgit Baltistan. Norsk støtte har også gått til styrking av mandatet og rollen til UN Women på landnivå, samt nasjonalt påvirkningsarbeid for kvinners rettigheter og likestilling. I 2010 støttet Norge revidering av læreplanene ved åtte politihøgskoler i Sindh-provinsen. Dette for å inkludere et kurs om kvinners rettigheter og kjønnsbasert vold. Kjønnsbasert vold i politiet ble også satt på dagsordenen i en regional konferanse. Norge støttet også i 2010 The Human Rights Commission of Pakistan (HRCP), som er den ledende menneskerettighetsorganisasjonen i landet med sine cirka 100 lokallag. HRCP utgir bl.a. en årlig rapport om menneskerettighetssituasjonen i *Pakistan*.

Fornybar energi og olje for utvikling

I *Afghanistan* var energisatsingen i en forberedelsesfase i 2010. Det nye engasjementet er i løpet av 2010 blitt konkretisert til utarbeidelse av en overordnet nasjonal energiplan samt en studie for en fremtidig gassrørledning i nord.

Klima og miljø

I *Pakistan* støttet Norge gjennomføringen av en studie av fiskeribestanden i det Arabiske hav i regi av Havforskningsinstituttet, FAO og pakistanske myndigheter.

Sikkerhet

Det UNDP-administrerte programmet Law and Order Trust Fund Afghanistan (LOTFA) hvor Norge bidro med 24 mill kr i 2010, er det interna-

sjonale samfunnets hovedmekanisme for støtte til sivil sikkerhetssektor i *Afghanistan*. Fondet har i stor grad oppnådd hovedmålsettingen om effektiv og transparent utbetaling av politilønninger. Norge har med 38 mill. kr. i 2010 også finansiert 23 norske politirådgivere som ledd i den internasjonale støtten til kapasitetsbygging av det afghanske politiet. I tillegg bidrar Norge til det Nato-ledete opplæringsprogrammet Focused Police District Development i Faryab samt i Kabul med instruktører og mentorer til et prosjekt for utdanning av politikvinner, anti-narkotikaenheten Criminal Justice Task Force, samt med en sekundert politirådgiver til UNAMA.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 574,5 mill. kroner, hvorav 500 mill. kroner er planlagt for Afghanistan.

Post 78 Regionbevilgning for Asia, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Nepal

Den politiske situasjonen var i 2010 preget av utfordringer knyttet til freds- og grunnlovsprosessen og politisk maktkamp. Partene lyktes ikke med å ferdigstille grunnloven innen fristen i mai 2010, men ble enige om å utsette fristen til 28. mai 2011. I etterkant gikk koalisjonsregjeringen under ledelse av Kommunistpartiet (UML) av. Den ble sittende som et foretningsministerium til februar 2011. Den lange perioden med foretningsstyre har ført til stagnasjon i landets utvikling, og i freds- og grunnlovsprosessen. Fortsatt gjenstår integreringen av maoistsoldatene i sikkerhetsstyrkene, og det er ikke enighet om de mest sentrale utfordringene i grunnlovsprosessen. Den uavklarte situasjonen fører til at investeringer i viktige sektorer som energi stagnerer. I utdanningssektoren har myndighetene, til tross for utfordrende rammebetingelser, maktet å oppnå positive resultater. Menneskerettighetssituasjonen forblir utilfredsstillende. Straffefrihet og politisk innblanding i politi og rettsvesen er utbredt. Nasjonale institusjoner er generelt svake. Transparency Internationals korrupsjonsindeks har rangert Nepal på plass 146 i 2010. Den politiske eliten viser ikke evne og vilje til å prioritere kampen mot korrupsjon. Den makroøkonomiske situasjonen er mer ustabil enn tidligere. Dette skyldes reduserte eksportinntekter og remisser, underskudd på statsbudsjettet samt lavere valutareserver og negativ handelsbalanse. Veksten i BNP for 2009/10 ble redusert til 3,5 pst. fra fjorårets 4 pst. og BNP er nå på USD 551 per capita. Inflasjonen var 9,5 prosent i finansåret 09/10 og 8,4 pst. medio november 2010.

Norges hovedmål i Nepal er å bidra til en positiv utvikling i fredsprosessen og å støtte arbeidet med grunnloven. I tillegg vil satsingen på fornybar energi og utdanning økes.

Øst-Timor

Øst-Timor beveger seg skrittvis fra et postkonflikt land til et mer stabilt samfunn med økende fokus på økonomisk utvikling gjennom utdanning, etablering av arbeidsplasser i privat sektor og fremtidig industrivekst. Landet er blant verdens fattigste, men på grunn av de høye oljeinntektene har statsbudsjettet økt dramatisk de siste årene og hadde en økonomisk vekst på over 12 pst. i 2010. Landets befolkning er på 1,1 millioner og vil passere 2 millioner innen 2015 med dagens vekst på 3,2 pst. Hele 43 pst. av befolkningen er under 15 år, og kvinner føder i gjennomsnitt 7 barn. En stor del av befolkningen lever fortsatt under fattigdomsgrensen.

Sikkerhetssituasjonen er relativt stabil. Det øst-timoresiske politi har overtatt politimyndighet, og FN politiet, UNPOL, har nå kun politimyndighet i hovedstaden Dili. FN vil trekke ut sine politi- og sikkerhetsfolk i løpet av 2012. Justissektoren i Øst-Timor sliter med kapasitetsutfordringer på alle nivå, saker som ikke etterforskes og tiltalebeslutninger som ikke blir fulgt opp. Straffefrihet får således feste i landet. Antikorrupsjonsarbeidet har fått økt fokus, og det ble etablert en antikorrupsjonsenhet i 2010.

Elektrisitesforsyningen i landet er i dårlig forfatning, især i landdistriktene, men også i hovedstaden Dili er det daglige strømutfordringer. Øst-Timor har etter en lengre prosess kvalifisert seg til å tilfredsstille de krav som settes av organisasjonen EITI – Extractive Industries Transparency Initiative og er det første landet i Asia som oppnår en slik status. Regjeringen arbeider for å oppnå ASEAN medlemskap.

Det norske utviklingssamarbeidet har fokus på naturressursforvaltning (olje og fornybar energi) og godt styresett, samt kvinners- og barns rettigheter.

Andre land

Den politiske utviklingen i *Bangladesh* er preget av økt motvilje mellom regjeringen og opposisjonen, noe som hindrer et bredt tverrpolitisk samarbeid i landets utviklingsbestrebelse. Situasjonen vedrørende lov og orden er noe forverret det siste året, mens sikkerhetssituasjonen generelt ansees som stabil. Styresettsituasjonen er fortsatt svak grunnet korrupsjon og mangelfull kapasitet i hele statsforvaltningen. Landet har gjennomgått en stor fattigdomsreduksjon de siste tiårene og er langt mindre avhengig av bistand enn tidligere. Den økonomiske veksten er god og forventes å ligge på rundt 6 prosent i år. Eksport av tekstiler og pengeoverføringer fra bangladeshiske gjestearbeidere utgjør de viktigste valutaintektskildene. Utviklingssamarbeidet med Bangladesh har vært under omlegging de siste årene og er nå i store trekk på plass, med fokus på klima/miljø, næringsutvikling og MR/godt styresett. Et faglig rettet institusjonssamarbeid mellom et mindre antall norske og bangladeshiske institusjoner ligger i bunn for samarbeidet.

For første gang på flere tiår var *Sri Lanka* i 2010 uten krig og terroraksjoner. Presidenten har konsolidert makten. En svak og splittet opposisjon bidrar til at demokratiet er under press. MR-situasjonen er noe bedret. Selv om direkte angrep på journalister har avtatt, er det fortsatt press på media som praktiserer stor grad av selvsensur. Spørsmålet om krigsforbrytelser i krigens siste fase har kommet sterkere på dagsorden. FN kom i april 2011 med anbefalinger om uavhengig gransking av krigens siste fase. Det er store humanitære utfordringer knyttet til gjenbosetting og rehabilitering av ødelagt infrastruktur. Utsiktene for Sri Lankas økonomi er blandet. Sri Lanka er på 91. plass av 178 land på Transparency Internationals liste over korrupsjon i offentlig sektor. Det overordnede målet om å bidra til fred og forsoning og en politisk løsning er førende for Norges utviklingssamarbeid med Sri Lanka. Arbeidet med å trappe ned den bilaterale bistanden til Sri Lanka ble iverksatt i 2010. Fokus for innsatsen i Sri Lanka vil gradvis dreie over på faglig samarbeid og støtte til økonomisk utvikling og næringslivsfremme.

Kinas lovgivende forsamling (National People's Congress) ga i midten av mars sin tilslutning til Kinas 12. 5-årsplan; denne innebærer en klar endring i forhold til tidligere planer ved å inkludere andre mål for utvikling enn økonomisk vekst. Bedre fordeling av landets inntekter og økt innenlandsk forbruk, samt bedret håndtering av

miljø- og klimaproblemene understrekes. Det legges opp til en betydelig innsats i urbanisering kombinert med en kraftig industriell landbruksutvikling, begge er viktig grep i myndighetenes fattigdomsbekjempelse og målsetningen om fortsatt selvforsyning. Avstanden mellom Kinas fattige og rike er fortsatt økende. Samarbeidet med Kina skjer hovedsakelig i form av faglig samarbeid innenfor de to hovedområdene miljø/klima og velferdsmodeller/samfunnsutvikling. Dette fokuset fortsetter i 2012.

Indonesia med sine 237 millioner innbyggere er verdens fjerde mest folkerike land og har verdens største muslimske befolkning. Etter 13 år med demokratiske reformer fremstår landet som et stabilt demokrati i økonomisk og sosial fremgang, men har store utfordringer knyttet til korrupsjonsbekjempelse, økende antall voldelige angrep mot religiøse minoriteter og økende kritikk for manglende fattigdomsbekjempelse. Indonesia er ett av verdens største skogland og står for de tredje største utslippene av klimagasser i verden, hvorav 80 pst. kommer fra avskoging og oppdyrking av torvmyrer. Under G20-møtet i 2009 annonserte president Yudhoyono at landet vil redusere utslippene av klimagasser med 26 pst. i forhold til forventet utslippsnivå for egne midler og 41 pst. med internasjonal støtte. Dette var bakgrunnen for at Norge i mai 2010 inngikk en intensjonserklæring med Indonesia om å samarbeide om reduksjon av klimagassutslipp fra avskoging, skogforringelse og konvertering av torvmyrer med en økonomisk ramme på opp til 6 mrd. kroner. Indonesia ønsker å spille en aktiv rolle både regionalt og internasjonalt og har en sentral rolle i ASEAN.

Vietnam har hatt en solid økonomisk vekst i mange år. Etter en noe vanskelig periode i kjølvannet av finanskrisen, var vekstraten i 2010 på nesten 7 pst. Inflasjonen er imidlertid blitt en stadig større bekymring og krøp opp til over 10 pst. mot slutten av 2010. Femårsplan for 2011 – 2015 og 10 års strategi for 2011 – 2020 har fortsatt sterk økonomisk vekst og fattigdomsbekjempelse som hovedmålsettinger, men har også fokus på offentlig sektor reform, reorganisering og del-finansiering av statsbedrifter, klima- og miljøspørsmål og arbeid med å bekjempe korrupsjon. Vietnam oppnådde i 2010 status som middelinntektsland, men er fortsatt en stor mottaker av utviklingsbistand. Norsk bistand er sterkt redusert de siste årene. I henhold til Vietnam-strategien vil fokus i 2012 videreføres i form av faglig og institusjonelt samarbeid innenfor områdene naturressursforvalt-

ning, klima og miljø, og næringslivssamarbeid, samt støtte til «Ett FN i Vietnam».

Mål

Målet for Norges samarbeid med land i Asia gjennom regionbevilgningen er å bidra til fattigdomsbekjempelse og utvikling av godt styresett. Basert på situasjonen i det enkelte land Norge samarbeider med skal bevilgningen brukes til å støtte opp om:

- Godt styresett
- Klima, miljø og bærekraftig utvikling
- Likestilling og kvinner og barns rettigheter
- Utdanning
- Fornybar energi og olje for utvikling
- Økonomisk utvikling
- Det vil også bli gitt støtte til regionale tiltak.

Rapport 2010

Norges bistand over denne bevilgningen ble i 2010 benyttet til å støtte opp under godt styresett, klima, miljø og fattigdomsbekjempelse. Dette inkluderte støtte til kvinner og likestilling, demokrati – og menneskerettighetstiltak, olje for utvikling og andre energitiltak, utdanning, helse samt økonomisk utvikling. Det ble også gitt støtte til regionale tiltak.

Godt styresett

I *Bangladesh* har Norge videreført støtten til Manusher Jonno Foundation (MJF), som er en finansieringsmekanisme for støtte til svake gruppers sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. 123 ulike organisasjoner mottar støtte gjennom MJF.

Norge har bidratt til *Nepals* fond for fredsbygging. Norge har bidratt til grunnlovsarbeidet ved å tilby relevant ekspertise, bl.a. til nytt valgssystem. Norge har bidratt til økt kompetanse og overføring av myndighet til regionene gjennom det store desentraliseringsprogrammet.

Norge har vært en av de største giverne til fredsbyggingsprosjekter i *Sri Lanka*. Prosjektene har søkt å bidra til å berede grunnen for en fredelig løsning på konflikten. Norge har støttet prosjekter som har økt befolkningens bevissthet om korrupsjon, med særlig fokus på misbruk av statlige ressurser. Norge har støttet tiltak som har bedret menneskerettighetssituasjonen til ofre etter krigen. Støtte til tiltak som skal bedre ytrings- og pressefriheten har vært prioritert blant annet gjennom opplæring av journalister.

I *Øst-Timor* videreførte Norge sin støtte til FNs programmer innen oppbygging av justissektoren og styrking av parlamentet, samt program for å fremme barns og kvinners rettigheter. Kapasitetsbygging innen justissektoren har ført til mer effektivitet, og desentraliseringsprosessen har ført til bedre tilgang til justissektoren for utsatte grupper. Parlamentet har for første gang utarbeidet en strategisk plan (2011-2014) som vil legge grunnlag for en mer systematisk utvikling de nærmeste årene. En nasjonal kommisjon for barns rettigheter er etablert og i funksjon. Flyktninghjelpen har i perioden 2006 – 2010 bidratt til gjennombyggingsarbeidet etter krisen i 2006, i 2010 ble arbeidet med å sette i stand 30 grunnskoler og 5 ungdomssentra ferdigstilt. Spesialutsending Gunnar Ståsetts arbeid med forsoningsdialog har pågått siden 2007; hans arbeid ble avsluttet i 2010. Ståsetts arbeid har vært en pådriver for kommunikasjon mellom grupper som har vært i konflikt med hverandre og bidra til at Parlamentet følger opp anbefalingene i de ulike rapportene om alle overgrepene mot befolkningen de siste tiårene.

I *Indonesia* har Norge støttet to programmer for å bidra til myndighetenes kamp mot korrupsjon generelt og i skogsektoren spesielt. Støtten til UNODCs program skal øke folks bevissthet om korrupsjon og samarbeider med 15 organisasjoner fra det sivile samfunn. Støtten til Indonesia i 2010 har hatt spesielt fokus på god skogforvaltning. President Yudohonos sterke forpliktelser til betydelig reduksjon i utslipp av klimagasser førte i 2010 til at Norge undertegnet en intensjonserklæring med Indonesia om et samarbeid om reduksjon av klimagassutslipp fra avskoging, skogforringelse og konvertering av torvmyrer på inntil 6 mrd. kroner.

Et mål for den norske støtten til *Vietnam* har vært å støtte opp under reform av offentlig administrasjon for å gi befolkningen bedre tilgang til offentlige tjenester og å styrke myndighetenes antikorrupsjonsarbeid. En forenkling av administrative systemer, styrking av kvinners kompetanse og deltakelse, samt kompetansebygging hos lokale myndigheter når det gjelder fattigdomsstrategier er blant resultatene i prosjektet. Norge bidro i 2010 med 13 mill. kroner til Ett FN-reform; dette har ført til en styrket prosess for å sikre et mer moderne og effektivt FN som kan levere resultater på landnivå.

Klima, miljø og bærekraftig utvikling

I *Bangladesh* støtter Norge katastrofeforebyggende arbeid gjennom UNDP. Norsk Institutt for

Luftforskning samarbeider med miljøverndepartementet i Bangladesh, Bjerknessenteret med Bangladesh Centre for Advanced Studies og Norges Geotekniske Institutt med Geological Survey of Bangladesh. I tillegg legges det opp til et fremtidig samarbeid mellom Meteorologisk Institutt og Bangladesh Meteorological Institute og også mellom Klimaforsk og Bangladesh Rice Research Institute.

Nepal ferdigstilte i 2010 den nasjonale klimatilpasningsplanen (NAPA) og vedtok i januar 2011 en strategi for klimatilpasning. Norge inngikk i 2010 en avtale som vil fremskaffe økt kunnskap om avsmelting av breer i Himalaya og bidra til kapasitetsbygging av nasjonale institusjoner. Et pilotprosjekt der en skal arbeide for bedre lokal planlegging som tiltak for klimatilpasning og mer effektiv bruk av lokale ressurser ble i gangssatt høsten 2010. Det antas at mer effektive vedovner gjennom landsbyenergiprogrammet ESAP bidrar til mindre press på skogressurser. Norges støtte bidro til at bønder fikk opplæring i hvordan de kunne øke avlingene samtidig som sprøytemiddelbruken reduseres.

Intensjonserklæringen mellom Norge og *Indonesia* på REDD+ førte til at president Yudhoyono la miljø og grønn utvikling til som et fjerde satsingsområde i tillegg til fattigdomsbekjempelse, etablering av arbeidsplasser og økonomisk vekst for sin andre presidentperiode. Partnerskapet mellom Norge og Indonesia er ett av de mest omtalte samarbeid Indonesia har med noe annet land og har sterkt bidratt til å forme debatten om klima og miljø i Indonesia. Det er en nær sammenheng mellom det nyetablerte samarbeidet og det langvarige fokus på forbedret styresett i skogsektoren gjennom regionbevilgningen. Målet for denne var i 2010 å bidra til å redusere utslippene av klimagasser gjennom å styrke skogsforvaltningen og å bekjempe ulovlig hogst. Støtten har bidratt til at nasjonale og lokale myndigheter har samarbeidet med lokalbaserte organisasjoner, lokale myndigheter, universiteter, næringsliv og media for en bedre skogforvaltning på lokalt nivå i 5 regioner i landet. Fokus har vært på at plantasje- og skogsdrift skal være mer rettighets- og fattigdomsorientert. 54 000 husholdninger deltar i programmet. I arbeidet med å bekjempe kriminalitet i skogssektoren er det utgitt flere håndbøker som skal gjøre det lettere for riksrevisjonen og antikorrupsjonsenheten å avdekke ulovlige forhold.

Målet for den norske støtten til *Vietnam innen miljø- og klimaspørsmål* er å skape økt bevissthet rundt miljøutfordringer og klimaendringer og bidra til at landet forbedrer sin evne til å fore-

bygge og forholde seg til naturkatastrofer. Et samarbeid mellom Vietnam National University og Norges Geotekniske Institutt har bidratt til kompetansebygging av vietnamesiske forskere mht. forebygging av georelaterte naturskader. Den norske støtten til denne sektoren har bidratt til kompetanseheving innen satellittbasert kartlegging av naturressurser, havområder, miljøforhold mv. og til økt kunnskap om behandling av miljøfarlig avfall.

Miljø og klima er et hovedsatsningsområde for det faglige samarbeidet med *Kina*. En mindre tildeling under regionbevilgningen følger denne prioriteringen og gikk i 2010 hovedsakelig til å støtte arbeidet med en strategi for klimatilpasning i Kinas 12. femårsplan samt til et biodiversitetsprosjekt i samarbeid med UNDP.

Likestilling og kvinners og barns rettigheter

I *Bangladesh* har Norge gjennom den globale kvinnebevilgningen støttet et prosjekt for juridisk veiledning til kvinner. Et eksempel på konkret resultat er megling i 630 familiesaker med tilbakeføring av medgift, underhold for kvinnelige ofre og deres barn og midler til å starte et nytt liv. Norge har også støttet en utredning gjennom samarbeidet mellom Christin Michelsens Institutt og Centre for Policy Dialogue om kvinners rolle i parlamentet.

I *Nepal* har Norge bidratt til å styrke deltakelsen til kvinner, urfolk og andre marginaliserte grupper i grunnlovsarbeidet. Norge bidro til styrkede rettigheter for seksuelle minoriteter ved bedre implementering av eksisterende lovverk. Norge har støttet aktiviteter som skal sikre økt fokus på barns rettigheter. Et samarbeid med distriktsmyndighetene har ført til en økning fra fem til ti prosent i statlig overføring til aktiviteter rettet mot barn. Barns rettigheter har blitt inkludert i desentraliseringsprogrammets retningslinjer for sosial mobilisering. Partnerskap med Redd Barna har spesielt fokusert på situasjonen for jenter. Norge har bidratt til utviklingen av Nepals nasjonale handlingsplan for Sikkerhetsrådsresolusjonene 1325/1820 om kvinner i konflikt.

I *Sri Lanka* er det mange kvinnestyrte hushold i de krigsherjede områdene og stort behov for jobber til kvinner. Norge har støttet tiltak som skal sikre kvinner bedre tilgang til yrkesopplæring. Norge har også vært en pådriver for å få mineryddingsorganisasjonene til å ansette kvinnelige mineryddere. Norge har bidratt til å styrke kvinners posisjon i lokalsamfunnet ved å støtte lederprogrammer for kvinner på landsbynivå.

I *Øst-Timor* er det spesielt fokus på kvinner innen styresettprogrammene, og i parlamentsprogrammet er likestilling en egen komponent. 28 pst. av medlemmene i Parlamentet er kvinner, den høyeste prosenten i hele regionen. Kvinnefokus er blitt vektlagt i opplæringsplanene i de to energiprogrammene. I justisprogrammet er kvinner spesielt fokusert som utsatt gruppe, og i ILO's vei-byggingssprosjekt er 30 pst. av arbeidsstokken kvinner.

I *Indonesia* har kvinner og likestilling vært en prioritert målgruppe for en av komponentene i miljøprogrammet med Partnership for Governance Reform.

I *Kina* viser en gjennomgang at kjønnspektivet er godt ivaretatt i det norskstøttede prosjektet som omhandler styrking av miljøplanleggingen i de femårige planene på regionnivå. Rapporter viser bl.a. at det er ca. 30 pst. kvinnelige deltakere på alle kurs.

Det er et mål for den norske støtten til *Vietnam* å bidra til økt bevisstgjøring om kvinners rettigheter, med særlig fokus på vold mot kvinner og menneskehandel. Gjennom et samarbeid med en vietnamesisk TV-kanal om en skrivekonkurranse hvor 800 ungdommer deltok, bidro støtten til synliggjøring av og debatt om likestillingsutfordringer. I et strategisk partnerskap med Kirkens Nødhjelp er fokuset på tiltak for å bekjempe menneskehandel og utbytting av/vold mot kvinner. Prosjektet er godt forankret på grasrotnivå og viser gode resultater mht. bevisstgjøring og kompetanseheving.

Målområdet finansieres også over kap. 168 Kvinner og likestilling.

Utdanning

Norges støtte til utdanning i *Nepal* har bidratt til at 94,5 pst. av alle barn i skolepliktig alder begynner i 1. klasse. Norge har særlig bidratt i forhold til inkludering (ved fokus på språk, kjønn og funksjonshemmede), kapasitetsbygging og etterrettelighet. Norge har støttet en rekke tiltak for å forebygge økonomisk mislighold i sektoren. Oppfølging av disse gjøres i samråd med myndighetene og givergruppen.

I *Øst-Timor* har Flyktningshjelpen bistått myndighetene med reparasjon av ødelagte skoler og styrking av læreres kompetanse. 1500 barn fra avsideliggende områder har vært målgruppen, og programmet har blant annet bidratt til å sette i stand 30 skoler, fem ungdomssentre, én klinikk og fire kontorer for UNDP/Øst-Timors regjerings dialogteam. Etter anbefaling fra myndighetene ble prosjektet finansiert med tilbakeførte midler opp-

rinnelig gitt som budsjettstøtte. Arbeidet ble avsluttet i 2010, og en avsluttende gjennomgang viser at prosjektet har hatt god måloppnåelse både på relevans og effektiv bruk av ressursene.

I *Vietnam* har målet for den norske støtten vært å bidra til lik tilgang til og bedre kvalitet på utdanning, med særlig vekt på etniske minoriteter. Støtten har gått til UNICEFs prosjekt der morsmålsbasert tospråklig undervisning for etniske minoritetsbarn gjennomføres i tre pilot-provinser. Det banebrytende prosjektet har lyktes med å etablere undervisningsmodeller som gir etniske minoritetsbarn bedre tilgang til undervisning og har gjennom gode resultater bl.a. knyttet til leseferdigheter endret holdninger hos myndighetene.

Fornybarenergi og olje for utvikling

Norsk støtte til landsbyenergi i *Nepal* bidro til at andelen av befolkningen med tilgang til elektrisitet har økt. 17 000 husholdninger fikk strøm fra mikrokraftverk og 80 000 husholdninger fikk installert solcellestøm i 2010. Nesten 90 000 husholdninger fikk installert mer energieffektive og mindre forurensende vedovner. Norge fortsatte arbeidet med å tilrettelegge for kommersielle vannkraftselskaper. Et arbeid er påbegynt for å integrere kvinneperspektivet mer systematisk i energiporteføljen.

Ett av målene for den norske støtten til *Øst-Timor* 2010 var å bidra til bærekraftig ressurs- og kapitalforvaltning og bruk av fornybar energi. *Øst-Timor* er den største mottakeren av støtte innen Norges «Olje for utvikling» – initiativ. Miljøkomponenten kom i gang 2. halvår 2010. Opplæringskomponenten i programmet har hatt meget god progresjon. Her er det lagt stor vekt på kvinnelig deltakelse. Norge og *Øst-Timor* inngikk i 2009 en ny femårig avtale innen vannkraft. Programmet er et institusjonelt samarbeid mellom Ministry of Infrastructure og Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen, NVE, der Norge bidrar med rådgivere og finansiell støtte til vannkraftbygging. NVE assisterer myndighetene med utarbeidelse av en ny vannressurslovgiving. En masterplan for vannressurser er under utarbeidelse og vil stå klar i slutten av 2011.

Økonomisk utvikling

Målet for støtten til økonomisk utvikling på *Sri Lanka* er å bidra til vekst, næringsutvikling og økt sysselsetting. For å nå dette målet har Norge støttet tiltak som skal bedre kvalitet og kapasitet i

yrkesopplæringen. Bedre tilgang til kredittordninger har stått sentralt i vår støtte til handelskamerene i tillegg til kompetanseoppbygging.

I *Øst-Timor* ga Norge i 2010 støtte til International Labour Organisation (ILO) og deres assistanse til myndighetene i veibygging og sysselsettingstiltak for arbeidsløs ungdom. Programmet har bidratt til forbedret livssituasjon og sosial stabilitet i de berørte områdene, og har gitt arbeid og arbeidserfaring til 17.000 personer, hvorav 58 pst. ungdommer og 30 pst. kvinner. Programmet representerer den største ikke statlige arbeidsgiver i *Øst-Timor*, og har så langt vært største bidragsyter for å løse det enorme arbeidsledighetsproblemet i landet.

Den norske støtten over regionbevilgningen til næringsutvikling i *Vietnam* fokuserte i 2010 bl.a. på forskning og bedre fiskeriforvaltning, og har bidratt til en mer effektiv fiskeriforvaltning i *Vietnam* og bedret myndighetenes kompetanse innen fiskeriområdet.

Regionale tiltak

Norge videreførte støtten til regionale tiltak i regi av International Labour Organisation (ILO), regionale organisasjoner og FN rettet mot tvangsarbeid og menneskehandel i *Indonesia, Malaysia og Mekongområdet*. ILO-programmet har blant annet bidratt til å styrke ASEANs regionale rammeverk for å sikre immigrantarbeidere og myndighetenes bruk av internasjonale standarder og gjennomført

en rekke konsultasjoner om rettighetsbasert rammeverk for fremmedarbeidere i *Malaysia*.

Norge støttet også tiltak for å styrke regional og nasjonal kapasitet i miljøforvaltning og implementering av internasjonale miljøkonvensjoner, bl.a. gjennom Det asiatiske instituttet for teknologi (AIT). Det ble videre gitt støtte til kapasitetsbygging innen petroleumsforvaltning i ni land i sørøst og *Øst-Asia* gjennom den regionale geologi- og petroleumsorganisasjonen CCOP.

Norge støttet den sør-asiatiske sammenslutningen for frie media (SAFMA). En rekke konferanser og opplæringstiltak ble gjennomført i regionen, med fokus på pressefrihet, fred og fattigdomsbekjemping.

Norge støttet Verdensbankens South Asia Water Initiative (SAWI) der syv land søker å styrke samarbeidet om forvaltningen av vannressursene i regionen.

Norge opprettholdt støtten til den regionale miljø og klimaorganisasjonen ICIMOD som skal bidra til en bærekraftig forbedring av levevilkårene i Himalaya. Den norske støtten har bidratt til å styrke regional kapasitet og kunnskap innen miljøforvaltning og klima. Det er også arbeidet for større grad av samarbeid med og involvering av nasjonale myndigheter i ICIMODs arbeid.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 370 mill. kroner.

Kap. 152 Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
78	Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	456 144	500 000	500 000
	Sum kap. 0152	456 144	500 000	500 000

Den historiske og politiske bakgrunnen for utviklingssamarbeidet med Midtøsten er ønsket om å bidra til en palestinsk statsdannelse som ledd i en tostatsløsning mellom israelerne og palestinerne. Den folkelige oppstanden og politiske omveltninger i Midtøsten og Nord-Afrika som startet våren 2011 gjør det nødvendig å utvide og styrke vårt engasjement til også å omfatte Nord-Afrika. Regional og internasjonal utvikling det siste tiåret har medført at Midtøsten og Nord-Afrika i økende grad

avtegner seg som utenrikspolitiske nærområder for Norge. Norsk utviklingssamarbeid vil derfor innrettes bredere også i form av støtte til reform- og demokratiseringsarbeid i regionen som helhet.

Samtidig har Norge i egenskap av leder for giverlandsgruppen Ad Hoc Liaison Committee (AHLC) et særlig ansvar for å bidra til å samordne den internasjonale bistanden til Det palestinske området og knytte giverlandsgruppens arbeid til den politiske prosessen som ledes av Kwartetten

(USA, Russland, EU og FN). Denne rollen forplikter Norge til et aktivt engasjement i politiske spørsmål knyttet til Midtøsten og til et fortsatt høyt nivå på giverinnsatsen.

Midtøsten og Nord-Afrika står overfor store utfordringer når det gjelder statsbygging og utvikling, fred og forsoning, menneskerettigheter og demokrati. Uro, voldshandlinger og politiske omveltninger har tydeliggjort behovet for å stabilisere regionen gjennom overgang til politiske prosesser forankret i demokrati og sivilt folkestyre. Det er nødvendig å operere med høy grad av fleksibilitet for bruken av bistandsmidler. Det geografiske nedslagsfeltet for dette budsjettkapitlet omfatter hele regionen fra Iran i øst til Vest-Sahara i vest. Regionbevilgningen foreslås fortsatt i all hovedsak benyttet for utviklingsfremmende tiltak i Det palestinske området innenfor sektorene godt styresett, utdanning og energi. Det legges også opp til at en del av midlene vil bli benyttet til regionale tiltak og initiativ i enkeltland innen statsbygging, sivilt samfunn, demokratifremme, rettighets-spørsmål, og som ledd i fredsbestrebelse.

Bistand til Midtøsten ses i sammenheng med innsatser over andre budsjettkapitler, herunder bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og kulturtiltak (kap. 160), nødhjelp og humanitær bistand (kap. 163), bistand til særskilte freds- og forsoningstiltak (kap. 164), bistand til forskning og kompetanseheving (kap. 165), og bistand gjennom FN-systemet (kap. 170).

Post 78 Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Det palestinske området

Til tross for betydelig innsats fra Obama-administrasjonen har det ikke så langt lyktes å skape fremgang i fredsprosessen etter at de direkte forhandlingene kollapset i september 2010. Utviklingen på palestinsk side er imidlertid i tråd med det internasjonale samfunns forventninger. Det er enighet i den internasjonale giverlandsgruppa om at De palestinske selvstyremyndigheter (PA) nå har nådd et utviklingsnivå hvor institusjonene er modne for å ta statsbærende ansvar. Dette ble slått fast under giverlandsmøtet i Brussel i april 2011. Erklæringen markerer at man har nådd sluttfasen i implementeringen av den toårige handlingsplanen Palestine; Ending the Occupation, Establishing the State, som statsminister Salam Fayyad lanserte i august 2009. Den palestinske staten er dermed rede for statsdannelse i

tråd med målsettingen om en endelig fredsløsning høsten 2011.

Veksten i palestinsk økonomi fortsetter, med en samlet vekst i hele området på 8 pst. i 2010. Den palestinske selvstyremyndigheten (PA) har gjennom reformer og effektivisering redusert behovet for budsjettstøtte fra 28 pst. av PAs GDP i 2008 til estimerte 12 pst. i 2011. Dette demonstrerer en positiv utviklingstrend med betydelig lavere grad av giveravhengighet. I tillegg har også Israel fortsatt arbeidet med å legge tilrette for økt økonomisk vekst ved å innføre lettelse i stengningsregimet. I Gaza fortsetter imidlertid situasjonen å være vanskelig. Israels begrensninger på innførsel av innvarsvarer til gjenoppbyggingen etter krigen i 2008/2009 er det største hinderet, og forhindrer blant annet FN fra å igangsette større prosjekter for bygging av skoler og boliger. Samtidig er det fra israelsk side innført lettelse som blant annet sikrer en minimumsstandard av matforsyninger og medisinsk utstyr, og som også tillater en viss eksport av landbruksvarer fra Gaza. Øvrige konsumvarer kommer, som tidligere, inn gjennom tunneler på grensen mellom Gaza og Egypt. Egyptiske myndigheter gjenåpnet grenseovergangen i Rafah 28. mai for persontrafikk for å bedre livssituasjonen for palestinerne, og som et element i forsoningsprosessen mellom Hamas og Fatah. Foreløpig omfatter ikke gjenåpningen varetransport.

Israels okkupasjon fortsetter å være det vesentligste hinderet for en betydelig positiv utvikling i Det palestinske området, både økonomisk og politisk. Dette ble også slått fast av AHLC-møtet i Brussel, og det ble gjort klart at en forutsetning for en bærekraftig palestinsk økonomi er at PA gis tilgang til de delene av okkupert område som Israel fortsatt kontrollerer.

Menneskerettighetssituasjonen i Det palestinske området er fortsatt bekymringsfull. Både israelske og palestinske menneskerettighetsorganisasjoner fortsetter å arbeide under press fra israelske myndigheter. Det er imidlertid, ifølge FNs spesialrapportør på menneskerettigheter i Det palestinske området, selve okkupasjonen som utgjør det sentrale menneskerettighetsbruddet.

I Øst-Jerusalem fortsetter utviklingen i negativ retning. Til tross for skarpe internasjonale reaksjoner viderefører Israel sin politikk med å bygge bosettinger og legge hindringer for den palestinske befolkningen i bydelen. Disse tiltakene endrer områdets geografi og demografi, og gjør det vanskelig for den palestinske befolkningen å beholde sin Jerusalemstatus. Dersom utviklingen fortsetter i tråd med de israelske planer som foreligger, er det kun et spørsmål om tid før Øst-Jerusalem fysisk sett er

avskåret fra Vestbredden. Med den politiske betydningen Øst-Jerusalem har for palestinerne, vil denne utviklingen og de konsekvensene det har for situasjonen på bakken, gjøre en fredsavtale svært vanskelig.

AHLC-møter ble avholdt på embetsnivå i Madrid i april og i New York i september 2010. Årets vårmøte ble avholdt i Brussel 13. april. Møtet fastslo at de palestinske statsinstitusjonene har nådd et utviklingsnivå som tilsier at de palestinske selvstyremyndigheter er rede til å ta statsbærende ansvar. Den langsiktige statsbyggingssagendaen og støtten til de palestinske institusjonene som en hovedmålsetting for norsk og internasjonal bistand til Det palestinske området består. Det er fortsatt humanitære behov i den palestinske befolkningen.

Mål

Målene for Norges samarbeid med land i Midtøsten og Nord-Afrika er å bidra til statsbygging og til utvikling av godt styresett. Basert på situasjonen i regionen skal bevilgningen for 2012 brukes til å støtte opp om:

- Godt styresett, herunder gjennom budsjettstøtte til det palestinske området
- Rettigheter inkl. likestilling, og demokrati
- Freds- og forsoningsprosesser
- Utdanning
- Elektrisitet

En vesentlig del av midlene vil finansiere pågående og nye tiltak i Det palestinske området, mens en andel vil benyttes til å møte behov som følger av den dynamiske utviklingen i regionen.

Rapport 2010

I Det palestinske området ble Norges bistand over regionbevilgningen i 2010 benyttet til budsjettstøtte, energi, utdanning, likestilling og kvinners og barns rettigheter, og økonomisk utvikling.

Det palestinske området

Godt styresett, herunder gjennom budsjettstøtte

Det er den fortsatte implementeringen av PAs reform og utviklingsplan (Palestinian Reform and Development Plan, PRDP) for perioden 2008-2010 som har ligget til grunn for Norges støtte til PA i 2010.

Den interne politiske fraksjonsstriden på palestinsk side har forårsaket at den lovgivende forsamlingen ikke fungerer. Derfor har det vært en prioritet for Norge å støtte andre organisasjo-

ner og institusjoner som overser nye lover som vedtas ved presidentdekreter. Norge har støttet arbeidet til Den uavhengige valgkommisjonen, utviklingen av en palestinsk riksrevisjon, og gitt støtte til det palestinske statistikkbyrået. Statistikkbyrået yter et vesentlig bidrag til å levere bakgrunnsmateriale til de politiske og økonomiske styringssignaler som PA gir.

Gjennom sivile samfunnsorganisasjoner fortsetter også Norge å støtte arbeidet med anti-korupsjon.

Framgangen i PAs reform og utviklingsarbeidet har vært god, noe som bl.a. ble understreket i en gjennomgang av den norske budsjettstøtten utført av det norske konsulentselskapet Scanteam høsten 2010. Av de reformer som inngår i budsjettstøtten er det særlig grunn til å merke seg at reduksjonen i PAs elektrisitetssubsidier i 2010 har bidratt til en reduksjon i PAs utgifter på om lag USD 120 mill. Dette er et viktig bidrag til PAs økonomiske bærekraft.

Budsjettstøtten har vært kanalisert gjennom Verdensbankens flergiverfond. Formålet med støtten, som i 2010 var på 300 mill. kroner, har vært å bidra til opprettholdelse av tjenestetilbudet innenfor områder som helse og utdanning, og å hindre et økonomisk sammenbrudd i PA. Støtten kanaliseres også til palestinske myndigheters gjennomføring av reformer innen offentlig finansforvaltning og makroøkonomisk styring. Dette siste området har blant annet bidratt til en finansforvaltning som karakteriseres som et forbilde for andre utviklingsland. Offentlig sysselsetting bidrar også til å motvirke den vanskelige situasjonen i palestinsk økonomi. Gjennom å overføre denne støtten gjennom Verdensbankens fond sikrer man at forvaltningen av midlene skjer i tråd med Verdensbankens retningslinjer.

Innenfor energisektoren har samarbeidet fortsatt etter løpende planer og avtaler med det hovedformål å sikre strømtilførsel i det palestinske området. Energi er en viktig komponent i å sikre økonomisk vekst, og støtten er også et viktig bidrag til å redusere bruken av forurensende energikilder.

Norge har også bidratt til å styrke godt styresett i Det palestinske området gjennom støtte til The Independent Commission for Human Rights (ombudsmann) og støtte til menneskerettighetsorganisasjoner som AMAN og Al Haq.

Klima, miljø og bærekraftig utvikling

Det har ikke vært aktuelt med direkte, øremerket innsats til klima, miljø og bærekraftig utvikling i

denne perioden. Samtidig har det vært norske bidrag til fornybarenergi gjennom programmet for elektrisitetsutvikling.

Likestilling, og kvinner og barns rettigheter

I tråd med den overordnede målsettingen om å bidra til palestinsk statsdannelse, og som en viktig komponent i denne agendaen, har Norge videreført støtten til det sivile samfunn og til kvinners rettigheter. Arbeidet for kvinners rettigheter er basert på regjeringens «Handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet (2007-2013)». En viktig satsing for kvinners rettigheter og likestilling i Det palestinske området skjer gjennom UNRWAs kvinneprosjekt i Gaza, UNIFEMs kantineprosjekt og PALCOMs jordmorprosjekt på Vestbredden. Disse prosjektene arbeider for kvinners rett til utdanning, arbeid og beskyttelse, og bidrar til å motvirke den negative effekten okkupasjonen og de generelle sosioøkonomiske forholdene har for kvinners rettigheter. Norge støtter i tillegg en rekke palestinske grasrotorganisasjoner som arbeider for kvinners politiske deltakelse, seksuelle rettigheter og reproduktiv helse, og beskyttelse mot vold. I dette arbeidet har blant annet statistikk fra det palestinske statistikkbyrået, som Norge støtter, kommet til anvendelse i arbeidet med å redusere vold mot kvinner.

Som et viktig ledd i rettighetsarbeidet finansierer Norge også UNRWAs program for menneskerettighetsundervisning i skoler i Gaza, hvor mer enn 200.000 barn i 228 skoler får undervisning i FNs universelle menneskerettighetserklæring og den historiske bakgrunnen for erklæringen. Denne undervisningen er enestående i den arabiske verden og en svært viktig motvekt til radikaliserings og intoleranse.

Utdanning

Til grunn for Norges støtte ligger PAs egen femårsplan for strategisk utvikling av utdanningssektoren i Det palestinske området (ESDP 2008-2012). Denne planen har som hovedformål å styrke kvaliteten på utdanning. Norge har vært en pådriver for å etablere en felles finansieringsmekanisme for å understøtte denne strategiske planen, og i 2010 ble en slik mekanisme etablert i samarbeid med Finland, Irland og Tyskland. Denne sektorspesifikke mekanismen er en nyvinning i arbeidet i Det palestinske området, og er forventet å bidra til større giverkoordinering og samordnet støtte på utdanningssiden. Den samlede støtten er på USD 100 mill. over en treårsperiode.

Kultur

Norge har også videreført støtten til utviklingen av den palestinske kultursektoren gjennom et kulturfond i regi av det palestinske kulturdepartementet som vektlegger institusjons- og kompetanseutvikling i tillegg til å gi støtte til selvstendige kulturaktiviteter. Støtten til utbygging av et stort kultursenter i Jerusalem er videreført, det samme er støtten til et samarbeidsprosjekt mellom Rikskonsertene, det palestinske utdanningsdepartementet og den palestinske NGOen Sabreen om å utvikle musikkundervisning innen skoleverket. Denne sektorsatsingen støttes også med midler fra kulturbevilgningen.

Øst-Jerusalem

Øst-Jerusalem har en svært viktig strategisk og symbolsk betydning i fredsprosessen. Den negative utviklingen, med utvidelser av bosettinger og andre infrastrukturtiltak som gjør det stadig vanskeligere for den palestinske befolkningen å opprettholde sin Jerusalemstatus, er i ferd med å avskjære området fra resten av Vestbredden. Derfor har tiltak i Øst-Jerusalem vært en prioritet for Norge. Gjennom Flyktningshjelpen støtter Norge et strategisk viktig prosjekt som bidrar til å motvirke ulovlige utkastelser av palestinske familier. Opprettholdelse av tjenestetilbudet for den palestinske befolkningen er også en prioritet, og Norge støtter augusta Viktoria-sykehuset og St. Johns Eye Hospital, som er eneste spesialiserte sykehus for øyelidelser i Det palestinske området. Totalt bidro Norge med ca. 50 mill. kroner til helsesektoren i Det palestinske området. I tillegg støttes en rekke aktiviteter på kultursektoren.

Tiltak i andre land i regionen

Norge finansierte flere regionale seminarer, analyser og dialogprosesser i regi av norske og internasjonale aktører. I tillegg var vi involvert i rettighets- og kompetansebyggingstiltak i *Irak* (opplæring), *Libanon* (oljesølopprydding etter krigen i 2006), *Syria* (menneskerettighetsopplæring for politi, befolkningsstatistikk) og *Jordan* (flyktningsstudier). Norge har også finansiert styrking av rettssikkerhet og kompetanseutvikling av domstoler i arabiske land gjennom Europarådet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 500 mill. kroner.

Kap. 153 Bistand til Latin-Amerika

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
78	Regionbevilgning for Latin-Amerika, <i>kan overføres</i>	220 778	190 500	190 500
	Sum kap. 0153	220 778	190 500	190 500

Latin-Amerika er et kontinent i endring. Diktaturtiden er tilbakelagt og økonomien i vekst. Samtidig gjenstår en rekke utfordringer, særlig knyttet opp til å gi demokratiene innhold og til fordeling av godene. Det er stadig økt etterspørsel etter demokrati i regionen. Det er blitt større aksept for at tradisjonelt ekskluderte grupper må slippes til, og i flere land har representanter for bl.a. fagbevegelse, urfolk og kvinner fått større innpass i det politiske landskapet. Det er imidlertid store variasjoner i enkeltlandenes demokratiske kapasitet og legitimitet, og dårlig fungerende rettssystemer truer i flere land rettssikkerheten og derigjennom fortsatt økonomisk og politisk utvikling. Korrupsjon utgjør fortsatt et stort samfunnsproblem. Afrolatinere har spesielt vanskelige kår og kommer dårligst ut på levekårsstatistikkene sammen med urfolk. Selv om kvinners situasjon jevnt over er blitt bedre, er det langt igjen til at kvinnene er likestilt politisk og økonomisk. Sikkerhetssituasjonen og voldsutviklingen er blitt et alvorlig problem for mange latinamerikanske land, særlig i Mexico og Mellom-Amerika. Honduras, Guatemala og El Salvador ligger på verdenstoppen når det gjelder mord pr. hundretusen innbyggere. Den økende strømmen av narkotika og våpen gjennom området, sammen med sosiale konflikter, fattigdom og omfattende migrasjon gjør situasjonen svært vanskelig.

Latin-Amerika har vært inne i en periode med økonomisk vekst, med unntak av 2009 da det fant sted en nedgang på 2,3 pst. i BNP. I 2010 var Latin-Amerikas vekst igjen på nesten 5 pst. Brasil, Chile og Peru leder an med en vekst opp mot 6 pst. Sosial ulikhet og store inntektsforskjeller fortsetter å være den store utfordringen Latin-Amerika står ovenfor. I UNDPs liste over de 25 landene med skjevst inntektsfordelinger i verden (2010 Human Development Report) er 18 latinamerikanske land. Fattigdom er en vedvarende utfordring for regionen. I følge Verdensbanken lever 17 pst. av befolkningen i Latin-Amerika på mindre enn to amerikanske dollar per dag.

Latin-Amerika har et usedvanlig rikt biologisk mangfold, men store områder ødelegges av uforvarlig skogbruk, landbruk og kvegdrift. Regnskogen i Amazonas er verdens største regnskog og absorberer 1,5 milliarder tonn CO₂ i året. Det internasjonale energibyrådet estimerer at energiforbruket i Latin-Amerika vil øke med 60 pst. frem mot år 2035. Samtidig har regionen store muligheter for å utnytte fornybare energikilder, herunder vann- og vindkraft, solenergi samt geotermisk energi (jordvarme).

Brasils raske fremvekst som en stor global aktør, både politisk og økonomisk, gjør landet til en stadig viktigere samarbeidspartner for Norge. Brasil er i dag verdens 7. største økonomi og er et særdeles viktig land for norsk næringsliv. Brasil og Norge samarbeider nært i kampen mot klimendringene og har inngått et partnerskap om avskoging, jf. kap.166 post 73 Klima- og skogsatsingen. Regjeringen utviklet i 2011 en egen Brasilstrategi som vil være et viktig instrument i arbeidet med å styrke og videreutvikle samarbeidet med Brasil innen næringsliv, handel og investeringer, klima, miljø og bærekraftig utvikling, internasjonale spørsmål, samt kunnskapssamarbeid og samfunnsutvikling.

Post 78 Regionbevilgning for Latin-Amerika, kan overføres*Situasjonsbeskrivelse*

Brasil-strategien og partnerskap om avskogning (se ovenfor) er utgangspunkt for samarbeidet med Brasil. Fokus for samarbeidet er bærekraftig utvikling utfra et rettighetsperspektiv, spesielt mht urfolks rettigheter.

Landene i Andes-regionen (Ecuador, Peru, Colombia og Bolivia) står fremdeles overfor utfordringer på det politiske, så vel som på det sosiale og økonomiske området. En hovedutfordring er å få de formelle demokratiske strukturene til å fungere på en mer inkluderende måte slik at demokratiene i større grad reduserer tilspissede sosiale og politiske konflikter, ulikhet og fattigdom.

Fokus for samarbeidet er styrking av institusjoner, politisk dialog og kvinner og urfolks politiske deltakelse.

Voldsspiralen i Mellom-Amerika har bidratt til at menneskerettighetsutfordringene i økende grad knyttes til straffefrihet og manglende rettsoppfølging, og menneskerettigheter vil fortsette å være i fokus i samarbeidet, med spesiell vekt på urfolks rettigheter (Guatemala), kvinner og diskriminering av minoriteter. Mellom-Amerika rammes av ekstremvær og negative virkninger av klimaendringene, og bærekraftig utvikling vil også fortsette å stå sentralt for samarbeidet med de mellomamerikanske landene. Samarbeidet med Nicaragua vil opprettholdes, men justeres noe i tråd med endringene i utenriksapparatet og nedleggelsen av ambassaden i Managua, med overføring av bistandsporteføljen til ambassaden i Guatemala (se programkategoriomtale 02.00).

Cuba erkjenner at dagens velferdsstat ikke er bærekraftig og har derfor besluttet å innføre en rekke reformer, herunder redusere antall statsansatte, legge til rette for selvstendig jordbruksvirksomhet, fase ut rasjoneringene, tillate kjøp og salg av eiendom m.m. Til tross for at menneskerettighetssituasjonen på Cuba på flere områder er krittikkverdigg (presse-, ytringsfrihet m.m.) har landet etter konsultasjoner med den katolske kirken og spanske myndigheter, løslatt alle de politiske fangene som ble arrestert i 2003. Forholdet mellom Norge og Cuba er inne i et godt og konstruktivt spor og aktivitetsnivået øker. For 2012 er målet å ha etablert en bred samarbeidsportefølje med aktiviteter finansiert over forskjellige budsjettposter (bl.a. faglig samarbeid og kultursamarbeid).

Jordskjelvet i Haiti januar 2010 rammet mer enn 3 millioner mennesker. I følge myndighetene mistet minst 300 000 mennesker livet, mer enn 310 000 ble såret og 2,1 millioner ble fordrevet fra sine hjem. 1,3 millioner søkte tilflukt i flyktningleire. I mars 2011 bodde nesten 700 000 fremdeles i leire. En koleraepidemi brøt ut i oktober 2010 og skapte en ny humanitær krise. Ved utgangen av april 2011 var nærmere 300 000 registrert smittet og 4888 døde. Norge bidro i 2010 med 205 mill. kroner i humanitær bistand og vil i perioden 2010–2013 bidra med 600 mill. kroner i langsiktig støtte som dekkes over flere budsjettposter. Denne omfatter så vel konkrete gjenoppbyggingstiltak som beskyttelse av sårbare grupper, tilrettelegging for dialog i gjenoppbyggingsprosessen, forebygging av naturkatastrofer, bærekraftig naturressursforvaltning og fornybar energi. Norge samarbeider med myndighetene, FN, Den interamerikanske utviklingsbanken og regionale aktører

som Brasil, Cuba og den Dominikanske Republik. Norge er medlem av Interimkommisjonen for gjenoppbygging av Haiti og er styremedlem i flergiverfondet som ble satt opp etter jordskjelvet.

Mål

Målet for Norges samarbeid med land i Latin-Amerika over regionbevilgningen er å bidra til fattigdomsbekjempelse og utvikling av godt styresett, sosial og økonomisk inkludering og bevaring av miljø/bærekraftig bruk av naturressurser. Bevilgningen for 2012 skal, gjennom nasjonale og regionale tiltak i hovedsak brukes til å støtte opp om:

- Godt styresett, herunder menneskerettigheter
- Likestilling, og sosial og økonomisk inkludering (urfolk, afrolatinere, kvinner).
- Klima, miljø og bærekraftig utvikling inkludert forvaltning av naturressurser og fornybar energi.

Rapport 2010

Norges bistand over regionbevilgningen ble i 2010 benyttet til å støtte opp under godt styresett inklusiv menneskerettigheter, likestilling og sosial og økonomisk inkludering, samt miljø- og klimatil-tak inklusiv bærekraftig forvaltning av naturressurser.

Godt styresett, herunder menneskerettigheter

Norge har støttet IDEAs (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) arbeid for å styrke demokratiene i *Andes-regionen*. IDEA har tilrettelagt for politisk dialog, styrket politiske partier, gitt opplæring til politiske ledere og bidratt til lovarbeid som oppfølging av nye grunnlover i land som *Ecuador og Bolivia*. Programmet legger særlig vekt på kvinners og urfolks politiske deltakelse og på å skape arenaer for å drøfte ressursbruk og sosial utjevning.

Norge er blant de største utenlandske finansielle støttespillerne til den inter-amerikanske MR-domstolen (CIDH) som er del av det inter-amerikanske MR-systemet tilknyttet Organisasjonen for amerikanske stater (OAS). Støtten har gitt MR-domstolen økt slagkraft og anseelse i regionen. Videre støtter Norge den frivillige organisasjonen CEJIL (Center for Justice and International Law), som bl.a. forbereder og fører saker for ofre for MR-brudd for CIDH. Norsk støtte til det inter-amerikanske institutt for menneskerettigheter (IIDH) har bidratt til at det har styrket sin regio-

nale tilstedeværelse i Sør-Amerika ved å sette opp to regionale kontorer (Colombia og Uruguay). IIDH har fokusert på forskning på og informasjonsspredning om menneskerettigheter fra et fattigdomsperspektiv.

Gjennom støtte til OPS/WHO bidrar Norge til at helseministeriene i landene i *Mellom-Amerika* har styrket arbeidet med forebygging av hiv og aids, spesielt arbeidet rettet mot ungdom. Arbeidet og informasjonen har et rettighetsperspektiv. Samarbeidet mellom de relevante ministeriene i landene (helse, utdanning, ungdom etc.) er blitt styrket. Det er også holdt seminarer for grupper av lesbiske, homofile, bifile og transkjønnede (LGBT) for å bevisstgjøre dem på de rettighetene de har i forbindelse med forebygging og behandling av hiv og aids.

Norge ledet i 2010 Anti-korrupsjonsfondet i *Nicaragua* hvor tre giverland støttet anti-korrupsjonsarbeidet i fem statlige institusjoner. En flergiverevaluering av anti-korrupsjonsarbeidet konkluderte med at støtten i Nicaragua var et viktig bidrag til antikorrupsjonsarbeidet.

Norge støtter egne urfolksprogram i Guatemala og i Brasil. I *Guatemala* bidrar finansiering av maya-programmet til gjennomføring av urfolks rettigheter i landet. Programmet er administrert gjennom FN med UNHCHR, UNICEF og UNDP som partnere. Et stort antall maya-organisasjoner deltar som gjennomførende partnere. Bistandsprogrammet er en videreutvikling av Norges urfolk-programmer som ble innledet i 1983, og er Norges hovedprioritering i Guatemala med et budsjett på 60 mill. kroner for perioden 2009-12. Innsatsen er direkte rettet mot økt fokus på urfolks kollektive og individuelle rettigheter, med juridisk strategisk saksføring, retten til morsmålsutdanning i grunnskolen og fremme av politisk deltakelse.

Gjennom støtte til urfolksprogrammet i *Brasil* bidrar Norge til å styrke urfolks organisasjoner. Dette har resultert i at mange urfolk i langt større grad kan forsvare sine interesser. Situasjonen for urfolk i Brasil har i den senere tid vært preget av økende motsetninger mellom urfolks interesser og høyt prioriterte infrastrukturtiltak. Konsultasjonsprosessene synes ikke alltid å fungere etter hensikten og programmet vil legge større vekt på mulige måter å bidra til å styrke dialogen med myndighetene.

Likestilling, og sosial og økonomisk inkludering (urfolk, afrolatinere, kvinner)

Norge legger stor vekt på at kvinners stilling og rettigheter ivaretas i alle prosjekter som støttes i Latin-Amerika. Fokuset har særlig vært på kvinners deltakelse i politikk og samfunnsliv. I *Guatemala* støtter Norge bl.a. den guatemalanske kvinneorganisasjonen Molojs kontorer, slik at organisasjonen kan bedrive opplæring av fremtidens kvinnelige mayaledere og -politikere. Gjennom IDEA ble det gitt støtte til et program for kvinnelige parlamentarikere i *Andeslandene*.

Gjennom samarbeid med WHO og et nettverk av 31 lokale frivillige organisasjoner har Norge bidratt til å gi juridisk og psykologisk støtte til 17 764 kvinner som var utsatt for kjønnsbasert vold i *Nicaragua*, herunder midlertidig opphold i krisesentre for 3476 av dem. Støtte ble også gitt til det nicaraguanske kvinneinstituttet INIM for å styrke deres kapasitet til å utforme og gjennomføre politikk og strategier for beskyttelse av kvinner som blir utsatt for vold. I samarbeidet med politietaten har Norge bidratt til å styrke mottakssentrene for voldsutsatte kvinner og barn gjennom opplæring av polititjenestemenn, samt bygging av bedre fasiliteter. Det finnes nå 36 mottakssentre i landet. Som et resultat av det økte fokuset på vold mot kvinner og bedre muligheter for å anmelde slik vold, økte antall anmeldelser med 14 pst. i forhold til året før. Støtten har også gått til et nettverk på mer enn 2 000 frivillige, organisert av politiet, som arbeider med forebygging av vold i hjemmet.

Ambassaden i Nicaragua leder det felles giverfondet for kvinner/likestilling og seksuelle og reproduktive rettigheter. Denne støtten har bidratt til å sette fokus på seksuelt mangfold, styrke kapasiteten i organisasjonene som arbeider for å avkriminalisere terapeutisk abort, gjennomføre kampanjer mot kjønnsbasert vold, øke anerkjennelsen og respekten for kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter, og bedre tilgang til informasjon om og tester for hiv og aids.

Klima, miljø og bærekraftig utvikling inkludert forvaltning av naturressurser og fornybar energi

I 2008 inngikk Norge og *Brasil* et partnerskap om bevaring av regnskogen, jf. kap. 166, post 73. I tillegg til dette omfattende partnerskapet fortsatte samarbeidet med Regnskogfondet om en helhetlig utvikling av *Amazonas*, som er sosialt og miljømessig bærekraftig ved at urfolks rettigheter ivaretas. En grundig gjennomgang av erfaringene fra den første fasen ble gjennomført i 2010. Gjennom-

gangen viste positive resultater, og fremhever sammenhengen mellom skogbevaring og urfolks bærekraftige bruk av regnskogen. Basert på gjennomgangen, ble arbeidet med utviklingen av fase to av programmet startet opp.

Norge har siden 2007 finansiert to miljøprosjekter i *Brasil* gjennom UNDP. Det ene prosjektet har resultert i planer for bærekraftig bruk av skogen i delstatene Acre, Pará og Mato Grosso. Disse planene utgjør en viktig plattform for statenes videre arbeid på området, inkludert utforming av tiltak for finansiering under Amazonasfondet. Det andre prosjektet arbeider med å maksimere verdien av produkter som samles inn fra regnskogen. Gjennomføringen har vært langsommere enn forventet, og prosjektene har blitt forlenget til 2012.

I Mellom-Amerika støttes tiltak innen bærekraftig bruk og forvaltning av naturressurser og biodiversitet gjennom organisasjoner med regionalt mandat. Norge, Finland og Sverige støtter sammen et regionalt landbruks- og miljøprogram gjennom forsknings- og utdanningsinstitusjonen CATIE. I en midtveisevaluering fra 2011 ble det vist bl.a. til at bønder har tatt i bruk effektive og bærekraftige løsninger for forvaltning, og at erfaringer fra programmet brukes i nasjonal og regional politikktutforming. Gjennom stipender ved jordbruksuniversitetet EARTH til studenter fra fattige familier i *Honduras, Nicaragua, Guatemala, Andes-regionen og Paraguay*, har Norge bidratt til regional kapasitets- og kunnskapsutvikling innen bærekraftig bruk av naturressurser. Den norske støtten til regionkontoret til IUCN (International Union for Conservation of Nature) bidrar til styrking av bærekraftig lokal forvaltning av sårbare og viktige økosystemer i tre grenseområder i fem land i regionen.

I *Nicaragua* fortsatte samarbeidet om bærekraftig naturressursforvaltning med de to frivillige organisasjonene FADCANIC og ADDAC. Rundt 1 400 familier deltar i prosjektet, og deres økte produksjon bidro til å øke familienes inntekter uten å ødelegge naturgrunnlaget. Innen rammen for myndighetenes sektorprogram for jordbruksutvikling (PRORURAL) nøt i alt over 340 000 personer godt av støtte som ble gitt som direkte overføringer (matvarer i forbindelse med flom og tørke), faglig bistand, innsatsfaktorer som gjødsel og såkorn m.m. Norge samarbeidet med Sveits, UNDP og energi- og gruveministeriet om støtte til et program for bygging av små vannkraftverk og installering av turbiner i isolerte landsbyer som ligger utenfor det nasjonale strømforsyningsnettet. Programmet bidrar til å redusere fattigdommen i isolerte landsbyer i den sentrale regionen av Nicaragua og i den nordlige atlantehavsregionen (RAAN).

En avtale om en 5. fase av den norske støtten til petroleumssektoren ble underskrevet i desember 2010. Støtten inkluderer opplæring og bistand fra det norske Oljedirektoratet til det nicaraguaniske energi- og gruveministeriet.

Samarbeidet med Managua kommune og 4 andre kommuner rundt Managua om å beskytte det sørlige nedfallsområdet til Managua-sjøen startet opp i 2009. Det ble gjennomført 58 infrastrukturtiltak for å beskytte området, bl.a. hindre erosjon.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 190,5 mill. kroner.

Programkategori 03.20 Globale ordninger

Utgifter under programkategori 03.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling	1 741 509	1 814 000	1 854 000	2,2
161	Næringsutvikling	979 889	1 309 000	1 359 000	3,8
162	Overgangsbistand (gap)	641 214	390 000	390 000	0,0
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	2 988 319	2 749 200	2 976 200	8,3
164	Fred, forsoning og demokrati	1 694 985	1 662 725	1 613 000	-3,0
165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	735 275	790 600	872 000	10,3
166	Miljø og bærekraftig utvikling mv.	3 001 842	2 488 995	2 874 700	15,5
167	Flyktningtiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	2 027 068	1 803 615	1 531 185	-15,1
168	Kvinner og likestilling	291 669	300 000	307 000	2,3
169	Globale helse- og vaksineinitiativ	1 478 658	1 635 000	1 785 000	9,2
	Sum kategori 03.20	15 580 428	14 943 135	15 562 085	4,1

Regjeringens klima- og skogsatsing, humanitær bistand, kvinners rettigheter og likestilling, menneskers helse, levekår og mulighet for aktiv deltakelse i og utforming av eget samfunn står i sentrum for denne programkategori, som spenner fra krafttak for bedre barne- og mødre helse via bistand i fredsforhandlinger, kvinners deltakelse og beskyttelse fra kjønnsbasert vold til tiltak for et anstendig arbeidsliv og for dårlig stilte barn og ungdom. Dette er satsingsområder som har en sentral plass i regjeringens engasjement, og programkategorien er den største kategorien i Utenriksdepartementets budsjett også for 2012. Brorparten av Norges innsats for tusenårsårene dekkes over disse globale ordningene. Bevilgningene kan brukes i alle ODA-godkjente land, med eventuelle forbehold omtalt under hver bevilgning.

De internasjonale humanitære prinsippene og kjønnsperspektivet ligger til grunn for nødhjelp, humanitær bistand, tiltak for menneskerettigheter

og for fred, forsoning og demokrati. De samme prinsippene ligger til grunn for Regjeringens ønske om større innsats for forebygging av humanitære kriser og klimatilpasning, men denne innsatsen må også ses i lys av norsk innsats for fattigdomsreduksjon og for miljø, klima og bærekraftig utvikling, kort sagt bidrag til reduksjon av fattige samfunns sårbarhet. Her spiller sivilt samfunn en viktig rolle. For utviklingssamarbeid i enkeltland søkes støtten gitt i samsvar med landets egne prioriteringer, i tråd med prinsippene om eierskap, koordinering, bidrag til statsbygging og institusjonsutvikling. Regjeringens klima- og skogsatsing er et viktig virkemiddel i klimapolitikken. Tverrgående hensyn som likestilling og miljø samt anti-korrupsjon og åpenhet om kapitalstrømmer skal i størst mulig grad ivaretas i alle tiltak.

Det er under programkategorien definert ulike tilskuddsordninger med tilhørende ord-

ningsregelverk som beskriver formålet med ordningen og hvordan den skal forvaltes.

Økonomiske misligheter skal forebygges, avdekkes, rapporteres og håndteres i overensstemmelse med prinsippet om nulltoleranse for slike misligheter.

Regjeringen vil høsten 2011 presentere nye versjoner av de såkalte profilarkene for FN-organi-

sasjoner, multilaterale finansinstitusjoner og globale fond. I tråd med Stortingets forventninger i Innst. 84 S (2010-2011), har det vært lagt vekt på å høyne kvaliteten på profilarkene ved å legge klarere kriterier til grunn for vurderingene. Det vil være referanser til profilarkene under de aktuelle budsjettpostene.

Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	29 496	33 500	33 500
70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	1 228 688	1 268 000	1 308 000
71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysnings arbeid, <i>kan overføres</i>	81 667	91 000	91 000
72	Demokratistøtte/partier, <i>kan overføres</i>	-244	8 000	8 000
73	Kultur, <i>kan overføres</i>	100 379	106 000	106 000
75	Internasjonale organisasjoner og nettverk, <i>kan overføres</i>	169 229	172 500	172 500
77	Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset, <i>kan overføres</i>	132 294	135 000	135 000
	Sum kap. 0160	1 741 509	1 814 000	1 854 000

Midlene skal styrke det sivile samfunn som drivkraft og endringsagent for å skape mer åpne og demokratiske samfunn, og for å bidra til å nå nasjonale og internasjonale samfunnsmessige mål.

Sivilt samfunn forstås som en mangfoldig arena hvor den alminnelige borger, alene eller sammen med andre, kan fremme interesser og behov, på egne og andres vegne. Et mangfoldig og dynamisk sivilt samfunn gir myndigheter mulighet til å forstå, forklare og korrigere sin egen myndighetsutøvelse på sentrale områder. Aktører innen det sivile samfunn omfatter nettverk, frivillige organisasjoner, fagforeninger, uavhengige media, politiske partier, kirkesamfunn og idretts-, kunst- og kulturmiljøer. Offentlige institusjoner og kommersielle aktører omfattes ikke av begrepet sivilt samfunn.

Det sivile samfunns mulighet for å spille en slik rolle vil være svært ulik i forskjellige utviklingsland. I land med lite utviklede myndighets-

strukturer, og med få eller ingen trygge møteplasser mellom makthavere og borgere, vil muligheten til å påvirke den politiske eliten være begrenset. Tjenesteyting danner i mange land grunnlaget for det sivile samfunn som endringsagent. Bevilgningen brukes derfor også til å styrke det sivile samfunns kunnskaper, ferdigheter og evne til å levere tjenester, for eksempel innenfor helse, utdanning, sport, kultur og miljø, samt støtte organisasjoner i deres internasjonale arbeid.

Post 01 Driftsutgifter

Situasjonsbeskrivelse

Norges befolkning er engasjert i utviklingspolitiske spørsmål. Samtidig er kunnskapen om utviklingspolitikk og bistand som virkemiddel for utvikling forholdsvis lav. Det er derfor behov for å fortsette informasjonsarbeidet, i mange former og kanaler. Tiltakene som finansieres fra denne posten er hovedsakelig i regi av Norad.

Mål:

Bevilgningen skal brukes til å kommunisere resultater fra norsk bistand og tilrettelegge for bred og økt debatt om utviklingsspørsmål. Målene er:

- Økt åpenhet og synlighet om bistand og mer kunnskap om Norges rolle i utviklingspolitiske spørsmål
- Kommunikasjon om bistandsresultater med et bredt utvalg av befolkningen
- Engasjement og meningsbrytning om utviklingsspørsmål og globale problemstillinger. Inkludere ulike aktører og kanaler i dette arbeidet.

Rapport 2010

Kampanjen Reisen tilbake tok erfarne bistandsarbeidere tilbake for å se på resultater av norsk bistand i Bangladesh og Tanzania sammen med representanter for ulike lokalsamfunn i Norge. Gjennom deltakernes øyne og opplevelser ble resultater av norsk bistand rapportert tilbake til lokalmiljøer gjennom lokalaviser, nettaviser, egne internettsider og sosiale medier som Facebook og YouTube.

Holdningskampanjen Jakten på norsk bistand var rettet mot norske bloggere og deres lesere på blogg.no. Fire unge bloggere reiste til Zambia sammen med Norad og Norges idrettsforbund. De møtte ungdommer og fredskorpsdeltakere og blogget hjem om hva de opplevde. Under reisen hadde kampanjebloggen 1 601 782 visninger fra 520 510 unike brukere.

Rapporten «Resultatrapport 2010 – Kapasitetsutvikling: Bygging av levedyktige samfunn» ble lagt frem i desember 2010; den fjerde i rekken av årlige resultatrapporter fra Norad. Sammen med de tidligere utgavene har rapportserien gitt gode innspill til bred debatt om bistand som virkemiddel for utvikling.

Årsrapport for bilateral bistand er fra 2009 erstattet med landvise rapporter på www.norad.no. Landsidene ble oppdatert høsten 2010.

Tema for fattigdomskonferansen 2010 var skatt og utvikling. Konferansen hadde ca. 350 deltagere og ble holdt på SAS-hotellet 15. oktober.

Bistandsaktuelt kom med ti utgaver i 2010. En kampanje på nett og i papiirutgaven ble gjennomført for å øke antall abonnenter av nyhetsbrevet på www.bistandsaktuelt.no. Nettstedet har nå over 10 000 unike brukere i måneden, en økning på 130 prosent fra i fjor. Bistandsaktuelt ga ut et bilag og

laget filmsnutter om skatt i forbindelse med Fattigdomskonferansen.

Utviklingshuset er spisset mer mot skoleklasser. Utviklingshusets hjemmeside – www.utvikling.no – ble relansert med nytt design og nytt innhold. Utviklingshuset ble besøkt av 4500 skoleelever, langt over målet på 3000.

Norad og Utenriksdepartementet ga i overkant av tju stipend til reportasjereiser for journalister i 2010.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 33,5 mill. kroner.

Post 70 Sivilt samfunn, kan overføres*Situasjonsbeskrivelse*

Bevilgningen er den viktigste finansieringskilden for det langsiktige utviklingssamarbeidet mellom norske aktører innen det sivile samfunn og deres partnere i Sør.

I arbeidet for fattigdomsbekjempelse og sterke og uavhengige sivilsamfunn forutsettes det at organisasjonene analyserer og forstår de politiske og samfunnsmessige forholdene i det enkelte land. I tillegg vil en forståelse for bistandens rolle for utvikling, mangfoldet av givere og aktører og erfaring med hva som virker og hva som ikke virker være vesentlig. Organisasjonens planer må være utledet fra grundig innsikt i disse forholdene.

Et aktivt sivilt samfunn kan ha en viktig påvirkningsrolle for å fremme en demokratisk utvikling, respekt for menneskerettighetene og for å bekjempe korrupsjon. Det sivile samfunnet kan også spille en viktig rolle som leverandør av tjenester innen helse og utdanning, som et supplement til offentlig innsats på disse områdene. 20 mill. kroner av økningen i 2012 foreslås øremerket utdanning. De norske organisasjonene har et særlig ansvar for å bidra til å styrke kompetanse og kapasitet hos sine partnere, slik at de kan være talpersoner og endringsagenter på vegne av fattige og marginaliserte grupper.

Det legges vekt på at organisasjonene må dokumentere resultater og ringvirkninger av sin virksomhet. Organisasjonene må også vise at innsatsen drives kostnadseffektivt. I tillegg er det nødvendig at de norske organisasjonene kan vise til den merverdien som de tilfører sine partnere.

Det tilstrebes flerårige avtaler med organisasjonene. Samtidig vil samarbeidet med diasporaisisasjoner utvides.

Mål

Mål for denne bevilgningen er redusert fattigdom, økt demokrati og respekt for menneskerettigheter gjennom et sterkt og uavhengig sivilt samfunn. Støtten skal bidra til å nå overordnede mål for norsk utviklingspolitikk. Med utgangspunkt i egen kompetanse, nettverk og verdigrunnlag, og i dialog med sine samarbeidspartnere, skal organisasjonene bl.a. legge vekt på:

- Grunnleggende rettigheter og muligheter til samfunnsdeltakelse.
- Styrke kvinners og barns rett til deltakelse og muligheter til å påvirke sosiale og politiske prosesser.
- Klima, miljø, fornybar energi og naturressursforvaltning.
- Åpenhet om kapitalstrømmer, bekjempelse av korrupsjon og ulovlig kapitalflukt fra utviklingsland.
- Økt offentlig inntektsgenerering og bedre forvaltning av offentlige inntekter.

Rapport 2010

Organisasjonenes aktiviteter omfattet i 2010 et bredt spekter av sektorer i 74 land. Uganda, Etiopia, Zambia og Sudan mottok mest langsiktig støtte til sivilt samfunn. Over 90 prosent av støtten ble tildelt 29 organisasjoner med flerårige samarbeidsavtaler. De resterende midlene ble fordelt på 76 mindre organisasjoner med ett- eller flerårige prosjektavtaler. Fem av disse var diasporaorganisasjoner. I tillegg ble flere diasporaorganisasjoner støttet via Pilotprosjekt Pakistan. Det ble gitt i overkant av 3 mill. kroner til nye tiltak innenfor fornybar energi i tillegg til om lag 3 mill. kroner til løpende tiltak.

God resultatoppnåelse for innsats gjennom norske frivillige organisasjoner blir bekreftet i en evaluering av norske organisasjoners innsats i Øst-Afrika. Evalueringen omfatter 15 innsatser gjennom 11 ulike organisasjoner. Evalueringen konkluderer med at de norske organisasjonene jevnt over synes å ha høy grad av resultatoppnåelse, men at dokumentasjon av resultatoppnåelsen fortsatt er noe svak.

I løpet av 2010 ble det gjennomført i alt 11 organisasjonsgjennomganger innenfor sivilsamfunnsstøtten. Som følge av tydeligere rapporteringskrav dokumenterer organisasjonene i økende grad effekter av samarbeidet i Sør. Det ble rapportert om et mangfold av oppnådde resultater i 2010. Selv om det er en metodisk utfordring å gi et årlig totalbilde av effekten av det samlede tilskud-

det til sivilt samfunn rapporterer organisasjonene om framdrift i pågående prosjekter og resultater av avsluttede enkeltinnsatser. Gjennom organisasjonene ble det i 2010 blant annet gitt støtte til nye aktører for å utvide mangfoldet av representanter fra grasrota, opplæring i yrkesfag til fattige jenter, etablering og utvikling av sparegrupper for kvinner, og støtte til østafrikanske myndigheter til å forhandle fram avtaler som setter bærekraftige fangstnivåer for tunfisk i det indiske hav.

Generelt fremstår organisasjonene som kompetente bistandsaktører med god resultatoppnåelse, men enkelte organisasjoner har fortsatt utfordringer knyttet til likeverdig partnerskap og bidrag til kompetansebygging i Sør. Alle organisasjoner er pålagt å publisere sine eksternt utførte evalueringer av tiltak finansiert over bevilgningen.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 1308 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Grundig, kritisk og etterrettelig informasjon om nord/sør- og utviklingsspørsmål er viktig for å heve det norske kunnskapsnivået om globale forhold, motvirke fordommer og styrke den utviklingspolitiske agendaen. Opplysningsstøtten bidrar til at norske frivillige organisasjoner og relevante institusjoner kan drive folkeopplysning om sentrale og aktuelle nord/sør-spørsmål. Mottakerne av opplysningsstøtte har et spesielt ansvar for å ivareta rollen som pådriver i den offentlige utviklingsdebatten, og aktører som kan bringe inn flere perspektiver i debatten, er en målgruppe for bevilgningen. Ordningen fikk nye retningslinjer og nytt regelverk i 2010.

Mål

Med vekt på regjeringens tematiske satsingsområder skal bevilgningen knyttes til tiltak for å:

- Spre informasjon og kunnskap om utviklings-samarbeid og nord/sør-spørsmål.
- Fremme debatt om utviklingspolitiske tema.

Rapport 2010

Klima og fattigdom, rettferdig handel, gjeldsslette og sør-perspektiv i skole- og skjønnlitteratur er blant temaene som har fått støtte fra denne posten i 2010. Kirkens Nødhjelp arrangerte, med støtte

fra ordningen, regionale seminarer om klima- og fattigdomsspørsmål med deltakelse fra stortingsrepresentanter. Gjennom støtteordningen kunne kampanjen «Slett u-landsgjelda» (SLUG) ivareta sin rolle som kritisk korrektiv til myndighetene, blant annet gjennom sine kampanjer for gjeldslette og gjeldsfrys etter jordskjelv- og flomkatasstrofene på Haiti og i Pakistan. Støtteordningen bidro til diskusjon med lærebokmiljøene om global læring i skolen etter at en studie av lærebøker, gjennomført av skoleaksjonen «Hei Verden», påviste at skolen fremstiller et noe misvisende og lite helhetlig bilde av nord/sør-problematikken. Med støtte fra denne posten har Aschehoug Forlag i samarbeid med Bistandsnemnda sendt en rekke forfattere til utviklingsland for å gjøre dem bedre rustet til å formidle historier om utviklingsland og bistand i skjønnlitterær form. Sauda kommune, den første Fair Trade-kommunen i Norge, mottok støtte til å arrangerte en nasjonal konferanse om rettferdig handel.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 91 mill. kroner.

Post 72 Demokratistøtte/partier, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Politiske partier representert på Stortinget og deres partinære organisasjoner kan søke støtte fra denne tilskuddsordningen. Det gis støtte til kapasitetsbygging og langsiktig demokratisk organisasjonsbygging for partier i land som er godkjent for mottak av bistand.

Norske politiske partier kan være en ressurs for demokratibygging i utviklingsland. Demokratistøtte gjennom politiske partier representerer et begrenset, men potensielt viktig bidrag i utviklingen av en demokratisk kultur i unge demokratier. Politiske partier er sentrale institusjoner i et demokrati, og kapasitetsbygging gjennom kontakt med partier i andre land kan bidra til at partiene i sør kan utvikle og styrke sin demokratiske virkemåte. I dette arbeidet kan norske politiske partier spille en rolle gjennom sitt etablerte internasjonale nettverk og engasjement.

Demokratistøtte gjennom politiske partier kan være omstridt i samarbeidslandet. Innsatsen stiller dermed store krav til at aktørene opptrer med varsomhet og baserer sitt arbeid på inngående kjennskap til politiske, sosiale og økonomiske forhold i prosjektlandet. Den forvaltningsmodellen

som er valgt gir partiene tilgang til kunnskap om prosjektforvaltning i utviklingsland og de politiske og økonomiske forhold i de aktuelle samarbeidsland. Dermed kan de norske politiske partiene bedre legge til rette for å samle erfaringer og bygge opp kompetanse om denne formen for utviklingssamarbeid

Det er nødvendig å ha realistiske forventninger til hvilke resultater som kan oppnås i forhold til den innsats bevilgningen gir rom for. Grunnlaget for at den nye modellen skal fungere godt er allerede lagt gjennom nær dialog med de norske partiene. Regelverk for ordningen og vurderingskriterier kunngjøres.

Mål

Målet for ordningen er å bidra til velfungerende og demokratiske partiorganisasjoner i utviklingsland.

Rapport 2010

Etter avviklingen av Norsk senter for demokrati- støtte våren 2009 fikk Norad et ansvar for å etablere en ny tilskuddsordning for demokratistøtte gjennom norske politiske partier. Oppstartsåret 2010 ble benyttet til å identifisere partnere og prosjekter i sør, gjennomføre enkelte pilotprosjekter og utvikle en modell for forvaltningen av midlene.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 8 mill. kroner.

Post 73 Kultur, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Norsk bistand har gjennom flere tiår inkludert støtte til kultursektoren i utviklingsland. Kultur er viktig for utvikling, både som identitetsbærer og som endringsagent. En sterk, levende og uavhengig kultursektor bidrar også til samfunnsdebatt, innovasjon og økonomisk utvikling. Retten til å delta i og oppleve egen kultur er omfattet av de universelle menneskerettighetene. Protokollen fra FNs generalkonferanse i 2010 fremhever blant annet kulturfeltets betydning for utvikling og fattigdomsbekjempelse. Det er viktig å løfte frem kulturens naturlige plass på utviklingsagendaen. Her har Norge gjennom Strategi for Norges kultur- og idrettssamarbeid med land i sør (2006-2015) vært i forkant.

Mål

Den overordnede målsettingen for bevilgningen er å styrke kultursektoren i sør. En sterk kultursektor bidrar i utviklingen av sivilt samfunn som drivkraft og endringsagent for å skape mer åpne og demokratiske samfunn. Norske kunst- og kulturinstitusjoner/-organisasjoner samt UNESCO er kanaler for kulturstøtten. Støtte kan også gis til internasjonale og/eller nasjonale institusjoner i sør.

Langsiktige og gjensidige relasjoner skal stå sentralt i samarbeidet.

Bevilgningen skal brukes til:

- å fremme kompetanse, kvalitet og profesjonalitet i kultursektoren
- å bidra til kulturell infrastruktur
- kulturutveksling mellom Norge og utviklingsland, hovedsaklig gjennom institusjonssamarbeid
- å verne og fremme kulturarven.

Satsingsområder 2012

Funn og anbefalinger fra evalueringen av Strategi for kultur- og idrettssamarbeid med land i sør i 2011 vil bli retningsgivende for innsatsen i 2012. Hovedmålene ligger likevel fast. Det er gjort egne landstudier for Nicaragua, Zimbabwe, Mosambik, India og Det palestinske området som kan føre til justeringer av den strategiske innretningen i kultursamarbeidet i disse landene.

Støtten til kultur gjennom UNESCO skal følges nøye på bakgrunn av funnene fra evalueringen fra 2009 og omlegging av støtten til fond i 2010. Fondenes egnethet for utviklingsland skal vurderes særlig. Videreutviklingen av Sørfond – et filmfond for filmskapere fra utviklingsland vil bli fulgt opp. Støtten til det internasjonale arbeidet med opphavsrett vil få økt fokus. Dialogen med operatørene av de brede musikkprogrammene i Asia og Afrika vil bli styrket.

Rapport 2010

Hovedfeltene for innsatsen var institusjons- og kapasitetsbygging i sør, profesjonalisering av kunstnere, støtte til og etablering av opphavsrettsorganisasjoner, og tiltak som fremmer mangfold og ytringsfrihet generelt.

Som et resultat av Norads evaluering av kulturarvstøtten ble kultursamarbeidet med UNESCO lagt om fra støtte til enkeltprosjekter til støtte gjennom fondet for kulturelt mangfold, samt støt-

te til opplæring for å styrke utviklingslandenes kapasitet til å verne om egen kulturarv.

Evaluering av Strategi for Norges kultur- og idrettsstrategi med land i sør ble påbegynt og skal ferdigstilles i 2011.

Som eksempler på tiltak som ble støttet i 2010 kan nevnes:

- Oppbygging av en faglig forfatter- og oversetterforening i Sør-Afrika, ANFASA.
- Det pan-afrikanske forleggernettverket APNET, noe som har resultert i flere utgivelser av afrikanske titler, både i Afrika og internasjonalt.
- Etablering av et samarbeidsnettverk mellom kultur og næringsliv i Kenya.
- Institusjonssamarbeidet mellom Den Nasjonale Scene i Bergen og det afghanske nasjonalteateret; et prosjekt med hovedvekt på profesjonalisering og kapasitetsbygging.
- Musikk-samarbeidsprosjektet «Transposition»; et samarbeid mellom en rekke sentrale norske og vietnamesiske musikk-institusjoner. Her inngår musikkteoriopplæring, instrumentvedlikehold og folkemusikkdokumentasjon.
- Utvikling av Sørfond – et filmfond for filmskapere i utviklingsland, et samarbeid mellom Film fra Sør og Norsk Filminstitutt.
- Et utvekslings- og kompetansehevingsprogram mellom fotojournalistutdanningen i Bangladesh og Høgskolen i Oslo.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 106 mill. kroner.

Post 75 Internasjonale organisasjoner og nettverk, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Støtte gis til globalt og regionalt arbeid i regi av internasjonale organisasjoner og nettverk som bidrar til å nå overordnede mål innenfor norsk utviklingspolitikk. Globalisering og kommunikasjonsteknologi har åpnet helt nye muligheter for internasjonalt påvirkningsarbeid. Sivile aktørers tilstedeværelse ved internasjonale forhandlinger har brakt nye perspektiver inn i debatten, skapt større offentlig interesse og tilført politisk dynamikk. Flere av organisasjonene har en viktig pådriverrolle overfor statlige myndigheter til å etterleve internasjonale konvensjoner, og påvirker internasjonale, regionale og nasjonale beslutningsprosesser. Dette arbeidet foregår gjennom ulike nettverk og på mange arenaer.

Mål

Målet for bevilgningen er å støtte regionale og internasjonale organisasjoner og nettverk i Sør som har god kunnskap og kompetanse til å påvirke nasjonale, regionale og internasjonale beslutningsprosesser. Det legges vekt på å støtte organisasjoner som har sitt utspring i Sør, og som representerer kvinner, fattige og marginaliserte grupper.

Kunnskapsutvikling og kapasitetsbygging på følgende områder prioriteres:

- Miljø, fornybar energi, klimaspørsmål og naturressursforvaltning.
- Reproduktiv helse, samt hiv og aids.
- Likestilling og kvinners deltakelse i beslutningsprosesser.
- Menneskerettigheter og ytringsfrihet.
- Åpenhet om kapitalstrømmer, tiltak mot ulovlig kapitalflyt og korrupsjon og økte offentlig inntekter gjennom beskatning.

Rapport 2010

I 2010 ble 37 internasjonale organisasjoner og nettverk støttet med til sammen 169 mill. kroner. Sør-baserte aktører ble prioritert. I tråd med målene for denne perioden gikk hoveddelen av støtten til tiltak innenfor helse og miljø, samt til åpenhet om kapitalstrømmer og anti-korrupsjon.

Norge ga støtte til den pan-afrikanske utdanningsorganisasjonen Forum for Women Educationalists (FAWE) som arbeider for full integrering og likestilling av jenter i det offentlige skolesystemet. FAWE har utviklet egne modeller for å oppnå denne målsettingen, og jobber med både ministerier og lokalsamfunn. Ett av delmålene for 2010 var at FAWE-avdelinger skal ha dokumentert sin innflytelse på integrering av kjønnspektivet i det offentlige skolesystemet i 6 land. Dette ble oppnådd i Mali, Kenya, Burkina Faso, Uganda og Zambia.

South Asian Network for Development and Environmental Economics (SANDEE) avholder årlig workshops for yngre forskere knyttet til lokale (og ofte ressursfattige) universiteter om naturressursforvaltning og økonomiske konsekvenser av miljøutviklingen. Nettverket er aktivt i Nepal, India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka og Maldivene. Kunnskapen som genereres i programmet formidles videre til lokale politikere og over landegrensene gjennom bl.a. publiseringer i tidsskrift, artikler og bøker. En evaluering som ble gjennomført i 2010 bekrefter at SANDEE er et

effektivt og ressursbevisst nettverk som bidrar til å påvirke den politiske beslutningskapasiteten innen ressursforvaltning.

International Planned Parenthood Federation (IPPF) er den mottakeren som får størst tilskudd med 45 mill. kroner i 2010 til helsetiltak. I tillegg til gode resultater på tjenestelevering gjennom tilnærmingen «AIDS, Adolescence, Abortion, Access, Advocacy», har IPPFs arbeid bidratt til endret politikk innen seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i svært mange av de 173 landene hvor de har medlemsorganisasjoner. Transparency International (TI) fikk støtte til sitt arbeid for å fremme åpenhet, bedre forvaltning av offentlige midler og korrupsjonsbekjempelse. I følge en evaluering gjort i 2010, har TI-sekretariatet lyktes med å opprettholde en klar profil og utvikle bærekraftige globale innsatser som er direkte relevant for korrupsjonsarbeidet.

Flerårige avtaler ble i 2010 inngått med internasjonale organisasjoner for å bidra til økt inntektsgenerering gjennom beskatning og åpenhet om kapitalstrømmer. Avtaler med African Tax Administration Forum, Thomson Reuters Foundation og Tax Justice Network er eksempler på dette.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 172,5 mill. kroner.

Post 77 Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Det norske Fredskorpset (FK Norway) representerer en internasjonalt unik modell for utveksling med formål å fremme samfunnsendring. Utveksling av unge mennesker og yrkesaktive finner sted gjennom institusjonssamarbeid og foregår gjensidig slik at begge parter både mottar og sender deltakere. Fredskorpset har også integrert utveksling mellom land i sør (sør-sør samarbeid) som en tilleggskomponent til nord-sør utveksling. Den norske modellen bidrar derved både til styrking av institusjoner og sivilsamfunn, kompetanseutvikling og internasjonal nettverking i sør og nord, bygget på idealer om gjensidighet og personlig engasjement. Programmene er rettet inn mot deltakere i aldersgruppen 18-35 år.

I 2011 videreføres arbeid med resultatindikatorer og kartlegging av effekt av utveksling på individ- og institusjonsnivå.

Mål

- Legge til rette for utvekslingsprogrammer og forvalte tilskudd til et mangfold av organisasjoner, institusjoner og virksomheter i Norge og i utviklingsland.
- Stimulere og legge til rette for erfaringsutveksling og læring samt bidra til tilbakeføring av kunnskap og erfaring til eget samfunn.
- Bidra til utvikling og styrking av det sivile samfunn i utviklingsland.

Rapport 2010

Fredskorpset la i 2010 til rette for utveksling av 576 deltakere gjennom i alt 195 partnerskap. Deltakere mellom 18 og 25 år (FK Ung) utgjorde 40 pst. av den totale deltakermassen. Kjønnfordelingen blant det totale antall deltakere var 58 pst. kvinner og 42 pst. menn. 138 norske partnere med samarbeidsavtale var fordelt på i alt 18 fylker. 55

pst. av tilskuddene gikk til prosjekter som involverer de minst utviklede land (MUL).

Det ble i 2010 vektlagt utveksling av ungdom og helsepersonell, i tråd med føringene for året. I følge kartlegging er det registrert god kapasitetsutvikling hos partnerne innenfor global helse. Øvrige sektorer i utvekslingsprogrammene var klima- og miljøprosjekter, menneskerettigheter, godt styresett, næringsutvikling, utdanning, kultur og idrett.

Fredskorpset gjennomførte i 2010 en sektorbasert omorganisering av sin virksomhet, i henhold til ny strategi for perioden 2010-2014. Det ble påbegynt arbeid med revisjon av prosjektskyklus, kursvirksomhet, nettverksarbeid og eksterne arrangementer.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 135 mill. kroner.

Det vises for øvrig til omtale under kap. 144 Fredskorpset, post 01 Drift.

Kap. 161 Næringsutvikling

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Næringsutvikling, <i>kan overføres</i>	350 889	309 000	309 000
75	NORFUND – tapsavsetting	154 750	242 750	262 500
95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	474 250	757 250	787 500
Sum kap. 0161		979 889	1 309 000	1 359 000

Støtteordningene under dette kapitlet tar sikte på å styrke næringsutvikling og handel som sentrale drivkrefter for økonomisk utvikling. Kapitlet omfatter ulike støttetiltak som skal bidra til å styrke institusjonell og fysisk infrastruktur, utvikle kompetanse og stimulere til investeringer i utviklingsland. Kapitlet omfatter også kapitalpåfylling til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund).

Næringsutvikling og økt handel er nødvendig for at utviklingsland skal oppnå bærekraftig økonomisk vekst. Formålet med arbeidet med næringsutvikling i Sør er fattigdomsbekjempelse og varig økonomisk vekst i utviklingsland, ikke fremme av norsk næringsliv. Norsk næringsliv kan imidlertid være en ressurs, og regjeringen ønsker å stimulere norske bedrifter til å etablere

virksomhet i utviklingsland. Regjeringen stiller klare krav for å sikre at investeringene som drar nytte av støtteordningene bidrar til utvikling. Det er også en forutsetning at de norske bedriftene lever opp til regjeringens forventninger når det gjelder samfunnsansvar.

Virkemidlene under kapitlet kan anvendes i utviklingsland med bruttonasjonalinntekt per innbygger på opptil USD 6925, som er Verdensbankens grense for å yte lån på spesielt gunstige vilkår. Her inngår også ODA-godkjente land på Vest-Balkan. Det vil bli arbeidet spesielt med støtte til de minst utviklede land (MUL), med norske samarbeidsland for langsiktig bistand, og med å stimulere næringsutvikling og handel i Afrika sør for Sahara. I samsvar med vedtak i

OECDs utviklingskomité er postene under dette kapitlet avbundet.

Post 70 Næringsutvikling, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Regjeringen ønsker at norsk næringsliv skal øke sine investeringer i utviklingsland og vil legge til rette for dette gjennom risikoreduserende tiltak og tiltak for å styrke utviklingseffektene av slike investeringer. Siktemålet med slik støtte er å fremme utvikling i fattige land, ikke norsk næringsfremme. Det gis støtte til bl.a. forundersøkelser, matchmaking, opplæring/kompetansebygging og miljøtiltak. Prioritet gis til tiltak som fremmer investeringer i fornybar energi, samt i miljørelatert teknologi, landbruk, skogbruk, marin og maritim virksomhet.

Regjeringen ønsker også å fremme næringsutvikling gjennom offentlig-privat samarbeid i strategiske partnerskap med enkeltbedrifter som viser villighet til å investere i fattige land, og kan i slike sammenhenger bidra finansielt dersom dette er nødvendig for å utløse betydelige investeringer fra den private bedriften. Samarbeid om bedriftenes samfunnsansvar vil være en vesentlig komponent i et partnerskap mellom offentlige og private aktører. Tilskuddene kan også brukes til pilotprosjekter for entreprenørskap, hvor kommersielle aktører trenger offentlige bidrag til å dekke noe av risikoen i en pilotfase.

Det ligger gode muligheter for samarbeid mellom myndighetene og næringslivet i regjeringens klimasatsing. Det er behov for teknologioverføring, teknologiutvikling og investeringer både når det gjelder utslippsreduksjon og tilpasning. Klima-relaterte tiltak skal prioriteres under denne posten.

Veiledningskontoret for næringsutvikling i utviklingsland har blitt en nyttig førstelinjetjeneste for effektiv informasjon, rådgivning og veiledning til bedrifter som vurderer å investere i utviklingsland og etterspør offentlig støtte til dette.

Rammevilkårene for næringsutvikling er fortsatt vanskelige i storparten av de fattigste utviklingslandene, selv om det har skjedd vesentlige forbedringer gjennom det siste tiåret. Regjeringen vil videreføre bistanden til dette reformarbeidet, i hovedsak gjennom støtte til større regionale programmer i regi av multilaterale organisasjoner som bl.a. ILO, IFC og Verdensbanken.

Mål

Målet for bevilgningen er økonomisk utvikling og verdiskapning i fattige land som følge av næringsutvikling, handel og produktiv sysselsetting. En forutsetning for dette er bedre utnyttelse av menneskelige, institusjonelle og naturgitte nasjonale ressurser i fattige land.

I 2012 skal bevilgningen brukes til:

- Tiltak for å stimulere kommersielle investeringer i fornybar energi og andre klimavennlige prosjekter i utviklingsland
- Tiltak for å stimulere kommersielle investeringer i miljørelatert teknologi, landbruk, og i marin og maritim sektor i utviklingsland
- Tiltak for å øke kvinners deltakelse i økonomisk virksomhet
- Tiltak for å bedre rammevilkårene for næringsvirksomhet i utviklingsland
- Tiltak for å øke utviklingslands handelskompetanse og eksport
- Tiltak for å styrke utviklingseffektene av Norfunds og private selskapers investeringsprosjekter
- Tiltak for å fremme næringslivets samfunnsansvar i utviklingsland
- Utbetalinger til inngåtte forpliktelser knyttet til ubundne blandede kreditter

Rapport 2010

Det ble i 2010 foretatt en omfattende, uavhengig evaluering av Norges næringslivsrettede bistand de siste ti år. Evalueringen konkluderte med at bistanden har mobilisert norske bedrifter, særlig mindre bedrifter, til å se etter forretningsmuligheter i utviklingsland; at det var skapt 10 000 arbeidsplasser i formell sektor, over 100 000 i uformell sektor samt et ukjent antall selvsysselesatte i de fire land som var undersøkt (Sør-Afrika, Uganda, Bangladesh og Sri Lanka). Videre konkluderte den at støtten til mikrofinans gjennom Norad, Norfund og frivillige organisasjoner har nådd mellom en halv og en million personer, og har spilt en betydelig rolle i å utvikle internasjonal mikrofinans til en bærekraftig global industri. Rapporten framhevet Norfund som en av de mest interessante organisasjonene av sitt slag globalt, bl.a. pga. fondets strategiske allianser med kommersielle aktører i SN Power Invest og Norsk Mikrofinansinitiativ.

Evalueringen fant imidlertid også at den tydelige politiske vektleggingen av støtte til næringsutvikling i utviklingsland ikke i tilstrekkelig grad var

operasjonalisert, og at det var behov for bedre koordinering av de ulike institusjonenes innsats. Dette har blitt fulgt aktivt opp i 2011.

I 2010 ble hovedtyngden av næringsutviklingsmidlene, i samsvar med målene i Prop. 1 S, brukt på tiltak for bedring av rammevilkår, kapasitetsbygging, handelsfremmende tiltak og styrking av utviklingseffektene av investeringer. Etterspørrelsen etter Norads *søknadsbaserte ordninger* for bedrifter som ønsker å etablere virksomhet i utviklingsland, spesielt tilskudd til forundersøkelser og prosjektidentifikasjon, har vist en økende trend de siste årene. Totalt gikk omtrent en tredjedel av næringsutviklingsmidlene til slike tilskudd. Over 80 prosent gikk til tiltak i Asia og Afrika. Tilskuddsmottakerne rapporterer om utviklingseffekter innen både overføring av teknologi, miljømessige hensyn og HMS-standarder.

Oppfølging og utvikling av *strategiske samarbeid* mellom offentlig og privat sektor ble videreført i 2010. Strategiske partnerskap med Yara, Nortura, Scatec, Green Resources og Honningcentralen er eksempler på dette. Det ble gitt prioritet til oppfølging av eksisterende avtaler samt å legge til rette for at samarbeid innenfor energisektoren skal kunne etableres i 2011. En rekke avtaler ble avsluttet for å legge til rette for en mer målrettet innsats mot færre og større tiltak. Det ble i løpet av året gjort et betydelig arbeid for å øke fokus og bedre kvaliteten på resultatrapporteringen.

En rekke *energirelaterte programmer* synliggjør støtten til investeringer i miljørelatert sosial, økonomisk og fysisk infrastruktur. Ett eksempel er China Utility-Based Energy Efficiency Program som hadde som målsetting å bedre tilgangen til finansiering av energieffektiviseringstiltak gjennom et samarbeid med utvalgte, større banker og slik bidra til at Kina kunne møte sitt selvpålagte mål om 20 prosent økt energieffektivitet innen utgangen av 2010. Norge støttet kapasitetsbygging i bankene og industrien. Programmet har gjort det mulig for banker i Kina å innvilge lån til finansiering av 99 prosjekter for energieffektivisering, og har bidratt til at målene om utslippsreduksjoner kunne nås.

Et annet privat initiativ, 'Green Energy Solutions' i provinsen Indre Mongolia i Kina, har som målsetting å utvikle et marked for energieffektive og miljøvennlige løsninger innen husbygging, samt å bidra til at lokale entreprenører etablerer seg og utnytter disse markedsmulighetene. Resultatene viser at demonstrasjonsprosjekter har bidratt til kompetanseheving og økt forståelse for energieffektive løsninger. Videre har prosjektet

dokumentert utslippsreduksjoner gjennom energieffektiviseringstiltak. Myndighetene har etablert konkrete planer for videre tiltak.

Business matchmaking-programmer har som målsetting å legge til rette for samarbeid mellom norske bedrifter og partnere i utvalgte utviklingsland. I 2010 ble samarbeidet i India, Sør-Afrika, Vietnam og Sri Lanka utvidet innen industri og handel. I tillegg ble det etablert et nytt matchmaking-program i Bangladesh.

Det er gitt støtte til tiltak som spesifikt er rettet mot *samfunnsansvar* gjennom f. eks. Fairtrade Norge og Initiativ for etisk handel (IEH). IEHs arbeid bidrar til å forbedre arbeids- og miljøforholdene i leverandørkjedene hos sine medlemsbedrifter. Resultater av Fairtrade sitt arbeid viser at merkevareordningen har hatt en betydelig vekst i omsetning, lisensinntekter og antall lisenstagere. Dette betyr at stadig flere småbrukere og plantasje- og gårdsarbeidere i utviklingsland kan bedre sine levekår og arbeidsforhold.

I det sørlige Afrika gis det støtte til flerårige programmer som har som målsetting å bedre rammeverket for kvinnelig entreprenører, fremme kvinners deltagelse i økonomisk virksomhet og styrke deres rolle som økonomiske aktører. Rapportering fra eksempelvis ILO WEDGE viser at programmet langt på vei har lyktes med dette. Et annet eksempel er BRAC i Sør-Sudan, som arbeider for å styrke kvinnelige entreprenørers situasjon slik at de skal bli i stand til å forsørge seg selv og sine familier. Med mikrofinans som plattform gir BRAC sine kunder i tillegg tilgang på opplæring innenfor blant annet helse, husdyrhold og jordbruk og generell kompetansebygging innenfor andre utviklingsområder.

I løpet av 2010 ble det blitt inngått en rekke nye avtaler om støtte til institusjonsutvikling. Ett eksempel er en avtale med ILO om et program for kvalitetsforbedring og produktivitetsøkning i små og mellomstore bedrifter gjennom redusert forurensning og innføring av anstendige arbeidsforhold. Det er også etablert et ILO-program til støtte for å gjøre arbeidslovgivningen i Kenya, Sør-Afrika og Zambia bedre tilpasset små- og mellomstore bedrifter og for å sikre krav til anstendige arbeidsforhold. IFCs faglige bistandsprogram for modernisering av foretaksregistre med vekt på Afrika mottar også støtte. Gode rammevilkår, inkludert regelverk og kompetente institusjoner, er nødvendig for å sikre en miljømessig og økonomisk bærekraftig utvikling av fiskeri- og oppdrettssektoren. Spesielt i Asia og Mellom-Amerika er flere prosjekter under forberedelse for utvikling av en moderne oppdrettsindustri.

Norfund forvaltet i 2010 27 mill. kroner gjennom tilskuddsordningen, hvorav 11 mill. kroner gikk til Norwegian Microfinance Initiative (NMI) i etableringsstøtte. Tilskuddsmidlene ble brukt til prosjektutvikling, til å styrke utviklingseffekten av Norfunds prosjekter, og til lokalsamfunnsutvikling. De største tiltakene omfattet prosjektutvikling innen fornybar energi.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 309 mill. kroner.

Norfund

Post 75 Norfund – tapsavsetning

Post 95 Norfund – grunnfondskapital for investeringer i utviklingsland

Situasjonsbeskrivelse

Norfund er et statlig eid investeringsfond som sammen med partnere skal etablere levedyktig, lønnsom næringsvirksomhet i utviklingsland, som ellers ikke ville blitt igangsatt som følge av høy risiko. Norfund investerer i nystartede eller ekspanderende bedrifter, og skal balansere hensynet til lønnsomhet mot det overordnede målet om å fremme bærekraftig utvikling.

For å dokumentere resultater trenger Norfund målesystemer som gjør det mulig å vurdere investeringene langs en rekke utviklingsrettede dimensjoner. Fondet har lagt ned et betydelig arbeid i å dokumentere utviklingseffekter av sine investeringer, men arbeidet må videreføres og videreutvikles. Følgende aspekter skal følges opp i alle investeringer: Arbeidsplasser, skatteinntekter til vertslandet, likestilling, miljø, opplæring og teknologioverføring, antikorrupsjon og arbeidsstandarder. Norfund skal ha slike utviklingseffekter i fremste rekke i sine investeringer. Norfund skal prioritere investeringer i Afrika sør for Sahara og de minst utviklede landene (MUL), og fokusere på områder hvor Norge har særlig kompetanse og interesse, spesielt fornybar energi. Konsentrasjonen om Afrika og MUL innebærer at Norfund opererer i regioner med vanskelige og usikre rammebetingelser for næringsvirksomhet. Dette medfører betydelig risiko i porteføljen. Samtidig har investeringer i afrikanske selskaper de siste 5-10 årene generelt gitt god avkastning, så utsiktene for å lykkes med godt forberedte nyetableringer er relativt gode. Bedriftsetablerere i disse landene har størst problemer med å tiltrekke seg investeringer i form av egenkapital, ettersom den vanligvis har høyere risiko enn lån. Norfund har bevisst

valgt å investere det aller meste som egenkapital, og ved utgangen av 2010 utgjorde lån bare 13 pst. av porteføljen.

Om lag halvparten av Norfunds investeringer er i fornybar energi. Det aller meste av energiinvesteringene skjer gjennom SN Power Invest, et samarbeidsselskap der Norfund eier 40 pst. og Statkraft 60 pst. av aksjene. SN Power Invest har hovedtyngden av sine investeringer i land som har en BNI per innbygger som er innenfor den øvre grensen som er satt for bruk av bevilgningene på kap. 161 Næringsutvikling, men selskapet har også investeringer i noen utviklingsland som nå har passert denne grensen, som Chile. Det er likevel ønskelig at Norfund beholder en eierandel i SN Power Invest. Omstruktureringen av SN Power Invest og etableringen av datterselskapet Agua Imara med fokus på Afrika og Mellom-Amerika har gjort fondets energiinvesteringer mer målrettede og mer i tråd med prioriteringene i utviklingspolitikken.

Norfund har en sentral rolle i regjeringens storsatsing for fornybar energi. Det foreslås en økning på 50 mill. kroner i 2012, til 1,05 mrd. kroner. Minst halvparten av dette skal anvendes til investeringer i fornybar energi. Målsettingen er å mobilisere flere kommersielle selskaper til å investere i utvikling av fornybar energi i utviklingsland, og Norfund er gitt en sentral rolle i å identifisere egnede virkemidler.

Mål

- Bevilgningen har som mål å fremme utvikling av lønnsom, bærekraftig næringsvirksomhet i utviklingsland. I 2012 skal bevilgningen brukes til: Investeringer i fornybar energi, blant annet i samarbeid med norske kraftselskaper og andre kommersielle investorer
- Andre direkte investeringer og deltakelse i lokale investeringsfond i tråd med Norfunds strategi for 2010-2012
- Låneordningen for mindre norske bedrifter som ønsker å investere i fattige utviklingsland
- Norfund skal prioritere investeringer i de fattigste, minst utviklede landene (MUL) og i Afrika sør for Sahara.

Rapport 2010

Norfunds samlede investeringsportefølje var pr. 31.12.2010 på 5,8 mrd. kroner. Det ble i 2010 inngått investeringsavtaler verdt 844 mill. kroner. Om man ser bort fra investeringene i SN Power Invest, var 69 pst. av nye investeringer i de minst

utviklede landene (MUL) og 70 pst. i Afrika sør for Sahara.

I 2010 ble det investert totalt 331,9 mill. kroner i fornybar energi, hvorav 292,8 mill. kroner gjennom SN Power Invest. Fremgangen i selskapets prosjekter har vært i henhold til planer for året: I India ble første fase av vannkraftverket Allain Duhangan ferdigstilt. I Chile ble landets første vindmøllepark åpnet, i tillegg til to vannkraftverk med til sammen 310 MW kapasitet. Porteføljeselskapenes virksomhet bidro til en CO₂-reduksjon på 1,6 millioner tonn i 2010. Norfund har videre bidratt til opprettelsen av Interact Climate Change Facility, et fond som skal gi lån og garantier til prosjekter som bidrar til reduksjon av klimagassutslipp i utviklingsland.

Et annet viktig investeringsområde er utvikling av finanssektoren i fattige land, der Norfund i 2010 investerte 169,7 mill. kroner i form av egenkapital eller lån til banker, mikrofinans-institusjoner og andre lokale finansinstitusjoner. Innen finanssektoren ble det gjort to store bankinvesteringer i Øst-Afrika i 2010: Egenkapitalinnskudd til Family Bank i Kenya skal styrke den raskt voksende banken i sitt arbeid for kunder som tidligere ikke har hatt tilgang til banktjenester. I Uganda ga Norfund lån til banken DFCU, som særlig satser på entreprenører og mindre bedrifter.

I 2010 ble det investert til sammen 152,7 mill. kroner i tre ulike fond som gir lån til små og mellomstore bedrifter. I 2010 inngikk Norfund investeringsforpliktelser verdt 189,3 mill. kroner i direkte investeringer, bl.a. i landbruksbedrifter i

Afrika. Den største enkeltinvesteringen ble gjort i Agrica, en risplantasje i Tanzania, hvor Norfund i 2010 gikk inn med 60,8 mill. kroner i egenkapital. Dette er en storskala plantasje med potensial til produksjon av 30 000 tonn for det tanzanianske markedet. Den gir også opplæring til småbrukere i området, for å inkludere dem i moderne risproduksjon.

I Norfunds avtalefestede portefølje utgjør direkte investeringer 52 pst., indirekte investeringer gjennom fond utgjør 31 pst. og lån 17 pst. Norfund hadde i 2010 et overskudd på 182 mill. kroner. Norfunds inntekter fra investeringene var på 221 mill. kroner.

Ved utgangen av 2010 var det om lag 165 000 arbeidsplasser i virksomheter som Norfund har investeringer i, og 32 pst. av de ansatte var kvinner. I tillegg skapes det positive ringvirkninger og ytterligere arbeidsplasser ved at underleverandører og andre næringer nyter godt av økte investeringer i området. Norfunds virksomhetsrapport for 2010 redegjør grundig for utviklingseffekter som følger av Norfunds investeringsvirksomhet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 1050 mill. kroner, fordelt med:

- 262,5 mill. kroner (25 pst) under post 75 Tapsavsetning og
- 787,5 mill. kroner (75 pst.) under post 95 Norfund – Grunnfondskapital for investeringer i utviklingsland.

Kap. 162 Overgangsbistand (gap)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Overgangsbistand (gap), <i>kan overføres</i>	641 214	390 000	390 000
	Sum kap. 0162	641 214	390 000	390 000

Post 70 Overgangsbistand (gap), kan overføres

Bevilgningen på posten brukes i situasjoner der den aktuelle krise- og nødssituasjonen er over, men hvor det ennå ikke er etablert tilstrekkelige ordninger til at befolkningen kan hjelpe seg selv,

eller i påvente av at mer langsiktig bistand etableres. Overgangsbistand skal være et fleksibelt virkemiddel som hurtig kan anvendes etter voldelige konflikter eller naturkatastrofer.

Tildelinger samordnes med støtte som gis over kap. 163, post 71 og 72 og kap. 164, post 70, samt programkategori 03.10.

Situasjonsbeskrivelse

Land med svak myndighetsstruktur har sjelden mulighet til å møte befolkningens umiddelbare behov etter en krise. Multilaterale organisasjoner, som FN og Verdensbanken, samt norske frivillige organisasjoner er viktige kanaler for overgangsbistanden. Felles forståelse av situasjonen, felles tilnærming og enighet om målene er avgjørende for god koordinering givne imellom, og mellom givne og myndighetene. Frivillige organisasjoner med særskilt kunnskap, kompetanse eller nettverk i landet spiller en stor rolle i anvendelsen av overgangsbistanden. Det er likevel landets egne strukturer, lokale erfaringer og potensial som skal stå sentralt i utviklingssamarbeidet. Der det er mulig skal lokale krefter ha en ledende rolle i gjenoppbyggingen. Bærekraftig utvikling krever synliggjøring og anerkjennelse av kvinners rolle, innsats, erfaringer og potensial, og deres mulighet til deltakelse skal styrkes også gjennom overgangsbistanden.

Mål

Overgangsbistanden skal gi fleksibilitet i overgangssituasjoner etter voldelige konflikter eller omfattende naturkatastrofer, og kunne brukes før langsiktig utviklingssamarbeid kommer i gang, som:

- støtte tidlig gjenoppbygging i sårbare stater og regioner etter en fredsslutning eller naturkatastrofe
- støtte lokal kapasitet i gjenoppbygging samt forebygging av humanitære katastrofer etter en fredsslutning eller naturkatastrofe
- støtte sårbare stater som søker å ende voldelige konflikter og reformere dårlig styresett
- bistå ofre for seksualisert vold og fremme kvinners rettigheter og deltakelse på like vilkår i sårbare stater og regioner

Bevilgningen foreslås også benyttet til å styrke det internasjonale samfunnets kapasitet til å bidra i land i overgangssituasjoner og tidlig gjenoppbygging, samt til tiltak som bidrar til god giverpraksis og samordning mellom FN og internasjonale finansinstitusjoner. Relevante møter, konferanser, seminarer, dialogtiltak og dialogbesøk i regi av Utenriksdepartementet foreslås også finansiert over denne posten.

Rapport 2010

Mesteparten av midlene ble kanalisert gjennom multilaterale kanaler som FN, Verdensbanken og norske frivillige organisasjoner. Afrika etter største mottakerregion, med Sudan, Somalia, Uganda og Kongo som de viktigste landene. Bidrag til gjenoppbygging etter jordskjelvet på Haiti ble delvis finansiert over denne posten, i likhet med gjenoppbygging etter flommen i Pakistan. Sri Lanka og Myanmar var de to andre landene i Asia som ble støttet med overgangsbistand.

I tråd med målene for overgangsbistanden har rask gjenoppbygging etter konflikt og naturkatastrofer blitt prioritert, i tillegg til å bistå ofre for seksualisert vold, samt fremme av kvinners rettigheter og deltakelse på like vilkår i sårbare stater og regioner. Utenriksdepartementet har startet et delprosjekt for å styrke innsatsen mot seksualisert vold i DR Kongo og området rundet De store sjøer, hvor seksualisert vold er særlig utbredt. Norsk bistand går til medisinsk, psykososial og praktisk oppfølging av overlevende, styrking av rettsapparatet til å håndtere overgrepssaker, samt forebyggende og holdningsendrende arbeid. Bidragene kanaliseres gjennom frivillige organisasjoner og FN, og støtter opp om myndighetenes strategi mot seksualisert vold. Støtten går også til å rekruttere sivilt personell til FNs fredsbevarende operasjoner (MONUSCO) i DR Kongo. Kjønnbasert vold er også et hovedtema for prosjektene i Burundi, sammen med tiltak rettet mot internt fordrevne samt reintegrering av barnesoldater. Norge kanaliserer også overgangsstøtte til innsats mot seksualisert vold i Liberia via FN og myndighetenes felles program.

I Somalia er overgangsbistanden konsentrert om utdanning for å støtte opp om myndighetenes mål om å øke antall barn i barneskolen; og den viktigste målgruppen er internt fordrevne og sårbare barn og unge i alderen 9 til 14 år. Gjennom prosjektet Education and School Construction in Somaliland har over 4000 elever blitt innrullert i barneskolens tre laveste trinn. Ytterligere 570 barn med fullført trinn tre på skoler med internt fordrevne er overført til offentlige skoler. Det er et mål å høyne jenteandelen i skoleinntaket og øke antall kvinnelige lærere. Samtidig arbeides det med å øke utdanningsmyndighetenes kapasitet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 390 mill. kroner.

Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Naturkatastrofer, <i>kan overføres</i>	593 829	458 000	500 000
71	Humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	2 187 508	2 075 600	2 216 200
72	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	206 982	215 600	260 000
	Sum kap. 0163	2 988 319	2 749 200	2 976 200

Humanitær hjelp, fredsbygging og menneskerettigheter er sentralt i regjeringens utenriks- og utviklingspolitikk.

Kjernen i humanitær innsats er å redde enkeltmenneskers liv, lindre nød, fremme menneskerettighetene og sikre menneskelig verdighet uavhengig av rase, kjønn, religion eller politisk tilhørighet. Som humanitærpolitisk aktør tar vi parti for ofrene, for sivilbefolkningen og for sårbare medmennesker. Nøytralitetsprinsippet som ligger til grunn for humanitær bistand, innebærer ikke at vi skal tie om overgrep eller maktmisbruk. Også i humanitære kriser er forsvar og fremme av menneskerettighetene og politiske fremstøt for fred og forsoning sentralt.

Norges engasjementspolitikk, politiske dialog med berørte land, arbeid for å styrke menneskerettighetene og for humanitær nedrustning er alle viktige bidrag til å forebygge humanitære lidelser. Stortingsmelding nr. 40 (2008-2009) om Norsk humanitær politikk og St. meld. nr. 9 (2007-2008) om norsk politikk for forebygging av humanitære katastrofer ligger til grunn for regjeringens humanitære innsats. Det vises i denne sammenheng til den uavhengige midtveisgjennomgangen av regjeringens gjennomføring av Stortingsmelding nr. 40 (2008-2009).

Bevilgningene over dette kapitlet skal bidra til at mennesker i nød får nødvendig beskyttelse og assistanse, gjennom å finansiere humanitær innsats basert på humanitet, nøytralitet, upartiskhet og uavhengighet. I tillegg til respons når naturkatastrofer eller andre humanitære kriser oppstår, benyttes også kapitlet til arbeid med å forebygge humanitære kriser og til å forbedre innsatsen og til å bedre internasjonal koordinering av innsatsen når kriser oppstår. Utover dette vil Norge bidra til å ruste det internasjonale samfunnet til å møte framtidens globale humanitære utfordringer. En egen postbevilgning skal benyttes for styrke beskyttel-

sen av menneskerettighetene og øke kunnskapen om disse. Innsatsen har som målsetting å styrke beskyttelsen av sårbare grupper, redusere risikoen for konflikt, styrke demokratisk styring og slik bidra til en stabil samfunnsutvikling. En sentral samarbeidspartner i dette arbeidet er FNs Høykommissær for menneskerettigheter (UHCHR).

Menneskerettigheter og humanitære spørsmål er sentrale i internasjonal politikk og tas ofte opp i FNs sikkerhetsråd, FNs menneskerettighetsråd og FNs generalforsamling. Norge er medlem i FNs menneskerettighetsråd (Rådet) i perioden 2009-2012 og har arbeidet systematisk med likesinnede land for å gjøre Rådet til et mer relevant organ for fremming og beskyttelse av menneskerettighetene i krise- og konfliktsituasjoner verden rundt. Sentralt i dette arbeidet er dokumentering og etterforskning av menneskerettighetsovergrep og brudd på internasjonal humanitærrett gjennom opprettelse av egne undersøkelseskommisjoner og bruk av Rådets system av uavhengige menneskerettighetsekspertter. Å bevare og styrke det internasjonale systemet for beskyttelse av menneskerettighetene, inkludert Rådet, vil fortsatt være et sentralt mål for Norge.

Regjeringen vektlegger oppfølgingen av Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon av Norges humanitære bistand. I tråd med oppfølgingsplanen er det inngått flere flerårige rammeavtaler og økte ikke-øremerkede tilskudd til FN-organisasjoner, fondsmekanismer og Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC). Tilsvarende endringer gjøres på menneskerettighetsområdet. Nye verktøy er tatt i bruk i tilskuddsforvaltningen og utenriksstasjonene er trukket med i større grad – noe som vil muliggjøre en tettere oppfølging i felt. OECD-DAC ga i sin midtveisgjennomgang av Norge våren 2011 god tilbakemelding til tiltakene Regjeringen har iverksatt for å styrke forvaltningen av den humanitære bistanden.

Humanitær bistand gis ofte under tidspress, i en ustabil og uoversiktlig situasjon og til land og regioner med svake eller manglende institusjoner, ofte preget av kriser og konflikt. Det er derfor spesielt stor risiko knyttet til å gi humanitær bistand. Risikoen må minimaliseres ved å identifiseres, overvåkes og ved at relevante tiltak iverksettes.

Rammebetingelsene for humanitært arbeid og beskyttelse av menneskerettighetene har blitt vanskeligere de siste årene. Humanitære organisasjoner og menneskerettighetsforkjempere utsettes for direkte angrep og i land som Afghanistan, Libya, Elfenbenskysten, Sudan, Somalia og Syria hindres humanitære aktører i å gi livreddende hjelp og beskyttelse til sivilbefolkningen. De internasjonale humanitære prinsippene om humanitet, nøytralitet, uavhengighet og upartiskhet er under press.

I arbeidet med å styrke respekten for humanitærretten og sikre humanitære organisasjoners uinnskrenkede tilgang til befolkningsgrupper i nød, er regjeringen opptatt av å sikre størst mulig klarhet i forholdet mellom humanitær og militær innsats, slik at humanitære grunnprinsipper om humanitet, upartiskhet og nøytralitet ikke undergraves. I denne sammenheng er det viktig å ha et best mulig samvirke og tydelig rolledeling mellom humanitære organisasjoner, andre typer sivile bidrag og militære fredsbevarende styrker. FNs retningslinjer for militære bidrag i humanitære operasjoner er styrende for innsatsen.

Å beskytte sivile mot vold og overgrep er en viktig del av den norske innsatsen under dette kapitlet. Krigførende parters manglende respekt for humanitærretten er foruroligende. Skillet mellom sivile og stridende utviskes. Sivilbefolkningen blir målet for væpnede grupper, statlige og ikke-statlige. Overgrep mot kvinner, barn og unge er en del av krigføringen. Sikkerhetsrådsresolusjonene 1820 og 1888 behandler voldtekt på linje med andre våpen og metoder i krig og slår fast at seksuell vold kan være et våpen i krig og en forbrytelse mot menneskeheten. Overgrep skal straffefølges, men så langt er det bare et fåtall som er straffet. Sikkerhetsrådsresolusjon 1960 har bidratt til å styrke kampen mot straffrihet og dermed oppfølgingen av internasjonal rett på dette området men ytterligere tiltak er nødvendige, inkludert styrket overvåking.

Norge vil fortsette å være pådriver for at humanitærretten respekteres og har blant annet startet en internasjonal prosess som, basert på erfaringer fra felt, fokuserer på hvordan internasjonal humanitærrett bør fortolkes og praktiseres

i moderne konflikter for gi sivile den beskyttelse de har krav på, samt tiltak for å styrke den generelle respekten for humanitærretten blant krigførende parter og motvirke straffrihet for brudd på reglene.

Landminer, klaseammunisjon og illegal bruk og omsetning av håndvåpen utgjør et alvorlig menneskerettighetsproblem og humanitært problem i mange konflikt- og postkonfliktområder. FN anslår at væpnet vold dreper rundt 2000 mennesker per dag, og mange flere blir lemlestet for livet. De fleste drap og skader som følge av væpnet vold skjer utenfor konfliktområder. Norge vil fortsette å intensivere sin innsats for humanitær nedrustning gjennom å styrke den internasjonale støtten til Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon. Regjeringen vil videre styrke oppfølgingen av Oslo-forpliktelsene og andre internasjonale prosesser relevant for væpnet vold. Sentralt i dette arbeidet er å støtte partnere som arbeider for forebygging og reduksjon av væpnet vold i felt og å bidra til å utvikle innsikt og kompetanse som kan føre til reelle resultater i de områder som er hardt rammet av væpnet vold. Forhandlingene om en våpenhandelsavtale (ATT) vil ha høy prioritet i 2012, og støtte til sivilsamfunn og FN-organisasjoner vil være viktig i prosessen. Et viktig mål for Norge er at våpenhandelsavtalen også regulerer ammunisjon. Videre vil effektivisering av FNs handlingsprogram knyttet til håndvåpen og lette våpen stå sentralt, bl.a. i lys av tilsynskonferansen for handlingsprogrammet i 2012.

Norge er kandidat til presidentskapet for det tredje statspartsmøtet for Konvensjonen om klaseammunisjon (CCM) og har tilbudt å arrangere det i Oslo i september 2012. Målsettingen med det norske presidentskapet er å opprettholde fokuset på de humanitære målsettingene med konvensjonen og å sikre at det multilaterale arbeidet bidrar til å løse de konkrete utfordringene statspartene møter i sitt arbeid for å gjennomføre konvensjonen. Fra norsk side vil arbeidet med å sikre bredest mulig tilslutning til konvensjonen være en prioritert oppgave, sammen med støtte til ofre for klaseammunisjon og rydding av blindgjengere i felt. Norge skal fortsatt være en pådriver i det internasjonale arbeidet for å hindre nye ofre og hjelpe allerede rammede individer og samfunn.

Den internasjonale Røde Kors-bevegelsen er en hovedkanal for norsk humanitær innsats i krise- og konfliktsituasjoner. Gjennom sitt folkerettslige mandat for å beskytte og hjelpe mennesker i krig og konflikt, er Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) den viktigste enkeltaktøren for å sikre et velfungerende humanitært sys-

tem basert på internasjonal humanitærrett. ICRC er også en sentral samarbeidspartner for Norge i videreutvikling av humanitærretten, blant annet innenfor humanitær nedrustning. I tillegg spiller Det internasjonale Røde Kors og Røde Halvmåneforbundet (IFRC) en viktig rolle i å hjelpe lokalsamfunn som er utsatte for naturkatastrofer.

Et velfungerende FN og et tett samarbeid mellom FN-organisasjonene, nasjonale myndigheter og ikke-statlige humanitære organisasjoner er nødvendig for å sikre rask og effektiv nødhjelp, humanitær respons og beskyttelse av menneskerettighetene. Norske tilskudd til FNs humanitære innsats er som hovedregel respons på humanitære appeller som koordineres av FNs kontor for samordning av humanitære aktiviteter, OCHA. Norge er en betydelig bidragsyter til FNs sentrale nødhjelpsfond (CERF) som fordeler tilgjengelige midler slik at også underfinansierte humanitære kriser får tilført nødvendige nødhjelpsressurser. Gjennom NORCAP, som driftes av Flyktninghjelpen, bidrar Norge med personell for å styrke FNs evne til å respondere raskt og adekvat på humanitære kriser.

Norge leder fra juli 2011 givergruppen for FNs kontor for samordning av humanitær virksomhet (OCHA).

Norge er opptatt av å integrere kjønnsperspektivet i humanitær innsats og forutsetter at jenters og kvinners behov ivaretas på lik linje med gutters og menns. Kvinner må i langt større grad få innflytelse i det humanitære arbeidet, ved at innsatsen i større grad er basert på balansert behovs- og rettighetsbasert innsats, hvor alle berørte grupper blir tatt med på råd. For alle tilskudd som gis under kapitlet skal tilskuddsmottaker gjøre seg kjent med Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet som slår fast at kvinner skal delta på like vilkår i beslutningsprosesser knyttet til konfliktløsning, fred og sikkerhet, og at barn og kvinner skal beskyttes mot seksualisert vold. Tilskuddsmottaker skal også gjennomføre tiltak på en måte som ivaretar resolusjonens intensjoner på best mulig måte.

Barn og unge tvangsrekrutteres inn i væpnede opprørsbevegelser eller i den regulære hæren. Norge er en sentral aktør internasjonalt for beskyttelse av barns rettigheter i væpnet konflikt. Regjeringen vil fortsette arbeidet med gjennomføringen av Sikkerhetsrådets resolusjoner 1612 og 1882 om beskyttelse av barn i væpnet konflikt og rette søkelys på endrede konfliktmønstre og konsekvenser for barn og unge.

Regjeringen vil fortsette å prioritere arbeidet for å sikre en bedre beskyttelse av mennesker på

flukt. Dette henger nært sammen med arbeidet for å sikre politiske løsninger på ulike konflikter og må også ses i sammenheng med beskyttelsesdimensjonen av internasjonale fredsoperasjoner. Antallet internt fordrevne øker, mens antallet flyktninger som krysser landegrenser relativt sett går ned. Dette aktualiserer problemet med at internt fordrevne ikke er beskyttet av Flyktningkonvensjonen. Det er et mål for Norge å styrke beskyttelsen av internt fordrevne.

Spørsmålet om beskyttelse av mennesker på flukt fra naturkatastrofer får økt aktualitet med klimaendringene. Disse endringene fører til hyppigere forekomster og sterkere utslag av ekstremvær, som tørke og flom. Dette temaet drøftes nå i mange internasjonale fora, blant annet i de globale klimaforhandlingene. Norge er i forkant i denne diskusjonen og satte den på dagsordenen blant annet under Nansen konferansen i 2011, som gjennom etableringen av Nansen-prinsippene bidro til en økt erkjennelse av behovet for forebygging av klimarelatert flukt og for beskyttelse av miljøfordrevne, en gruppe som ikke er omfattet av Flyktningkonvensjonens rettsvern.

Post 70 Naturkatastrofer, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Naturkatastrofer påvirker folks liv og levekår. Antallet katastrofer øker og vil mest sannsynlig fortsette å øke som en følge av klimaendringer. I tillegg rammes flere mennesker av slike katastrofer fordi urbanisering og befolkningsvekst samler flere mennesker i utsatte områder.

Mennesker rammes hardest der kapasiteten til å forebygge og håndtere ekstremhendelser er svakest. Afrika, små øystater og de store asiatiske deltaene er særlig utsatt. I disse områdene vil befolkningen oppleve økt vannmangel, dårligere matsikkerhet og nye sykdomstrusler. De mest utsatte gruppene vil være befolkningen i tørre regioner, tropiske kystområder, fattige i de store og mellomstore byene, samt allerede sårbare grupper.

Myndigheter, lokalsamfunn og organisasjoner i landene som rammes oftest av humanitære kriser, står for den viktigste hjelpeinnsatsen når katastrofen inntreffer. Disses evne til å gjennomføre forebyggende tiltak, og ikke minst til å gi en effektiv respons på en katastrofe avhenger av utviklingspolitiske faktorer som godt styresett, tilgang på ressurser og et aktivt sivilt samfunn. Arbeidet for forebygging og beredskap må derfor ses i sammenheng med utviklingspolitikken. De fem pilotlandene Kina, Cuba, Vietnam, Uganda og

Bangladesh har hver for seg spesielle forutsetninger for å være «ankerfester» i sine regioner for et aktivt forebyggingsarbeid gjennom lokalt tilpassede og forankrede beredskapsopplegg som kan brukes i andre land. Samarbeidet med pilotlandene, som alle er gode på kriseberedskap, vil kunne bidra regionalt til økt beredskap og forebygging.

Erfaring viser at det er lokale organisasjoner som best og raskest responderer naturkatastrofer. Styrking av lokal kompetanse og kapasitet er derfor et viktig mål for forebyggingsarbeidet. Den internasjonale Røde Kors- og Røde Halvmånebevegelsen er sentral i arbeidet for å styrke lokal og nasjonal kapasitet.

Regjeringen ser forebygging av naturkatastrofer i nært samarbeid med arbeidet for klimatilpassing. En global effektiv innsats på dette området krever en aktiv dialog mellom internasjonale, nasjonale og lokale myndigheter og sivile organisasjoner. I tillegg vil det kreve bedre koordinering mellom humanitær innsats, klimatilpassing og utviklingssamarbeid.

Norge arbeider for at strategier for tilpassing forankres i landenes egne utviklingsstrategier, basert på kunnskap om risiko og sårbarhet. Norge er pådriver for at det internasjonale samfunnet skal stille kapasitet til rådighet slik at klimahensyn tas inn i nasjonale utviklingsplaner for jordbruk, vannforvaltning og i planer for bl.a. energi, helse og utdanning.

Mål

- Bidra til å lindre nød og redde menneskeliv ved akutte naturkatastrofer
- Styrke den internasjonale beredskapen ved naturkatastrofer
- Bidra til å sette de humanitære konsekvensene av klima- og miljøendringene på den internasjonale dagsorden

Prioriteringer/satsingsområder 2012

- Videreutvikle det bilaterale samarbeidet med pilotlandene Bangladesh, Cuba, Kina, Uganda og Vietnam om forebygging og styrket nasjonale kriseberedskap med sikte på økt regional erfaringsutveksling og samarbeid.
- Støtte globale tiltak som bidrar til å forebygge humanitære konsekvenser av naturkatastrofer, bl.a. bedre varslingsystemer og styrket nasjonal beredskap og responskapasitet, samt øke antallet samarbeidsavtaler med frivillige organisasjoner om forebygging og kriseberedskap

- Sammen med internasjonale og regionale partnere skal Norge være en pådriver i arbeidet med å endre rammebetingelsene for det humanitære arbeidet slik at det investeres i forebygging, klimatilpassing og humanitær beredskap i større grad enn i dag. Innsatsen har som mål å sikre rettighetene til de som rammes av humanitære katastrofer, styrke beredskapen og deres evne til krisehåndtering.

I tillegg brukes midlene til humanitærpolitiske prosesser, inkludert bl.a. ulike konferanser, seminarer og delegasjonsbesøk, både i og utenfor Norge.

Rapport 2010

2010 ble i stor grad preget av ekstreme naturkatastrofer som rammet millioner av mennesker. Nesten 300 000 mennesker døde som en følge av tørke, flom og jordskjelv. Norge bidro til å lindre akutt nød etter naturkatastrofer i blant annet Afghanistan, Chile, Colombia, Etiopia, Haiti, Kina, Pakistan og Somalia.

Mer effektive koordineringsmekanismer på sektornivå, raskere og mer fleksible finansieringsordninger som FNs nødhjelpsfond (CERF) og humanitære landfond (CHF/ERF), bedre ledelse av humanitær innsats i felt, samt et mer likeverdig partnerskap mellom FN og frivillige organisasjoner har gjort det humanitære responssystemet mer effektivt. Nødhjelpsappellene er bedre koordinert og lanseres raskere, finansieringen via landfond er mer kostnadseffektiv enn bilateral assistanse og CERF bidrar til å fylle gapet mellom appellene og mellomstatlig finansiering.

- Jordskjelvet på Haiti 12. januar 2010 førte til umiddelbare masseødeleggelser og et høyt antall drepte. Samme dag besluttet FNs nødhjelpsadministrator å utbetalte de første USD 10 millionene via CERF til nødhjelpsprogrammer på Haiti. Fondet viste sin styrke i å kunne reagere raskt og bidra til å begrense ytterligere skadeomfang og tap av liv i den første og svært kritiske fasen av katastrofen.
- Flommen i Pakistan i juli/august 2010 ble beskrevet som en «saktegående katastrofe» som slukte landsbygd etter landsbygd med enorme ødeleggelser. CERF midlene kom i en tidlig fase av nødhjelpsarbeidet og var en katalysator for givere å øke sine bidrag. Pakistan er det landet til nå som har mottatt den høyeste andel av CERF-utbetalinger på ett år – til sammen USD 51,8 mill. (12,48 pst. av CERFs budsjetttramme i 2010).

Samtidig har evalueringer av den humanitære innsatsen etter jordskjelvet på Haiti og flommen i Pakistan påvist mangler ved systemets evne til å respondere på slike omfattende naturkatastrofer. FNs nødhjelpskoordinator har tatt viktige initiativ for å forbedre FNs innsats gjennom å fokusere på lederskap, koordinering, ansvarlighet, forebygging og talsmannsarbeidet.

Det norske beredskapssystemet for humanitære kriser (NOREPS) ble lagt om slik at dette i større grad er tilpasset det internasjonale systemet for beredskap ved naturkatastrofer og EØS-regelverket for offentlig innkjøp.

Norsk beredskap er ytterligere styrket gjennom et utvidet samarbeid med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, som tar over viktige funksjoner knyttet til varsling av og respons på naturkatastrofer inkludert utsendelse av norske beredskapstyrker.

I tråd med St.meld.nr.9 (2007-2008) om norsk politikk for forebygging av humanitære katastrofer har regjeringen hatt økt fokus på klimatilpassning og samarbeid med FNs klimapanel (IPCC) og Røde Kors-systemet. Norge har tatt initiativ til større oppmerksomhet rundt forebygging innenfor ulike giverfora.

Norge bidro med kjernestøtte til og samarbeider tett med FNs sentrale organ for forebygging (UNISDR), som ligger under FNs kontor for samordning av humanitær virksomhet (OCHA). UNISDR har bl. a. ansvaret for oppfølging av FNs handlingsplan om forebygging (Hyogo-plattformen).

Norge sitter i rådgivningsgruppen for giverlandene i Global Facility for Disaster Risk Reduction and Recovery (GFDRR) som administreres av Verdensbanken. GFDRR har til hovedformål å bidra med kapasitetsbygging innenfor forebygging, og de er også en viktig aktør i forhold til å kartlegge omfanget av store naturkatastrofer. I 2010 la de fram en sentral rapport om de økonomiske fordelene ved å satse på forebygging framfor å bidra med nødhjelp etter at katastrofen inntreffer.

Norge støttet også UNITAR og satelittovervåkingssystemet UNOSAT. UNOSAT var vist seg å være et sentralt verktøy før, under og etter humanitære katastrofer, inkl. naturkatastrofer, fordi det med stor presisjon kan vise reelle skader på bygningssmasse og landskap.

Regjeringen bidro til å sette de humanitære konsekvensene av klima- og miljøendringene på den internasjonale dagsorden, bl.a. ved å ta initiativ (sammen med flere) til at FNs klimapanel (IPCC) avholdt et Asia-møte i mars 2010, der spe-

sialrapporten «*Managing the Risk of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation*» ble presentert.

De tre pilotlandene i Asia samarbeider gjennom ADPC (Asian Disaster Preparedness Centre) i Bangkok. Gjennom vårt samarbeid med senteret styrket vi deres rolle som «navet» i forebyggingshjulet i Asia, spesielt på kompetanseoppbygging. Etter tsunamien i Det indiske hav i desember 2004 startet ADPC oppbygging av et regionalt «multi hazard» varslingscenter (RIMES), som fra 2009 ble fristilt som en selvstendig enhet. Varslingscenteret betjener nå en rekke land i Asia og Afrika.

For mer utfyllende informasjon vises det til Utenriksdepartementets rapport om den humanitære innsatsen finansiert over kap 163.70, 163.71 og 170.74 (UNHCR) for 2010.

Det vises også til profilark for OCHA, CERF og UNHCR på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 500 mill. kroner.

Post 71 Humanitær bistand, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

I de siste årene har humanitære spørsmål opptatt større plass i internasjonal politikk. Humanitære kriser blir oftere tatt opp i FNs sikkerhetsråd og i FNs menneskerettighetsråd. Grove overgrep og rettighetsbrudd har ført til økt fokus på beskyttelse av sivile og fordrevne, bl.a. i Libya, Syria, Jemen og Elfenbenskysten.

Udemokratiske regimer og væpnede opprørsgrupper blokkerer fortsatt livreddende hjelp til millioner av sårbare medmennesker. Komplekse og langvarige konflikter, som i Afghanistan, Burma, Det palestinske området, Pakistan, Somalia, Sudan og Den demokratiske republikken Kongo, krever omfattende og samordnet internasjonal innsats for å bistå ofrene, få slutt på konflikten og forebygge nye lidelser.

Regjeringens engasjement begrenser seg ikke til å ivareta humanitære rettigheter og behov. Sammen med våre partnere ønsker vi å endre rammebetingelsene for det humanitære arbeidet. Erfaringer fra både naturkatastrofer og konflikter har vist at den humanitære innsatsen må ses i en bredere politisk sammenheng. Humanitære kriser krever politiske løsninger. Men et mer helhetlig internasjonalt engasjement innebærer ikke at humanitære hensyn skal underordnes andre poli-

tiske hensyn. Snarere tvert imot – de humanitære verdiene må alltid ivaretas. Humanitær bistand må imidlertid aldri bli et alternativ til varige politiske, økonomiske og sikkerhetsmessige løsninger på de problemene millioner av sårbare mennesker står midt oppe i. Norge vil derfor arbeide for varige løsninger gjennom diplomatiske og utviklingspolitiske initiativer og ikke godta at den humanitære innsatsen blir et alibi for verdenssamfunnets avmakt. Vårt freds- og forsoningsarbeid, vår politiske dialog med berørte land, våre bidrag til internasjonale fredsoperasjoner, vår bistand, klimasatsingen, fokus på humanitær nedrustning og arbeidet for å styrke menneskerettighetene bidrar også til å løse konflikter og forebygge humanitære lidelser. Myndigheter, lokalsamfunn og organisasjoner i de landene som rammes oftest av humanitære kriser, står for en stor del av den hjelpen som gis. Ofte er det nasjonal og lokal innsats som redder flest liv og bidrar til beskyttelse. Denne innsatsen må ikke undervurderes eller glemmes. Men fremdeles legger de nordlige og vestlige organisasjonene og landene premissene for det internasjonale humanitære systemet. Vi har en stor utfordring i å gjøre dette systemet mer representativt og tilpasset lokale forhold og kulturer, samtidig som de universelle humanitære prinsippene opprettholdes.

Mål

Formålet med posten er å:

- Sikre at mennesker i nød får nødvendig beskyttelse og assistanse.
- Finansiere humanitær innsats basert på humanitet, nøytralitet, upartiskhet og uavhengighet.
- Ruste det internasjonale samfunnet til å møte framtidens globale humanitære utfordringer.
- Forebygge, respondere på og igangsette gjenoppbygging etter humanitære kriser.

Satsingsområder 2012

For 2012 foreslås det at Norge skal bidra til å:

- Sikre rask og effektiv humanitær respons. Styrke FNs koordinerende rolle – særlig i felt – og bidra til å sikre robust humanitær finansiering gjennom globale fond (CERF) og landfond. Videreføre beredskapsavtalen NORCAP som et viktig bidrag til styrking av FNs responskapasitet. Norge overtar formannskapet i OCHAs giverlandsgruppe (ODSG) under ECOSOC i juli 2011. Et satsningsområde for formannskapet er å bidra til bredere forankring internasjonalt av humanitære prinsipper og finansiering.

Fortsatt gode rutiner for norsk respons ved akutte humanitære kriser.

- Tematisk satsing innen humanitær nedrustning:
- Styrke det internasjonale arbeidet under Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon. Etterleve Norges forpliktelser til å yte samarbeid og bistand til gjennomføring av disse konvensjonene. Fokus på tiltak i felt for å rydde miner og klaseammunisjon på mest mulig effektiv måte og for å yte bistand til ofre.
- Bruke det norske presidentskapet for det tredje statspartsmøtet for Konvensjonen om klaseammunisjon (CCM) til å opprettholde fokuset på de humanitære målsettingene med konvensjonen og å sikre at det multilaterale arbeidet bidrar til å løse de konkrete utfordringene statspartene møter i sitt arbeid for å gjennomføre konvensjonen. Fra norsk side vil arbeidet med å sikre bredest mulig tilslutning til konvensjonen være en prioritert oppgave, sammen med støtte til ofre for klaseammunisjon og rydding av blindgjengere i felt. Norge skal fortsatt være en pådriver i det internasjonale arbeidet for å hindre nye ofre og hjelpe allerede rammede individer og samfunn.
- Oppfølging av Oslo-forpliktelsene og andre internasjonale prosesser om væpnet vold. Støtte partnere som arbeider for forebygging og reduksjon av væpnet vold i felt. Bidra til å utvikle innsikt og kompetanse som kan føre til reelle resultater i de områder som er hardt rammet av væpnet vold. Slik kompetanse brukes inn i relevante humanitærpolitiske fora for et økt fokus på væpnet vold. Forhandlingene om en våpenhandelsavtale (ATT) vil ha høy prioritet i 2012, og støtte til sivilsamfunn og FN-organisasjoner vil være viktig i prosessen.
- Styrke beskyttelse av sivile bl.a. gjennom å videreføre regionale konferanser i partnerskap med land i sør for å oppnå enighet om konkrete anbefalinger og tiltak som kan styrke den generelle respekten for humanitærretten og motvirke straffrihet. Første regionale konferanse ble avholdt i Indonesia i november 2010. I 2011 og 2012 planlegges regionale konferanser i Afrika og Latin-Amerika.
- Fremme kjønnspektivet i humanitært arbeid. Bidra til å beskytte og styrke kvinners rolle gjennom bruk av deres innsikt og kompetanse, inkludert mot seksualisert vold. Kvinners deltakelse i nødhjelps- og gjenoppbyggingsarbeid er viktig for å identifisere behov og innsats, herunder best mulig beskyttelse i utsatte situasjoner.

- Styrke beskyttelsen av flyktninger, internt fordrevne og særlig sårbare grupper i konfliktutsatte områder i samarbeid med strategiske partnere i FN og sivilt samfunn
- I tillegg brukes midlene til humanitærpolitiske prosesser, inkludert bl.a. ulike konferanser, seminarer og delegasjonsbesøk, både i og utenfor Norge.

Rapport 2010

Norsk humanitær bistand har bidratt til å redde liv og lindre nød i en rekke humanitære kriser i 2010. Norge verken kan eller bør gå like sterkt inn i alle kriser. Hovedkriterium for valg av innsatsområder har vært større akutte kriser, og områder der Norge i lengre tid har hatt et humanitært engasjement, bl.a. Afghanistan, Colombia, Det palestinske området, Den demokratiske republikken Kongo, Sri Lanka, Somalia og Sudan. Internasjonale gjennomganger fra 2010 har vist at de omfattende humanitære reformene som ble igangsatt av FNs nødhjelpskoordinator i 2005 har gjort det internasjonalt humanitært arbeid mer forutsigbart og effektivt og at de nå danner grunnlaget for hvordan det humanitære systemet fungerer. Mer effektive koordineringsmekanismer på sektornivå, raskere og mer fleksible finansieringsordninger som FNs nødhjelpsfond (CERF) og humanitære landfond (CHF/ERF), bedre ledelse av humanitær innsats i felt, samt et mer likeverdig partnerskap mellom FN og frivillige organisasjoner har gjort det humanitære responsystemet mer effektivt. Gjennomganger viser at appellene lanseres raskere og at CERF bidrar til å fylle gapet mellom appellene og mellomstatlig finansiering. Gjennomganger viser også at finansieringen via landfond er mer kostnadseffektiv enn direkte finansiering.

I 2010 ble det med norsk støtte ferdigstilt og utprøvd et system for koding av i hvilken grad kjønnsperspektivet er ivarettatt i prosjekter i FNs nødhjelpsappeller. «Gender marker» er et redskap som koder fra null til to, i hvilken grad et humanitært prosjekt imøtekommer ulike behov for kvinner, menn, jenter og gutter og evt. andre måter prosjektet vil fremme likestilling på. I 2011 vil 11 nødhjelpsappeller ha denne kodingen og fra 2012 er målet at alle nødhjelpsappeller har en slik koding.

Norge ledet frem til mai 2010 givergruppen til Det internasjonale Røde Kors (ICRC). Givergruppen er den viktigste møteplassen for å drøfte ICRCs strategiske innretning og arbeidsplan. Norge prioriterte særlig å styrke kjønnsperspekti-

vet i ICRCs innsats samt å sikre et mer forutsigbart, fleksibelt og tidlig giverskap til ICRC. På disse to områdene kan det norske formannskapet vise til konkrete resultater av formannskapet.

Som et ledd i arbeidet for å styrke beskyttelsen av sivile i konflikt, arrangerte Norge og Indonesia i fellesskap en regional konferanse i Jakarta i november 2010 om internasjonal humanitærrett og beskyttelse av sivile. Konferansen samlet representanter for myndigheter, militære, FN, Røde Kors, andre internasjonale organisasjoner og sivilsamfunnet for å belyse nærmere hva som gjør sivile særlig utsatt i dagens konfliktbilde, og hvordan vi kan øke respekten for den internasjonale humanitærretten. Norge og Indonesia forpliktet seg til videre innsats og samarbeid for å styrke beskyttelsen av sivile.

Norge hadde presidentskapet for Minekonvensjonen i 2010 og tema som bistand til ofre og effektivitet i samarbeid og bistand var helt sentrale. Betydningen av å anvende et kjønnsperspektiv i arbeidet var også en prioritering. Konkrete resultater av den norske innsatsen er blant annet en ambisiøs handlingsplan for de neste fem årene med konkrete og målbare skritt statspartene skal ta for å oppfylle konvensjonens forpliktelser, opprettelse av en ny fast komité for ressurser, samarbeid og bistand samt fornyet fokus på de humanitære målsettingene med mineofrene i sentrum. Et vellykket presidentskap bidro dermed til positiv profilering av norsk utenrikspolitikk og skapte flere anledninger til økt oppmerksomhet om Norges engasjementspolitikk.

Konvensjonen om klaseammunisjon trådte i kraft 1. august 2010 og det første statspartsmøtet ble holdt i Laos i november. Norge hadde en sentral rolle i forberedelsene til og gjennomføringen av statspartsmøtet og deltok i møtet på politisk nivå. På vegne av det laotiske presidentskapet var Norge ansvarlig for utarbeidelsen av en femårig handlingsplan. I tillegg bistod Norge presidentskapet i å sikre en sterk og tydelig politisk erklæring som forplikter statspartene til å akselerere fremgang innenfor rydding, lagerdestruksjon, offerassistanse og ressursmobilisering. Norge fullførte ødeleggelsen av alle nasjonale lagre av klaseammunisjon i juli 2010 og bidro på denne måten til å vise at det både er mulig og ønskelig å oppfylle sine forpliktelser på et tidlig tidspunkt. Gjennom strategisk bruk av tilskudd og samarbeid med sentrale partnere har Norge i 2010 bidratt til andre staters etterlevelse av sine forpliktelser innenfor både Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon, og har derigjen-

nom bidratt til oppfyllelse av konvensjonenes humanitære målsettinger.

Væpnet vold, forstått som bruk eller trussel om bruk av våpen, er en voksende global utfordring som truer grunnleggende menneskerettigheter, liv og helse. Norge bidro til å løfte væpnet vold som et humanitært og utviklingsmessig problem høyt på den internasjonale agendaen i 2010. Sammen med UNDP var Norge vertskap for en internasjonal konferanse med representanter fra land, FN, internasjonale organisasjoner og sivilt samfunn. Over 60 stater sluttet seg til Oslo-forpliktelsene om væpnet vold under dette møtet. Disse forpliktelsene er et konkret rammeverk som vil bidra til forebygging av og reduksjon i væpnet vold dersom det blir fulgt av handling. Norge sørget også gjennom forhandlinger at ofre for væpnet vold ble anerkjent, og sikret dermed et klart humanitært fokus i Oslo-forpliktelsene. Tilskuddsmidler ble i 2010 brukt strategisk til å bygge opp partnere, og for å bidra til at feltkunnskap bringes inn i politikk- og normutviklingen.

Den ukontrollerte spredningen av konvensjonelle våpen har fått en økende oppmerksomhet internasjonalt. Norge var i 2010 aktiv i FN-forhandlingene om en internasjonal våpenhandelsavtale (Arms Trade Treaty), og bidro til at humanitære og utviklingsmessige aspekter ved ukontrollert spredning av våpen ble satt på agendaen. En god internasjonal våpenhandelsavtale vil være et bidrag til å redusere væpnet vold. Forhandlingene om en våpenhandelsavtale skal være sluttført i 2012.

For mer utfyllende informasjon vises det til Utenriksdepartementets rapport om den humanitære innsatsen finansiert over kap 163, post 70, kap. 163, post 71 og kap. 170, post 74 (UNHCR) for 2010.

Det vises også til profilark for OCHA, CERF og UNHCR på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 2216,2 mill. kroner.

Post 72 Menneskerettigheter, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

I en rekke land krenkes menneskerettighetene uten at dette får noen konsekvenser eller oppfølging – hverken overfor de ansvarlige eller overfor ofrene. Land og regioner der menneskerettighetsbeskyttelsen står svakt har økt sin geopolitiske

innflytelse og bidratt til å skape nye utfordringer for det normative klima i FN. Dette har økt behovet for en tydelig og strategisk norsk politikk på området. Medlemskapet i FNs menneskerettighetsråd (2009-2012) har utgjort en viktig plattform for arbeidet og bidratt til å synliggjøre Norges menneskerettighetsprofil både nasjonalt og internasjonalt.

Samtidig har 2011 vist endringskraften som ligger i en befolknings ønske om medbestemmelse og deltakelse, frihet og verdighet. I takt med en økende bevisstgjøring i befolkningen, muliggjort blant annet av den teknologiske utviklingen, har krav om medbestemmelse og frihet fra overgrep og diskriminering fått stadig sterkere gjennomslag i flere land i Midtøsten og Nord-Afrika. Utviklingen demonstrerer sammenhengen mellom menneskerettigheter og demokrati. Totalitære stater kan aldri sikre reell beskyttelse av menneskerettighetene, og en styrking av enkeltmenneskers rettsstilling er avgjørende for å sikre demokrati.

Vår innsats har som siktemål å bidra til å lukke gapet mellom normene og virkeligheten. For å øke mulighetene for gjennomslag skal tiltakene som dekkes over posten rettes mot å styrke gjennomføringen av menneskerettighetsbeskyttelsen på utvalgte områder. De prioriterte områdene for denne innsatsen vil først og fremst være menneskerettighetsforkjempere, ytringsfrihet, styrking av rettsstaten og demokrati, urfolks situasjon, ikke-diskriminering, likestilling, barns rettigheter, arbeid mot straffefrihet, tortur og dødsstraff. Enkelte tiltak knyttet til næringslivets forhold til menneskerettighetene dekkes også over denne posten.

Menneskerettighetsforkjempere arbeider for å styrke beskyttelsen og realiseringen av menneskerettighetene og er sentrale i arbeidet med å dokumentere, informere om og påpeke brudd på statenes plikt til å fremme og respektere disse rettighetene. Deres innsats setter dem ofte i en utsatt situasjon og Norge har i lengre tid vært engasjert i tiltak for å støtte og verne menneskerettighetsforkjemperne. Menneskerettighetsforkjempere representerer ofte lokale krefter som arbeider for endringer innenfor sitt nærmiljø og de representerer helt nødvendige stemmer i et levende og stabilt demokrati. De bidrar til å styrke lokal deltakelse og øke inkluderingen av sårbare og marginaliserte grupper. Støtte til lokale frivillige organisasjoner og sivilt samfunn er derfor en effektiv måte å fremme menneskerettighetsarbeidet på.

Ytringsfriheten er truet fra ulike hold i en rekke land. Journalister settes under press ikke

minst i konfliktområder og i truede/svake demokratier. En fri og uavhengig presse er avgjørende for å avdekke undertrykking og forfølgelse og for å fremme demokratisk deltakelse. I mange land spiller bloggere en viktig rolle i å sikre spredning av informasjon, nyheter og analyser.

I en rekke land utsettes lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT) for kriminalisering og diskriminering, trakassering og voldelige overgrep. LHBT-aktivister som arbeider mot diskriminering og for sine rettigheter anerkjennes av Norge som menneskerettighetsforkjempere.

Norge arbeider aktivt mot dødsstraff og tar opp spørsmålet bilateralt med en rekke land. De seneste årene har vist en positiv trend ved at et stadig minkende antall land gjennomfører dødsstraff. Samtidig er det enkelte land som øker bruken av dødsstraff, også overfor mindreårige og i form av særlig grusomme henrettelsesmetoder.

Norge har også gjennom flere år vært bidragsyter til det internasjonale arbeidet mot tortur, både på forebyggingssiden og i forhold til rehabilitering og traumebehandling. De siste års tilbakeslag på dette feltet øker behovet for å styrke innsatsen. Videre har Norge de senere år styrket sin innsats mot straffefrihet og for å øke staters evne til å håndtere folkemord og andre former for grove og systematiske overgrep. Arbeidet skal bidra til å styrke rettsstatsinstitusjoner, sikre anerkjennelse for ofrenes erfaringer og legge grunnlag for økt ansvarlighet fra myndighetenes side.

Menneskerettighetsdialoger med Kina, Indonesia og Vietnam har gått over flere år og innebærer – utover årlige rundebord på politisk nivå – samarbeid mellom norske eksperter, myndighetspersoner og representanter for sivilt samfunn og deres motparter i dialoglandene.

Gjennomgangen av menneskerettighetssituasjonen i alle land i FNs menneskerettighetsråd, de såkalte landhøringene (*Universal Periodic Review*), har vist seg å bli et viktig verktøy. Menneskerettighetstiltak i enkeltland dekkes som en hovedregel over de respektive landbevilgningene. For å bidra til en vektlegging av menneskerettighetene i dette arbeidet, vil enkelte målrettede tiltak for å styrke arbeidet på landnivå bli støttet over denne delen av budsjettet. Norge skal fortsatt være en aktiv deltaker under høringene i Genève og bruke anbefalingene som ledd i arbeidet med å fremme menneskerettighetene overfor enkeltland. Hensikten er å styrke ambassadenes arbeid på feltet og gi dem en bredere plattform for kontakt og samarbeid med lokale menneskerettighetsorganisasjoner.

Arbeidet for menneskerettigheter er nært knyttet til tiltak for å fremme demokratisk styresett. I den norske innsatsen for demokratibygging og demokratifremme er International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA) en viktig samarbeidspartner. Norge bidrar både med kjernebidrag og støtte til tiltak på felter som konstitusjonsutvikling, kvinnelig deltakelse i beslutningsprosesser og kompetanseutvikling i en rekke land. Som konsekvens av utviklingen i 2011 styrkes demokratiinnsatsen i Midtøsten og Nord-Afrika, også gjennom IDEA. Samarbeidet med Indonesia om finansiering og kunnskapsstøtte til det nyetablerte Institute of Peace and Democracy på Bali er et initiativ som vil kunne få relevans for demokratiutvikling i Sørøst Asia.

Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) er et initiativ som tar sikte på å fremme åpenhet om inntektsstrømmene fra petroleums- og gruveindustriene. Norges er vertskap for EITIs sekretariat og er medlem av gruppen av støtteland.

Norge er en av de største frivillige giverne til FNs Høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR). Store deler av støtten ble gitt i form av et ikke-øremerket kjernebidrag. I en tid der fokuset på landsituasjoner i stadig økende grad gjøres til gjenstand for politisering, er Høykommissærens innsats i utsatte land av stadig større betydning. Både Høykommissærens rolle som sekretariat for konvensjonsorganene og Spesialrapportørene og arbeidet gjennom egne landkontor og gjennom faglig støtte til andre deler av FN-apparatet, anses som svært viktige bidrag til det internasjonale arbeidet for å sikre at menneskerettighetene gjennomføres på lokalt og nasjonalt plan.

I tillegg til å støtte organisasjoner, prosjekter og tiltak som fremmer Norges satsningsområder, brukes midlene under posten bl.a. til ulike konferanser, seminarer og delegasjonsbesøk i regi av Utenriksdepartementet, både i og utenfor Norge.

Støtte til tiltak for menneskerettighetene gis ofte til mindre, lokale aktører som arbeider i land og regioner med svake eller manglende institusjoner. Det legges et stort arbeid ned i å finne solide og stabile tilskuddsmottakere. Samtidig arbeider aktørene ofte i konfliktsituasjoner og land preget av straffefrihet – under sterkt press og uten beskyttelse fra lokale eller sentrale myndigheter. Derfor står vi overfor mange risikofaktorer.

Det vises også til profilark for OHCHR på www.regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

Mål for tilskuddsordningen er å utbre kunnskap om og styrke beskyttelsen av menneskerettighetene, både gjennom fortsatt utvikling av det internasjonale normverket og styrket gjennomføring.

Målgruppe er mennesker, organisasjoner, institusjoner, organer eller andre som arbeider for å spre kunnskap om og styrke beskyttelsen av menneskerettighetene.

Satsingsområder 2012

- Videreføre og styrke støtten FNs høykommisær for menneskerettigheter (OHCHR) gjennom frivillig kjernebidrag, og øremerking av bidrag til enkelte prioriterte tiltak.
- Videreføre og styrke bidrag til menneskerettighetsforkjempere og til demokrati- og rettsstatsfremmende tiltak, herunder gjennom støtte til lokale småtiltak.
- Arbeide for ytringsfrihet, forsamlingsfrihet og frie medier.
- Arbeide mot diskriminering på bakgrunn av etnisitet, kjønn, seksuell orientering og kjønnsidentitet, religion eller livssyn.
- Innsats for barn og unges rettigheter.
- Støtte tiltak mot tortur og bekjempelse av dødsstraff og til innsats for overgangsrettferdighet, og mot straffrihet (transitional justice).
- Videreføre menneskerettighetsdialogene med Kina, Indonesia og Vietnam, herunder støtte til samarbeidsprosjekter mellom norske organisasjoner/institusjoner og organisasjoner/institusjoner i dialoglandene.
- Videreføre støtten til EITI.
- Støtte tiltak som bygger opp om næringslivet respekt for menneskerettighetene.

Rapport 2010

Menneskerettighetene ble søkt fremmet gjennom støtte til tiltak i utviklingsland, med vekt på beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere, ytringsfrihet, religions- og livssynsfrihet, barn og unges rettigheter, urfolk og bekjempelse av dødsstraff, tortur og diskriminering, herunder tiltak for å styrke beskyttelse av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Norges lederskap i arbeid

det med beskyttelse av menneskerettighetsforkjempere ble styrket gjennom inngåelse av rammeavtaler med tre sentrale organisasjoner og med utarbeidelse av en ny og omfattende veileder for utenriktjenestens arbeid på feltet. Tiltakene bidro til å gi menneskerettighetsforkjempere i utsatte situasjoner sikkerhetstrening, kompetanseheving, kapasitetsbygging og utveksling av erfaringer mellom lokale organisasjoner i land i Sør. Ytringsfrihetsinitiativet ble fulgt opp og en rekke sentrale organisasjoner (inkludert IFEX, PEN, artikkel 19 og International Media Support) mottok tilskudd til sitt arbeid, blant i form av sikkerhetstrening av journalister og andre tiltak for å styrke beskyttelsen av journalisters arbeid i konfliktområder. Videre er tiltak for å fremme demokrati og rettsstatsprinsipper prioritert, inkludert tilskudd til Norsk ressursbank for demokratibyging og menneskerettigheter (NORDEM) for å gjennomføre bl.a. valgobservasjon og teknisk valgassistanse og til IDEA. Støtte til arbeid for overgangsrettferdighet ble videreført i samarbeid med International Center for Transitional Justice.

Støtte til FNs Høykommisær for menneskerettigheter (OHCHR) er ytterligere styrket først og fremst gjennom kjernebidrag, men også ved bidrag til prioriterte satsninger, inkludert bidrag til OHCHR's innsats for å sikre rettighetsbasert utvikling i Haiti.

Arbeidet med menneskerettighetsdialogene med Kina, Indonesia og Vietnam ble videreført. Dialogmøter med de tre landene ble gjennomført i henholdsvis Beijing, Jakarta og Hanoi. Det ble også gitt tilskudd til en rekke enkeltprosjekter knyttet til menneskerettighetsdialogene og til arbeidet til Senter for menneskerettigheter (SMR, UiO) i Kina, Indonesia og Vietnam. Det ble gitt bidrag til FNs Global Compact og Extractive Industries Transparency Initiative (EITI). Norges formannskapsperiode i Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research (ITF) ble sluttført i første halvdel av 2010 da formannskapet ble overført til Israel.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 260 mill. kroner.

Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
70	Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overføres</i>	663 450	647 725	648 000
71	ODA-godkjente land på Balkan, <i>kan overføres</i>	579 646	500 000	450 000
72	Utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i>	133 741	175 000	175 000
73	Andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i>	318 148	340 000	340 000
	Sum kap. 0164	1 694 985	1 662 725	1 613 000

Norsk utenrikspolitikk skal være med å bidra til internasjonal fred og sikkerhet.

Dagens konflikter er ofte interne, i motsetning til mellomstatlige, men har samtidig sterke regionale trekk. Konflikter i én stat kan bidra til å true eller svekke stabiliteten i en hel region. Internasjonal terrorisme, organisert kriminalitet og spredning av masseødeleggelsesvåpen utgjør fortsatt alvorlige sikkerhetstrusler globalt. Ukontrollert spredning av håndvåpen bidrar til å forlenge konflikter og undergrave fredsbestrebelsene. Det er derfor viktig å støtte tiltak som kan forebygge eller bidra til å løse konflikter, samtidig som man søker å redusere globale sikkerhetstrusler. I forlengelsen av dette er det viktig å styrke demokratiske institusjoner, politiske og økonomiske reformer og respekt for menneskerettigheter.

FN er den viktigste internasjonale organisasjonen i arbeidet for å skape en fredeligere verden. Konflikters regionale trekk gjør at også andre organisasjoner, som Den europeiske Union (EU), Den afrikanske union (AU), Europarådet, Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), samt NATO spiller en viktig rolle i freds-, forsonings- og demokratarbeidet. Norge samarbeider tett med internasjonale organisasjoner for å bidra til verdenssamfunnets fellesbestrebelsene for å løse konfliktsituasjoner.

I en rekke konflikter er imidlertid ikke FN, andre organisasjoner eller det internasjonale samfunn i stand til å mobilisere tilstrekkelig innsats og ressurser. Det er derfor viktig at enkeltland bidrar. Norge har en selvstendig rolle i noen prosesser, og støtter andre aktørers virksomhet i andre.

Effekten av krig og konflikt gir seg ofte ulike utslag for menn og kvinner. Implementering av Sikkerhetsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet skal derfor prioriteres, slik at kjønns- og likestillingsperspektivet ivaretas som et tverrgående

ende hensyn. Bruk av midler over kap.164 ses i nær sammenheng med bruk av midler over kap.162 Overgangsbistand (gap) og kap.163, postene 71 Humanitær bistand og 72 Menneskerettigheter. Kroatia er fra 2011 ikke lenger godkjent i ODA/DAC-systemet som mottaker av bistand etter at landet i en treårsperiode har hatt en høyere BNI pr. innbygger enn det ODA-reglene tilsier, samt på bakgrunn av at Kroatia tas opp som EU-medlem i 2013. Bistanden til Kroatia må derfor fases ut. Regjeringen legger i tråd med dette opp til at all norsk bistand til Kroatia over programområde 03 vil være avsluttet innen 1. januar 2012.

Post 70 Fred, forsoning og demokratiltak, kan overføres**Situasjonsbeskrivelse**

Arbeidet for fred og forsoning skal bidra til å hindre, dempe og løse væpnet konflikt for å redde liv og lindre nød. Det skal støtte fredelig samfunnsutvikling og bidra til å styrke global sikkerhet. Siden tidlig på nittitallet har Norge vært engasjert i en rekke freds- og forsoningsprosesser, både som tilrettelegger og som støttespiller for FN og andre aktører. Regjeringen viderefører dette arbeidet, samtidig som det legges vekt på å samle og systematisere erfaringer fra fredsprosesser, bl.a. gjennom forskningsbevilgningen over kap. 164, post 70.

Nesten alle pågående voldelige konflikter er interne, ført mellom opprørsgrupper og myndigheter, og de foregår oftest i fattige land. Alle stater har rett til å forsvare seg mot væpnede grupper. Samtidig mener Regjeringen det er viktig å arbeide for at land i konflikt ikke snur ryggen til politiske og fredelige løsninger. Dialog med væpnede grupper er ofte et mer effektivt virkemiddel enn totalisolasjon. Et hovedfokus er å imøtekomme stridende parters ønske om tilrettelegging av

direkte samtaler – om mulige fredsløsninger og om hvordan krigens lidelser kan reduseres og folkeretten respekteres.

Norge opptrer sjelden alene. Filippinene er et eksempel på en prosess der Norge er offisiell tilrettelegger, etter at formelle forhandlinger ble gjenopptatt i februar 2011. Hovedregelen er imidlertid at Norge samarbeider med andre aktører, det være seg FN, ikke-statlige aktører eller enkeltstater. I en multipolar verden har en rekke nye land de siste årene inntatt en mer aktiv rolle på fred og forsoningsfeltet, og det vil i 2011 bli lagt økt vekt på samarbeid om konfliktløsning, blant annet med Brasil og Tyrkia.

Regjeringen anser det som viktig å ha en bred innfallsvinkel til konfliktløsning. Aktiv deltakelse fra det sivile samfunn er nødvendig å forebygge konflikter, og for at dyptgående konflikter skal finne en løsning. I 2011 vil det bli rettet spesiell oppmerksomhet mot situasjonen i Midtøsten og Nord-Afrika. Norge støtter en rekke initiativer for å bidra til at bredere lag av befolkningen engasjerer seg i fredsløsninger, og slik skaper et press nedenfra. Det er særlig viktig å engasjere kvinner og unge. Norge bidrar til det internasjonale arbeidet for kvinner, fred og sikkerhet, bl.a. gjennom å styrke lokale, regionale og internasjonale aktører som arbeider med dette formål.

Konfliktene er ofte komplekse, og fred og forsoningsarbeid krever tålmodighet og fleksibilitet. Tilskuddene som gis på dette området er engangsbidrag og gis vesentlig som støtte til konkrete programmer og prosjekter. Freds- og forsoningstiltak forbindes med grunnleggende risiko gitt at bevilgningene benyttes i land og regioner preget av kriser og konflikt. Samtidig arbeides det for å redusere denne risikoen gjennom tett oppfølging, kontroll og vekt på resultater. Utbetalingene kanaliseres i hovedsak gjennom FN-systemet, – norske og internasjonale organisasjoner og institusjoner, samt til internasjonale overvåkingsmekanismer. Ca. en fjerdedel av midlene er i 2011 delegert til utenriksstasjonene. Disse kanaliseres i hovedsak til sivilt samfunn og lokal nettverksbygging.

Mål

Norge skal bidra operativt, politisk og økonomisk til løsning av voldelige konflikter, blant annet bidra til å:

- Legge til rette for, og støtte opp om, dialog og freds- og forsoningsprosesser.
- Bygge egen og andres kompetanse om internasjonal konfliktløsning.

- Identifisere områder der Norge kan yte et særlig bidrag.
- Følge opp SR1325, 1820, 1888, 1889 og 1960 om kvinner, fred og sikkerhet, med vekt på tiltak for å fremme kvinners deltakelse i freds- og forsoningsprosesser.
- Styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer, og bidra til institusjonelt samarbeid mellom Norge og relevante miljøer internasjonalt.
- Arbeide for å styrke FNs meklingskapasitet, sentralt og lokalt.
- Bygge og vedlikeholde relevante nettverk, bl.a. i forhold til nye aktører.

Rapport 2010

Det ble i 2010 utbetalt 642 mill. kroner til arbeidet med fred og forsoning over denne posten. Det ble lagt vekt på følgende:

Bidrag til fredsprosesser og støtte til sivilt samfunn

Som tilrettelegger i fredsprosessen mellom regjeringen i *Filippinene* og kommunistbevegelsen ved National Democratic Front of the Philippines (NDFP) drev Norge også i 2010 skytteldiplomati mellom partene for å sondere mulighetene for gjenopptakelse av formelle forhandlinger. På slutten av året hadde man klare indikasjoner på at partene var rede til å møtes ved forhandlingsbordet. En avtale mellom partene om respekt for menneskerettigheter og internasjonal rett har ført til dannelsen av et felles sekretariat i Manila som nå finansieres av Norge. Sekretariatet bidrar til å spre kunnskap og informasjon om menneskerettigheter og humanitær rett og dokumenterer brudd på disse.

Etter invitasjon fra partene i konflikten mellom den filippinske regjeringen og Moro Islamic Liberation Front (MILF), sa Norge ja til å delta med to sivile observatører på Mindanao i overvåkingsmekanismen for våpenhvilen mellom filippinske myndigheter og Moro-islamistene.

Den norske spesialutsendingen til *Øst-Timor* avsluttet sitt engasjement høsten 2010, etter å ha bidratt til et prinsippvedtak i parlamentet om to lovforslag som skal bidra til den nasjonale forsoningsprosessen. Arbeidet med å støtte opp om prosessen fram mot et endelig vedtak, og gjennomføring av lovene videreføres.

Norge fortsatte støtten til freds- og demokrati-prosessen i *Nepal*, og utnevnte i 2010 en egen spesialutsending for dette formål. Spesialutsendingen har bidratt til koordinering av det internasjonale

samfunns støtte til fredsprosessen. Norge har også fokusert på dialog og samarbeid mellom de politiske ungdomsorganisasjonene, på å forbedre opprettelsen av en sannhets- og forsoningskommisjon og på å overvåke implementeringen av fredsavtalen. Det er gitt støtte til FNs fond som bl. a finansierer rehabiliteringen av barnesoldater fra maoisthæren.

Etter krigens slutt har Norge ikke lenger noen særskilt rolle i *Sri Lanka*. Fred og forsoningsmidler brukes til å støtte opp om arbeidet med en politisk løsning, forsoning og tiltak for å styrke frie media. En uavhengig evaluering av den norske innsatsen i fredsprosessen på Sri Lanka ventes offentliggjort i 2011, og vil gi økt kunnskap om Norges rolle i Sri Lanka og lærdommer til bruk i andre fredsprosesser.

Støtten til den burmesiske opposisjonen og organisasjoner som arbeider for demokratisk og fredelig utvikling i *Burma*, samt dialogtiltak inne i landet, ble økt frem mot valget i 2010.

Som en hovedpillar i det norske freds- og forsoningsarbeidet i Afrika, ble støtte til implementering av fredsavtalen mellom *Nord- og Sør-Sudan* videreført. Norge finansierte politiinnsats i Sudan gjennom Politidirektoratet. I *Somalia* var Norge en sterk støttespiller for det FN-ledede arbeidet med forsoningsprosessen, med sikte på å få på plass en overgangsregjering med bred støtte i befolkningen. Støtte ble gitt til justissektoren og arbeidet med utarbeidelse av ny grunnlov. Det ble også gitt støtte til forsoningsarbeid på grasrotnivå, med vekt på å inkludere kvinner.

Gjennom norske frivillige organisasjoner støttet man innsats øst i *Den demokratiske republikken Kongo* med sikte på avvæpning og retur til Rwanda av hutumilits og sivile flyktninger etter folkemordet i 1994. I *Zimbabwe* støttet Norge ulike freds- og forsoningstiltak, og i *Kenya* ble støtte til Kofi Annan foundation i forbindelse med fredsprosessen i Kenya videreført. Støtte til dialog og forsoningsarbeid i forkant av valget på *Zanzibar* bidro til at voldsnivået var betydelig lavere enn tidligere år.

Sikkerhetssituasjonen i *Afghanistan* var krevende også i 2010. I innsatsen over kap.164, post 70 ble det lagt vekt på tiltak som kunne bedre sikkerheten, og det ble blant annet gitt støtte til avvæpnings- og demobiliseringsprosessen. Videre ble det støttet opp om tiltak for å fremme godt styresett og få bevegelse i forsoningsprosessen.

I *Midtøsten* ble det støttet opp om dialog- og menneskerettighetsprosjekter i regi av internasjonale og lokale frivillige organisasjoner. *Midtøsten* og *Nordafrika* har vært fokus for arbeidet med å

styrke kontakten med ulike aktører og fremme dialog mellom religiøse ledere. Bidrag til utviklingen av et sterkt sivilt samfunn i Det palestinske området, og støtten til lokale organisasjoner som arbeider med fredsprosess og menneskerettighetsspørsmål, samt støtten til den sivile observatørstyrken i Hebron ble videreført.

Norge har vært engasjert i tidligere dialoginitiativer mellom regjeringen og væpnede grupper i *Colombia*. Kontakten med relevante miljøer opprettholdes for at Norge igjen kan bidra i dialog med sikte på å finne forhandlede løsninger på konflikten. Freds- og forsoningsmidlene kanaliseres til norske, colombianske og internasjonale NGOer med aktiviteter innenfor menneskerettigheter og humanitært arbeid.

På *Haiti* ble innsatsen for tillitsbygging og dialog mellom politiske og sivile aktører videreført. Forsoningsarbeidet mellom Den dominikanske republikk og Haiti ble tatt videre på grasrotnivå av Kirkens Nødhjelp, og gjennom støtte til det binasjonale miljøforvaltningsprogrammet Frontera Verde. I tillegg til at en stor del av de norske midlene kanaliseres gjennom lokale partnere, ytes også noe støtte til FN på Haiti, blant annet til UNDP og til National Democratic Institute.

Styrking av FNs innsats på fred og forsoningsområdet

Støtte ble gitt bl.a til UNDPs tematiske fond for krisehåndtering og gjenoppbygging, det nyopprettede UN Women og Mediation Support Unit (MSU). MSU er med norsk støtte blitt operativ, og skal raskt kunne sette FN i stand til å sende forhandlingsekspertes til å bistå i konkrete fredsforhandlinger.

Tiltak for å styrke kjønnsperpektivet i innsats knyttet til fred og sikkerhet

I 2010 ble 30 mill. kroner øremerket dette området over kap 164.70. Innsatsen er rettet inn mot styrking av kvinners rolle i og deltagelse i fredsprosesser og i sikkerhetssektoren (SR Res 1325/1889) og bekjempelse av seksualisert vold i konflikt gjennom forebygging, beskyttelse og straffefølgelse (SR Res 1820/1888).

Støtte til forskning og utredning på freds- og forsoningsfeltet

Norge utbetalte i 2010 30 mill. kroner til dette formålet. Hovedmålet er å generere forskning, utredning og seminarvirksomhet med operativ rele-

vans for det norske fredsengasjementet. Støtten skal samtidig bidra til mer langsiktig kunnskapsproduksjon om tematikken, og stimulere til økt kunnskap og forståelse av konfliktløsning og vilkår for freds- og forsoningsprosesser i det norske samfunnet og internasjonalt. I tillegg til å opprettholde fagkunnskap i norske fagmiljøer, er det viktig for Norge å være i kontakt med internasjonale miljøer innen feltet, og utvide samarbeidet til nye aktører som engasjerer seg på fred og forsoningsområdet. Opprettelsen av Norsk ressurscenter for fredsbygging (Noref) har bidratt til å øke kontakten med både norske og internasjonale forskningsmiljøer, som ledd i nettverksbyggingen. Norefs tematiske fokus er bidrag til økt kunnskap om statsbygging og langsiktig utvikling som middel til bærekraftig fred.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 648 mill. kroner.

FNs Sikkerhetsråd har vedtatt fem resolusjoner om kvinner, fred og sikkerhet; 1325 (2000), 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009) og 1960 (2010). Resolusjonene har som mål å fremme kvinners deltakelse i fredsskapende og konfliktforebyggende arbeid, og å bekjempe og forebygge seksualisert vold i krig og konflikt. Norge er en profilert støttespiller internasjonalt og støtter arbeidet med gjennomføringen av resolusjonene gjennom FN-systemet, bilateral bistand, overgangsbistand og gjennom støtte til sivilt samfunn. I tillegg øremerkes hvert år 140 mill. kroner fra budsjettmidlene til humanitær innsats og fred og forsoning.

I forbindelse med tiårsmarkeringen for sikkerhetsrådsresolusjon 1325 i 2010, ble det utarbeidet en ny strategisk plan som oppdaterer og styrker Regjeringens handlingsplan for gjennomføringen av SR 1325 fra 2006. «Kvinner, fred og sikkerhet: Strategisk plan 2011-2013» skal sikre at sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet blir integrert i all utforming og gjennomføring av norsk politikk knyttet til fred og sikkerhet. Den strategiske planen trekker frem fem hovedområder som skal gis særlig prioritet de neste årene: 1) fredsprosesser og fredsforhandlinger, 2) internasjonale operasjoner, 3) postkonflikt og fredsbygging, 4) seksualisert vold i konflikt, og 5) rapportering og ansvarliggjøring. Hvert av de fem prioriterte områdene er delt inn i en rekke delmål, som så er delt inn i aktiviteter. Strategien legger deretter frem en rekke indikatorer som vil vise om aktivitetene er blitt gjennomført. Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet, Justis- og politi-

departementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet er ansvarlige for gjennomføringen av den strategiske planen og vil offentliggjøre årlige fremdriftsrapporter. Den første rapporten vil bli publisert i slutten av 2011.

Post 71 ODA-godkjente land på Balkan, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Utviklingen i regionen som helhet har vært positiv etter avslutningen av konfliktene på 1990-tallet. Det gjenstår utfordringer knyttet til konsolidering av de mest sårbare statene i regionen, samt generelt til utvikling av rettsstaten, til kampen mot korrupsjon, og for økonomisk utvikling. De gjenværende utfordringene overskygger ikke det som er oppnådd over en forholdsvis kort tid. Mange av dagens utfordringer er også i mindre grad særegne for landene på Vest-Balkan, men deles av andre europeiske land.

Landene i regionen har oppnådd viktige milepæler i utviklingen mot tettere integrasjon i euroatlantiske strukturer. Kroatia og Albania ble NATO-medlemmer i 2009 og alle resterende land i regionen, unntatt Serbia og Kosovo, har oppnådd status som kandidatland til NATO (Membership Action Plan – MAP). Alle landene, med unntak av Kosovo har nå visumfrihet for sine borgere til Schengen-området. Kroatia avsluttet sine forhandlinger om EU-medlemskap i juni 2011, og ventes å bli EU-medlem i 2013. Kroatia er fra 2011 ikke lenger godkjent for ODA-bistand. Bistanden til Kroatia fases derfor ut i 2011. Makedonia og Montenegro venter på å få starte forhandlinger, mens Serbia forventer å få en positiv vurdering (avis) av sin medlemskapsøknad høsten 2011. Kosovo og Bosnia-Hercegovina er de eneste landene som ikke har søkt om EU-medlemskap pr. mai 2011.

Integrasjon i EU og NATO er det viktigste virkemiddelet for politisk reform i regionen. Samtidig er EU og NATOs krav krevende for kandidatlandene, og kan til tider svekke støtten til landenes medlemskapsambisjoner i befolkningen. Et viktig politisk krav er at landene demonstrerer fullt samarbeid med Krigsforbrytertribunalet for det tidligere Jugoslavia. Nasjonalistisk tankegods setter også fortsatt begrensninger på samarbeidet mellom folkegrupper og stater. Til tross for at Vest-Balkan-landene har gjennomført mange viktige demokratiske og institusjonelle reformer har utviklingen vært ujevn og store utfordringer gjenstår. Finans- og den økonomiske krisen rammet også Balkan hardt og førte til nedgang i utenlandske investeringer, økt arbeidsledighet og fattig-

dom, samt nedskjæringer i allerede trange offentlige budsjetter. Dette kan svekke landenes evne og vilje til å gjennomføre nødvendige reformer og føre til økte politiske og sosiale spenninger.

Bosnia-Hercegovina fremstår som det mest sårbare landet. De etniske skillelinjene er blitt forsterket de siste årene. Landets politikere demonstrerer liten evne til å bli enige om helt nødvendige konstitusjonelle reformer. De reformkravene det internasjonale samfunn gjennom Fredsimpleneringsrådet har satt for avvikling av Den internasjonale høyrepresentanten (OHR) er ennå ikke oppfylt. EU har så langt ikke akseptert en medlemskapssøknad fra Bosnia-Hercegovina før OHR er avviklet, men det ser ut til at denne politikken kan bli endret. Landet fikk MAP-status under NATOs utenriksministermøte i Tallinn i 2010, og oppnådde også visumfrihet til Schengenområdet i 2010. Videre fremskritt i EU-integrasjonen er imidlertid nødvendig for å bevare euroatlantisk integrasjon som en troverdig politisk tilnærming.

Kosovo er den andre store utfordringen i regionen. Etter tre år som selvstendig stat har den innenrikspolitiske og økonomiske utviklingen vært bedre enn fryktet, men dårligere enn man kunne håpet på. Forholdet til den serbiske minoriteten er vært håndtert varsomt av Kosovos regjering, men utviklingen av en rettsstat, med velfungerende statsinstitusjoner går svært langsomt og myndighetene er ikke i stand til å effektivt absorbere den store internasjonale bistanden som tilbys landet. Kosovos langsiktige utfordring er svake institusjoner, høy arbeidsledighet og et svakt økonomisk fundament. Utviklingen av landets forbindelser med EU og NATO vanskeliggjøres av manglende anerkjennelse fra noen EU- og NATO-land. En EU-ledet forhandlingsprosess mellom Beograd og Prishtina som ble startet i 2011 vil forhåpentligvis føre til at man finner praktiske løsninger på utestående bilaterale problemer mellom de to land.

Serbias stabiliserings- og assosieringsavtale (SAA) med EU, forventes ratifisert i løpet av 2011 og landets regjering håper pårask fremgang mot fullt EU-medlemskap. Spørsmålet om Serbias samarbeid med ICTY, herunder arrestasjon og utlevering av general Ratko Mladic og Goran Hadzic, forblir en potensiell hindring. Kosovo-spørsmålet er også fremdeles en utfordring i Serbias internasjonale relasjoner. Serbia er et nøkkelland i regionen også et av landene i regionen som er hardest rammet av finanskrisen.

Makedonia sliter både med interne spenninger mellom de to største folkegruppene og med kon-

flikten med Hellas om navnet på landet. Uten enighet i navnespørsmålet vil ikke Makedonia motta invitasjon til NATO-medlemskap eller få fastsatt dato for forhandlingsstart om EU-medlemskap. Stans i den euroatlantiske integrasjonsprosessen kan føre til politisk stagnasjon, nedsatt fremgang i reformprosessene og manglende økonomisk utvikling. Meningsmålinger viser at makedonske albanere legger mer vekt på å oppnå EU- og NATO-medlemskap enn å beholde landets konstitusjonelle navn. Navnespørsmålet kan således bidra til å forsterke etniske motsetninger i landet.

Mål

Regjeringen mener Norge fortsatt har forutsetninger for å bidra i viktige endringsprosesser i regionen. Et langsiktig engasjement kombinert med et kritisk blikk på det internasjonale samfunns rolle er et godt utgangspunkt. Norge er en troverdig partner både for landene i regionen og for NATO og EU. Regjeringens overordnede mål for innsatsen i regionen er å bidra til varig stabilitet og en økonomisk og politisk bærekraftig utvikling. Euroatlantisk integrasjon har vist seg å være et viktig virkemiddel for å motvirke konflikter og sikre demokratisk reform. Fremtidig norsk innsats vil rette seg inn mot å støtte denne prosessen. Samtidig tilsier den positive utviklingen i regionen at bistanden i 2012 kan reduseres i forhold til nivået i 2011.

I 2012 skal bistanden bidra til oppfyllelse av følgende delmål:

- Godt styresett/institusjonsutvikling, herunder reform av sikkerhets- og justissektorene.
- Forsoning, i og mellom landene i regionen, og sikring av minoriteters og utsatte gruppers rettigheter
- Ivaretagelse av demokrati og menneskerettigheter
- Økonomisk utvikling og økt sysselsetning gjennom næringsutvikling, forskning, innovasjon og utdanningstiltak
- Utvikling av en bærekraftig energisektor der miljø- og klimakrav ivaretas.

Miljø- og likestillingsmessige hensyn skal, så langt mulig, vektlegges i alle prosjekter. Etniske minoriteter, kvinner, barn og unge er særlige målgrupper i arbeidet. Innsatsen på Vest-Balkan skal også bidra til gjennomføring av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet, samt Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel. Regjeringen vil følge opp funn fra Riksrevisjonens gjennomgang av bistanden til Ser-

bia i 2009 og av Norads evaluering av bistanden til Vest-Balkan 2010 gjennom forbedrete rutiner for prosjektoppfølgingen. En økt del av bevilgningen vil brukes til gjennomganger, oppfølging og kontrolltiltak. Regjeringen vil videre arbeide for økt konsentrasjon av porteføljen på færre og større prosjekter og færre sektorer i hvert land.

De viktigste samarbeidslandene for Norge på Vest-Balkan er Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Serbia og Makedonia. Det vil imidlertid fortsatt gis noe bistand til Montenegro og Albania, mens bistanden til Kroatia avsluttes i 2011. I Meld. St. 17 (2010-11) har Regjeringen lagt frem mer detaljerte føringer for prioriterte områder innen bistanden til de enkelte land i regionen.

Regjeringen vil fortsatt legge vekt på modeller som sikrer økt lokalt eierskap til norsk bistand og samsvar med mottakerlandets prioriteringer. Regjeringen ønsker også så langt det er mulig å koordinere bistanden til annen internasjonal bistand. Regionens styrkede institusjonelle tilknytning til EU og de derav betydelig økte overføringene fra EU til land i regionen, understreker behovet for samordning av internasjonal bistand.

Rapport 2010

Norad fikk i 2010 gjennomført en evaluering av norsk bistand på Vest-Balkan fra 1991 frem til 2008. Evalueringsrapporten konkluderer med at den norske bistandsporteføljen har vært i samsvar med målene for den norske bistanden, har møtt behov i samarbeidslandene, og i det store og hele vært effektiv. Samtidig påpekes det svakheter i langsiktig måloppnåelse og bærekraft for deler av porteføljen. Rapporten retter også kritikk mot deler av forvaltningsmodellen man har valgt. Riksrevisjonen påpeker mange av de samme manglene i sin gjennomgang av bistanden til Serbia i 2008.

Regjeringen har de siste årene aktivt forbedret forvaltningsrutinene i Utenriksdepartementet, slik at en del av punktene reist i Norad-evalueringen allerede er utbedret. Evalueringsrapporten vil imidlertid tjene til ytterligere nytenkning og forbedring av bistandsforvaltningen på Vest-Balkan. I 2010 ble bistanden til landbruksutvikling på Vest-Balkan evaluert. Som følge av rapporten vil støtten til denne sektoren legges om i 2011.

Det er viktig for Regjeringen å bidra til den internasjonale innsatsen for stabilitet i regionen. Norge støtter derfor internasjonale organisasjoners arbeid, Høyrepresentantens kontor (OHR) i Bosnia-Hercegovina, samt Det internasjonale sivile kontor (ICO) og EUs justissendelag

(EULEX) i Kosovo. Norge har også sekundært personell til OSSE, særlig i Serbia, og deltatt i valgobservasjoner i området. Det regionale samarbeidsrådet (RCC) er et viktig forum for koordinering av regionale prosjekter. Norge støtter driften av RCC og deltar i organisasjonens styre.

I henhold til målene fra St.prp. 1 2009-2010 har det blitt lagt vekt på følgende områder:

Godt styresett/institusjonsutvikling, herunder reform av sikkerhets- og justissektorene:

Reformer innen offentlig forvaltning og administrasjon er et sentralt innsatsområde innenfor det bilaterale, myndighetsbaserte samarbeidet med Serbia, Makedonia og Montenegro. Støtte til landenes EU-tilpasning er sentralt og prosjektene som fikk støtte er knyttet til konkrete utfordringer som bringer integrasjonsprosessen fremover. F.eks. har Norge bidratt økonomisk og faglig i utviklingen av et integrert registrerings- og informasjonssystem på utlendingsfeltet i Makedonia som var en forutsetning for at landet fikk visumfrihet til Schengen-området. Norges innsats å skape en forvaltning som preges av mer åpenhet (transparens), mindre omfang av politisk kontroll og overstyring, samt sterkere grad av profesjonalitet. Norge har økt fokuset på støtte til uavhengige kontrollorganer for å styrke kampen mot korrupsjon og maktmisbruk i offentlig sektor.

Norge videreførte støtten til reform av justissektor i Serbia, Montenegro og Bosnia-Hercegovina i 2010. Støtten har hatt som mål å bidra til større grad av uavhengighet for domstolene og Norge har pekt ut domstolsadministrasjonene som viktige samarbeidspartnere. Samtidig som dette langsiktige arbeidet pågår, støtter Norge oppgradering av utvalgte domstoler i Serbia og Bosnia-Hercegovina, innføring av IKT og endringer i domstolsledelse. Det er fortsatt store utfordringer i sektoren, særlig knyttet til forsøk på politisk styring. For Bosnia-Hercegovinas del er det også gitt støtte til statsdomstolen som ledd i utfasingsplanen for internasjonal tilstedeværelse i domstolen. Effekten av satsingen på justissektoren i Bosnia-Hercegovina vurderes som god, men justisinstusjonene på statsnivå er under sterkt politisk press.

Regionen har kommet langt i omstilling av sikkerhetssektoren og Norge har spilt en viktig rolle som samarbeidspartner og pådriver for NATO-integrasjon. Norge har videreført støtten til sikkerhetssektor med særlig fokus på sivil kontroll og åpenhet samt opplæring knyttet til FN resolusjon 1325. Prosjekter i Bosnia-Hercegovina, Makedonia og Serbia er prioritert. Et viktig nytt tiltak i

2010 var etableringen av et NATO-støttefond for å hjelpe bosnisk forsvarspersonell med overgangen til sivile yrker. Etter forespørsel fra bosniske myndigheter tok Norge på seg ledelsen for fondet sammen med Nederland og Slovenia.

I Bosnia-Hercegovina er mineryddingsprogrammet i regi av Norsk Folkehjelp videreført. Programmet har oppnådd gode resultater når det gjelder minerydding i sterkt rammede områder i Bosanska Posavina og utenfor Sarajevo. Mineprogrammet i Kroatia er faset ut.

Fred og forsoning, i og mellom landene i regionen, og sikring av minoriteters og utsatte gruppers rettigheter:

Behovet for uavhengig informasjon er av betydning for forsoningsprosessen. Norge har fortsatt å støtte større åpenhet knyttet til behandlingen av krigsforbrytersaker i Haag og i regionen, samt dokumentasjon av ofre for krigene.

Norsk bistand til minoriteters rettigheter, returnerte flykninger og tilrettelegging for økt kontakt med andre folkegrupper og myndigheter, har bidratt til et bedre livsgrunnlag og reelle muligheter til å reetablere et liv i Kosovo for særlig den serbiske minoriteten i tidligere krigsutsatte områder. Denne bistanden har delvis vært kanalisert gjennom den serbisk ortodokse kirke som spiller en sentral rolle i forsoningsarbeidet.

Norge har lagt ned betydelig innsats i å forebygge vold mot kvinner og barn. Norge har også videreført noe av innsatsen mot menneskehandel.

Økonomisk utvikling og økt sysselsetning gjennom næringsutvikling, forskning, innovasjon og utdanningstiltak:

Norge har i 2010 fortsatt vært aktiv med å støtte lokal utvikling av små og mellomstore bedrifter gjennom etablering og videreføring av innovasjonssentre og inkubatorer. Slike sentre er nå etablert og i virksomhet i Skopje (Makedonia), Sibenik (Kroatia), Tuzla, Banja Luka (Bosnia-Hercegovina) og i Nis (Serbia). Utvikling av entreprenørskapskompetanse, innovasjon og sikre tilgang til kapital har vært sentrale virkemidler. I tillegg til dette har Norge deltatt i multilaterale programmer i regi av Verdensbanken/IFC og Investeringsfasiliteten for Vest-Balkan (WBIF) for å bidra til privatsektorutvikling. Kombinasjonen av rene bilaterale tiltak og vårt engasjement gjennom de multilaterale kanalene har vært viktig for å sikre lokale selskaper tilgang til markeder, kapital og kompetanse.

Reduksjon av arbeidsløshet og økt sysselsetting er sentralt for regionens stabilitet. Programmet for høyere utdanning, forskning og utvikling (HERD) støtter innovativt forsknings- og utdanningssamarbeid mellom universitetsmiljøer og næringsliv. Innsatsen bidrar til at utdanningen ved universitetene blir mer relevant, samtidig som uteksaminerte studenter blir mer interessante for næringslivet.

Et svært konkret norsk satsing har vært for yrkesrettet utdanning i Kosovo. To skoler er etablert og har i skoleåret 2010/11 startet utdanningen av nye studenter. Studentene får tilbud om moderne yrkesfaglig opplæring i tråd med internasjonale faglige standarder. Studentene blir dermed godt konkurransedyktige i dagens arbeidsmarked.

Norge har også satset på utvikling av IKT-sektoren i landene og har i Kosovo støttet etableringen av en nasjonal bransjeorganisasjon som nå har bidratt til å bygge opp en kritisk masse av IKT-virksomheter. Disse bedriftene tilbyr nå produkter og tjenester til et globalt marked og fungerer også som en viktig plattform for ekspertise når databaserte løsninger innføres i stadig større grad i både statlige institusjoner og i privat sektor.

Utvikling av en bærekraftig energisektor der miljø- og klimakrav ivaretas

Norge har videreført arbeidet med å bistå landene i å utvikle en forsvarlig forvaltning av sine fornybare energiresurser, samt bistå i tiltak for energieffektivisering både i det offentlige og i privat sektor. Norge har også, bla. i Bosnia-Hercegovina støttet kapasitetsbyggende arbeid overfor myndighetene innen klimapolitikken.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 450 mill. kroner.

Post 72 Utvikling og nedrustning og sikkerhetssektorreform, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen omfatter arbeid for utvikling og nedrustning og sikkerhetssektorreform.

FNs generalforsamling vedtar årlig resolusjoner om sammenhengen mellom nedrustning og utvikling. Arbeidet for nedrustning og for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen og andre våpen er viktig for å bidra til sikkerhet og legge grunnlag for bærekraftig utvikling i fattige land. Stabilitet og sikkerhet på et lavere rustningsnivå

vil bidra til at ressurser blir frigjort for utviklingsformål. Det er behov for å styrke utviklingslandenes selvstendige kompetanse på nedrustnings-spørsmål, slik at de lettere kan gjøre sine interesser gjeldende i internasjonal samhandling. En styrking av utviklingslandenes kompetanse og kapasitet til å etterleve ikke-spredningsforpliktelser er også en forutsetning for at utviklingsland kan motta visse varer, tjenester og teknologi. IAEA spiller en sentral rolle for å skape trygghet og sikkerhet knyttet til kjernefysisk aktivitet i utviklingsland både når det gjelder forsvarlig drift av kjernekraftverk og fredelig bruk av kjerneteknologi innenfor blant annet landbruk, vannforsyning og helse. Internasjonale organisasjoner, herunder FN, frivillige organisasjoner og forskningsnettverk over hele verden har en viktig funksjon i å skape oppmerksomhet, engasjement og kunnskap om nedrustning og ikke-spredning.

Demokratisk kontroll og reform av sikkerhetssektoren er viktig for å forebygge konflikter og legge til rette for bærekraftig fred. Sikkerhetssektoren omfatter forsvar, politi, grensestyrker, rettsvesen mv. Både i forbindelse med FNs fredsoperasjoner og i post-konfliktsituasjoner er bistand til reform av sikkerhetssektoren ofte avgjørende for å bygge freden. Regjeringen prioriterer tiltak i samarbeid med FN, regionale organisasjoner, herunder AU, og aktuelle samarbeidsland. Internasjonale fredsoperasjoner får stadig mer omfattende mandater som i økende grad omfatter reform av sikkerhetssektoren. Det er et viktig mål for regjeringen å bidra med sivilt politi og andre sivile til fredsoperasjoner, og å bidra med kapasitetsbyggende tiltak og opplæring som kan styrke FNs, AUs og medlemslandenes fredsoperative evne. Det legges vekt på at kjønnsperspektivet skal integreres i aktiviteter som støttes.

Mål

- Bidra til gjennomføring av Den kjernefysiske ikke-spredningsavtalen (NPT), Biologivåpenkonvensjonen og Kjemivåpenkonvensjonen. Styrke utviklingslands egenkompetanse på nedrustningsspørsmål slik at de kan delta aktivt i arbeidet med å styrke de internasjonale nedrustningsregimene, herunder gjennomføre ikke-spredningsforpliktelser bl.a. i samsvar med resolusjoner i FNs Sikkerhetsråd.
- Styrke kapasiteten til FN-systemet og det sivile samfunn til å fremme arbeidet for nedrustning og ikke-spredning som bidrag til utvikling, samt støtte opp om påvirkningsarbeid for nedrustning.
- Støtte IAEAs faglige bistand til utviklingsland angående kjernefysisk trygghet og sikkerhet, herunder ved bidrag til IAEAs frivillige fond for kjernefysisk trygghet
- Støtte reform av sikkerhetssektoren i utviklingsland der Norge har et bredere engasjement, og støtte opp om sikkerhetssektormandater i fredsoperasjoner, samt bidra til at FNs og AUs agenda for sikkerhetssektorreform videreutvikles og konkretiseres Bidra med norsk sivilt personell, i første rekke politi, til fredsoperasjoner i Afrika og Afghanistan.
- Støtte anvendt forskning med fokus på , reform av sikkerhetssektoren i utviklingsland, herunder fremme av menneskerettighetene og rettsstatsprinsippene Vektlegge styrket kvinne- og kjønnsperspektiv i aktiviteter knyttet til sikkerhetsreform i samsvar med resolusjon 1325 i FNs Sikkerhetsråd.

Rapport 2010

Bevilgningen til nedrustning og ikke-spredning ble i 2010 brukt til å videreføre støtten til IAEAs internasjonale brenselbank for lavanriktet uran, samt til organisasjonens arbeid med å styrke utviklingslandenes kompetanse innen kjernefysisk sikkerhet. Norge videreførte også støtten til FNs institutt for nedrustningsforskning i Genève (UNIDIR). Det ble gitt støtte til en rekke frivillige organisasjoner og forskningsinstitusjoner som driver analytisk arbeid og påvirkningsarbeid innenfor kjernefysisk nedrustning, ikke-spredning og fredelig bruk av kjernefysisk teknologi. Norge bidro også med midler til tiltak under Kjemivåpenkonvensjonen og Biologivåpenkonvensjonen, herunder støtte til Organisasjonen for forbud av kjemiske våpen (OPCW) sitt Afrikaprogram, samt opplæring innen biologisk sikkerhet og trygghet i utviklingsland. Uklarhet omkring tolkningen av DAC-direktivene på nedrustningsfeltet førte til at enkelte tilskudd under ordningen ble tatt ut i forbindelse med Norges rapportering til DAC for 2010, jf. omtale under forslag til budsjett for 2012.

Bevilgningen til sikkerhetssektorreform er benyttet til finansiering av norsk sivilt politi til fredsoperasjoner i Afghanistan, Liberia og Sudan (inkludert Darfur), støtte til FNs arbeid med å videreutvikle de sivile dimensjonene i fredsoperasjoner, der i blant utvikling av et strategisk rammeverk for FNs fredsbevarende politiinnsats, støtte til Geneva Center for Democratic Control of Armed Forces' (DCAF) arbeid med kjønnsperspektivet i sikkerhetssektoren og opprettelsen av en internasjonal ressursbank innen sikkerhets-

sektorreform, samt oppbygging av utviklingslands egen evne til å forebygge terrorisme, med særlig vekt på land i Afrika. Tilskudd til anti-terrorformål ble eksplisitt utelukket fra DAC-direktivene i 2010. Tilskudd til slike formål ble følgelig holdt utenfor ODA-statistikken for 2010, jf. forslag til bevilgning til anti-terror for 2012 under 02-området, kapittel 118 post 71.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 175 mill. kroner.

Den internasjonalt anerkjente kobling mellom utvikling og nedrustning er forankret i FN-pakten, understreket i FNs spesialsesjon om temaet i 1987 og stadfestet i årlige konsensusresolusjoner i FNs generalforsamling. Norge har gjennom bevilgningen til utvikling og nedrustning vært en pådriver i arbeidet for bl.a. kjernefysisk nedrustning. Det gjenstår imidlertid å få denne koblingen tydeligere gjenspeilet i DAC-direktivene, som er vage på dette felt og har vist seg å gi opphav til motstridende tolkninger om hvorvidt bidrag til nedrustning av masseødeleggelsesvapen er ODA. Regjeringen vil igangsette en prosess med sikte på en klargjøring av sammenhengen mellom nedrustning og utvikling i ODA-sammenheng gjennom å arbeide for konsensus for revisjon av DAC-direktivene på dette området. Inntil endelig avklaring i ODA-rapporteringen foreligger, vil tilskudd til nedrustningsformål som ikke kan rapporteres som offisiell utviklingshjelp, bli dekket over kap. 118, post 71 på 02-området.

Post 73 Andre ODA-godkjente OSSE-land, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen omfatter Hviterusland, Ukraina, Moldova, Georgia, Armenia, Aserbajdsjan, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Usbekistan og Turkmenistan. Disse landene har betydelige sosiale, økonomiske, politiske og miljømessige utfordringer.

Hviterusland er preget av et autoritært regime. Hendelsene etter presidentvalget i desember 2010 bekreftet at opposisjonen og det sivile samfunn arbeider under vanskelige forhold. Ukrainas størrelse og strategiske beliggenhet mellom EU og Russland preger dets utenrikspolitikk. Moldovas myndigheter har satt i gang viktige demokratiske og økonomiske reformer og søker europeisk integrasjon. Konflikten i utbryterområdet Transnistria er fastlåst, men hindrer ikke reformarbeidet.

Georgia er fremdeles preget av krigen med Russland i 2008 om utbryterområdene Sør-Ossetia og Abkhasia. Integrering av nasjonale minoriteter er et viktig innsatsområde da risikoen for uro mellom ulike etniske grupper fortsatt er betydelig. I Armenia og Aserbajdsjan opplever menneskerettsforkjempere og medier ytterligere innstramning. Lite tyder på at de to landene vil kunne enes om en varig løsning på konflikten om Nagorno-Karabakh i nær framtid.

Stabiliteten i Sentral-Asia trues av konflikten i Afghanistan. Smugling av narkotika, våpen og mennesker er viktige problemområder for regionen. Kasakhstan er en økonomisk drivkraft som engasjerer seg aktivt på den internasjonale arena. OSSE-formannskapet i 2010 ble teknisk godt gjennomført, men demokratiske reformer er i stor grad uteblitt. Kirgisistan er fortsatt preget av uroen våren og sommeren 2010. Landet har etter en rolig gjennomført folkeavsteming vedtatt ny grunnlov som går bort fra presidentstyre og overfører mer makt til regjeringen og parlamentet. Tadsjikistan er svært fattig og har svake samfunnsstrukturer og en lang grense mot Afghanistan som bidrar til ustabilitet. Usbekistan fortsetter å ha et autoritært styresett. Tross enkelte forsiktede reformer er Turkmenistan fremdeles ett av verdens mest lukkede land.

Flere av landene er rike på naturressurser og har stor betydning for europeisk energisikkerhet. Georgia har stort potensial for utbygging av vannkraft, og norske aktører er i ferd med å gå inn i sektoren. Norske aktører er etablert i Aserbajdsjan og Kasakhstan som har betydelige olje- og gassressurser. I Turkmenistan ønsker myndighetene utenlandske selskaper inn i produksjon offshore, og turkmensk gass kan bli et viktig bidrag til en sørlig utskipningsrute for gass til Europa (Nabucco). Usbekistans betydelige produksjon av naturgass går mest til eget bruk, men landet har som mål å øke eksporten. Kirgisistan og Tadsjikistan har store uutnyttede vannkraftressurser. Eventuell utbygging kan komme i konflikt med interessene til nedstrømslandene Usbekistan og Turkmenistan.

Mål

Målet er å bidra til demokratisk samfunnsutvikling som vil gjøre det lettere for disse landene selv å håndtere sine utfordringer. Midlene søkes brukt strategisk med vekt på større programmer og flerårige rammeavtaler. Det samarbeides aktivt med eksterne fagmiljøer og internasjonale organisasjoner om forvaltningen av midlene og gjennomfø-

ring av prosjektene. Det er et mål å bidra til stabilisering og utvikling i grenseområdene mellom Afghanistan og nabolandene. Noe av midlene vil derfor kanaliseres til grenseoverskridende tiltak.

Satsingsområder

- Godt styresett og institusjonsbygging
- Menneskerettigheter, demokrati og sivilts samfunn
- Energi, klima og miljø
- Bærekraftig økonomisk utvikling
- Utdanning

Innenfor satsingsområdene vil det bli lagt vekt på styrking av kvinners rettigheter, bidrag til europeisk og regional integrasjon, fremme av landenes etterlevelse av forpliktelser i henhold til internasjonale konvensjoner, forebygging av etniske konflikter, og reduksjon i handelen med mennesker, våpen, narkotika og kjernefysisk materiale.

Rapport 2010

Prioriterte områder i 2010 var demokrati og menneskerettigheter, justissektorreform, utdanning og kultur, likestilling, energi-, vann- og miljøtiltak, samt økonomisk utvikling.

Demokrati og menneskerettigheter

Støtten til Stiftelsen Menneskerettighetshuset, Institute for War and Peace Reporting og lokalt sivilts samfunn har bidratt til økt oppmerksomhet om menneskerettighetsforkjemperes og journalisters arbeidsvilkår. Regjeringen har via NORDEM bidratt til valgobservasjon i Hviterussland, Moldova, Ukraina og Tadsjikistan. Støtte til Flyktninghjelpen, CARE og UNDP har gitt flyktninger og internt fordrevne i Georgia tilgang til varige boløsninger, juridisk rådgivning, bistand i håndtering av traumer og inntektsgenererende aktivitet. I kjølvannet av den etniske uroen i Kirgisistan har støtte til UNHCR, UNHCHR, Røde Kors og UNICEF bidratt til å avhjelpe umiddelbare humanitære behov.

Justissektoren

Norsk fagpersonell fra justissektoren («Styrkebrønnen») er utplassert i Georgia og Moldova hvor de bistår myndighetene med reformer i rettssystemet samt bistår OSSE i Aserbajdsjan. Sekonderinger til OSSE har bidratt til reformer også i andre land i regionen. I Sentral-Asia er det gitt støtte til styrket grensesikkerhet og grensekon-

troll. Den norske Helsingforskomiteen og lokale frivillige organisasjoner overvåker rettsaker i flere av landene.

Utdanning og kultur

Et program forvaltet av Senter for internasjonali- sering av høyere utdanning (SIU) har bidratt til økt samarbeid mellom høyere læresteder og uni- versiteter i Norge og i regionen. Samarbeidet bidrar til reformer i samarbeidslandene i tråd med Bolognaprosessen. Norge støtter et hviterussisk eksiluniversitet i Litauen. Støtte til prosjekter i regi av Kunnskapsdepartementet og Oslo Kom- mune har gitt fengslede kvinner og funksjons- hemmede barn i Georgia tilgang til utdanning. Norsk støtte gjennom NUPI til et masterprogram ved OSSE-akademiet i Bisjkek gir ungdom i regio- nen et utdanningstilbud på høyt akademisk nivå. I Kasakhstan bidrar et norskstøttet yrkesfaglig opp- læringscenter til kompetanseheving innen petrole- umssektoren.

I flere land støtter Norge kulturminne- og museumsektoren gjennom UNESCO og Riksanti- kvaren. Samarbeidsprosjektene bidrar til økt kom- petanse innen kulturminnevern.

Likestilling

Støtte til SOS barnebyer, Kvinna till Kvinna, UNFPA, UNIFEM, IOM, OSSE, Mission East og lokalt sivilts samfunn har bidratt til styrking av det sivile samfunns arbeid med kvinnerelaterte spør-smål, etablering av krisesentre som arbeider for å hindre vold mot kvinner, samt til bekjempelse av menneskehandel.

Miljø/vann/energi

Norsk støtte har bidratt til bevaring av biologisk mangfold og utvikling av bærekraftig forvaltning av naturressurser i flere land i regionen. Innsat- sen har skjedd gjennom blant andre Norsk Energi, Econ Pöyry, Carbon Limits, ENSI, NILU og Akvaplan-Niva.

Norges Naturvernforbund har drevet regional og lokal nettverksbygging som har styrket arbei- det med energi- og miljørelaterte problemstillin- ger. I Sentral-Asia har myndighetenes evne til å kartlegge og håndtere radioaktiv forurensing etter prøvesprenginger og urangruvedrift blitt styrket. I Ukraina har en bidratt til å fremme renere produksjon og energieffektivisering i sam- arbeid med sentrale og lokale handels- og industrikamre.

En norsk-initiert samordningsmekanisme under WHO/UNECE-protokollen om vann og helse har gitt partslandene mulighet til å samordne sin prosjektinnsats, mens flere av samarbeidslandene er blitt satt i stand til bedre å overholde protokollens bestemmelser.

Økonomisk utvikling

Innsatsen for fattigdomsbekjempelse er opprettholdt gjennom sysselsettingstiltak og bidrag til Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD). Gjennom opprettelse av sentre

for omskolering og arbeidsformidling i regi av SYSLAB International, SINTEF og Aga Khan Foundation har Regjeringen støttet undervisning i entreprenørskap og etablering av små- og mellomstore bedrifter i flere land. Støtte til kompetanseutvikling og teknologisk oppgradering har lagt grunnlag for etablering av sentrale eiendoms- og adresseregistre og effektive statistikkssystemer.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 340 mill. kroner.

Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	137 101	139 000	139 000
70	Forskning og høyere utdanning, <i>kan overføres</i>	344 427	333 000	333 000
71	Faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	253 747	318 600	400 000
	Sum kap. 0165	735 275	790 600	872 000

Opplæring, forskning og høyere utdanning er basis for bærekraftig utvikling av samfunn og næringsliv og for å nå resultater innenfor Norges tematiske satsingsområder. En stor andel av midlene under dette kapitlet går til kapasitets- og kompetansebygging innen høyere utdanning og forskning i utviklingsland. Det gis også midler til støtte til regionale forskningsorganisasjoner.

Støtten til utviklingsforskning i Norge og Norden finansieres over dette kapitlet. Slik støtte har som mål å styrke kompetansen i norske fagmiljøer og bidra til forskningsresultater som norske myndigheter og andre bistandsaktører kan ha nytte av i utformingen av norsk utviklingspolitikk og i internasjonal dialog om utviklingsspørsmål. En del av støtten forutsetter samarbeid med partnere i sør. Det er viktig å sikre at det til enhver tid er relevant kompetanse i norske forskningsmiljøer om forholdet mellom industrialiserte land og utviklingsland og om endringsprosesser i utviklingsland.

Forskningen skal støtte opp om satsingsområdene i utviklingssamarbeidet. Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet skal følges opp med økt innsats for å fremme kvinners deltakelse i forskningen og kunnskapsutvikling om kvinners rolle og kjønnsperspektiv på utviklingspolitiske tema.

Midlene anvendes videre til faglig styrking og kvalitetssikring av utviklingssamarbeidet. Kvalitetssikringen omfatter både løpende faglig rådgivning basert på kjøp av konsulenttenester og evaluering av utviklingssamarbeidet.

Kapitlet omfatter også posten faglig samarbeid, som benyttes til å stille etterspurt norsk kompetanse fra relevante fagmiljøer tilgjengelig for utviklingsland. Et slikt faglig samarbeid er en stadig viktigere komponent i samarbeidet med mange utviklingsland, både som erstatning for tradisjonelt utviklingsarbeid og for å utvikle nye strategiske partnerskap.

I tråd med føringene fra St.meld.nr.14 (2010-2011) *Mot en grønnere utvikling*, skal det legges økt vekt på faglig samarbeid med framvoksende økonomier, med spesiell vekt på feltene energi, naturmangfold og miljøforvaltning.

Post 01 Driftsutgifter

Situasjonsbeskrivelse

Sikring av kvalitet og effektivitet i utviklingssamarbeidet krever bruk av faglige rådgivningstjenester som til dels hentes fra miljøer utenfor egen bistandsforvaltning. Tjenestene gjelder evalueringer, studier, utredninger og program- og prosjekt-

vurderinger. Det benyttes både enkeltavtaler med konsulenter og rammeavtaler med konsultentselskaper som dekker de mest aktuelle temaene innen utviklingssamarbeidet. Videre er det inngått avtaler om faglige tjenester med en rekke offentlige virksomheter.

Evalueringsarbeid skal bidra til mer resultatorientert bistandsforvaltning. I evalueringsarbeidet legges det vekt på kontrollsystemer og læring. Det legges økende vekt på å få frem resultatet av utviklingssamarbeidet og formidling av evalueringsfunn. Evalueringene tar utgangspunkt i kriterier som vesentlighet, risiko og egenart. Norge deltar i et evalueringsnettverk innenfor OECD/DAC, og nordiske og likesinnede land samarbeider også om evaluering. Evalueringssamarbeidet med Verdensbanken og UNDP vil bli ført videre.

Mål

Bevilgningen benyttes til:

- Faglige tjenester til vurderinger, studier, utredninger mv.
- Arbeid i regi av OECDs utviklingskomité, multilaterale organisasjoner og andre bilaterale givere innenfor områder av felles interesse.
- Evaluering av utviklingstiltak, inkludert samarbeid med mottakere og andre givere.

Bevilgningen kan også brukes til opplæring og forberedelser for utestasjonering bl.a. for junioreksperter for FN-organisasjoner og Bretton Woods-institusjoner, og til utplassering av norske medarbeidere i organisasjoner og institusjoner dersom utgiftene forbundet med dette ikke kan dekkes ved økonomisk tilskudd til organisasjonen.

Rapport 2010

Faglige tjenester

Posten ble benyttet til utenriktjenestens behov for faglige råd og tjenester, og i forbindelse med Norads kvalitetssikring av norskstøttede tiltak gjennom program- og prosjektutredninger, studier og gjennomganger. En rekke faglige seminarer og konferanser ble støttet, og kjøp av revisjonstjenester var mer omfattende enn i tidligere år – noe som gjenspeiler den økte satsingen mot økonomiske misligheter. Gjennom finansielle bidrag til OECDs utviklingskomite (DAC), multilaterale organisasjoner og andre bilaterale givere inngår Norge i løpende samarbeid på områder av felles interesse, herunder anti-korrupsjonsarbeid og giverharmonisering. Sammen med 15 andre givere finansierer Norge nettverket Multilateral

Organisations Performance Assessment Network (MOPAN), som hvert år foretar gjennomganger av ulike multilaterale organisasjoners effektivitet. I 2010 gjennomgikk dette nettverket fire multilaterale organisasjoners virksomhet i ti mottakerland.

Evaluerings

Under Norads ledelse ble 7 evalueringer, med til sammen 15 hoved- og delrapporter, gjennomført. I tillegg ble det gjennomført 2 større studier og medvirket til 7 evalueringer i samarbeid med andre givere. Funn og lærdommer fra den enkelte evaluering inngår i grunnlaget for rapportering knyttet til de relevante tilskuddsposter.

I årsrapporten for 2010 trekkes det frem fire lærdommer. Én er at vi bør bli bedre til å bruke lokal kunnskap. Flere rapporter peker på gode resultater når det legges vekt på lokalt engasjement. For det andre fungerer bistanden best der programmene på grasrotnivå har tilstrekkelig med personer som har kontinuitet og gode rutiner. Dette samsvarer med funn i tidligere års evalueringsrapporter. Et tredje funn, som også har vært gjort tidligere, er at langsiktig arbeid og kontinuitet er nødvendig for å sikre varige resultater. For det fjerde har kontantstøtte vist seg som en lovende ny bistandsform, noe man har sett både på utdanningsområdet og når det gjelder nødhjelp. Kontantstøtte i utviklingsprogram er knyttet opp til bruk av offentlige tjenester, særlig det å få barn til å gå på skole. Kontantstøtte til mødre bidrar for øvrig mer til å styrke barns velferd enn tilsvarende penger som gis til fedre, samtidig som det styrker mødrenes status i familien. På den annen side kan kontantstøtte være problematisk fordi den kan være mer utsatt for korrupsjon og krever et fordelingssystem som fungerer godt.

Årsrapporten «Evaluerings av norsk utviklingssamarbeid 2010» er tilgjengelig på Norads nettsider; www.norad.no/evaluering.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 139 mill. kroner.

Post 70 Forskning og høyere utdanning, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen skal støtte forskning og forskningsformidling for å generere ny kunnskap om tema som berører fattigdomsbekjempelse og utvikling innenfor regjeringens prioriterte områder. Slik kunnskap skal kunne brukes av Norge i utfor-

ming og utøvelse av norsk utviklingspolitikk, og av det internasjonale samfunn og utviklingslandene selv til kunnskapsbaserte tiltak for fattigdomsbekjempelse og utvikling. For å bidra til slik kunnskapsgenerering er det etablert langsiktige forskningsprogrammer på tema som klima og miljø, fattigdomsbekjempelse, om konflikt, fred og utvikling og om global helse og vaksinasjonsforskning i utviklingsland. Egne geografiske forskningsprogrammer med Kina, India og Latin-Amerika skal bidra til å skape nye arenaer for utviklingspolitisk dialog og samarbeid, slik St.meld.nr.13 (2008-2009) *Klima, konflikt og kapital* legger vekt på.

Bevilgningen skal også bidra til kapasitetsbygging innenfor forskning og høyere utdanning i utviklingsland, først og fremst gjennom et nytt program – NORHED. Dette programmet bygger på erfaringene med NUFU (Nasjonalt program for utvikling, forskning og utdanning) og NOMA (Norads program for masterstudier), som skal fases ut i løpet av 2012. Støtte til kapasitetsbygging skal styrke landenes evne og mulighet til selv å generere og anvende forskningsbasert kunnskap og å utdanne egen høyt kvalifisert arbeidskraft i sektorer som er viktige for utvikling.

Norge har i en årrekke bidratt til forskning i Norge på utviklingsrelaterte tema og til å utvikle et bredt samarbeid i og mellom institusjoner i utviklingsland og norske forskere og forskningsmiljøer. Regjeringen vil i 2012 ytterligere styrke de prioriterte tematiske satsingsområdene i sin videre satsing på høyere utdanning og forskning i utviklingsland. De prioriterte områdene er: Klima, miljø og bærekraftig utvikling; Fredsbygging, menneskerettigheter og humanitær bistand; Olje og fornybar energi; Kvinner og likestilling; Godt styresett og kamp mot korrupsjon; samt helse. Det er også opprettet et nasjonalt forskningsprogram for å styrke kompetansen om skatt og utvikling, internasjonale skattespørsmål og kapitalflukt.

Mål

Målet for bevilgningen er ny kunnskap om tema som berører fattigdomsbekjempelse og utvikling. Slik kunnskap skal både kunne brukes av Norge i utforming og utøvelse av norsk utviklingspolitikk og av det internasjonale samfunn og utviklingslandene selv til kunnskapsbaserte tiltak for fattigdomsbekjempelse og utvikling.

Bevilgningen skal også gi økt kapasitet innenfor høyere utdanning og forskning i Sør. Med økt kapasitet menes styrket evne for institusjonene i Sør til å kunne utdanne flere kandidater som kan bidra til

samfunnsmessig, økonomisk og kulturell utvikling i eget land eller region og til økt kvalitet og kvantitet av forskning gjennomført av egne forskere.

Satsingsområder for 2012:

- Fortsatt støtte til forskning innen regjeringens satsingsområder, forvaltet gjennom Norges Forskningsråd. Initiere ny forskning på Latin-Amerika
- Utvikle og igangsette nye tiltak for bedre formidling av forskningsresultater til politikkan-svarlige og samfunnet for øvrig
- Igangsette nytt program for norsk støtte kapasitetsbygging innen høyere utdanning og forskning i sør

Rapport 2010

Hoveddelen av midlene ble i 2010 forvaltet av Norad og administrert av Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU) og Norges Forskningsråd (NFR). Norad har i sin dialog med samarbeidspartnere lagt vekt på at de styrker resultat- og indikatorfokus i sitt løpende arbeid og i rapportering. Prosjektene som støttes er i hovedsak flerårige, slik at de resultater som ble rapportert inn til Norad i 2010 stammer fra aktiviteter som er startet tidligere år. Resultatene er i tråd med målene for tilskuddsposten.

Støtte til forskning og forskningsformidling

Tiltak for forskning og forskningsformidling utgjorde rundt 40 pst. av midlene. Midlene ble i hovedsak fordelt gjennom konkurransebaserte tildelinger i regi av Norges Forskningsråd (NFR), til prosjekter som gjennomføres av norske forskergrupper eller norske forskere, fortrinnsvis i samarbeid med forskere fra sør. Midlene styrker dermed norsk utviklingsforskning og bidrar samtidig til økt samarbeid mellom forskere i Norge og forskere fra land i sør.

En stor del av midlene via NFR blir tildelt forskningsprogrammet «Norge som global partner» (NORGLOBAL), som omfatter forskning på tema som klima og miljø, fattigdom og fred og kvinner og likestilling i utvikling. I 2010 ble det igangsatt 13 nye prosjekter under disse temaene, og det ble publisert 31 fagfelleverderte forskningsartikler. Arbeidet med å utvikle et nytt tematisk program for å styrke kompetansen om skatt og utvikling, internasjonale skattespørsmål og kapitalflukt ble satt i gang, med sikte på oppstart i 2011.

Program for forskning innen global helse og vaksiner (GLOBVAC) støttes både over kap.

165.70 og kap 169.70 Vaksine og helse. Det vises til omtalen under kap. 169, post 70 sistnevnte post.

NUFU- og NOMA porteføljen kommer i hovedsak under ordningen for kapasitetsbygging, men også her gjennomføres publiserbar forskning på regjeringens satsningsområder. I 2010 ble det publisert 344 vitenskapelige artikler under NUFU-programmet hvorav 242 var fagfelle-vurdert.

Som bidrag til å realisere forskningskomponenten i regjeringens landstrategier, støtter Norge et forskningsprogram på henholdsvis Kina og India. Kinaprogrammet startet i 2009, og det var ved utgangen av 2010 igangsatt i alt 18 prosjekter, mens ytterligere 27 prosjektsøknader var under vurdering. India-programmet startet i 2010 med 24 nye forskningsprosjekter på områdene politikk/samfunn og miljø/klima/energi. Et program til forskning i Norge på Latin-Amerika ble opprettet i 2008 og hadde i 2010 15 pågående prosjekter. I oktober 2010 ble det mottatt 54 nye søknader for vurdering for tildeling i 2011.

Samarbeid med en rekke regionale forskningsorganisasjoner og nettverk i sør ble i løpet av året faset ut som følge av at bevilgningen i større grad konsentreres om politisk prioriterte områder.

Støtte til kapasitetsbygging i sør

Det ble i 2010 tildelt til sammen 145 mill. kroner til de store kapasitetsbyggingsprogrammene i Sør, NUFU og NOMA. Under NUFU-avtalen pågikk i 2010 62 femårige prosjekter, som omfattet i alt 32 universitetspartnere i sør, og 11 partnere i Norge. Under NUFU-avtalen ligger i tillegg et eget kapasitetsbyggingsprogram rettet mot Sudan (NUCOOP), som i 2010 omfattet sju pågående femårige prosjekter.

I nåværende faser har NUFU- og NOMA-programmene per 2010 bidradd til opprettelse av 56 masterprogrammer og fire doktorgradsprogrammer i Sør. Begge programmene har satt i gang spesielle tiltak for å rekruttere kvinnelige studenter. I 2010-opptaket under NOMA-programmet var kvinneandelen 42 pst., mens andel kvinnelige doktorgradsstipendiater i NUFU-programmet var 39 pst. Basert på anbefalinger fra en ekstern evaluering av NUFU og NOMA ble det i andre halvdel av 2010 satt i gang en prosess for å slå disse ordningene sammen i et nytt program, med sikte på oppstart 2011/2012.

I 2010 finansierte NUFU 198 doktorgradstudenter 241 masterstudenter. Åtte av doktorgradstudentene og 26 av masterstudentene var knyttet

til NUCOOP-programmet i Sudan. kvinner. 40 pst. av doktorgradstudentene og 45 pst. av masterstudentene var kvinner. Det ble også gitt opplæring til 95 universitetsansatte. Av disse kom 50 pst. fra Sudan, og 35 pst. var kvinner. Det er gjennom perioden startet 55 nye kurs på master og doktorgradnivå.

Under NOMA var 1287 studenter under arbeid med mastergrad I 2010, 40 pst. av disse var kvinner. 114 fullførte mastergrad i 2010, og 35 pst. av disse var kvinner. 67 pst. fullførte mastergraden på normert tid. 74 pst. ble tildelt mastergraden på sitt nasjonale universitet.

Det ble videre itt støtte til *Tibetnettverket*, som består av fire norske universiteter samt Tibet University og Tibet Academy of Social Sciences. Gjennom Tibetnettverket har ansatte ved de tibetanske institusjonene fått utdanning på master- og doktorgradnivå.

Norads masterprogram på Energi og petroleum (EnPe) ble opprettet i 2009 og hadde ved utgangen av 2010 godkjent 13 prosjekter i bl.a. Uganda, Nigeria, Etiopia, Nepal og Bolivia.

Norads *kulturutdanningsprogram* har som mål å bidra til utvikling av profesjonelle kulturelle arenaer og nettverk i Norges samarbeidsland og mellom land i sør. Programmet ga i 2010 støtte til syv samarbeidende institusjoner for bachelor- og masterutdanning innen kunst og kultur i tillegg til en rekke seminarer som involverte flere av de samarbeidende institusjonene i nord og sør. I 2010 mottok 73 studenter fra sør stipend innen kulturutdanningsprogrammet

Gjennom støtte til *African Economic Research Consortium (AERC)* bidrar Norge til økt kapasitet og kvalitet på utdanning innen økonomi ved afrikanske universitet på master- og doktorgradnivå. Likeledes har Norge over lang tid støttet den Dakar-baserte organisasjonen CODESRIA, *Council for the Development of Social Science Research in Africa*, for å styrke afrikansk samfunnsvitenskapelig forskning og dens tilknytning til utviklingsprosessen. CODESRIA har aktiviteter i over 40 afrikanske land og fremmer akademisk utveksling og faglig kontakt på kontinentet og globalt.

Norge har også gitt støtte til *Senter for biosikkerhet (GenØk)* i Tromsø for kapasitetsbygging i utviklingsland for identifisering av gen-modifisert materiale. Bakgrunnen for støtten er Norges signering av Cartagena-protokollen under Konvensjonen om biologisk mangfold. Støtten omfatter forskningssamarbeid med blant annet Zambia og gjennomføring av kurs med bred deltakelse fra utviklingsland. En midtveisgjennomgang av GenØks virksomhet knyttet til utviklingsland i

2010 konkluderte med at innsatsen er relevant. Langsiktige virkninger av forskningssamarbeid og kursvirksomhet for samarbeidslandenes kapasitet er imidlertid ikke blitt evaluert.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 333 mill. kroner.

Post 71 Faglig samarbeid, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

På områder som ressursforvaltning, energi, styresett, miljø/klima og likestilling har Norge kompetanse og erfaring som er etterspurt. Sammen med bidrag fra internasjonale aktører kan de norske fagmiljøene bidra til statsbygging, kapasitetsutvikling og økte inntekter i utviklingsland. Bevilgningen skal gjøre denne type kompetanse tilgjengelig for utviklingsland Norge samarbeider med.

Faglig samarbeid er sentralt i forhold til flere av regjeringens satsingsområder, herunder Olje for Utvikling og initiativet Ren Energi for Utvikling. Olje for utvikling er en interdepartemental satsning for å gjøre norsk kompetanse mer tilgjengelig for utviklingsland som har olje- og gassressurser. Norad har en sekretariatsfunksjon for programmet. Ren energi for utvikling er et initiativ som skal bidra til å utnytte fornybare energiresurser.

Utnyttelse av fornybare energi er et viktig bidrag til klimaarbeidet, samtidig som økt tilgang på energi er en forutsetning for økonomisk vekst og utvikling. Regjeringen vil styrke arbeidet for å øke energitilgang på en måte som er forenelig med lavutslippsutvikling i utviklingsland.

Det tas sikte på en styrket satsing på arbeidet med inntektsgenerering og skatteadministrasjon i utvalgte samarbeidsland. Programmet skatt for utvikling ble nylig lansert, og det tas sikte på en styrket satsing på dette feltet.

Mål

Bevilgningen skal bidra til å fremme statsbygging, kapasitetsutvikling og økonomisk vekst i utviklingsland.

Ordningen skal legge til rette for og gjennomføre

- faglig samarbeid med norske fagmiljøer etter spurt av utviklingsland primært innenfor områdene ressursforvaltning, skatt/ressursbeskatning, energi, styresett, miljø/klima og likestilling. Internasjonale fagmiljøer kan også benyttes.

- økt faglig samarbeid mellom norske fagmiljøer og fagmiljøer i framvoksende økonomier.

Rapport 2010

Støtte til oppbygging og videreføring av *petroleums-samarbeid* under Olje-for-utvikling programmet ble gjennomført i Afghanistan, Angola, Bolivia, Cuba, Ecuador, Elfenbenskysten, Ghana, Irak, Kenya, Libanon, Mosambik, São Tomé e Príncipe, Tanzania, Uganda, Vietnam og Øst-Timor. Som planlagt ble samarbeid med Kambodsja, Kenya og Zambia faset ut i 2010.

I Ghana er det inngått nye institusjonsavtaler innen ressurs- og miljøforvaltning for perioden 2010-2014. Gjennom faglig samarbeid knyttet til ressursestimering og databehandling har landets muligheter til god ressursforvaltning økt. I Uganda er det inngått nye institusjonsavtaler innen ressurs-, finans- og miljøforvaltning for perioden 2009-2014. Et teknisk diplomkurs innen petroleum er etablert, og vil på sikt kunne heve kompetansen til den lokale arbeidsstyrken i landet. Samarbeidet innen miljøforvaltning er også utvidet gjennom aktiviteter i Irak, Mosambik og Sudan. Med faglig støtte fra Norge oppfylte Øst-Timor, som det tredje landet i verden, de krav til åpenhet om forvaltning av inntekter fra utnyttelse av naturressurser som den internasjonale organisasjonen Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) stiller. Norsk petroleumsbistand har bidratt til å forbedre det juridiske rammeverket i flere av samarbeidslandene, blant annet Ghana og Mosambik.

Det er gjennomført en rekke regionale seminarer blant annet innenfor temaene antikorrupsjon og godt styresett, miljøforvaltning av petroleumssaktiviteter, og juridiske rammeverk for petroleumssektoren. Et samarbeidsprosjekt mellom Revenue Watch Institute (RWI) og African Centre for Economic Transformation (ACET) ble innledet, med pilotprosjekter i Sierra Leone og Liberia.

Det er også opprettet et eget program for å støtte faglig samarbeid mellom universiteter i Norge samarbeidsland innen petroleumss- og energifag. Ni prosjekter mottok støtte i 2010. I tillegg har faglig samarbeid med Verdensbanken gjennom «Petroleum Governance Initiative» og IMF bidratt til å sikre bruk av disse institusjonenes ressurser i samarbeidslandene.

Det er inngått en avtale med Energia med sikte på å styrke arbeidet knyttet til kjønn og likestilling innenfor energi- og petroleumssarbeidet.

Faglig samarbeid om *fornybar energi* støtter opp om initiativet Ren energi for utvikling, som i

2010 hadde et samlet budsjett på ca. 800 mill. kroner fordelt på en rekke poster. Hovedfokus er på vannkraft, og det er blant annet utarbeidet en fase 2 i et tverrfaglig forskningsprogram under Nilen-initiativet. Programmet bygger opp under arbeidet med å oppnå en ny vannbruksavtale for Nilen, hvor utnyttelse til energiformål er sentralt.

Det er gjennomført en kartlegging av energi- bruk og folks levekår i Monrovia, som grunnlag for måling av resultat innen energisamarbeidet i Liberia. Det er også utarbeidet et 5-årig samarbeidsprogram mellom landets energimyndigheter og Norsk vassdrags- og energidirektorat (NVE) innen energi og vannressursforvaltning.

I Etiopia gir NVE faglig støtte til Ministry of Water and Energy. Arbeidsprogram for et institusjonssamarbeid er utviklet.

Norge har bidratt med energirådgivning til United Nations Mission in Afghanistan (UNAMA), for å styrke og koordinere nasjonal utviklingsstrategi mellom myndighetene, FN og andre givere.

Gjennom FNs organisasjon for landbruk og ernæring (FAO) støttes utvikling av økosystembasert *fiskeriforvaltning* i Afrika, med EAF Nansenprogrammet. Forskningsfartøyet «Dr. Fridtjof Nansen» foretok i 2010 tokt utenfor flere afrikanske land for å samle inn data som er nødvendig for økosystembasert fiskeriforvaltning. Opplæring og rådgivning til tokt med nasjonale fartøy er intensivert, og informasjonssystem tilrettelagt for bruk av samarbeidslandene. EAF Nansenprogrammets første fase avsluttes i 2011. Fartøyet ble bygget i 1993 og den tekniske tilstanden er nå slik at det bare vil kunne drives uten oppgradering frem til omkring 2014. I 2010 har det derfor vært gjennomført en konsulentutredning der alternativer for oppgradering er utredet.

Det faglige samarbeidet med *Kina* skjer innenfor to hovedområder: Miljø/klima og velferdsmodeller/samfunnsutvikling. Klima er et økende satsingsområde, og det legges opp til utvidet prosjektsamarbeid med National Development and Reform Commission som har ansvar for utformingen av Kinas klimapolitikk og klimaforhandlingene. Samtidig videreføres samarbeidet med Kinas miljøverndepartement. Et nytt prosjekt med fokus på sammenhengen mellom biodiversitet og klima startet opp i 2010; prosjektet har potensial som innspill til de store internasjonale prosessene i Biodiversitetskonvensjonen og Klimakonvensjonen. Andre prosjekter som er i startfasen omfatter samarbeid om klimatilpasning, reduksjon av forurensning til luft og nye organiske miljøgifter (såkalte POPs) i Stockholmkonvensjonen.

Målsettingen med samarbeidet innen velferdsmodeller og samfunnsutvikling er at Norges kompetanse og erfaringer innenfor velferdsrelaterte tema skal bidra positivt til kinesiske bestrebelser på å fremme en mer rettferdig og jevn fordeling av ressurser. Flere av aktivitetene innenfor denne tematikken har ført til politiske anbefalinger på høyt nivå i Kina, for eksempel innenfor regional utjevningsspolitikk. Det er et mål å utvide samarbeidet, og et aktuelt tema som vurderes er 'anstendig arbeidsliv'.

Det faglige samarbeidet med *India* speiler den tette politiske dialogen mellom Norge og India om globale fellesgoder som klima, miljø, fornybar energi, helse, likestilling, fred og sikkerhet. Kunnskapsproduksjon står i denne sammenheng sentralt. Konkret omfatter dette utvikling av modeller for bedre å forstå dynamikken i klimaendringer, konsekvensene av disse, og strategier for klimatilpasning på ulike nivå. Konklusjonene i en studie gjennomført av CICERO og Indian Institute of Science ga for eksempel flere av premissene til det strategidokumentet om REDD+ som den indiske regjeringen la fram til COP 16 i Cancun 2010. De samme modellene benyttes nå i arbeidet med handlingsplan for klimatilpasning på delstatsnivå i India. Arbeidet med regional klimamodellering har til nå samlet deltakere fra 15 land. Samarbeidet mellom Bjerknessenteret og The Energy and Resources Institute (TERI) om klimasimulering for det tropiske beltet har vakt internasjonal interesse og analysene herfra vil ventelig inngå i den neste rapporten til FNs klimapanel. Med undertegningen av en intensjonsavtale i 2010 om biologisk mangfold og naturressursforvaltning fikk dette samarbeidsområdet et gjennomslag.

Støtten til *Indonesia* er under endring fra tradisjonelt prosjektsamarbeid mot økt faglig samarbeid. Universitas Gadjah Mada (UGM), fikk i 2010 tildelt midler til å utvikle et nytt program «Power, Welfare and Democracy» for et samarbeid mellom indonesiske, norske og mulig andre lands forskningsmiljøer med tema den nordiske velferdsmodellen. Dette bygger videre på langvarig samarbeid mellom indonesiske og norske fagmiljøer om demokratiutvikling i Indonesia. Et nytt samarbeid mellom fiskeriministeriet i Indonesia og Havforskningsinstituttet om kapasitetsbygging og akvakultur ble startet opp i 2010. Det ble også gitt støtte til oppbyggingen av en forskningspark på fornybare energikilder.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 400 mill. kroner.

Kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	44 407	50 400	51 000
70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i>		7 595	6 700
71	Internasjonale prosesser og konvensjoner m.v., <i>kan overføres</i>	27 253	33 000	33 000
72	Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling, <i>kan overføres</i>	218 421	235 000	235 000
73	Klima- og skogsatsingen, <i>kan overføres</i>	2 711 761	2 163 000	2 549 000
	Sum kap. 0166	3 001 842	2 488 995	2 874 700

Miljø, klima og bærekraftig utvikling er et av satsingsområdene for regjeringens utviklingspolitikk. Bevilgningen under dette kapitlet skal i hovedsak brukes til å nå regjeringens mål på dette feltet slik de er beskrevet i Stortingsmelding nr. 14 (2010-11) Mot en grønnere utvikling – om sammenhengen i miljø- og utviklingspolitikken, Stortingsmelding nr. 13 (2008-09) Klima, konflikt og kapital og i Stortingsmelding nr. 15 (2008-09) Interesser, ansvar og muligheter. Regjeringens ønske er å gjøre klimapolitikken og utviklingspolitikken gjensidig forsterkende. Det innebærer en miljø- og klimapolitikk som bidrar til å nå utviklingspolitiske mål, og en utviklingspolitikk som bedrer muligheten for å nå miljø- og klimapolitiske mål. Regjeringens klima- og skogsatsing er et viktig virkemiddel i klimapolitikken.

Øvrig støtte til klima og miljø er fordelt på ulike kapitler og poster på programkategoriene 03.10, 03.20 og 03.30, samt 02.10 (programområde 02).

Kapitlet omfatter også støtte til utviklingslands deltakelse i internasjonale prosesser og konvensjoner.

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter driftsmidlene knyttet til regjeringens klima- og skogprosjekt underlagt Miljøverndepartementet. Posten dekker alle driftskostnader knyttet til prosjektet herunder lønn, administrasjon, reiseutgifter etc. i Miljøverndepartementet, Utenriksdepartementet og Norad. I tillegg vil bevilgningen dekke behov for spesielle driftsutgifter slik som utredninger, seminarer, internasjonale møter mv.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 51 mill. kroner.

Post 70 Ymse tilskudd, kan overføres

Utenriksdepartementet foreslår at fullmakten Utenriksdepartementet har for å gi tilskudd til enkelttiltak på inntil 2 mill. kroner videreføres, og at bruk av midler utover dette beløp og inntil 6 mill. kroner, kan besluttes ved Kgl. res.

Bruk av midler til enkelttiltak utover 6 mill. kroner legges frem for Stortinget, jf. forslag til romertallsvedtak. Fullmakten forutsettes bare brukt når det er ønskelig å bevilge midler raskt til nye tiltak hvor gitte rammer er for små. Fullmakten forutsettes også brukt til å dekke merutgifter som følge av valutasvingninger. Det vises også til forslag til romertallsvedtak II, pkt. 2 vedrørende fullmakt til bruk av merinntekter under kap. 3166, post 01.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 6,7 mill. kroner.

Post 71 Internasjonale prosesser og konvensjoner mv., kan overføres**Situasjonsbeskrivelse**

Det er av stor betydning for utviklingssamarbeidet å bidra til oppfølging og videreutvikling av utviklingsrelaterte internasjonale konferanser og prosesser, utformingen av internasjonale regelverk og retningslinjer, samt følge opp internasjonale toppmøter og konvensjoner.

En søker også å stimulere og bidra til utviklingslandenes deltakelse i arbeidet med kontinentalsokkelavgrensning og videre utvikling av havretten.

Mål

Bevilgningen foreslås brukt til:

- Støtte til konferanser, seminarer, sekretariatfunksjoner, journaliststipend, informasjonsarbeid og initiativ mv. om spørsmål av spesiell interesse for utviklingsland.
- Støtte kvinners deltakelse i internasjonale prosesser og konferanser.
- Oppfølging av internasjonale toppmøter, konferanser og prosesser og gjennomføring av konvensjoner og avtaler, samt støtte til utviklingslandenes deltakelse, herunder faglig bistand og reisestøtte.
- Handelsrelatert faglig bistand i forbindelse med forhandlinger om og iverksettelse av avtaler i WTO, samt frihandelsavtaler mellom EFTA-landene og aktuelle utviklingsland.
- En mindre andel av posten kan gå til støtte til ikke-statlige nettverk og organisasjoner.

Rapport 2010

Globalt forum for migrasjon og utvikling (GFMD) har gitt resultater i form av større fokus på sammenhengen mellom migrasjon og utvikling samt bedre sammenheng mellom migrasjonspolitik og utviklingspolitikk. Globalt forum er nyttig også for utveksling av synspunkter og erfaringer mellom migranternes avsenderland og mottakerland.

Korrupsjonsjegernettverket har fortsatt sine møter for å utveksle erfaringer og kunnskap. Hovedfokus har vært på tilbakeføring av midler, etterforskningsteknikk, preventive tiltak og lovgivning. Som del av kompetansebygging innenfor påtalemyndighetene ble det gjennomført opplæring av National Prosecuting Agency i Sør-Afrika, hvor medlemmer som har etterforsket store korrupsjonssaker bidro med sine erfaringer.

Reform av FNs arbeid på landnivå har begynt å gi resultater, og det ble i 2010 gitt støtte til utviklingslands deltakelse på et seminar hvor representanter for FN systemet, medlemsland og akademia utvekslet synspunkter på den videre fremdriften for reform av FN-systemet. Bevilgningen ble videre brukt til å skape oppmerksomhet rundt tusenårsmål 2 grunnutdanning og tusenårsmål 4 og 5 om barnedødelighet og mødrehelse gjennom arrangementer hvor ledere og representanter for FN-systemet kom i dialog med representanter for

norske frivillige organisasjoner. Et viktig tilskudd av bevilgningen gikk også til støtte av CIC (Center on International Cooperation). En ny treårig rammeavtale ble inngått i 2010 med hovedfokus på CICs program for fred og konfliktløsning. I tillegg til CICs årlige rapport om globale fredsoperasjoner, bidro støtten til publiseringen av en rapport om politiske fredsoperasjoner. Begge rapportene har stor informasjonsverdi og ble svært godt mottatt i FN og det internasjonale fagmiljøet.

Bevilgningen ble videre brukt for å støtte arbeidet til det akademiske nettverket for fattiges bruks- og eiendomsrettigheter «formaliseringssaken» (ANLEP). Støtte ble hovedsakelig gitt for å bidra til akademiske programmer, utveksling og forskning på tematikk innen menneskerettigheter og fattigdom, eiendomsrettigheter, arbeiderrettigheter («decent work»), sør-basert forskning, og oppbygging av et internasjonalt nettverk på feltet. I arbeidet for grupper som er mest utsatt for hiv og aids og som opplever stigmatisering og diskrimineringer, er det avgjørende å sikre at deres erfaringer og kompetanse tas i bruk og formidles. Innen hiv og aids ble det gitt støtte til arrangører av internasjonale møter og arrangementer for å sikre deltakelse fra representanter fra utsatte grupper i utviklingsland med fokus på kvinner og ungdom.

8 mill. kroner i WTO- /handelsrelatert faglig bistand, ble fordelt på fire områder. Støtten til Det rådgivende senter for WTOs regelverk (ACWL) ble videreført, som særlig bistår utviklingsland i tvisteløsningssaker, med utforming av handelslovgivning og med kurs i WTO regelverket. Støtten ble videreført til WTOs Trade Facilitation Trust Fund med det formål å gi reisestøtte til representanter fra afrikanske og de minst utviklede land (MUL) til å delta på forhandlingsmøter om handelsfasiliteter. Kun Norge og EU gir slik støtte som muliggjør at ca. 40 land blir representert i flere forhandlingsrunder pr. år. Støtten ble gjenopptatt til Standards and Trade Development Facility (STDF), et utrednings- og policyorgan med fokus på å øke utviklingslands kapasitet til å gjennomføre sanitære og plantesanitære krav som ellers vil kunne hindre deres landbrukseksport i andre lands markeder. Det ble gitt støtte til International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD). ICTSD bidrar, gjennom utredninger, seminarer og tidsskriftet «Bridges», til kompetanseheving om sentrale handelspolitiske forhandlingsspørsmål hos utviklingslandene. De fordelte midler bygger opp under Regjeringens målsettinger om å arbeide for utviklingslandenes handelspolitiske interesser og som i til-

legg bidrar til å gi Norge et godt omdømme i forbindelse med handelsforhandlinger.

Bevilgningen ble også benyttet til å bistå utviklingslandene i deres arbeid med å fremme krav under FNs Havrettskonvensjon om utvidelse av kontinentalsokkelen utover 200 nautiske mil. Dette programmet bidrar til en bevisstgjøring slik at utviklingslandene gjøres oppmerksom på muligheten til å fremme et kontinentalsokkelkrav, samt bistår med informasjon i den innledende fasen av prosessen med å fremme slike krav.

Dialogprosjektet kapital og utvikling ble etablert i 2010 for å bidra til diskusjon, øke kunnskapen og fremme forståelse for problemstillinger knyttet til kapitalflyten ut og inn av fattige land. Tema som ulovlig kapitalflyt, innovativ finansiering, økte investeringer til fattige land, handel, skatteinntekter og gjeld står sentralt. Det er lagt opp til utadrettede aktiviteter i form av møter, artikler og andre arrangementer og samarbeid med frivillige organisasjoner, forskere og journalister. Dialogprosjektet er en del av samarbeidet som er etablert på kapital- og utviklingsområdet mellom Utenriksdepartementet, Finansdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Justisdepartementet, ledet på statssekretærnivå. Det er gjennomført en rekke møter og konferanser i regi av departementet, frivillige organisasjoner og nettverk, gitt støtte til gravejournalistikk, artikkel-samling og ulike former for informasjonsmateriell. Sentralt har stått utvidet økonomisk rapporteringsplikt for næringsliv ved land for landrapportering, en etablering av en mulig ny konvensjon for åpenhet og mot ulovlig kapitalflyt, skatt for utvikling, en eventuell norsk gjeldsrevisjon og hvordan øke norske investeringer og handel med utviklingsland.

Det ble videre gitt finansielt bidrag til en ekspert-workshop som ble avholdt for å gi kunnskap om og utvikling av en mer bærekraftig fiskeriforvaltning for utviklingsland.

Det ble ikke foretatt utbetalinger til de faglige bistandsprosjektene til Tunisia og Egypt i tilknytning til EFTAs frihandelsavtaler i 2010.

Budsjett 2012

Det foreslås bevilget 33 mill. kroner.

Post 72 Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Globale klimaendringer og miljøproblemer som tap av biologisk mangfold er blant de største trus-

lene menneskeheten står overfor. Men selv om klimaendringene og miljøproblemene berører alle, er det fattige mennesker i land med høy sårbarhet for endringene som rammes hardest.

Klimaendringene er en opplagt trussel mot alle FNs tusenårsmål, og kan undergrave den fremgangen vi har hatt mot flere av målene. Dette gjelder ikke minst de helserelevante målene. Blant annet kan barnedødelighet øke som følge av økt mangel på mat og rent drikkevann, og ved at sykdommer som kolera, diaré og malaria øker som følge av flom, tørke, sykkloner og hetebølger.

Regjeringen vil derfor legge særlig vekt på å få redusert de fattigste landenes sårbarhet overfor klimaendringer, og medvirke til utviklingsstrategier som er framtidrettede og klimarobuste. Kvinner er særlig utsatt på grunn av deres rolle i jordbruket og ansvar for barn og vann, brensel osv. Men deres tradisjonelle kunnskap om matsikkerhet og beredskap er også viktig for å redusere sårbarheten for klimaendringer. Kvinner vil derfor være en prioritert målgruppe i dette arbeidet.

Utslippsreducerende tiltak er også viktig. Både fordi det begrenser den globale oppvarmingen og havnivåstigningen, men også fordi det reduserer behovet for lokal tilpasning. Det er nemlig langt mer kostbart å la være å redusere utslipp og betale for tilpasning og konsekvensene enn det er å gjennomføre tilstrekkelig utslippsreduksjoner.

Den miljørettede delen av utviklingssamarbeidet bygger på sin side på erkjennelsen av at bevaring av naturens tjenester og ressurser, lokal deltagelse i forvaltning av natur og miljø og styrking av lokalbefolkningens rettigheter til naturressursene, er en forutsetning for fattigdomsbekjempelse og utvikling. Samarbeid om miljø er videre et viktig bidrag til fred, forsoning, sikkerhet og regional utvikling.

Mål

Bevilgningen foreslås brukt til:

- Økt kapasitet og kompetanse i samarbeidsland til selv å ivareta sine rettigheter til et rent miljø og en bærekraftig forvaltning av sine naturressurser. Dette skal nås ved kunnskapsoppbygging og støtte til tiltak med fokus på økosystemenes betydning for utvikling og naturressursforvaltning, samt styrket evne til å håndtere farlige kjemikalier.
- Tiltak for redusert sårbarhet overfor klimaendringer. Dette skal nås ved støtte til tiltak innen følgende områder: 1) kompetansebygging og integrering av tilpasning i nasjonal planleg-

ging, 2) matsikkerhet og landbruk, 3) forebygging av naturkatastrofer og 4) klimatilpasning i byer.

- Innsats for reduserte klimagassutslipp. Dette skal nås ved støtte til fornybar energi og energieffektivisering, karbonfangst og – lagring og tiltak overfor kortlevde klimapådrivere
- Tiltak for å styrke kvinners innflytelse på naturressursforvaltning og tilpasning til klimaendringer.
- Deltakelse av samarbeidspartnere fra utviklingsland i internasjonale prosesser og konvensjoner på miljøområdet.

Rapport 2010

Flere prosjekter og programmer innen klimatilpasning fikk støtte i 2010.

Norge bidro med 26 mill. kroner til utviklingsbankenes tilpasningsfond (*Pilot Program for Climate Resilience* – PPCR) som støtter utvikling og gjennomføring av nasjonale tilpasningsplaner i de mest sårbare landene og regionene. I løpet av 2010 utviklet ni land og to regioner strategiske planer for klimarobusthet med støtte fra fondet, og Bangladesh, Niger og Tadjikistans ble innvilget støtte til gjennomføring av sine nasjonale tilpasningsplaner.

Norge er en av hovedbidragsyterne til programmet «*Faith Commitments to Protect the Living Planet*» ved «*Alliance of Religions and Conservation*» der religiøse samfunn utvikler og gjennomfører 7-års planer for klimagassreduksjoner og tilpasning. Klimaplanene omfatter konkrete tiltak innen trossamfunnenes ansvarsområder, som skogplanting, energisparing, fornybar energi, vannressursforvaltning, klimarobust landbruk og matsikkerhet, samt kapasitetsbygging, klimaopplæring i skolen og tiltak for klimaflyktninger. Programmet omfatter opp mot 50 trossamfunn fra alle verdensreligionene, og fikk 4 mill. kroner i støtte i 2010.

Norge støttet en forstudie om konsekvenser av og tilpasning til klimaendringer i Himalaya-regionen. Tiltaket er et samarbeidsprosjekt mellom Cicero, GRID-Arendal, og det regionale forskningssenteret ICIMOD, som er basert i Nepal. Støtten har resultert i flere rapporter og publikasjoner som har fått stor internasjonal oppmerksomhet. I videreføringen av prosjektet vil det legges vekt på oppbygging av kunnskap om lokale klimaendringer og tilpasning, spesielt mht vannforsyning, matsikkerhet og økosystemtjenester, samt på involvering av kvinner i planlegging og gjennomføring av tiltak.

Støtten til FNs Klimapanel (IPCC) ble videreført i 2010 og bidro til å styrke deltakelse fra utviklingslandenes egne eksperter og myndighetsrepresentanter i panelets arbeid, og til bredere formidling av resultatene. CICEROs program *Many Strong Voices* fikk støtte i 2010, noe som bidro til økt internasjonal oppmerksomheten på konsekvenser av klimaendringer i de spesielt sårbare områdene Arktis og små øystater (SIDS), samt behovet for tilpasning og forebygging.

Med utgangspunkt i miljøhandlingsplanens mål om kompetansebygging om handelsregelverk og klimatiltak, støttet Norge bl.a. International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) sin videreføring av arbeidet med analyse av miljøvennlige varer og tjenester av spesiell interesse for utviklingslandene. Analysen har vært av direkte relevans for WTO-forhandlingene, og vært aktivt benyttet.

De økonomiske verdiene av det biologiske mangfold blir i økende grad anerkjent, og Norge støttet i 2010 et prosjekt knyttet til FNs miljøprogram UNEP kalt *The Economics of Ecosystems and Biodiversity* (TEEB). Tiltaket, som har bidratt i kartlegging av den økonomiske verdien av økosystemer, er et viktig bidrag for å sikre god arealplanlegging og styrke samfunnets evne til å møte klimaendringene.

Den sjettede internasjonale Trondheimskonferansen om biologisk mangfold, arrangert av FNs miljøprogram og Norge, bidro til å sette biologisk mangfold og bærekraftig utvikling, samt økonomiske konsekvenser av tap av biologisk mangfold på dagsorden. Konferansen var et viktig bidrag til arbeidet med ny strategisk plan for konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) for perioden 2011–2020, og for arbeidet med nye globale mål under konvensjonen.

Under bevilgningen ble det gitt støtte til partnerskapet REEEP og fondet GEEREF, som begge kombinerer private og offentlige ressurser til å fremme fornybar energi og energieffektivisering i utviklingsland. For eksempel har et av REEEPs prosjekter utviklet testmetoder og evalueringskriterier for LED-lamper for kinesiske myndigheter for å bidra til erstatning av kompaktlysrør noe som vil gi en energieffektiviseringsgevinst estimert til ca. 1,5 millioner tonn reduserte CO₂-utslipp årlig for hele programmet. GEEREF har investert i *Barefoot Power*, som er et sosialt foretak som tilbyr rimelig utstyr til solarenergiløsninger utenfor nettet for erstatning av parafinlamper i bl.a. Kenya, Papua Ny Guinea, Vanuatu og Uganda.

Norge gikk i 2010 inn i Verdensbankens nye fond for kapasitetsbygging relatert til markedsbaserte klimavirkemidler (Partnership for Market Readiness), og 24 mill. kroner ble utbetalt til fondet over posten. Bidraget gjorde at det var mulig for Verdensbanken å ha oppstartsmøte og starte aktiviteter i 2011.

Med forankring i Stortingets klimaforlik og Regjeringens handlingsplan for å fremme karbonfangst og – lagring (CCS) som klimatiltak, bidrar Norge som største giver gjennom Verdensbankens fond for kapasitetsbygging på CCS i utviklingsland. Blant aktivitetene er kapasitetsbygging i form av bl.a. kartlegging av geologiske lagringsforhold og nasjonalt lovverk. Studier samt trening, kurs og kunnskapsdeling forberedes eller gjennomføres allerede i Botswana, Egypt, Indonesia, India, Kina, Kosovo, Jordan, Sør-Afrika og Maghreb-landene.

FNs koordineringsmekanisme for vannrelaterte spørsmål UN Water mottok støtte for å arbeide for tettere koordinering og samarbeid mellom FN-organisasjoner, og forbedret kommunikasjon FN-medlemmene imellom og i forhold til andre partnere. Organisasjonen har bidratt betydelig til å bedre FN-systemets forskjellige tiltak på globalt nivå, men har oppnådd mindre på regionalt nivå og på landnivå.

Videre mottok Verdens naturfond (WWF Inc.) støtte til en toårig kampanje for FNs konvensjon om grensekryssende vassdrag. To nye land ratifiserte konvensjonen i 2010, og ved årsskiftet 2010/2011 manglet det 13 land for at konvensjonen skal tre i kraft.

Innen miljøgiftområdet ble det kanalisert midler via sekretariatene til Stockholm-, Rotterdam- og Basel-konvensjonene og den globale kjemikaliestrategien (SAICM). Hoveddelen av støtten gikk til opplærings- eller kapasitetsbyggingsprosjekter knyttet til gjennomføring av konvensjonene, med fokus på bl.a. bevisstgjøring rundt effekten av miljøgifter og farlig avfall på menneskers helse og miljø, på måling av miljøgifter, forsvarlig håndtering og kontroll med import/eksport m.m. I tillegg ble det gitt støtte til FNs miljøprogram sitt arbeid med å redusere bruk og utslipp av kvikksølv i utviklingsland.

Den norske innsatsen for å redusere fattigdom og forbedre miljø i urbane områder, som også finansieres over denne posten, tar utgangspunkt i Utenriksdepartementets dokument «Byer – håp og utfordringer. Om byutvikling og internasjonalt samarbeid» fra 2007.

Støtten til Cities Alliance (CA) var i 2010 på 10 mill. kroner. Her har Norge bidratt til å utvikle en

mer strategisk programtilnærming som bl.a. innebærer en forbedring av fattige byer og lokale myndigheters representasjon i Alliansen. Blant Alliansens resultater kan nevnes miljøoppgradering av slumområder i Sør-Afrika. Her har Alliansen, i samarbeid med Bosettingsdepartementet, laget en ny politikk som skal føre til bygging av 400 000 boliger før 2014. Så langt er 100 000 på plass.

Det ble gitt 3 mill. kroner i støtte til den internasjonale kommunesammenslutningen «United Cities and Local Government» om utvikling av planleggingskapasitet i mindre byer. Innen dette samarbeidet har Bergen begynt mentorvirksomhet i forhold til Mombasa i Kenya på klima- og miljøområdet. Videre er Norge blant de største samarbeidspartnerne til den internasjonale frivillige organisasjonen «Slum Dwellers International» og deres arbeid med å skaffe bolig og bedret sosial infrastruktur til kvinner i slumområder. Så langt har organisasjonen finansiert 53 000 boliger for fattige hushold og mer enn 10.000 vann og sanitærfasiliteter i slumområder.

Bevilgningen ble også brukt til å støtte utviklingslandenes (inkludert myndigheter, sivilt samfunnsorganisasjoner og urfolk) deltakelse i en rekke internasjonale prosesser og konvensjoner på miljøområdet, bl.a. FNs kommisjon for bærekraftig utvikling, konvensjonene for biologisk mangfold, UNEPs barnekonferanse. Det ble også gitt støtte til utredninger om sammenhengen mellom handelsregelverket og klimatiltak.

Budsjett 2012

Det foreslås bevilget 235 mill. kroner.

Post 73 Klima- og skogsatsingen, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Redusert avskoging og skogforringelse i utviklingsland er i følge FNs klimapanel et kostnads-effektivt virkemiddel for å redusere utslipp av klimagasser og bevare naturmangfold. Innsatsen mot avskogning har i tillegg til en klimagevinst et potensial for å bidra til bærekraftig utvikling og fattigdomsbekjempelse. I tråd med klimaforliket fra 2008, vil en fra norsk side fortsette å være en aktiv aktør for å sikre internasjonal oppslutning om reduserte utslipp fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland (REDD+).

Den grunnleggende utfordring er at det fremdeles er mer innbringende å hogge skogen enn å la den stå. Denne markedssvikten kan bare løses gjennom en internasjonal avtale og finansierings-

mekanisme som sørger for at skogen verdisettes i henhold til den tjenesten den utfører som globalt karbonlager. Inntil en slik avtale er på plass, vil risikoen for lekkasje, dvs. at redusert avskogning ett sted fører til økt avskogning et annet sted, være betydelig. En global avtale er også avgjørende for å sikre at nedgangen i avskoging opprettholdes over tid. Utviklingslandene må sikres tilstrekkelig og forutsigbar økonomisk kompensasjon for å ha et stort nok insitamant til å gjøre dyptgripende endringer i forvaltningen av sine skogressurser.

Skogtiltak må ses i sammenheng med overordnede strategier for bærekraftig utvikling og fattigdomsbekjempelse. Avskoging varierer i takt med globale råvarepriser, og sterke nasjonale og internasjonale kommersielle aktører er aktivt involvert i avskogning. Kapasiteten i offentlig administrasjon må styrkes i mange land. Korrupsjon og dårlig styresett er viktige årsaker til ulovlig avskogning, og vil gjøre implementering av programmene utfordrende. Mange av skoglandene er eller har nylig vært i konflikt; lovverk knyttet til eiendomsforhold og råderett over skogen er i mange land dårlig utviklet eller fulgt opp; og ulovlig hogst og handel med tømmer er et stort problem. Dette går i dag ut over dem som bor i og rundt skogen og som er direkte avhengige av den for sin overlevelse.

Et sentralt element i risikohåndteringen som legges til grunn for arbeidet er fasetilnærmingen som ble vedtatt i 2010 under FNs klimakonvensjon. Før landene får tilgang til storskala resultatbasert utbetaling får de støtte til å gjennomføre tiltak for forbedret styresett og økt kapasitet til god skogforvaltning. Faren for mislighold av norske midler søkes også redusert gjennom å benytte institusjoner som Verdensbanken, Afrikabanken, FNs utviklingsprogram og Den brasilianske utviklingsbanken. Disse institusjonene har bred kompetanse og lang erfaring i å håndtere utviklingsmidler på en betryggende måte. Ved å legge vekt på godt styresett, institusjonsbygging, åpenhet og innsikt i pågående prosesser og lokal medbestemmelse kan initiativet også sette i gang prosesser som fører til bedre kontroll med utnyttelsen av naturressursene og styrking av lokaldemokratiet. Menneskerettighetsaspektet står sentralt og Norge har vært en aktiv pådriver for at det sivile samfunn, inkludert urfolk, skal delta i utvikling og gjennomføring av nasjonale REDD+ -prosesser. Kvinners tradisjonelle rolle og bruk av skogressursene gjør dem ekstra utsatt for endringer i skogdekket og i den lokale skogforvaltningen. Erkjennelsen av dette, samt kvinners betydning

som kunnskapsrike aktører for en bærekraftig skogforvaltning, må medføre at en aktivt må bidra til at de sikres deltakelse i de nasjonale REDD+ -prosessene.

For en mer utdypende gjennomgang av bakgrunnen for klima- og skogprosjektet, samt mål, strategier og risiko, henvises det til St.prp. nr. 1 (2008-2009) og Melding til Stortinget nr 14 (2010-2011).

Det vises også til profilark for UN-REDD på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

Rasjonalet bak innsatsen mot avskogning og skogforringelse i utviklingsland er å bidra substansielt til kampen mot globale klimaendringer.

Bevilgningen skal brukes til å støtte tiltak som er i tråd med følgende klimamessige mål:

- Bidra til at utslipp fra avskogning og skogforringelse i utviklingsland (REDD+) omfattes av en ny internasjonal klimaavtale.
- Bidra til kostnadseffektive, tidlige og målbare reduksjoner i utslipp av klimagasser fra avskogning og skogforringelse i utviklingsland.
- Bidra til å bevare naturskog i utviklingsland for å sikre denne skogens evne til å lagre karbon.

Bevilgningen foreslås blant annet brukt innen følgende satsingsområder:

- støtte de multilaterale organisasjonenes innsats for utvikling og implementering av nasjonale REDD-strategier, mekanismer for lokal deltakelse og overvåkningssystemer, samt implementering i felt og resultatbaserte modeller;
- fortsette betaling for verifiserte utslippsreduksjoner til Brasil gjennom den brasilianske utviklingsbanken. Midlene går til Amazonasfondets prosjekter for å redusere avskogingen;
- videreutvikle støtten til Indonesia, primært gjennom utviklingen av en permanent, resultatbasert modell for sektorstøtte for REDD+ og resultatbasert støtte til tiltak for reduserte utslipp fra avskogning, ulovlig hogst og ødeleggelse av karbonrike torvmyrer hovedsaklig i pilotprovinsen Sentral-Kalimantan;
- støtte Tanzanias utvikling av en nasjonal REDD-strategi, pilotprosjekter for å samle mer kunnskap og erfaring samt støtte til forskning og oppbygging av kompetanse;

- videreutvikle samarbeidet med Guyana, hvor resultatbasert støtte kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner for gjennomføring av tiltak innen landets lavkarbonstrategi;
- videreføre et faglig samarbeid med Mexico, særlig innen utvikling av metoder og systemer for måling og overvåkning av utslipp fra skogsektoren. Dette skal styrke et sør-sør samarbeid mellom Mexico og andre interesserte skogland;
- gi økt fokus på Kongobassenget, verdens nest største regnskogsområde etter Amazonas. Norge ønsker å spille en konstruktiv rolle i arbeidet for bedre koordinering og en mer helhetlig strategi i regionen.
- fortsette støtten gjennom Norad til sivile samsfunnsorganisasjoner med pilotprosjekter og metodeutvikling som kan bidra til innhenting av erfaringer fra felt, gi innspill fra sivil samfunn for å sikre bærekraftige nasjonale strategier, samt sikre at lokale gruppers interesser og rettigheter ivaretas;
- videreføre finansiering av den uavhengige følgeevalueringen som ble initiert av Klima og skoginitiativet, for å fremskaffe uavhengig dokumentasjon av resultater og erfaringer slik at en kan lære og foreta nødvendige justeringer. Hovedfunn i de første evalueringsrapportene er gjengitt i rapportdelen nedenfor.

Innenfor alle disse områdene vil det bli arbeidet systematisk for å oppnå tilskuddspostens overordnede mål og minimere og håndtere de nevnte risiki. I tillegg vil det bli benyttet midler, også over driftsbudsjettet, for å støtte opp under internasjonal innsats for å etablere en mest mulig effektiv REDD-mekanisme under Klimakonvensjonen. Norge vil arbeide for å bidra til å utvikle global konsensus om REDD+ som et viktig klimatiltak med en rekke positive tilleggseffekter. Norge vil fortsette å være en aktiv internasjonal aktør og regjeringen vil trappe opp den norske støtten til 3 mrd. kroner årlig. Dette vil muliggjøre betydelige bidrag til de internasjonale prosessene og institusjonene, samt utvide satsningen.

For å nå togradersmålet, er det viktig at støtte til REDD+ blir resultatbasert. Dette stiller nye krav til utforming av finansieringsmekanismene globalt og nasjonalt. Nasjonalt må skoglandene ta ansvar for fordeling av inntekter fra REDD+ i tråd med nasjonale strategier og prioriteringer. Norge som giverland må akseptere at ofte vil betaling for verifiserte utslippsreduksjoner til et land skje før deres prosjektportefølje er klar. Internasjonalt arbeides det med et Grønt Klimafond. Parallelt

med utviklingen av dette Klimafondet vil Initiativet fortsette arbeidet med å etablere resultatbaserte nasjonale fondsmekanismer som ivaretar behovet for økt eierskap kombinert med robust miljømessig, sosial og finansiell kvalitetssikring.

Etter hvert som initiativet i stadig større grad kommer inn i en implementeringsfase, vil blant annet forholdet til utslippsreducerende tiltak i andre sektorer og koblingen mot en helhetlig klimavennlig energi- og landbrukspolitikk bli viktige tema. En slik bredere nasjonal tilnærming vil være en sentral del av oppfølging av den følgeevalueringen som ble gjennomført i 2010. Initiativet vil følge opp evalueringens anbefaling om å vurdere ulike modeller for samarbeid med privat sektor, både gjennom FCPF's karbonfond og bilaterale samarbeid. Gjennom klima- og skogsatsningen, regjeringens nye internasjonale energi- og klimainitiativ, klimarobust landbruk og annet utviklings-samarbeid gir Norge betydelige bidrag til utslippsreduksjoner, klimatilpasning og bærekraftig utvikling i en rekke utviklingsland. Det blir stadig viktigere å sikre en helhetlig og strategisk tilnærming i norsk klimabistand og til 'grønn vekst' i utviklingsland. Det vil arbeides aktivt for å bidra til å utvikle global konsensus om REDD+ som et viktig klimatiltak med en rekke positive tilleggseffekter.

Rapport i 2010

Det ble i 2010 utbetalt 2 711,76 mill. kroner til Klima- og skoginitiativet, hvorav 1 257,3 mill. kroner ble avsatt som gjeldsbrev til Den brasilianske utviklingsbanken. Dette er midler som er satt av i forhold til Brasils måloppnåelse om redusert avskoging, og som i tiden fremover vil brukes til utviklingstiltak som kan bidra til ytterligere reduksjoner i klimagassutslipp. I tråd med Stortingets forutsetninger for satsingen, har mye av arbeidet vært rettet mot etablering av tilfredsstillende mekanismer både internasjonalt og i det enkelte land, som kan håndtere store overføringer til skogtiltak på en tryggende måte. Dette har vært viktig både for å sikre gode kanaler for den norske innsatsen, men også for å gjøre det lettere for andre land å bidra på området. Norsk innsats for REDD+ har gitt gode eksempler på hvordan resultatbaserte samarbeid mellom industriland og utviklingsland kan fungere, og har vært viktig for å drive den internasjonale agendaen på området framover. I tråd med målet setningen om at klima- og skoginitiativet skal bidra til at REDD+ omfattes av en ny internasjonal klimavtale, har en fra norsk side spilt en sentral rolle på dette området på flere måter. Det globale REDD+ partnerskapet ble etablert på Klima- og skogkonfe-

ransen i Oslo i mai 2010, og har bidratt til et styrket internasjonalt samarbeid om REDD+. Om lag USD 4 mrd. er blitt lovet fra giverlandenes side til REDD+ i perioden 2010 – 2012.

Under klimaforhandlingene i Cancún i desember 2010, oppnådde man en historisk enighet om opprette en mekanisme for REDD+. Svært viktige elementer, som Norge har kjempet hardt for både i forhandlingene og gjennom klima- og skogsatsningen, ble besluttet. Blant annet ble det oppnådd enighet om at tiltak for å redusere klimagassutslipp fra skog også må omfatte et system for å sikre bevaring av naturskog, folkelig deltakelse, respekt for lokalbefolkningens og urfolks rettigheter, samt forsvarlig forvaltning. Det ble besluttet at REDD+ skal

implementeres i tre faser der landene først får støtte til kapasitetsbygging og strategutvikling. Over tid skal det utelukkende gis resultatbaserte overføringer, og storskala støtte skal gis på nasjonalt nivå. Viktige utestående spørsmål er hvordan REDD+ over tid skal finansieres og institusjonaliseres, samt hvor mye hvert land skal betales for resultater gjennom fastsetting av referansebaner for utslippene. Det vil ta tid å etablere en fullt ut fungerende mekanisme for resultatbasert støtte for redusert avskoging i alle tropiske skogland, men vedtaket om skog i Cancún var et viktig første skritt som blant annet vil fungere som en rettesnor for arbeidet i det internasjonale skogpartnerskapet og i de multilaterale og bilaterale programmene.

Boks 10.1 Faktaboks om multilateralt samarbeid

FAO, UNEP og UNDP gikk i 2008 sammen om UN-REDD-programmet, som har aktiviteter på globalt nivå ved utvikling av metoder, retningslinjer og veiledning, og på nasjonalt nivå ved støtte til planlegging og gjennomføring av REDD+ i første omgang i ni pilotland. Det ble gitt en støtte på 200 mill. kroner til programmet i 2010, som i løpet av året utvidet sine aktiviteter både tematisk og geografisk. Det er stor interesse fra utviklingslandene for å delta (totalt 29 land, hvorav 12 land er godkjent for støtte) og flere givere deltar (Danmark og Spania er med, mens Sveits, Japan og EU-kommisjonen har vist interesse for å delta).

Verdensbanken er vertskap for Forest Carbon Partnership Facility (FCPF), der nå 37 skogland og 16 giverland, samt privat sektor, sivilt samfunn og urfolk er med. Programmet består av to fond – et «kapasitetsbyggingsfond» og et «karbonfond». I Kapasitetsbyggingsfondet fikk 10 nye land sine forslag vurdert gode nok til å motta støtte. Planene analyserte de direkte driv-

kraftene og underliggende årsakene bak avskogingen og styresettutfordringer, og presenterte strategier med mulige tiltak for å motvirke drivkraftene. Det ble informert om konsultasjonsprosesser, mekanismer for inkludering av urfolk og lokalsamfunn, samt klagemekanismer for de som blir negativt berørt av tiltakene. Planene analyserte mulige risikomomenter og strategi for å minimere og håndtere disse. Det ble også beskrevet system for rettferdig fordeling av framtidig resultatbasert støtte, presentert planer for opprettelsen av overvåkingssystemer for avskogingen, og hvordan sentrale departementer skal jobbe sammen og organisere REDD-arbeidet på landnivå og lokalt.

Skoginvesteringsprogrammet (FIP) er et samarbeid mellom de multilaterale utviklingsbankene administrert av Verdensbanken. Fondet gir økonomisk støtte til investeringer som kan motvirke drivkraftene bak avskoging og bidra til bærekraftig skogforvaltning.

UNREDD-programmet identifiserte i 2010 prioriterte arbeidsområder som gjenspeiler institusjonenes kompetanse. Dette omfattet styresettutfordringer, inkludering av lokalsamfunn, urfolk og andre sentrale aktører i REDD+, rettferdig fordeling av ressurser, kartlegging og overvåking av skogområder og deres karbonressurser, ivaretagelse av biologisk mangfold og økosystemfunksjoner, samt grønn økonomi. UNREDD-programmet har særlig kommet langt i Vietnam.

FCPF har opprettet et meget godt og inkluderende system for å vurdere landenes planer, og for å hjelpe landene til å forbedre planene. Man besluttet i 2010 å teste en åpning av fondet for

regionale utviklingsbanker og UNDP, UNEP og FAO til å administrere støtten. Verdensbankens styre har nå godkjent nye prosedyrer for sosiale og miljømessige sikringsmekanismer. I 2010 ble det også gjort stor framgang for utforming av Karbonfondet. Fondet skal prøve ut ulike modeller for betaling for reduserte utslipp i ca fem land, på nasjonalt og provinsnivå. Før REDD-mekanismen under klimakonvensjonen er operasjonell er Karbonfondet den eneste multilaterale kanal for resultatbasert støtte, og et godt forum for partnerskap med privat sektor. Norge har lovet opptil 600 mill. kroner til fondet fra 2012, utover de 55,9 mill. kronene i 2010.

FIP mottok 285 mill. kroner i 2010. FIP kan spille en viktig rolle i en overgangsfase og vise hvordan REDD+ kan lykkes i de 8 pilotlandene – Brasil, Indonesia, DR Kongo, Mexico, Peru, Laos, Ghana og Burkina Faso – som ble valgt inn i 2010. Det er for tiden 7 giverland og totalt har fondet løfter om ca USD 550 mill. FIPs innsats skal bygge på strategiarbeidet i FCPF og UN-REDD-programmet. De første investeringsplanene vil legges fram i 2011.

Norge har, som en av de største og mest aktive giverne til initiativene nevnt ovenfor, vært en pådriver for at disse har utviklet et tett og godt samarbeid. Initiativene samarbeider godt både på nasjonalt og internasjonalt nivå, og utnytter institusjonenes ulike kompetanse og kapasitet. Slik unngås overlappende aktiviteter og forhindrer at samarbeidslandene påføres unødige administrative byrder. Det arbeides også med å etablere felles miljømessige og sosiale sikringsmekanismer.

Kongobassenget er verdens nest største regnskogsområde etter Amazonas, og DR Kongo har mer enn 60 pst. av skogen i området. Det er viktig at Afrika får støtte til REDD+, både av klimamessige og utviklingsmessig grunner. Den norske støtten til Kongobassenget kanaliseres gjennom FN, Verdensbanken og Den afrikanske utviklingsbanken (til *Congo Basin Forest Fund*, CBFF) og sivilsamfunn. Det gikk 160 mill. kroner til CBFF i 2010. Det har vært reist en del kritikk mot Afrika-banken for sendrektighet. Evalueringen viser likevel til at klima- og skoginitiativet gjennom disse partnerskapene i bassenget har bidratt til en rask og effektiv igangsetting av REDD+-prosessen. Mye har blitt oppnådd på kort tid, men REDD+ -agendaen i DR Kongo er fortsatt i en tidlig fase og det vil enda ta noe tid før en kan starte opp med resultatbaserte utbetalinger.

Brasil har i de siste årene redusert avskogingen i Amazonas-regionen betraktelig. I tråd med Amazonasfondets resultatbaserte logikk har Norge til nå satt til side henholdsvis 100 mill., 600 mill. og 750 mill. kroner for utslippsreduksjoner i perioden 2008-2010. Det ble i 2010 utbetalt 169,26 mill. kroner til Den brasilianske utviklingsbanken for støtte til Amazonasfondet. I tillegg ble det avsatt 1257,3 mill. kroner i to gjeldsbrev for opp-tjente midler, det vil trekkes på disse midlene over flere år. Tyskland kom inn som nye giver i fondet i 2010. Evalueringsrapporten gir brasilianske myndigheter æren for fremgangen i Brasils innsats for reduserte utslipp fra avskogning i Amazonas-regionen, og understreker samtidig at den vurderer Klima- og skoginitiativets resultatbaserte støtte til fondet som en viktig motivasjonsfaktor til politikk-

utformingen innen REDD+ i Brasil. Det norske bidrag vurderes som svært relevant, både for nasjonal måloppnåelse og i forhold til forhandlingsprosessene. Samtidig er situasjonen i Brasil i stadig utvikling, og kreftene som ønsker å øke avskogningen er sterke.

Indonesia annonserte under G20-møtet i 2009 at landet vil redusere utslippene av klimagasser med 26 pst. i forhold til forventet utslippsnivå for egne midler og 41 pst. med internasjonal støtte. Indonesia står for de tredje største utslippene av klimagasser i verden, hvorav 80 pst. kommer fra avskoging og oppdyrking av torvmyrer. Norge avga en intensjonserklæring i mai 2010 med Indonesia om REDD+, inndelt i tre faser. Som støtte til første fase ble det fra norsk side i 2010 utbetalt 180 mill. kroner gjennom UNDP for kapasitets- og institusjonsbygging. Norge har også et samarbeid med Indonesia om styresett, noe som støtter opp om skogsatsingen. Evalueringen som det vises til over konkluderer med at støtten er svært relevant for Indonesias strategiske prioriteringer og politikk innen REDD+, for Indonesias løfter om utslippskutt og for Norges målsetninger for REDD+. Selv om intensjonsavtalen karakteriseres som en mulig «*game changer*» for REDD+ i Indonesia, er det ennå for tidlig å rapportere konkrete resultater ut over kapasitets- og institusjonsbygging. Politisk forankring og aktiv støtte fra andre giverland til reformagendaen vil bli avgjørende for sjansene til å lykkes med å redusere utslippene fra skog.

En intensjonsavtale om samarbeid ble inngått med Guyana i november 2009. Guyana er et land med lav avskoging som ønsker å bruke inntekter fra REDD+ til å finansiere landets lavkarbonstrategi. Norge har via et fond administrert av Verdensbanken – der Den Interamerikanske utviklingsbanken og FNs utviklingsprogram i hovedsak vil stå ansvarlig for forvaltning av avtalene og kvalitetssikringen av prosjektene, i 2010 overført 175 mill. kroner til Guyana. Evalueringen viser at støtten har stimulert og bygget opp under det nasjonale eierskapet til REDD+ -agendaen, men at det ennå ikke er full forståelse for hva REDD innebærer i lokalsamfunn Guyana, i likhet med i mange andre tropiske skogland. En større tverrpolitisk enighet i Guyana omkring REDD+ og lavkarbonstrategien ville kunne bidra til at samarbeidet mellom Guyana og Norge kan befestes over lengre tid. Det har ennå ikke blitt godkjent prosjekter for finansiering.

I Tanzania ble det bilaterale samarbeidet om redusert avskoging og skogforringelse videreført over denne posten med en utbetaling på 43,5 mill.

kroner. Bidraget til REDD+ i Tanzania, som omfatter utvikling av nasjonal REDD-strategi, støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner, pilotprosjekter, samt forskning og utredning, har hovedsakelig skjedd gjennom det bilaterale utviklingssamarbeidet som forvaltes av ambassaden. Tanzania har også fått støtte gjennom UN-REDD-programmet og deltar i FCPF. Evalueringen konkluderer med at mye har blitt oppnådd på kort tid, særlig utarbeidelsen av utkastet til en nasjonal REDD+-strategi. Den norske støtten til REDD+ i Tanzania vurderes som svært relevant og med god måloppnåelse og kostnadseffektivitet tatt tiden i betraktning.

Norad forvaltet 166 mill. kroner til norske og internasjonale frivillige organisasjoner og utredningsinstitusjoner. Hoveddelen av dette gikk til sivilt samfunns organisasjoner, en mindre andel fokuserte på analyse- og politikktutvikling. Et hovedformål med støtten er å styrke styresett og rettighetsperspektivet, bidra med policyutvikling og erfaringer fra demonstrasjonsprosjekter i felt, det er også lagt opp til at det skal være en synergi mellom denne støtten og de bilaterale og multilaterale initiativene.

Følgeevalueringen viser at Norge fram til og med 2010 har gitt et betydelig bidrag til framgangen innenfor REDD+ i de internasjonale klimaforhandlingene og trolig sikret forhandlingsteksten som ble vedtatt i Cancun. Det påpekes at kombinasjonen av politisk, finansiell og institusjonell innsats har bidratt til å bringe REDD+ framover innen klimaforhandlingene. Initiativet berømmes for sin innsats for å etablere sosiale og miljømessige

sikringsmekanismer. Evalueringen anbefaler blant annet at en fra norsk side fortsetter å spille en aktiv rolle når det gjelder sosial og miljømessige standarder, samt styresett. Det anbefales større klarhet i initiativets forventninger til lavkarbonstrategier og handlingsplaner i skoglandene og til sikringsmekanismer for urfolks og lokalsamfunns rettigheter. Evalueringene på landnivå gir også i all hovedsak positive vurderinger av initiativets bidrag så langt, men det understrekes at det fortsatt er for tidlig å trekke konklusjoner om måloppnåelse og effektivitet. Det påpekes at initiativer har anvendt ulike modeller og avtaler for å kanalisere støtte til landene og at dette kan føre til manglende samordning av tidlige REDD+ tiltak. Det bemerkes imidlertid at initiativet er ment å prøve ut forskjellige modeller og at landene trenger ulik støtte. En gjennomgående anbefaling er å søke sterkere involvering av aktører utenfor skogsektoren, så som landenes finansdepartementer og departementer for energi og landbruk. Involvering av folkevalgte og landenes parlament blir også nevnt.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 2 549 mill. kroner.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 1 555 mill. kroner under denne ordningen, jf. forslag til romertallsvedtak. Tilsagnsfullmakten er knyttet til gammelt ansvar på 215 mill. kroner (prosjekter i Brasil og Guyana) og nye tilsagn på 1 340 mill. kroner (prosjekter i Brasil og Indonesia).

Kap. 167 Flyktningtiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse			
		Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
21	Spesielle driftsutgifter	2 027 068	1 803 615	1 531 185
	Sum kap. 0167	2 027 068	1 803 615	1 531 185

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Etter OECD/DACs retningslinjer kan visse flyktningutgifter knyttet til opphold i Norge og tilbakevending til sine hjemland klassifiseres som offisiell utviklingshjelp (ODA). Posten omfatter også enkelte utgifter knyttet til reintegrering i opprinnelsesland, herunder finansiering av omsorgstilbud for enslige mindreårige asylsøkere.

Tiltakene ligger administrativt under hhv. Jus- tisdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet, jf. omtale under respektive departementers budsjettposter.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås det bevilget 1 531,185 mill. kroner.

Budsjettforslaget er relatert til følgende ordninger i andre departementer:

Kunnskapsdepartementet:

- Kap. 3225, post 04: 50,4 mill. kroner (Tiltak i grunnopplæringen)

Justisdepartementet:

- Kap. 3400, post 02: 1,1 mill. kroner (administrative utg. andel Justis/tilretteleggig for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet)
- Kap. 3490, post 01: 112,2 mill. kroner (UDI/Retur asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger)
- Kap. 3490, post 03: 14,3 mill. kroner (UDI/Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet)

- Kap. 3490, post 04: 961,7 mill. kroner (UDI/Statlige mottak – oppholdsutgifter)
- Kap. 3490, post 06: 6,5 mill. kroner (UDI/Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak)

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet:

- Kap. 3821, post 01: 82,1 mill. kroner (Integreringstilskudd for overføringsflyktninger)
- Kap. 3821, post 02: 13,1 mill. kroner (Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger)
- Kap. 3822, post 01: 116,6 mill. kroner (Norskopplæring i mottak)
- Kap. 3856, post 04: 173,2 mill. kroner (Barnevernets omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere)

Kap. 168 Kvinner og likestilling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Kvinner og likestilling, <i>kan overføres</i>	92 227	300 000	307 000
	Sum kap. 0168	92 227	300 000	307 000

Kvinner og likestilling er et satsingsområde for regjeringens utviklingspolitikk. Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet (2007-2009) videreføres 2010-2013. De fire tematiske innsatsområdene er uendret: Kvinners politiske og økonomiske rettigheter, seksuell og reproduktiv helse og arbeidet for å hindre vold mot kvinner. Det skal fortsatt legges vekt på å ivareta likestillingshensynet i arbeidet med miljø/klima inkludert skogsatsingen, olje, energi og næringsliv, fred og forsoning, og mødre- og barnehelse. Kvinner og likestilling skal fremmes både gjennom spesifikke målrettede tiltak og som en integrert dimensjon i alt utviklingssamarbeidet. Bevilgningen skal bidra til gjennomføring av handlingsplanen.

Kvinne- og likestillingsbevilgningen erstatter ikke behovet for økt innsats for kvinner og likestilling innenfor andre sektorer og over andre bevilgninger. Blant annet er det øremerket midler over budsjettpostene for humanitær assistanse og fred og forsoning for å bidra til iverksetting av handlingsplanen for oppfølging av FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. Tiltak for å

støtte opp under kvinners deltakelse i konfliktløsning og fredsbygging, forebygging og beskyttelse mot seksuell vold i krig og væpnet konflikt vil primært finansieres over kapitler 163 og 164.

Bevilgningen på kap. 168, post 70 skal som hovedregel brukes til å støtte målrettede tiltak for kvinner og likestilling som ikke naturlig faller inn under andre bevilgninger.

Post 70 Kvinner og likestilling, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

2010- rapporten om FNs tusenårsmål viser fremgang, men gjenstår fortsatt mye før tusenårsmål 3 om likestilling er innfridd. Det er stadig flere jenter som begynner på skolen og i utviklingsland er forholdstallet 96 til 100. I høyere utdanning er det globalt en overvekt av kvinner, men i Afrika sør for Sahara og Sør-Asia dominerer fortsatt unge menn innen høyere utdanning. I Latin-Amerika og Karibia gir høyt frafall av gutter grunn til bekymring. De største barrierene mot jenters utdanning finner man i fattige husholdninger og på landsbygda.

Det har globalt vært en beskjeden økning av andelen kvinner i betalt arbeid utenfor jordbrukssektoren som i 2008 var på 41 pst. I Nord-Afrika, Sør- og Vest-Asia utgjør kvinner 20 pst. av arbeidskraften utenfor jordbrukssektoren. Kvinners arbeidsmarkedsdeltakelse er relativt høy i Afrika sør for Sahara med 55 pst. hvorav 64 pst. av disse er sysselsatt i jordbruket. Andelen kvinner i ulønnet arbeid er fortsatt ekstremt høy. Fortsatt antas 2/3 av kvinner i arbeid å ha usikre jobber som oftest er også dårligere betalt. Mannsdominerte yrker ble særlig hardt rammet i første fase av finanskrisen, men dette vil i følge ILO snu på sikt mot kvinnedominerte sektorer.

Kvinnens politiske representasjon øker globalt langsomt, og nådde 19 pst. i 2010. Regionalt leder Latin-Amerika og Karibia an med 23 pst., hvorav Cuba har den høyeste andelen i regionen med 47 prosent. I Afrika sør for Sahara ligger det regionale gjennomsnittet på 18 pst., hvorav Sør Afrika fikk en kvinneandel på 44 pst. etter valget i 2010. Imidlertid er det fremdeles 58 land hvor kvinners politiske representasjon bare utgjør 10 pst. eller mindre, inklusive 9 land med ingen politisk representasjon av kvinner. Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er viktig for å realisere retten til utdanning, til økonomisk og politisk deltakelse.

Mødredødeligheten er fortsatt altfor høy i utviklingsland. Hvert år dør det 500 000 kvinner under graviditet eller fødsel, hvorav 99 pst. av dødsfallene skjer i utviklingsland. To tredjedeler av mødredødeligheten forekommer i de 13 fattigste landene i verden. I utviklede land er mødredødeligheten 9 dødsfall per 100 000 fødsler, mens det i utviklingsland rapporteres om 450 dødsfall, herunder er man oppe i 1000 dødsfall i 14 av utviklingslandene. Over halvparten av mødredødeligheten forekommer i Afrika. Om lag 20 millioner farlige aborter utføres årlig. I Afrika sør for Sahara er helsefarlige aborter årsak til 30-40 pst. av alle svangerskapsrelaterte dødsfall. Flere land har vedtatt strenge lovforbud mot assistert abort som gjelder selv når morens liv står i fare. Kjønnsbasert vold er et viktig hinder for realisering av kvinners rettigheter og likestilling, og øker samtidig sjansen for hiv og aidsmitte. Samtidig er det et uttrykk for kvinnelig underordning og manglende likestilling.

I følge WHO er mellom 100 og 140 millioner jenter og kvinner blitt utsatt for kjønnslemlesting. Om lag 3 millioner jenter under 15 år omskjæres hvert år. Kjønnsslemlesting forekommer mest i Afrika, men også i noen land i Asia og Midtøsten. Blant norske samarbeidsland er frekvensen av kjønnslemlestelse særlig høy i Somalia, Egypt,

Mali og Nord-Sudan. I disse landene anslås det at over 90 pst. av alle jenter blir omskjæret. Andre samarbeidsland med høy kjønnslemlestelse er Etiopia og Eritrea.

Det er i over 80 land lovforbud mot sex mellom samme kjønn, mens i enkelte land er det dødsstraff for homoseksualitet. Disse landene er bl.a. Afghanistan, Mauritania, Nigeria, Pakistan, Saudi-Arabia, Sudan, Forente Arabiske Emirater og Yemen.

Bevilgningen skal bidra til gjennomføring av Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet, og til å styrke kvinners rettigheter og muligheter til å delta aktivt og på lik linje med menn, i det politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle samfunnsliv. Bevilgningen kan også anvendes til tiltak rettet mot menn og gutter, for å påvirke holdninger og handlinger og redusere barrierer mot likestilling, til å fremme kvinners fysiske og seksuelle integritet og bekjempe kjønnsbasert vold som rammer jenter og kvinner og seksuelle minoriteter. Bevilgningen skal brukes slik at den støtter opp under aktører, mål og prosesser for kvinner og likestilling i utviklingsland, regionalt, internasjonalt og i det multilaterale samarbeidet. Det er et mål å øke andelen av støtten som kanaliseres til kapasitets- og kompetansebygging for kvinneorganisasjoner på landnivå og til å styrke likestillingsdepartement og tilsvarende endringsagenter i sivil samfunn og på myndighetsnivå. Bevilgningen skal nyttes i tråd med prinsipper om bistandseffektivitet og eierskap i samarbeidslandene og utbetales som hovedregel ikke til organisasjoner basert i Norge. Det gjøres unntak for oppfølgingstiltak under handlingsplanen initiert av Utenriksdepartementet der aktiviteter i noen tilfeller gjennomføres av organisasjoner og / eller institusjoner i Norge.

Mål

Bevilgningen foreslås benyttet til å støtte:

- Kunnskapsutvikling, kapasitets- og kompetansebygging på likestillingsspørsmål på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå.
- Indikator- og statistikkutvikling og annen utvikling av metoder og verktøy for mål- og resultatorientert integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i utviklingssamarbeidet.
- Lokale, nasjonale, regionale og multilaterale fond, initiativer, nettverk og organisasjoner for kvinner og likestilling.
- Gjennomføring av nasjonale strategier og handlingsplaner for kvinner og likestilling, herunder rapportering på FN's kvinnekonvensjon.

- Kvalifisering av kvinner gjennom høyere utdanning og forskning og støtte til kvinne- og kjønnsforskning på landnivå, regionalt og internasjonalt.

Inntil 100 mill. kroner øremerkes i 2012 til kvinners deltakelse i arbeidet med tilpasning til klimaendringene. Hovedvekt skal legges på klimarobust landbruk, samt å styrke kvinners roller og innflytelse i forvaltningen av sårbare naturressurser, aktørskap i klimatilpasning og skogbevarende tiltak samt beredskap for klimaendring og naturkatastrofer. Det er et mål å bruke inntil 100 mill. kroner til dette arbeidet.

Rapport 2010

Det ble utbetalt 292 mill. kroner i 2010. En stor del av innsatsen har gått til godt styresett. Økonomisk utvikling, utdanning og helse var andre innsatsområder. Midlene ble fordelt via internasjonale organisasjoner, lokale organisasjoner herunder kvinneorganisasjoner og til multilaterale aktører i hovedsak gjennom FN-organisasjoner. En andel ble også fordelt til offentlig sektor. Fordelingen mellom 2007 til 2010 har vist en gradvis økning innen andelen av bevilgningen som har gått til lokale og internasjonale kvinneorganisasjoner.

De viktigste samarbeidslandene etter størrelsesorden på utbetalinger er Haiti, Afghanistan, Uganda, Pakistan, Mosambik, Nepal og Malawi. Norad tildelte 54 mill. kroner i støtte til internasjonale frivillige organisasjoner med fokus på kvinner og likestilling, hvor prioritet ble gitt sør-baserte, grasrotorienterte kvinneorganisasjoner, som hovedsaklig jobber innen områder som økonomisk deltakelse og vold mot kvinner.

Bevilgningen ble i 2010 brukt til å rette søkelyset mot, utveksle kunnskap og erfaringer om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i spennet mellom likestilling og helse, inkludert seksuelle minoriteters rettigheter, trygg abort og menns roller og bidrag til likestilling.

Norge støtter internasjonale tiltak mot kjønnslemlesting hvorav hovedparten av støtten kanaliseres gjennom FN, deriblant FNs fond mot kjønnslemlestelse. Det ble til sammen fordelt om lag 20 mill. kroner til FN-fondet for å bekjempe kvinnelig kjønnslemlestelse. Fondet ble høsten 2007 lansert i Oslo med Norge som første og største giver. Gjennom støtte til fondet har Norge bidratt til å gi støtte til lokale aktører i 12 land i Afrika der kjønnslemlestelse er omfattende, som har gitt gode resultater i felt.

Organisasjonen Tostans har mottatt støtte og har som målsetting at kvinnelig omskjæring skal opphøre i Vest- og Øst-Afrika. Tostans har spilt en betydelig rolle i metodeutvikling i arbeidet mot kjønnslemlesting, og for styrking av jenters og kvinners situasjon og deltakelse i lokalsamfunn. Resultater fra arbeidet viser varige forbedringer for jenter og kvinner og samfunnet generelt. Gjennom et treårig opplæringsprogram som er tilpasset lokal kultur, språk og tradisjon, blir folk engasjert til å diskutere og fatte beslutninger på områder som tidligere var tabubelagte. Senegalesiske myndigheter benytter modellen i sin strategi for opphevelse av kjønnslemlesting, og den har møtt interesse fra FN, USAID og diasporagrupper.

Etiopia er et satsningsland for den norske støtten mot kjønnslemlesting hvorav det gis støtte til UNICEF og UNFPAs kampanje «Joint Programme for the Rights Based Approach to Adolescent and Youth Development». Programmet har vekt på ungdom, med særlig fokus rettet mot jenter. Gjennom støtte til UNFPAs kampanje for å forebygge mot fistula via bedre mødre helse, har Norge bidratt til økt tilbud innen behandling og tiltak for reintegrering.

Med støtte til Verdensbankens Adolescent Girls Initiative har Norge bidratt til økonomisk likestilling og promotering av slike rettigheter for tenåringsjenter. Pilotland i prosjektet inkluderer Liberia, Afghanistan, Nepal, Rwanda, Sør Sudan og Togo.

I Somalia har Norge støttet universitetet i Mogadishu som i 2010 gjennomførte en kampanje mot kjønnslemlestelse. Universitetet holdt seminar om kjønnslemlesting av kvinner for imamer, parlamentet, utdanningsministeren, kvinnelige lærere og kvinner som driver med omskjæring, samt holdt radiokampanjer og holdt kurs for studenter på universitetet.

I Pakistan har Norge bidratt med 5 mill. kroner til UNFPAs reproduktiv helse og beskyttelsesprogram, inklusive tiltak som adresserer vold mot kvinner. Innsatsen har særlig vært rettet mot provinsene KPK, Sindh, Punjab og Balochistan.

Norge støttet i 2010 produksjon av dokumentaren «Protection» i regi av Dr Jill Lewis og Sonke Gender Justice Network, som er et sentralt produkt i et program som skal redusere spredningen av hiv/aids ved å øke menns bevissthet og holdninger til bruk av kondom. Den kreative dokumentaren har 3 deler fra hhv. Sierra Leone, Kenya og Sør-Afrika og er oversatt til sju språk.

Norge leder en arbeidsgruppe som består av FN-organisasjoner, multilaterale og bilaterale givere hvis mål er å støtte nepalske myndigheter i

arbeidet med kvinners deltakelse, representasjon og beskyttelse i fredsprosessene, i henhold til Sikkerhetsrådsresolusjonene 1325 og 1820. Målet med arbeidet er kompetanse- og kapasitetsbygging samt integrering av likestillingsperspektivet i opplæring rettet mot fredsbevarende styrker og nasjonale sikkerhetsstyrker, kvinners deltakelse i fredsprosessen og økt koordinering av internasjonale partners bidrag. Gjennom norsk og internasjonal støtte planlegges lansering av en nepalsk handlingsplan for sikkerhetsrådsresolusjon 1325 og 1820 i 2011.

To ekspertseminarer i regi Forum for International Criminal and Humanitarian Law, University of Yale og University of Cape Town har i 2010 blitt støttet av Norge. Seminarene hadde fokus på seksualisert vold i væpnede konflikter, som har ført til utarbeidelse av retningslinjer og håndbøker for nasjonale domstoler og juridisk personell med sikte på å øke antallet domsfellelser.

Norge og Sverige har sammen finansiert utviklingen av en global database, for å måle, rangere, bygge opp og utveksle kompetanse om kvinners rettigheter og likestilling.

Støtte er også blitt gitt av Norge til et felles UN Women og UNDP initiativ som arbeider med å utvikle en rekke modeller som sikrer kjønnsensi-

tiv styresettereform, sporing av offentlig resursbruk på nasjonalt og lokalt nivå til fordel for kvinner, bedre tjenester for kvinner samt å sikre kvinners tilgang til rettsskjeden på lik linje med menn. Marokko, Rwanda og Tadsjikistan har blitt valgt ut som pilotland.

I 2010 bidro Norge med 20 mill. kroner til gjenoppbyggingsfondet for Haiti, som utgjør en del av den norske støtten til langsiktig utvikling av den sørvestre regionen av landet i tråd med myndighetenes prioriteringer. Regionen er spesielt utsatt for naturkatastrofer i løpet av orkansesongen og forebygging av naturkatastrofer er en sentral komponent av støtten. I tillegg er det fokus på kvinners økonomiske deltakelse innen jordbrukssektoren gjennom tilgang til mikrokreditt, forsikringsordninger, fornybar energi i form av sol- og vind- og vannkraft, samt «rene» ovner.

Gjennom støtte til FNs fredsbevarende operasjon i Haiti har Norge bidratt til gjenoppsettelse av mottaksapparat hos det nasjonale politi for kvinner utsatt for seksuelle overgrep.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 307 mill. kroner.

Kap. 169 Globale helse- og vaksineinitiativ

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Vaksine og helse, <i>kan overføres</i>	1 293 710	1 040 000	1 190 000
71	Andre helse- og aidstiltak, <i>kan overføres</i>	184 948	145 000	145 000
72	Det globale fond for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM), <i>kan overføres</i>		450 000	450 000
Sum kap. 0169		1 478 658	1 635 000	1 785 000

Norge har en internasjonal lederrolle i arbeidet for global helse og de helserelevante tusenårsmålene. Sentralt i arbeidet er statsministerens kampanje for bedre barne- og mødre helse. Arbeidet omfatter pådriverarbeid som ledes av statsministeren og som fokuserer på oppfølging av Strategi for kvinners og barns helse, lansert av FNs generalsekretær under FNs generalforsamling i september 2010.

Innsatsen skjer i hovedsak gjennom multilaterale organisasjoner og gjennom globale fond og ordninger for helseformål. De globale fond og

ordninger involverer stor bredde av samarbeidspartnere, der også de multilaterale organisasjonene deltar. Disse partnerskapene har opparbeidet seg fremtredende roller på sine områder og kan vise til gode resultater. Sammen med FN bidrar partnerskapene på nye måter, både til å mobilisere penger og til resultater i arbeidet for de helserelevante tusenårsmålene.

Norge bidrar også med støtte til helse, hiv og aids gjennom det bilaterale samarbeidet og FN-organisasjoner samt Verdensbanken, jf. program-

område 03.10 Bilateral bistand og 03.30 Multilateral bistand.

Post 70 Vaksine og helse, kan overføres

Global kampanje for de helserelevante tusenårsmålene

Situasjonsbeskrivelse

FNs tusenårsmål om helse, spesielt om barne- og mødredødelighet, er blant tusenårsmålene som vi er lengst fra å nå. Satsingen på helse med fokus på barn og mødre er gitt økt internasjonal politisk oppmerksomhet i kjølvannet av finanskrisen. Innsatsen følger opp Den globale strategien for kvinners og barns helse og skal bidra til fleksibel og økt støtte som tillater nasjonale og lokale forvaltere å angripe flaskehalsen som hindrer resultatoppnåelse.

Det norske initiativet består av en bilateral og en multilateral komponent. Norsk støtte til Den globale vaksinealliansen og Det globale fondet for aids, tuberkulose og malaria, og dessuten til forskning gjennom Norges forskningsråd, inngår i satsingen.

Bilateralt er det inngått samarbeid med India, Pakistan, Nigeria, Tanzania og Malawi. Dette samarbeidet omfatter betydelig norsk støtte til det arbeidet som allerede foregår i disse landene for å redusere barne- og mødredødeligheten.

Samarbeid med andre givere og internasjonale organisasjoner, bl.a. Verdens helseorganisasjon (WHO) og Verdensbanken, er sentralt for å bidra til konsolidering og effektivisering av de mange internasjonale finansieringsinitiativ for helse. Utgangspunktet for samarbeidet skal være nasjonalt fastsatte helseplaner og prioriteringer. Arbeidet må ses i sammenheng med styrking av helsevesenet, rekruttering av helsepersonell til primærhelsetjenesten og langsiktig bærekraft og forutsigbarhet i helsetjenestene. For å forebygge tilbakegang i innsatsen mot meslinger, støttet Norge i 2011 et samarbeid med UN Foundation og bl.a. flere FN-organisasjoner.

I samarbeidet inngår bidrag til en global, samordnet innsats for styrking av helsesystemer i utviklingsland i regi av Den globale vaksinealliansen, Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria, Verdensbanken og Verdens helseorganisasjon (WHO).

Kvinner og barn har få organisasjoner som taler deres sak. Norge vil fremme organisasjoner som bidrar til å bedre tilgangen til helse og som styrker kvinner og barns rettigheter. I den multilaterale innsatsen inngår mobilisering og ansvarlig-

gjøring av stats- og regjeringssjefer for dette formålet.

Mål

Bevilgningen skal bidra til Den globale kampanjen for FN-ens helserelevante tusenårsmål ved å:

- Mobilisere stats- og regjeringssjefer i andre land i et politisk nettverk for økt forpliktelse og klarere politisk ledelse for innsats for kvinner og barns helse.
- Skape bedre grunnlag for samarbeid om og støtte til omforente nasjonale planer innen helse, på måter som omfatter alle aktører og reduserer transaksjonskostnader for landene selv.
- Legge til rette for utvikling av robuste og langsiktige nasjonale finansieringssystemer for de helserelevante tusenårsmålene, med særlig vekt på utprøving av resultatbaserte elementer innen barne- og mødre helse sammen med andre land og internasjonale organisasjoner.
- Fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og likestilling i globale helseinnsatser og på landnivå.
- Støtte en felles plattform for helsesystemstyrking på landnivå gjennom GAVI, Det globale fondet, Verdensbanken og WHO.
- Samarbeide bilateralt med enkelte land som har høy barne- og mødredødelighet for å akselerere tiltak som kan gi særlig stor effekt lokalt og bidra til å etablere en erfaringsbase for denne type innsatser.
- Støtte systematisering og formidling av kunnskap om effektive bidrag til å oppnå resultater.
- Støtte tiltak til oppfølging av den globale strategien for kvinners og barns helse.

I tillegg til å støtte organisasjoner, prosjekter og tiltak som fremmer norske satsingsområder, støttes i ulike konferanser, seminarer og delegasjonsbesøk i regi av Utenriksdepartementet, både i og utenfor Norge.

Rapport 2010

Network of Global Leaders er initiert av Norge for å bidra til politisk støtte for de helserelevante tusenårsmålene. Nettverkets medlemmer har gjennom sitt politiske nettverk bidratt til økt mobilisering for bedre barne- og mødre helse nasjonalt og internasjonalt.

The Global Strategy for Women's and Children's Health ble lansert under FN-ens Generalforsamling i september 2010. Mange aktører fra

giverland, mottakerland, frivillige organisasjoner og privat sektor sluttet seg til strategien både politisk og økonomisk. En viktig del av strategien er innovasjon og teknologi hvor Norge under FNs Generalsekretær leder en arbeidsgruppe som videreføres etter lanseringen av strategien.

I Nigeria er programmets hovedtilnærming å videreutvikle det eksisterende helsesystemet ved å bidra til å fjerne flaskehalsene i systemet. Det delegerte samarbeidet med Storbritannia fungerer godt. Programmet er godt ansett hos myndighetene. En tilleggsbevilgning ble gitt på slutten av 2010.

I Pakistan har mye av arbeidet vært preget av flommen i juli. På tross av dette rapporterer FN om optimistisk fremdrift.

I India har gjennomføringen av programmet gått noe senere enn planlagt – noe som medførte lavere utbetaling enn planlagt i 2010. Programmet begynner å vise resultater. Indiske myndigheter er interessert i å oppskalere programmet med egne midler.

I Tanzania kan man på sykehuset i Haydom vise til en markert økning av antall fødsler med kvalifisert helsepersonell tilstede. Dette har ført til redusert mødredødelighet. Selv om det fortsatt er forsinkelser i gjennomføringen av den resultatbaserte finansieringen i helsesektoren i Tanzania, opplevde man fremgang i arbeidet mot slutten av 2010. Norge har siden 2007 støttet et flergiverfond i i Verdensbanken med mål om å redusere barne- og mødredødeligheten i de fattigste landene gjennom å støtte resultatbaserte finansieringsmekanismer på landnivå. Fondet har også en komponent rettet mot å øke global kunnskap om resultatbasert finansiering.

I løpet av 2010 ble syv nye pilotland godkjent. Til sammen er det arbeid på gang for å utforme og igangsette ulike resultatbaserte finansieringsmodeller i 16 land. Et av de nye landene som ble plukket ut i 2010 er Burundi, hvor hensikten er å introdusere resultatbasert finansiering i lokalsamfunn.

Verdensbanken rapporterer om tilfredsstillende fremdrift, selv om oppstart og gjennomføring av piloter tar lengre tid enn planlagt, først og fremst fordi resultatbasert finansiering er nybrottsarbeid i flere av landene. I andre land, som f.eks. Kirgisistan, skyldes manglende fremdrift politiske forhold.

Det ble også gitt støtte til flere små prosjekter i tilknytning til initiativ i andre land og faglig bistand til land som ønsker å gjennomføre ulike resultatbaserte finansieringsmekanismer. Det ble dessuten avholdt flere møter og seminarer for å

koordinere fagutvikling og initiativer for å styrke kunnskapen om resultatbasert finansiering.

Resultatbasert finansiering, hvor man får betalt på bakgrunn av oppnådde resultater, krever gode rapportering, tilsyns- og evalueringssystemer. For å øke kunnskapen og dele erfaringer om dette aspektet arrangerte Verdensbanken sammen med den afrikanske utviklingsbanken et arbeidsseminar hvor over 80 deltakere fra ti land deltok. Dette er et eksempel på hvordan fondet bidrar til kunnskapsutveksling.

Gjennom fondet for resultatbasert finansiering (RBF) gis det bidrag til landpiloter i form av støtte til design, implementering av RBF-mekanismer, «Seed grants» for å støtte utviklingen av design, kunnskapsprodukter og global læring, inkludert støtte til evaluering av RBF programmer.

Etter den tredje søknadsrunden i september 2010 ble det gitt grønt lys til nye 38 forslag til en verdi av USD 80 mill. Dette inkluderer 7 nye pilotland (Burkina Faso, Burundi, Etiopia, Laos, Nigeria, Sri Lanka og Tadsjikistan) i ettertid er også Vietnam kommet til. Til sammen 17 land er nå godkjent. Utbetalinger har startet til Rwanda, Afghanistan og DRC. Mens implementering er forventet startet i Benin, India, Kirgisistan, Laos, Zambia og Zimbabwe i slutten av desember 2011. Planlagt støtte til Eritrea ble avsluttet i juni 2010 som følge av at Verdensbanken samarbeid med Eritrea ble avsluttet. De første «resultatevalueringene» er også forventet i løpet av høsten 2011.

29 land har fått godkjent prosjekter for utvikling av design og støtte til å vurdere innføring av RBF-mekanismer. I tillegg er regionale forslag til kunnskapsutvikling godkjent.

Utbetalingstakten øker sakte og er forventet å øke betydelig i 2011 og 2012 ettersom landprogrammene implementeres. Det er utbetalt 22,61 mill. USD fra Verdensbanken til mottakerne pr. 31. mars 2011. Forventet utbetaling ved utgangen av 2011 er USD 36,96 mill. Utbetaling til pilotlandene står for 41 pst. av totale utbetalinger så langt.

Den globale vaksinealliansen, GAVI

Situasjonsbeskrivelse

Den globale vaksinealliansen GAVI ble etablert i 1999 som et samarbeid mellom offentlige og private aktører. UNICEF, Verdens helseorganisasjon og Verdensbanken er sentrale partnere. GAVI arbeider for at alle barn i fattige land får et fullverdig vaksinetilbud, med vekt på rask og effektiv introduksjon av nye vaksiner og støtte til å sikre fungerende vaksinetjenester. Koordinering på landnivå under nasjonal ledelse og utvikling av

strategier for langsiktig, bærekraftig finansiering vektlegges. GAVI er ledende blant de globale helsetiltakene når det gjelder å arbeide godt integrert i forhold til annen bistand og er også blitt en ledende arena for samhandling mellom ulike parter om den langsiktige bærekraften i slike initiativ.

Det legges fra norsk side vekt på god koordinering og bredt samarbeid på landnivå og på å sette vaksinetilbudet inn i en sammenheng med andre helsetjenester og tiltak på måter som både øker vaksinedekningen og styrker helsesystemene som helhet. Norge vil arbeide videre for økt likestilling med hensyn til styrerepresentasjon, personell, og integrering av likestillingshensyn i GAVIs programmer og støtteordninger.

Norge følger opp GAVI gjennom arbeid i organisasjonens styre. Norge har vært aktiv i arbeidet med ny styringsstruktur og etablering av GAVI som internasjonal stiftelse med fokus på et forpliktende forhold til FN som normgiver og standardsetter på feltet. Videre har Norge engasjert seg politisk og bidratt faglig til å få på plass GAVIs støtteordning til helsesystemstyrking og en ordning for mobilisering av det sivile samfunn. Norge deltar i en styregruppe sammen med Storbritannia og Irland. Fra 2012 vil styregruppen representeres av Storbritannia. Som ledd i satsningen på globale vaksinetiltak, vil Regjeringen støtte vaksinasjonsforskning (GLOBVAC) i regi av Norges forskningsråd, jf. kap. 165, post 70.

GAVI har etablert to innovative finansieringsmekanismer, Den internasjonale finansieringsmekanismen for immunisering (IFFIm) og Advance Market Commitment (AMC). Begge ordninger er innovative finansieringsordninger som kan få bred anvendelse, men som i første omgang utprøves av GAVI på vaksineområdet. En evaluering av ordningen ble ferdigstilt i 2010.

Formålet med AMC er å stimulere vaksineprodusenter til å investere i utvikling og produksjon av effektive vaksiner mot sykdommer som er fremtredende i utviklingsland. En vaksine mot lungebetennelse ble valgt som pilot for AMC (pneumokokkvaksine). Ordningen gir kjøpsgaranti til vaksineindustrien mot at industrien leverer vaksiner til en forhåndsavtalt gunstig pris i henhold til kravspesifikasjon.

Norge har forpliktet seg til å støtte ordningen med USD 57 mill. (tilsvarende 350 mill. kroner) i perioden 2009-2017 med hjemmel i romertallvedtak. Ordningen administreres av GAVI med Verdensbanken som finansforvalter. Verdens helseorganisasjon tar del i det vaksinefaglige arbeidet mens vaksineinnkjøps- og leveranseansvaret tillegges UNICEF.

Formålet med IFFIm er å mobilisere og fremskynde finansiering til GAVI gjennom utsteding av obligasjoner på kapitalmarkedet. Forpliktelsene om fremtidige utbetalinger fra IFFIm givere blir brukt som sikkerhet for obligasjonslånene. Norge har bidratt med finansiering til IFFIm siden ordningen ble etablert i 2006. Norge inngikk i 2010 en avtale om tilskudd til ordningen på 1,5 mrd. kroner for perioden 2010-2020 for å støtte opp under GAVIs arbeid med styrking av integrerte helsesystemer i mottakerlandene. Ordningen blir forvaltet av Verdensbanken.

En evaluering av IFFIm ble ferdigstilt 2011. Den slo fast at IFFIm har gjort det mulig å doble GAVIs finansiering av landprogrammer siden 2006 og at Verdensbanken har forvaltet ordningen på en god måte og har oppnådd gode betingelser i kapitalmarkedene. Regjeringen vil i 2012 vurdere grunnlaget for utvidelse av den norske støtten til IFFIm utover 2020.

Hovedretning for GAVIs strategi for 2011-2015 ble vedtatt på GAVIs styremøte i november 2010 og ved fullfinansiering vil årlige programbudsjett ligge på gjennomsnittlig USD 1,4 mrd.

I GAVIs påfyllingsmøte 13. juni 2011 forpliktet givene seg til å bidra med til sammen USD 7,6 mrd. til GAVI for perioden 2011-2015, av dette USD 4,3 mrd. i nye forpliktelser. Mottakerland forpliktet seg til å opprettholde eller øke egenfinansiering av vaksinasjonsprogrammer, og legemiddelindustrien bidro med forpliktelser om prisreduksjoner på vaksiner til fattige land og løfte om sikker forsyning. Forpliktelsene er høyere enn det GAVI har beregnet vil være nødvendig for å oppnå målet om vaksiner av 250 millioner barn i perioden, og betyr at målet vil kunne nås tidligere. Norge bidro med tilsagn om gradvis å doble den direkte støtten til GAVI fra 500 mill. kroner i 2010 til 1000 mill. kroner i 2015, se forslag til romertallsvedtak.

Det vises også til profilark for GAVI på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

GAVIs strategi for 2011-2015 skal bidra til å forebygge 3,9 millioner dødsfall i perioden (ref GAVI Strategy 2011-2015).

Strategien for 2011-2015 viderefører i hovedsak tidligere prioriteringer, men legger større vekt på GAVIs markedspåvirkning og vaksineprisreduksjon. Målene er å:

- Akselerere opptak og bruk av nye og utnyttede vaksiner (vaksinemålet)
- Styrke arbeidet for integrerte helsesystemer for økt kapasitet til vaksiner (helsesystemmålet)
- Øke forutsigbarhet av global finansiering og bærekraft i nasjonal finansiering (finansiering og ko-finansieringsmålene)
- Påvirke vaksinemarkedet med sikte på reduserte priser på og sikker tilgang til vaksiner for fattige land (vaksinemarkedsmålet)

Mens GAVI de 10 første årene fokusert på introduksjon av gulfeber, hepatitt B og hib-vaksinen, fokuseres det på å introdusere vaksiner mot pneumokokk, meningitt (mot lunge og hjernehinnebetennelse og rotavirus (mot diare), samt forberede til introduksjon av HPV (mot livmorhalskreft), Japansk encefalitt (alvorlig hjernebetennelse), typhoid og tubella (røde hunder). Målsetningen er å introdusere vaksiner mot pneumokokk og rotavirus i henholdsvis 45 og 33 land innen 2015. 40 land forventes å introdusere mellom 2011 og 2012 (GAVI businessplan 2011-2012).

Innen helsesystemsmålet skal GAVIs pengebærende finansieringsordninger og støtte til teknisk bistand bidra til å øke vaksinedekningen og redusere sosiale og geografiske forskjeller i forhold til dekningsgrad. I 2011 og 2012 vil GAVI benytte felles mekanismer med GFATM og WB (helsesystemplattformen) til å kanalisere sin støtte til helsesystemer i 6-10 land. Alliansen vil også rette spesielt fokus mot 14 land som har vaksinedekning på under 70 pst. Spesifikke analyser og ordninger for disse vil utvikles i løpet av 2011.

For å sikre bærekraft og eierskap skal samfinansiering fra land økes over de neste årene. Spesielt fokus vil rettes mot 16 land som i løpet av de neste årene ikke lenger vil kunne motta GAVI støtte. Målsettingen for Den internasjonale finansieringsmekanismen for immunisering er å mobilisere USD 4 mrd. til GAVI frem mot 2015.

I forhold til vaksinemarkedsmålet er GAVIs målsetning å redusere kostnadene for prisene til pentavalenvaksinen, pneumokokkvaksinen og rotavirusvaksinen. Indikatoren som skal brukes er en «vektet gjennomsnittspris for et fullt vaksinert barn med pentavalen, pneumokokk og rotavirusvaksinen. Baseline (2010) er USD 35,19. Prismål for individuelle vaksiner er satt internt for å unngå å sette tak på forventningene til markedet.

Likestilling mellom kvinner og menn og deltakelse i sivilt samfunn er tversgående hensyn. GAVI skal bidra til bedre koordinering av sine aktiviteter globalt og nasjonalt for å styrke likestil-

ling, herunder utvise tydeligere lederskap for økt likestilling.

Rapport 2010

Samlet norsk bistand til Den globale vaksinealliansen i 2010 var 631,2 mill. kroner, herunder 128,3 mill. kroner til Den internasjonale finansieringsmekanismen for immunisering og 12,3 mill. kroner til ar Advance Market Commitment for pneumokokkvaksinen.

Ved utgangen av 2010 har GAVI bidratt til immunisering av totalt 288 millioner barn og forebygget over 5 millioner dødsfall siden oppstarten i 1999. Vaksinedekning (DTP3) i GAVI støttede land ligger nå på 79 pst. (fra baseline 65 pst. i 2000).

Bidrag til å styrke helsesystem ved blant annet å legge til rette for levering av vaksiner og andre helsetjenester

- Ved utgangen av 2010 har GAVI innvilget USD 568 mill. for å styrke helsesystemer i 53 land. En midtveisevaluering påviste svakheter i monitorering og evaluering, forsinkelser i utbetalinger og implementering og vanskeligheter i å isolere og vurdere resultater i programmet. Arbeidet med utvikling av felles plattform for finansiering av helsesystemer der også disse svakhetene blir tatt hensyn til er under utvikling. I løpet av 2010 har 5 land, Nepal, Etiopia, Ghana, Uganda, Vietnam gjennomført felles vurderinger av nasjonale strategier som vil gi grunnlag for finansiering gjennom den nye finansieringsplattformen. I Nepal har GAVI gått inn i en felles finansieringsavtale med andre givere for styrking av helsesystem.

Øke støtten til og bruk av underutnyttede vaksiner og nye vaksiner og bidra til sikker og trygg levering av vaksiner

- Etterspørselen etter nye vaksiner er økende. Innen utgangen av 2010 har totalt 61 søknader blitt godkjent for pentavalent, 19 for pneumokokk og 17 for gulfeber og 5 for rotavirusvaksinen.
- Totalt 63 land av 65 støtteberettigede land har nå introdusert hepatitt B. 38 millioner flere barn ble vaksinert med hepatitt B i 2010 sammenlignet med året før.
- Innen utgangen av 2010 har totalt 19 land fått godkjent søknader om støtte til å introdusere pneumokokkvaksinen. Nicaragua var det første landet til å introdusere den nye vaksinen.

Rotavirus vaksinen ble introdusert i 4 av 5 godkjente land innen utgangen av 2010. Nord-Sudan vil introdusere i 2011.

- 2 nye land introduserte pentavalentvaksinen i 2010. Innen utgangen av 2010 har 61 land fått godkjent søknader om å introdusere vaksine mot hib, hvorav 59 land har allerede introdusert vaksinen. WHO estimerer at antall barn som har blitt vaksinert mot Hib med støtte fra GAVI økte fra 63 millioner til over 90 millioner ved utgangen av 2010.
- 17 land mottar GAVI støtte til gulfebervaksinen. Ved utgangen av 2010 har GAVI bidratt til å immunisere 41 millioner barn, en økning fra 34 millioner i 2009.
- I løpet av 2010 har GAVI finansiert introduksjon av en ny meningokokk vaksine i 3 av 22 afrikanske land der kampanjene er planlagt.

Øke forutsigbarheten og bærekraften for langsiktig finansiering av nasjonale immuniseringsprogrammer

- Forpliktelsene for perioden 2011-2015 fra givere, mottakerland og vaksineindustrien i GAVIs påfyllingsmøte 13. juni 2011 er høyere enn det GAVI har beregnet vil være nødvendig for å oppnå målet om vaksinering av 250 millioner barn i perioden, og betyr at målet vil kunne nås tidligere. Omfattende forberedelser til påfyllingen ble gjort i 2010. Se omtale under situasjonsbeskrivelsen.
- Antall land som bidro med forventet samfinansiering er doblet siden 2008 (fra 27 land til 53 land i 2010). Samfinansiering fra mottakerland utgjorde i 2010 USD 28 mill. Dette representerte 10 pst. av GAVIs totale kostnader til vaksiner til 53 land.
- Den Internasjonale Finansieringsmekanismen IFFIm, har siden etableringen i 2006 mobilisert til sammen USD 3,2 mrd gjennom utstedelse av obligasjoner på kapitalmarkedet. Mekanismen innhentet USD 850 mill. i 2010, hvorav USD 320 mill. ble utbetalt til GAVIs programmer. En evaluering av IFFIm ble ferdigstilt i 2010. Den slo fast at IFFIm har gjort det mulig å doble GAVIs finansiering av landprogrammer siden 2006 og at Verdensbanken har forvaltet ordningen på en god måte og har oppnådd gode betingelser i kapitalmarkedene.
- Advance Market Commitment for pneumokokkvaksine ble lansert i 2009. I 2010 ble avtaler med to vaksineleverandører for levering av 30 millioner doser hver med pneumokokkvaksine fra 2012 over en 10 års periode utformet. De to

nye vaksinene PCV10 og PCV13 ble også godkjent for AMC finansiering etter prekvalifisering av WHO i 2010. Innen utgangen av 2010 har GAVI mottatt USD 43 mill. fra Verdensbankes som AMC midler. Arbeidet med etablering av et omfattende evalueringsprogram inklusiv en grunnlagsstudie for å sikre at erfaringene med pilotordningen dokumenteres ble ferdigstilt i 2010.

Styrke og vurdere GAVIs bidrag som et bredt globalt partnerskap mellom offentlig, private og frivillige partnere for bedre helse ved mer effektivt samarbeid, markeds påvirkning og innovasjon

En evaluering ferdigstilt i september 2010 av GAVIs forrige strategiperiode konkluderte med at målet om å styrke kapasiteten til helsesystemer for vaksineleveranser delvis er oppnådd, men at evalueringsresultatene er noe uklare om direkte effekt av de pengebaserte programmene. Rapporten viser til gode resultater for målet om introduksjon av nye vaksiner, men at prisreduksjon på vaksiner (spesielt gulfebervaksinen) har vært lavere enn forventet. Evalueringen trakk imidlertid frem at GAVI har bidratt til å tiltrekke seg tre nye produsenter for pentavalentvaksinen og at prisen på denne er begynt å falle i 2010. GAVI rapporterer for 2010 en gjennomsnittspris for pentavalentvaksinen på USD 2,99. Evalueringen peker på at GAVI har oppnådd gode resultater når det gjelder forutsigbarhet i finansiering til vaksinasjonsprogram, men at bærekraft fortsatt er en utfordring. GAVIs verdi som et innovativt offentlig-privat samarbeid ble også vurdert positivt og rapporten konkluderer at GAVI har oppnådd gode resultater når det gjelder effektivitet, pådriverarbeid og innsats innen innovasjon.

GAVIs likestillingspolicy ble vedtatt i 2008 og en plan for gjennomføring ble utviklet og godkjent i 2009. I 2010 ble flere studier om likestillingshensyn og tjenestelevering ferdigstilt for GAVI. Studiene viste at det ikke er signifikant forskjeller i vaksinedekning blant jenter og gutter, med unntak i noen få land, men at kvinners lave status i fattige hushold henger sammen med manglede vaksinering av barna. GAVI arbeider aktivt med oppfølging av organisasjonens likestillingspolicy- og plan.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 1 190 mill. kroner.

Post 71 Andre helse- og aidstiltak, kan overføres

Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI)

Situasjonsbeskrivelse

Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI) er et partnerskap som arbeider for raskt å utvikle en trygg og effektiv hiv-forebyggende vaksine. Utviklingen av en slik vaksine vil være det mest effektive middel i arbeidet med å kontrollere hiv-epidemien. I tillegg til forskning og utvikling, vil Aidsvaksineinitiativet etter hvert også arbeide for å sikre produksjonskapasitet for bred tilgjengelighet. Aidsvaksineinitiativet støttes økonomisk av en rekke land, næringsliv, private stiftelser og Verdensbanken. Norge har støttet ordningen siden 2001 og deltar på årlige givermøter.

Fra norsk side har vi vært særlig opptatt av å sikre at en vaksine blir tilgjengelig i utviklingsland. Dette er noe Aidsvaksineinitiativet også selv setter søkelyset på siden det er i utviklingsland konsekvensene av aidsepidemien er mest dramatisk. Flere kvinner enn menn smittes med hiv. Planlegging og gjennomføring av tiltak for forebygging, beskyttelse og behandling av hiv og aids må baseres på kvinners behov og muligheter.

Mål

Det internasjonale vaksineinitiativet arbeider for å utvikle en hiv-vaksine og sikre at en fremtidig vaksine blir tilgjengelig for alle ved å:

- Mobilisere finansiell og politisk støtte til arbeidet ved publikasjoner, møter og debatter.
- Prioritere forskning og publisere resultater.
- Støtte og samarbeide med vaksineforskning i utviklingsland.
- Engasjere og ansvarliggjøre privat sektor til i større grad å prioritere forskning på og utvikling av en hiv-vaksine.

Aidsvaksineinitiativet legger vekt på at kvinner deltar på like vilkår med menn i diskusjoner, forskning og utprøving av hiv-vaksinekandidater for å ivareta kvinners erfaringer og kunnskap og imøtekomme kjønnsspesifikke behov og muligheter.

Rapport 2010

Norge bidro i 2010 med 15 mill. kroner til Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI). IAVI mobiliserer støtte til vaksineutvikling gjennom

distribusjon av informasjon, deltagelse i globale møter, oppsøkende virksomhet, kontakt med beslutningsmottagere og ved å samle ulike interesser fra lokalsamfunn, politikere, akademia, samt interesse- og frivillige organisasjoner. I 2010 resulterte dette blant annet i et budsjett på ca USD 87 mill. med bidrag fra myndigheter i blant annet Storbritannia, Nederland, Irland, Spania og Japan, samt en rekke stiftelser inklusive Bill and Melinda Gates Foundation, bedrifter og enkeltpersoner. USD 64 mill. gikk til forskning og utvikling i 2010, og ble brukt til følgende aktiviteter:

- Tre potensielle vaksiner ble testet i 5 kliniske studier, i samarbeid med industri, akademisk og kliniske forskningsmiljøer i nord og sør.
- Evaluering av nytt vaksiner regime.
- Forskning og utvikling av potensielle vaksiner til å forebygge hiv-smitte og kontrollere hiv-infeksjon.
- IAVI har i samarbeid med partnere publiserte 24 forskningsartikler i internasjonale tidsskrifter.

IAVI deltar i kapasitetsbygging innen klinisk utprøving i utviklingsland gjennom et nettverk av 11 kliniske forskningssentra og 13 forskningslaboratorier i Øst- og Sør-Afrika og India. Nettverket tester ut potensielle vaksiner, støtter opp under produktutvikling og bidrar til epidemiologiske studier. Et stort antall forskere og institutter bidrar med ekspertise til forskning og utvikling av hiv-vaksine gjennom konsortium og nettverk. IAVI har inngått partnerskap med over 40 akademiske, bioteknologiske og farmasøytiske organisasjoner innen forskning og utvikling. IAVI har i samarbeid med 14 partnere etablert et innovativt fond og gir støtte til de mest lovende og innovative konsepter og teknologier.

For å sikre kvinners deltagelse på like vilkår med menn og ivareta kvinners særlige behov og hensyn blant annet i vaksinstudier, utarbeidet IAVI i 2010 internasjonale retningslinjer for integrering av kjønn og likestillingsaspekter i AIDS vaksineforskning og utprøving.

Det internasjonale partnerskap for mikrobisider (IPM)

Situasjonsbeskrivelse

Det internasjonale partnerskap for mikrobisider, IPM, ble etablert i 2002 og er en uavhengig organisasjon som skal stimulere og finansiere utvikling, produksjon og distribusjon av mikrobisider. En mikrobiside er et produkt som forhindrer seksuell overføring av hiv-viruset. Trygge og effek-

tive mikrobisider vil gi kvinner evne til selv å redusere sannsynligheten for å pådra seg hiv-smitte seksuelt. Sammen med andre tiltak som styrker kvinners stilling og rett til å ta egne beslutninger om kropp og seksualitet, vil mikrobisider kunne bidra til et langt skritt framover i kampen mot aids.

IPM gjør omfattende kapasitetsbygging i Sør både i form av informasjonsarbeid om hivsmitte og forebygging, samt oppbygging og opplæring av sentra for klinisk uttesting. IPM driver også mobiliseringsarbeid overfor myndigheter, lokalsamfunn og den farmasøytiske industrien. Avtaler med farmasøytisk industri gjør at IPM kan videreutvikle enkelte produkter uten lisenskrav.

Mål

Det internasjonale partnerskap for mikrobisider har som mål å utvikle og levere sikre og effektive mikrobisider til kvinner i utviklingsland for å forebygge hivsmitte.

Rapport 2010

Norge bidro i 2010 med 20 mill. kroner til IPM. Det gjenstår fortsatt flere år med forskning før mikrobisid-produkter vil kunne være tilgjengelig på markedet.

Armauer Hansens forsknings institutt (AHRI)

Situasjonsbeskrivelse

AHRI er et ledende biomedisinsk forskningsinstitutt i Etiopia innenfor forebygging og kontroll av infeksjonssykdommer og bidrar gjennom sitt arbeidet til utdannelse av forskere innen feltet.

Mål

AHRIs mål er å være et ledende forskningsinstitutt innenfor forebygging og kontroll av infeksjonssykdommer og bidra til kapasitetsbygging innen forskning og utdanning innen helseforskning.

Rapport 2010

AHRI mottok 5 mill. kroner i støtte i 2010. AHRI har en omfattende forskningsvirksomhet på fattigdomsrelaterte infeksjonssykdommer gjennom 59 prosjekter med hovedfokus på tuberkulose og hiv. Det ble publisert 19 peer-review artikler i tilknytning til dette arbeidet i 2010. Et nytt bakteriologisk laboratorium ble ferdigstilt.

Den internasjonale ordningen for innkjøp av legemidler (UNITAID)

Den internasjonale ordningen for innkjøp av legemidler – UNITAID – bygger på et bredt samarbeid med offentlige og ikke-statlige aktører og baserer seg på utviklingslands behov og helsesystemer for innkjøp og distribusjon av legemidler. Den skal bidra til lavere legemiddelpriser og bedre tilgang til medisiner mot de store folkesykdommene aids, tuberkulose og malaria i utviklingsland.

Formålet er å komplimentere andre etablerte mekanismer og initiativ som støtter bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria, og finansierer tiltak i regi av samarbeidspartnerne. UNITAID støtter også diagnostiske utstyr som er nødvendig for å sikre riktig behandling og forebygging av overføring av hivsmitte fra mor til barn.

UNITAID er viktig i satsingen på tusenårsmålene 4 og 5 om barne- og mødre helse 67 pst. av støtten går til prosjekter med barn og kvinner som målgruppe. Dersom prosjekter som har elementer som mor og barn drar nytte av tas med, er andelen 72 pst.

Legemiddelordningen ble lansert av 5 land i september 2006. Ved utgangen av 2010 har 29 land og Gates-stiftelsen sluttet seg til ordningen. Norge er styremedlem.

Ordningen er i hovedsak basert på å endre markeder for nødvendige legemidler og andre medisinske produkter gjennom å inngå flerårige forpliktelser for å bidra til nødvendig forutsigbarhet og langsiktighet. Dette gir forhandlingsstyrke både i forhold til pris og volum, og dermed sikkerhet for tilgang til effektive medisiner til overkommelige priser for fattige land.

Legemiddelordningen har dessuten som prinsipp å støtte landenes anvendelse av fleksibiliteten innenfor Doha/ TRIPS-erklæringen, bidra til økt konkurranse i markedet, inkludert produksjon og bruk av generiske medisiner, og redusere flaskehalsen i kvalitetskontrollapparatet.

Mål

Målet for UNITAID, er å bidra til økt tilbud av medisiner mot aids, tuberkulose og malaria til lavere priser samt bedre tilgang på medisiner.

Rapport

Legemiddelinnkjøpsordningen utbetalte støtte til prosjekter på til sammen USD 257,3 mill. i 2010. Det samlede budsjettet for ordningen i 2010 var

USD 269 mill. Norge støttet den internasjonale legemiddelordningen med 140 mill. kroner i 2010 og var den tredje største bilaterale giver, etter Frankrike og Storbritannia.

I tråd med målet om å endre markeder for å øke tilgangen til medisiner, har UNITAID i samarbeid med Clinton stiftelsen forhandlet seg frem til 43 pst. prisreduksjon på andrelinje aidsmedisiner. Samarbeidet har også omfattet støtte til utvikling og innkjøp av nye aidsmedisiner tilpasset for barn. Dette markedet er så lite og ustabil at legemiddelprodusenter i liten grad har villet produsere slike medisiner. Med UNITAIDs støtte har flere tilpassede medisiner blitt tilgjengelige. Over 360 000 barn – 80 pst. av alle barn på slik behandling – får nå ART-behandling gjennom denne ordningen. Det er inngått et samarbeid med Verdens helseorganisasjon og UNICEF for å styrke nasjonale programmer for å forebygge overføring av hivsmitte fra mor til barn. I perioden 2008-2010 ble over åtte millioner gravide hivstestet og 800 000 ble behandlet. I 2010 ble en ordning med patentpool etablert, etter initiativ fra UNITAID. Formålet er å stimulere til nyutvikling av og prisreduksjoner for hivmedisiner ved at legemiddelprodusenter gjør patenter tilgjengelige mot kompensasjon fra ordningen.

For malaria bidro UNITAID med USD 190 mill. i 2009 til Affordable Medicines Facility for Malaria (AMFm) som administreres av Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria. Dette er en støtte ordning som skal gjøre det mest effektive malariamedisinen (ACT) tilgjengelig til lave priser i land med utbredt malaria. I 2010 fikk de to første landene de første ACT-leveransene med 80 pst. prisreduksjon forhandlet frem gjennom AMFm, og flere land vil dra nytte av denne ordningen i årene som kommer. For perioden 2009-2010 har UNICEF mottatt finansiering tildistribusjon av 20 millioner malarianett.

I samarbeid med Partnerskapet Stopp Tuberkulose er det etablert mer effektive rutiner for håndtering og påfylling av lagre for tuberkulosemedisiner, og dermed sikre jevn, uavbrutt tilgang til medisiner. Det er også oppnådd vesentlig reduserte priser på tuberkulosemedisin for barn ved finansiering av større innkjøp og dermed utvidet tilgang til slike medisiner. Det globale fondet inngår også i et samarbeid om et program for økt tilgang til medisiner mot multiresistent tuberkulose. Reduserte priser er oppnådd ved direkte forhandlinger med leverandørene, avtaler med flere produsenter og innkjøp av større partier som distribueres bl.a. gjennom Verdens helseorganisasjon. For å gi riktig medisin er det viktig å stille riktig

diagnose. UNITAID støtter innkjøp av nye tester som diagnostiserer tuberkulose enkelt og raskt.

For å stimulere til økt konkurranse gjennom å få flere godkjente medisiner på markedet, støtter UNITAID Verdens helseorganisasjons program for prekvalifisering av nye medisiner med USD 53 mill.

15 UNITAID prioriterte medisiner og seks laboratorier er prekvalifisert siden 2007.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 145 mill. kroner.

Post 72 Det globale fond for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM), kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Det globale fondet for bekjempelse av aids, malaria og tuberkulose ble etablert i januar 2002 for å mobilisere ressurser for finansiering av tiltak for tusenårsmål 6 om å bekjempe aids, tuberkulose og malaria i de områdene i verden hvor behovene er størst.

Tiltakene blir gjennomført av samarbeidspartnere på landnivå. I fondets styre sitter representanter fra myndigheter i giverland og mottakerland, stiftelser, frivillige organisasjoner og næringslivet, og dessuten nettverk av personer som lever med eller er berørt av én eller flere av de tre sykdommene. Det er lagt vekt på bred geografisk representasjon. Norge deltar i styregruppe (Point 7) sammen med Danmark, Sverige, Nederland, Luxembourg og Irland. Styrevervet går på omgang. Irland tok over vervet i mai 2010. Martin Dinham fra Storbritannia ble i mai 2011 valgt som styreleder for perioden 2011-2013. På grunn av sykdom fratradte han i august 2011. Styrets nestleder, Lesothos helseminister Mphu Ramatlaping, fungerer som leder til ny styreleder er valgt.

Det globale fondet er inne i en omfattende reformprosess som innebærer konsolidering av støtte på landnivå til færre og større programmer basert på landenes egne planer, omorganisering av sekretariatet med sikte på bedre oppfølging av programmer på landnivå, og mer fokus på risikostyring og kontroll. En ny strategi for perioden 2011 til 2016 er under utarbeiding.

Fondets internrevisjon rapporterte i oktober 2010 om at økonomiske misligheter var avdekket i fondets programmer i Mali, Mauritania og Djibouti. Mislighetene har foregått hos mottakerlandenes myndigheter, men internrevisjonen har også pekt på omfattende svakheter i fondets kontroll-

rammeverk. Dette har ført til enda større fokus på igangsatte reformtiltak og intensiverte kontrolltiltak. Arbeidet med en uavhengig gjennomgang av fondets policy og systemer for forebygging avdeking og håndtering av saker der det er mistanke om økonomiske misligheter er igang. Tyskland, Sverige og Danmark har meldt om at de avventer utfallet av gjennomgangen før videre utbetaling til fondet. Vi følger nøye med i hvordan sakene håndteres videre.

Det er nulltoleranse for korrupsjon i norsk utviklingssamarbeid. De fleste av landene som får støtte fra fondet har svakt utviklede styresett. Mange av landene er samfunn sterkt preget av korrupsjon, som er en betydelig risikofaktor i fondets programmer. Landene er utfordrende å arbeide i og krever at fondet sikrer pengene på best mulig måte.

Det globale fondets systemer for forebygging av korrupsjon omfatter blant annet opplæring av ansatte, internrevisjonsenhet, varslingskanal for økonomiske misligheter og policy om åpenhet om rapporter fra internrevisjonen. Videre har fondet gode rutiner for sikring av investeringer når misligheter avdekkes.

Tiltakene fondet har iverksatt, viser at fondet følger opp på en god måte. Regjeringen vurderer det ikke som hensiktsmessig at sakene skal få konsekvenser for bevilgningsforslaget for 2012.

Fondet står i dag for 2/3 av internasjonal finansiering til malaria og tuberkulose og en femtedel av finansieringen til aids. Rundt 55 pst. av bevilget støtte går til hiv og aids. Støtten er resultatorientert, og de fleste programmer som blir finansiert fra fondet kan vise til gode resultater.

Det vises også til profilark for GFATM på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria er en finansieringsmekanisme for bærekraftig innsats mot de tre sykdommene, basert på nasjonale helseplaner og nasjonalt eierskap.

Fondets arbeid er organisert rundt tre strategiske mål:

- Finansiell vekst for å møte etterspørsel om støtte fra land
- Tilpasning til nasjonale forhold
- Innovasjon for bedre resultater

En strategi for perioden 2012-2016 legges frem for godkjenning i fondets styremøte i november 2011.

Rapport 2010

Norge støtte til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria var på 375 mill. kroner i 2010. Ved fondets påfyllingskonferanse i 2010 forpliktet givene seg for til sammen USD 11,7 mrd. for perioden 2011-2013.

Fra 2002 til utgangen av 2010 har Det globale fondet bevilget USD 21,7 mrd. til prosjekter i 150 land. USD 13 mrd. var utbetalt ved utgangen av 2010.

Ved utgangen av 2010 hadde 3 millioner mennesker fått behandling mot hiv, 7,7 millioner var blitt diagnostisert og behandlet mot tuberkulose, og 160 millioner malarianett hadde blitt distribuert.

Fondet kan også vise til gode resultat på forebyggingsområdet, blant annet har 105 millioner mennesker fått mulighet til å hivtste seg, 1 million kvinner har fått tilgang på tjenester som forebygger hivsmitte fra mor til barn og 2,7 milliarder kondomer er utdelt.

Innsatsen for tusenårsmål 6 bidrar også til måloppnåelse for mødre og barnehelse. Dette er spesielt tilfelle i sørlige Afrika der hiv, tuberkulose og malaria er årsak til opp mot en tredjedel av dødsfallene blant kvinner i reproduktiv alder (upublisert fra WHO), og hvor malaria alene er ansvarlig for 8 pst. av dødsfallene blant barn. Av Det globale fondets midler går rundt halvparten til aktiviteter som støtter kvinner og barn og dermed bidrar til å oppnå tusenårsmål 4 og 5.

Det globale fondet har bidratt til at en rekke utviklingsland har fått styrket sine lokale helse-system og slik bidratt til å øke landenes muligheter til å forebygge og behandle hiv og aids, malaria og tuberkulose. Over USD 1,8 mrd. er bevilget til dette. Pengene er i hovedsak rettet mot flaskehalsen i helsesystemer, slik som manglende infrastruktur, utstyr, helsepersonell og opplæring. Forbedring på disse områdene legger til rette for at tiltak rettet mot de tre sykdommene blir mer effektive. Ved utgangen av 2009 var 55 pst. av landene som har fått støtte i kategorien lavinntektsland. 56 pst. av godkjente programmer er i Afrika sør for Sahara.

Totalt har Det globale fondet bidratt til å redde rundt 6,5 millioner mennesker fra å dø av aids, malaria og tuberkulose.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 450 mill. kroner.

Det vises også til forslag til romertallsfullmakt om tilsagn på inntil 1350 mill. kroner i støtte til fondet (GFATM) over en treårsperiode (2011-2013).

Programkategori 03.30 Multilateral bistand

Utgifter under programkategori 03.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
170	FN-organisasjoner mv.	4 156 018	4 314 620	4 348 000	0,8
171	Multilaterale finansinstitusjoner	1 948 903	1 971 000	1 981 000	0,5
172	Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak	270 003	240 000	265 000	10,4
	Sum kategori 03.30	6 374 924	6 525 620	6 594 000	1,0

Programkategori 03.30 omfatter multilateral bistand til det langsiktige utviklingsarbeidet til FN, og utviklingsbankene, generelle bidrag og øremerkede tilleggsmidler til spesielt prioriterte temaer, samt gjeldslettetiltak.

FN-systemet og de multilaterale finansinstitusjonene er viktige kanaler for norsk utviklings-samarbeid. Det multilaterale system tillegges også stor vekt i regjeringens samlede utenrikspolitikk (jf. Soria Moria II og St.meld. nr. 15 (2008-2009) *Interesser, ansvar og muligheter*). Bakgrunnen for dette er en vurdering av at de multilaterale organisasjonene har en betydning som går langt ut over ressuroverføringer. De har sentrale roller både globalt og på landnivå som aktører i den utviklingspolitiske debatten og i utforming av utviklingspolitiske prinsipper, i fastsetting av globale normer, konvensjoner og handlingsplaner, og ved omfattende rådgivning og faglig bistand. FN har større mulighet enn andre aktører til å påvirke nasjonale planer, lovgivning og styresett. Verdensbankens fond for de fattigste landene (IDA) er den største og viktigste finansieringskilde for utviklingsland og ved at den er bindende over tre år er den forutsigbar. Både finansinstitusjonene og FN-organisasjonene er i mange utviklingsland også viktige bidragsytere for å styrke offentlige institusjoner og deres muligheter til å levere tjenester til egen befolkning.

En viktig effekt av de norske bidragene til multilateralt arbeid at vi gjennom styrebehandling kan påvirke bruken av de samlede midler som organisasjonene disponerer. I visse sammenhenger kan

norske bidrag også fungere som en katalysator for å mobilisere nye penger inn i utviklingsarbeidet.

St.meld. nr. 13 (2008-2009) *Klima, konflikt og kapital* slår fast at på områder som helse og utdanning vil bistanden i hovedsak søkes kanalisert gjennom de multilaterale organisasjonene, og opprettholdes på minst samme nivå som i 2008.

Multilaterale organisasjoner som mottar norsk støtte er gjenstand for omfattende vurderinger. På norsk side har i alt 28 FN-organisasjoner, multilaterale finansinstitusjoner og globale fond blitt vurdert i 2011, basert på et felles sett av kriterier. Vurderingene av de enkelte organisasjonene gjøres offentlig tilgjengelig gjennom de såkalte «profilarkene» på www.regjeringen.no. 2011-gjennomgangen viser bl.a. at det jevnt over har vært en positiv utvikling i evnen til å rapportere om resultater de senere år, selv om det fortsatt er et stort forbedringspotensiale. Regjeringen vil høsten 2011 presentere nye versjoner av profilarkene for FN-organisasjoner, multilaterale finansinstitusjoner og globale fond. I tråd med Stortingets forventninger i Innst. 84 S (2010-2011), har det vært lagt vekt på å høyne kvaliteten på profilarkene ved å legge klarere kriterier til grunn for vurderingene. Det vil være referanser til profilarkene under de aktuelle budsjettpostene.

Norge deltar i Multilateral Organisations Performance Assessment Network (MOPAN) som omfatter 16 land. Det nye felles verktøyet (MOPAN Common Approach), som ble tatt i bruk i 2009, er en partnervurdering som har til hensikt å vurdere organisasjonenes egnethet til å bidra til

resultater på landnivå. Det har fire hovedstolper: strategisk ledelse, operasjonell tilnærming, samarbeidsformer og institusjonell læring. Gjennomgangene består av spørreundersøkelser blant ansatte i MOPAN-landenes hovedsteder og ambassader i ca. 10 land samt et utvalg av organisasjonenes samarbeidspartnere i de samme landene. Fra 2010 har også dokumentgjennomgang inngått som en sentral komponent i det nye verktøyet. Ambisjonen er at 4-6 organisasjoner skal gjennomgås hvert år. I 2010 ble WHO, UNFPA, IFAD og Asiabanken gjennomgått, jf. omtale under relevante budsjettposter. Fra 2011 er også humanitære organisasjoner omfattet av MOPAN-gjennomgangene. FAO, UNHCR, UNEP, UNWRA og Den interamerikanske utviklingsbanken gjennomgås i 2011.

FN og utviklingsbankene forventes å ha gode forebyggende tiltak, kontrollrutiner og reaksjoner som tilfredsstillende kravet om nulltoleranse for økonomiske misligheter. Overordnede retningslinjer vedtas av organisasjonenes styrende organer og organisasjonene rapporterer regelmessig tilbake til styrene om oppfølgingen av retningslinjene. Disse spørsmålene er høyt prioritert på norsk side. Dersom økonomiforvaltning, kontroll og oppfølging ikke er tilfredsstillende, arbeider Norge for forbedringstiltak i egnede fora, hovedsakelig i styrende organer. For øremerkede bidrag er det en forutsetning at ansvaret for kontroll med forvaltningen av midler og for at nødvendige oppfølgingsrutiner er på plass, omtales i avtaler.

FN står overfor store utfordringer. Det skyldes den stadig økende fragmenteringen av multilaterale finansieringsmekanismer og bistandskanaler, fordelt på ulike typer fond, programmer, særorganisasjoner, kommisjoner, etc. Det er svært mange multilaterale organisasjoner tilknyttet FN-systemet, med overlappende mandater, kompliserte finansieringsmekanismer, uklare styringsstrukturer, administrative systemer som ikke er kompatible eller samordnet, og ulike og motstridende krav til rapportering.

Ansvaret for problemene ligger i stor grad hos FNs medlemsland. Diskusjoner og beslutninger om mer effektivitet i utviklingssamarbeidet har ikke vært til hinder for økt fragmentering de siste årene, i hovedsak som resultat av giverlandenes ad-hoc tilnærming og ønske om å vise handlekraft ved å etablere «noe nytt». Dette dupliserer ofte arbeid og mandater andre steder i FN-systemet. Samtidig som giverlandene etablerer stadig nye mekanismer og overbelaster FN-systemet med ikke-koordinerte rapporteringskrav, etterlyser de

reform, koherens og effektivitet fra FNs side. Det gir grunn til bekymring at kjernebidragenes andel av organisasjonenes totale budsjett generelt viser en nedadgående tendens, særlig etter finanskrisen. Kombinasjonen av økt fragmentering og manglende reformer truer med å gjøre FN-systemet mindre relevant og effektivt. De siste årene har man imidlertid kommet et stykke i riktig retning med reformer som klynge-tilnærming på det humanitære området og «ett FN» på landnivå, men det gjenstår fortsatt store utfordringer. Den samlede finansieringen av FNs utviklingsaktiviteter og humanitære innsats har likevel aldri vært høyere enn dagens nivå på USD 22 mrd. Verdens totale ODA var USD 129 mrd i 2010.

De nordiske land samarbeidet om viktige FN-reformpakker i 1991 og 1996 som hadde stor betydning for arbeidet med å styrke samarbeidsfunksjoner i FN sentralt, effektivisering av styrearbeidet i FNs fond og programmer, og innføringen av et felles rammeverk for FNs arbeid på landnivå. Arbeidet er senere blitt fulgt opp, ikke minst gjennom høynivåpanelet om FN-reform i 2006 som statsminister Stoltenberg var med på å lede, med innsats for å skape et bedre, mer helhetlig og integrert FN på landnivå, for bedre styring og politikkutvikling på sentralt nivå, og for å sikre større, stabile og mer forutsigbare ressurser til FNs utviklingsarbeid. Norge har bl.a. gått i bresjen ved å argumentere for å sikre FN-systemet mer kjernebidragressurser, dvs ikke-øremerkete og forutsigbare midler til å gjennomføre organisasjonenes langsiktige (strategiske) planer, herunder gjennom Stoltenberg-panelets anbefalinger. Dette er føringer som også er lagt til grunn for norsk styremedlemskap i Verdens helseorganisasjon for perioden 2010-2013, jf. omtale under kap. 116, post 70.

Finanskrisen har satt en stopper for veksten i FNs operasjonelle budsjetter. Eksempelvis gikk UNICEFs inntekter ned med fire pst. i 2009 og ytterligere reduksjoner forventes i 2010. WFPs inntekter falt 16 pst. i 2009 sammenlignet med 2008 da bidragene var rekordhøye. Kjernebidraget til UNDP gikk ned med åtte pst. i 2009 og forventes å bli ytterligere redusert i 2010 mens det i 2009 bare var en mindre reduksjon i øremerkede midler. Den skjeve byrdefordelingen i finansiering av FN-bistand som man har sett siden 1970-årene er blitt enda tydeligere. De ti viktigste giverne til FNs utviklingsaktiviteter sto i 2008 for 79 pst av den totale finansieringen.

I 2008 utgjorde samlet bistandsvolum på USD 121,5 mrd., men finanskrisen satt en stopper for videre vekst i 2009. Siden flere givere har satt sine mål i prosent av egne budsjetter, så gav dette en

nedgang i bistand. Det har vært en økning igjen fra 2009 til 2010, og en nådde en rekord med USD 128,7 mrd. i total bistand i 2010. Om lag en tredjedel av verdens bistand blir kanalisert gjennom to hundre multilaterale organisasjoner. Over de siste 20-årene har det vært en økning i multilateral bistand fra USD 23 mrd. i 1989 til USD 35 mrd. i 2008. Støtten via FN har imidlertid ikke økt i samme grad i de senere årene og flere av de viktigste FN-organisasjonene har lavere budsjetter i 2010 enn i 2008, om enn høyere enn i 2009. Den skjeve byrdefordelingen i finansiering av FN-bistand har fortsatt og trolig blitt styrket av finanskrisen. Norge er en av de største giverne av ikke-øremerkede bidrag til FN.

Alle utviklingsbankene har i de senere år satt i gang en rekke reformer for å gjøre bankene mer effektive, resultatorienterte og desentraliserte. Dette er noe Norge har støttet aktivt både gjennom styrearbeidet og under fondsforhandlinger. For regionalbankenes vedkommende legges det opp til større konsentrasjon om færre innsatsområder for å utnytte bankenes komparative fortrinn. Bankene satser særlig på infrastruktur (transport,

energi, vann), godt styresett (offentlig finansforvaltning), privat sektor og regional integrering. Dette er områder hvor medlemslandene etterspør finansiering og hvor en kan få til en viss arbeidsdeling med andre givere i tråd med Pariserklæringen. Alle bankene har også økt sin satsing i sårbare stater. Miljø/klima og kvinner/likestilling behandles som tverrgående temaer og selv om bankene har gode intensjoner og planer på likestillingsområdet, er det fortsatt utfordringer når det gjelder bl.a. å kunne følge opp med god nok statistikk og dokumentere resultater på landnivå.

Norge har videreført arbeidet for å redusere ulovlig kapitalflyt fra utviklingsland, etter at den internasjonale arbeidsgruppen Norge ledet la frem sin rapport i 2008. En ny arbeidsgruppe, ledet av frivillige organisasjoner som er eksperter på området, søker å påvirke G20-prosessen og andre relevante prosesser med sikte på at et reformert, globalt finanssystem i størst mulig grad skal sikre åpenhet om grensekryssende transaksjoner og reelt eierskap i selskaper. Dette er tiltak som vil begrense korrupsjon, skatteunndragelse, hvitvasking og organisert kriminalitet.

Kap. 170 FN-organisasjoner mv.

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	860 000	855 000	830 000
71	FNs befolkningsfond (UNFPA)	332 000	347 000	372 000
72	FNs barnefond (UNICEF)	450 000	1 020 000	1 070 000
73	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	145 000	145 000	145 000
74	FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR)	240 000	290 000	290 000
75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	150 000	150 000	150 000
76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., <i>kan overføres</i>	1 463 249	864 200	758 400
77	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	160 000	165 000	165 000
78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	191 357	291 420	305 600
79	Ekspert, juniorekspert og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i>	66 412	67 000	67 000
81	Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, <i>kan overføres</i>	98 000	120 000	120 000
82	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>			75 000
	Sum kap. 0170	4 156 018	4 314 620	4 348 000

FN er den eneste mellomstatlige organisasjonen med globalt mandat og oppslutning og et bredt, flerfaglig ansvarsområde. Dette gir organisasjonen en unik posisjon som arena for behandling av viktige spørsmål.

Det er tre sentrale begrunnelser for hva regjeringen ønsker å oppnå ved sin støtte til FN:

- Vi trenger en global organisasjon for å løse felles problemer. Stadig flere av utfordringene vi står overfor er av global karakter. Disse kan bare løses innenfor globale rammer.
- Alle land, inkludert små land utenfor de store blokkene, har fordeler av et forutsigbart, regelstyrt system for samkvem og løsning av interessekonflikter mellom land.
- Norge kan oppnå sterkere internasjonal innflytelse gjennom multilaterale fora enn kun gjennom bilateralt eller regionalt samarbeid. En viktig målsetting med norsk finansiell støtte er å påvirke og utvikle både FN-organisasjonenes og andre internasjonale aktørers politikk og virksomhet i samsvar med norske utviklingspolitiske prioriteringer.

Norge legger vekt på å styrke FN-systemet som utviklingsaktør. Et sterkt FN-system er avgjørende for å oppnå tusenårsmålene og være pådriver for framtidsrettede globale utviklingsmål utover 2015, fremme menneskerettigheter og gjennomføre Pariserklæringen og Accra Agenda for Action om bistandseffektivitet. Koordinering av internasjonale bistandsressurser globalt og på landnivå gjennom FN skal gi storskalafordeler, lavere transaksjonskostnader og bedre effektivitet. Derfor er det av avgjørende betydning at FN-organisasjonene samlet og hver for seg er effektive og kompetente organisasjoner som ivaretar sitt kjerne mandat og bidrar til koordinert innsats. Her er det store ulikheter mellom organisasjonene, så vel som variasjoner i hvordan hver organisasjon fungerer i det enkelte land.

Norske midler blir kanalisert via FN-systemet hovedsakelig på seks ulike måter:

- Pliktige bidrag («medlemsavgift» etter FNs bidragsskala).
- Frivillige kjernebidrag (ofte over egne budsjettposter i statsbudsjettet).
- Bidrag til toårige programsamarbeidsavtaler med de viktigste fond/programmer og særorganisasjoner.
- Bidrag til særlige prosjekter og tiltak, herunder humanitær innsats (størrelsen i bidragene til den enkelte organisasjon varierer mye fra år til år).

- Bidrag via bilaterale landprogrammer etter beslutninger på de ulike ambassadene (varierer også fra år til år, men utgjør en betydelig andel av midlene til f.eks. UNDP og Unicef).
- Bidrag til flergiverfond som, typisk i FN-systemet, administreres av UNDP på vegne av alle deltakende organisasjoner.

Det er bare for de tre første kategoriene at støttebeløpet fastsettes i forkant i hvert års statsbudsjett på en helhetlig måte. Likevel viser statistikken for det enkelte år at norsk støtte gjennom FN i stor grad er konsentrert om de største fond, programmer og særorganisasjoner. I 2010 fikk de åtte største avtalepartnere (fire utviklingsinstitusjoner og fire humanitære) vel 75 pst. av midlene som kanaliseres til FN-systemet. UNDP og Unicef alene fikk 48 pst.

Omleggingen i denne retning skyldes bl.a. behov på norsk side for å forenkle forvaltningen gjennom å begrense antallet enkeltavtaler og mottakere av norske midler samt flere års forsøk på å motvirke for stor spredning mht. antall organisasjoner som mottar norsk støtte. De fleste FN-institusjoner mottar derfor lite norske bistandsmidler, om noe. Norge er imidlertid en stor giver i enkelte organisasjoner som man mener har en spesielt viktig funksjon å fylle. Dette gjelder bl.a. UN Women, UN-REDD, UNEP og UN-Habitat.

Norge er opptatt av FN-reform. Styrking av FNs evne til å levere resultater er viktig for å oppfylle tusenårsmålene og andre sentrale målsettinger i norsk utviklingspolitikk. Målet er at FN på landnivå skal «levere sammen som én», med effektiv og samordnet ledelse, planlegging, budsjett disponering og koordinering av aktiviteter. Utgangspunktet er anbefalingene fra høynivåpanelet for systemkoherens, ledet av statsminister Stoltenberg sammen med statsministrene i Mosambik og Pakistan.

Landvise evalueringer av pilotlandene viser at disse har fått mer eierskap til FNs aktiviteter og at samarbeidet er besparende for myndighetene. En uavhengig evaluering av «levere sammen som én» vil bli lagt fram i løpet av 2011. Et felles landprogram for UNDP, UNFPA, Unicef og WFP, det første i sitt slag, ble i 2011 godkjent av de respektive styrende organer. Felles programmer for flere andre land er under utarbeidelse. I tillegg til de åtte landene som er piloter for FN-reform, har nærmer 20 andre land (såkalte selvstartere) erklært at de ønsker samme tilnærming fra FNs side. Reform på landnivå krever også koordinering på hovedkvarternivå gjennom FNs utviklingsgruppe. For å institusjonalisere hva man har

oppnådd på landnivå og føre reformprosessen videre er det nødvendig med ytterligere reformer på hovedkvarternivå, særlig når det gjelder finansiering og styrking av rollen til FNs stedlige koordinator. Det gjenstår også fortsatt en del utfordringer når det gjelder å harmonisere de ulike organisasjonenes administrative prosedyrer og rutiner. For omtale av norsk støtte, se kap. 170, post 76.

En ny rammeresolusjon om FNs operasjonelle virksomhet vil bli fremforhandlet i 2012. Denne vil definere rammene for FNs virksomhet fremover og er derfor også viktig for videreføring av FN-reform.

Til tross for klare svakheter, er FNs tilstedeværelse og kapasitet også på utviklingsområdet et fundament og en viktig plattform for andre og mer profilerte innsatser. For eksempel er norsk satsing på helsetiltak i stor grad basert på den globale, regionale og lokale gjennomføringskapasiteten som FN har, i første rekke ved WHO, Unicef og UNFPA.

Norge er blant de bidragsytere som legger vekt på å yte betydelige kjernebidrag. I 2009 var Norge tredje største giver av kjernestøtte og syvende største giver totalt til FNs operasjonelle aktiviteter. En stor andel kjernebidrag er en forutsetning for at organisasjonene kan drives planmessig og effektivt og gir også bedre mulighet til å svare rask på nye utfordringer. Størrelsen på de norske kjernebidragene har generelt vært uforandret i flere år. Det er i dag et gap mellom det som forventes av FN-apparatet og de ressursene som stilles til disposisjon for å nå målene. For å bidra til mer forutsigbarhet og gi FN større mulighet til langsiktig planlegging gis flerårige indikative tilsagn til sentrale FN-organisasjoner knyttet opp til deres strategiske plan. I disse tilsagnene tydeliggjør Norge forventinger til organisasjonen på en rekke områder, blant annet FN-reform, resultatbasert styring og rapportering samt likestilling og en rettighetsbasert tilnærming. Slike temaer, sammen med spørsmål knyttet til budsjett og interne evaluering- og kontrollmekanismer, inngår også i det regulære styrearbeidet. For UNDP, Unicef og UNFPA har det vært gitt flerårige indikative tilsagn for perioden 2008-2011. Organisasjonenes strategiske planer har blitt forlenget til 2013 som følge av vedtak i generalforsamlingen om harmonisering av FN-organisasjonenes planperioder, og regjeringen vil derfor forlenge de flerårige indikative tilsagnene tilsvarende, noe som også er i tråd med Stortingets understreking av at organisasjonene har forutsigbarhet i sitt arbeid, jf. Innst. 84 S (2010-2011). Det vurderes også å gi slike tilsagn også til andre organisasjoner.

Norge praktiserer nå også i stor grad myk øremerking – ofte bare tematisk basert. Denne endringen har skjedd ved en bevisst dreining av Norges bidragspolitikk gjennom mange år for å motvirke en bilateralt fundert finansiering av FNs operasjonelle virksomhet.

Etter aktiv norsk medvirkning fattet styrene for UNDP, UNFPA og Unicef i 2010 likelydende vedtak som innebærer at disse organisasjonene skal arbeide sammen for å innføre harmoniserte budsjetter fra 2014, samme år som organisasjonene vil få nye strategiske planer. Det er forventet at denne reformen, som vil innebære at nåværende separate budsjetter for administrasjon og programvirksomhet slås sammen i ett budsjett, vil lette styrets innsyn i hvordan tilgjengelige midler fordeles. Intensjonen har også vært å styrke budsjettet som virkemiddel for å oppnå resultater. På grunn av våre omfattende kjernebidrag, har Norge samtidig vært en pådriver for å få bedre innsikt i hvorvidt fordelingen av administrative kostnader mellom kjernebudsjettet og tiltak finansiert gjennom øremerkede midler er rimelig.

Norge er underrepresentert i FN-systemet, noe som fra norsk side følges opp i ulike bilaterale sammenhenger.

Post 70 FNs utviklingsprogram (UNDP)

Denne posten omfatter det norske kjernebidraget til UNDP og fra 2011 også tilleggsmidler til organisasjonens tematiske fond og aktiviteter.

FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM) inngår f.o.m. 2012 i ny post 82 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling.

Situasjonsbeskrivelse

UNDP er det største av FNs fond og programmer med et utviklingsmandat og har virksomhet i 166 land. UNDP en viktig aktør i diskusjonene som definerer den internasjonale utviklingspolitiske agendaen. UNDPs administrator, som er tredje øverste leder i FN, er også leder for FNs utviklingsgruppe (UNDG) som samler alle FN-organisasjonenes ledere. UNDP har et viktig ansvar for koordinering av FN-systemets utviklingsaktiviteter på landnivå.

UNDPs budsjett er hovedsakelig rettet mot mandatområdene fattigdomsreduksjon, godt styresett og kriseforebygging og tidlig gjenoppbygging. Budsjett for miljø og bærekraftig utvikling er vesentlig mindre, men har økt de siste to år. Det har de siste år også vært en dreining fra styresett til mandatområdet kriseforebygging og tidlig

gjenoppbygging. Landprogrammet for Afghanistan er UNDPs klart største.

UNDP er ansvarlig for utgivelsen av den uavhengige rapporten om menneskelig utvikling (Human Development Report). Anbefalinger og funn fra de globale, regionale og nasjonale rapportene blir brukt i politiske utviklingsstrategier verden over. Lansering av den særskilte utgaven for den arabiske region i 2009 ble gjenstand for stor oppmerksomhet og diskusjon og rapporten har spilt en viktig rolle ved tidlig å sette på dagsorden de utfordringene regionen i dag står overfor.

Medlemslandene har gitt UNDP et meget bredt mandat. Det er derfor en utfordring å operasjonalisere mandatet slik at virksomheten kan konsentreres om de delene av mandatet hvor UNDP har en unik rolle. Resultatrammeverket som støtter opp om UNDPs gjeldende strategiske plan legger i liten grad til rette for resultatorientert styring og systematisk resultatrapportering, blant annet fordi saken i sin tid ble sterkt politisert i styret. Resultatrapporteringen til styret har likevel blitt noe bedre de senere år, men UNDP har fortsatt utfordringer blant annet med å rapportere på fremdrift i forhold til oppsatte mål og på resultater for organisasjonen som helhet. Som en oppfølging av midtveisgjennomgangen av strategisk plan i 2011 har derfor styret bedt UNDP om å utarbeide en plan i konsultasjon med styret for arbeidet fram mot ny strategisk plan i 2014 som sikrer forbedringer som er tilstrekkelig for å styrke resultatorientert styring og bedre organisasjonens effektivitet og rapportering om resultater.

Styrene for UNDP/UNFPA og Unicef fattet i 2009 likelydende vedtak som innebærer at disse organisasjonene skal innføre harmoniserte, men organisasjonsspesifikke budsjetter som skal baseres på resultatrammeverkene i organisasjonenes strategiske planer. Bedringer i resultatrammeverket er derfor en forutsetning for at budsjettreformen kan bli en suksess. Budsjettreformen skal bidra til å styrke budsjettet som virkemiddel til å nå prioriterte mål og bedre innsynet i hvordan midler planlegges og faktisk blir brukt.

UNDP ansees i stor grad som en viktig samarbeidspartner for myndighetene og bidrar til å fremme nasjonalt eierskap ved å støtte opp om mottakerlandenes prioriteringer. UNDP samarbeider i stor grad med myndigheter og andre nasjonale partnere i gjennomføringen av programmer og prosjekter. I en rapport fra MOPAN (et nettverk som vurderer multilaterale organisasjoner og hvor Norge deltar sammen med 15 andre givere) påpekes det imidlertid begrenset bruk av nasjonale systemer og tidkrevende prosedyrer som

svakheter i måten arbeidet blir drevet. UNDPs kapasitetsbyggingsarbeid ble evaluert i 2010, og rapporten viser at dette arbeidet er relevant og effektivt samtidig som det pekes på svak langtidspanlegging, noe som svekker muligheten for å sikre at arbeidet gir vedvarende resultater. Evalueringen erkjenner at UNDPs landvise innsatser i stor grad har bidratt til utvikling av nasjonale utviklingsstrategier. Den støtten som er gitt på landnivå vurderes isolert sett som relevant, og effektiv, men samtidig for prosjektspesifikk. Evalueringen er grunnleggende kritisk i forhold til UNDPs manglende bidrag til langsiktig og nasjonalt forankret kapasitetsutvikling.

Det har vært en fremgang i UNDPs arbeid med integrering av kvinner og likestilling, men UNDPs egne evalueringer viser at det fortsatt er store svakheter. Et nytt redskap («likestillingsmarkør») er tatt i bruk for å styrke videre integrering av kvinner og likestilling i UNDPs arbeid og for å bedre rapporteringen. MOPAN-undersøkelsen fra 2010 gir imidlertid UNDP relativt godt skussmål for kvinner og likestillingsarbeidet, for sin menneskerettighetstilnærming og for integrering av miljøhensyn.

UNDP kommer lett i et dilemma når organisasjonen skal kombinere fremme av internasjonalt anerkjente normer med et nært samarbeid med myndighetene. Dette gjelder spesielt innen mandatområdet demokratisk styresett, inkludert menneskerettigheter og anti-korrupsjon.

UNDPs evalueringskontor har i lengre tid vært blant de sterkeste innenfor FN-systemet. En gjennomgang av UNDPs evalueringspolitikk i 2010 påpekte svakheter blant annet i evalueringer som gjennomføres av landkontorene og i UNDPs oppfølging av evalueringsanbefalingene. Forbedringer er sikret gjennom den reviderte evalueringspolitikken som styret vedtok i januar 2011. Det vil være en ny gjennomgang i 2013.

Internrevisjonens uavhengighet sikres gjennom rapportering direkte til styret og budsjett som vedtas av styret. Ressursene er imidlertid for små i forhold til oppgavene. UNDP har retningslinjer for forebygging av og oppfølging av korrupsjonsmistanker. Eksternrevisjon foretas av FN-systemets felles revisjonsråd (Board of Auditors). De fleste avdekkede svakheter er knyttet til landkontorene og delvis sen oppfølging av anbefalinger fra internrevisjon og revisjon.

UNDP er en meget viktig partner for norsk FN- og utviklingspolitikk, blant annet på grunn av organisasjonens brede tilstedeværelse på landnivå og koordinerende rolle. UNDP er en hjørnestein for FNs utviklingsarbeid og er organisasjonen

som binder FNs utviklingsarbeid sammen på landnivå. Organisasjonen har en sentral og koordinerende rolle innenfor FN-reform på landnivå («Ett FN»). UNDP har en unik rolle i arbeidet for å fremme demokratiske styresett, inkludert menneskerettigheter og anti-korrupsjon, og innen kriseforebygging og tidlig gjenoppbygging. UNDP er også en sentral partner for Norge innenfor miljø og bærekraftig utvikling, spesielt for den norske miljø- og skogsatsingen, og i arbeidet med humanitær nedrustning og væpnet vold. Organisasjonen har en viktig rolle i den internasjonale diskusjonen med å definere den globale utviklingspolitiske dagsorden.

Norge arbeider for at:

- UNDP må få et klarere strategisk fokus i sin virksomhet, med særlig vekt på områder hvor organisasjonen har en unik rolle og komparative fortrinn: fremme av demokratisk styresett, kriseforebygging og tidlig gjenoppbygging samt koordinering av FN-systemets utviklingsaktiviteter.
- Resultatrapporteringen må bedres og et forbedret resultatrammeverk er en forutsetning for god rapportering.
- UNDP må levere målbare resultater. Dette krever resultatbasert styring så vel som en resultatorientert organisasjonskultur.
- UNDP må kommunisere klarere og tydeligere hva de leverer, hvorfor organisasjonen er viktig og hva som er resultatene av innsatsen.
- UNDP må konsentrere sin innsats i det enkelte land. UNDP må trekke seg ut av aktiviteter der andre FN-organisasjoner eller aktører utenfor FN har bedre forutsetninger for å levere.
- UNDP må gjøre sitt ytterste for å bidra til at FN leverer som ett på landnivå.
- Tilstrekkelige ressurser må avsettes til interne kontrollmekanismer, i takt med at organisasjonen forventes å engasjere seg i stigende grad i sårbare stater og land rammet av konflikt.

Med norsk kjernestøtte til UNDP på 770 mill. kroner var Norge andre største bidragsyter av kjernebidrag i 2010. Nåværende flerårige indikative tilsagn gjelder til og med 2011. Det legges opp til en forlengelse av dette tilsagnet til 2013 som er siste år av den nåværende strategiske planen. Kjerneressursene er av stor betydning for å sikre forutsigbarhet og effektivitet i programvirksomheten og for å gi organisasjonen fleksibilitet til å komme raskt på banen når nye og utfordrende situasjoner oppstår. Det er en stor utfordring for UNDP at kjernebidragene utgjør en liten andel av organisasjonens samlede ressurser, i underkant av 20 pst.

Mål

UNDP har et meget bredt mandat og i henhold til strategisk plan 2008-2013 er UNDPs hovedfokus:

- fattigdomsreduksjon med særlig vekt på oppfølging av tusenårsmålene
- styrking av demokratisk styresett
- kriseforebygging og gjenoppbygging
- miljø og bærekraftig utvikling

Likestilling og menneskerettigheter er tverrgående tema.

Målet med Norges programsamarbeid med UNDP for 2010-2011 er støtte til godt styresett, kriseforebygging og tidlig gjenoppbygging samt støtte til organisasjonens mål innen miljø og bærekraftig utvikling. Avtalen supplerer kjernebidraget ved å vektlegge områder hvor Norge mener UNDP har komparative fortrinn.

Rapport 2010

Norges bidrag til UNDP i 2010 utgjorde 770 mill. kroner i kjernebidrag og 125 mill. kroner i øremerkede bidrag som en del av den to-årige programsamarbeidsavtalen med UNDP for 2010-2011.

UNDP rapporterer bare i begrenset grad om hva organisasjonen som helhet har oppnådd. Resultater er i først og fremst dokumentert på landnivå, og eksempler er gitt nedenfor.

Innen *programområdet fattigdomsreduksjon* har UNDP bidratt til utviklingen av en rekke tusenårsmålsbaserte nasjonale planer for fattigdomsreduksjon. I Syria har UNDPs arbeid vært avgjørende for å synliggjøre utviklingsutfordringene som en hovedsak i landets fem-års plan med fokus blant annet på menneskelig utvikling og spesielt fattigdomsreduksjon. Her har også UNDPs arbeid vært med å sikre kvinner arverettigheter og gjennom dette bidratt til kvinners tilgang til mikrokreditt. UNDP har utarbeidet en plan for å styrke innsatsen for tusenårsmålene på landnivå. I Malawi har dette resultert i en nasjonal prioritering av matsikkerhet og en økning i maisproduksjon som har kommet over 1,7 millioner bønder til gode. UNDPs arbeid med integrering av AIDs respons i planer og strategier har i India resultert i at 27 000 kvinner har fått enkepensjon.

Som en stor og viktig del av UNDPs arbeid innen *programområdet styrking av demokratisk styresett* har UNDP i 2010 støttet valgprosesser i 60 land. Høsten 2010 sørget UNDP for at valget i Afghanistan kunne gjennomføres og satte opp 5 947 valgstasjoner i samarbeid med myndighetene. For

å tilrettelegge for demokratisk valg i Sør-Sudan, ga UNDP opplæring av 100 dommere og over 1 000 politifolk i Sudans valglov og prosedyrer for gjennomføring av folkeavstemning. UNDP var ansvarlig for å ordne velgerregistrering, stemmesedler og valgurner.

UNDP har også bidratt til å fremme demokratisk dialog. I Bolivia har UNDPs arbeid bidratt til at den politiske polariseringen har blitt redusert gjennom et initiativ for en felles agenda for konstitusjonell reform. I Irak og Makedonia har UNDP bidratt til lovendringer som gjør det mulig for sivilt samfunn å delta i nasjonale planleggingsprosesser. I Kina har UNDP vært en viktig dialogpartner for myndighetene for å skape muligheter for direkte dialog mellom sivile samfunnsorganisasjoner og mellom myndighetene og organisasjonene.

Over 700 000 mennesker i Makedonia har fått bedre tilgang til grunnleggende tjenester gjennom UNDPs arbeid med å bedre samarbeidet mellom ulike myndighetsorganer. I Bangladesh har UNDP bidratt til at over 5 millioner statlige utbetalinger, som kommer millioner av fattige til gode, er blitt betalt gjennom mobiltelefoner og dermed bidratt til bedre effektivitet samt minsket risiko for korrupsjon. Videre har UNDPs arbeid med støtte til gjennomgangsmekanismen for FNs anti-korrupsjonskonvensjon vært spesielt viktig i å styrke nasjonale anti-korrupsjonsinstitusjoner, spesielt i Jordan og Irak der f.eks. Jordan nå fungerer som et eksempel for andre land i regionen.

Innen *programområdet kriseforebygging og tidlig gjenoppbygging* har UNDP sammen med WFP på Haiti engasjert 240 000 mennesker, hvorav 40 prosent kvinner, i inntektsgivende arbeid. I tillegg til at UNDP på denne måten har bidratt til å få i gang den lokale økonomien, noe over 1,2 millioner mennesker har hatt glede av, har blant annet også 85 000 kubikkmeter materiale fra ødelagte bygninger blitt fjernet. I Kenya, Togo og Salomon øyene, hvor det ved de siste valgene var mye uro, har valg i 2010 blitt gjennomført på fredelig med støtte fra UNDP.

Innen *programområdet miljø- og bærekraftig utvikling* har UNDP i 2010 bidratt til etablering av 112 nye områder på totalt på 8,6 millioner hektar har blitt definert som bevaringsverdige. UNDP har bidratt til deponering av 1 295 tonn og sikring av 220 tonn farlig materiale samt bidratt til utvikling av klima tilpasning i 29 land.

HKH Kronprins Haakon fortsetter som goodwill-ambassadør for UNDP frem til og med 2013. Målet for engasjementet er fremme av tusenårs-målene og UNDPs arbeid med fattigdomsreduksjon. De årlige landbesøkene har vært hovedfokus

i arbeidet samt deltakelse på FN-relaterte arrangement og møter. Norsk multilateralt engasjement og bilateralt samarbeid synliggjøres også gjennom dette engasjementet.

FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF)

Situasjonsbeskrivelse

FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF) er et underliggende fond av UNDP og arbeider på områdene mikrofinans og lokale utviklingsprogram. Det legges særlig vekt på de fattigste gruppene i utviklingsland, spesielt i Afrika, der 63 pst. av UNCDFs virksomhet foregår.

Mål

UNCDF har som mål å utvikle pilotprosjekter innen mikrofinans og lokal kapasitetsbygging innen godt styresett for både kvinner og menn.

Rapport 2010

UNCDF hadde i 2010 programmer for lokal kapasitetsbygging i 30 av de 48 minst utviklede landene. 19 av programmene var i Afrika. UNCDF har utviklet et omfattende system for måling av resultater, som viser høy grad av måloppnåelse (92 pst. av de planlagte resultatene innen programmer for lokal kapasitetsbygging med liknende høy prosentandel innen mikrofinans). Systemet måler imidlertid liten grad de bredere samfunnsmessige virkningene. UNCDF har hjulpet flere land med utarbeidelse av nasjonale program for desentralisering og lokal utvikling, inkludert land i post-konflikt, bl.a. på områdene fornybar energi og klimatilpasning. Dette er i tråd med UNDP og UNCDFs vekt på støtte til lokalt styresett som en nøkkel til gjenoppbygging og som en viktig del av demokratiseringsprosesser som mange av disse landene gjennomgår. Det er stor etterspørsel etter programmer innen desentralisering og investering i lokal utvikling, inkludert faglig bistand, i alle regioner der UNDP har programmer. UNCDF har fortsatt å utvide pilotprosjekter innen mikrofinans til flere av de minst utviklede landene i 2010 i tråd med langtidspanen og dekket totalt 24 land. UNCDF har bidratt til betydelige resultater på områder som mikrofinans og lokalt styresett. I følge UNCDF er det et stadig sterkere strategisk partnerskap med UNDP. UNCDF hadde en bidragsøkning på 1,7 pst. fra USD 41,5 mill. i 2009 til USD 42,2 mill. i 2010. Organisasjonen har blant annet fått støtte fra private partnere som Bill and Melinda Gates Founda-

tion. Norge bidro med 15 mill. kroner til UNCDF over denne budsjettposten i 2010.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 830 mill kroner, herav 770 mill. kroner i kjernebidrag til UNDP, 45 mill. kroner i tilleggsmidler til UNDP og 15 mill. kroner i kjernestøtte til UNCDF

Post 71 FNs befolkningsfond (UNFPA)

Denne posten omfatter det norske kjernebidraget til UNFPA og fra 2011 også tilleggsmidler til organisasjonens tematiske fond for mødrehelse.

Situasjonsbeskrivelse

UNFPAs mandat er å bidra til bevisstgjøring og kapasitetsbygging om befolkningsspørsmål og familieplanlegging på en måte som imøtekommer det enkelte lands behov og å utøve en lederrolle innenfor FN-systemet i arbeidet for å fremme befolkningsprogrammer. Etter den internasjonale konferansen om befolkning og utvikling i Kairo i 1994 fikk UNFPA en ledende oppgave i å bistå medlemslandene i oppfølgingen av den vedtatte handlingsplanen. UNFPAs mandat ble dermed konkretisert på en måte som gjør enkeltindividets rettigheter, særlig reproduktive rettigheter, til bærebjelken i organisasjonens arbeid. Det er et særlig fokus på kvinner og ungdom. Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er imidlertid et av de mest politiserte områdene innenfor internasjonalt samarbeid og berører politiske, religiøse og moralske spørsmål. UNFPA har derfor en kultursensitiv tilnærming i sitt arbeid, noe som blant annet innebærer samarbeid med religiøse ledere, råd av eldre og sivilt samfunn. Organisasjonen er utsatt for politisk press rettet mot denne delen av mandatet, særlig arbeidet knyttet til familieplanlegging.

UNFPAs strategiske plan for perioden 2008–2013 er konsentrert om de tre programområdene befolkning og utvikling, reproduktiv helse og rettigheter samt likestilling og styrking av kvinners rettigheter. Det underliggende resultatrammeverket inneholder indikatorer med tilhørende grunnlagsdata. UNFPA har i økende grad lagt vekt på nasjonal kapasitetsutvikling og arbeid gjennom nasjonale partnere for å sikre nasjonalt eierskap og vedvarende utviklingsresultater. Som en oppfølging av midtveisgjennomgangen av strategisk plan, har UNFPA fremmet forslag om ytterligere spissing av strategisk fokus og bedringer i resulta-

trammeverket. Forslaget vil behandles av styret i september 2011. Dette, sammen med innføringen av verktøy og rutiner for rapportering og resultatbasert budsjettering, gjør at UNFPA har et solid grunnlag for resultatbasert planlegging og ytterligere bedringer i resultatrapporteringen.

Styrene for UNDP/UNFPA og Unicef fattet i 2009 likelydende vedtak som innebærer at disse organisasjonene skal innføre harmoniserte, men organisasjonsspesifikke budsjetter som skal baseres på resultatrammeverkene og organisasjonenes strategiske planer. Bedringer i resultatrammeverket er derfor en forutsetning for at budsjettreformen skal bli en suksess. Budsjettreformen skal bidra til å styrke budsjettet som virkemiddel til å nå prioriterte mål og bedre innsynet i hvordan midler planlegges og faktisk blir brukt.

UNFPA spiller en sentral rolle i oppfølgingen av Generalsekretærens globale strategi for kvinners og barns helse innenfor rammen av helsesamarbeidet H4+ (UNFPA, WHO, Unicef, UNAIDS, Verdensbanken). Denne strategien er viktig del av norsk satsning på tusenårs mål 4 om barnedødelighet og 5 om mødrehelse og tilgang på reproduktive helsetjenester.

I forhold til FNs reformagenda oppfordrer Norge UNFPA til å videreføre sin pådriverrolle sentralt, regionalt og på landnivå i tråd med Høy-nivåpanelets rapport om FN-reform. Babatunde Osotimehin (Nigeria) overtok som ny leder av UNFPA i 2011, utnevnt av FNs generalsekretær.

I styrearbeidet er Norge særlig opptatt av å styrke organisasjonens resultatbaserte styring, resultatrapporteringen og kontroll- og evalueringfunksjonen, samt av å støtte opp om UNFPAs rettighetstilnærming og oppfølging av politisk sensitive punkter i handlingsplanen fra befolkningskonferansen i Kairo.

Den norske kjernestøtten på 332 mill. kroner gjør Norge til tredje største giver av kjernebidrag til UNFPA. Nåværende flerårige indikative tilsagn gjelder til og med 2011. Det legges opp til en forlengelse av dette tilsagnet til 2013 som er siste år av den nåværende strategiske planen. Kjerneressursene er av stor betydning for å sikre forutsigbarhet og effektivitet i programvirksomheten, ikke minst i fattige land som har størst utfordringer med å oppfylle forpliktelsene i handlingsplanen fra Kairo-konferansen. UNFPA er den FN-organisasjon som relativt sett mottar mest kjerneressurser (i underkant av 60 pst. av totale ressurser i 2010).

Det vises også til profilark for UNFPA på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

FNs befolkningsfond (UNFPA) har i henhold til strategisk plan tre hovedmål:

- Systematisk bruk av befolkningsanalyser i utformingen av nasjonal politikk
- Universell tilgang til seksuell og reproduktiv helse og forebygging av hiv og aids
- Likestilling og styrking av kvinners rettigheter.

Som en oppfølging av midtveisgjennomgangen av strategisk plan har UNFPA foreslått for styret å spisse strategisk fokus ved å organisere all virksomhet under følgende hovedmål: å: Oppnå universell tilgang til seksuell og reproduktiv helse (inkludert familieplanlegging), fremme reproduktive rettigheter, redusere mødre dødelighet, og bidra til fremgang i handlingsplanen fra Kairokonferansen og tusenårsmål 5.

UNFPAs tematiske mødre helsefond faller inn under det andre hovedmålet og følgende delmål i er definert i strategisk plan:

- Økt tilgang til og bruk av helsetjenester som har til formål å redusere mødre dødelighet og sykkelighet.
- Universell tilgang til seksuell og reproduktiv helse.
- Tilgang til og økt bruk av familieplanlegging
- Tilgang til og økt bruk av tjenester for å forebygge hiv.

Rapport 2010

Årsrapporten bygger på delmål og tilhørende indikatorer som definert i organisasjonens strategiske plan.

Innenfor *programområdet befolkning og utvikling* står målet om systematisk bruk av befolkningsstatistikk og analyse som grunnlag for utviklingsstrategier og planer sentralt. Faglig bistand til folketellinger er en viktig oppgave. UNFPA bidro til at andelen land som har gjennomført «2010-runden» med folketellinger og husholdsundersøkelser steg til 42 pst. i 2010, fra 31 pst. året før. I alt 76 land mottok støtte til gjennomføring av folketellinger og husholdsundersøkelser i 2010, hvorav fire land i humanitære krisesituasjoner (Afghanistan, Den demokratiske republikken Kongo, Irak og Sudan). Ungdom er et viktig fokusområde for UNFPA og andelen av nasjonale utviklingsplaner som omhandler ungdoms behov økte svakt til 59,5 pst. i 2010, fra 58 pst. året før. UNFPA har bidratt til at land med nye utviklingsstrategier som gjør bruk av analyser av sammenheng mellom befolkningsdynamikk og fattigdom

økt til 75,7 pst. i 2010, fra 72,2 pst. i basisåret 2007. Dette er likevel en liten nedgang sammenliknet med 78,8 pst. i 2009.

Et viktig verktøy for befolkningsstatistikk og analyse globalt er UNFPA State of the World Population Report. Rapporten kommer ut årlig og tar for seg ulike temaer innen UNFPAs mandat-område, i 2010 var temaet konflikt. Av UNFPAs kjerneressurser gikk 20,9 pst. (USD 76,6 mill.) til programområdet befolkning og utvikling i 2010.

Gjennom *programområdet seksuell og reproduktiv helse og rettigheter* fremmer UNFPA tusenårsmål 5 om redusert mødre dødelighet og universell tilgang til reproduktiv helse innen 2015. Sentralt er tilgang til familieplanlegging, trygge fødsler og aborter samt motarbeidelse av kjønnslemlestelse og seksualisert vold. UNFPA har bidratt til å øke andelen fødsler under oppsyn av kvalifisert helsepersonell i utviklingsland til 63 pst. i 2010, en økning fra 61 pst. siden basisåret i 2007. Gjennom sitt globale program for reproduktivt helseutstyr og legemidler har UNFPA i 2010 bistått 34 land med å forberede sine nasjonale distribusjonssystemer gjennom kapasitetsutvikling og utvikling av strategier og handlingsplaner. Alle landene som er omfattet av ordningen hadde i 2010 god tilgang til reproduktivt helseutstyr og legemidler. UNFPAs sentrale innkjøpskontor for reproduktiv helseutstyr og legemidler ble som første i sitt slag ISO-sertifisert i 2008 og sertifiseringen ble fornyet i 2010. UNFPA bidro i 2010 blant annet til økt bruk av organisasjonens standardpakke for reproduktiv helse i humanitære situasjoner fra 72,2 pst. i 2009 til 80,3 pst. i 2010. Det har vært liten fremgang når det gjelder økt bruk av prevensjonsmidler, og tilgang til prevensjonsmidler er et viktig innsatsområde. Antall helsefasiliteter i utviklingsland som tilbyr moderne prevensjonsmidler har økt fra 34,6 pst. i 2009 til 36,6 pst. i 2010. UNFPA bidro videre til forebygging av hiv og aids blant kvinner, ungdom og særlige utsatte grupper gjennom ulike opplysningsprogrammer og behandling av hiv-positive gravide. Andelen lærerplaner i videregående utdanning som omhandler seksuell og reproduktiv helse samt hiv-forebygging har økt til 42,9 pst., fra 36,4 pst. året før. Av UNFPAs kjerneressurser gikk 47,5 pst. (USD 174 mill.) til programområdet reproduktiv helse og rettigheter i 2010.

Innenfor *programområdet likestilling* deltar UNFPA i oppfølging av kvinnekonvensjonen og sikkerhetsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. Andelen land som inkluderte reproduktiv helse i sin rapportering om oppfølging av kvinnekonvensjonen økte fra 62,1 pst. i 2007 til 74,1

pst. i 2010, og gruppen land i konflikt og postkonflikt som følger opp Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 rapporteres å ha økt fra 77,7 pst. til 91,5 pst. Det var imidlertid bare en liten økning i gruppen land som inkluderer reproduktive rettigheter i nasjonale menneskerettighetsinstrumenter, fra 66,7 pst. i 2009 til 69,2 pst. i 2010. Andre oppgaver innenfor dette programområdet inkluderer arbeid mot seksualisert vold, herunder opplæring av hel-spearbeidere og politi og etablering av rådgivningstjenester for ofre. Selv om det rapporteres en betydelig økning i tilgangen på slike tjenester i 2010, er det fortsatt et stort gap i forhold til behovet. Av UNFPAs kjerneressurser gikk 11,9 pst. (USD 43,5 mill.) til programområdet likestilling i 2010.

Norges totale bidrag til UNFPA var på 449 mill. kroner i 2010, hvorav ikke-øremerket bidrag til kjernebudsjettet var på 332 mill. kroner. Støtten til UNFPAs mødre helsefond utgjorde 15 mill. kroner.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 372 mill. kroner på posten, hvorav 332 mill. kroner i kjerne støtte og 40 mill. kroner til UNFPAs tematiske fond for mødre helse.

Post 72 FNs barnefond (Unicef)

Denne posten omfatter det norske kjernebidraget til Unicef og tilleggsmidler til organisasjonens tematiske fond og aktiviteter.

Situasjonsbeskrivelse

Unicefs er en viktig global aktør for å fremme barns rettigheter. Unicefs mandat bygger på FNs barnekonvensjon. Gjennom sin globale talsmannsrolle for barn mobiliserer Unicef politisk vilje og ressurser til å fremme barns rett til helse, rent vann, utdanning og beskyttelse. I tillegg til det normative mandatet er Unicef en av FNs største utviklings- og humanitære aktører.

Unicef har en særskilt rolle i å beskytte barn i krig, konflikt og katastrofe situasjoner. Unicef leverer grunnleggende nødhjelpstiltak i felt som vann, beskyttelse og vaksiner. Unicef leder også koordineringen av nødhjelpsinnsetningen innenfor sentrale sektorer som vann og sanitær, ernæring, utdanning og beskyttelse av barn.

Unicef er en sentral premissleverandør på den internasjonale politiske arena, samtidig som organisasjonen har en sterk tilstedeværelse i felt, lang erfaring og stor tyngde. I tillegg har Unicef en

sentral rolle i pågående prosesser for styrking og effektivisering av FNs utviklings- og humanitære virksomhet.

Unicef har et relativt godt system for resultatrapportering. Unicefs strategiske plan operasjonaliserer mandatet gjennom et resultatrammeverk med målformuleringer og indikatorer. Den største utfordringen er en systematisk rapportering om Unicefs egne bidrag.

En viktig del av Unicefs mandat er å bidra til å styrke nasjonalt eierskap og bærekraftig utvikling. Basert på tidligere gjennomganger av Unicefs bidrag til nasjonal kapasitetsutvikling har Unicef utarbeidet en strategi for å styrke denne virksomheten. Det er behov for at Unicef tar grep for at kapasitetsutvikling blir en integrert del av organisasjonens virke.

Styrene for UNDP/UNFPA og Unicefs fattet i 2009 likelydende vedtak som innebærer at de tre organisasjonene skal innføre harmoniserte, men organisasjonsspesifikke budsjetter som skal baseres på resultatrammeverket i organisasjonenes strategiske planer. Budsjettreformen skal bidra til å styrke budsjettet som virkemiddel til å oppnå prioriterte mål og vil styrke styrende organers styringsfunksjon gjennom bedre innsyn i hvordan midler planlegges og faktisk blir brukt.

Evalueringsfunksjonens uavhengighet er sikret gjennom rapportering direkte til styret og ved at en vesentlig del av budsjettet sikres gjennom styrevedtak. Unicef har de siste årene tatt betydelige grep for å bedre evalueringsfunksjonen. Systematisk oppfølging av evalueringene er imidlertid fortsatt en utfordring.

Internrevisjonskontorets uavhengighet er sikret gjennom årlig rapportering direkte til styret og ved at kontorets budsjett vedtas av styret. Unicef prioriterer arbeidet med anti-korrupsjon høyt. Ekstern revisjon gjennomføres av FNs revisjonsråd (Board of Auditors).

Unicef har et sterkt engasjement i den globale helsepolitikken. Som en del av 4H+, støtter Unicef opp om Generalsekretærens globale strategi for kvinners og barns helse og har vært en viktig pådriver i gjennomføringen av strategien.

Av særlig betydning er Norges støtte til Unicefs utdanningsprogram. Norge har i mange år hatt et unikt samarbeid med Unicef med å sikre alle barn rett til skolegang. Særlig har Norge og Unicef, jobbet langsiktig og strategisk for å sikre jenter tilgang til skole. En viktig del av dette arbeidet er å overbevise det globale samfunnet om hvor riktig og faktisk lønnsomt det er å satse på jenter og utdanning. Tiltross for en rask vekst i antall barn i skole er det fortsatt store utfordringer som

gjenstår. Dette gjelder blant annet de marginaliserte barna, de mest sårbare og barn i krig og konflikt situasjoner. Fortsatt ser man også at det er spesielt store utfordringer knyttet til jenters tilgang til utdanning og den globale statistikken skjuler store forskjeller mellom land og internt i land. Kvalitet i utdanningen er også en utfordring.

Regjeringen forsøker å bevilge 550 mill. kroner i 2012 til Unicefs arbeid for å nå FNs tusenårs-mål om utdanning for alle. Det har vært satset en mrd. kroner over to år (jentemilliarden), med 500 mill. kroner pr. år, som ble videreført for 2011, og som for 2012 er styrket med ytterligere 50 mill. kroner.

Norge legger i styrearbeidet særlig vekt på å styrke Unicefs resultatbaserte styring, resultatrapportering og evalueringsfunksjonen samt å støtte opp om Unicefs rettighetsbaserte tilnærming og organisasjonens likestillingsarbeid. Videre følger Norge med på etableringen av organisasjonens helhetlig rammeverk for risikostyring samt organisasjonens anti-korrupsjonsarbeid.

Norge er tredje største giver til Unicef med bidrag på til sammen 1,3 mrd. kroner i 2010. Av dette gikk 450 mill. kroner som kjernestøtte. Kjernestøtten er avgjørende for å sikre organisasjonen forutsigbarhet i sitt arbeid og ikke minst økt fleksibilitet og effektivitet i programvirksomheten. Kjernebidrag gir organisasjonen mulighet til å omfordele midler til der det til en hver tid er størst behov. Kjernemidlenes andel av Unicefs totale budsjett har blitt stadig mindre og utgjør nå 25 pst. Nåværende flerårige indikative tilsagn gjelder til og med 2011. Det legges opp til en forlengelse av dette tilsagnet til 2013 som er siste år av den nåværende strategiske planen.

Det vises også til profilark for Unicef på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

- I tråd med Unicefs strategiske plan for 2006-2013 fokuserer Unicef sitt arbeid rundt fem prioriterte innsatsområder: Sikre barn et godt liv; helse ernæring, rent vann og tilfredsstillende sanitære forhold.
- Grunnutdanning med vekt på lik rett til utdanning og kvalitetsskole Beskytte og hjelpe barn som er smittet og berørt av hiv/ Beskyttelse av barn mot vold, utnyttning og misbruk Fremme av barns rettigheter gjennom påvirkningsarbeid og styrking av partnerskap for barns rettigheter.

Spesifikke mål/delmål relatert til Norges programsamarbeidsavtale:

- Sikre grunnutdanning for alle, med spesielt fokus på jenter og marginaliserte grupper.
- Oppnåelse av tusenårs-mål 2 (grunnutdanning) og 3 (likestilling) er vektlagt i denne sammenheng.
- Sikre økt tilgang til rent drikkevann og sanitære forhold.
- Sikre oppfølging av Unicefs beskyttelsesstrategi og implementeringen av andre relevante resolusjoner som har til hensikt å øke beskyttelsen av barn mot vold, utnyttning og misbruk.
- Sikring av barns rettigheter – med fokus på implementeringen av barnekonvensjonen, FNs tusenårs-mål, og andre relevante internasjonale menneskerettighetsavtaler. Økt promotering av barns rettigheter er også et mål.

Det vises også til profilark for Unicef på www.regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Rapport 2010

Innenfor Unicefs *fokusområde for å sikre barn en god utvikling* gjenspeiler organisasjonen det globale økte fokuset på mødre, nyfødte og barnehelse (tusenårs-mål 4 og 5). Unicef bidro blant annet til nasjonale vaksinasjonskampanjer i 62 land og fortsatte sitt sterke engasjement for å utrydde polio ved å bidra til at over en milliard barn ble vaksinert. Unicef støttet nasjonale myndigheter med å utvikle retningslinjer for å bekjempe sykdommer blant barn, hvilket resulterte i at 23 land i Afrika sør for Sahara hadde slike retningslinjer på plass i 2010, sammenlignet med syv land i 2007. Tall fra 86 land viser at amming har økt i 2/3 av landene, et resultat som i stor grad kan tilskrives innsatsen for å fremme amming. Om lag en million underernærte barn ble behandlet med terapeutisk ernæring med produkter og faglig støtte fra Unicef, og 293 millioner barn fikk kapsler med A-vitamin for å styrke immunforsvaret. 30 land mottok 41 millioner doser med medisin for å behandle malaria. Globalt ligger en an til å nå tusenårs-målet om rent drikkevann mens sanitære forhold ligger etter. Henholdsvis 3,8 millioner og 2,4 millioner hushold fikk bedret drikkevannskilder og sanitærforhold ved hjelp av Unicef i 2010. Innen satsingsområde 3 om hiv og aids og barn lanserte Unicef og

UNAIDS i 2010 en global kampanje med formål å eliminere smitte av hiv fra mor til barn innen 2015.

Innenfor *fokusområdet utdanning og likestilling* fortsatte Unicef å arbeide målrettet med å sikre alle barns rett til skolegang og å bedre kvaliteten på utdanningen. Flere barn får grunnutdanning enn noen gang før, men den globale statistikken skjuler store forskjeller mellom land og internt i land. Det er fortsatt 67 millioner barn i grunnskolealder uten skoletilbud (47 pst. gutter og 53 pst. jenter). Antallet i ungdomsskolealder uten skoletilbud er 71 millioner (46 pst. gutter og 54 pst. jenter). Over 40 pst. av alle barn uten skoletilbud lever i enten krig og konfliktsituasjon eller i en sårbar stat. Til tross for fremskritt gjenstår det fortsatt store utfordringer knyttet til jenters tilgang på utdanning. Dette gjelder særlig i Afrika sør for Sahara, i sør- og vest-Asia og i krig og konflikt situasjoner. Unicef retter brorparten av sine ressurser mot disse landene og har i 2010 også etablert i samarbeid med UNESCO for å få på plass en felles tilnærming blant relevante aktører innenfor utdanningssektoren. Unicef er en ledende aktør når det gjelder å fremme viktigheten av et likestillingsfokus i arbeidet med å få jenter inn i skolen. Gjennom sin aktive rolle i FN-initiativet for jenters utdanning (Girls' Education Initiative) har Unicef bidratt til at nesten like mange jenter som gutter (97 jenter per 100 gutter) nå går på skolen. Unicef bidrar til å påvirke utviklingen av nasjonale og lokale retningslinjer, utdanningsbudsjetter og planer for å styrke utdanningssektoren. I 2010, med støtte fra Unicef, har 80 land tatt i bruk Unicefs kvalitetsstandarder for grunnutdanning basert på organisasjonens barnevennlige skolemodell, sammenlignet med 43 land i 2005. Et viktig aspekt ved Unicefs barnevennlige skoleprogram er en helhetlig tilnærming som også innbefatter at også andre tiltak som beskyttelse, vann og sanitære forhold samt helse tiltak integreres i tilnærmingen for å sikre at alle barn, men særlig jenter, kan fullføre skolegangen på en fullverdig måte.

Innenfor *fokusområdet beskyttelse av barn fra vold, utnyttning og misbruk* bistår Unicef med å bygge opp og styrke lokale og nasjonale myndigheters kompetanse på barns rettigheter. I 2010 bisto Unicef 131 land med å styrke rettsystemer og sosiale velferdssystemer. Sammen med UNFPA har Unicef utvidet sitt engasjement mot kjønnslemlestelse med 13 land. Et annet viktig eksempel fra 2010 er Unicefs samarbeid med indiske myndigheter med å få på plass en nasjonal strategi mot barneekteskap. I tillegg til langsik-

tige beskyttelsestiltak kan Unicef også vise til gode resultater av sitt humanitære engasjement. I 2010 bisto Unicef 28 000 barn med reintegrering samt frigivelse av 11 400 gutter og jenter knyttet til væpnede styrker og grupper. Unicef er en sentral aktør i gjennomføringen av FNs monitorering- og rapporteringsmekanisme for vold mot barn i væpnet konflikt og har vært sentral i å få på plass monitoreringsmekanismer i 13 land.

Gjennom Unicefs *fokusområde policy påvirkning og partnerskap for barns rettigheter* jobber Unicef blant annet med å sikre gode globale databaser for barn og kvinner. Denne type informasjon er av stor verdi for å kartlegge situasjonen på bakken og i påvirkningsarbeidet opp mot nasjonale og lokale myndigheter. I 2010 støttet Unicef 81 land i å gjennomføre store tematiske studier og analyser på barns og kvinners rettigheter.

I 2010 frontet Unicef et sterkere og tydeligere fokus på de mest sårbare gruppene i samfunnet. Unicefs tilnærming ('Equity approach') vil få betydning for det globale tusenårs mål innsatsen. Unicef argumenter, på bakgrunn av forskning gjort innenfor helsesektoren, at det er både riktig og kostnadseffektivt å satse på de mest sårbare og marginaliserte. Unicef har også dialog med andre relevante FN organisasjoner om denne tilnærmingen. Det vil være viktig å følge med på hvilken effekt denne tilnærmingen vil ha av praktisk betydning i felt i tiden fremover.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 1070 mill. kroner.

Regjeringen foreslår å avvikle sivil verneplikt som tjenesteform, jf. Justis- og politidepartementets Prop. 1 S (2011-2012). Oppdragsgivere har måttet betale for bruk av sivile vernepliktige mennskaper. Disse inntektene under kap. 3450 post 01 har årlig blitt stilt til disposisjon for FNs internasjonale barnefond (UNICEF), Utenriksdepartementets Prop. 1 S (2010-2011). Som følge av Regjeringens forslag vil det ikke være mennskaper i tjeneste etter 1. januar 2012, og det vil således ikke lenger bli stilt inntekter til disposisjon for dette formål fra kap. 3450 post 01.

Post 73 Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres

Denne posten omfatter kjernebidrag som ikke er øremerket enkeltland. Respons på de enkelte appeller dekkes over kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter.

Situasjonsbeskrivelse

FNs matvareprogram (United Nations World Food Programme eller WFP) er verdens største humanitære organisasjon. WFPs mandat er å bekjempe sult og fremme matsikkerhet, primært gjennom distribusjon av mat.

WFP er viktig for Norge fordi organisasjonen spiller en avgjørende rolle for å nå FNs tusenårs-mål 1 om å utrydde ekstrem fattigdom og sult. Gjennom skolematorninger og spesielle ernæringsprogrammer gir WFP også viktige bidrag til å nå tusenårs-mål 2 om å sikre utdanning for alle, tusenårs-mål 4 om å redusere barnedødeligheten og tusenårs-mål 5 om bedre mødrehelse.

WFP er en av våre viktigste humanitære partnere ettersom den er den eneste internasjonale organisasjonen som er i stand til å levere matvarenødhjelp i stor skala i vanskelige og ofte farlige omgivelser. I humanitære situasjoner er WFPs logistikk- og nødhjelpseksperter avgjørende for hele FN-systemet. WFPs raske innsats etter katastrofene på Haiti og i Pakistan i 2010 demonstrerte hvilken viktig rolle WFP har i det humanitære arbeidet.

Norge er opptatt av å sikre WFPs komparative fortrinn som en handlekraftig og effektiv nødhjelpsorganisasjon. For å nå ut med effektiv nødhjelp til dem som trenger det mest, er det viktig at WFPs styrker sitt arbeid med behovsanalyser og gir styret større mulighet til å prioritere hvor innsatsen skal settes inn. Norge arbeider for at utviklingsrettede tiltak holdes separat fra de humanitære tiltakene i WFPs programkategorier og gjennomføring. I tråd med dette er norsk støtte til WFPs arbeid innen langsiktig utvikling blitt faset ut. Den norske støtten er nå avgrenset til nødhjelp, overgangsbistand og langvarige kriser. Norske midler skal ikke benyttes til genmodifisert mat.

Samtidig er man fra norsk side opptatt av å se hele spekteret fra krise og gjenoppbygging til forebygging og utvikling i sammenheng, ikke minst for å sikre at det humanitære arbeidet tar utgangspunkt i en helhetlig forståelse av årsakene til sult og underernæring og understøtter innsatsen for å sikre langsiktig matsikkerhet og utvikling av landbruk og lokal matproduksjon. I lys av dette vektlegger Norge at WFP skal prioritere å anskaffe mat lokalt eller i andre utviklingsland, at givere ikke binder sine bidrag til egen produksjon og i større grad gir kjernebidrag samt at WFP tar i bruk nye former for assistanse, slik som kontanter og kuponger, der det er mest hensiktsmessig.

Norge arbeider for fremme av kjønnspektivet i WFPs virksomhet, og er videre spesielt opptatt av beskyttelse av sivile, særlig kvinner og barn, i krigs- og nødssituasjoner.

Norge støtter at WFP bidrar aktivt i den reformerte komiteen for global matsikkerhet og styrker samarbeidet med FNs organisasjon for landbruk og ernæring (FAO) gjennom en global klynge for matsikkerhet. Likeledes er Norge opptatt av at WFP styrker samarbeidet med FAO på landnivå, både med hensyn til arbeidsdeling, effektiv ressursutnyttelse og utvikling av helhetlige, nasjonale strategier for matsikkerhet.

WFP bærer preg av å være en veldrevet organisasjon som har kommet langt i å dokumentere at de oppnår resultater på en effektiv måte, og har de seneste årene gjennomført omfattende reformer av sine systemer for programstyring, finans- og personalforvaltning og operasjonelle verktøy. WFP har bl.a. som første FN-organisasjon innført IPSAS (Internasjonal standard for regnskapsføring i offentlig sektor).

Norge legger vekt på at ytterligere effektivisering også kan oppnås gjennom en rasjonalisering av WFPs omfattende tilstedeværelse på landnivå med et stort antall landkontorer (til tross for at 50 pst. av bistanden går til bare fem land). En evaluering av landkontorenes evne til å tilpasse seg endringer vil foretas i 2011.

Påstandene som ble fremsatt i 2009 om uregelmessigheter i WFPs operasjoner i Somalia har bidratt til å øke oppmerksomheten om behovet for kontroll og risikostyring i WFP ytterligere. Intern og ekstern revisor har gjennomgått påstandene. Det er ikke funnet hold i påstandene om uregelmessigheter, men man har avdekket at kontrollrutinene ikke har vært overholdt godt nok, hvilket i følge WFP primært skyldes ekstremt risikofylte forhold, med angrep på leveranser og drap av WFP-personell. Gjennomgangen har ført til skjerpede rutiner og tettere involvering av styret i risikovurderingene i WFPs operasjoner.

Det vises også til profilark for WFP på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

WFPs strategiske plan har følgende fem mål:

- Redde liv og beskytte menneskers livsgrunnlag i akutte kriser.
- Forebygge akutt sult og investere i forebygging av katastrofer.

- Gjenoppbygge livsgrunnlag etter kriser og konflikter, samt i overgangsfaser.
- Redusere kronisk sult og underernæring.
- Styrke lands kapasitet for å redusere sult, bl.a. gjennom overleveringsstrategier og lokale innkjøp.

Rapport 2010

Norge rangerte i 2010 som 14. største giver til WFP. Rangeringen reflekterer imidlertid ikke det norske bidrag til FNs nødhjelpsfond (CERF), som WFP er den aller største brukeren av.

De samlede norske bidrag for 2010 var 252 mill. kroner fordelt over ulike poster. Dette utgjorde om lag 1 pst. av WFPs totale bidrag på USD 4,3 mrd. I 2010 ga Norge 110 mill. kroner til WFP via CERF. Totale norske midler til WFP utgjorde således 362 mill. kroner tilsvarende 1,5 pst av WFPs totale inntekter.

WFP oppnår gode resultater. Organisasjonen rapporterer i 2010 om betydelig fremgang i arbeidet med å redde liv, forebygge sult og gjenoppbygge livsgrunnlag, hvilket utgjør tre firedele av WFPs aktiviteter. Det er noe fremgang under WFPs strategiske mål om å redusere kronisk sult og underernæring. Mangelfullt data-grunnlag gjør det imidlertid vanskelig for WFP å rapportere på måloppnåelse for det siste strategiske målet om å styrke lands kapasitet for å redusere sult.

Jordskjelvet på Haiti, tørken i Niger og flommen i Pakistan samt rekordhøye matpriser gjorde 2010 til et krevende år for WFP. WFP spilte en ledende rolle i å sikre rask respons gjennom sitt logistikk- og kommunikasjonsarbeid. WFP ga i 2010 matvarebistand til 109 millioner mennesker i 75 land. Dette er det nest høyeste antallet mottakere i WFPs historie og et betydelig bidrag for å nå tusenårsmål 1 om å utrydde ekstrem fattigdom og sult. Sudan, Etiopia, Pakistan, Haiti og Kenya var de landene som mottok den største andelen av WFPs bistand i 2010 (til sammen ca. 50 pst.).

Gjennom å distribuere skolemat bidrar WFP også til tusenårsmål 2 om å sikre utdanning for alle. I 2010 fikk 21 millioner skolebarn mat, noe som representerer en økning på 19 pst. fra 2009. 48 pst. av mottakerne var jenter. I overkant av 66 millioner barn fikk hjelp under ulike WFP-programmer i 2010. Dette er fire millioner flere barn enn i 2009 og et viktig bidrag til tusenårsmål 4 om å redusere barnedødeligheten. Videre bidro WFP til tusenårsmål 5 om bedre mødre helse ved at nesten 3 millioner kvinner fikk ekstra næringsrike matrasjoner. Andelen av matvarebistanden som

går til kvinner har holdt seg relativt stabil de siste tre årene, og lå i 2010 på 51 pst.

For å redusere eventuelle negative effekter på lokale markeder ved innførsel av matvarer jobber WFP for å øke andelen av matinnkjøpene som gjøres lokalt i utviklingsland. I 2010 ble 78 pst. av matinnkjøpene gjort i utviklingsland.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 145 mill. kroner.

Post 74 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)

Situasjonsbeskrivelse

Prioriteringene under denne posten omtales i St. melding nr. 40 (2008-2009). Posten ses i nær sammenheng med kap. 163 humanitær bistand og menneskerettigheter.

Antall flyktninger på verdensbasis går noe tilbake, mens antall internt fordrevne stiger. I 2011 er det anslått at ca 10,4 millioner mennesker er flyktninger under UNHCRs mandat mens tallet på internt fordrevne som følge av konflikter er anslått til ca 27 millioner. Mange av disse befinner seg i langsiktige flyktningssituasjoner, uten utsikt til å kunne returnere eller bli integrert i vertslandet.

UNHCRs mandat etter Flyktningkonvensjonen av 1951 er å gi beskyttelse og assistanse til personer som er forfulgt og flykter på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en spesiell samfunnsgruppe, samt å finne varige løsninger på verdens flyktningproblemer. Høykommissæren er også i økende grad engasjert i innsats for internt fordrevne personer, selv om mandatet her krever beslutninger fra FNs styrende organer og baserer seg på de muligheter UNHCR har gjennom allerede etablerte landkontorer. I henhold til FNs nylig etablerte sektortilnærming for å sikre en mer effektiv humanitær innsats, har UNHCR en ledende rolle når det gjelder beskyttelse, husly og administrasjon av leire for både flyktninger og internt fordrevne.

UNHCR har de siste årene gjennomgått omfattende reformer og har i dag et personelloppsett og en målstyring som sikrer mer effektiv utnyttelse av midlene. Mens UNHCR tidligere planla sine aktiviteter ut fra forventede bidrag, søker man nå å budsjettere og planlegge ut fra systematiske behovsanalyser i felt. Før hadde UNHCR som regel full budsjettdekning. Med raskt voksende budsjetter kan det bli et problem i fremtiden. Bare

en svært liten del (ca. 3 pst.) av UNHCRs midler kommer fra FNs sentrale budsjett, resten kommer i form av frivillige bidrag fra givere, i hovedsak medlemslandene.

UNHCR er i dag en effektiv organisasjon, både som samarbeidspartner for Norge og som leverandør av beskyttelse og assistanse i felt. I asylpolitikken oppleves UNHCR som en ryddig og forutsigbar partner som både lever opp til kravene til fleksibilitet og fasthet i prinsipielle spørsmål. I forhold til flyktnings situasjon i andre land må UNHCR sies å være en effektiv talsmann for beskyttelse, basert på så vel flyktingene rettigheter så vel som deres konkrete behov i felt. UNHCR har nærmere 7 200 ansatte fordelt på 123 land, med en geografisk fordeling av menneskelige og finansielle ressurser som følger flyktningsstrømmen.

UNHCR har et nært samarbeid med frivillige organisasjoner, blant annet Flyktningshjelpen, som nyter stor respekt i UNHCR, både gjennom innsatsen i felt, men også gjennom talsmannsarbeidet og sekonderinger til FN. Det er Flyktningshjelpen som driver Internal Displacement Monitoring Centre i Genève. Senteret har unik kompetanse på internt fordrevne og leverer tallmaterialet som UNHCR bruker i sin statistikk.

I lys av det høye tallet på flyktinger og internt fordrevne, og Høykommissærens viktige rolle i å beskytte og hjelpe dem og være deres talsmann i den internasjonale offentligheten, foreslår Regjeringen fortsatt å gi et betydelig og stabilt bidrag til UNHCR. Midler over andre budsjettposter vil også i år bli benyttet til å finansiere enkeltoperasjoner.

Det vises også til profilark for UNHCR på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

- UNHCR skal trygge rettighetene og velferden til flyktinger. UNHCR har som hovedmål å sikre at alle kan nyte godt av retten til å søke asyl og finne trygt tilhold i et annet land og til frivillig å kunne dra trygt hjem ved aktivt samarbeid med asylland, returland, andre FN- og internasjonale organisasjoner og det internasjonale samfunn forøvrig.
- UNHCR har også som mål å hjelpe andre grupper. Reformer av internasjonalt humanitært arbeid har gitt UNHCR et utvidet ansvar for å sikre beskyttelse av et stadig økende antall internt fordrevne. UNHCR har også ansvar for

beskyttelse av personer som har blitt statsløse, eller der det er tvist om nasjonaliteten.

- Som FNs flyktningsorganisasjon har UNHCR ansvar for å sikre ledelse og koordinering av internasjonale operasjoner for å beskytte flyktinger og å løse flyktningsproblemer ved konkrete tiltak i felt i samarbeid med andre aktører.

Rapport 2010

I 2010 gav UNHCR assistanse (mat og husly) og beskyttelse (sikkerhet og juridisk bistand) til om lag 34 millioner mennesker, flyktinger, internt fordrevne eller statsløse. Dette arbeidet ble drevet av en organisasjon bestående av 6 300 ansatte fordelt på 380 lokaliteter i 125 land.

Nær 200 000 flyktinger repatrierte frivillig igjennom 2010, det laveste antall på over 20 år. Trenden var mer positiv for internt fordrevne, i 2010 var antallet returnerte mer enn 2,9 millioner, det høyeste antall å nesten 15 år. Nær 73 000 mennesker ble via UNHCRs gjenbosatt i 22 land som overføringsflyktinger, hvorav ca 1 200 til Norge. Av verdens 845 800 asylsøknader fremmet i 2010, ble 11pst. registrert av UNHCR. Over 15 500 av asylsøknadene kom fra barn på flukt alene. Kvinner og barn representerer i gjennomsnitt 49 pst. av menneskene under UNHCRs mandat.

Utviklingsland huser 80 pst. av verdens flyktinger og de minst utviklede landene huser to millioner flyktinger. 75 pst. av verdens flyktinger bor i naboland til deres opprinnelsesland. Ved utgangen av 2010 var 7,2 millioner flyktinger i det man kaller langvarige flyktnings situasjoner i 24 land.

De tre største vertslandene for flyktinger er Pakistan (1,9 millioner flyktinger), Iran (1,1 million flyktinger) og Syria (1 million flyktinger).

Mer enn to millioner mennesker berørt av naturkatastrofer mottok støtte fra UNHCR i 2010. Normalt vil ikke UNHCR ha noen rolle i slike situasjoner, men flomkatastrofen i Pakistan i 2010 rammet også afghanske flyktinger og gjorde at UNHCR ble bedt om å yte assistanse og beskyttelse, også til pakistanske borgere. UNHCRs beredskap ble også satt på prøve under konflikten i Kirgisistan sommeren 2010 som førte mer enn 400 000 mennesker på flukt, hvorav 75 000 til nabolandene. Takket være rask inngripen lyktes det UNHCR å bistå de fordrevne og begrense de humanitære lidelsene som følge av den kortvarige konflikten. Pakistan og Kirgisistan er eksempler på vellykket humanitær bistand.

Gjennom deltakelse i styrende organer og i bilaterale kontakter har Norge vært en pådriver

for den strukturreformen som ble påbegynt i 2006 og avsluttet i 2010. Reformen har ført til reduserte kostnader til egne ansatte og til drift av hovedkvarteret, samtidig som UNHCR har fått tildelt mer ressurser totalt sett. Reformen har også ført til økt desentralisering og større operasjonell kapasitet i uventede kriser.

Norge har også vært en pådriver for en styrking av kjønnspektivet i UNHCRs arbeid, at UNHCR har mandat og ressurser til å ta ansvar for internt fordrevne, gis en mer forutsigbar rolle i naturkatastrofer og kan spille en katalytisk rolle i arbeidet med å finne varige løsninger på langvarige flyktningssituasjoner.

De samlede norske bidragene til UNHCR beløp seg i 2010 til 484 mill. kroner. Av dette ble 240 mill. kroner bevilget over denne posten. Norge var med dette den femte største bidragsyter til UNHCR, nest størst målt i bidrag per innbygger. De samlede norske midlene stod for 4,4 prosent av bidragene til UNHCR i 2010.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 290 mill. kroner.

Post 75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)

Situasjonsbeskrivelse

FNs organisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, har som mandat å ivareta de grunnleggende behov for 4,6 millioner palestinske flyktninger bosatt i Gaza, Vestbredden, Jordan, Syria og Libanon (i 1950 var antallet registrerte flyktninger 750 000). UNRWA er opprettet av FNs generalforsamling, men i motsetning til andre FN-organisjoner sorterer den direkte under generalforsamlingen.

UNRWA er grunnleggende sett en helse- og utdanningsinstitusjon. Organisasjonen driver hovedsakelig helsestasjoner og skoler som kommer registrerte palestinske flyktninger til gode. I tillegg har UNRWA sysselsettingstiltak, yter matvarehjelp og sosiale tjenester til særlig utsatte grupper. I deler av operasjonsområdet, som i Gaza hvor 70 pst. av befolkningen er flyktninger, er UNRWAs rolle som tjenesteleverandør helt sentral.

Gjennom dette arbeidet understøtter UNRWA bedrete levekår for en stor og utsatt befolkningsgruppe i regionen og er dermed en viktig bidragsyter til stabilitet i et område med konflikt og uro.

UNRWA har blant annet et særlig ansvar for å koordinere den humanitære bistanden til Gaza.

UNRWA står overfor grunnleggende og strukturelle utfordringer. Flyktningebefolkningen vokser med ca. 2,5 pst. i året, noe som innebærer en jevn vekst i etterspørselen etter UNRWAs tjenester. Den forverrede politiske, økonomiske og humanitære situasjonen i deler av mandatområdet bidrar også til økt press på tjenesteleveransene. Samtidig opplever organisasjonen at giverlandenes bidrag til organisasjonen ikke økes i takt med behovene. UNRWA har derfor de senere årene måttet kutte i sine budsjetter med de konsekvenser dette har for kvaliteten på de tjenestene som ytes. Skoleklasser vokser, helsestasjoner og helse-tilbud nedlegges, videreutdanning av personell kanselleres og investeringer i bygninger og materiell settes på vent. UNRWA har selv, med støtte fra giverlandene, igangsatt nødvendige reformer for å effektivisere og rasjonalisere organisasjonen. I perioden 2007-2010 gjennomførte man en første fase i en reformprosess med det for øye å strømlinjeforme organisasjonen. Prosessen videreføres i nye reformer de neste tre årene. Målet er å opprettholde kvalitet og omfang på de tjenestene som de palestinske flyktningene har krav på.

Som den største FN-organisasjonen, med 30 000 ansatte (99 pst. av dem palestinske flyktninger) har UNRWA en viktig rolle i koordinering og integreringen av den internasjonale innsatsen i området. UNRWA deltar i de sektorspesifikke koordineringsmekanismene og samarbeider med andre relevante organisasjoner der det har gjensidig positiv effekt.

UNRWAs budsjett for 2010 var på USD 541 mill. Norge var femte største bidragsyter med 150 mill. kroner i kjernestøtte¹.

Det vises også til profilark for UNRWA på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

UNRWAs hovedoppgave er å ivareta de palestinske flyktningenes grunnleggende behov.

Innenfor programområdene spesifiseres følgende mål: Sikre en minimumsstandard for bolig og ernæring, med fokus på de aller fattigste; tilgang til grunnskoleopplæring for alle flyktningebarn; og tilgang på grunnleggende helsetjenester.

¹ Totale bidrag utgjorde 221mill. kroner.

Rapport 2010

Ved inngangen til 2010 hadde UNRWA, basert på egne budsjetter og estimater over forventede bidrag fra giverlandene, et forventet budsjettunderskudd på USD 80 mill. De tilbakevendende budsjettunderskuddene er betegnende for den situasjonen UNRWA er i. En stadig økende flyktningbefolkning, vanskelige sosioøkonomiske forhold, og lav eller ingen vekst i giverbidragene, tvinger organisasjonen til å kutte i budsjettene. 80 pst. av budsjettet er lønnskostnader til de 30 000 ansatte som i hovedsak jobber ved UNRWAs 691 skoler, 137 helsestasjoner, 64 kvinnesentre og 38 samfunnssentre. Organisasjonens virksomhet har derfor ikke bare betydning for de som mottar tjenestene, den har også stor betydning som arbeidsgiver. Første fase av UNRWAs omfattende reformprosess ble slutført i 2010, og etter evaluering av resultatene fra disse reformene, videreføres det nå reformer der det fortsatt er behov. På sikt vil imidlertid dette ikke være tilstrekkelig til å løse UNRWAs problemer. Økte giverbidrag fra eksisterende givere og mobilisering av nye giverland er nødvendig for å finne løsninger som sikrer UNRWAs langsiktige finansiering.

Norge har i 2010 støttet den viktige menneskerettighetsundervisningen i UNRWAs Gazaskoler. I alle UNRWAs 228 skoler i Gaza får mer enn 200 000 barn undervisning i FNs universelle menneskerettighetserklæring og den historiske bakgrunnen for erklæringen. Pensum og læremetoder er utviklet for å engasjere elever og utvikle kritisk tenkning og positiv atferd. Denne undervisningen er enestående i den arabiske verden og et svært viktig bidrag til toleranse og forsoning. Norge har også fortsatt finansieringen av kvinneprosjektet i Gaza. Kvinner er i en særlig sårbar situasjon i områder som Gaza. Høy arbeidsledighet, humanitær nød og en generelt vanskelig situasjon skaper sosiale problemer som kriminalitet og familievold. Gjennom UNRWAs kvinneprosjekt får palestinske kvinner som er i en utsatt situasjon hjelp og inspirasjon til å komme ut i arbeidslivet, delta i det offentlige liv og kreve sine rettigheter.

Budsjett 2012

I lys av et fortsatt sterkt behov for UNRWAs tjenester og situasjonen i det internasjonale giver-samfunnet, foreslås Norges frivillige bidrag for 2012 opprettholdt på 2011-nivå.

For 2012 foreslås bevilget 150 mill. kroner.

Post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv., kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Over denne posten ytes tilleggsmidler til FN-systemet og til enkelte andre organisasjoner som Den globale helsearbeideralliansen. Bevilgningen er et virkemiddel til å fremme oppfølging av tusenårsmaalene og FNs ulike toppmøter. Regjeringen ønsker å støtte ytterligere opp under multilaterale organisasjoner. Støtte til oppfølgingen av Høynivåpanelet for FN-reform («Ett FN») ligger i hovedsak under denne posten.

De fleste av FNs mindre fond og programmer støttes hovedsakelig over denne posten. I 2011 gjelder dette for eksempel FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), FNs utviklingsgruppe (UNDG), Grid Arendal og handelsrelaterte institusjoner som Det styrkede integrerte rammeverket for handelsbistand til de minst utviklede land (EIF) og Det internasjonale handels-senteret (ITC) er fra 2012 budsjettet over ny post 82.

FNs særorganisasjoner som WHO, ILO, FAO, UNESCO, UNEP og UN Habitat er avhengige av tilleggsmidler for å støtte utviklingslandene i å oppnå tilfredsstillende standarder innenfor sine mandatområder. De pliktige midlene er ikke store nok til å dekke bistandskomponenten på en tilstrekkelig måte. Over denne posten er det inngått programsamarbeidsavtaler med disse organisasjonene. De norske midlene vil i stor grad komme lavinntektslandene, inklusiv minst utviklede land, til gode.

Programsamarbeidsavtalen med UNDP, UNFPA, UNICEF og UNAIDS ble finansiert over denne posten t.o.m. 2010, men flyttet til kap. 170, post 70 i 2011.

Se henholdsvis kap. 170, post 70, 71, 72 og 77 for samlet omtale av støtten til UNDP, UNFPA, UNICEF og UNAIDS.

Det vises også til profilark for WHO, UNEP, UN-Habitat, UNESCO, ILO, UNODC og FAO på www.regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

Bevilgningen foreslås brukt til å støtte multilaterale organisasjoners arbeid for å:

- Fremme anstendig arbeidsliv med rettigheter, sosial dialog og trepartssamarbeid, og sosial beskyttelse, bekjempe barnarbeid, organisert

kriminalitet og ulovlig kapitalflyt ut av utviklingsland.

- Fremme likestilling mellom kvinner og menn på alle samfunnsområder i FNs medlemsland, gjennom samarbeid med myndigheter og andre FN-organisasjoner.
- Bidra til større kapasitet og kompetanse i utviklingsland til å ivareta sine rettigheter til et rent miljø og en bærekraftig forvaltning av naturressurser, samt bidra til en bærekraftig bosetnings- og næringsutvikling.
- Bidra til å bygge opp utviklingslands kompetanse og kapasitet til å delta i internasjonal handel og handelsforhandlinger, samt gjennomføringen av disse.
- Bidra til å nå de helserelaterte tusenårsmålene gjennom relevante partnerskap og allianser.
- Styrke FNs arbeid for effektivisering, harmonisering og samordning
- Støtte opp om FNs fredsbyggende innsats med sikte på styrke FNs operative virksomhet i felt på dette området

Rapport 2010

Fredsbygging, menneskerettigheter og humanitær bistand

Norge bidrar aktivt til diskusjonene om fredsbygging i de ulike fora i FN, og er således med på å forme politikken som utvikles. Særlig har Norge bidratt med innspill i Sikkerhetsrådets diskusjoner om fredsbygging og institusjonsbygging, og beskyttelse av sivile, kvinners rettigheter og likestilling.

Gjennom støtten til FNs kontor for koordinering av bistand (Development Coordination Office – DOCO) på 10 mill. kroner har Norge bidratt til å styrke den koordinerende rollen til FNs landkontorer. Av i alt planlagt 20 land, har syv land mottatt støtte gjennom dette programmet: Den sentralafrikanske republikk, Elfenbenskysten, DR Kongo, Guinea, Guinea Bissau, Nepal og Pakistan. Her vil Norge følge opp videre.

Norge spilte en aktiv rolle i opprettelsen av FNs fredsbyggingsarkitektur i 2005 som samlet består av Fredsbyggingskommisjonen (PBF), Fredsbyggingskontoret (PBSO) og Fredsbyggingsfondet (PBF), og følger arbeidet i disse organene tett. En gjennomgang av Kommisjonen viser at Kommisjonen har bidratt til å opprettholde fokus på land som er gjenstand for liten internasjonal oppmerksomhet, og at dette har bidratt til sårt tiltrengt finansiering og politisk støtte i kritiske faser for land på Kommisjonens agenda (Burundi, Sierra Leone, Liberia, Guinea-Bissau,

Den sentralafrikanske republikk). Fra norsk side har vi bidratt til tettere kontakt mellom givere for å presse på bedre samarbeid mellom felt og hovedkvarter, samt bedre resultatrapportering og oppfølging av midler i felt.

Innen fokusområdet kriseforebygging og bærekraftig utvikling har UNDP sammen med WFP på Haiti engasjert 240 000 mennesker i inntektsgivende arbeid hvorav 40 pst. har vært kvinner. I tillegg til at UNDP på denne måten har bidratt til å få i gang den lokale økonomien, noe over 1,2 millioner mennesker har hatt glede av, har blant annet også 85 000 kubikkmeter materiale fra ødelagte bygninger blitt fjernet. I Kenya, Togo og Salomonøyene, hvor det ved de siste valgene var mye opptøyer, har valg i 2010 blitt gjennomført fredelig ved hjelp av UNDPs arbeid.

Betydelig støtte ble også gitt til Norsk Ressurscenter for Fredsbygging (Noref) med 29 mill. kroner. Noref fungerer som et samlende fagmiljø på fredsbygging i Norge og internasjonalt og har ved hjelp av korte policy briefs, rapporter, analyser, seminarer og workshops bidratt positivt til å styrke norsk fredsbyggingspolitikk, både i Norge og internasjonalt. Gjennom Noref har Norge fått en innovativ stemme på fredsbygging som også begynner å gjøre seg hørbar på den internasjonale arena, og er således med på å løfte Norges fredsbyggingsprofil utad.

Norge støtter også Center on International Cooperation (CIC), en New York basert forskningsinstitusjon. Lanseringen av den første samlede oversikten over politiske fredsoperasjoner var et viktig supplement til diskusjonen om FNs fredsoperative virksomhet.

Godt styresett og institusjonsbygging, herunder korrupsjonsbekjempelse

I tillegg til den faste kontingenten til ILO, inngikk Norge i 2010 en ny toårig programavtale med ILO for 2010-2011. Innenfor avtalen ble det utbetalt 46 mill kroner til ILO i 2010. Av disse ble 40 mill. kroner utbetalt over kap. 170, post 76 og 6 mill. kroner utbetalt over kap. 160, post 75.

Av bevilgningen til ILO gitt over kap. 170, post 76 ble halvparten kanalisert til ILOs mekanisme for ikke-øremerkede tilleggsmidler (Regular Budgetary Supplementary Account - RBSA). Disse pengene støttet opp under organisasjonens arbeid med anstendig arbeid ut fra landenes egne planer for dette (Decent Work Country Programmes). ILO har igangsatt et stort arbeid for å integrere kjønnsperspektivet i alt sitt arbeid og fulgte i 2009 opp arbeidet med «Gender at the heart of decent

work» som ble lansert i 2008. ILO framhever blant annet i sin rapport *Financing Decent Work* at RBSA mekanismen bidro til å få på plass en regional strategi for kvinner og likestilling i Latin-Amerika. ILO rapporterer også at midlene fra RBSA har bidratt til at ILO kunne bistå land som ble hardt påvirket av finanskrisen til å iverksette motiltak i tråd med ILOs Global Jobs Pact.

I Revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble det bevilget ytterligere 30 mill. kroner til ILO over kapittel 163 til øremerkede likestillingstiltak og arbeidstilsyns prosjekter i henholdsvis Kina, India, Brasil, Angola og Sør-Afrika. Disse landene ble valgt på bakgrunn av at de er fokusland for Utenriksdepartementets oppfølging av regjeringens strategi for anstendig arbeid. Disse prosjektene ble fulgt opp gjennom programavtalen i 2010.

Det norske bidraget på 30 mill. kroner til FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC) gikk til kjernestøtte, normativt arbeid og faglig bistand samt til UNODCs globale arbeid mot narkotika, menneskehandel, organisert kriminalitet, terrorisme og korrupsjon. Norge har blant annet finansiert to studier om penger fra kriminell virksomhet og organisert kriminalitet i fiskeindustrien. Begge studiene ga grunnlag for å fremme resolusjoner på samme område i FN i 2011. Et UNODC/Arab League-prosjekt mot menneskehandel, med forankring i Ligaens sekretariat i Cairo, ble finansiert innenfor bidraget. Norge støttet også utviklingen av overvåkningsmekanismer for FNs korrupsjonskonvensjon og for FNs konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet. For å styrke UNODCs arbeid har Norge også finansiert utviklingen av programmer for UNODCs virksomhet på regionalt nivå og på landnivå. Norsk støtte til UNODCs program for kvinnelige sprøytebrukere og innsatte i Afghanistan, Nepal og Pakistan ble videreført i 2010. Programmet ligger i et krevende skjæringspunkt mellom narkotikamisbruk, hiv og kvinneperspektiv i utfordrende politiske omgivelser.

Miljø og bærekraftig utvikling

Rapport 2010

Det ble gitt støtte til miljø- og ressursforvaltningsformål over denne posten med i alt 196 mill. kroner. De største mottakerne var UNEP med 100 mill. kroner og UN-Habitat med 79 mill. kroner.

UNEP startet en intern reformprosess i 2008-2009, som har ført til utarbeidelse av en *Medium Term Strategy* (MTS). Gjennomføringen av MTS startet i 2010. Denne strategien har som mål å gjøre organisasjonens arbeid mer strategisk og hel-

hetlig, samtidig som oppgavene på landnivå skal effektiviseres og gi målbare resultater.

MTS består av seks prioriterte satsingsområder – klimatilak, katastrofeforebygging, bærekraftig naturressursforvaltning, styrket miljøstyring, håndtering av miljøgifter og bærekraftig produksjon og forbruk. Norge inngikk i 2010 en ny toårig programavtale med UNEP, hvor midlene fordeles prosentvis mellom disse områdene.

Det er utfordrende å måle innsats for endringer eller påvirkning av miljø og bærekraftig utvikling fra ett år til det neste. Særlig gjelder dette innenfor normativt arbeid og arbeid med kapasitetsbygging som i hovedsak utgjør UNEPs mandat. De aller fleste av UNEPs programmer og prosjekter har en tidsramme over flere år hvor kumulerte resultater ikke kan forventes før etter utløpet av programmene.

I 2010 utarbeidet UNEP, i et bredt partnerskap, en rapport om grønn økonomi som analyserer hvordan man ved å investere 2 pst. av verdens BNP kan oppnå grønn vekst innenfor 12 økonomiske nøkkelsektorer. Denne rapporten er et viktig bidrag til forberedelsene til FNs konferanse om bærekraftig utvikling i Rio 2012. UNEP utarbeidet også rapporten «The Economics of Ecosystems and Biodiversity» om økonomisk verdsettelse av økosystemtjenester og hvordan verdiene kan inkluderes i finansiell planlegging og beslutninger.

Det ble i 2010 gitt 17 mill. kroner til UNEP/GRID-Arendal. Støtten ble gitt som del av en ny toårig rammeavtale og går til stiftelsens samarbeid med UNEP om miljøvurderinger og miljøinformasjon, med særlig vekt på å bistå utviklingsland med fastsettelse av krav til kontinentalsokkel i henhold til havrettstraktaten.

UN-Habitat

Under den nye programavtalen med UN-Habitat (2010-2011) ble det overført 54 mill. kroner for 2010 som tillegg til kjernestøtten på 25 mill. kroner. Bistanden fra Norge bidrar til at UN-Habitat kan angripe urban fattigdom på bred basis gjennom tiltak innen fokusområder som vann og sanitær, finansiering av boliger og infrastruktur i slumområder, landspørsmål, likestillingsdimensjonen, tiltak knyttet til ungdom og utvikling samt byer og klima. Datainnsamling, analyse og publikasjonsvirksomhet er en ny utfordring som dekkes av avtalen. I tillegg støtter Norge UN-Habitats strategiske og institusjonelle utvikling – *Medium Term Strategy and Institutional Plan* (MTSIP-2008-2013). Av resultater som er oppnådd kan nev-

nes at antallet mennesker som har dratt direkte nytte av UN-Habitats tiltak på vann- og sanitærsektoren i Asia, Afrika, Latin Amerika og Det karibiske området er 1,25 millioner, en økning på 250 000 siden 2009. Tiltaket ble evaluert i 2010. Et annet viktig område er landspørsmål. Her kan nevnes at UN-Habitat har finansiert forskning og evaluering i Etiopia som har ført til at regjeringen i samarbeid med Verdensbanken har oppskalert sitt landsertifikatprogram fra 24 millioner til 40 millioner sertifikat til en kostnad av 1 mrd. kroner. Tiltaket ble evaluert i 2010. Når det gjelder likestillingsdimensjonen ble en egen «Handlingsplan for likestilling» utarbeidet og vedtatt i 2010. Norge har stilt ressurser til disposisjon for oppfølging. Planen har bl.a. som mål å gjøre likestilling til et tverrgående perspektiv i alle relevante fokusområder og aktiviteter i UN-Habitat. Likestillingsarbeidet ble også evaluert i 2010.

UN-Habitat har i 2009 og 2010 gjennom «Opportunities Fund for Youth led development» gitt økonomisk støtte til 113 ungdomsledede, urbane tiltak i mer enn 30 utviklingsland innen sysselsetting, miljø, utdanning, helse og likestilling. Tildelingene er basert på mer enn 6000 søknader. Søkerne bistås løpende gjennom en internettbasert «helpdesk». UN-Habitats utviklingsarbeid for ungdom ble evaluert i 2010. Med utgangspunkt i fire byer i 2008, har i 2010 22 særlig klimasårbare og risikoutsatte byer i Afrika, Asia, Oceania og Latin-Amerika i fellesskap utviklet en egen «Handlingsagenda om klimaendring». Innenfor agendaen utveksles løpende erfaringer om konkrete, praktiske tiltak som kan redusere byers og lokale myndigheters risiko og sårbarhet.

Gjennom ulike pilottiltak for boligfinansiering (Slum Upgrading Facility og Experimental Reimbursable Seeding Operation) er sikret boliger til 250 familier i Uganda, 2800 i Tanzania, 900 i Nepal, 2000 i Nicaragua og 30.000 i De okkuperte områdene i Palestina. Alle er lav- og mellominntektshushold. Tiltaket er evaluert i 2010/11.

Næringsutvikling og handel, herunder landbruk

Rapport 2010

Til handel- og næringsrelaterte tiltak gjennom WTO, UNCTAD, ITC, EIF, FAO og CFC ble det utbetalt om lag 88 mill. kroner.

Det styrkede integrerte rammeverket for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede land (EIF) skal integrere handel i MUL-landenes utviklingsplaner, styrke nødvendige institusjoner på landnivå, og samordne bistand på handelsområdet. Ut fra en landspesifikk analyse skal byrå-

kratiske og praktiske flaskehalser for eksport fjernes i prioritert rekkefølge. Etter en tidkrevende omstrukturering ble EIF fullt operativt i 2009, og antallet prosjekter på landnivå øker raskt. Norge bidro med 33 mill. kroner til EIF i 2010, og sitter i styret 2010-12. Støtten til Det internasjonale handelssenter (ITC) ble benyttet til forskjellige programmer og tiltak for å styrke privat sektor, særlig små- og mellomstore bedrifter. ITC videreutviklet i 2010 strategien med å bruke reiselivsnæringen og dens ringvirkninger til å styrke etterspørsel og sysselsetting også i andre sektorer i lokalsamfunnene. Norge støtter også egne programmer for kvinner og etisk handel i ITC. Støtten til WTOs fond for handelsrelatert faglig bistand (Doha Development Agenda Global Trust Fund) ble videreført i 2010. Fondet finansierer en stor andel av WTOs faglige bistand, og Norge er en av de største bidragsyterne. En lang rekke opplærings tiltak, både på regionalt og nasjonalt nivå, ble gjennomført i 2010, med særlig vekt på å imøtekomme behov i de minst utviklede land for å bedre forståelsen av WTOs regelverk. Norge videreførte i 2010 støtten gjennom FNs konferanse for handel og utvikling (UNCTAD) til faglig bistand og kompetanseoppbygging på områdene WTO-tiltredelse, likestilling, toll-modernisering og investeringspolitikk. En egen likestillingsenhet ble opprettet etter påtrykk fra blant annet Norge. Det felles fond for råvarer (CFC) fikk støtte til finansiering av tiltak for å bedre konkurranseevnen og øke bearbeidingsgraden av ulike råvarer som produseres i utviklingslandene. Midtveisgjennomgangen av gjeldende femårsplan for CFC viste at prosjektarbeidet har god effekt for de som tilgodeses direkte, men at det i for liten grad fører til større ringvirkninger og spredning av bedre metoder. En rekke organisatoriske utfordringer ble diskutert gjennom året, i en prosess som konkluderes høsten 2011. Den kan føre til reform, avvikling, eller sammenslåing med annen relevant organisasjon.

Den toårige programsamarbeidsavtalen mellom Norge og FAO ble avsluttet i 2009, men aktivitetene ble tillatt forlenget til juli 2010 for å sikre fullføring. Den norske støtten bidro til å styrke FAOs arbeid med internasjonale normative instrumenter, nasjonal politikk og integrert forvaltning vedrørende mat, landbruk, fiskeri, skog og genetiske ressurser. Programsamarbeidsavtalen inn gikk i et flergiversamarbeid som muliggjorde en mer fleksibel og tverrfaglig arbeidsform i tråd med FAOs overordnede prioriteringer. Sluttrapporten fra samarbeidet viser at støtten virket katalytisk, gjorde FAO i stand til raskere å imøtekom-

me behov på landnivå og forenklet koordinering og administrasjon i FAO.

I påvente av fullføringen av FAO-reformen og økt effektivisering i organisasjonen har Norge i 2010 inngått avtaler om øremerket støtte til et fåtall utvalgte programområder i FAO der vi mener organisasjonen kan vise til resultater og har særlige forutsetninger for å bidra i tråd med norske prioriteringer. Dette gjelder spesielt FAOs arbeid med konsekvensene av klimaendringene for landbruk, skog og fiskeri, samt arbeidet med retten til mat.

Offentlige velferdstjenester

Rapport 2010

Norge støtter arbeidet med å bygge opp og styrke helsesystemer med gode primærhelsetjenester på landnivå. Støtten kanaliseres gjennom WHO og gjennom helsesystemplattformen som bl.a. involverer GAVI. WHOs innsats omfatter rådgivning og bistand til nasjonale helseplaner, standarder for utvikling av en sterk primærhelsetjeneste, effektive finansieringsordninger, systemer for helsestatistikk og helseinformasjon og systemer som sikrer tilgang til medisiner og teknologi samt imøtekommer helsepersonellutfordringen. Mangel på og skjev fordeling av helsepersonell, samt manglende helsefaglig kompetanse, er et alvorlig hinder for at de helserelaterte tusenårsmålene kan nås. Norge har spilt en sentral rolle i å få satt den globale helsepersonellkrisen på dagsorden internasjonalt. Det har også skjedd. Ett viktig gjennombrudd kom ved at WHOs helseforsamling i 2010 vedtok retningslinjer for internasjonal rekruttering av helsepersonell. Norge har videre deltatt i Den globale helsearbeideralliansen. Alliansens oppgave er å mobilisere alle sektoraktører som kan medvirke til at det finnes motivert og kompetent helsepersonell i tilstrekkelig antall til å løse krisen med å levere helsetjenester. Norge er med i styret til alliansen. Helsepersonell er videre ett av satsingsområdene i «Utenrikspolitikk og global helse»-initiativet som ble lansert i 2006 av utenriksministre fra sju land, inkludert Norge.

I 2010 ble det utbetalt 224 mill. kroner til WHOs programbudsjett over kap. 170, post 76. Norges frivillige bidrag til WHO kanaliseres gjennom en 2-årig programavtale (2010-2011). Norge har vektlagt at midlene i størst mulig grad gis som ikke-øremerket støtte som et virkemiddel for å understøtte mulighetene for realistisk budsjettering og programimplementering.

Arbeidet for å nå målet om universell tilgang til aidsforebygging og aidsbehandling innen 2010, er

i 2010 støttet gjennom både UNODC og UNAIDS med fokus på forebygging av hiv og aids blant sårbare og utsatte grupper som opplever stigmatisering og diskriminering.

WHO er som normativ organisasjon innen helse både en viktig aktør i seg selv og en nøkkelpartner for andre organisasjoner og initiativ på helseområdet. Dette gjelder spesielt de globale ordningene innen helse som Den globale vaksinealliansen (GAVI), Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (Det globale fondet) og Den internasjonale innkjøpsordningen for legemidler (UNITAID) som WHO gir avgjørende faglig og støtte til, jf. kap.169 Globale helse- og vaksineinitiativ.

WHO og UNICEF er sentrale partnere i et globalt polioutryddelsesinitiativ. Utbredelsen av polio er redusert betydelig siden etableringen av initiativet. Nigeria, India, Pakistan og Afghanistan er i dag de gjenværende endemiske landene. I tillegg har ytterligere rundt 15 land importsmitte. Dette skyldes både vedvarende svikt i vaksinerings i enkelte områder som bl.a. skyldes svake helsesystemer og negative forestillinger, samt suboptimal effekt av dråpevaksine i befolkningstette områder i India. Selv om kampen for å utrydde polio har opplevd tilbakeslag de siste årene, er det i 2010 registrert meget positiv framgang særlig i Nigeria og India, hvor forekomsten av polio er redusert med henholdsvis 95 pst. og 94 pst. Kampen mot polio foregår nå med utgangspunkt i en strategisk plan 2010-2012 med målsetting å stoppe all spredning av poliovirus i 2012. Når poliovirus fortsatt sirkulerer i de fire landene, er faren for nye utbrudd stor, slik nye utbrudd i Tadsjikistan og Kongo viser. Det er derfor viktig å fullføre arbeidet med å utrydde viruset helt.

Norge støtter en forskningsstrategi for å styrke WHOs globale lederrolle innen global helseforskning, herunder helsesystemforskning og bruk av forskning for politikkutvikling. Øremerkede tilskudd til to spesialprogrammer i regi av WHO ble videreført. Det ene – Forskningsprogrammet for reproduktiv helse – drives i samarbeid med UNFPA, UNDP og Verdensbanken og er ledende i forskning og kapasitetsbygging innen familieplanlegging, trygg abort, og andre tiltak som gjør det mulig for kvinner trygt å gjennomgå graviditet og fødsel. Det andre programmet understøtter i samarbeid med UNICEF, UNDP og Verdensbanken forskning på ti neglisjerte tropiske sykdommer, deriblant malaria og elveblindhet. Norge videreførte i 2010 støtten til Den internasjonale allianse for helsepolitikk og helsesystemforskning knyttet til WHO, og et nytt delpro-

gram for implementeringsforskning med fokus på helsetusenårsmålene er igangsatt. Det vises til ytterligere omtale av WHO under kap.116, post 70.

I 2010 ble det utbetalt 15 mill. kroner til UNF-PAs mødrehelsefond. Fondet fokuserer organisasjonens arbeid for å nå tusenårs mål 5 om redusert mødredødelighet og økt tilgang til reproduktive rettigheter i land med de største utfordringene. 42 land mottok støtte i 2010, og støtten bidro blant annet til at utvikling av utdanningsprogram for jordmødre i Bangladesh, Uganda og Sør-Sudan, samt styrking av nasjonale helsesystemers evne til å håndtere fødselsrelaterte komplikasjoner i bl.a. Guinea og Niger. Over 5000 kvinner har blitt behandlet for obstetrisk fistel og 1500 helsearbeidere har fått opplæring i behandlingsmetoder for denne type skader.

UNESCO har en viktig talsmanns- og koordineringsfunksjon for tusenårs mål 2 om utdanning og *Utdanning for alle*-målene. UNESCO har bl.a. bidratt til å sette fokus på utdanning for marginaliserte grupper gjennom publisering av Global Monitoring Report 2010: Reaching the Marginalized og ved at dette var tema for et globalt høynivåmøte for utdanning for alle. UNESCO Institute of Statistics (UIS) står sentralt i arbeidet med å sikre god statistikk og måle fremdrift i de internasjonale utviklingsmålene om utdanning. Norge støtte UIS med 4 mill. kroner i 2010. Gjennom UNESCOs program for kapasitetsutvikling for utdanning for alle (CapEFA) og International Institute for Educational Planning (IIEP) har Norge bidratt til styrke nasjonale myndigheters kapasitet innen utdanningssektoren i utviklingsland. CapEFA fokuserer på de 20 landene som er lengst fra å nå utdanningsmålene. Norge støttet CapEFA og IIEP med hhv. 19,4 mill. og 16 mill. kroner i 2010. UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL) bidrar til *Utdanning for alle*-målene alfabetisering, voksenopplæring og livslang læring og ikke-formell utdanning. Norge støttet UIL med 3 mill. kroner i 2010.

Norge støttet International Program for the Development of Communication (IPDC) som bidro til utviklingen av frie medier i 61. UNESCOs medieindikatorer, UNESCO Media Development Indicators, er et redskap for analyse av et lands mediesektor og for utforming av utviklingsprogram innenfor media. Indikatorene ble i 2010, i samarbeid med UNESCO, brukt i 10 land.

Andre tiltak/formål, herunder institusjons- og systemreform

Rapport 2010

Norge har vært en aktiv pådriver for å styrke og effektivisere FNs utviklingsarbeid på land- og hovedkvarternivå, i mellomstatlige forhandlinger og i de enkelte FN-organisasjonenes styrer, jf. også kapittelomtale kap. 170. Prosessen med å samordne og effektivisere FNs aktiviteter på landnivå begynner å gi resultater. I utgangspunktet ble anbefalingene om å «levere sammen som én» prøvd ut i 8 pilotland, i tillegg har 17 land på eget initiativ fulgt opp anbefalingene og etablert eller er i ferd med å etablere «Ett FN» på landnivå. Erfaringene fra disse landene er at «Ett FN» gjør FN mer relevant og effektiv, bedre koordinert, samt fører til økt nasjonal eierskap.

Norge videreførte i 2010 støtten til en sentral finansieringsmekanisme, som Norge var en initiativtakerne til, for å støtte opp om FN-reform på landnivå med 135 mill. kroner. Mekanismen gir insentiver til reform gjennom tilleggsfinansiering av FNs utviklingsaktiviteter i land hvor FN «leverer sammen som én» – 17 land fikk støtte i 2010.

Støttekontoret til FNs utviklingsgruppe (UNDG) – «Development Operations Coordination Office» (DOCO) skal bidra til å bedre samordningen mellom FN-organisasjonenes utviklingsaktiviteter, bl.a. gjennom støtte til land som gjennomfører Ett FN på landnivå og gjennom videreutvikling av rammeverkene for FNs utviklingsaktiviteter (UNDAF) som skal sikre bedre samsvar mellom utviklingslandenes prioriteringer, nasjonale utviklingsplaner, og tusenårsmålene, og sørge for at FNs arbeid på landnivå støtter disse. DOCO har i 2010 gjennomgått en restruktureringsprosess og har fokusert sitt arbeid gjennom et sett av strategiske prioriteringer. Det ble i 2010 gitt 20 mill. kroner i støtte til DOCO for dette formål.

Norge har også støttet DOCO med 10 mill. kroner til et eget prosjekt for å styrke FNs ledelse i felt i krise- og konfliktrammede land med fokus på å øke landkontorenes koordineringsfunksjon. Prosjektet som p.t. går i 7 land, inngår i et større prosjekt for et mer effektivt og relevant FN, og er en viktig oppfølging av Norsk fokus på, og arbeidet med å sikre en integrert tilnærming til post-konflikt situasjoner.

Harmonisering av FN-organisasjonenes administrative systemer og – rutiner er nødvendig både med tanke på innsparing og effektivisering og for å støtte opp om reformprosessen. I 2009 ga Norge 15 mill. kroner til en særskilt finansierings-

mekanisme som skal sikre gjennomføring av en handlingsplan som er felles for hele FN-systemet. Seks av 18 planlagte tiltak ble igangsatt i 2010. Utredningene er konsentrert om reform av personalforvaltningen, en felles database for finansielle overføringer og forenkling av innkjøpsordningene. Det er forventet at de fleste utredningene vil komme med konkrete forslag for oppfølging på tvers av FN-systemet, hvorav enkelte vil kreve mellomstatlige forhandlinger.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 758,4 mill. kroner.

Post 77 FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

FNs fellesprogram for hiv og aids, UNAIDS, ble etablert i 1996 for å sikre koordinering på landnivå og en integrert og helhetlig tilnærming i bekjempelsen av hiv og aids. Programmet består av et sekretariat og ti medeierorganisasjoner med tydelig arbeidsdeling når det gjelder aidsrelaterte aktiviteter på landnivå. Mottakerlandenes myndigheter og sivilt samfunn deltar i organisasjonens programkomité. På bakgrunn av anbefalingene fra den uavhengige eksterne evalueringen som ble gjennomført i 2009 har UNAIDS utarbeidet en ny strategi for 2011-2015 med visjoner om ingen nye infeksjoner, ingen aidsrelaterte dødsfall og ingen diskriminering. Norge vil i 2012 sitte i styret for UNAIDS.

Ved utgangen av 2010 anslås antall hivsmittede til 34 millioner mennesker. Afrika sør for Sahara er den regionen som er verst rammet med 68 pst. av alle hivsmittede. Globalt er både dødelighet og antallet nysmittede redusert de siste årene, samtidig som antallet som mottar behandling i lav- og mellominntektsland er økt med 25 pst. Nyere forskning dokumenterer at pasienter som er under antiretroviral behandling, dvs. behandling for å bremse formeringen av hiv-virus i blodet, er langt mindre smitteførende enn de som ennå ikke har påbegynt behandling. Antallet smittede som ikke mottar behandling øker fortsatt. Det vil derfor være viktig å opprettholde og helst øke antall pasienter som får behandling, både som bidrag til forebygging og for deres egen helses skyld.

FN og UNAIDS markerte i juni 2010 at det er 30 år siden hiv-viruset ble oppdaget med et eget høynivåmøte. Erklæringen fra møtet setter opp konkrete mål om å halvere antall som smittes seksuelt eller ved sprøytebruk, bortimot eliminere

smitte fra mor til barn, sikre 15 millioner mennesker i lav- og mellominntektsland tilgang til antiretroviral behandling, samt å lukke ressursgapet som av UNAIDS er beregnet til USD 6 mrd. per år. Erklæringen inneholder også mange referanser til menneskerettigheter, og for første gang nevnes menn som har sex med menn, injiserende sprøytebrukere og sex-arbeidere spesifikt som særlig utsatte grupper for smitte.

Norge legger vekt på at arbeidet mot hiv og aids gjennom UNAIDS og partnerorganisasjonene må kobles tettere til øvrige innsatser for å nå de helserelevante tusenårsmålene.

Bevilgningen omfatter det norske kjernebidraget til UNAIDS og tilleggsmidler til tematiske innsatser gjennom UNAIDS. Fra 2012 gis all støtte fra posten som kjernebidrag.

Regjeringen har en bred satsing på arbeidet mot hiv/aids. Fokus på hiv/aids er integrert i ulike tiltak på mange poster. For 2010 utgjør dette i sum anslagsvis 1,2 mrd. kroner.

Mål

Basert på strategien for 2011-2015 vil UNAIDS prioritere følgende innsatsområder:

- Hindre seksuell overføring av hiv, blant ungdom, menn som har sex med menn og sexarbeidere
- Hindre at mødre dør og at spedbarn smittes av hiv
- Sikre universell tilgang til antiretroviral terapi for hivsmittede
- Beskytte injiserende sprøytebrukere mot hivsmitte
- Forebygge at hivpositive dør av tuberkulose
- Øke det sosiale sikkerhetsnettet og sikre at personer som lever med hiv får tilgang til behandling
- Avskaffe lover, politikk og diskriminerende praksis som hindrer arbeidet innen hiv og aids
- Avskaffe lover som hindrer innreise, opphold og bosetting for hivsmittede
- Sikre at kvinners og jenters behov i varetas i nasjonal hivrespons
- Stanse vold mot kvinner og jenter

Rapport 2010

Organisasjonen mottok i 2010 USD 227,1 mill. i kjernestøtte. Norge var fortsatt den fjerde største giveren med et generelt bidrag på 160 mill. kroner samt 2,4 mill. kroner til ulike innsatser over andre kapitelposter, inkludert støtte til et utredningsarbeid om kriminalisering av hivsmitte. UNAIDS

har i 2010 videreført arbeidet for å oppnå universell tilgang til forebygging, behandling, omsorg og støtte for mennesker som lever med hiv og aids. I etterkant av at UNAIDS' strategi ble vedtatt i 2010 blir det utarbeidet et felles resultatrammeverk for alle medeierorganisasjonene slik at man kan målrette innsatsene bedre og få bedre dokumentasjon av resultater.

I de nye retningslinjene fra WHO fra 2010 for å hindre mor-barn smitte, understrekes betydningen av tidlig forebyggende behandling med aids-medisin, samt bedre integrering av svangerskapsomsorg og hivbehandling. Antallet hivsmittede nyfødte er redusert med 24 pst. fra 2004-2009.

I følge UNAIDS mottar på verdensbasis omkring 6,5 millioner mennesker antiretroviral behandling. Det er imidlertid fortsatt store utfordringer i forhold til å nå universell tilgang til behandling, og til å sikre kontinuitet i medisinforsyninger for personer under behandling. Antallet tuberkulosepasienter som kjenner sin hivstatus har økt fra 4 pst. i 2003 til 26 pst. i 2009, men bare 5 pst. av hivsmittede ble i 2009 testet for tuberkulose.

Selv om innsatsen for forebygging har økt, må innsatsen styrkes om epidemien skal bekjempes. Skadebegrensende tiltak rettet inn mot personer som er avhengig av narkotika, har vist seg å gi svært gode resultater når det gjelder hivforebygging, men mange land er likevel avvisende til slike tiltak.

UNAIDS viser til at selv om et økende antall land har lovverk som beskytter mot diskriminering av personer som lever med hiv, mangler det fortsatt ressurser til og mekanismer for å dokumentere resultater av arbeidet. Diskriminering og stigmatisering øker risiko for at epidemien spres ytterligere fordi folk kan være redde for å teste seg, eller for å opplyse at de er smittet.

For å rette søkelyset på det økende antall hivsmittede kvinner og unge jenter, har UNAIDS utviklet et rammeverk for å sikre at hensynet til begge kjønn ivaretas godt i alt aidsarbeid. Kvinner og jenters spesielle behov er inkludert 80 pst. av de nasjonale hivstrategiene, men under halvparten av landene har satt av egne ressurser til dette, og mange kvinner og jenter utsettes fortsatt for kjønnsbasert vold. Hivforekomsten blant unge i Afrika sør for Sahara er redusert, men kunnskapsnivået om hiv er fortsatt svært lavt mange steder. Dette undergraver ungdommens mulighet til å beskytte seg selv.

Gjennom UNAIDS' medeierorganisasjoner er det satt økt søkelys på behovene til sårbare grup-

per som barn, kvinner og mennesker berørt av humanitære katastrofer, men det er fortsatt mange husholdninger rammet av aids som ikke mottar noen form for sosial støtte.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 165 mill. kroner.

Post 78 Bidrag til andre FN-organisasjoner mv., kan overføres

Posten omfatter ODA-andelen av kontingenter til FN-organisasjoner og andre multilaterale organisasjoner. I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan en bestemt andel av de enkelte lands bidrag til de enkelte organisasjonenes virksomhet registreres som offentlig utviklingshjelp (ODA). For FNs regulære budsjett er ODA-andelen 12 pst., for Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) 60 pst., for FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) 100 pst., for FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) 51 pst., for Verdens Helseorganisasjon (WHO) 76 pst. Videre dekker posten ODA-godkjent andel på 74 pst. av pliktig bidrag til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), 33 pst. av pliktig bidrag til Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA) samt bidraget til IAEA's Technical Cooperation Fund som i sin helhet er ODA-godkjent.

Den øvrige delen av disse tilskuddene er ført under kap. 116, post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner.

Bevilgningsforslaget dekker pliktige bidrag til Den globale miljøfasiliteten (GEF), Montreal-protokollens Ozonfond, FNs forørkningskonvensjon (UNCCD) og Den internasjonale organisasjon for tropisk tømmer (ITTO), samt frivillige bidrag til klimafondene, andre klimaaktiviteter under Klimakonvensjonen og Den internasjonale traktaten for plantegenetiske ressurser (ITPGR).

Bevilgningen dekker også ODA-godkjent andel av kontingenten til organisasjoner forvaltet av andre departementer, herunder FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO), Den internasjonale teleunionen (ITU), Verdens postunion (UPU), Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO) og Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN).

Det vises også til profilark for GEF, UNIDO, ILO, FAO og WHO på regjeringen.no. Profilarlene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Den globale miljøfasiliteten GEF

Situasjonsbeskrivelse

Den globale miljøfasiliteten (GEF – Global Environment Facility) ble opprettet for å dekke omforente tilleggskostnader ved å gjennomføre tiltak som gir globale miljøfordeler. GEF er finansieringsmekanisme for klimakonvensjonen, konvensjonen om biologisk mangfold og Stockholmkonvensjonen om persistente organiske miljøgifter, samt for forørkningskonvensjonen. Norge er part til og har forpliktet seg til å følge opp og støtte disse konvensjonenes virkeområde.

GEF finansierer tiltak innen seks hovedområder. Tiltak under de to største områdene, biologisk mangfold og klima, mottar til sammen over 60 pst. av GEFs midler. GEF er en nettverksorganisasjon som ikke selv er representert på landnivå, men opererer gjennom samarbeidende/utførende organisasjoner. UNDP, UNEP og Verdensbanken er hovedgjennomføringsorganer for GEF, men også en rekke andre institusjoner (regionale utviklingsbanker, FAO, UNIDO mv.) kan utføre prosjektarbeid finansiert av GEF.

GEF satser i økende grad på en mer programmessig tilnærming på tvers av flere hovedområder. Dette gjelder særlig med henblikk på synergieffekter innenfor områdene klima, naturmangfold og forørkning/skogskjøtsel. GEFs styre mottar prioriteringer for fokusområdene fra miljøkonvensjonenes partsmøter og er ansvarlig overfor disse. GEFs uavhengige evalueringskontor nyter stor anerkjennelse internasjonalt. GEF har også en ombudsmann for klagemål fra utviklingsland, samt et vitenskapelig rådgivende panel som gjennomgår og kommenterer alle prosjekt- og programforslag.

GEF er fra 1.7.2010 inne i sin femte fireårsperiode (GEF 5), nå med betydelig økt kapital (se nedenfor).

Hver kapitalpåfylling i GEF ledsages av politikkbefalinger for den aktuelle periode. For kommende fireårsperiode konsentreres reformvirksomheten under to hovedoverskrifter: Fremme mottakerlandenes eierskap og forbedret effektivitet gjennom hele GEF-partnerskapet.

Rundt 40 pst. av GEFs prosjekter inneholder konkrete tiltak for kvinner. Særlig prosjekter under GEFs «flaggskip», «Small Grants Programme» (SGP) er innrettet mot fattige/kvinner i lokalsamfunn (75 pst. av prosjektene). De siste årene har det vært en konkret målsetting å integrere kjønnspektivet i all virksomhet, og et nytt policy-dokument på dette ble ferdigstilt i 2011. Dette gjelder også de frivillige klimafondene omtalt nedenfor. 100 pst. av det norske bidraget

rapporteres nå som ODA-bistand, mot 96 pst i foregående periode. ODA-prosenten justeres med jevne mellomrom i forhold til hvor stor del av virksomheten som finner sted i utviklingsland.

Mål

Bevilgningen foreslås brukt til finansiering av merkostnader for tiltak som gir globale miljøfordeler innenfor hovedområdene:

- Biologisk mangfold
- Klima
- Internasjonale vannspørsmål
- Landforringelse (forørkning og avskoging)
- Beskyttelse av ozonlaget
- Organiske miljøgifter

Rapport 2010

Norges bidrag til GEF var i 2010 på 57 mill. kroner, hvorav 96 pst. (54,7 mill. kroner) ble dekket over denne posten og 4 pst. (2,3 mill. kroner) over kap.118, post 76. Forhandlinger om kapitaløkning for GEFs 5. periode ble sluttført i mai 2010 med virkning for perioden 1.7.2010 – 30.6.2014 (GEF 5). Resultatet ble en rekordstor økning på over 50 pst. i nye bidrag, noe som gjenopprettet fondets realverdi fra 1994. Kapitalen utgjør for perioden USD 4,35 mrd. Det norske bidraget ble økt med 65 pst til 376 mill. kroner over perioden, men vårt bidrag (1,67 pst.) er stadig minst blant de nordiske land (Island deltar ikke). Midlene gis som generelle bidrag til GEFs virksomhet. GEFs prosjekter/programmer er blitt evaluert til 80 pst eller mer vellykkete, mot en internasjonal norm på 75 pst. Etterspørselen etter GEF-midler har i flere år betydelig oversteget tilgjengelige ressurser. I de siste år har GEF gjennomgått en betydelig reformprosess. Denne fortsetter under GEF 5. Det opprinnelige systemet for ressursallokering er reformert og er utvidet til også å omfatte fokusområdet forørkning/avskoging. Prosjektsyklusen ble ytterligere forkortet, og et resultatbasert styringssystem ble videre utviklet. Like vilkår ble gjennomført for alle GEFs samarbeidsorganisasjoner, og de første skritt ble tatt i retning av å innføre direkte adgang til ressurser for nasjonale organisasjoner som tilfredsstillere strenge krav til regnskap, kontroll mv.

Den uavhengige årlige «performance report» for 2010 konkluderte med at 92 pst. av prosjekter avsluttet per 1. juli 2010 oppnådde vurderingen «tilfredsstillende» eller bedre, mot gjennomsnittlig 84 pst. over lenger tid. Samfinansiering har vært større enn ventet ved prosjektstart.

Frivillige klimafond mv.**Situasjonsbeskrivelse**

Under Klimakonvensjonen ligger to fond som administreres av GEF: MUL-fondet for klimaendringer og Spesialfondet for klimaendringer. Begge har hovedvekt på å bistå utviklingsland med tilpasning til klimaendringer. MUL-fondet, som finansierer klimatiltak i de minst utviklede land, er kommet lengst i sin virksomhet. Etter å ha finansiert utarbeidelse av handlingsplaner for klimatiltak, er man i gang med gjennomføring av de høyest prioriterte tiltak i disse. Fondet fylles i prinsippet på i takt med økningen i prosjektaktivitetene, men de frivillige bidrag som fondet er avhengig av kommer inn i ujevnt tempo og er ikke store nok til å dekke etterspørselen. Finansieringsformen skaper heller ikke nødvendig forutsigbarhet, slik at det blir vanskelig for mottakerlandene å planlegge skikkelig.

Under Spesialfondet er en også i gang med finansiering av prosjekter, i hovedsak for tilpasning. Etterspørselen etter midler overstiger klart tilgjengelige ressurser, noe som er blitt en politisk belastning i forhold til utviklingslandene i forhandlingene om en ny, omfattende klimaavtale.

De siste vitenskapelige rapporter om klimaendringenes omfang og alvor gjør det enda viktigere å bistå de fattigste og mest sårbare blant utviklingslandene med forebygging og tilpasning, og det tas derfor sikte på fortsatt norske bidrag til disse klimafondene i 2012. Det foregår videre et omfattende klimaarbeid direkte under Klimakonvensjonen og Kyoto-protokollen, hvorav det meste må finansieres med frivillige bidrag. I tillegg til reise- og oppholdsutgifter for deltakere fra utviklingsland, gjelder dette bl.a. arbeidet i ulike ekspertgrupper, seminarer på ulike områder vedtatt av partene, utarbeidelse av spesialrapporter bl.a. om finansiering, m.v.

Mål

Begge fondene har som overordnet hovedmål å bidra til utviklingslands vellykkete tilpasning til de negative sider av klimaendringene.

MUL-fondet:

- Finansiering og utarbeidelse av nasjonale tilpasningsprogrammer og gjennomføring av de høyest prioriterte prosjekter i disse.

Spesialfondet:

- Finansiering av aktiviteter, programmer og tiltak innenfor følgende områder: Tilpasning, teknologioverføring, visse sektortiltak og økonomisk diversifisering

Annet:

- Støtte til klimaaktiviteter under Klimakonvensjonen og Kyoto-protokollen.

Rapport 2010

Fondenes framtid er nært knyttet til resultatet av de pågående klimaforhandlingene hva gjelder finansiering av tilpasningstiltak i utviklingsland. Det kan nevnes at USA for første gang bidro til disse fondene med totalt USD 50 mill. i 2010.

MUL-fondet:

Ytterligere nasjonale handlingsprogrammer for klimatilpasning ble ferdige i 2009, slik at nesten alle nå er ferdige. De få gjenstående ventes ferdigstilte i 2011 eller tidlig i 2012. Finansiering av høyt prioriterte prosjekter er godt i gang – 45 forslag er mottatt, hvorav 28 er godkjent og på ulike stadier av gjennomføringsfondet hadde per utgangen av 2010 mottatt bidrag/tilsagn på ca. USD 376 mill., etter at ytterligere hele ca. USD 130 mill. ble lovet høsten 2010. Regionalt mottar nå Afrika den største andelen av fondets midler, 63,5 pst. En evaluering av MUL-fondet i 2009 pekte bl.a. på for kompliserte prosedyrer for MUL-landene. Sekretariatet har som oppfølging utarbeidet brukervennlige retningslinjer for å lette landenes adgang til fondet. Hovedinnvendingen i evalueringen var allikevel at fondet rår over for små og uforutsigbare ressurser, jf. om forholdet til klimaforhandlingene over.

Spesialfondet:

Arbeidsprogrammet for fondets områder tilpasning og teknologioverføring er godt i gang med finansiering av de første 27 prosjekter, mens de to andre «vindue» (jf. ovenfor) ennå ikke har mottatt midler. Prosjektene spenner over et bredt spekter, med en foreløpig hovedvekt på forbedret vannressursforvaltning og på tiltak under forholdet tørke/klimaendring. På teknologisiden er det viktigste tiltaket så langt utarbeidelse av oversikter over teknologibehov for land som ønsker det. I tillegg kommer et antall mindre pilotprosjekter.

Blant disse kan nevnes et prosjekt i Brasil for karbonfangst og – lagring i sukkerindustrien. Nær sagt alle prosjekter karakteriseres av uvanlig høy samfinansiering, noe som tyder på at fondet møter udekkete behov. Prosjekttilstrømmingen til dette fondet har vært så stor at det i praksis er blitt vanskelig å finansiere nye prosjekter. Fondet hadde per utgangen av 2010 mottatt bidrag/tilsagn på ca. USD 180 mill. GEFs uavhengige evalueringskontor startet i 2010 en bred evaluering av Spesialfondet. Denne vil bli presentert for styret høsten 2011.

Annet:

Til klimaaktiviteter under Klimakonvensjonen og Kyoto-protokollen ble det utbetalt 20 mill. kroner til klimasekretariatet under denne posten, bl.a. som støtte til avholdelse av ekstra forhandlingsmøter om en ny klimaavtale og deltakelse fra utviklingsland.

Ozonfondet – Montreal-protokollen

Situasjonsbeskrivelse

Montreal-protokollen er utarbeidet i regi av FN's miljøprogram, UNEP og er ratifisert av 196 land. Verdenssamfunnets oppfølging av denne avtalen har medført en rask reduksjon av utslippene, og nå er ca. 98 pst. av de ozonreducerende stoffene som er regulert under Montreal-protokollen faset ut. Siden ozonreducerende stoffer har lang levetid i atmosfæren, kan det likevel ta lang tid før ozonlaget er restituert. Diskusjon pågår om i hvilken utstrekning fondet også skal finansiere innsamling/destruksjon av stoffer som ikke lenger er i bruk. Enkelte pilotprosjekt i utviklingsland på dette området er besluttet finansiert.

Ozonfondet har for perioden 2009-2011 en kapital på USD 490 mill. Forhandlinger om påfylling av fondet for kommende treårsperiode (2012-14) vil bli sluttført høsten 2011. Det viktigste behovet for finansiering nå er den besluttede forserte utfasing av HKFK i utviklingslandene, der produksjonen i særlig India og Kina har økt kraftig de siste år. Produksjonen skal «fryses» på 2009/10 nivå i 2013 og reduseres med 10 pst innen 2015, med videre nedfasing og endelig utfasing innen 2030. Det tas i budsjettforslaget derfor høyde for en forholdsvis beskjeden økning av Norges andel. Det nøyaktige beløp vil deretter bli benyttet i statsbudsjettet for 2013.

Mål

Utviklingslandenes utfasing av ozonnedbrytende stoffer, inkludert raskere frivillig utfasing av skadelige stoffer enn det de har forpliktet seg til.

Rapport 2010

Bruken av Ozonfondets midler til støtte for utviklingslandenes fortsatte utfasing av bruk av ozonnedbrytende stoffer er blitt gjennomført etter forutsetningene. 2010 representerte en viktig milepæl, da alle utviklingsland da hadde faset ut bruk av KFK, haloner og karbintetraklorid. I følge den siste «Assessment Report» som ble publisert i 2010 er det under visse forutsetninger ventet at utenfor polområdene vil ozonlaget kunne gå tilbake til pre-1980 nivå i perioden 2030-2040. Over Antarktis vil dette først skje ca. 2045 – 2060, og noe tidligere over Arktis. Arbeidet med forebygging av ulovlig handel med resterende ozonreducerende stoffer, demonstrasjonsprosjekter om alternativer, ytterligere forskning i destruksjonsteknologier, samt styrking av utviklingslandenes institusjonelle forhold, ble videreført i 2010. Norges bidrag til Ozonfondet i 2010 var 6,6 mill. kroner.

FNs forørkningskonvensjon (UNCCD)

Situasjonsbeskrivelse

Konvensjonen arbeider for å bekjempe forørkning og redusere effekten av tørke i berørte land, særlig i Afrika. Bærekraftig ressursforvaltning er hovedretningen i arbeidet, og klimatilpassing er i økende grad et fokus for konvensjonen.

Mål

Bevilgningen brukes til pliktig bidrag for konvensjonen. Arbeidet organiseres etter den strategiske planen for konvensjonen som ble vedtatt på parts-møtet i 2007 og har følgende målsettinger:

- å bedre levekårene til berørte befolkninger
- å bedre tilstanden til berørte økosystemer
- å skape globale goder gjennom iverksetting av konvensjonen
- å mobilisere ressurser til iverksetting av konvensjonen

Rapport 2010

Det norske pliktige bidraget i 2010 var i underkant av kr 500 000. Sekretariatet har fremdeles utfordringer med å iverksette tiltakene som ligger i

den strategiske planen som ble vedtatt i 2007. Fra norsk side har vi oppfordret sterkt til å inkludere sivilt samfunn både som aktør i iverksettelsen av konvensjonen og som premisslegger for partsmøtene.

Konvensjonen bygger på prinsippet om felles, men ulikt ansvar, der det hovedsakelig er utviklingsland som setter inn tiltak, mens utviklede land har ansvar for å støtte opp om tiltak med finansielle ressurser. Tiltakene skal utvikles i tråd med nasjonale utviklingsstrategier i utviklingslandene, men fremdeles er det land som ikke har ferdigstilt sine strategier.

De pliktige bidragene til konvensjonen går til å dekke sekretariatets utgifter i henhold til framforhandlet budsjett. Bidragene er fordelt på medlemslandene etter FN-skalaen.

Den internasjonale organisasjonen for tropisk tømmer (ITTO)

Situasjonsbeskrivelse

ITTO arbeider for økt internasjonal handel med bærekraftig og lovlig produsert tropisk tømmer, samt bærekraftig forvaltning av tropisk tømmerproduserende skog. En ny avtale er i ferd med å tre i kraft som grunnlaget for ITTO, og Norge har ratifisert denne. Et viktig skogland som Brasil har hittil ikke ratifisert den nye avtalen, Det vil være viktig å få Brasil med. Med den nye avtalen får ITTO sterkere fokus på utvikling, og dessuten klarere strategisk retning.

Mål

Bevilgningen brukes til pliktig bidrag til ITTO. ITTO har som mål å øke og diversifisere internasjonal handel med tropisk tømmer fra bærekraftig forvaltet og lovlig høstet skog

Rapport 2010

Det norske bidraget i 2010 var i overkant av kr 200 000 og gikk til sekretariatets utgifter i henhold til framforhandlet budsjett.

Tropisk skog får økt oppmerksomhet i klimasammenheng. Dette gir økt interesse også for ITTO. På norsk initiativ er det utviklet et eget tematisk program for klima og skog i ITTO, som skal bidra til å finansiere tiltak for redusert avskoging i tropisk skog, og dermed støtte opp om arbeidet i Regjeringens klima- og skogprosjekt, ref. kap. 166.73.

ITTO finansierer også mange mindre prosjekter, samt stipendordninger. Tradisjonelt har dette

vært ITTOs hovedfokus, men dette er i ferd med å endre seg til fordel for en programmatisk tilnærming.

Den internasjonale traktaten for plantegenetiske ressurser (ITPGR)

Situasjonsbeskrivelse

Den internasjonale traktaten for plantegenetiske ressurser for mat og landbruk (ITPGRFA) ble signert i 2004. FNs organisasjon for mat og landbruk (FAO) er vertskap for Traktatens sekretariat.

Traktaten var et viktig skritt for å sikre bevaring av genetiske ressurser for mat og landbruk. Den etablerer et multilateralt system for utveksling av plantegenressurser og for en rettferdig fordeling av godene som oppstår ved bruk som er i samsvar med Konvensjonen for biologisk mangfold. Det multilaterale system ble operativt i 2007. Norge spilte en aktiv rolle i forhandlingene og bidro med betydelige midler for å få traktaten i havn. Traktaten dannet blant annet et fundament for etableringen av Det globale frøhvelvet på Svalbard.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å støtte opp om arbeidet for å implementere Den internasjonale traktaten for plantegenetiske ressurser for mat og landbruk og dets multilaterale system på landnivå i utviklingsland. Traktaten har som målsetting å støtte vern og bærekraftig bruk av plantegenetisk ressurser for mat og landbruk, samt å støtte rettferdig fordeling av goder som stammer fra bruken av disse ressursene.

Rapport 2010

Rammen for traktatens ordinære drift ble mer forutsigbar da det på det fjerde møtet i traktatens styringsorgan i 2010 ble oppnådd enighet om frivillig kontingent beregnet etter et byrdefordelingssystem mellom medlemmene. Det norske bidraget i 2010 utgjorde omkring 411 000 kroner til dekning av toårsperioden 2010-2011. Ved slutten av 2010 var det til sammen

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 305,6 mill. kroner ut fra følgende tentative fordeling:

- GEF, 106,5 mill. kroner.
- Frivillige klimafond mv., Montreal-protokollens Ozonfond, FNs forørkningskonvensjon

(UNCCD), Den int. org for tropisk tømmer (ITTO), Den internasjonale plantetraktaten (ITPGR): 65,2 mill. kroner

- Bistandsandel av FNs fredsbevarende operasjoner: 26,5 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til FN: 16,3 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til ILO: 12,5 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til UNIDO: 6,5 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til FAO: 12,4 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til WHO: 16,8 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til IAEA: 12,0 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til OSSE: 19,2 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til IOM: 2,0 mill. kroner
- Refusjon av bistandsandeler av regulære bidrag som forvaltes av andre departementer (UNESCO, WIPO, ITU, UPO, IUCN): 9,8 mill. kroner

Romertallsforslag

Det vises for øvrig til omtale ovenfor, samt til forslag til romertallsvedtak XVI vedrørende norsk deltakelse i kapitalpåfylling i Den globale miljøfalsitet (GEF).

Post 79 Ekspertes, juniorekspertes og FNs fredskorps, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Norske eksperter og juniorekspertes gir et viktig bidrag til utviklingsarbeidet i FN.

Juniorekspertes er yngre fagfolk som rekrutteres og finansieres av Norge, men ansettes av den enkelte FN-organisasjon. Siden Norge inngikk de første juniorekspertavtalene i 1961, er nesten 1000 juniorekspertes stilt til disposisjon for over 20 FN-organisasjoner. I tillegg inngår Norge i 2011 en rammeavtale med Verdensbanken om finansiering av eksperter og juniorekspertes. Interessen for å søke slike stillinger er stor, og Norge finansierer i dag ca. 80 juniorekspertes som har sine arbeidsoppgaver innenfor blant annet områder som likestilling, miljø, klima, menneskerettigheter, helse, utdanning, flyktninger og humanitært arbeid. Mange juniorekspertes er etter avsluttet

kontrakt blitt tilbudt stillinger for fortsatt arbeid i FN. Programmet er et viktig virkemiddel for rekruttering av nordmenn til høyere stillinger i FN-systemet. Andre bruker sin internasjonale kompetanse i norsk offentlig sektor eller frivillige organisasjoner etter avsluttet kontrakt.

Ordningen med stipend til hospitanter i FN-organisasjoner videreføres i 2012. Interessen for ordningen er stor og erfaringene er gode. Flere stipendiater søker senere stillinger i internasjonale organisasjoner som Norge er medlem av. Sekondering av norske eksperter til internasjonale organisasjoner videreføres i 2012.

Mål

Bevilgningen vil bli brukt til å:

- bidra til å styrke utviklingsarbeidet i FN, arbeidet med FN-reform og internasjonale statlige organisasjoner som FN samarbeider med ved å stille norske fagfolk til disposisjon.
- bidra til at nordmenn kan utgjøre en viktig rekrutteringsbase for ansettelse i internasjonale organisasjoner
- finansiere rekruttering av juniorekspertes
- finansiere sekondering av erfarne eksperter
- finansiere nordmenn i FNs fredskorps (United Nations Volunteers – UNV).
- finansiere stipend til ulønnede hospitanter i FNs organisasjoner og organisasjoner som FN samarbeider med.

Rapport 2010

Juniorekspertprogrammet representerte 68 årsverk fordelt totalt på 90 personer, hvorav 67 kvinner og 23 menn, i løpet av året. Dette var en svak økning fra foregående år. Geografisk fordeling av årsverkene var 30 ved organisasjonenes hovedkontorer, 19 i Afrika, 15 i Asia og 4 i Latin-Amerika. Sju nordmenn gjorde tjeneste i FNs fredskorps med til sammen fem årsverk. juniorekspertesene og fredskorpsdeltakerne arbeider i det alt vesentlige innenfor områder prioritert av Norge. I løpet av året er fem norske eksperter sekondert til FN og finansiert over posten. Det ble tildelt stipend til 44 norske hospitanter i FNs organisasjoner.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 67 mill. kroner.

Post 81 Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Globale trender som befolkningsvekst, endrede forbruksmønstre og bruksområder (biodrivstoff) og høyere energipriser setter stadig tøffere krav til verdens matvareproduksjon. Samtidig trues matproduksjonen av overutnyttelse av naturressurser, klimaendringer og naturkatastrofer. Men uavhengig av siste tiders vekst og raske endringer i prisnivået har nærmere en milliard mennesker vært uten tilstrekkelig mat hele det siste tiåret. Dette er mer enn befolkningen i USA, Canada og EU til sammen. Andelen underernærte er fortsatt størst i Afrika sør for Sahara, hvor 30 pst. lider av sult (anslagsvis 239 millioner personer), mens Asia og stillehavsregionen har det høyest antallet underernærte med anslagsvis 578 millioner personer.

Dette skjer samtidig som det i dag faktisk produseres nok mat i verden til å fø hele verdens befolkning. At noen sulter er derfor ikke nødvendigvis bare et spørsmål om produksjon, men har også å gjøre med sosiale, politiske og økonomiske forhold, som bl.a. hindrer at maten blir rettferdig fordelt, i en generell nedprioritering av investeringer i sektoren, og en fortsatt marginalisering av småbøndene og deres situasjon.

I arbeidet med å sikre verden tilstrekkelig mat er forskning en vesentlig komponent. For landbruksutvikling i utviklingsland og regjeringens satsning er Organisasjonen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR – The Consultative Group on International Agricultural Research) en sentral aktør.

Organisasjonens mål er 1) redusert rural fattigdom, 2) styrket matsikkerhet, 3) forbedret ernæring og helse og 4) bærekraftig forvaltning av naturressursene. Dette skal nås gjennom forskning kjennetegnet ved tverrgående programmer, av både samfunnsfaglig og naturvitenskapelig karakter og av helhetlig systemforskningen. Områdene det forskes innen strekker seg fra matvekster (f.eks. mais, ris, hvete) husdyr og fisk og vann- og skogforvaltning til rettigheter og eiendomsforhold til jord og andre naturressurser, landbruks- og matpolitikk og kvinners rolle i landbruk.

I den videre oppfølgingen av organisasjonen vil regjeringen legge vekt på å sikre størst mulig effekt av forskingen. De nye forskningsprogrammene bærer preg av å ha lagt enda større vekt på utviklingsdimensjonen, samt på mer deltakende prosesser og partnerskap. Dette for å sikre både relevant forskning og at forskningsresultatene når

ut i felt og tas i bruk. Oppfølging av disse gode intensjonene under selve gjennomføringen av programmene blir en viktig oppgave for regjeringen.

Videre er det en utfordring å sikre ivaretagelse av resultatene av forskningen som internasjonale globale goder. I en verden hvor patentering blir stadig mer vanlig, og hvor private aktører er viktige partnere for å sikre tilgang på nye effektive forskningsmetoder, på nye produkter, og også for effektiv og bred distribusjon, øker også presset på organisasjonen om å godta at det settes en pris på deres produkter. Dette er vanskelige avveininger mellom prinsippet om fri tilgang på den ene siden og effektiv forskning og i siste innstans størst mulig virkning i felt på den andre. Utviklingen her vil også bli fulgt nøye.

Som et ledd i økt innsats for klimarobust landbruk, vil regjeringen over en tiårsperiode, også bidra med inntil USD 50 mill. til et initiativ for utvikling av klimarobuste matplanter i regi av Global Crop Diversity Trust (GCDT), som også er en partener i driften av Det globale frøhvelvet på Svalbard.

Vi står foran en situasjon der dagens viktigste matplanter får stadig dårligere vekstvilkår pga endringer i temperatur og nedbør. Dagens kommersielle landbruksplanter har mistet mye av det genetiske mangfoldet fordi de er dyrket fram for å gi maksimal avkastning under dagens klimaforhold, på bekostning av framtidig tilpasningsevne. Genmateriale som kan brukes til å tilpasse dagens kommersielle landbruksplanter må derfor finnes hos de ville slektningene av disse plantene.

Initiativet vil samle inn og bevare frø fra ville slektninger av en rekke av de viktigste matplanter, identifisere egenskaper av betydning for klimatilpasning og dyrke fram nye, tilpasningsdyktige varianter av plantene. Disse nye variantene vil bli gjort tilgjengelige for bønder, bla gjennom aktiviteten til sentrene under Organisasjonen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR).

Det vises også til profilark for CGIAR på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

- Redusert sult og fattigdom.
- Et mer klimarobust og bærekraftig landbruket.
- Styrke småbønder og kvinners innflytelse, ressurstilgang og produktivitetspotensial.
- Arbeide for å sikre verdens plante- og dyregenetiske ressurser, ikke minst som et globalt offentlig gode.

Rapport 2010

Det ble i 2010 utbetalt 98 mill. kroner fordelt på de 15 sentrene. Norge var med dette 9. største giver til organisasjonen i 2010.

Forskning tar tid. Det samme gjør det å sikre at resultatene når ut i felt og tas i bruk. En uavhengig rapport som så på hvordan verden ville sett ut uten resultatene fra forskningen gjennom CGIAR fra 1971 og frem til i dag kom likevel frem til følgende: verdens matvareproduksjon ville være 4-5 pst. lavere og at utviklingslandene ville produsert 7-8 pst. mindre, at verdens kornpriser ville vært 18-21 pst. høyere, og at 13-15 millioner flere barn ville vært underernært.

Blant de mer konkrete resultatene av organisasjonens arbeid kan nevnes at organisasjonen har utviklet over 50 nye varianter av matplanter som tåler tørke bedre. Disse dyrkes i dag i på over 1 million hektar landbruksjord i det sørlige og østlige Afrika, med det resultat at gjennomsnittsavlingene har økt med 20 – 50 prosent. Videre har en ny tilnærming til frødistribusjon gitt 100 000 indiske bønder tilgang til en ny type risvariant «Scubarice» i løpet av ett år etter at den ferdig utviklet i 2009. Den nye varianten gir en økning i avlingene på 1 tonn per hektar. Dette selv om de skulle bli oversvømt i inntil 2 uker, hvilket gjør den ekstra attraktiv for Indias 12 million hektar flomutsatt landbruksjord.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 120 mill. kroner.

Post 82 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), kan overføres (ny)

Situasjonsbeskrivelse

Denne posten er ny i 2012-budsjettet. I budsjettet for 2011 var bidragene til UN Women bevilget under kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv. og bidragene til FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM) under kap. 170 post 70 FNs utviklingsfond (UNDP).

FNs utviklingsfond for kvinner, UNIFEM

FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM) har i sin strategiske plan for 2008-2011 konsentrert sin innsats rundt fire tematiske innsatsområder: styrke kvinners økonomiske sikkerhet og rettigheter, bekjempelse av vold mot kvinner, redusere spredningen av HIV/aids blant kvinner og jenter,

og styrke likestillingsperspektivet i arbeid for demokratisk styresett både i fred og konflikt. Årsrapporten for 2009 viser til ulike initiativer for å styrke kvinners økonomiske deltakelse og rettigheter gjennom programmer som bl.a. skal sikre rettigheter for kvinnelige migrantarbeidere i Asia, opplæring i å drive egne virksomheter for kvinner i Latin Amerika og sikre rettigheter for kvinner i uformell sektor på Stillehavssøylene. UNIFEM har engasjert seg bredt i arbeidet mot vold mot kvinner, blant annet gjennom FNs Generalsekretærs globale kampanje, UNiTE to End Violence. I økende grad har UNIFEM etablert partnerskap med organisasjoner som arbeider med menn mot vold. Arbeidet for å hindre spredning av HIV/aids blant kvinner og jenter foregår både på globalt og på landnivå og er tett knyttet til arbeidet mot vold mot kvinner. I Asia har UNIFEM støttet prosesser for å få frem nasjonale lovendringer som adresserer vold i hjemmet og som sikrer beskyttelse og medisinsk oppfølging for overlevende.

Blant UNIFEMs tiltak under styresett porteføljen er kvinners politisk deltakelse, tilgang til rettsikkerhet og kjønns sensitiv budsjettering. Årsrapporten for 2009 viser også til flere nye initiativer både på landnivå og globalt. Norge har blant annet bidratt til et nytt interregionalt program som skal bygge kunnskap rundt styresett, offentlige tjenester og hvordan levering av offentlige tjenester for kvinner kan gjøres bedre både gjennom organisasjonsendringer og ved at kvinners kapasitet til å holde myndigheter ansvarlige styrkes. UNIFEM har også lansert et globalt program kalt «Safer Cities» som vil utvikle en metodologisk modell for en integrert tilnærming til et tryggere miljø for kvinner i byer. Det gjelder i forhold til adgang til arbeid, utdanning og fri ferdsel i offentlig rom, blant annet gjennom å se på lovverk og budsjetter så vel som infrastruktur.

UNIFEM har administrert to fond som Norge støttet i 2009 med midler fra kvinne- og likestillingsbevilgningen: Fond mot vold mot kvinner, som i 2009 delte ut USD 10,5 mill. til prosjekter i 18 land, og Fond for likestilling som i 2009 også fordelte nærmere USD 10 mill. til 27 kvinneorganisasjoner verden over.

UNIFEM har arbeidet aktivt med oppfølging av FNs sikkerhetsrådsresolusjoner 1325, 1820, 1888 og 1889 og UNIFEM har blant annet ledet et viktig arbeid i FN med å utarbeide globale indikatorer for implementering av sikkerhetsrådsresolusjon 1325. På landnivå har UNIFEM bidratt til å øke kvinners deltakelse i fredsprosesser blant annet i Afghanistan, Sudan, Nepal, Burundi, Rwanda og DR Kongo.

Etter at Generalsekretærens reformpanel leverte sin rapport i 2006 og etter lange forhandlinger vedtok Generalforsamlingen i juli 2010 å opprette en ny likestillingsenhet, FNs organisasjon for likestilling of kvinners rettigheter (UN Women). Dette innebar at UNIFEM ble slått sammen med tre mindre enheter. Hovedformålet med reformen var å styrke det interstatlige samarbeidet om kvinners rettigheter og likestilling og FN-systemets arbeide med temaet.

FNs organisasjon for likestilling og kvinners rettigheter, UN Women

FNs organisasjon for likestilling og kvinners rettigheter (UN Women) ble operativ fra 1. januar 2011. Organisasjonen tilbyr etterspørseldrevet støtte til nasjonale partnere for gjennomføring av internasjonale avtaler og standarder. Den støtter også mellomstatlige prosesser for å styrke det globale normative og politisk/praktiske rammeverket for likestilling. I dette arbeidet inngår også et nært samarbeid med frivillige organisasjoner og det sivile samfunn i FNs medlemsstater. UN Women har en sentral pådriverfunksjon for likestilling og jenter og kvinners rettigheter, særlig de som er sosialt ekskluderte. Videre har den en ledende og koordinerende rolle for FN-systemets samlede innsats for likestilling, og for utvikling og formidling av erfaringsbasert kunnskap og veiledning.

Norge forventer at opprettelsen av den nye organisasjonen vil medføre en utvidet giverbase og økte ressurser til likestillingsarbeidet, samt økt status og bedre samordning av FNs likestillingsinnsats på landnivå. Det forventes også at organisasjonen utvikler effektive overvåknings- og rapporteringsmekanismer, samt resultatrammeverk som gjør det mulig å måle effekten av organisasjonens arbeid på landnivå. UN Women prioriteres høyt fra norsk side. Som medlemsland og styremedlem vil vi bidra til å styrke og fremme organisasjonen, herunder sikre at organisasjonen drives effektivt og målrettet i henhold til mandatet.

Det vises også til profilark for UN Women på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

I henhold til UN Womens strategiske plan har organisasjonen fire tematiske hovedprioriteringer for perioden 2011-2013:

- Styrke kvinners politiske makt og deltakelse.
- Eliminere vold mot kvinner.
- Fremme kvinner, fred og sikkerhet i tråd med relevante sikkerhetsrådsresolusjoner.
- Styrke kvinners økonomiske deltakelse og innflytelse.

Rapport 2010

UN Women har kun vært operativ siden 1. januar i år. Det foreligger derfor ingen rapport som sier noe om resultatoppgjør på landnivå eller tematiske evalueringer av organisasjonens virksomhet. Det forutsettes at UN Womens tematiske hovedprioriteringer vil bli gjort til gjenstand for tilfredsstillende rapportering og evaluering så snart tilstrekkelig materiale foreligger.

Organisasjonen har hittil etablert strategisk partnerskap i FN med UNICEF, HABITAT og ILO. Dette arbeidet har fortsatt i første halvår 2011 med andre FN-organisasjoner med sikte på sterkere institusjonalisering av koordineringsarbeidet.

Det viktigste som er oppnådd i 2010 er at UN Women, gjennom en omfattende konsultasjonsprosess med medlemsstater, multilaterale og regionale organisasjoner, har utarbeidet en strategi for to-årsperioden 2011 til 2013. Strategien ble endelig vedtatt under det første ordinære, årlige styremøtet i New York i juni i år.

UN Women har utarbeidet målsettinger for resultatfokus og det er etablert en egen evalueringsenhet. Styremøtet ga uttrykk for at særlig det resultatfaglige arbeidet må videreutvikles og styrkes slik at det reelt sett blir mulig å måle resultater på sikt og at det blir rapportert om dette til neste årlige styremøte i 2012.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 75 mill. kroner.

Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	779 000	814 000	814 000
71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	673 754	762 500	762 500
72	Samfinansiering via finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i>	496 149	394 500	404 500
	Sum kap. 0171	1 948 903	1 971 000	1 981 000

Utviklingsbankene er viktige finansieringskilder og rådgivere for låntakerlandene, og sentrale aktører i utviklingsdebatten. Som de største finansieringskilder for fattige land er utviklingsbankene viktige kanaler for norsk bistand til økonomisk utvikling og fattigdomsreduksjon i utviklingsland. Finanskrisen har skapt en økt etterspørsel etter lån fra de multilaterale finansinstitusjonene. Det er gjennomført kapitaløkninger i alle utviklingsbankene. Som ved de fleste utviklingstiltak er det en viss risiko knyttet til bankenes lån og prosjektvirksomhet, men med klare retningslinjer for risikovurdering og bruk av resultater fra evalueringer har utviklingsbankene et robust system.

Den norske samfinansieringsstøtten til Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene brukes strategisk for å påvirke og utvikle bankenes politikk og operasjoner i tråd med norske utviklingspolitiske prioriteringer. I vår politikk overfor bankene generelt og spesielt i forbindelse med påfyllingsforhandlingene i utviklingsfondene, har man fra norsk side vært opptatt av at bankene i større grad vektlegger fordelingspolitikk, harmonisering på landnivå, likestilling og anti-korrupsjon. Videre arbeider en fra norsk side for mindre bruk av kondisjonalitet i bankens låneprogrammer, f.eks at en ikke pålegger mottakerne krav om liberalisering eller privatisering av offentlig virksomhet. Arbeidet mot ulovlig kapitalflyt som korrupsjon, kriminalitet og skatteunndragelser er prioritert. Alle bankene har egne handlingsplaner for likestilling og det arbeides både analytisk og operasjonelt for å integrere likestillingsperspektivet i bankens programmer og prosjekter. Det er imidlertid behov for bedre indikatorer og verktøy for å kunne måle hva som er oppnådd på likestillingsområdet. Demokratisering og større åpenhet er områder Norge vektlegger i sitt arbeid mot bankene. Norge har blant annet vært en pådriver for å styrke afrikanske lands representasjon i Verdens-

bankens styre. Volumet på den norske bistanden til Verdensbanken er avhengig av bankens resultat i reform- og demokratiseringsprosesser. Generelt har arbeidet med å forbedre resultatrapportering vært en sentral oppgave i alle bankene de siste årene, og Norge har bidratt med både med menneskelige og finansielle ressurser til dette arbeidet. Bankene er i ferd med å få på plass mer robuste systemer for resultatrapportering, men det gjenstår fortsatt utfordringer i å etablere et resultatsystem for organisasjonene som helhet.

Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene kjennetegnes ved mange organisatoriske fellesstrekk. Foruten å drive utlånsvirksomhet på svært gunstige markedsvilkår til mellominntektsland har de alle utviklingsfond for utlån og gavebistand til de fattigste landene. Fondene blir regelmessig påfylt etter omfattende forhandlinger om nivå, byrdefordeling og utviklingspolitiske retningslinjer for bruk av midlene. Forhandlingene er også en viktig arena for politikktutforming som legger premisser for bankenes virksomhet. Det internasjonale utviklingsfondet (IDA) og Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF) gjennomførte i 2010 såkalte påfyllingsforhandlinger (IDA16 og AfDF12). Påfyllingsforhandlingene i det asiatiske utviklingsfondet (AsDF) for perioden 2013-2016 skal gjennomføres i 2011/12. Styret er utviklingsbankenes utøvende myndighet, med ansvar for den løpende virksomhet. Norge representeres i hver bank av et valggruppekontor med utsendinger fra hovedstedene og har stemmevekt etter andel av aksjekapitalen. Dette ledes av Eksekutivdirektør som er valggruppepelandenes felles styrerepresentant. Norge deler styreplass og er i valggruppe med bl.a. de andre nordiske land i alle bankene. Felles posisjoner utarbeides gjennom en løpende koordineringsprosess. Det aktive nordiske samarbeidet gir potensielt større gjennomslag og gehør for Norges synspunkter i utviklingsbankene.

Tabell 10.3 Fakta om utviklingsbankene

	Verdensbanken	IDB/Latin-Amerika	Afrikabanken	Asiabanken
Etablert	1944	1959	1964	1966
Hovedsete	Washington	Washington	Tunis	Manila
President	Robert B. Zoellick (USA)	Luis Alberto Moreno (Colombia)	Donald Kaberuka (Rwanda)	Haruhiko Kuroda (Japan)
Institusjoner	IBRD, IDA, IFC, MIGA,	OC, FSO, IIC, MIF	AfDB, AfDF, NTF	OCR, AsDF
Antall ansatte	Ca. 10.000	Ca. 1.900	Ca. 1.600	Ca. 2.800
Utlån 2010	344 mrd. kr.	76 mrd. kr.	36 mrd. kr.	83 mrd. kr.
Antall medlemsland	187 (IBRD)	48 (OC) – 20 ikke-regionale	77 (AfDB) -24 ikke-regionale	67 (OCR) – 19 ikke-regionale
Norsk årlig bidrag 2010	779 mill.kr (IDA)	0	500 mill. kr. (AfDF), 34 mill. kr. (AfDB)	60 mill. kr. (AsDF) 14,3 mill. kr (ADB)
Norsk andel, pst. i 2010	IBRD: 0,62 IDA: 1,34	OC 0,17 FSO 0,20	AfDB 1,16 AfDF 4,40	OCR 0,386 AsDF 0,97
Norsk samfinansiering i 2010 ¹	Ca. 457 mill.kr		Ca. 31 mill. kr.	
Valggruppe	Norden, baltiske land	Norden, Spania, Frankrike, Østerrike	Norden, India	Norden, Canada, Nederland, Irland

¹ Inkluderer kun samfinansiering over kap. 171.72 Samfinansiering med utviklingsbankene

Post 70 Verdensbanken, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Verdensbankgruppen består av:

- International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)
- International Development Association (IDA)
- International Finance Corporation (IFC)
- Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)

IBRD gir lån og faglig bistand til mellominntektsland og til kredittverdige lavinntektsland, til lave kostnader for låntakerne. IDA gir rentefrie, langsiktige lån så vel som gavebistand til verdens 79 fattigste land. Disse landene har liten eller ingen mulighet til å oppta lån på vanlige markedsbetingelser. IFC og MIGA fokuserer på utvikling av privat sektor.

Finanskrisen har ført til en tredobling av utlån fra banken og det er vedtatt å tilføre kapital til banken gjennom en generell kapitaløkning på rundt

348 mrd. kroner hvorav 6 pst. skal betales inn over 5 år.

Verdensbankens vårmøte i 2010 vedtok en rekke viktige interne reformer for å gjøre banken mer åpen, effektiv, fleksibel og bedre tilpasset nye utfordringer. Det vil bli større fokus på resultater, samtidig som banken vil bli mer desentralisert. Reformene legger vekt på økt innsyn gjennom at alle dokumenter nå vil bli gjort offentlige med noen få unntak. Videre er det igangsatt en rekke tiltak for å forebygge korrupsjon, både internt i banken og i mottakerlandene.

En rekke eksterne vurderinger av Verdensbanken legger vekt på den høye kvaliteten på bistanden gjennom anerkjennelse av bankens faglige råd og ekspertise. Samtidig som den vurderes som noe egenrådig og lite fleksibel i å tilpasse sine prosedyrer til mottakerlandenes ønsker. Den er heller ikke alltid like god til å samarbeide med andre aktører. Det er fokus på intern kontroll av pengebruk, med en sterk kultur på å etterleve revisors merknader, samtidig som det er avdekket svakheter i systemet. Vurderinger viser at Ver-

densbanken på en systematisk måte bruker evalueringer til å endre innsats og fokus om det er nødvendig. Norge arbeider for at banken skal legge til rette for reelt nasjonalt eierskap, samt at landene gis reell mulighet til å velge sin egen politikk.

Verdensbanken har fått en ny strategi der fattigdomsbekjempelse, ikke minst i Afrika, er i fokus. Det skal legges til rette for økonomisk vekst, og banken skal fremme globale løsninger på områder som klima, handel og helse. Kriseforebygging vil også få økt vekt. Godt styresett med vekt på anti-korrupsjon er sentrale elementer i den nye strategien. Verdensbanken har siden 2007 hatt egen handlingsplan for likestilling med fokus på økonomiske sektorer, denne er under utfasing og skal nå integreres i bankens operasjoner. I 2010 ble en egen strategi for handelsrettet utviklingssamarbeid lansert, og egne strategier for miljø- og energisektoren, utdanning og sosialt vern er under utarbeidelse. Reform av Verdensbanken stod høyt på dagsorden, og finanskrisen bidro til et ytterligere fokus. Det har blitt tatt viktige beslutninger om å overføre 3 pst. av stemmene til utviklingsland og mellominntektsland for å styrke deres innflytelse. Afrika sør for Sahara fikk én ekstra styrerepresentant i styret. Utviklingsland og mellominntektsland har nå 47,19 pst. av stemmene i IBRD. Det norske kjernebidraget til Verdensbanken går utelukkende til IDA som påfylles hvert tredje år, og det er bl.a. gjennom disse påfyllingsforhandlingene at Verdensbankens politikk overfor de fattigste landene blir utformet. De siste påfyllingsforhandlingene for IDA (IDA 16) ble avsluttet i 2010. Fokuset var på blant annet resultater, likestilling, bankens arbeid i sårbare stater og respons på kriser. Også fokuset på klima fikk et løft gjennom disse forhandlingene.

Den totale norske støtten til Verdensbankgruppen over samtlige poster var i 2010 på om lag 2,9 mrd. kroner. Dette inkluderer betydelige bidrag til fond for gjenoppbygging i en rekke land rammet av konflikt og til tiltak innen klima, miljø og energi.

For perioden 2009-2013 er de nordisk-baltiske landene representert i Verdensbankens styre ved en svensk eksekutivdirektør.

Som følge av økt etterspørsel etter lån fra de multilaterale finansinstitusjonene, vedtok medlemslandene å gjennomføre en kapitaløkning i Den internasjonale bank for rekonstruksjon og utvikling (IBRD). For Norges del innebar en kapitaløkning en garanti på om lag 2,1 mrd. kroner, og et innbetalt beløp på totalt USD 20,47 mill. (om lag

134 mill. kroner), som innbetales over fem år, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det ble også vedtatt å gjennomføre en justering av aksjeandelene til medlemslandene gjennom en selektiv kapitaløkning i Den internasjonale bank for rekonstruksjon og utvikling (IBRD). For Norges del innebar deltakelse i den selektive kapitaløkningen en garanti på om lag 450 mill. kroner og et innbetalt beløp på totalt USD 4,39 mill. (om lag 29 mill. kroner), som innbetales over fire år, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det vises også til profilark for Verdensbanken på www.regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

- Verdensbankens mandat er fattigdomsbekjempelse gjennom å bidra til bærekraftig økonomisk vekst i utviklingsland. Verdensbanken har i henhold til sin strategiske plan 5 hovedmålsettinger:
- Fokus på fattige og sårbare land, spesielt i Afrika
- Legge til rette for økonomisk vekst
- Fremme global kollektiv handling (klima, handel, matvaresikkerhet, energi, vann og helse)
- Fremme godt styresett og kampen mot korrupsjon
- Forebygge kriser
- På institusjonelt nivå vil Verdensbanken i 2012 fortsette arbeidet med å modernisere institusjonen, øke resultatfokuset, samt desentralisere myndighet og ressurser til landkontorene
- Norge vil videreføre innsatsen for at Verdensbanken demokratiseres.
- Norsk multilateral bistand skal ikke gå til programmer som pålegger mottakere liberalisering eller privatisering av offentlig virksomhet.

Rapport 2010

Verdensbankens utlånsvolum til utviklingsland gjennom IDA utgjorde i 2010 rundt 98 mrd. kroner. Rundt halvparten av bistanden fra IDA gikk til Afrika. Infrastruktur og sosial sektor var de to områdene som mottok størst andel av Verdensbankens samlede utlån. De største låntakere var India, Vietnam, Tanzania, Etiopia, Nigeria og Bangladesh. Gaveandelen var på 18 pst. Verdensbankens utlånsvolum gjennom IBRD var i 2010 på nærmere 160 mrd. kroner. De største låntakere var India, Mexico, Sør-Afrika, Brasil og Tyrkia. Rundt halvparten av lånene var i form av budsjettstøtte.

Etter en voldsom økning i bidragene fra Verdensbanken i 2009 for å hjelpe landene i å møte finanskrisen var aktivitetsnivået i 2010 lavere, men fortsatt over nivået fra før bankkrisen. De store satsingene på infrastruktur støtter opp under økonomisk vekst, og skaper samtidig viktige arbeidsplasser i mottakerlandene. Det gis også betydelig midler til sosiale programmer og kvinner og sårbare gruppers særskilte situasjon har blitt fremhevet i dette arbeidet. Det var også fokus på matvareprisene og rundt 40 millioner mennesker er blitt hjulpet gjennom matkrisen blant annet gjennom prosjekter for mer effektiv produksjon og distribusjon av landbruksprodukter.

Den årlige rapporten om Verdensbankens utviklingseffektivitet viser tilfredsstillende resultater. 76 pst. av prosjektene nådde målsettingene på en tilfredsstillende måte. Det er imidlertid ulikheter mellom regioner med en negativ utvikling for prosjekter i Midt-Østen og Nord-Afrika. Forbedringen var størst for programmer innen offentlig forvaltning og styresett, mens det innen helsesektoren og utdanning har vært en svak nedgang. Det påpekes samtidig at arbeidet med å få på plass gode systemer for å måle resultater av innsatsen må fortsette. Gjennom det siste tiåret har bistand fra IDA bidratt til å redde minst 13 millioner menneskeliv. Innsatsen innenfor utdanning bidratt til at 3 millioner flere lærere kan undervise i grunnskolen, og mer enn 300 millioner lærebøker har blitt trykket og distribuert. Innenfor helsesektoren har banken gjennom IDA i samme periode bidratt til at 310 millioner barn har blitt vaksinert og 47 millioner mennesker har fått tilgang til helsetjenester. Resultater har blant annet vært redusert spebarnsdødelighet i Afghanistan. Distribusjon av myggnett har redusert malariadødsfall blant barn i Kenya med 25 pst. Kampen mot korrupsjon og dårlig styresett ble ytterligere trappet opp i 2010 som en oppfølging av den nye styresett- og antikorrupsjonsstrategien, og banken vil styrke sitt samarbeid med myndigheter, sivilt samfunn, privat sektor og andre multilaterale organisasjoner i dette arbeidet. Verdensbankens støtte til gjennomføring av EITI (Extractive Industries Transparency Initiative) på landnivå er i denne sammenheng viktig.

Støtte til Verdensbankens arbeid i sårbare stater og land rammet av konflikt eller naturkatastrofer har bidratt til å sette fokus på økt samarbeid med FN organisasjonene og til økt kapasitet og kompetanse i banken. Verdensbankens flaggskiprapport, World Development Report, fokuserte på arbeidet i land som er rammet av eller på vei ut av konflikt og vil påvirke bankens arbeid på

dette området gjennom større fokus på jobbskaping og tiltak som bidrar til tillit, forsoning og rettferdighet.

Energigitilgang, fornybar energi og klima er et viktig innsatsområde i Verdensbanken. Klimainnsatsen er en del av Bankens «global goods»-agenda. Banken har et generelt fortrinn ved at den jobber globalt, regionalt og nasjonalt, og har erfaring med store investeringer og kanalisering av pengestrømmer. I tillegg har Banken vist evne og mulighet til å generere midler fra forskjellige kilder, inklusiv privat sektor, opptil 1:10 i de nye klimafondene.

Verdensbankens finansiering av fornybar energi og energieffektivitetsprosjekter har vokst betraktelig. Fra 2009 til 2010 økte investeringer i lavkarbonaktiviteter til 33 mrd. kroner, noe som er en økning på 62 pst. fra forrige år. For å oppnå utbredelse av ren energi i stor skala, arbeider Banken og IFC blant annet med å utvikle insentiver (som garantier/risikodeling/karbonfinansiering) for å få privat sektor til å investere i klimavennlig energi og teknologi. Parallelt med sine energiinvesteringer arbeider Banken med å bedre rammevilkår som legalt rammeverk og investeringsklima i land der høy risiko og uforutsigbarhet hindrer private investeringer.

Verdensbanken har, etter brede konsultasjoner med andre utviklingsbanker, givere, utviklingsland, FN, urfolk og andre aktører, etablert et rammeverk for nye klimafond (Climate Investment Funds). Disse fondene forvalter mer enn 38,6 mrd. kroner til klimatiltak. Ett av fondene under denne paraplyen er et investeringsfond for å bygge opp tilgang til ren energi i fattige land (sol, vind, biobrensel, geotermisk varme, små vannkraftanlegg.) Et klimatilpasningsfond for fattige land er også etablert. Ni land og to regioner utarbeider nasjonale tilpasningsplaner, med det mål at tilpasning blir integrert i alle sektorer. Slike planer vil også være grunnlag for spesifikke investeringer, som f.eks. endrede korntyper, bedre værværsling, håndtering av vannressurser bedre havner etc. Et tilsvarende fond er etablert for å investere i skogtiltak, forhindre avskoging og redusere utslipp. Norge er aktiv og sitter i styret i alle disse fondene. Fondene har en styringsstruktur der givere og mottagere er representert med likt antall. Dette har vært en positiv erfaring, og under klimaforhandlingene i Cancun ble det vedtatt at tilsvarende styringsstruktur skal være prinsippet for det globale grønne fondet. Klimainvesteringsfondene er etablert med en fleksibilitet slik at de hvis ønskelig kan legges inn under en ny klimaavtale og finansieringsmekanisme når en ny

internasjonal klimaavtale er forhandlet fram og på plass.

Norge gir også støtte til flere karbonfond, bl.a. et partnerskap for kjøp og salg av karbonkvoter ved bevaring av skog, samt et post 2012 karbon-salgfond innen infrastruktur. Verdensbanken har også, i samarbeid med Norge, etablert et fond for kapasitetsbygging innen karbonfangst og lagring i utviklingsland og framvoksende økonomier. Norge støtter også et globalt partnerskap for å redusere brenning av gass ved oljeinstallasjoner, for å redusere utslipp av klimagasser, og for å bruke gassressursene bedre.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 814 mill. kroner.

Det vises til nærmere omtale ovenfor, samt til forslag til romertallsvedtak XV vedrørende kapitaløkning i IBRD.

I budsjettforslaget for 2012 er det tatt høyde for muligheten for norsk deltagelse i kapitalpåfyllingen i IDA16.

Post 71 Regionale banker og fond, kan overføres

Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB)

Situasjonsbeskrivelse

Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) har som formål å bidra til økonomisk og sosial utvikling i Afrika. AfDB tar mål av seg å bli Afrikas fremste utviklingsinstitusjon, og målbære Afrikas stemme i den internasjonale debatten.

AfDBs strategi for 2008-2012 fokuserer på infrastruktur, utvikling av privat sektor, godt styresett og utdanning. Banken styrker seg også som kunnskapsinstitusjon med en opptrapping av forskning og analyse. Banken vil i økende grad opptre som samtalepartner og rådgiver for sine regionale medlemsland, samtidig som de vil representere Afrika i internasjonale fora. Banken har også et fond, Det afrikanske utviklingsfondet, som retter seg mot de fattigste landene. Fondet har satt av betydelige midler for å fremme regional integrasjon, og til økt satsing i sårbare stater.

President Donald Kaberuka (Rwanda), som etter fem år ble gjenvalgt i mai 2010, har gjennomført et større reformarbeid for å fokusere innsatsen på færre sektorer og omlegging av prosedyrer og rutiner for å oppnå mer effektiv forvaltning og bedre kvalitetssikring av prosjektene.

Norge har bidratt til at likestilling får et økt fokus og støtter blant annet et eget program for

kvinnelige entreprenører. Norge bidrar også sammen med Sveits til å sette godt styresett høyere på agendaen i banken. Et tredje norskstøttet initiativ støtter tiltak innen vann og sanitærtjenester. Norge og Storbritannia støtter et klimatiltak i Kongodeltaet, der 10 land mottar støtte for å bevare verdens nest største regnskog. Sekretariatet for klimatiltaket ligger i Afrikabanken. Kampen mot ulovlig kapitalflyt er også et prioritert tema i dialogen med AfDB.

Afrika opplevde generelt god økonomisk vekst i 2010, noe som er et klart tegn på at man er i ferd med å komme ut av finanskrisen. Finanskrisen bidro til økt etterspørsel etter lån fra de multilaterale finansinstitusjonene, og medlemslandene vedtok derfor på årsmøtet våren 2010 å gjennomføre en 200 pst. kapitaløkning i AfDB. For Norges del innebærer kapitaløkningen en statsgaranti på om lag 4,5 mrd. kroner og et innbetalt beløp på totalt SDR 30 340 000, ca 290 mill. kroner, som innbetales over åtte år, jf. forslag til romertallsvedtak. I 2010 ble det også vedtatt en påfylling til Det afrikanske utviklingsfondet på 55 mrd. kroner, av dette vil Norge bidra med 1,5 mrd. kroner over tre år.

Det vises også til profilark for Afrikabanken på www.regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

Den afrikanske utviklingsbanken vil:

- Bidra til inkluderende vekst og sosial utvikling i Afrika gjennom støtte til godt styresett og privat sektor utvikling, infrastruktur, og høyere utdanning og yrkesopplæring.
- Styrke innsatsen i sårbare stater og arbeide for økt regional integrasjon.
- Konsolidere den institusjonelle reformen med økt delegering av myndighet til landkontorene og mer effektiv drift.

Rapport 2010

Fra 2008 til 2010 gikk litt over halvparten av bankens investeringer til infrastrukturprosjekter gjennom offentlig sektor i Afrika. En fjerdedel gikk til privat sektor og nesten en fjerdedel til styresettreformer. Særlig privat sektor har vært et vekstområde i bankens aktiviteter, og en ny strategi for dette området er under utarbeidelse. Hensyn til kvinner, miljø, klima er i prinsippet integrert i alle bankens aktiviteter. Rollen som kunnskapsinstitusjon ble konsolidert gjennom flere analytiske

arbeider og bedret kunnskapsformidling. En rekke prosjekter involverer flere land og har som formål å fremme regional integrasjon. Banken bidro til å koordinere afrikanske innspill i internasjonale fora, for eksempel overfor G20.

I 2010 innvilget Den afrikanske utviklingsbanken nye lån og gaver for om lag 36 mrd. kroner, noe som var nær en halvering i forhold til 2009. 2009 var et unntaksår som følge av finanskrisen, og tallene for 2010 er mer i tråd med normalen fra tidligere år. En rekke prosjekter ble finansiert sammen med andre institusjoner, noe som bidro med omtrent 150 milliarder NOK i ytterligere ressurser til landene. Norsk støtte til Afrikafondet i 2010 beløp seg til 500 mill. kroner.

Mange av infrastrukturprosjektene, særlig innen veibygging, har som formål å bidra til økt produktivitet i landbruket ved å redusere transportkostnadene. På energisektoren støttes blant annet vannkraft, vindkraft og termisk energi. Godt styresett fremmes ved å vektlegge reformer og opplæring innen finans og økonomistyring, gjerne i kombinasjon med budsjettstøtte. Seks av de fattigste landene på kontinentet som anses som spesielt sårbare stater mottar bistand i form av budsjettstøtte, bidrag til styresettreformer og rehabilitering av infrastruktur. For eksempel har støtten til Somalia gjort det mulig for første gang på 20 år å få på plass et rammeverk for nasjonalbudsjett i landet. Det ble også etablert et nytt flergiverfond for Zimbabwe som skal bidra til vann og sanitær tjenester og elektrisitet for om lag en halv million mennesker. På norsk initiativ arrangerte banken et seminar om kvinner og konflikt med fokus på FN-resolusjonene 1325 og 1889 og som ble ledet av bankens president og den norske guvernøren.

Delegering av myndighet til landkontorene fortsatte i 2010, og interne reformer ble iverksatt for å bedre effektiviteten. Det ble satt av mer ressurser til å bedre kvaliteten på forberedelse og oppfølging av prosjekter. Rapportering på resultater er i ferd med å gjennomføres i hele institusjonen, og fra 2011 vil det rapporteres årlig på utviklingseffektivitet.

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB)

Situasjonsbeskrivelse

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB) har som formål å bidra til fattigdomsreduksjon gjennom lån og gavemidler til prosjekter i bankens regionale medlemsland. Et eget fond, Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF), er spesielt rettet mot de

fattigste medlemslandene. Påfyllingsforhandlingene i det asiatiske utviklingsfondet (AsDF) for perioden 2013-2016 skal gjennomføres i 2011/12.

Bankens langsiktige strategi frem mot 2020 stadfester at bankens hovedformål er å bidra til fattigdomsreduksjon med særlig fokus på inkluderende vekst, miljø og klimaspørsmål samt regionalt samarbeid.

Selv om flere land i 2010 opplevde en økonomisk vekst etter nedgang under finanskrisen kjennetegnes den økonomiske utviklingen i regionen av store forskjeller både mellom land og innen land. Asia er fortsatt tilholdssted for to tredjedeler av verdens fattige og det økende gapet mellom fattige og rike er en betydelig utfordring.

Til sammen innvilget AsDB lån og gaver til en verdi av USD 13,845mrd. i 2010. Om lag USD 1 mrd. ble gitt i gavebistand til de fattigste landene. India, Kina, Bangladesh og Vietnam var de største låntakerne.

AsDB har de senere år gjennomført flere institusjonelle reformer for å styrke organisasjonen og øke fokuset på resultater. I 2011 vil bankens reviderte retningslinjer når det gjelder offentliggjøring samt bankens klageinstanser for brudd på bankens «social safeguards» bli vedtatt etter omfattende konsultasjoner.

Den totale støtten til Asiabanken var i 2010 på om lag 82,5 mill. kroner.

Det vises også til profilark for Asiabanken på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

- Den asiatiske utviklingsbankens overordnede mål er å bidra til fattigdomsreduksjon i Asia gjennom å satse på investeringer som bidrar til å fremme:
- inkluderende vekst, gjennom særlig fokus på utdanning og likestilling, infrastruktur og utvikling av finanssektor
- miljømessig bærekraftig utvikling, særlig fokus på klimatiltak og investeringer i ren energi
- regionalt samarbeid og integrasjon
- På det institusjonelle nivået vil banken i 2012 fortsette arbeidet med å modernisere personalforvaltningen, øke resultatfokuset, øke desentraliseringen av myndighet og ressurser til landkontorene

Rapport 2010

Etterfulgt av tre intensive år med fokus på utarbeidelse og vedtak av flere institusjonelle reformer samt utfordringer i å bistå medlemsland i forbindelse med finanskrisen, representerte 2010 et normal år for banken. Sentralt i 2010 sto finansiell konsolidering av kapitaløkningen vedtatt i 2009, gjennomføring av reformer og fornyet fokus på temaene i langtidsstrategien.

Til sammen innvilget AsDB lån og gaver til en verdi av om lag 83,6 mrd. kroner i 2010 (om lag USD 1 mrd. ble gitt i gavebistand til de fattigste landene).

I overkant 20 pst. av bankens godkjente lån og gaver i løpet av 2010 gikk til energiprojekter, hvorav investeringer i ren energi utgjorde godt over 60 pst. Investeringene i ren energi er forventet å bidra til 1,871 MW fornybar energi og reduksjon av CO₂ på 13 millioner tonn. En egen handlingsplan for klima ble vedtatt.

Investeringer innen miljø og bærekraftig utvikling økte med 55 pst. i forhold til 2009 og er det høyeste andel siden 1995. Dette inkluderer investeringer for å redusere utslipp, som f.eks. investeringer i vind og vannkraft, vann og sanitær. Nye reviderte retningslinjer for å sikre bærekraftig utvikling (Social Safeguards) i alle bankens prosjekter trådte i kraft. For å sikre oppfølging av retningslinjene ble egne manualer utarbeidet, over 680 ansatte fikk opplæring, 16 nye stillinger ble opprettet og faglig bistands prosjekter til en verdi av USD 11,3 mill. ble gjennomført for å styrke mottakerlandenes systemer for å foreta miljø og bærekraftsanalyser.

Asiabanken fortsatte å styrke regionalt samarbeid og integrasjon. Eksempel på aktiviteter støttet, er en jernbane som del av et regionalt prosjekt for å fremme handel og kontakt mellom Usbekistan og Afghanistan.

Innen området utvikling av finanssektor ble USD 893,4 mill. godkjent til støtte av generell utvikling av finanssektor og utvikling av kapitalmarkeder for mikrokreditt samt reformer innen regulering av finansmarkedene. I overkant av 1 mrd. USD gikk til privat sektor hovedsaklig til støtte for bolig, mikrofinans og regionale garantier. Et eksempel på prosjekt vedtatt i 2010 er utvikling av et obligasjonsmarked i lokal valuta som en alternativ finansieringskilde for bedrifter i stedet for ordinære banklån.

Innen utdanning ble en ny plan vedtatt som vektlegger lik tilgang til utdanning og fattigdomsfokus i private – offentlige partnerskap. Lån og gaver til en verdi av i overkant av USD 600 mill.

ble vedtatt, inkludert lån til arbeidsmarkedstiltak i Laos og Vietnam.

AsDBs økende fokus på likestilling ser ut til å få resultater. I følge bankens resultatrapportering for 2010 ble målsettingen om at 50 pst. av prosjektene rettet mot de fattigste landene og 40 pst. av prosjektene i de øvrige landene skal integrere likestillingshensyn nådd. Andelen av kvinnelig ansatte økte også, selv om her er det et stykke igjen når det gjelder ledende stillinger. For ytterligere å styrke bankens arbeid innen likestilling iverksatte AsDB i 2010 flere tiltak, herunder opplæring og ansettelse av flere likestillingsekspertter.

For tredje året på rad publiserte AsDB sin årlige resultatrapport som viser hva banken har oppnådd både når det gjelder bidrag til fattigdomsreduksjon over tid, men også når det gjelder institusjonelle reformer og indikatorer som likestilling, effektivitet, resultater. Rapporten viser fremgang på flere indikatorer særlig på likestilling, personaladministrasjon, kvalitet i utforming av prosjekter og reduksjon i saksbehandlingstid. Skuffende nok viser årets rapport en nedadgående trend når det gjelder resultatoppnåelse fra avsluttede prosjekter. Dette er særlig skuffende fordi det da er vanskelig å si om banken bidrar til målsettingen om fattigdomsreduksjon. En egen arbeidsgruppe er nå nedsatt for å analysere resultatet og foreslå konkrete endringer.

Den inter-amerikanske utviklingsbank, IDB

Situasjonsbeskrivelse

Den inter-amerikanske utviklingsbanken (IDB) er den nest største multilaterale långiveren i Latin-Amerika. Bankens hovedformål er å bidra til å redusere fattigdom og ulikhet gjennom en bærekraftig vekst. IDB gir lån til regionens 26 medlemsland. Bankens fond for de fattigste medlemslandene (FSO), gir ekstra billige lån til Bolivia, Guyana, Honduras og Nicaragua og gavebistand til Haiti.

Finanskrisen har satt sitt preg på utviklingen i latinamerikansk økonomi. En langvarig høykonjunktur med lav inflasjon og fattigdomsreduksjon snudde i 2008. I 2010 hadde landene i regionen en BNP-vekst på 5,7 pst. I 2009 var den negativ. Det forventes gjennomsnittlig 3,9 pst. vekst i regionen i 2011. Fattigdomsraten i 2010 var på 32,1 pst. Dette er en nedgang fra 33,1 pst. i 2009. Ekstrem fattigdom ble også svakt redusert fra 13,3 pst. i 2009 til 12,9 pst. i 2010. De store forskjellene mellom de rike og de fattige i regionen er en stor utfordring.

Også IDB preges av den internasjonale finanskrisen. Den globale kredittinnstrammingen

på det private lånemarked har ført til at etterspørselen etter lån fra IDB er langt høyere enn bankens kapitalbase kunne tilfredsstille. Denne situasjonen bidro til at diskusjonen om kapitaløkning for banken ble fremskyndet. Banken vil i løpet av 2011 oppdatere sine strategier for kvinner og likestilling og sin klimastrategi. I Norges overordnede dialog med banken legges særlig vekt på at banken skal være en utviklingsbank med fokus på fattigdomsbekjempelse, utjevning og likhet, godt styresett og antikorrupsjon, samt miljø og klima. Gjennom særskilt tematisk støtte støtter Norge sosial inkludering og utsatte grupper som urfolk og afrolatinere, samt likestilling og anti-korrupsjon.

Som følge av økt etterspørsel etter lån fra de multilaterale finansinstitusjonene, vedtok medlemslandene i 2010 å gjennomføre en kapitaløkning i Den inter-amerikanske utviklingsbanken (IDB). For Norges del vil en kapitaløkning innebære en garanti på ca 761 mill. kroner og et innbetalt beløp på totalt USD 2 907 287, ca 17 mill. kroner, som innbetales over fem år, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det vises også til profilark for IDB på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

Den inter-amerikanske utviklingsbankens (IDB) overordnede mål er å bidra til å redusere fattigdom og ulikhet og å bidra til en bærekraftig økonomisk vekst i Latin-Amerika og Karibia, med fokus på 5 hovedinnsatsområder:

- Sosial utvikling for likhet og vekst
- Infrastruktur for bedre konkurransevne og sosial velferd.
- Institusjoner for vekst og sosial velferd.
- Konkurransedyktig regional og global internasjonal integrasjon
- Beskyttelse av miljøet, respondere på klimaendringer, satsing på fornybar energi og matvaresikkerhet

Rapport 2010

I 2010 gikk 35 pst. av utlån til prosjekter med fattigdomsreduserende komponenter, litt lavere enn måltallet på 40 pst. Forøvrig vil lån til de fleste andre prosjekter også indirekte kunne bidra til fattigdomsreduksjon.

På miljø- og klimaområdet har banken hatt suksess med opprettelsen av et dedikert fond –

SECCI – som bl.a. bidrar til biobrensel-prosjekter, fornybar energi, og tiltak for å begrense og bøte på klimautslipp.

Norge har støttet likestillingsarbeid i IDB i mange år. Dette har finansiert en lang rekke aktiviteter på landnivå, i størst mulig grad knyttet til bankens egne låneprogrammer. Prosjektene har gitt positive resultater gjennom styrking av lokale organisasjoner, kvinnegrupper osv. og økt bevissthet om viktigheten av å vurdere likestillingsforhold i alle sammenhenger. Banken styrker sin innsats for likestilling, og arbeidet med sosial ulikhet generelt har fått mer oppmerksomhet. IDB har opprettet et fond med egne midler som blir komplementært til bidragene gjennom det giverfinansierte fondet. Første utkast til en ny strategi på likestilling og likhet ble presentert i 2010.

Norge støtter videre et fond for anti-korrupsjonsarbeid i banken. Hensikten her er både å bidra til økt åpenhet generelt og til mindre avstand mellom stat og borger gjennom bedre tilgang til offentlig informasjon, samt til at banken skal bli bedre til å integrere anti-korrupsjonsarbeid i sin virksomhet. Ulike prosjekter har i 2010 bidratt til lovreformer, åpenhet i forvaltning av oljeressurser, og bedre innsyn i offentlig forvaltning i flere land i Latin-Amerika.

Det satses også stort på vann- og sanitærsektoren, som har stor innvirkning på levekår for den fattige delen av befolkningen. Sektoren er mer enn doblet de siste årene.

Et nytt rammeverk for utviklingseffektivitet ble tatt i bruk i 2009. Det inneholder bl.a. standarder for evaluering av alle prosjekter, matriser for overvåkning og rapportering, opplæring av personell, og et rammeverk for resultatstyring gjennom ulike nøkkelindikatorer.

De fem største låntakerne i IDB er Mexico, Brasil, Argentina, Colombia, og Venezuela med til sammen nesten to tredjedeler av lånetilsagnene for 2010.

Også de fem største sektorene i IDB i 2010 utgjorde nesten to tredjedeler av totale lånetilsagn. De fem største sektorene var: reform/modernisering av staten, sosiale investeringer, bedret kapitalmarkeder, energi, vann og sanitær og transport og kommunikasjon

Innskudd i Nordisk utviklingsfond (NDF)

Situasjonsbeskrivelse

NDF har omstilt seg fra å drive utlån for utviklingsformål i bred forstand, til å finansiere klimatilstand på gavevilkår til fattige land. Det nye mandatet ble formelt godkjent av Nordisk Ministerråd i

mai 2009. Den siste innbetalingen til NDF blir i 2015 og det er deretter ikke planlagt flere kapitaløkninger. Fondets finansiering vil deretter være basert på tilbakebetaling av tidligere lån, anslagsvis en milliard euro over en periode på 35 år. Mye av støtten vil fortsatt kanaliseres gjennom de multilaterale utviklingsbankene.

Mål

NDFs operasjonelle mål er å fremme investeringer i lavinntektsland for å motvirke klimaendringer.

Rapport 2010

Det siste strategidokumentet for perioden 2009–2011 gir grunnlaget for prioriteringer. Målet er å bidra til økte investeringer i utviklingsland som retter seg mot årsaken til og effekten av klimaendringer, samtidig som tiltak reflekterer nordiske prioriteringer og komparative fortrinn. I 2010 ble 14 prosjekter til en verdi av EUR 54,2 mill. innvilget, mot syv prosjekter for EUR 17,9 mill. i 2009. Foruten innsatser i enkeltland har NDF opprettet Nordic Climate Facility som nordiske institusjoner, organisasjoner og bedrifter kan søke om midler fra til innovative prosjekter i utviklingsland for å redusere utslipp av klimagasser eller støtte tilpasning til klimaendring. I samarbeid med Nordic Environment Finance Corporation (NEFCO) er The ProClimate Facility (ProCF) opprettet. ProCF initierer pilotprosjekter til støtte for små- og mellomskala investeringer innen klimatilpasning, inkludert de som kvalifiserer for støtte fra Clean Development Mechanism (CDM).

De siste 20 år har NDF støttet energisektoren i over 25 land. To sluttevalueringer av prosjekter ble utført i 2010 – begge under NDFs opprinnelige, bredere mandat – men med fokus på solenergi for å kunne bidra til erfaringsbygging under det nye mandatet. De to evaluerte prosjektene – i Senegal og Honduras – har begge gitt positive resultater for de lokale samfunn, men har også begge slitt med forsinkelser i installasjon og mangelfull opplæring som i noen tilfelle har resultert i problemer med drift og vedlikehold.

Det internasjonale fond for landbruksutvikling (IFAD)

Situasjonsbeskrivelse

Det internasjonale fond for landbruksutvikling (IFAD) er et fond under FN. IFADs viktigste oppgave er å bidra til å utrydde fattigdom og sult på

landsbygda i utviklingsland. Innsatsen skal bidra til økte inntekter for de fattige, og øke matvaresikkerheten. IFAD gir lån til gunstige vilkår til fattige land, og låner også ut til mellominntektsland. Som en av verdens største långivere til landsbygdeutvikling, mobiliserer IFAD ressurser med småbønder som hovedmålgruppe. For hver krone IFAD har fått inn i sine påfyllingsforhandlinger, mobiliserer de 6 nye kroner fra andre partnere (økning på 140 prosent siste år). Pengene går først og fremst til landbruk, naturressursforvaltning, finansielle tjenester på landsbygda og utvikling av infrastruktur og markeder. I tillegg bidrar IFAD med faglig rådgivning og opplæring innen landbrukssektoren, støtter landbruksforskning og bidrar til økt markedsadgang og markedsinformasjon. Landbruk dekker her både jordbruk, husdyrhold, skogbruk og fiske.

Samarbeidspartnere i mottakerlandene er myndigheter, bondeorganisasjoner og andre ikke-statlige organisasjoner, i tillegg til privat sektor. Myndigheter har selv ansvaret for gjennomføring av de lånefinansierte programmene. IFAD fører tilsyn med gjennomføringen og bidrar med rådgivning, både teknisk og policymessig. IFAD har fortsatt begrenset permanent tilstedeværelse i medlemslandene, men har hatt en økning over de siste fem år fra ett landkontor til 28 pr. februar 2011.

IFAD har de siste årene gjennomført flere reformer for å bli mer effektive, bidra til økt bærekraft i prosjektene de finansierer og styrke sitt arbeide med å rapportere resultater. IFAD får svært god tilbakemelding på sine monitorerings- og evalueringssystemer i de senere tids gjennomganger (MOPAN, Storbritannias Multilateral Aid Review og Norad). Det fremheves at IFAD har høy standard på kvalitative data, har et klart resultathierarki, og et evalueringkontor som opererer med stor grad av uavhengighet. Anbefalinger i evalueringer blir fulgt opp, og resultatene rapporteres tilbake til styret.

IFADs policy på risikostyring er bearbeidet gjennom de siste par år. Både innen revisjon, anti-korrupsjon og risikostyring ble IFAD gitt gode skussmål i MOPAN gjennomgangen og av FNs egen inspeksjonsenhet. IFAD har satt ytterligere ressurser inn for å sikre god finansforvaltning gjennom opprettelsen av en egen finansavdeling i 2010. IFAD har en uavhengig internrevisjon. Når det gjelder ekstern revisor velges denne av styret, og rapporterer direkte til styret. Styret har en egen revisjonskomite. I 2010 ble det vedtatt nye retningslinjer for revisjon.

For tverrgående hensyn som likestilling, miljø og menneskerettigheter er utviklet relevante indi-

katorer i resultatrammeverket, og evalueringer inkluderer også disse elementene. Det er nylig gjort evalueringer av flere av disse, bl.a. innen likestilling og innen miljø. Innen likestilling gjøres mye riktig, særlig med å ivareta kvinners interesser i produktiv virksomhet, og fremme av kvinnelige ledere. Generelt viser evalueringer imidlertid at IFAD fortsatt må jobbe med å finne innovative måter å oppskalere gode resultater fra mindre prosjekter.

IFAD har skaffet seg større slagkraft i sin miljøtilnærming, og opprettet i 2010 en egen avdeling for miljø og klima. En omfattende strategi for IFADs tilnærming til klimaforandringer er nylig vedtatt, og en policy er under utarbeidelse for deres arbeid med miljø og naturressursforvaltning ble vedtatt i 2011. Det blir viktig å følge IFAD videre i deres inkorporering av klimahensyn i sin politikk og praksis, i fremme av et klimarobust landbruk.

I flere år har IFAD hatt urbefolkning som en egen målgruppe. Gjennom de siste årene har hele 20 prosent av den årlige utlånsporteføljen gått til initiativer som inkluderer urbefolkningsgrupper. Norge har støttet opp om dette arbeidet gjennom særtilskudd.

IFAD er i 2011 inne i en ny forhandlingsrunde om påfylling av finansielle midler til fondet (IFAD IX for perioden 2013-2015). Norge deltar aktivt i forhandlingene, som også er en arena for å sette viktige strategiske spørsmål på dagsorden.

Det vises også til profilark for IFAD på regjeringen.no. Profilarkene gir en oversikt og en vurdering av ulike multilaterale organisasjoner og globale fond.

Mål

IFAD vil bidra til at de fattige på landsbygda har kompetanse og er organisert for å:

- Øke sine inntekter innenfor en bærekraftig ramme
- Bidra til økt matvareproduksjon

Rapport 2010

På landnivå viser resultater at IFAD bidrar til fattigdomsreduksjon. Dette bekreftes bl.a. i siste års internasjonale gjennomganger. Ett av målene IFAD har satt seg er at innen 2012 skal minst 90 prosent av alle gjennomgåtte prosjekt vise at de bidrar til fattigdomsreduksjon på landsbygda. IFADs eget måleinstrument for resultater viste en oppnåelse på 84 prosent allerede i 2010, mens det delvis uavhengige evalueringskontoret mente at oppnådd resultat lå enda høyere.

Prosjektene relevans, læringseffekt av arbeidet og IFADs evne til å levere bærekraftig innsats, dvs. som gir langsiktige positive virkninger, er også vesentlig forbedret. Ved utgangen av 2010 bidro IFAD i 230 prosjekter, der 36 millioner fattige mennesker på landsbygda deltok, hele 7 millioner flere mennesker enn året før. Utlånsporteføljen til IFAD har økt betydelig i 2010.

IFAD har gjennom de siste årene skjerpet sitt fokus på kvinnelig deltagelse. Norge har vært en viktig pådriver i dette arbeidet, også anerkjent av IFAD i mange sammenhenger. Særlig med fokus på kvinner i Afrika, har programmene påvirket policy utforming på landnivå, kapasitetsbygging av egne ansatte så vel som hos partnere for bedre å forstå betydningen av kvinnelig deltagelse, samt forskning og metodeutvikling for å understøtte videre IFADs arbeid. Det er utplassert rådgivere innen likestilling i fem regioner, slik at IFAD støttede prosjekter kan trekke på deres kompetanse i planlegging og gjennomføring av aktiviteter. Videre er det opprettet et kvinnelig lederprogram, for å sikre kvinnelig deltagelse og ledelse i landbruksorganisasjoner både på lokalt og nasjonalt nivå. Under IFADs årlige Farmers Forum var over halvparten av delegatene kvinner, fra lokallag fra alle fem regioner. I dag er 49 prosent kvinner av de som drar nytte av IFADs programmer globalt. En overvekt av kvinner har fått opplæring innen entreprenørskap, lokal ledelse og husdyrhold.

I forbindelse med siste påfyllingsforhandling (IFAD IX for perioden 2010 til 2012) forpliktet IFAD seg til et reformprogram for organisasjonen. Hovedfokus var på utvikling av organisasjonens personal og administrasjon, finanssystemet, plan- og budsjettssystem, utvidet tilstedeværelse på landnivå, reduserte administrative kostnader, og forsterket risikostyring. Som nevnt over vises gode resultater på flere punkt. Imidlertid har styret og IFADs ledelse fortsatt en jobb å gjøre i forhold til nivået på administrative kostnader og personalforvaltningen. Relativt ny ledelse og fortsatt skiftninger i oppgavefordeling osv. kan ha forsterket utfordringene. IFAD er selv opptatt av endring på disse feltene.

Det er også endringer i IFADs nedslagsfelt, med behov for å tilpasse deres utlånsprodukter til en stadig økende middelinntektsgruppe. I 2010 ble det startet et arbeid med ny strategi for organisasjonen, nye retningslinjer for utlån til mellominntektsland, samt revidering av utlånsinstrumenter. Norge vil følge disse prosessene videre, bl.a. gjennom fortsatt aktivt engasjement i styrearbeidet og i pågående forhandlinger om påfylling av kapital til fondet.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget i alt 762,5 mill. kroner.

- Det afrikanske utviklingsfond (AfDF) – 500,0 mill. kroner
- Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) – 36,4 mill. kroner
- Det asiatiske utviklingsfond (AsDF) – 60,0 mill. kroner
- Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB) – 16,0 mill. kroner
- Den inter-amerikanske utviklingsbanken (IDB) – 3,8 mill. kroner
- Det internasjonale jordbruksfondet (IFAD) – 80,0 mill. kroner
- Nordisk utviklingsfond (NDF) – 44,4 mill. kroner

Det vises til nærmere omtale ovenfor, samt til forslag til romertallsvedtak XV, vedrørende kapitaløkning i Den asiatiske utviklingsbanken, Den afrikanske utviklingsbanken og Den interamerikanske utviklingsbanken.

Forslaget er under forutsetning av Stortingets samtykke til deltakelse i den 12. kapitalpåfyllingen av AfDF. Regjeringen vil fremme egen sak om dette for Stortinget høsten 2011.

Post 72 Samfinansiering via finansinstitusjoner, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

I tillegg til den generelle støtten til utviklingsbankene bidrar Norge med øremerkede midler gjennom ulike fond som finansierer utredningstiltak og innovative operasjonelle aktiviteter på prioriterte politikkområder. I disse tilfellene brukes fondene som utgangspunkt for dialog med banken for å støtte og påvirke dem til større utviklingseffektivitet og bedre resultater. Videre er Verdensbanken blant annet den største finansieringskilden for utdanning og klimainvesteringer i utviklingsland, og bidrar aktivt til å nå tusenårsmålene. I april 2011 ble ny strategi for utdanning vedtatt i Verdensbanken. Norske myndigheter og frivillige organisasjoner har spilt en aktiv rolle i utformingen av strategien. Gjennom banken bidrar Norge med betydelig grunnutdanningsstøtte til det internasjonale partnerskapet Education for All – Fast Track Initiative (EFA-FTI). Banken er også en viktig kanal for norsk støtte til klimatiltak bl.a. gjennom flergiverfondet Scaling up Renewable Energy in Low Income Countries (SREP). I tråd med regjeringens prioriteringer vil støtten til ren energi gjennom Verdensbanken øke i 2011. I

tillegg er Verdensbanken en viktig kanal for støtte til andre globale initiativ på bl.a. helse og handelsrettet utviklingssamarbeid.

Utviklingsbankene har alle fått et økt fokus på sårbare stater i de senere år. Institusjonsbygging og godt styresett har vært spesielt viktig i bankens arbeid i land rammet av voldelig konflikt.

For å styrke utviklingsbankenes innsats på områder som er prioritert fra norsk side sekunder Norge spesialister til flere av dem.

Mål

Overordnet mål

Bekjempe fattigdom og nå tusenårsmålene gjennom å styrke og effektivisere de angjeldende finansinstitusjoner som viktige finansieringskilder og rådgivere for låntakerlandene

Delmål:

- Påvirke og utvikle utviklingsbankenes politikk og å styrke institusjonenes virksomhet i partnerlandene gjennom å prøve ut innovative og mer effektive tilnæringsmåter, ved bl.a. å få satt nye temaer på institusjonenes dagsorden som arbeidet mot ulovlig kapitalflyt.
- Bruke finansinstitusjonene som kanaler for norsk bistand på prioriterte områder hvor institusjonene anses å ha komparative fortrinn
- Redusere transaksjonskostnader og øke giversamarbeid gjennom deltakelse i multigiverfond

Rapport 2010

Godt styresett og anti-korrupsjon

Norge har i mange år bidratt med støtte til Verdensbankens program for antikorrupsjon og godt styresett. Dette har bidratt til at disse spørsmålene nå står sentralt på Verdensbankens dagsorden. Norge har i dialog med banken videreført støtten i et overordnet tematisk fond for godt styresett og finansforvaltning som bistår partnerlandene med reform av offentlig sektor med særlig fokus på korrupsjonsbekjempelse. Norge bidro også i 2010 med støtte til det norskinitierte Initiativet for tilbakeføring av stjålne midler (StAR), et samarbeid mellom Verdensbanken og FNs organisasjon mot kriminalitet og korrupsjon (UNODC). En ekstern evaluering av initiativet fra 2010 konkluderer med at initiativet har hatt en viktig rolle i å få temaet opp på den globale agendaen, f.eks. innen G20. I tillegg initiativet spilt en viktig rolle for å tilrettelegge for tilbakeføring av stjålne midler fra utvi-

klingsland, samt å fremme politiske og juridiske reformer. Initiativet får også skryt når det gjelder å produsere kunnskapsprodukter og veiledninger. På den andre siden viser evalueringen bl.a. til klare forbedringer når det gjelder organiseringen av arbeidet. Et eksempel på kunnskapsprodukter som ble utgitt i fjor var en egen håndbok om tilbakeføring av midler. Boken er utarbeidet i samarbeid med etterforskere og påtalemyndigheter og er en praktisk guide.

Norge og de nordiske land finansierer et fond for innovative tiltak for godt styresett og anti-korrupsjon i Afrikabanken. Fondet har blant annet bidratt til å støtte det pan-afrikanske parlamentets kontrollfunksjoner, konflikthåndtering basert på afrikanske tradisjoner og systemer gjennom afrikanske frivillige organisasjoner, oppfølging av NEPADs African Peer Review Mechanism, tiltak mot hvitvasking i Vest-Afrika, Rwandas MR-kommisjon, flere opplæringstiltak osv. Asiabankens flegiverfond innen godt styresett har bidratt til oppfølging av banken handlingsplan for arbeid med styresett og anti-korrupsjon. Norge har støttet utplassering av styresett eksperter på bankens landkontorer gjennom fondet. Også i IDB finansierer Norge et anti-korrupsjonsfond som i første rekke yter støtte til initiativer foreslått av sivilsamfunn og myndigheter i enkeltland. Som et eksempel vil Ecuador – i et samarbeid mellom myndigheter, privat sektor og sivilsamfunn – utarbeide en ny standard for åpenhet i sin petroleumsforvaltning.

Det er et økende samarbeid med Det internasjonale pengefondet (IMF) på ulike tematiske områder, og Norge er – sammen med Sveits – største giver til et anti-hvitvaskings program. Dette programmet bidrar med analyse, rådgivning og opplæring i utviklingsland og er nært knyttet opp til annet internasjonalt samarbeid på området, som f.eks. Financial Action Task Force (FATF). Et viktig kriterium for støtte til enkeltland er den systemiske trussel hvitvaskingsproblemet utgjør i det aktuelle land. I Thailand har programmet resultert i en av de mest omfattende lovreformer for anti-hvitvaskingsarbeid noen sinne.

Kvinner og likestilling

Verdensbanken har siden 2007 hatt en rekke aktiviteter innen det norskinitierte programmet «Gender as Smart Economics» (GAP), som fokuserer på kvinner og likestilling. Programmet har bidratt til å styrke kvinners posisjon i sektorer der kvinner tradisjonelt ikke har stått sterkt, som i gruveindustrien, energisektoren og utvikling av privat

sektor generelt. Det arbeides med analyser av hvordan eksterne sjokk, som økonomisk krise og høye matvarepriser, påvirker kvinners situasjon. Støtte gis også til unge kvinner, for å sikre overgangen fra skole til arbeidsmarked. Norge har særlig støttet opp om innsatsen til Sudan. Utfordringen er nå, som tidligere, å få integrert kjønnspektivet i bankens operasjoner mer generelt. Norge har i flere år hatt som klar målsetting å styrke utviklingsbankenes arbeid innen likestilling. I mars 2010 inviterte Norge likestillingsekspertene fra utviklingsbankene for å få en status på likestillingsarbeidet og for å diskutere hvordan Norge best kan arbeide for å fremme kvinne- og likestillingsagendaen. Norge fikk honnør for vårt arbeid med å løfte likestillingsagendaen i bankene og oppmuntret til å fortsette med å sørge for at bankene setter klare målsettinger og rapporterer regelmessig på dem. To hovedutfordringer som ble fremhevet var å sikre sammenlignbar rapportering på tvers av bankene samt hvordan man realistisk sett skal integrere likestillingshensyn i store infrastrukturprosjekter innen for eksempel energi og transportsektoren. Etter påtrykk fra bl.a. vår styrerepresentant i AsDB har banken gjennomført flere tiltak for å fremme kvinnelige ansatte i banken. Årsrapporten fra 2010 viser at andel kvinnelige ansatte har økt og at også målsettingen om å integrere likestillingshensyn i prosjekter og programmer ble nådd.

Norge har i flere år støttet et fond i Den asiatiske utviklingsbanken for å styrke Asiabanken og regionale medlemslands integrering av likestillingshensyn i utarbeidelse av deres programmer og prosjekter. Fondet finansierer likestillingsspecialister, analyser, utarbeidelse av landstrategier og støtte til utforming av prosjekter og lån samt kapasitetsbygging. Et eksempel på prosjekt som har blitt støttet er utarbeidelse av en egen handlingsplan med klare målsettinger for integrering av likestillingshensyn på et vei- og markedsprosjekt i Bangladesh. Som følge av dette har kvinner fått økte inntektsmuligheter, bl.a. har 2200 kvinner har fått jobb på prosjektet og over 800 markedsboder er reservert spesielt for kvinner.

Diskriminering mellom kjønn er utbredt i Latin-Amerika og Karibia. Sammen med de nordiske landene har Norge vært fremtredende i å løfte fram dette temaet i IDBs årlige møter, møter med presidenten og øvrig toppledelse og i møter med andre medlemsland. Temaet har for liten plass internt i IDB. Norge har derfor i tillegg, i mange år, vært en viktig finansiell og politisk støttespiller til IDBs enhet for kvinner og likestilling. Støtten til IDBs enhet for kvinner og likestilling

har primært gått til enhetens prosjekter og fond, men dette har også styrket enheten internt i banken og bidratt til at flere prosjekter får et større kvinne- og likestillingsperspektiv. I 2011 innføres en ny strategi for kvinner og likestilling i IDB. Enheten for kvinner og likestilling og prosjektene Norge finansierer i denne enheten, er sentrale i utarbeidelsen og oppfølgingen av denne strategien.

I Afrikabanken støtter Norge bl.a. African Women in Business Initiative, som gjennomføres i samarbeid med ILO og IFC. Formålet er å bedre rammevilkår og vekstmuligheter for kvinnelige entreprenører og bedrifter ledet av kvinner. Det har blant annet vært gitt garantier til kommersielle banker som satser på bedrifter med vekstpotensial eid av kvinner i Kamerun og Kenya. Det blir også gitt støtte til opplæring av kvinnelige entreprenører. I 2010 ble det arrangert et seminar om kvinner i konflikt i forbindelse med Afrikabankens årsmøte, noe som resulterte i at Afrikabankens president i brev til FNs generalsekretær, understreket deres ansvar i å bidra til gjennomføring av FN-resolusjonene 1325 og 1889 om kvinner i konflikt.

Klima og bærekraftig utvikling

Norge har i flere år gitt støtte til fondet for miljø og sosial utvikling (Trust Fund for Environmentally and Socially Sustainable Development, TFESSD) i Verdensbanken. Fondet har som formål å bidra til økt fokus på en helhetlig bærekraftig utviklingspolitikk både i banken og i mottakerlandene, særlig gjennom integrasjon av spørsmål knyttet til sosial utvikling og beskyttelse, miljø og fattigdomsanalyser. Aktivitetene foregår da både i bankens egne analyseavdelinger, på landnivå (analytisk eller praktisk) og gjennom regionale aktiviteter (særlig kunnskapsdeling).

For bankens finansår 2010 og 2011 hadde fondet et særlig fokus på prosjekter som bidro til økt kunnskap om sjokk og sårbarhet (risiko for fattige, særlig, for å påvirkes av sjokk i global økonomi, matvarepriser, klimaendringer etc.). En rekke prosjekter er igangsatt, både med formål å få økt kunnskap om årsakssammenhengene, men også bistå utviklingsland til å utvikle programmer og politikk som reduserer muligheten for at sårbare grupper skal bli negativt påvirket av bl.a. den globale økonomiske krisen. Et eksempel på analytisk arbeid initiert av Verdensbanken er å undersøke fordelingsvirkninger av finanskrisen. Dette bidrar til at banken har bedre innsikt i hvilke grep som kan tas for bedre å forutsi og å dempe effekten av

denne type kriser. Fokuset er på de fattige eller de som står i fare for å falle i den kategorien. Eksempler på konkrete tiltak på landnivå er tilrettelegging for ulike former for forsikringsordninger og sosiale ytelser. Norge har i ulike sammenhenger fremmet viktigheten av skatt for å sikre bærekraftig finansiering av statlige utgifter samt som verktøy for omfordeling. TFESSD har finansiert studier som ser på fattigdomseffekten av skatt, statens bruk av skatteinntekter, etc. Bankene trekker også på fondet i utarbeidelse av utvalgte strategier, som bankens nylig vedtatte miljøstrategi, og den påbegynte strategien for sosiale sikkerhetsnett og arbeidsmarked. Innen miljøområdet har f.eks. Kina fått bankens hjelp til å undersøke og deretter utarbeide handlingsplaner mot luftforurensning i utvalgte regioner. Ved utgangen av 2010 var 139 forskjellige aktiviteter pågående, med finansiering fra fondet.

Norge støtter også program for klima og ren energi i den Asiatiske utviklingsbanken med målsetting om å bidra med tilleggsfinansiering og faglig støtte for å forbedre energisikkerheten og øke bruken av ren energi. I løpet av 2010 bidro dette fondet til 34 prosjekter hvorav 28 var rettet mot bruk av ny teknologi. Eksempel på prosjekt er støtte til en pilotinvestering i en stor skala solcelleprosjekt i Thailand hvor en benytter ny teknologi. Fondet vil tilby risikofinansiering/garantere for oppstartsutgiftene.

Norge støtter Afrikabankens (AfDB) arbeid innen vann og sanitær, både gjennom Rural Water Supply and Sanitation Initiative (RWSSI) og Africa Water Facility (AWF). Målsettingen med RWSSI er å øke andelen av befolkningen med tilgang til rent vann og sanitærtjenester til 80 pst. innen 2015 – fra under halvparten i dag. AWF arbeider mer overordnet med vannressursforvaltning, planlegging, informasjon og ressursmobilisering, støttes direkte og gjennom sekondering av en norsk vannekspert.

Norge har aktivt deltatt i utviklingen og etableringen av de nye store klimafondene, Climate Investment Funds. Disse er et samarbeid mellom de regionale utviklingsbankene og Verdensbanken. Norge gir støtte til fondene for tilpasning i fattige land, skoginvesteringsfondet for å hindre avskoging, og et fond for å øke investeringer i ren energi (sol, vind, thermal, bio og små vannkraftverk under 10 MW) i fattige land. Energifondet vil kunne bedre forholdene for kvinner, og gi mulighet for småproduksjon. Investeringsplaner er under utarbeidelse i pilotlandene, og vil gi grunnlag for klimarelevante investeringer innenfor tilpasning og reduksjon av nåværende og framtidige utslipp.

Etterspørselen fra utviklingsland for å delta er stor. Fondene håndterer til sammen 38 mrd. kroner, men dette er ikke nok til at alle land som ønsker det kan delta.

Norge har fortsatt å støtte et fond for kapasitetsbygging innen karbonfangst og lagring i utviklingsland og framvoksende økonomier. Tolv land får støtte til kapasitetsbygging. Vi gir også støtte til et initiativ for å redusere fakling, dvs. brenning og utslipp av klimagasser på olje- og gassinstallasjoner, og fakling har gått ned i de landene som deltar. Norge støtter også flere karbonfond, inklusiv innen skog og post 2012 salg av karbonkvoter innen infrastruktur.

Næringsutvikling og handel

Gjennom et bidrag på 20 mill. kroner til det norske fondet for næringsutvikling og infrastruktur i Verdensbanken (NTF-PSI) støttet Norge i 2010 en rekke ulike aktiviteter for å fremme bedre investeringsklima og infrastrukturutvikling gjennom Verdensbanken og IFC.

Fondet har 3 hovedkanaler:

- innovative tiltak innen investeringsklima og godt styresett
- tilgang på infrastrukturtenester for fattige
- petroleumssamarbeid knyttet til programmet Olje for Utvikling

Støtten har gitt Verdensbankgruppen mulighet til effektivt å iverksette innovative aktiviteter på et tidlig tidspunkt når andre givemidler ikke har vært tilgjengelige. Fondets fleksibilitet har også gitt rom for tematisk utvikling og tverrsektoriell satsning for eksempel på klimaendring. Kapasitets- og institusjonsbygging på nasjonalt og lokalt nivå er en sentral del av fondets mål. Gjennom støtte til et program for bedre handelslogistikk, har NTF PSI hjulpet regjeringer med å iverksette reformer for bedre import og eksportprosedyrer. På denne måten har landene fått bedre tilgang til verdensmarkedet. Støtten bidro innad i Verdensbank-gruppen til forbedret samarbeid mellom forskjellige enheter, inkludert IFC, samt kunnskaps-overføring fra NTF-PSI-aktiviteter til policy-utformingen. I 2010 ga Norge 23,2 mill. kroner til støtte av flergiverfond for privatsektor utvikling i regi av IFC. Disse fondene bidrar til å etablere godt og mer bærekraftig investeringsklima i utviklingsland og til å fremme en bedre bedriftsorganisering og kultur. Fondet Conflict Affected States in Africa (CASA) har spesielt fokus på privatsektorutvikling i 6 land i Afrika (Liberia, Sierra Leone, Burundi, Elfensbenskysten, Den sentralafrikan-

ske republikk og Demokratiske Republikk Kongo). Selv om arbeidet i disse landene kan være krevende viser fondet klar framgang og suksess i land som Burundi og Liberia. I Burundi har det blitt etablert et reformprogram for investeringsklima og i Liberia har en rekke viktige lov- og regelverk blitt iverksatt.

I 2010 har petroleumssamarbeidet blitt utviklet videre. Hovedfokus er som tidligere, ressursforvaltning, inntektsforvaltning og miljøvern knyttet til olje og gassutvikling, med vekt på land i Afrika. På slutten av 2009 fikk programmet et fjerde vindu, med fokus på bistand til blant annet kontraktsforhandlinger i forbindelse med lete- og produksjonsaktiviteter, for å sikre at landene får sin del av inntektene fra naturressursene. Dette programvinduet har hatt en sen oppstart, blant annet på grunn av juridiske problemstillinger. Det gis også støtte til utvikling av lokalsamfunn i tilknytning til utvinningsområder. I bl.a. Colombia har det vært et svært vellykket samarbeid med de kommunale myndighetene for å øke kompetansen til å bruke olje- og gassinntektene på en god måte for lokalsamfunnet. Petroleumssamarbeidet slik det har vært gjennomført fra 2007 ble evaluert høsten 2010, og fikk gjennomgående svært god omtale. Programmet ble anbefalt videreført i en ny fase fra 2011. Norge støtter også det internasjonale partnerskapet mellom oljeselskaper, regjeringer og Verdensbanken for å redusere brenning av gass (fakling) på olje og gassfelt, (Global Gasflaring Reduction-initiativet (GGFR)). En ekstern evaluering i 2008-09 viste at fakling er redusert i medlemslandene, og at bevisstheten om faklingens konsekvenser på klima og som ressursøding er styrket. Reduksjon av fakling i partnerlandene fortsatte også i 2010.

Verdensbanken har i treårsperioden 2008-10 styrket sitt arbeid med handel og utvikling. Norge har bidratt med 10 mill. kroner årlig til et flergiverfond som har finansiert analyser og prosjekter på region- og landnivå. Likestilling, miljøhensyn og regional integrasjon har vært tverrgående hensyn i arbeidet. Erfaringer fra fondet har lagt mange av premisene for Verdensbankens nye handelsstrategi som er under utarbeidelse. Norge støtter også kunnskapsbasen i Verdensbanken som samler og videreformidler erfaringer innen mikrofinans (CGAP), for best mulig utvikling av finansielle tjenester til fattige.

Utdanning

Education for All – Fast Track Initiative (EFA-FTI) er et globalt partnerskap som bidrar til å løfte

grunnutdanningen i fattige land. Med i partnerskapet er utviklingsland, giverland, internasjonale organisasjoner, frivillige organisasjoner og privat sektor. I dag faller fortsatt 67 millioner barn utenfor skolesystemet, over halvparten av disse er jenter, og over 40 pst. av dem lever i fattige land med konflikt eller under særlig vanskelige forhold. Kvaliteten på den utdanningen som gis er ikke god nok. EFA-FTI har bidratt til betydelig bedring i skoledekningen, og har også gjennom 2010 hatt et spesielt fokus på grunnutdanning i konfliktfylte land, jenters utdanning og resultater i skolen.

Selv om utviklingen globalt og i EFA-FTI land har vært positiv er det store ulikheter mellom land og innen land. Det er viktig å merke seg at denne statistikken dekker 128 land, og at mange av de landene man ikke har god statistikk for, er sårbare stater. Innen EFA-FTI har det over lang tid foregått et arbeid for å bedre kunne nå ut til sårbare stater, men man ser også på hvordan FTI kan bidra til å nå marginaliserte og ekskluderte grupper innen enkeltland.

Jenters utdanning er i fokus; i EFA-FTI land i Afrika sør for Sahara utgjør nå jentene 62 prosent av alle nye elever. Mer enn to tredeler av jentene fullfører grunnskolen. Dersom disse utdannede jentene får barn, er det 40 prosent større sjanse for at barna deres lever etter 5 år, og dobbelt så stor sjanse for at de får livsviktig vaksinerings.

I forhold til kvaliteten på utdanningen, er EFA-FTI klare på at innsatsen må intensiveres. Selv om deres samarbeidsland kan vise til en halvering av repetisjonsrate (ta om igjen et skoleår), ser de behov for særlig å forbedre leseferdighetene til barna, samtidig som nye insentivsystemer for barn og lærere vil bli opprettet. Utfordringen er stor, i Afrika sør for Sahara er det så mange som 10 millioner barn som slutter skolen for tidlig i året.

Når EFA-FTI bidrar med støtte til et lands utdanningsplan, bidrar landet selv med 70-80 prosent av midlene. De 44 land som pr. 2010 har mottatt støtte, har jevnt over økt sine egne budsjetter til grunnutdanning utover landets generelle økonomiske vekstrate, dvs. vist en klar prioritering av utdanning med egne midler. Det er estimert at 19 millioner barn har fått skolegang med bidrag fra

EFA-FTI, økning i barn som begynner på skolen er dobbelt så høy i de land EFA-FTI har programmer sammenlignet med andre land, og barn som fullfører grunnutdanning ligger nå på over 70 pst.

EFA-FTI har vokst betydelig, med en dobling av støtten fra 2007 til 2010. Som flere gjennomganger viser er dette et samarbeidsorgan som bidrar til harmonisert innsats og scorer høyt på effektivitet. Det arbeides nå med en justering av sekretariatet for at de skal bli enda bedre støttespillere for mottakerlandene. Utbetalinger til land vil nå i større grad bli basert på oppnådde resultater. Norge planlegger å inngå en ny treårs avtale med EFA-FTI (2011-2013), med en støtte på 100 millioner kroner pr. år.

Gjennom Verdensbanken støtter Norge også utdanning gjennom Trust Fund for Pre and Post-Primary Education in Africa (tidligere Norwegian Post Primary Education Fund). Fondet støtter flere regionale utdanningsinitiativ samt 19 land, bl.a. i utvikling av deres utdanningsplaner, med fokus på videregående og høyere utdanning, samt førskolestadiet. Verdensbankens nylig vedtatte utdanningsstrategi vektlegger tilrettelegging av barns læring i de første leveår, noe som dette programmet fanger opp. Fondet har oppnådd betydelige resultater blant annet i forhold til å generere og spre ny kunnskap, bidra til å bygge felles plattform for arbeidet med videre/høyere utdanning og ved å tilby teknisk støtte til nasjonale utdanningsteam. Fondet hjelper land i forberedelsesfasen før IDA lån kanaliseres inn i nasjonale utdanningsprogrammer.

Fra norsk side er det viktig å støtte opp strategisk om spørsmål som internt i banken og i dialogen med mottakerlandene kan oppfattes som kontroversielle. Dette kan være spørsmål som reproduktiv helse og homoseksuelle relasjoner. Gjennom støtte til ulike studier har det vært mulig å sette disse tema på dagsorden. Fondet har gitt Verdensbanken mulighet til å styrke arbeidet på Afrikas Horn og til å oppdatere den regionale hiv- og aids-strategien for Afrika.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 404,5 mill. kroner.

Kap. 172 Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	Saldert budsjett 2011	
70	Gjeldsslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging, <i>kan overføres</i>	270 003	240 000	265 000
	Sum kap. 0172	270 003	240 000	265 000

Handlingsplanen om gjeldsslette for utvikling er retningsgivende for norsk gjeldspolitik. Gjeldsplanen legger opp til at Norge skal lede an i arbeidet med å slette de fattigste landenes gjeld, både ved aktiv bilateral gjeldssletting, ved å være en sterk støttespiller for multilaterale gjeldssletteordninger og gjennom gjeldspolitisk nytenkning; Regjeringen skal arbeide for nye internasjonale gjeldsmekanismer for behandling av illegitim gjeld, et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning og vil jobbe videre med planene om å gjennomføre en revisjon av utviklingslandenes gjeld til Norge.

Gjeldsplanen har ulike finansieringsløsninger for ulike typer gjeld: Dette gjelder blant annet bidrag til gjeldsslettingsinitiativet for de fattigste og mest gjeldstyngede landene (Heavily Indebted Poor Country Initiative; HIPC) og deltakelse i initiativet for sletting av de fattigste landenes gjeld til internasjonale finansinstitusjoner (Multilateral Debt Relief Initiative; MDRI). Bevilgningen skal gå til gjeldslettetiltak, betalingsbalansestøtte, kapasitetsbygging og fremme av gjeldspolitisk nytenkning i regi av, eller i samarbeid med, Verdensbanken, IMF, FN, regionale utviklingsbanker, andre utviklingsrelaterte organisasjoner eller andre kreditorland. Bevilgningen dekker også finansieringsbehov ved oppfølging av avtaler med utviklingsland inngått i Parisklubben eller annen sletting av utviklingslands statsgjeld til Norge, i den grad dette ikke kan gjennomføres uten bevilgning over gjeldsplanens ramme.

Bilateral gjeldssletting holdes utenfor bistandsbudsjettet

Innenfor gjeldsplanens ramme på 3,173 mrd. kroner kan bilateral gjeldssletting derimot skje uten bevilgning, såfremt de aktuelle landene og fordringene er omfattet av rammen. Gjeldsplanrammen omfatter 21 utviklingsland.

Norsk bilateral gjeldssletting kommer på denne måten i tillegg til annen bistand. Siden

gjeldssletting finansiert over gjeldsplanens ramme ikke bevilges over bistandsbudsjettet og også forutsettes å være addisjonell til Norges øvrige bistand, blir den heller ikke rapportert som bistand (til OECDs utviklingskomité (DAC)). Norge er det eneste kreditorlandet som følger dette prinsippet om addisjonalitet. Dette har gitt Norge positiv oppmerksomhet i den internasjonale gjeldsbevegelsen, som holder fram Norge som et eksempel til etterfølgelse. Det er all grunn til å videreføre dette viktige prinsippet i norsk gjeldspolitik. I forbindelse med norsk bilateral gjeldssletting skal det ikke stilles betingelse om privatisering.

Norge arbeider for at gjeldsbyrden til de fattigste og mest gjeldstyngede land skal bringes ned på et håndterbart nivå og at frigjorte betalingsforpliktelse omdisponeres til utviklingsfremmende og fattigdomsreducerende tiltak. For de fattigste, mest gjeldsrammede landene tilsier dette sletting av både den bilaterale gjelden, landenes gjeld til internasjonale finansinstitusjoner og landenes gjeld til private kreditorer. Finanskrisen har forsterket behovet for å være ansvarlige långivere og for å styrke fattige lands kapasitet til å drive ansvarlig gjeldshåndtering og en makroøkonomisk politikk.

Norges fordringer overfor utviklingsland og antall land Norge har fordringer på er nedadgående. Dette skjer i takt med den internasjonale gjeldsslettingen for de fattigste og mest gjeldstyngede land under HIPC-initiativet, og ved ensidige norske gjeldslettetiltak. Ved utgangen av 2010 hadde Norge ettergitt til sammen 2,383 mrd. kroner av utviklingslandenes bilaterale gjeld til Norge, hvorav 1,949 mrd. kroner er belastet gjeldsplanens ramme og 434 mill. kroner er avskrevet mot GIEKs (Garanti-instituttet for eksportkreditt) landspesifikke tapsavsetninger. Innenfor rammen gjenstår dermed 1,224 mrd. kroner, som kan slettes uten bevilgning.

Post 70 Gjeldsslette, betalingsbalansesøtte og kapasitetsbygging, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Tabell 10.4 Norges avtaleregulerte fordringer på utviklingsland per 31. mars 2010 (eksklusive morarenter)

Land	mill. kroner
1 Pakistan	165
2 Elfenbenskysten	148
3 Sudan	127
4 Dem. Rep. Kongo	125
5 Guinea Conakry	63
6 Serbia	62
7 Indonesia	59
8 Egypt	33
Totalt	787

Tabellen viser Norges fordringer overfor alle de utviklingsland som vi har gjeldende bilaterale gjeldsavtaler med, som oppfølging av avtaler inngått i Parisklubben. Norges fordringer på Pakistan og Indonesia er ikke omfattet av Gjeldsplanen. Overfor enkelte utviklingsland har Norge også misligholdte fordringer som ikke er avtaleregulert. Pålydende verdi av disse fordringene er ca 500 mill. kroner.

Mål

- Oppfylle Norges forpliktelser i forhold til multilaterale gjeldsoperasjoner og finansieringsmekanismer.
- Prioritere gjeldsslette for land etter krig, konflikt og katastrofer.
- Styrke fattige lands kapasitet til effektiv og ansvarlig administrasjon av gjeld, betalingsbalanse og valuta.
- Strategisk samarbeid med norske og internasjonale aktører for å drive den gjeldspolitiske agenda fremover.

Rapport 2010

I 2010 ble det utbetalt 270 mill. kroner til norsk deltakelse i internasjonale gjeldsoperasjoner.

107 mill. kroner ble overført Verdensbanken for å kompensere for deres deltakelse i HIPC-initiativet. Norske bidrag til Verdensbankens og Afrikabankens deltakelse i MDRI var i 2010 på 90

mill. kroner. Bidragene til HIPC og MDRI har redusert HIPC-landenes utgifter til gjeldsbetjening. Dette har igjen økt landenes investeringer i fattigdomsreduserende tiltak.

Som følge av parisklubbavtaler inngikk Norge i 2010 en bilateral avtale med Liberia om sletting av gjelden til Norge. Gjennom avtalen ble gjeld for totalt 49 mill. kroner slettet uten bevilgning. Norge bidrar med dette til å bringe Liberias gjeld ned på et håndterbart nivå, slik at utgifter til renter og avdrag ikke fortrenger midler til fattigdomsreduserende tiltak.

Til nå har 36 land kvalifisert seg for HIPC-initiativet, hvorav 32 har fullført sin behandling. I nåverdi er disse 32 landenes gjeld redusert med over 90 pst. som følge av gjeldssletting under HIPC-initiativet og MDRI. En tilsvarende reduksjon vil gis til de landene som er kvalifisert, men som ikke har fullført sin behandling. Utgifter til gjeldsbetjening for landene som har fullført sin HIPC-behandling ble mer enn halvvert mellom 2000 og 2006. Mellom 2007 og 2011 er dette tallet halvvert igjen. Redusert gjeldsbetjening øker disse landenes fattigdomsreduserende investeringer. Fattigdomsreduserende investeringer for HIPC-kvalifiserte land er nå over ti ganger så høye som disse landenes utgifter til renter og avdrag på gjeld. I 2001 brukte de samme landene kun dobbelt så mye penger på fattigdomsreduserende tiltak som å betjene gjeld.

Norge videreførte støtten til FN-programmet Debt Management and Financial Analysis System (DMFAS), et databasert system for gjeldshåndtering og finansiell analyse. Kapasiteten til å drive gjeldshåndteringen er svært begrenset i lavinntektslandene. Norge er den største giveren til FN-programmet som betjener 65 land hvorav 34 er lavinntektsland.

I 2008 undertegnet Norge en avtale med FN/UNCTAD om støtte for å utarbeide kriterier for ansvarlig långivning og illegitim gjeld. Oppfølging og økonomisk støtte under den treårige avtalen ble videreført i 2010. Avtalen inngår som en strategisk komponent i Norges arbeid på gjeldsområdet og følger som en naturlig forlengelse av slettingen av restgjelden fra Skipseksportkampanjen og bidrag til studier om illegitim gjeld og retningslinjer om ansvarlig långivning i 2007.

Budsjett 2012

For 2012 foreslås bevilget 265 mill. kroner.

Boks 10.2 Parisklubben

Sammen med 17 andre OECD-land og Russland deltar Norge i Parisklubben, et forum av kreditorland – og en de facto internasjonal organisasjon – som forhandler kollektivt med skyldnerland som har problemer med å betjene sin langsiktige stat-til-stat gjeld. For Norge omfatter dette i all hovedsak fordringer som springer ut av eksportkredittgarantier stilt av GIEK. Multilaterale rammeavtaler i Parisklubben omsettes i bilaterale gjeldsavtaler, med likelydende forpliktelser. Gjeldsavtaler om ordinære betalingsutsettelse, som normalt ikke innebærer noe tap, håndteres uten bevilgning. Gjeldsreduksjonsavtaler med land som omfattes av gjeldsplanens ramme belastes rammen, dvs. også uten bevilgning. Behovet for bevilgning oppstår kun i den grad Norge måtte forplikte seg til gjeldsreduksjon overfor land eller fordringstyper som ikke omfattes av gjeldsplanens ramme. I Parisklubben arbeider Norge for at alle kreditorland innvilger HIPC-landene 100 pst. gjeldsettergivelse. Et fåtall kreditorland begrenser i noen tilfeller fortsatt gjeldsslettingen til 90 pst.

Det er viktig å sikre at gjeldssletting gir varige resultater og at nye gjeldsproblemer ikke oppstår. Støtte til gjeldshåndtering og tiltak for å sikre ansvarlig långivning er derfor viktige, og komplementære tiltak til ordinær gjeldssletting.

Et annet problem som har oppstått i kjølvannet av internasjonal gjeldssletting er aktiviteten til såkalte *gribbefond*. Land som får en bærekraftig gjeldssituasjon etter gjeldssletting vil få økt kredittverdighet. Dette fører til at gjenstående gjeld vurderes som mer verdt. Aggressive private fondsforvaltere opererer derfor i kjølvannet av internasjonal gjeldssletting. Disse kalles *gribbefond* og er med på å true fattiges lands mulighet for utvikling og redusere effekten av gjeldssletting som er foretatt. Støtte til oppkjøp av fattige lands gjeld til private kreditorer til betydelig rabatt og påfølgende sletting av gjelden, er derfor viktige virkemidler Norge bidrar til.

IMFs nye låneinstrumenter er med på å dempe effekten av ytre økonomiske sjokk i de fattigste landene. Norge finansierer derfor subsidielementene i instrumentene Standby Credit Facility (SCF) og Rapid Credit Facility (RCF). SCF finansierer tiltak for å bøte på kortsiktige betalingsbalanseproblemer på samme måte som IMF's generelle ordning for betalingsbalansestøtte, men med subsidiert rente. RCF gir rask innvilgelse av mindre lån til land der det har oppstått et kritisk betalingsbalanseproblem. Avtalen mellom Norge og IMF om finansiering av subsidielementene i SCF og RCF utgjør 240 mill. kroner og løper fram til 2012. Om lag 150 mill. kroner er utbetalt.

Del III
Spesielle tema

11 Nordområdepolitikken – Langsiktig satsing på kunnskap, aktivitet og nærvær

Utenriksdepartementet koordinerer arbeidet med en felles avrapportering om status for departementenes samlede tiltak i nordområdesatsingen. Til grunn for rapporteringen i tekst og tall ligger regjeringens handlingsplan *Nye byggesteiner i nord* fra 2009. Dette er ikke en uttømmende gjennomgang, men den vil gi en oversikt over utviklingen i satsingen over tid.

Regjeringen foreslår for 2012 å bevilge om lag 1,5 mrd. kroner til nordområdetiltak. Det er en økning på omlag 190 mill. kroner fra 2011. Regjeringens forslag for 2012 innebærer en styrking på flere områder.

Nye satsinger for 2012 er blant annet å bygge den første av to nye stasjoner til grensevakten i Sør-Varanger (50 mill. kroner), å gjennomføre en kunnskapsinnhenting om virkninger av økt sat-

sing på verdiskapning i Nordland og Troms (30 mill. kroner), å reise et nytt teknologibygge ved Universitetet i Tromsø (30 mill. kroner) og å styrke kapasiteten ved Storskog grensestasjon (6,9 mill. kroner).

I tillegg vil regjeringen øke nivået på bevilningene til kartlegging av petroleumsressurser i de nordlige havområdene (164 mill. kroner) og til satellittnavigasjonsprogrammet Galileo (103 mill. kroner). Regjeringen vil videreføre satsinger som kartlegging av havbunnen gjennom Mareano-programmet (88,5 mill. kroner), utvikling av mineralbasert næringsutvikling (40 mill. kroner), oppbygging av Framsenderet (37 mill. kroner), utvikling av overvåkingssystemet BarentsWatch (30 mill. kroner) og oppfølging av nasjonal strategi for marin bioprospektering (25 mill. kroner).

Tabell 11.1 Oppfølging av regjeringens nordområdesatsing

		i 1000 kr	
Dep	Tiltak	Budsjett 2011	Forslag 2012
FKD	Forskning på klimaeffekter på fiskebestander, økosystemer og akvakultur, herunder forsuring av havet	8 000	8 000
	Kunnskapsbygging knyttet til forvaltningen av viltlevende marine ressurser	9 000	9 000
	Overvåking miljøgifter, fôr og helseeffekter av sjømat	4 500	4 500
	Slepebåtberedskap i Nord-Norge	212 000	164 500
	Helhetlig overvåkings- og varslingssystem for nordområdene (BarentsWatch)	20 000	30 000
	Nasjonalt kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking knyttet til Kystverkets virksomhet i Vardø	5 000	5 000
	Kartlegging av havbunnens mangfold (MAREANO)* Jf. MD og NHD	38 166	35 500
	Nasjonal satsing på marin bioprospektering	25 000	25 000
	Hindre ulovlig, urapportert og uregulert (UUU) fiske	45 000	45 000
	Forskning på bruk av marine alger i bioenergi	2 000	2 000
	<i>Sum FKD</i>		<i>368 666</i>

Tabell 11.1 Oppfølging av regjeringens nordområdesatsing

		i 1000 kr	
Dep	Tiltak	Budsjett 2011	Forslag 2012
KRD	Viderføring av Forskningsløft i nord	35 000	35 000
	Ungt entreprenørskap	1 000	1 000
	Entreprenørskap, vekst og nyskapning i Nord-Norge	4 000	5 000
	<i>Sum KRD</i>	<i>40 000</i>	<i>41 000</i>
KD	Fem nordområderelaterte rekrutteringsstillinger gjennom Norges Forskningsråd	4 250	4 250
	Øremerking av 5 pst. av avkastningen fra de regionale forskningsfondene til fondsregionen Nord-Norge	10 515	10 515
	Midler til forskningssamarbeid mellom Norge og Russland på Svalbard	3 000	3 000
	Midler til studieplasser opprettet ved Universitets-senteret på Svalbard (UNIS)	9 677	15 117
	Midler til studieplasser ved institusjoner i Nord-Norge	63 822	86 980
	Viderføring av studieplasser i den nyetablerte trafikk-flygerutdanningen ved Universitetet i Tromsø	23 919	28 300
	Barentsinstituttet	5 000	5 000
	Særskilt bevilgning til Arktisk universitet	1 000	1 000
	Etablere et arktisk jordobservasjonssenter på Svalbard (SIOS), forberedende fase	1 400	1 400
	Værradar i Øst-Finnmark	10 000	10 000
	Svalbard Science Forum	8 000	8 000
	Nytt polarforskningsprogram gjennom Norges forskningsråd fra 2011	37 000	40 000
	<i>Sum KD</i>	<i>177 583</i>	<i>213 562</i>
	MD	Miljøtiltak på Svalbard, herunder flyfotografering og nye kart samt miljøovervåking på Svalbard og i Barentshavet	6 600
Fram-senteret (Fram - High North Research Centre on Climate and the Environment)		37 023	37 099
ICE (Centre for Ice, Climate & Ecosystems)		24 000	24 000
Kartlegge havbunnens mangfold (MAREANO)* Jf. FKD og NHD		29 130	26 470
<i>Sum MD</i>		<i>96 753</i>	<i>94 169</i>
JD	Storskog grensestasjon	0	6 860
	<i>SUM JD</i>	<i>0</i>	<i>6 860</i>

Tabell 11.1 Oppfølging av regjeringens nordområdesatsing

		i 1000 kr	
Dep	Tiltak	Budsjett 2011	Forslag 2012
NHD	Marin bioprospektering - oppfølging av nasjonal strategi	29 000	25 000
	Satelitnavigasjonsprogrammet Galileo	75 300	103 500
	Kartlegge havbunnens mangfold (MAREANO) * Jf. FKD og MD	28 966	26 470
	Utvikle kompetanse om maritim aktivitet i arktiske områder	1 500	1 500
	Utvikle reiselivsvirksomhet	17 100	17 100
	Utvikle mineralbasert næringsvirksomhet	35 000	40 000
	Kunnskapsinnhenting om virkninger av økt satsing på verdiskaping i Nordland og Troms	0	30 000
	<i>Sum NHD</i>	<i>187 066</i>	<i>243 600</i>
OED	Geologisk kartlegging - oppfølging av nasjonal strategi*	100 000	80 000
	Kartlegging petroleumsressurser - uåpnet del av Nordland IV og V	0	50 000
	Kunnskapsinnhenting og konsekvensutredninger*	9 000	34 000
	Åpningsprosess, inkl. konsekvensutredning, Jan Mayen	10 000	0
	<i>Sum OED</i>	<i>119 000</i>	<i>164 000</i>
FD	Bygging av den første av to nye stasjoner til grensevakt i Sør-Varanger igangsettes	0	50 000
	<i>Sum FD</i>	<i>0</i>	<i>50 000</i>
KUD	Kultursamarbeid i nordområdene	9 279	9 567
	<i>Sum KUD</i>	<i>9 300</i>	<i>9 600</i>
FAD	Nytt teknologibygg ved Universitetet i Tromsø	0	30 000
	<i>Sum FAD</i>	<i>0</i>	<i>30 000</i>
UD	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland		
	Prosjektsamarbeid med Russland	135 000	135 000
	Atomsikkerhetssamarbeid med Russland	88 811	83 624
	Arktisk samarbeid	45 000	45 000
	Barents 2020	80 000	80 000
	Nordområderelaterte driftsmidler		10 000
	<i>Sum UD</i>	<i>348 811</i>	<i>353 624</i>
	Nye byggesteiner i nord	1 346 958	1 534 852

* Økning ifm. revidert nasjonalbudsjett 2011

Utvikle kunnskap om klima og miljø i nordområdene

Fiskeri- og kystdepartementet viderefører i 2012 satsingen på forskning på klimaeffekter på fiskebestander, økosystemer og akvakultur og satsingen på kunnskapsoppbygging knyttet til forvaltningen av villlevende marine ressurser. Fiskeri- og kystdepartementets økte bevilgning til overvåking av fremmedstoffer i fisk fra de nordlige havområdene og oppdrettsnæringen videreføres også.

Miljøverndepartementet vil i 2012 videreføre en rekke miljøtiltak på Svalbard, herunder flyfotografering og nye kart samt miljøovervåking på Svalbard og i Barentshavet. Flyfotograferingen av Svalbard skal danne grunnlag for svært nøyaktige og oppdaterte kart og terrengmodeller. Flyfotograferingen vil også gi klimaforskerne mulighet til en meget nøyaktig beregning av endringene i breenes volum på Svalbard og dermed også et betydelig bidrag til norsk klimaforskning. Infrarøde bilder vil også være nyttige til vegetasjonskartlegging og overvåking. Norsk-russisk miljøovervåkingssystem for Barentshavet skal gi et bedre grunnlag for en forsvarlig forvaltning av Barentshavet gjennom et felles økosystembasert overvåkningsprogram. Tiltaket må ses i sammenheng med den norske forvaltningsplanen, og vil understøtte etableringen av en tilsvarende plan for russisk del av Barentshavet.

Utvikle et senter for klima og miljø i Tromsø (kap. 1.1 i Nye byggesteiner)

Framsenterets organisatoriske struktur ble etablert i 2011 og det ble startet opp faglige aktiviteter. Per i dag deltar 19 institusjoner i Framsenteret i Tromsø. I 2012 vil det være stor forskningsvirksomhet innenfor de fem faglige satsingsområdene. Center for Ice, Climate and Ecosystems (ICE) er etablert som en integrert del av Norsk Polarinstittutt, og det er igangsatt stor faglig aktivitet.

Etablere ny teknisk infrastruktur for forskning (kap. 1.2 Nye byggesteiner)

Planlegging av nytt geodesiobservatorium/radioteleskop i Ny-Ålesund videreføres. Geodesiobservatoriet/radioteleskopet i Ny-Ålesund er et ledd i et globale nettverk av 25 målestasjoner som tar inn signaler fra fjerne stjerner som igjen brukes til å definere et felles referansesystem for tid og sted verden rundt. Dette er nødvendig for at all posisjonering og stedfesting kan gjøres i

et sammenhengende globalt system og gi økt sikkerhet og kostnadseffektivitet både på land, til sjøs og i luften. Nøyaktig posisjonering er et nødvendig grunnlag for å kunne operere de fleste typer av dagens satellittsystemer, bl.a. for navigasjon, jordobservasjon, meteorologi, fjernsynsoverføring, teletrafikk og internett. Slike data muliggjør også vitenskapelig arbeid av stor betydning innen klimaforskning, oseanografi, astrofysikk og geofysikk, og overvåking av havnivå og bevegelser i jordoverflaten.

Etablere et arktisk jord-observasjonssenter på Svalbard (SIOS) (kap. 1.2.1 i Nye byggesteiner)

Et arktisk jordobservasjonssenter på Svalbard (SIOS) har kommet et viktig steg videre mot realisering. Norge var initiativtaker til SIOS, som er et omfattende internasjonalt prosjekt for samarbeid om forskningsinfrastruktur innenfor det europeiske veikartet for forskningsinfrastruktur (ESFRI). SIOS har fått midler fra EUs 7. ramme-program for forskning til en forberedende fase fra 2010 til 2013 (SIOS-PP). Om lag 280 mill. kroner av avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping er øremerket til forskningsinfrastruktur i 2011. Deler av de øremerkede forskningsinfrastrukturmidlene vil bli brukt til SIOS-PP.

Nytt isgående forskningsfartøy (kap. 1.2.3 i Nye byggesteiner)

Regjeringen varslet i Nye byggesteiner i nord at det tas sikte på å gå til anskaffelse av et nytt isgående forskningsfartøy med hjemmehavn i Tromsø, forutsatt at kvalitetssikringen er tilfredsstillende. Det er etablert samarbeidsavtaler mellom Havforskningsinstituttet, Norsk Polarinstitutt og Universitetet i Tromsø, som regulerer drift og forvaltning av et slikt fartøy. Det er etablert en prosjektorganisasjon, og prosjektet har gjennomgått ekstern kvalitetssikring (KS1 og KS2). Kvalitetssikringen har vist at det foreliggende prosjektet er modent. Anbefalingene fra kvalitetssikrer vil bli håndtert i det videre arbeidet.

Kartlegge havbunnens mangfold (kap. 1.3 Kartlegge havbunnens mangfold)

Bevilgningen til MAREANO-programmet foreslås økt med 36 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2011 for å kartlegge det tidligere omstridte området vest for avgrensningslinjen mot Russland. MAREANO-programmet kartlegger systematisk dybde, bunnforhold, biologisk

mangfold, naturtyper og forurensning i sedimentene i norske kyst- og havområder. Kartleggingen videreføres i øvrige områder etter omforente faglige kriterier utviklet i samarbeid mellom Fiskeri- og kystdepartementet, Miljøverndepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet.

Styrke overvåking, beredskap og sjøsikkerhet i de nordlige havområder

Fiskeri- og kystdepartementets bevilgning til nasjonalt kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking knyttet til Kystverkets virksomhet i Vardø videreføres for 2012.

Etablere helhetlig overvåknings- og varslingsystem (kap. 2.1 Nye byggesteiner i nord)

BarentsWatch er et helhetlig overvåkings- og informasjonssystem for de nordlige hav- og kystområder. Systemet skal nyttiggjøre seg og samordne allerede eksisterende tjenester, med sikte på å formidle et helhetlig bilde av aktivitet på og tilstand under havoverflaten i våre havområder. BarentsWatch vil ha en åpen del og en lukket del. Den åpne delen vil etter planen bli etablert i 2012. Det foreslås en bevilgning på 30 mill. kroner på Kystverkets budsjett til å dekke kostnader i 2012 til etablering av åpen del og utvikling av lukket del.

I statsbudsjettet for 2011 ble bevilgningen økt med 10 mill. kroner for at Meteorologisk institutt skal kunne bygge en ny værradar ved Gednje på Varangerhalvøya i Finnmark. Samlede investeringskostnader for værradaren er om lag 20 mill. kroner. Det foreslås derfor å videreføre bevilgningsøkningen på 10 mill. kroner i 2012. Arbeidet med værradaren ble startet opp i 2011, og det planlegges å sette radaren i drift i løpet av 2012. Når radaren kommer i drift, vil hele kysten av Finnmark og Troms være dekket av værradarnettet. Værradaren vil bidra til bedre varsling av farlig vær, og derved bidra til å bedre sikkerheten for ferdsel til havs for fiskefartøy og for den økende skipstrafikken langs kysten. Radaren vil også bidra til bedre varsling av flyværet i området, og dermed bedre flysikkerhet.

Styrke beredskapen mot forurensning og ulykker (kap. 2.2 i Nye byggesteiner)

Styrke sjøsikkerheten (kap. 2.2.2 i Nye byggesteiner)

På bakgrunn av en sikkerhets- og risikovurdering utarbeidet av Det Norske Veritas, har Kystverket anbefalt at det innføres losplikt i farvannet ved Svalbard. Lostjeneste på Svalbard vil styrke sjøsikkerheten og redusere miljørisikoen.

De åtte medlemslandene i Arktisk råd undertegnet i mai 2011 en avtale om samarbeid om søk og redning i Arktis, der Norges ansvarsområde for søk og redning ble utvidet. Norge tar nå ansvar både lenger øst og lenger nord enn tidligere. Dette blir tillagt vekt når 16 nye redningshelikoptre skal anskaffes innen 2020, også på Svalbard. Sysselmannen på Svalbards helikoptertjeneste omfatter foruten redningstjenesten også oppgaver innen politi, forvaltning, miljøoppsyn og ulike tilsyn på øygruppa, og foreslås styrket ved at det fra 2014 skal være to store helikoptre på Svalbard.

Styrke oljevernberedskapen (kap. 2.2.3 i Nye byggesteiner)

Kystverket la i juni 2011 fram en oppdatert, helhetlig miljø- og beredskapsanalyse knyttet til akutt forurensning fra skipstrafikk. For å starte oppfølgingen av denne analysen foreslår regjeringen å øke bevilgningene til oljevern med 15 mill. kroner, bl.a. for å styrke den kommunale beredskapen.

Stimulere til bærekraftig utnyttelse av petroleumsressurser og fornybare ressurser til havs

Utvikle marin næringsvirksomhet

Nasjonal satsing på oppdrett av torsk (kap. 3.1.1 Nye byggesteiner)

Fiskeri- og kystdepartementets tilskudd til torskeavlsprogrammet i regi av Nofima videreføres for 2012. Torsk i oppdrett er et prioritert område innenfor maritimt verdiskapingsprogram.

Nasjonal satsing på marin bioprospektering (kap. 3.1.2 i Nye byggesteiner)

Det marine miljø er generelt en uutnyttet ressurs som utvilsomt inneholder uoppdagede biologiske prinsipper og molekyler med verdiskapingspotensiale. Regjeringen har ved den nasjonale strategien for marin bioprospektering lansert en langsiktig satsing for å kunne utnytte dette. Anvendel-

ser kan spenne fra legemidler til næringsmidler samt stoffer med nye egenskaper.

Forskningsrådet ved FUGE-programmet er gitt ansvar for å følge opp satsingen og har utviklet en strategi for dette i samarbeid med Innovasjon Norge og SIVA. Ved FUGEs avslutning i 2011 vil videre aktiviteter følges opp i det nye bioteknologiprogrammet. Satsingen har et nordområdeperspektiv, men skal utøves ved nasjonal samhandling.

Hindre ulovlig, urapportert og uregulert (UUU) fiske (kap. 3.1.4 i Nye byggesteiner)

Det har vært et vellykket samarbeid med Russland om bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske i Barentshavet. I 2009 og 2010 ble det ikke registrert noe ulovlig fiske av torsk eller hyse. Fiskeri- og kystdepartementets satsing på tiltak mot ulovlig fiske og fiskerikriminalitet videreføres for 2012.

Utvikle maritim næringsvirksomhet

Utvikle kompetanse om maritim aktivitet i arktiske områder (kap. 3.2.2 i Nye byggesteiner)

Det er opprettet et maritimt professorat ved NTNU, Institutt for Marin teknikk, med oppstart høsten 2011. Forskningsområdet vil være bærekraftig skipsfart i nordområdene. En satsing på muligheter i nordområdene er en del av næringsens forslag til en forsknings- og innovasjonsstrategi, kalt "Maritim 21". Dette gjenspeiles også i prioriteringene for tildeling av midler til maritim forskning og innovasjon under Forskningsrådets MAROFF-program og ordninger i Innovasjon Norge. Det er som et ledd i den maritime strategien gitt betydelige midler i årene 2008-2011 til kompetanseheving og utstyr ved utdanningsinstitusjoner som tilbyr maritim utdanning. Universitetet i Tromsø, og en rekke nordnorske maritime videregående skoler og fagskoler har fått midler, særlig til kompetansehevingstiltak for lærere.

Kunnskapsdepartementet vil i 2012 følge opp Regjeringens maritime strategi «Stø kurs» og samarbeidsprosjektet MARKOM2020, og viderefører bevilgningen på 18,5 mill. kroner til kompetansetiltak innen maritim utdanning.

Utvikle petroleumbasert næringsvirksomhet (kap. 3.3 i Nye byggesteiner)

Utvikle kunnskapsgrunnlag for petroleumsaktivitet i nord (kap. 3.3.1 i Nye byggesteiner) og utvikle grunnlag for regionale ringvirkninger av petroleumsaktivitet i nord (kap. 3.3.2 i Nye byggesteiner).

Enigheten mellom Norge og Russland om avgrensingslinjen i Barentshavet innebærer at norske myndigheter nå gjennomfører et kartleggingsarbeid for å øke kunnskapsnivået om petroleumpotensialet og komplettere datadekningen i Barentshavet sørøst. Arbeidet startet i 2011 og blir videreført i 2012 samtidig som man setter i gang en konsekvensutredningsprosess med sikte på framtidig petroleumsaktivitet i området.

Regjeringen viderefører åpningsprosessen i havområdene ved Jan Mayen.

Regjeringen gjennomfører i tillegg kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet i uåpnede deler av Nordland IV, V, VI, VII og Troms II. Kunnskapen som samles inn, skal kunne brukes i en eventuell konsekvensutredning om petroleumsvirksomhet og skal kunne brukes som grunnlag for neste oppdatering av forvaltningsplanen for Barentshavet-Lofoten. I tilknytning til dette arbeidet vil det i 2012 bli foretatt geologisk kartlegging i uåpnede deler av Nordland IV og IV.

Utrede alternative petroleumbaser i Øst-Finnmark (kap. 3.3.3 i Nye byggesteiner)

Kystverket har kartlagt hvilke havner i Øst-Finnmark som er egnet for lokalisering av en eventuell oljebase. Flere havner kan med større eller mindre investeringer i infrastruktur vurderes som mulige service- og basehavner. Av de eksisterende havnene er det bare Kirkenes som oppfyller de krav som stilles til ilandføringsanlegg og petroleumsanlegg.

Fremme landbasert næringsutvikling i nord

Regjeringen vil igangsette en kunnskapsinnhenting om virkninger av økt satsing på verdiskaping bl.a. innenfor reiseliv og fiskeri i Nordland og Troms. Formålet med kunnskapsinnhenting er å få økt kunnskap om hvordan verdiskapingen til sjøs og på land vil påvirkes ved en eventuell økt satsing på reiseliv, fiskeri og annen næringsvirksomhet i Nordland og Troms. Denne kunnskapen kan sammenholdes med antatte ringvirkninger av petroleumsvirksomhet i området. Samlet sett vil

kunnskapsinnhenting og ringvirkningsanalysene gi et bredere beslutningsgrunnlag for myndighetene ved senere oppdateringer av forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet.

Utvikle reiselivsvirksomhet (kap. 4.1 i Nye byggesteiner)

Reiselivsnæringene har stor betydning for verdiskapingen i mange kommuner i nord. For å styrke reiselivet i nord øremerket regjeringen 15 mill. kroner til markedsføring av Nord-Norge som reisemål gjennom Innovasjon Norge i 2011. Satsingen skal bidra til å øke antall turister til landsdelen. Bruken av midlene fastsettes i samarbeid med Nordnorsk Reiseliv AS. Det er lagt opp til en videreføring av denne bevilgningen for 2012. Det er bevilget 2,1 mill. kroner til Svalbard Reiseliv AS i 2011. Midlene skal særlig brukes til å ivareta miljø- og sikkerhetsmessig ferdsel på Svalbard gjennom utdanning av guider, samt bidra til kompetanse- og nettverksbygging i reiselivsnæringen på Svalbard. Støtten til Svalbard Reiseliv AS videreføres i 2012. Over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett ble det i 2010 og 2011 avsatt 10 mill. kroner pr. år til reiselivs- og destinasjonsutvikling i Nord-Norge.

Utvikle mineralbasert næringsvirksomhet (kap. 4.2 i Nye byggesteiner)

Norges geologiske undersøkelse (NGU) gjennomfører geologisk oversiktskartlegging og kartlegging av forekomster av industrimineraler og metaller. NGU anslår at de vil bruke mellom 10 og 15 mill. kroner av sin ordinære bevilgning i 2011 til dette. For 2012 anslår NGU at de vil bruke om lag 15 mill. kroner. Det fireårige programmet som ble startet opp i 2011, med geofysiske målinger fra fly og helikopter i Nordland, Troms og Finnmark, videreføres i 2012 med en bevilgning på 25 mill. kroner som i 2011. Kartleggingsprogrammet har som formål å fremskaffe nye geofysiske data, slik at nasjonale og internasjonale bergverksbedrifter og leteselskaper kan vurdere om det er grunnlag for nærmere undersøkelser og eventuelt utvinning. Programmet skal blant annet bidra til verdiskaping, næringsutvikling og økt sysselsetting i de tre nordligste fylkene. Forventet økt etterspørsel etter mineraler og metaller tilsier økt innsats for å legge til rette for lønnsom utnyttelse av mineralressursene. Nærings- og handelsdepartementet tar sikte på å presentere en strategi for mineralnæringen våren 2012.

Utvikle kompetanse og næringsvirksomhet basert på arktiske forhold (kap. 4.3 i Nye byggesteiner)

Som ledd i oppfølgingen av Forskningsløft i nord i regi av Norges forskningsråd, settes det av 35 mill. kroner til de fem prosjektene «Verdiskaping for turister, reiselivsnæringen og destinasjoner», «Jordobservasjon», «Avfallshåndtering», «Kaldt klima-teknologi» og «Sensorteknologi» over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett for 2012.

Styrke nyskappings- og utviklingsevnen (kap. 4.4 i Nye byggesteiner)

Det settes av 5 mill. kroner over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett for 2012 til videreføring av satsinger rettet mot entreprenørskap og nyskaping blant unge. Temaene reiseliv og arktisk teknologi prioriteres. I tillegg er det avsatt 1 mill. kroner til Ungt Entreprenørskap.

Et innovasjonsløft for næringslivet i nord (kap. 4.4.1 i Nye byggesteiner)

Som ledd i oppfølgingen av Forskningsløft i nord i regi av Forskningsrådet, settes det av 35 mill. kroner til de fem prosjektene «Verdiskaping for turister, reiselivsnæringen og destinasjoner», «Jordobservasjon», «Avfallshåndtering», «Kaldt klima-teknologi» og «Sensorteknologi» over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett for 2012.

Videreutvikle infrastrukturen i nord

Utvikle kunnskapsinfrastrukturen (kap. 5.1 i Nye byggesteiner)

Fra 1. januar 2011 fikk Nord-Norge sitt andre universitet ved at Høgskolen i Bodø ble gitt universitetsstatus under det nye navnet Universitetet i Nordland.

Kunnskapsdepartementet bevilget midler til 80 og 65 nye studieplasser ved hhv. Universitetet i Tromsø og Universitetet i Nordland fra 2011. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble Universitetet i Tromsø også tildelt 300 studieplasser, mens den daværende Høgskolen i Bodø fikk tildelt 80 studieplasser, hvorav ti studieplasser er knyttet særskilt til Nordområdesatsingen. Disse plassene foreslås videreført med midler til opptak av nye kull i 2012. I revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble det også fordelt om lag 100 studieplasser innenfor desentralisert utdanning og etter- og videreutdanning til institusjoner i Finn-

mark, Troms og Nordland. Plassene foreslås videreført i 2012.

Universitetet i Tromsø etablerte høsten 2008 en bachelorgrad i luftfartsfag, og det ble tatt opp 12 studenter. Det treårige studiet er tverrfaglig, og har som mål å utdanne trafikkflygere. Kunnskapsdepartementet foreslår å øke bevilgningene til totalt om lag 28,3 mill. kroner i 2012, inklusive prisjustering, for å dekke kostnader knyttet til opptak av nye studentkull. Universitet i Tromsø bidrar selv med 3,9 mill. kroner.

Kunnskapsdepartementet bevilget også midler til 20 nye studieplasser ved Universitetsenteret på Svalbard (UNIS) fra høsten 2011. Disse plassene foreslås videreført med midler til opptak av nye kull i 2012. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble det også etablert 20 nye studieplasser ved UNIS, som fra 2012 er fullt utbygget med tre kull. Fordelingen av studieplasser er i tråd med signalene i Svalbard-meldingen.

Svalbard Science Forum (SSF) ble opprinnelig etablert som et prosjekt under Norges forskningsråd i 1998. Målet er å styrke koordineringen av forskningsvirksomheten på Svalbard og bidra til økt informasjonsutveksling og samarbeid mellom forskere og institusjoner som driver forskning på Svalbard. SSF ble styrket med 5 mill. kroner fra 2010 og har nå en ramme på 8 mill. kroner som videreføres i 2012.

Barentsinstituttet ble opprettet i 2006 for å styrke forskningen på forholdet mellom øst og vest i den nordlige delen av Europa. Barentsinstituttet er fra 2010 formelt lagt under Universitetet i Tromsø og mottar bevilgning fra Kunnskapsdepartementet. I 2011 bevilget departementet 5 mill. kroner til Barentsinstituttet, og foreslår å videreføre bevilgningen på samme nivå i 2012.

Som ledd i oppfølgingen av nordområdestrategien ble Arktisk universitet i 2011 tildelt 1 mill. kroner i tillegg til den faste bevilgningen på 4,5 mill. kroner. Den ekstra bevilgningen retter seg særlig mot å støtte urfolksnettverket, arbeidet med felles mastergrad i nordlige studier mellom russiske og norske miljø og en styrking av lærerutvekslingen i north2north-programmet. Kunnskapsdepartementet foreslår å videreføre bevilgningen på totalt 5,5 mill. kroner i 2012.

E-Campus er et program for å bygge ut og oppgradere IKT-infrastrukturen i universitets- og høyskolesektoren over fire-fem år. Det innebærer en felles arkitektur, standarder og løsninger for nettstøttet undervisning og deling av digitale læringsressurser. Felles elektronisk infrastruktur øker tilgjengeligheten av utdanningstilbud av høy kvalitet i alle deler av landet og for alle deler av befolkning.

Nord-Norge har store utfordringer m.h.t. rekruttering og spredt bebyggelse, men samtidig institusjoner med mye erfaring i fleksible opplegg, og det legges opp til at institusjonene i nord skal bli prioritert i utrulling av eCampus-programmet.

Teknologi og realfag er helt sentrale fagområder i den videre utviklingen av nordområdene. Regjeringen foreslår 30 mill. kroner i startbevilgning for et nytt teknologibygget ved Universitetet i Tromsø. Bygget skal huse ingeniørfagene, trafikkflygerutdanningen, og samtidig samle alle fagmiljøene innenfor teknologi og realfag i et moderne bygg som legger til rette for fortsatt utdanning og forskning innenfor disse viktige fagområdene. Bruttoareal for det planlagte bygget er på 9 000 kvm., og det har en total kostnadsramme på om lag 420 mill. kroner. Planlagt byggstart er sent i 2012 og forventet ferdigstillelse våren 2014.

Styrke transportnettet (kap. 5.2 i Nye byggesteiner)

Regjeringen vil styrke transportinfrastrukturen i nord slik at Norge står fram som robust og konkurransedyktig i den internasjonale utviklingen av nordområdene. Oppfølging av nordområdestrategien er også en del av St.meld. nr. 16 (2008–2009) Nasjonal transportplan 2010–2019. Det vises til Prop. 1 S (2011–2012) fra Samferdselsdepartementet for en nærmere omtale av konkrete tiltak og investeringer på samferdselsområdet i nord.

Vegprosjektet E6 vest for Alta i Finnmark har vært drevet fram gjennom utbygging av mer eller mindre korte delstrekninger. For å få en mest mulig rasjonell framdrift er det satt av midler på en egen post på vegbudsjettet til prosjektet. For 2012 er det foreslått en bevilgning på 320 mill. kroner. I tillegg er det forutsatt om lag 40 mill. kroner i ekstern finansiering. Et viktig prosjekt i regjeringens nordområdestrategi og et prosjekt i Nasjonal transportplan 2010–2019, er E105 Storskog – Hesseng i Finnmark. Utbedringsarbeidet ble startet opp i juni 2011 og første del er ventet åpnet for trafikk i 2013. I tillegg blir det prioritert midler til utbedringer langs E6 i Nordland og til riksvei 94 ved Skjåholmen bru og i Hammerfest sentrum i Finnmark.

Det er behov for økt kapasitet på Ofofbanen i årene fremover. Malmselskapene LKAB og Northland Resources AB har lagt frem planer om å øke malmtransporten på bane frem mot 2015 og videre til 2019. Samferdselsdepartementet legger opp til at Jernbaneverket kan forhandle frem konkrete avtaler mellom staten og de involverte

eksterne transportbrukerne om finansieringsløsninger for gjennomføring av infrastrukturtiltak eller pakker av tiltak. Slike avtaler må godkjennes av departementet og evt. også legges frem for Stortinget.

I forbindelse med arbeidet med Nasjonal transportplan 2014-2023, har transportetatene og Avinor AS kartlagt lokale initiativ til endring av lufthavninfrastrukturen. Samferdselsdepartementet har gitt Avinor AS i oppdrag å utrede de ulike lokale initiativene. Avinor AS har foreslått å vurdere tiltak for å bedre tilgjengeligheten for større fly på Kirkenes. Samferdselsdepartementet har åpnet for at mulige infrastrukturtiltak ved Kirkenes lufthavn også kan inkluderes i utredningene frem mot Nasjonal transportplan 2014-2023. Det er lokalt i Hammerfest-regionen satt i gang et arbeid med å utrede lokalisering av en ny lufthavn på Grønnes, sør for Hammerfest. Samferdselsdepartementet har åpnet for at Avinor AS kan trekke inn dette spørsmålet i det ovennevnte utredningsarbeidet.

Transportetatene fikk i februar 2010 i oppdrag fra Samferdselsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet å ta en særskilt gjennomgang av transportinfrastrukturen i nordområdene. Utredningen peker på utviklingstrekk i viktige næringer som påvirker transportbehovet og vurderer nærmere hvordan transportnettet bør utvikles i et 30-års perspektiv. Aktuelle tiltak og forslag til investeringsprosjekt fra utredningen vil vurderes av transportetatene og Avinor som en del av grunnlagsmaterialet til Nasjonal transportplan 2014-2023.

I forbindelse med arbeidet med Nasjonal transportplan 2014-2023 er det utarbeidet en egen nordområdeutredning. Anbefalingene skal innarbeides i etatene og Avinors planforslag til Nasjonal transportplan 2014-2023.

Styrke den romrelaterte infrastrukturen (kap. 5.4 i Nye byggesteiner)

Den første norske satellitten for mottak av AIS-signaler fra skip (AISSat-1) ble skutt opp i juli 2010. Satellitten ble finansiert over statsbudsjettet, som et bidrag til arbeidet med å sikre gode varslings- og overvåkingssystemer i havområdene i nord. Erfaringene med satellitten har så langt vært svært gode. AISSat-2 er under planlegging og det vurderes konsepter for AISSat-3.

Norge deltar i utbyggingen av det felleseuropeiske satellittnavigasjonssystemet Galileo gjennom avtale med EU. Norges finansielle forpliktelser i utbyggingsfasen er beregnet til ca. 74 mill.

euro (2010-verdi) i perioden 2008–2013. For 2012 foreslås det en bevilgning på 103,5 mill. kroner over Nærings- og handelsdepartementets budsjett til Norges deltakelse i Galileo. Bevilgningsanslaget for 2011 er basert på de årlige kontraktsforpliktelsene beregnet av EFTA-sekretariatet.

Opprettholde en fast suverenitetshevdelse og styrke samarbeidet over grensene i nord

Regjeringens nordområdestrategi slår fast at Norge skal opprettholde en fast suverenitetshevdelse. Myndighetsutøvelse i havområdene som er underlagt norsk jurisdiksjon skal utøves på en troverdig, konsekvent og forutsigbar måte. Med større tilgjengelighet og økt aktivitet i Arktis blir det enda viktigere at alle de berørte statene opptrer konsekvent, forutsigbart og i tråd med havretten.

Regjeringen har gjennom Langtidsplanen for Forsvaret (2009-2012) samt Forsvarets strategiske konsept satt utviklingen i nord i sentrum for det norske forsvarets organisering, planlegging og ressursbruk. Etableringen av Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø, styrkingen av Kystvakten og konsolideringen av Hærens tyngdepunkt i Troms er tydelige uttrykk for en slik prioritering. Økningen i driftsbudsjettene og innfasingen av nye fartøy i Marinen og Kystvakten understreker den vekten regjeringen legger på økt norsk synlighet i havområdene i nord. Etterretningstjenesten har en sentral rolle i overvåkingen i nord, og har fått tilført økte ressurser.

I juni 2010 gjennomførte Norge og Russland den felles maritime øvelsen Pomor i havområdet fra Bergen til den russiske havnebyen Severomorsk. En ny øvelse ble gjennomført 9.-17. mai 2011. Øvelsen startet i Severomorsk og ble avsluttet i Tromsø. Pomorøvelsene fokuserer på felles utfordringer og løsninger knyttet til samvirke i maritime sikkerhetsoperasjoner. Dette innebærer en rekke øvelsesmomenter som spenner fra seilas og kommunikasjon til skyting, bordingsoperasjoner og samvirke med fly. Flere forsvarsgrener er involvert. Øvelsesserien utgjør et viktig skritt i videreutviklingen av samarbeidet. Øvelse Pomor vil bli gjennomført for tredje gang i 2012. Hensikten med øvelsen er å trene samhandling mellom norske og russiske sjø- og luftstridskrefter. Dette vil gjøre oss bedre i stand til å ivareta felles interesser og møte felles utfordringer i nord.

Det tas i 2012 sikte på å øke aktiviteten i nord for Marinens fartøyer og for Hæren. Videre fortsetter innfasingen av de nye NH 90 helikoptrene. Det vil bli avholdt en stor felleoperativ øvelse i

nord i februar-mars 2012 med betydelig alliert deltagelse.

Regjeringen vil videreutvikle overvåkning av den norsk-russiske grensen som ledd i vårt nasjonale ansvar for kontroll av Schengens ytre grenser. Dette vil skje blant annet gjennom et tjenlig samarbeid mellom politiet og grensevaktene ved Garnisonen i Sør-Varanger og etablering av et nasjonalt koordineringssenter som ledd i implementering av Eurosur.

Styrke Kystvaktens aktivitet (kap. 6.1 i Nye byggesteiner)

Kystvaktene har i løpet av de senere år gjennomgått en betydelig modernisering som har bidratt til økt effektivitet. Aktiviteten videreføres i 2012 på tilsvarende nivå som i 2011.

Videreutvikle grensevaktene (kap. 6.2 i Nye byggesteiner)

Den første av to nye stasjoner til grensevaktene i Sør-Varanger påbegynnes i 2012.

Videreutvikle sivil grenseovervåking og kontroll (kap. 6.3 i Nye byggesteiner)

Det skal tilrettelegges for ytterligere forenkling av grensepasseringene over Storskog, blant annet gjennom avtaler med Russland om grenseboerbevis og utvidelse av åpningstiden (avtale om grenseovergangsstedet Storskog-Borisglebsk), samtidig som det videreutvikles systemer som effektivt skal hindre kriminelle i ulovlig grensekryssing. Regjeringen vil utplassere utstyr for forenklet kontroll av bona fide reisende, blant annet gjennom utplassering av bokser for automatisert (selvbetjent) kontroll av reisedokumenter.

Storskog grensekontrollstasjon har en sterk økning i trafikken, og det igangsettes derfor strakstiltak: Utvidelse av kontrollkapasiteten med flere inngående og utgående filer, utplassering av utstyr for elektronisk kontroll av pass og økning i personell. I tillegg kommer språkopplæring og bedre merking/veiledning for reisende. Statsbygg har fått i oppdrag å gjennomføre et forprosjekt for ny grensekontrollstasjon på Storskog. På grunnlag av forprosjektet vil regjeringen ta stilling til om det skal settes i gang et byggeprosjekt. Regjeringen foreslår at bemanningen øker med åtte sivile årsverk og fire politiutdannede årsverk i 2012, tilsvarende 6,9 mill. kroner.

Avtalen om grenseboerbevis ble signert 2. november 2010, og innebærer at beboerne i gren-

seområdet som har vært lovlig bosatt der i minst tre forutgående år, kan få utstedt et grenseboerbevis som er gyldig i inntil tre år. Innehavere av grenseboerbevis kan krysse grensen og ved hvert besøk oppholde seg i inntil 15 etterfølgende dager i grenseområdet i den andre staten uten at det stilles krav til visum. Iverksettelse av avtalen krever ratifisering i Russland, mens det på norsk side kreves regelverksendringer. Justisdepartementet har hatt forslag til nødvendige forskriftsendringer på høring. Det arbeides også med tilrettelegging av den praktiske gjennomføringen.

Styrke det tillitsbyggende samarbeidet (kap. 6.4 i Nye byggesteiner)

Avtale om samarbeid om høyere utdanning med Russland. I 2010 ble det undertegnet en samarbeidsavtale mellom Kunnskapsdepartementet og Utdannings- og vitenskapsdepartementet i Russland. Avtalen er på overordnet nivå og har som siktemål å styrke og videreutvikle det bilaterale samarbeidet innenfor høyere utdanning.

Kunnskapsdepartementet har gitt Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SiU) ansvar for å følge opp avtalen som et ledd i det bilaterale samarbeidet med India, Kina og Russland.

Sikre urfolks kultur og livsgrunnlag

Dokumentasjon av samisk tradisjonskunnskap (kap. 7.1 i Nye byggesteiner)

Pilotprosjektet Árbiediehtu – kartlegging, bevaring og bruk av samisk tradisjonell kunnskap ved Samisk høyskole videreføres med målsetting om et grenseoverskridende kunnskapsprogram for samisk tradisjonskunnskap i de nordiske land og Russland. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet bidrar med midler til prosjektet.

Etablere et program for kulturbasert næringsutvikling (kap. 7.2 i Nye byggesteiner)

Et opplegg for et eventuelt program vil bli vurdert i samarbeid med Barentssekretariatet.

I felleserklæring om styrking av det grensenære samarbeidet mellom Norge og Russland (2010) er styrking av urfolkskontakter, revitalisering og bevaring av urfolkenes tradisjonelle kultur og næringsveier og trygging av urfolks livskvalitet prioritert. Erklæringen følges opp av en gjensidig arbeidsavtale med konkrete grenseoverskridende urfolkstiltak. Næringsutvikling basert på samisk kultur ved Hermetikken næringshage har

fått midler fra Kulturdepartementet til forberedelse og gjennomføring av et program for samiske kulturnæringsutøvere i Barentsregionen.

Indigenous Entrepreneurship (IE) – Indigee er et prosjekt drevet av samiske hovedorganisasjoner i Norge, Sverige og Finland og det Internasjonale Barentssekretariatet. Prosjektet samarbeider med Samerådet og urfolksorganisasjoner i Russland (nenets, komi, vepser). Prosjektets målsetning er å gi økt sysselsetting og flere foretak, øke samarbeidet over grensene og bidra til et større nettverk for urfolksungdom i Barentsregionen. Prosjektets målsetning er å utvikle foretak eller forretningsideer nært knyttet til urfolkstradisjoner.

Utvikle etiske retningslinjer for økonomisk virksomhet i nord (kap. 7.3 i Nye byggesteiner)

Det arbeides med sikte på oppstart av utviklingsarbeidet.

Utvikle digital infrastruktur for urfolks språk (kap. 7.4 i Nye byggesteiner)

Tromsø universitet har fått tildelt midler fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet til utarbeidelse av tastaturløsning til anvendelse i utviklingen av språkteknologisk infrastruktur for små urfolksspråk. Tastaturløsning er en forutsetning for videreføring av utviklingsarbeidet.

Styrke samiske institusjoners kapasitet og kompetanse (kap. 7.5 i Nye byggesteiner)

Internasjonalt reindriftssenter (ICR) er opprettet for å styrke det internasjonale samarbeidet om reindrift i kontakt og samarbeid med reindriftsfolk og deres organisasjoner i arktiske områder. Senteret mottar årlig driftsbevilgning over statsbudsjettet. Senteret har lagt vekt på dialog og informasjon om reindriften tradisjonskunnskap og tilpasningsevne til bl.a. klimaendringer.

Det grenseoverskridende Interreg Sápmi prosjektet "Skoltesamisk kultur over grenser" (2010-2013) har som formål å styrke og utvikle østsamisk/skoltesamisk kultur, språk og identitet i Norge, Finland og Russland. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet bidrar med midler til prosjektet. Prosjektansvarlige er Østsamisk museum i Neiden og Enare museum i Finland.

I det treårige samarbeidsprogrammet mellom Norge og Russland er samisk kultur og urfolkskultur trukket frem som et av fem fokusområder i

programperioden 2010-2012. Internasjonalt samisk filmsenter i Kautokeino har siden 2009 mottatt statsstøtte over Kulturdepartementets budsjett.

Senteret for nordlige folk i Kåfjord i Nord-Troms ble offisielt åpnet sommeren 2011. Statsbygg overleverte bygget til en kostnadsramme på 22 millioner kroner. Senterets formål er å arbeide for å fremme og synliggjøre urfolks kunst, kultur og kunnskap i nordområdene, i tråd med det mangeårige arbeidet Riddu Riddu Festivála, den internasjonale urfolksfestivalen og Ája Samisk Senter, nå Senter for nordlige folk. Riddu Riddu åpnet i år sitt kontor i Moskva som samarbeider med russiske urfolksorganisasjoner. Utenriksdepartementet har bidratt med midler til Samisk høyskole til å forankre planene og forberede etablering av et samisk kompetansesenter på Kola i nordvest Russland.

Samisk vitenskapsbygg i Kautokeino åpnet i 2009, og fungerer godt som en samling av Samisk høyskole, Samisk arkiv, avdelingskontor for Sameetinget, Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter, Studentsamskipnaden, og International Centre for Reindeer Husbandry.

Utenriksdepartementets nordområdemidler

Regjeringen foreslår videreføring av tiltak i nordområdene, arktisk samarbeid og prosjektsamarbeid med Russland på 354 mill. kroner. Tiltakene er oppfølging av melding til Stortinget om nordområdepolitikken, som framlegges i høst. Meldingen gir en helhetlig oversikt over regjeringens politikk i nordområdene, herunder Regjeringens nordområdestrategi (2006) og *Nye byggesteiner i nord* (2009). Grenseoverskridende samarbeid med Russland og partnerskap med forskningsmiljøer og næringsliv er sentrale virkemidler. Gjennom satsingen på tiltak i nordområdene skal Norge også fremme norske prioriteringer i det arktiske samarbeidet, inkludert i Antarktis. Norge tar 12. oktober over formannskapet i Barentsrådet (BEAC) for to år.

Regjeringens budsjettforslag for 2012 innebærer en videreføring av nivået fra 2011 som vil gjøre det mulig å følge opp de prosjekter og tiltak som alt er satt i gang, samt videreutvikle nye strategiske prosjekter innenfor klima, ressurser, transport/logistikk og policy-relatert forskning. Kunnskaps- og forskningssamarbeid med vekt på russlandskompetanse og asiatiske lands økte interesser i nordområdene vil også stå sentralt.

12 Rapport om samstemt politikk for utvikling

Om samstemt politikk for utvikling.

Norsk utviklingssamarbeid skal primært bistå utviklingsland med å styrke og fremme politikk som er avgjørende for deres økonomiske og sosiale utvikling. Øvrig norsk politikk skal primært fremme interesser av betydning for vår egen utvikling. I dette spenningsfeltet vil det være kryssende interesser; tiltak som tjener norske mål kan ha negativ effekt for utviklingsland og omvendt.

Norges direkte innflytelse i verdensøkonomien er beskjeden. De politiske valgene som gjøres har imidlertid en signaleffekt internasjonalt. I internasjonale fora gjelder dessuten ofte ett land én stemme-prinsippet, som kan bidra til å øke innflytelsen til små land som Norge. Derfor er det viktig at Norge foretar bevisste avveininger, hvor det tas hensyn til utviklingslands økonomiske og sosiale interesser når politiske valg kan påvirke deres situasjon og muligheter.

De fleste politikkområder berører i større eller mindre grad andre lands muligheter og begrensninger. Forvaltning av fiskeressurser, helsepolitiske valg, militær innsats og arbeid for fred, rammebetingelser for investeringer, Norges handelsregime, åpenhet mht deling av vitenskapelig informasjon, forvaltning av radiofrekvenser og internettadresser, landbrukspolitikken, petroleumsutvinning og klimautslipp – alle har både nasjonale og internasjonale, tildels globale, virkninger som en bør være oppmerksom på og justere når det trengs. Å gjøre norsk politikk mer samstemt for utvikling betyr for det første å erkjenne problemstillingen og skaffe kunnskap om interessekonflikter. Dernest vil målet være at norsk og internasjonal politikk også utenom utviklingssamarbeidet bidrar til å fremme utvikling i fattige land, så lenge det ikke i uforholdsmessig grad går på tvers av de interessene norsk politikk primært skal ivareta.

Hensikten med denne rapporten er å belyse hvordan norske politikkområder påvirker utviklingslandenes muligheter. Nasjonale politikkområder har imidlertid sine egne arenaer for politikkutforming, og rapporten skal ikke overta eller duplisere disse. Rapporten er utarbeidet i et samarbeid mellom departementene.

Bakgrunn

Stortinget ba i Innst.S.nr. 269 (2008-2009) Utenriksdepartementet å utarbeide en årlig rapport som viser hvor samstemt norsk politikk er med målet om å fremme utvikling i fattige land. Stortinget fastslo at rapporten skal redegjøre for hvordan norsk politikk innvirker på noen sentrale utfordringer av internasjonal eller global karakter som er særlig viktige for utviklingslandenes utviklingsmuligheter. Utfordringene rapporten tar for seg er: Tilgang til kunnskap og teknologi; Økonomisk vekst og sosial utvikling; Klimaendringer og bærekraftig utvikling; Fred og sikkerhet; Global helse samt Menneskerettigheter og likestilling mellom kvinner og menn. Valget av utfordringer og ikke ulike departementers ansvarsområder som utgangspunkt, er begrunnet i ønsket om å belyse resultatene (effektene på utfordringene som utviklingslandene står over for) mer enn virkemidlene (vår politikk). Denne type rapporter lages også i Sverige, Storbritannia og EU.

Innhold og utforming av rapporten

Internasjonale forhold påvirkes av et stort antall faktorer. Rapporten begrenser seg til å fokusere på noen særlig sentrale områder under hver av de utfordringene som beskrives. En antagelse om at den norske påvirkningen er betydelig eller prinsipielt viktig ligger til grunn for valg av disse fokusområdene.

Rapporten er inndelt i kapitler, ett for hver av de seks internasjonale utfordringene. Innledningsvis gir hvert kapittel et helhetsbilde hvor sentrale aspekter blir beskrevet. Deretter følger ett hovedavsnitt for hvert av de valgte fokusområdene.

Tilgang til kunnskap og teknologi gis i årets rapport en litt mer inngående omtale enn de øvrige. Det planlegges et hovedtema også i kommende års rapporter.

Politikkinitiativene/tiltakene som beskrives under hvert fokusområde utgjør kjernen i rapporten. Dette er indikatorer på framgang mht norsk samstemthet. I denne første fulle rapporten trek-

kes tidslinjen flere år tilbake. I den grad de samme tiltakene omtales i påfølgende rapporter kan det bli aktuelt å anlegge et kortere tidsperspektiv.

Det som skjer i utviklingsland kan sjelden tilbakeføres direkte til utøvelsen av norsk politikk da de fleste endringer og hendelser oftest skyldes en rekke samvirkende faktorer. Det en kan gjøre og som gjøres i denne rapporten, er å støtte seg på forskning og erfaring om hvilke tiltak og initiativer som gir positive eller negative virkninger i utviklingsland, og ta dette i betraktning ved utvikling eller iverksettelse av norsk politikk.

I flere av oppsummeringsavsnittene vises det til Norges rangering på CD-Indeksen (CDI) og dens delindekser. Dette er en indeks som publiseres årlig av Center for Global Development i Washington D.C. og som rangerer OECD/DAC-landenes politikk på en rekke områder med hensyn til fordeler og ulemper for utviklingsland, i tillegg til det som det direkte utviklingssamarbeidet bidrar med. Indeksen er så vidt en vet den eneste som gjør dette. Sammenligningene er interessante fordi samme metode er brukt for alle OECD/DAC-landene og danner en tidsrekke. (OECD/DAC er utviklingskomiteen i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling.) Norge tar ikke stilling til hvor presist indeksten måler, men ser tilnærmingen som interessant og bidrar sammen med en rekke andre land til finansiering av videreutvikling av indeksten.

12.1 Tilgang til kunnskap og teknologi

Mulighetene befolkningen i et land har til å utvikle og nyttiggjøre seg sin kapital og andre ressurser avhenger blant annet av organiseringen av samfunnet, utdannings- og kunnskapsnivået samt tilgangen til teknologi og innsikt i hvordan den brukes. Verdensbanken formulerer det slik:

«Investering i utdanning tjener individet, samfunnet og verden. God allmenn utdanning er et av de sterkeste virkemidler vi har for å redusere fattigdom og ulikhet. Den har klar positiv effekt på enkeltmenneskers helse, og styrker dermed også landenes økonomiske helse og legger grunnlaget for bærekraftig økonomisk vekst. For enkeltmennesker og land er den en forutsetning for å skape, bruke og spre kunnskap – og dermed for å utvikle dynamiske, globalt konkurransedyktige økonomier. Og den er fundamental for å skape demokratiske samfunn.»

Tanzania hadde ved frigjøringen i 1961 bare 70 innbyggere med høyere utdanning. 20 av dem var lærere. Dette er betegnende for de betydelige utviklingsproblemer landet har hatt og fortsatt har. Mangelen på utdannet arbeidskraft skapte utfordringer for femti år siden. Siden har verden utviklet seg slik at det i dag er umulig å tenke seg et velfungerende samfunn med så begrenset tilgang til kunnskap.

Globalt utpeker kunnskap seg som en faktor i særstilling med hensyn til å fremme produksjon og konkurranseevne. For 2-300 år siden skapte blant annet Europas teknologi og militærmakt et grunnlag for en rask produktivitetsvekst. Denne økte produksjonskapasiteten og rikdommen la dessuten grunnlag for at flere av de fremste europeiske statene skaffet seg kolonier i andre verdensdeler. Denne nye tilgangen til billige ressurser fra koloniene forsterket den økonomiske veksten i Europa, mens de koloniserte landene mistet kontroll med eget territorium og fikk relativt liten del i den økonomiske framgangen. Land som i dagens informasjonssamfunn ikke makter å følge med i kunnskapsutviklingen, står likedan i fare for å få en svakere økonomisk utvikling enn resten av verden.

I kunnskapsproduksjon er det nære sammenhenger mellom de ulike ledd. Gode barnehager gjør grunnskolen bedre, grunnskolen motiverer og forbereder for fagopplæring og videregående opplæring, og avgangselever fra videregående skoler bemanner produktive samfunnssektorer i tillegg til å rekrutteres til høyere utdanning. Universiteter og høyskoler utdanner forskere og fagfolk og utvikler nytt fagstoff og lærebøker. Kunnskaper på høyt nivå kreves dessuten for å kunne skape nye produkter og tjenester i et variert næringsliv, utvikle landbruket og heve det generelle kunnskapsnivået. Utdanning for jenter og kvinner frigjør talent og dermed ekstra ressurser som mange utviklingsland har stort behov for.

I fattige utviklingsland er det ofte mer tydelig enn i rike land hvordan tilgang til kunnskap, eller mangel på kunnskap, har direkte betydning for folks grunnleggende levekår. Det handler om å kunne eller ikke kunne ta i bruk nye dyrkingsmetoder, effektive medisiner og behandlingsmetoder mot sykdom, om å få et mer mangfoldig produksjonsliv, å sikre en bedre og renere energiproduksjon og å kunne utvikle og delta i demokratiske prosesser. Mange land har i utgangspunktet beskjeden økonomisk evne til å satse på et utdanningstilbud som favner hele kunnskapskjeden fra grunnskole til høyere utdanning og forskning. I mange land har heller ikke jenter og kvinner

samme tilgang til kunnskap og utdanning som gutter og menn. Til tross for et sterkt internasjonalt fokus på retten til utdanning for alle i multilaterale fora, prioriteres forskning og høyere utdanning stadig lavt på offentlige budsjetter i mange land. Dette innebærer i mange tilfeller dårlige vilkår for kvalifisert utdannings- og forskningspersonale. Hjerneflukt blir et problem og kunnskapsmangelen forsterkes.

12.1.1 Forskning og høyere utdanning

Alle land trenger et solid utdanningssystem og gode forskningsmiljøer både for selv å kunne finne løsninger på sine utfordringer og for å kunne ta i bruk relevante forskningsresultater, behandlingsmetoder og avansert teknologi utviklet av andre. Utviklingsland med svak økonomi har ofte problemer med å etablere gode nok systemer og miljøer. Norge er involvert i ulike prosesser som kan bidra til å bedre denne situasjonen.

I slike internasjonale prosesser og i relevante organisasjoner både samarbeider og konkurrerer Norge med andre land om kunnskapsforvaltning. I noen tilfeller prioriteres norske ambisjoner bevisst høyere enn hensynet til en eventuell negativ effekt på svakere kunnskapsystemer. I andre sammenhenger kan uintenderte konsekvenser av en politikk som har helt andre mål, føre med seg dilemmaer og vanskelige valg.

Flere departementer spiller viktige roller i internasjonal kunnskapsforvaltning. Det er nært samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet og Utenriksdepartementet om politikkkutforming og gjennomføring i relevante spørsmål i for eksempel OECD og Verdens handelsorganisasjon (WTO). Samtidig har Kunnskapsdepartementet et selvstendig ansvar for internasjonale organisasjoner som UNESCO (FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur) og den europeiske Bologna-prosessen.

Bologna-prosessen er en alleuropeisk prosess bestående av 47 europeiske land. Prosessen har hatt som mål å etablere et europeisk samarbeidsområde for høyere utdanning og The European Higher Education Area (EHEA) ble etablert i 2010. Hovedmålene i prosessen omfatter blant annet sammenlignbart gradssystem, økt studentmobilitet, samarbeid om kvalitetssikring og om livslang læring, forholdet mellom høyere utdanning og forskning, den sosiale og den globale dimensjon innenfor høyere utdanning. De europeiske ministrene for høyere utdanning har ved-

tatt å fortsette samarbeidet innenfor prosessen frem til 2020. For å motvirke faren for at en sperrer utviklingslandene ute fra viktige kunnskapsressurser, og for å understreke betydningen av det globale aspektet også ved høyere utdanning, har Norge arbeidet aktivt for å fremme den globale dimensjonen av Bologna-prosessen og utdannings- og forskningssamarbeidet en deltar i gjennom EØS-avtalen.

EUs utdannings- og forskningsprogram er verdens største på sine områder og gir bl.a. norske utdannings- og forskningsinstitusjoner unike samarbeidsmuligheter med partnerinstitusjoner i andre land. EU-samarbeidet på utdannings- og forskningsområdet har bidratt til å profesjonalisere det internasjonale samarbeidet ved norske utdannings- og forskningsinstitusjoner generelt. Mange utlysninger i forskningsprogrammet er også åpne for andre land enn de 40 som er offisielle deltakere, slik at EU-forskningssamarbeidet i praksis når hele verden – også utviklingsland.

Samarbeid som ikke inkluderer utviklingsland.

Norge er engasjert i et aktivt og vellykket trilateralt samarbeid med USA og Canada om forskning og høyere utdanning. Samarbeidet innebærer tilrettelegging for transatlantisk partnerskap og utveksling mellom universiteter og høyskoler. Prioriteringen står tilsynelatende i en viss motsetning til det utviklingspolitiske målet om å legge til rette for kunnskapsflyt til utviklingsland. Samtidig som samarbeidet tjener de medvirkende landene og institusjonene, bidrar det imidlertid til å styrke den internasjonale kunnskapsbasen og kunnskapsflyt generelt, noe som også er til fordel for utviklingslandene.

Tilsvarende kan tiltak for å få norske utenlandsstudenter til å velge studiesteder med høy kvalitet slik St.meld.nr.14 (2008-2009) Internasjonalisering av utdanning legger opp til, øke konsentrasjonen om etablerte universiteter i rike kunnskapsøkonomier. Imidlertid er prioritering av høy faglig standard samtidig et bidrag til å heve nivået på den globale kunnskapsbasen, noe også utviklingslandene nyter godt av. En rekke framvoksende økonomier/utviklingsland har for øvrig universiteter som er svært gode og interessante samarbeidspartnere. Kunnskapsdepartementet har inngått samarbeidsavtaler (MoU-er) med Argentina, Brasil, Chile, India, Kina og Russland. Sør-Afrika er også prioritert mht. universitets- og høyskolesamarbeid.

Hjerneflukt.

Bistandsbaserte bidrag til kompetansebygging legger vekt på å bidra til utvikling av faglig gode og bærekraftige institusjoner i partnerland, som gir muligheter for karriere innen det akademiske liv så vel som i landets nøkkelsektorer. Kompetansehevingen for den enkelte betyr imidlertid samtidig økte muligheter til å utnytte kunnskapene til å søke et bedre liv gjennom arbeid i utlandet. Med de enorme forskjellene i levestandard som eksisterer er det vanskelig å påvirke denne prosessen, men ved å knytte utdanningstilbudet til nasjonale utdanningsinstitusjoner, slik Norge gjør, styrkes muligheten for å sikre en utdanning som er relevant og tilpasset nasjonale behov og det nasjonale arbeidsmarkedet.

Utenlandske studenter i Norge.

Det er lovfestet i Norge at det ikke skal tas betaling for høyere utdanning ved statlige institusjoner. Det gjelder også utenlandske studenter. Med stigende gebyrer i andre land gir et gebyrfritt norsk alternativ studenter fra u-land muligheter som ellers ikke finnes. Både for utviklingsland og for Norge er den muligheten studentene får til å opparbeide faglige kontaktnett viktig.

Norske universiteter og høyskoler forventes å arbeide for å kommersialisere resultater av forskning. Dette kan imidlertid føre til at enkelte resultater av den frie forskningen ikke umiddelbart blir tilgjengelig for forskere i utviklingsland eller ikke fritt kan utnyttes kommersielt. På den annen side kan muligheten for produktutvikling og kommersialisering motivere forskere til å utvikle ny kunnskap som kan komme alle land til gode. Muligheten for å sikre seg rettigheter til kommersielt verdifulle forskningsresultater kan være et incentiv til å gjøre forskningsresultater kjent.

12.1.2 Tilgang til og utnyttning av kunnskaper

Som nevnt i NOU 2008: 14, Samstemt for utvikling, kan tilgang til kunnskap sees på som et globalt fellesgode. Skjevfordelingen av ressurser, herunder ressurser til kunnskapsproduksjon og forvaltning, gjør imidlertid at enkeltpersoner og samfunn i fattige land ofte ikke har mulighet til å nyttiggjøre seg det globale kunnskapsnettet til å fremme personlig og nasjonal utvikling.

At prestisjetunge vitenskapelige tidsskrifter ofte er kostbare å få tilgang til og at ikke alle forskningsresultater er offentlig tilgjengelige, er en av

mange hindringer for at slik kunnskap kan bidra fullt ut til fattige lands utvikling. Prinsippene for åpen tilgang til vitenskapelig publisering, innført i 2009 og representert ved det internasjonale «Open Access» initiativet som norske myndigheter og norske og internasjonale læresteder støtter opp om, søker å overkomme denne barrieren på frivillig basis. Initiativet bidrar til spredning av kunnskap om forskningsresultater og åpner dermed for at slike resultater kan bli kommersialisert. Flere land har innført tilsvarende prinsipper. Selv om resultatene er tilgjengelige gjenstår det imidlertid ofte barrierer i form av rettigheter og kostnader. Det finnes dermed et potensiale for eventuelt å kjøpe fri forskningsresultater som kan være av vital betydning for fattige mennesker.

Immaterialretten (patent, planteforedlerrett, designrett, varemerkerett, opphavsrett m.m.) gir innehaveren av rettigheten en monopolstilling når det gjelder å utnytte en oppfinnelse, bruke et varemerke m.m., for en bestemt periode. Patentsystemet og systemene for beskyttelse av plantesorter, design og åndsverk har som formål å oppmuntre til innovasjon og kreativitet. Hva slags oppfinnelser som kan patenteres og hvilke virkemidler som står til rådighet for å håndheve rettighetene varierer fra land til land. Beskyttelsesnivået er jevnt over høyere i industriland enn i utviklingsland. WTO-regelverket (Handelsrelaterte aspekter ved intellektuell eiendomsrett, TRIPS) fastsetter minimumsnivåer for beskyttelse av immaterielle rettigheter. De minst utviklede landene (MUL) trenger ikke å gjennomføre TRIPS-forpliktelsene før i 2013 (2016 for patent på legemidler). Flere av de fattigste landene mangler helt systemer for patentbeskyttelse eller annen immaterialrettsbeskyttelse.

Den prekære helsesituasjonen i mange utviklingsland har nær sammenheng med mangelen på tilgang til kunnskaper og teknologi. Utvikling av legemidler er kostbart og krever mye kunnskap og teknologi. I rike land har en god forsyning av legemidler mot utbredte sykdommer blant annet fordi patentsystemet bidrar til å sikre en inntjening som kan finansiere forskning og utvikling av nye legemidler. Manglende betalingsevne hos folk i fattige land fører til at patentsystemet ikke gir noe incentiv til å utvikle legemidler mot sykdommer som kun eller i hovedsak rammer befolkningen i slike land. Utvikling av slike legemidler baseres derfor i stor grad på andre virkemidler, for eksempel bistandsfinansiering og frivillige fond.

For å sikre utviklingsland som ikke selv har produksjonskapasitet, tilgang til allerede eksiste-

rende legemidler på rimelige vilkår, gir WTO-regelverket mulighet for at land med produksjonskapasitet, uten hinder av patentrettigheter, kan produsere legemidler for eksport til slike land. Norge var en av pådriverne i WTO for å få på plass dette systemet.

Den internasjonale innkjøpsordningen for legemidler (UNITAID) fra 2006, som Norge bidro til, har i sitt mandat at den skal støtte utviklingslands utnyttelse av fleksibiliteten innenfor TRIPS-avtalen mht innkjøp av billige legemidler. Sentrale legemiddelprodusentland som Storbritannia, Brasil og Frankrike har sluttet seg til dette prinsippet som partnerland. Innenfor rammen av patentsystemet blir det viktig å videreføre arbeidet med nye samarbeidsformer og styrket tilgang, som for eksempel UNITAIDs «Medicines Patent Pool» fra 2010. Teknologien bak legemidlene stilles her til disposisjon av innehaverne og legges i en «pott» som produsenter i utviklingsland, uten hinder av patentrettighetene, kan benytte seg av til legemiddelproduksjon, mot å betale en avgift og en andel av inntektene fra produktet.

Utvikling av nye plantesorter er viktig blant annet for at bønder i fattige land skal kunne produsere mer mat og tilpasse produksjonen et endret klima. Konvensjonen om plantesortbeskyttelse (UPOV) fra 1991 gir utviklere av nye plantesorter en sterkere stilling enn de hadde etter avtalen fra 1978, idet konvensjonen fra 1991 blant annet begrenser bønders adgang til fritt å dyrke egenavlet såfrø av beskyttede plantesorter. Dette øker kostnadene ved såkorn og reduserer muligheten fattige bønder i utviklingsland har til å bruke moderne plantesorter med høy avkastning. De to UPOV-konvensjonene gjelder side om side, men nye land kan kun tilslutte seg den siste fra 1991. Norge er tilsluttet 1978-konvensjonen og har fremhevet at nye medlemsland til UPOV bør ha valget mellom å tiltre 1978- eller 1991-konvensjonen.

Åndsverk som litteratur, musikk og film er generelt en sentral del av ethvert lands kultur og kulturutveksling vurderes som verdifullt mht. å fremme internasjonal forståelse og fredelig samkvem. Mange land driver aktiv markedsføring av egen kultur internasjonalt. I likhet med produkter beskyttet gjennom patenter, er også åndsverk utsatt for ulovlig kopiering som reduserer utøvernes muligheter til å leve av sitt arbeid. Med dagens muligheter for elektronisk spredning ser skapere av åndsverk generelt reduserte fortjenestemarginer ved å utvikle, produsere og publisere sine arbeider. Dette rammer alle som lever av å selge sine åndsverk. Opphavsrett til åndsverk er

beskyttet gjennom konvensjoner og lover. Norge har i likhet med andre industriland lenge arbeidet systematisk for å komme ulovlig kopiering til livs. I enkelte utviklingsland har imidlertid dette arbeidet vært mindre intensivt, og noen land har til og med gode eksportinntekter av piratkopiering av både utenlandske og egne musikere, filmskapere og forfattere.

I samsvar med Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) må uttak av genressurser skje på grunnlag av gjensidig avtalte vilkår i de stater som krever det. Det er imidlertid vanskelig å sørge for at slike vilkår etterleves utenfor egen nasjonal jurisdiksjon. Nagoyaprotokollen til CBD ble undertegnet av Norge i 2011 og så langt har 41 land undertegnet den. Protokollen trer i kraft etter at den er ratifisert av minst 50 parter. Norges mål er å ratifisere protokollen før neste partsmøte i konvensjonen om biologisk mangfold i oktober 2012. Det vil blant annet bli tatt høyde for innholdet i protokollen ved utarbeidelse av forskrifter om tilgang til genetisk materiale etter naturmangfoldloven og havressursloven. Nagoyaprotokollen, som utfyller og operasjonaliserer CBDs bestemmelser om genressurser, bedrer muligheten for å få informasjon om hvordan genetiske ressurser brukes så vel som muligheten til å håndheve rettigheter i utlandet. Protokollen legger også føringer for utarbeidelse av regelverk om tilgang til genressurser. Norge spilte en sentral rolle ved fremforhandlingen av Nagoyaprotokollen og støttet på mange punkter utviklingslandenes krav. Dette var i samsvar med Norges interesse når det gjelder å sikre at verdiskapning basert på norske genressurser også kommer Norge til gode, også når genressursene benyttes i utlandet. Protokollen inneholder også bestemmelser om samtykke til tilgang og bruk av urfolks- og lokalsamfunns tradisjonelle kunnskap om genetiske ressurser. Dette vil bidra til at urfolk og lokalsamfunn kan sikre seg en del av utbyttet ved utnyttelse av deres kunnskap.

Norge var sammen med flere utviklingsland pådriver i Verdens immaterialrettsorganisasjon (WIPO) for å få opprettet en mellomstatlig komité som arbeider med spørsmål om genetiske ressurser, tradisjonell kunnskap, tradisjonelle kulturuttrykk (folklore) og immaterialrett. Norge har i denne komitéen gått inn for å innføre obligatorisk plikt til å opplyse i alle patentsøknader om opprinnelsen for genetiske ressurser og tradisjonell kunnskap som en oppfinnelse gjelder eller bruker. Å få innført en slik opplysningsplikt er et viktig krav fra utviklingslandenes side. Også flere andre industrialiserte land går inn for at det skal innfø-

res en slik plikt. Det er imidlertid stor uenighet om den nærmere utformingen av en slik opplysningsplikt. Norge går videre inn for at det skal innføres et rettslig bindende internasjonalt regelverk om beskyttelse av urfolks og lokalsamfunns tradisjonelle kunnskap, genetiske ressurser og kulturuttrykk. Dette er et viktig krav fra utviklingslandene og fra representantene for urfolk. Når det gjelder det nærmere innholdet i regelverket er det fortsatt stor avstand mellom statene. Norge har lagt til grunn en balansert tilnærming der en rekke interesser søkes ivaretatt, og har i samsvar med dette på en rekke punkter inntatt posisjoner som ligger mellom posisjonene til industri- og utviklingslandene.

Norge arbeider også i WTO for ordninger som kan støtte opp under Konvensjonen om biologisk mangfold. Norge fremmet i 2006 et forslag om å endre TRIPS-avtalen slik at det innføres en obligatorisk plikt til å opplyse i patentsøknader om opprinnelsen for genetiske ressurser og tradisjonell kunnskap som oppfinnelsen gjelder eller bruker. Norge arbeider altså både i WIPO og WTO for å få gjennomslag for en slik opplysningsplikt.

Teknologioverføring og kunnskapsoverføring gjennom utenlandske investeringer har vært et sentralt virkemiddel i norsk olje- og industripolitikk. Norge hadde frem til 90-tallet en ordning der oljeselskaper måtte gi kontrakter til norske tjenestetilbydere dersom disse var konkurransedyktige på pris, kvalitet og leveringstid. Ordningen hadde kriterier som var kjent og som det var full åpenhet omkring anvendelsen av. Regelverkets åpenhet og forutsigbarhet bidro til å tiltrekke seriøse og langsiktige utenlandske aktører, samtidig som ordningen bidro til fremvekst av en høyteknologisk petroleumsnæring med tilhørende leverandørindustri i Norge. For utviklingsland er muligheten til å stille lignende krav til utenlandske selskap viktig for å kunne bygge opp egen kompetanse og et variert næringsliv, framfor å være rene råvareeksportører. Dette ligger til grunn for norsk WTO-politikk.

12.1.3 Global kunnskapsinfrastruktur

En global kunnskapsinfrastruktur av høy kvalitet er avhengig av at flest mulig land har godt utbygde utdannings- og forskningssystemer på alle nivå og fagområder. I tillegg er kommunikasjon og tilgang til informasjon gjennom massemedia og ikt-tjenester nøkkelfaktorer i utviklingen av dagens samfunn både økonomisk og sosialt. Bruken av slike medier er betydelig mer utbredt i rike

land enn i utviklingsland. Samtidig øker utbredelsen av for eksempel mobiltelefoni og mobiltelefon- og Internettbaserte tjenesteytelser raskt i utviklingsland over hele kloden, bortsett fra under regimer som aktivt begrenser informasjonstilgang. Frekvenser i de mest ettertraktede frekvensområdene er i ferd med å bli et knapphetsgode i mange land og utviklede land har lagt beslag på de fleste IP-adressene (tallkodene som unikt identifiserer alle datamaskiner og annet utstyr som er tilkoblet Internett) som er tilgjengelige i dagens IPv4-system. Disse adressene er avgjørende for å få tilgang til internett og i denne situasjonen bør en sikre at også utviklingslandenes interesser blir ivaretatt, inntil den nyeste versjonen, IPv6, som har betydelig større kapasitet er på plass.

TV, mobiltelefoner og Internet har brakt rike og fattige land nærmere hverandre og har bidratt til en dramatisk bedring av den globale kunnskapstilgangen de siste ti-årene. Aktive entreprenører oppsøker informasjon på Internett, ser nye muligheter for produksjon, banktjenester, handel og kultur- og kunnskapsspredning og blir inspiratorer, innovatører og diffusjonskanaler for spredning av kunnskap i egne land. Informasjons- og kommunikasjonstjenester er en forutsetning for utvikling av et levedyktig næringsliv så vel som for utveksling av livsviktig og levekårsfremmende informasjon, og de er et sentralt element i en demokratisk samfunnsutvikling. Slike tjenester er betydelig mer utbygget i rike land enn i utviklingsland. For at disse mulighetene skal kunne spille seg ut best mulig søker en også fra norsk side å påse at det ikke inntas posisjoner eller iverksettes tiltak som gjør at fattige land må stille bakerst i køen for å bruke infrastrukturen. Blant annet bidrar Norge til å sikre at mangel på IP-adresser eller tilgang til bruk av kommunikasjonssatellitter og lignende utstyr ikke hindrer folk i utviklingsland i å utvikle sine virksomheter, sende radio eller tv-programmer eller i å kommunisere via mobiltelefon. Fastlegging av rammebetingelser for privat sektor skal også ivareta dette.

Norske politiske initiativer og posisjoner søker å bidra til at utviklingslandenes interesser ivaretas i fora som Den internasjonale teleunion (ITU), Selskapet for tildeling av internettadresser (ICANN) og Den internasjonale telekommunikasjonssatellitt-organisasjonen (ITSO). Dette er organer som blant annet tar avgjørelser om frekvensallokeringer, IP-adresser og satellitter, men hvor utviklingslandene selv ikke alltid er godt representert.

Kompetanseoverføring.

Gjennom deltagelse i og finansiering av internasjonale organisasjoner bidrar norske myndigheter til å etablere og opprettholde en rettferdig ressursdisponering som tar hensyn til utviklingslandenes behov. Dette kommer utviklingsland til nytte på en rekke områder. Innen ekomsektoren (elektronisk kommunikasjon) bidrar norske standpunkter og økonomisk støtte til at ITU gjennomfører prosjekter for overføring av kompetanse til utviklingsland og til etablering og styrking av nasjonale forvaltningsmyndigheter. ITU utarbeider også håndbøker, retningslinjer, planleggingsmaterieell og programvare som utviklingsland anvender i sitt daglige arbeid med ikt-utfordringer.

Forvaltning av Internett og radiofrekvenser.

Norge er opptatt av en effektiv forvaltning av Internett (Internet Governance) som imøtekommer utviklingslandenes behov og setter fokus på rettferdig ressursfordeling. Dette arbeidet gjøres i hovedsak gjennom norsk engasjement i ICANN og oppfølging av WSIS-prosessen (World Summit on the Information Society). Videre er norske myndigheter engasjert i at verdenssamfunnet vedtar ressursdisponeringsplaner for radiofrekvenser som gir grunnlag for reduserte investeringskostnader og etablering av hensiktsmessig infrastruktur i utviklingsland.

12.1.4 Samlet vurdering

På CD-Indeksen for 2010 ble Norge rangert på en 9. plass mht å bidra til kunnskaps- og teknologioverføring til utviklingsland. Indeksen vektlegger at Norge har fordelaktige rammebetingelser for industriell forskning og begrenser muligheten for å patentere dataprogrammer. På den negative siden anføres at Norge tilbyr «patentaktig eiendomsrett» på innsamlede data, inklusive fritt tilgjengelige data innsamlet i det offentlige rom.

Ut over de forholdene som CD-Indeksen trekker fram, er det grunn til å vektlegge at Norge støtter internasjonale initiativer for åpen tilgang til forskningsresultater og selv praktiserer dette prinsippet for offentlig finansiert forskning. Norge bidro ved framforhandling av Nagoyaprotokollen og er i sammenhenger som WIPO, TRIPS og Doha-runden (den pågående forhandlingsrunden i WTO som sikter mot å integrere utviklingslandene bedre i det multilaterale handelssystemet), pådriver for beskyttelse av urfolks og lokalbefolk-

ningers rettigheter til utnyttelse av tradisjonelle kunnskaper. Norge arbeider for et balansert opphavsrettslig vern. Norge søker videre å ivareta utviklingslands interesser i fora som fremmer global infrastruktur for massekommunikasjon og tilgangen til denne. Fra offentlig hold i Norge drives det ikke aktiv rekruttering som kan svekke tilgangen på helsefagpersoner i utviklingsland. Studenter fra utviklingsland avkreves samme lave studieavgift som norske studenter betaler.

Politikken norske departementer utvikler og forvalter på sine områder understøttes i store trekk av norsk utviklingspolitikk. Olje for utvikling-programmet vektlegger kompetansebygging for en helhetlig forvaltning av petroleumsressurser. Investeringer i regi av Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund) bringer kunnskaper og teknologi til fattige land og Telenor har hatt samarbeid med norske myndigheter som har bidratt til å styrke mobiltelefonitjenester i utviklingsland – et samarbeid som også har bidratt til økte skatteinntekter i land som for eksempel Bangladesh. Norge gjør også en betydelig innsats for å bedre det generelle kunnskapsnivået i utviklingsland, blant annet gjennom Nasjonalt program for utviklingsrelatert forskning og utdanning (NUFU), der norske universiteter og høyskoler deltar i samarbeidsprosjekter for å fremme kompetansebygging innen høyere utdanning og forskning.

I mange land og regioner skal norske ambassader både fremme norske varer og tjenester og forvalte bistand i tråd med utviklingslandenes interesser. Utenriksdepartementet er seg bevisst at dette kan være et dilemma og søker å unngå sammenkobling mellom markedsføring og bistand. På norsk side er en seg også bevisst at utviklingsland ikke alltid har samme interesser som Norge i internasjonale forhandlinger om beskyttelse av åndsverk.

12.2 Økonomisk vekst og sosial utvikling

Norske erfaringer viser at økonomisk vekst, sosial utvikling og likestilling mellom kjønnene, avhenger av og forsterker hverandre. En politikk for høy sysselsetting, god utdanning for alle, utjevning og velferd legger til rette for høyere produktivitet og en økonomisk utvikling som kommer mange til gode og legger grunnlag for et samfunn hvor alle kan delta. Vekst og fordeling er sentrale mål både for det norske samfunnet og for norsk utviklingspolitikk.

Økonomisk vekst er viktig for fattigdomsreduksjon. Samtidig krever befolkningsvekst og økt forbruk at det produseres mer energi. Kapitlet om klimaendringer og bærekraftig miljø drøfter hvordan norsk politikk kan bidra til å møte noen av de vesentligste globale utfordringene dette kan innebære.

Norsk politikk som ikke har utvikling som uttalt formål påvirker likevel økonomiske og sosiale prosesser i utviklingslandene. Blant de viktigste politikkområdene som har slike virkninger finner en *handelspolitikken* som berører varer og tjenester fra utviklingsland som kan konkurrere med norske varer og tjenester på det norske eller på andre markeder. En finner også politikk som er innrettet mot å stimulere næringslivet til utviklingsfremmende *investeringer*, herunder politikk for bekjempelse av internasjonal økonomisk kriminalitet og skatteunndragelser og tiltak for å sikre at skatteparadiser ikke utnyttes til å unndra utviklingsland inntekter de har stort behov for eller til å utføre hvitvasking og ulovlige internasjonale pengetransaksjoner. En finner også politikk som mer direkte understøtter beskyttelse og finansiering av ulike *internasjonale fellesgoder* som alle land er avhengige av, men som ofte er særlig kritiske for utviklingsland.

Et utall andre faktorer har betydning for vekst og fordeling i utviklingsland. Norsk og skandinavisk likestillingspolitikk har for eksempel hatt positive effekter. Handel, investeringer og tilgang til andre globale fellesgoder, er likevel oftest blant de forhold utenom utviklingssamarbeidet som trekkes fram som faktorer som påvirker utviklingen i slike land. I det følgende vil en derfor under hvert av disse tre fokusområdene, se nærmere på norske tiltak og politiske initiativer som påvirker utviklingslandenes muligheter til å nå sine økonomiske og sosiale mål.

12.2.1 Handel

For mange utviklingsland er salg av råvarer en hovedkilde for valuta til import av kapital- og forbruksvarer, innsatsvarer og tjenester. I følge WTOs handelsstatistikk for 2010 var de minst utviklede landenes andel av eksporten av varer i verden i 2009 på beskjedne 1 pst. mens eksporten av tjenester var på 0,5 pst. Det er en utfordring for disse landene å øke både andelen og volumet. Det er også nødvendig ikke å bli for ensidig avhengig av råvareeksport og myndighetene må ha nødvendig kapasitet til å unngå uheldige kontraktsforhold som gir utenlandske og nasjonale selskaper så fordelaktige betingelser at vertslandene og

befolkningen får lite økonomisk, teknologisk og læremessig utbytte. Både landene selv og det internasjonale samfunnet må legge forholdene til rette for at inntektene fra handel kan bidra til å skape grunnlag for mer variert produksjon som både kan selges lokalt og eksporteres, samtidig som det skapes flere arbeidsplasser og kjøpekraften og skatteinntektene øker. For å oppnå reelle langsiktige gevinster er det viktig at det finnes politisk vilje i landene selv til å drive en aktiv nærings- og fordelingspolitikk, få bukt med korrupsjon og endre skjevfordeling av makt og ressurser. For verdenssamfunnet er det også en utfordring at nødvendig utvikling i fattige land skaper økte klimagassutslipp, økt press på verdens vannressurser og mer forurensing. (Mer om dette i avsnittet om investeringer og kapitlet om klimautfordringen.)

Importvern av hensyn til egen landbruksproduksjon, er et sentralt debatttema mht samstemt politikk i flere utviklede land. Høye barrierer mot import av landbruksprodukter begrenser utviklingslandenes eksportmuligheter. Disse landene taper dermed i mange tilfeller inntekter fra handel som kunne bidratt til utvikling.

Norsk landbrukspolitikk er ett av flere politikkområder som bidrar til en variert nærings- og bosettingsstruktur i hele landet. Importvern er ett av flere virkemidler for å opprettholde et levende og mangfoldig landbruk i Norge. Dette er mål det er bred politisk enighet om. Samtidig prøver en å finne en god balanse mellom på den ene siden behovet for å beskytte de landbruksprodukter Norge ønsker å produsere, og på den andre siden ønsket om å stimulere til økt import fra særlig de fattigste utviklingslandene. Den såkalte GSP-ordningen er et svar på dette. I 2010 ble det importert varer fra utviklingsland for omlag 77 mrd. kroner, hvilket utgjorde omkring 17 pst. av all vareimport til Norge. Importen av landbruksvarer fra utviklingsland beløp seg til 7,6 mrd. kroner, hvilket utgjorde omkring 22 pst. av all import av landbruksvarer til Norge. Det har vært en økning i importen av landbruksvarer fra utviklingsland de senere årene.

Gjennom GSP-ordningen

(Generalized System of Preferences, System for tollpreferanser for utviklingsland) blir varer fra utviklingslandene ilagt lavere tollsatser enn varer fra andre land. Ordningen skiller mellom de fattigste og de mindre fattige utviklingslandene. Dette innebærer blant annet at alle varer fra i alt 64 land som omfatter de minst utviklede landene og lavinn-

tektsland med mindre enn 75 millioner innbyggere, nyter full toll- og kvotefrihet ved import til Norge. Til tross for dette er importen av varer fra de fattigste landene fortsatt svært begrenset. Det er derfor igangsatt en større utredning av utviklingslandenes muligheter og begrensninger når det gjelder eksport til det norske markedet. Utredningen, som skal ferdigstilles før utgangen av 2011, skal inneholde konkrete forslag til tiltak som kan bidra til å øke importen fra utviklingsland.

Doha-runden.

Det er en sentral målsetting for den pågående forhandlingsrunden i Verdens handelsorganisasjon å integrere utviklingslandene bedre i det multilaterale handelssystemet og i den globale økonomien. I internasjonale handelsforhandlinger vil det fra norsk side være en målsetting å redusere handelsbarrierer, særlig på områder og i markeder der norsk næringsliv har interesser. Adgang til andre lands markeder har vært og er avgjørende for økonomisk vekst, sysselsetting og velferd i Norge. Samtidig må det vises forståelse for at andre land kan ha beskyttelsesbehov på områder der Norge har offensive interesser, for eksempel på fiskeriområdet, på samme måte som en forventer forståelse for Norges beskyttelsesbehov på landbruksområdet.

I Doha-runden er Norge en sterk støttespiller for prinsippet om særbehandling av utviklingslandene og at forpliktelsene i henhold til det multilaterale handelsregelverket tilpasses landenes forutsetninger. Norge arbeider konsekvent for særlig å ivareta de aller fattigste landenes interesser, blant annet ved at de pålegges mildere krav til for eksempel kutt i tollsatser – både i forhandlingene om landbruksvarer og fisk/industrivarer (NAMA) – og ved at de gis mulighet til å beskytte sensitive sektorer mot internasjonal konkurranse, herunder at de minst utviklede landene ikke forventes å redusere sine tollsatser overhodet. I tillegg bidrar Norge med handelsrettet bistand for å bedre fattige lands evne til å eksportere. Norge er en pådriver for inkluderende prosesser og åpenhet i forhandlingene, slik at sivilsamfunnet og landenes innbyggere kan følge og påvirke dem.

Anstendig arbeid.

Sosial utvikling kjennetegnes blant annet av bedre arbeidsforhold. Samtidig er forskjeller i produktions- og arbeidsprosesser viktige faktorer i den internasjonale arbeidsdelingen. Mange utviklingsland er bekymret for at arbeidet for å fremme

anstendige arbeidsvilkår skal frata dem et konkurransefortrinn og bli misbrukt for å fremme beskyttelse av arbeidsplasser i rike land. Dette hensynet er søkt ivaretatt i regjeringens strategi for et anstendig arbeidsliv globalt, hvor det er slått fast at Norge skal være en pådriver for å fremme betydningen av anstendige arbeidsvilkår (Decent Work) også i handelspolitikken. EFTA-landene ble i juni 2010 enige om et modellkapittel for frihandelsavtaler om bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter. Kapitlet inneholder blant annet bestemmelser som viser til Den internasjonale arbeidsorganisasjonens (ILOs) åtte kjernekonvensjoner og bestemmelser om at partene ikke skal senke sine standarder på miljø- eller arbeidsstandarder for å tiltrekke seg handel. Denne teksten presenteres nå som et utgangspunkt for alle parter i pågående og framtidige avtaleforhandlinger, og i Norges forhandlinger med andre land om frihandelsavtaler. Resultatet er økt bevisstgjøring og aksept for at handel skal foregå på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling.

Som ledd i strategien for et anstendig arbeidsliv globalt, skal det gjøres en særlig innsats for kapasitets- og institusjonsbygging innen kontroll med og håndheving av lover og regler for arbeidslivsstandarder. Både utviklingspolitikken, innsatsen gjennom ILO og samarbeid mellom Arbeidstilsynet og arbeidstilsyn i andre land er relevante kanaler. Arbeidsministeren undertegnet i 2010 en avtale med kinesiske myndigheter om samarbeid mellom norsk og kinesisk arbeidstilsyn for å styrke tilsyn og håndheving av regelverket for helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i kinesisk arbeidsliv. Arbeid med å konkretisere samarbeidet er nå i gang.

Strategien har også som mål å utnytte norske erfaringer for å forbedre arbeidsmiljøovervåkingen i andre land. Kompetansen i Statens Arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) tas i bruk i dette arbeidet. Arbeidsdepartementet holdt i 2011 sammen med STAMI og ILO et internasjonalt seminar om overvåking av arbeidsmiljø i tilknytning til ILOs 100. internasjonale arbeidskonferanse i Genève. Seminaret tok bl.a. for seg hvordan resultater fra norsk forskning fra land med lavere arbeidsmiljøstandarder enn Norge kan bidra til overføring av kunnskap om arbeidsmiljøovervåking til land med stort forbedringspotensiale.

12.2.2 Investeringer

Kun en liten del av verdens investeringer går til utviklingsland. Per 2010 var i følge UNCTADs (FNs konferanse om handel og utvikling) statis-

tikkportal for 2011 bare 3,4 pst. av verdens totale direkte utenlandsinvesteringer plassert i lavinntektslandene. Kun 1,9 pst. av totalen kom Afrika sør for Sahara (utenom Sør Afrika) til gode. Samtidig bidrar kapitalflukt til å tappe mange utviklingsland for midler som ellers kunne gått til investeringer, skapt arbeidsplasser og fått positive utviklingsmessige ringvirkninger i landenes økonomi.

Internasjonale avtaler om investeringer tar generelt sikte på likebehandling av innenlandske og utenlandske investorer og blant annet å redusere utenlandske investorers risiko for urimelige myndighetsinngrep. Organisasjoner som Det internasjonale valutafondet (IMF) og Verdensbanken har som integrert del av sin politikk overfor alle land søkt å redusere barrierer mot handel og investeringer og bidra til fleksible valutakurser og friere kapitalbevegelser. Utviklingsland med høy råvareproduksjon og lite variert industri har imidlertid spesielle utfordringer og behov for særbehandling. De har også behov for tid til å tilpasse seg og til å bygge kapasitet til å mestre de utfordringene som slike omstillinger kan innebære.

Utviklingssamarbeidet er sentralt i å bygge slik kapasitet og sette næringslivet i utviklingsland bedre i stand til å møte utfordringene som åpnere investerings- og handelsregimer innebærer. Utviklingssamarbeid er også et middel til å sikre ringvirkninger i form av lokal sysselsetting, teknologioverføring og skatteinntekter. For Norge er det i disse sammenhengene generelt viktig at ILOs retningslinjer for anstendig arbeid gjøres kjent og innføres.

Politisk risiko, korrupsjon og ulovlig utførsel av midler samt manglende politisk vilje og uforutsigbare rammevilkår er blant årsakene til at det ikke i større grad investeres i mange utviklingsland. Tross dette har Kina, India og andre framvoksende økonomier de senere årene økt sine investeringer i Afrika, spesielt i råvaresektoren. Dette har gitt økonomiske ringvirkninger for mange utviklingsland og anses generelt som en fordel for disse. Samtidig innvendes at prosjektene ofte gjennomføres med utenlandsk arbeidskraft og at importvarer ofte fortrenger egen produksjon. Virkningene for disse landene på lengre sikt ved at avtalene også kan innebære båndlegging av ressurser, er mindre klare.

Mange norske selskaper og fonds er aktive investorer internasjonalt. Flere av disse har lang erfaring med lønnsomme investeringer i utviklingsland. Den norske staten bidrar til at norske selskaper investerer også i utviklingsland, blant annet gjennom regelverk mot dobbeltbeskatning

av inntekter og investeringsgarantier fra Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK). Det at norsk lov forbyr korrupsjon også i utlandet og blant annet Norges oppslutning om Kimberley-prosessen (fellesinitiativ med regjeringer, industri og sivilsamfunnet for å stanse omsetningen av konfliktdiamanter) bidrar til å redusere korrupsjonsproblemet og problemet med unndragelse av midler i fattige land hvor utenlandske selskaper investerer.

Norge er også aktiv støttespiller og vertskap for det internasjonale initiativet for åpenhet i utvinningsindustrien (Extractive Industries Transparency Initiative, EITI) og i 2007 innførte Norge selv EITIs åpenhetskriterier, i regi av Olje- og energidepartementet. Vår første EITI-rapport var klar i 2009 og implementeringen ble godkjent av EITIs internasjonale styre i mars 2011. Norges sterke engasjement, både hjemme og ute, for gjennomføring av EITI, har bidratt til bevegelse i arbeidet internasjonalt og har gitt en betydelig gevinst for demokrati og utvikling. Hittil har over 20 land produsert nær 50 rapporter over inntektsstrømmene i utvinningsindustrien. Et resultat av dette er at over 400 millioner mennesker har kunnet se hvilke inntekter myndighetene i landene deres har på dette feltet, noe som også gjør det vanskeligere å skjule korrupsjon.

Arbeid mot kapitalflukt.

Norge går foran i det internasjonale arbeidet mot ulovlig kapitalflyt og den underminerende effekten dette har på utvikling i fattige land. Kapitalfluktutvalget NOU 19:2009 «Skatteparadis og utvikling» fra 2009, har påvirket diskusjonen internasjonalt. Forslagene fra rapporten er fulgt opp gjennom etablering av et forskningsprogram om skatt og skatteparadisers innvirkning på utviklingsland som vil belyse virkninger av blant annet skatteunndragelse, skatteomgåelse, hvitvaskning, lukkede jurisdiksjoner, ulovlig og ikke-registrerte finansstrømmer og internasjonale selskapers bruk av skatteparadis. Som det framgår av regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet, vil den vurdere om det kan være grunnlag for å innføre land for land rapportering for flernasjonale selskapers aktivitet i de jurisdiksjoner de opererer i, enten som ledd i prosessen med innføring av eventuelle nye EU-regler på området eller på selvstendig grunnlag. Merverdien av en ny konvensjon for å hindre lukkede strukturer egnet til å påføre tap og skader i andre jurisdiksjoner er under utredning.

Financial Action Task Force (FATF).

FATF er formelt sett ikke en permanent organisasjon, men en «task force» med 34 medlemsland, i tillegg til at Europakommisjonen og GCC er selvstendige medlemmer. FATF utvikler internasjonalt anerkjente standarder for tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Hemmelighold om reelle selskapsforhold i skatteparadis er muliggjør korrupsjon, hvitvasking og skatteunndragelser samt finansiering av terrorisme. Vekstmulighetene i utviklingsland hvor den uformelle sektoren er stor rammes sterkt. FATF sikter mot å styrke åpenhet om reelle selskapsforhold, eierskap og trust. Norge innehar for tiden visepresidentvervet i FATF og vil overta presidentskapet i perioden juli 2012-juni 2013. I FATF støtter Norge også en utvidelse av den harmoniserte listen over forbrytelser som etter FATFs anbefalinger skal kunne utgjøre primærforbrytelser for hvitvasking. En slik utvidelse vil innebære at også skattekriminalitet skal kunne danne grunnlag for tiltale for hvitvasking. Dette er allerede gjeldende rett i Norge, men er ikke anerkjent som internasjonal standard. FATFs anbefalinger ventes ferdigstilt i første halvdel av 2012.

Statens pensjonsfond utland.

Framvoksende markeder ble inkludert i referanseindeksen for aksjer i Statens pensjonsfond utland (SPU) i 2000. Over tid har SPUs investeringer i slike markeder vokst kraftig, og utgjør nå om lag 10 prosent av alle fondets aksjer, tilsvarende rundt 200 mrd. kroner. Ved utgangen av 2010 omfattet dette Brasil, Ungarn, Mexico, Polen, Sør-Afrika, Taiwan, Argentina, Chile, Kina, Colombia, Tsjekkia, Egypt, India, Indonesia, Malaysia, Marokko, Pakistan, Peru, Filippinene, Russland, Thailand og Tyrkia.

Aksjeinvesteringene i SPU er begrenset til aksjer som er notert på børs. Mange av de fattigste landene har ikke markeder for noterte aksjer overhodet. For å investere der er en nødt til å gå inn i unoterte investeringer, som unoterte aksjer eller infrastrukturprosjekter. Slike investeringsformer er svært krevende, men vil etter hvert kunne være aktuelle å tillate også i SPU. Hvis og når det åpnes for unoterte investeringer i fondet på generell basis, vil det være naturlig å vurdere en samtidig eller gradvis utvidelse til mindre utviklede markeder.

12.2.3 Finansiering av globale fellesgoder

Regjeringen pekte i St.meld.nr. 13 (2008-2009) på at globale fellesgoder av stor betydning for utviklingen i fattige land er mangelfullt finansiert. Gjennomgående har alle utfordringene som omtales i denne rapporten sitt utspring i slike globalt underprioriterte fellesgoder samtidig som en søker å vise hvordan Norge og andre enkeltland kan bidra til å bedre tilgangen til dem, særlig for utviklingsland.

Det arbeides aktivt både i Norge og internasjonalt med å utvikle og forbedre mekanismer for finansiering av slike fellesgoder. Skatt på internasjonale finanstransaksjoner, flyseteavgifter og markeder for klimakvoter er eksempler på finansieringsordninger som dels er blitt realisert. Forvaltning av inntekter fra slike ordninger er også gjenstand for drøftinger – for eksempel hvorvidt landenes statsbudsjetter, fond under FNs oppsyn eller markedsmekanismer er de beste mekanismene for å ta i mot og distribuere slike midler. «Free rider»-problematikken – at noen betaler mens andre med betalingsevne ikke gjør det – er et dilemma som også må håndteres og som drøftes. Norge deltar i den internasjonale «Leading Group on Innovative Financing», hvor mange av disse spørsmålene tas opp. Norge stiller seg positiv til å arbeide videre internasjonalt med en avgift på finansielle transaksjoner til inntekt for globale fellesgoder. En forutsetning for innføring av en slik avgift er bred internasjonal støtte og at toneangivende land slutter seg til.

Norge søker å bidra til realisering av globale fellesgoder på flere måter. I de fleste initiativene er foreløpig bistand en avgjørende komponent og katalysator for å mobilisere private og andre midler. For å beskytte fellesgodene er det allikevel landenes egne regelverk, håndhevingen av dem samt deres skatte- og avgiftsordninger som teller mest. Diskusjonene av gavemidler kommer lett i veien for klare budskap om at alle land må gjennomføre tiltak hjemme.

For tiden er det klimautfordringen som har den største oppmerksomheten sammen med de internasjonale problemene i finansmarkedene, men manglende finansiering for å håndtere også de øvrige utfordringene som behandles i denne rapporten er åpenbare.

Et stabilt klima er avgjørende for vår evne til å produsere nok mat og dermed for økonomisk og sosial utvikling i verden. Mye av diskusjonen omkring finansiering av globale fellesgoder har derfor dreiet seg om klimautfordringen og dimensjonen på problemene tilsier at behovet er

enormt. Direkte statlige tilskudd til tiltak slik som det norske Klima- og skogprosjektet (KoS) er av en betydelig størrelsesorden. Blant forslagene til nye finansieringsmekanismer finner en auksjonering av utslippskvoter, skatt på CO₂ overføring av subsidier fra fossilt drivstoff, og prissetting på utslipp fra internasjonal transport. På verdensbasis vil dette kunne mobilisere et titalls milliarder dollar årlig som kan pløyes tilbake i tiltak for å redusere utslipp av klimagasser og øke økosystemers og samfunnets evne til å håndtere og tilpasse seg disse. Midlene kan også tenkes brukt til tiltak for forebygging av naturkatastrofer.

Ulike initiativer for å takle klimautfordringen er nærmere omtalt under kapitlet Klimaendringer og bærekraftig utvikling.

Hovedvirkemidlene i Norges klimapolitikk er avgifter og systemet for handel med omsettelige utslippskvoter, som er en integrert del av EUs kvotesystem. FNs klimapanel anslår at begrensning av global oppvarming til to grader krever at de globale utslippene reduseres med 50–85 pst. fra 1990-nivå innen 2050, og at utslippsveksten stanser innen 2015. Det er beregnet at utslippene må reduseres med hele 80-95 pst. i forhold til 1990-nivået i utviklede land. Fram til 2020 skal Norge kutte de globale utslippene med 30 pst. i forhold til Norges utslipp i 1990. I klimaforhandlingene har Norge åpnet for å øke dette til en reduksjon på 40 pst. innenfor en global klimaavtale der også store utslippsland påtar seg forpliktelser om utslippsreduksjoner. I henhold til klimaforliket i Stortinget skal Norge redusere de nasjonale utslippene med 15-17 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2020. Det tilsvarer at om lag to tredjedeler av 30 pst.-kuttet tas nasjonalt. Dette målet er i tråd med resultatene til FNs klimapanel, som viser at de utviklede landene må redusere sine utslipp på 25-40 pst. i 2020 i forhold til 1990 dersom togradersmålet skal nås, mens veksten i utslipp i u-landene skal begrenses til å ligge 15-30 pst. lavere enn prognosene for utvikling uten nye tiltak tilsier. Stabilitet i finansmarkedene er ofte omtalt som et globalt eller internasjonalt fellesgode med stor betydning for økonomisk vekst og sosial utvikling. Den langvarige internasjonale finanskrisen har demonstrert sårbarheten i det internasjonale finanssystemet så vel som hvilke skadevirkninger slike kriser kan ha for realøkonomien i mange land. Den tett integrerte verdensøkonomien som i gode tider bidrar til overføring av impulser for global vekst og velstand har også vist sitt potensiale til å ramme økonomisk vekst og sosial utvikling i industriland så vel som utviklingsland negativt. Den har dermed også demon-

strert behovet for mekanismer som effektivt kan sikre stabilitet i finansmarkedene. Norge medvirker aktivt i en rekke fora for å styrke kapasitet og mandat for institusjoner som bidrar til slik forebygging og stabilisering.

12.2.4 Samlet vurdering

CD-Indeksen rangerer Norge som nr. 1 med hensyn til betingelser som gjør investeringer i utviklingsland interessante, men på nest sisteplass, 21 av 22, når det gjelder å stimulere økonomisk vekst og sosial utvikling i disse landene gjennom handel. Den svake rangeringen for Norge på handelsdelen av indeksen skyldes måten importvern og subsidier som gjelder OECD-landenes landbruk er beregnet på. Det synes også som om ordninger for tollpreferanser og nulltoll for MUL, som i Norge også gjelder landbruksimport, ikke er tatt eksplisitt hensyn til. I investeringsdelen nevnes en rekke faktorer som kan bidra til investeringer i utviklingsland.

Norge har vært en sterk pådriver for de minst utviklede landenes interesser i Doha-runden. Den norske GSP-ordningen og norsk nulltollpolitikk overfor et stort antall utviklingsland er potensielt til fordel for et stort antall utviklingsland. Selskaper som vil investere i utviklingsland møter velvilje fra norske myndigheter og skattesystemet er innrettet mot å unngå dobbeltbeskatning. Bistandsfinansierte Norfund er en aktiv investor i utviklingsland, både på egen hånd og i samarbeid med kommersielle og andre partnere.

Norge deltar i det internasjonale arbeidet – anført av blant annet OECD – for å sikre mer åpenhet rundt plasseringer i skatteparadiser. Gjennom et nordisk skatteparadisprosjekt har Norge signert innsynsavtaler med over 30 skatteparadiser. Det er dessuten opprettet et Global Forum som skal overvåke at OECDs standarder for innsyn og informasjonsutveksling i skattesaker blir effektivt håndhevet av alle land som har tiltrådt. Nær 100 stater har nå sluttet seg til Global Forum. Norge arbeider også for internasjonale standarder for bedre rapportering fra flernasjonale selskaper samt for økt åpenhet om reelle selskapsforhold og eierskap for å motvirke hvitvasking av penger. Innsatsen for EITI er en del av dette.

Norge bidrar til å fremme internasjonale fellesgoder av betydning for økonomisk vekst og sosial utvikling blant annet gjennom tiltak for å redusere klimautfordringen. I tillegg vurderes å medvirke til globale skatter og avgifter som kan finansiere økt tilgang til internasjonale fellesgoder for de fattigste landene.

Blant Norges utfordringer når det gjelder økonomisk vekst og sosial utvikling i fattige land kan det i tillegg til de forhold som CD-Indeksen peker på med hensyn til handel, nevnes at Norges CO₂-utslipp er med på å bidra til verdens klimamessige utfordringer, med mulige konsekvenser for økonomisk vekst og sosial utvikling i fattige land.

12.3 Klimaendringer og bærekraftig utvikling

Global oppvarming er en felles og langsiktig trussel mot bærekraftig utvikling. De største globale klimagassutslippene kommer fra bruk av fossile energibærere. Økt velstand henger sammen med økt produksjon av varer, mer transport og økt energibruk. Verdensøkonomien er seksdoblet siden 1960 og konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren ligger nå rundt 50 pst. over førindustrielt nivå. Økningen kan i hovedsak tilskrives økonomisk aktivitet i industrilandene, men sterk økonomisk vekst i framvoksende økonomier og utviklingsland gjør at utslippene av klimagasser fra disse landene nå står for mer enn 60 prosent av de samlede globale utslippene. Praktisk talt hele veksten i klimagassutslippene framover ventes å komme fra framvoksende økonomier og utviklingsland. Det er samtidig store forskjeller i utslipp per innbygger mellom rike og fattige land.

De fattigste landene rammes hardest av klimaendringene. Klimaendringene som følger av global oppvarming kan svekke matsikkerhet og livsgrunnlag for store befolkningsgrupper og dermed også bidra til betydelig migrasjon. Kvinner og barn rammes annerledes og ofte hardere enn menn når klimaendringer og naturkatastrofer inntreffer. Tilpasning til klimaendringer og forebygging av naturkatastrofer er derfor viktig. Matsikkerhet vil kunne bli en enda større utfordring enn i dag. Klimaendringene vil gi mer uforutsigbart vær og mer ekstremvær mange steder, samt mer tørke i sårbare områder. Dette vil gi store utfordringer mht forutsigbarheten i matproduksjonen.

Fortsatt økonomisk vekst i fattige land er en forutsetning for å lykkes med å bekjempe fattigdom. Hovedutfordringen vil være å sikre de fattige landene velferdsutvikling og bærekraftig økonomisk vekst, med effektiv ressursutnyttelse og lavest mulig klimagassutslipp. De utviklede landene er under FNs Klimakonvensjon forpliktet til å bidra finansielt til reduksjon i klimagassutslipp.

FNs framskrivninger tyder på at verdens innbyggertall når 9 milliarder mennesker rundt 2050. Å dekke behovene og sikre velferd for en langt

større befolkning, på en måte som unngår økning i klimagassutslippene og på sikt reduserer utslippene, vil kreve økonomisk vekst og velferdsutvikling uten økte klimagassutslipp. I de internasjonale klimaforhandlingene forhandles det både om en ny forpliktelsesperiode for de utviklede landene med kraftigere kutt enn for første periode, og det forhandles om en bredere avtale som dekker alle land. Det er viktig at rike land går foran i å redusere sine utslipp slik de har forpliktet seg til gjennom å ratifisere Klimakonvensjonen og Kyotoprotokollen, og at det blir enighet om en avtale som også vil gi incentiver for utslippsreduksjoner i utviklingsland.

Cancun-avtalen inneholder et løfte fra industrilandene om å mobilisere 100 mrd. US dollar årlig innen 2020 til klimatilpasning og utslippsreduksjoner i utviklingsland. Energiproduksjon basert på fornybare kilder er en kjernefaktor i dette scenariet. Kyotoprotokollen åpner for at partene, som et supplement til nasjonale tiltak, kan oppfylle utslippsforpliktelsene gjennom Kyoto-mekanismen. En av disse, Den grønne utviklingsmekanismen (CDM), er rettet mot utviklingsland, og har som krav at prosjektene skal bidra til bærekraftig utvikling i vertslandet. Bruk av mekanismen bidrar til overføring av teknologi og finansielle ressurser til utviklingsland. Norge satser på utvikling av ren fornybar energi og vil bidra til at utviklingsland får tilgang til slik energi for å fremme en lavutslippsutvikling.

12.3.1 Utslipp av klimagasser

Å begrense global oppvarming til maksimum to grader krever omfattende utslippsreduksjoner, redusert forbruk av fossile brenslers i alle land bortsett fra de fattigste utviklingslandene og omstilling av økonomien i klimavennlig retning. I FNs Klimapanelers beregninger relatert til togradersmålet er det lagt til grunn at utslipp pr innbygger i verden vil gå mot et gjennomsnitt på omlag 2 tonn CO₂ per år på lang sikt. Utslippene i Norge er på ca 11 tonn per person per år. De fattigste utviklingslandene ligger under dette nivået og i forhandlingene under Klimakonvensjonen er det derfor en erkjennelse av at de fattigste landene skal kunne øke sine utslipp av klimagasser i begrenset utstrekning. Oppnåelse av begrensede utslipp fra utviklingsland krever bidrag fra utviklede land.

Norge arbeider for å begrense klimaproblemet gjennom ulike initiativer hjemme og internasjonalt for å fremme bruk av fornybar energi og reduserte utslipp fra fossile brenslers blant annet gjennom karbonfangst og -lagring. Det bistandsfi-

nansierte norske klima og skoginitiativet (KoS) sikter mot å redusere klimagassutslipp gjennom å hindre avskogning i utviklingsland, og norsk støtte til klimatilpasning sikter mot å sette utviklingsland i stand til å møte klimaendringene. Det er imidlertid begrenset hva som kan oppnås gjennom internasjonal bistand. Det er derfor viktig å kunne mobilisere privat finansiering.

Deler av norsk politikk har betydning for utslipp av klimagasser. Den globale oppvarmingen har konsekvenser for livsvilkårene i utviklingsland. Det arbeides særlig med forbedringer innen følgende områder:

Nasjonale klimagassutslipp.

FNs Klimakonvensjon fra 1992 krever at utviklede land vedtar nasjonale klimaplaner for å redusere klimagassutslipp. Konvensjonen inkluderer et mål om at utslipp i disse landene i år 2000, samlet eller hver for seg, skal være redusert til under nivået i 1990. Norges samlede klimagassutslipp lå i 2010 8 pst. over utslippene i 1990. I følge Finansdepartementets framskrivninger vil utslippene ligge om lag 15 pst. over 1990-nivå i 2020 uten innføring av nye tiltak og virkemidler.

Fram til 2020 skal Norge ta ansvar for å redusere utslippene tilsvarende 30 pst. av Norges utslipp i 1990. Det ble i klimaforliket, jf. Innst. S nr 145 (2007-2008), lagt til grunn at det er realistisk å ha et mål om at innenlandske utslipp skal reduseres med 15-17 mill. tonn CO₂-ekvivalenter (tilsvarende om lag 2/3 av den samlede målsettingen) sammenliknet med anslåtte utslipp i 2020 i Nasjonalbudsjettet 2007, når opptak av CO₂ i norsk skog er medregnet. I sin politiske plattform og i innspill til København-avtalen har regjeringen sagt at Norges klimamål kan skjerpes tilsvarende kutt i utslippene på 40 pst. innenfor en ambisiøs avtale der de store utslippslandene påtar seg konkrete utslippsforpliktelser i tråd med togradersmålet.

Regjeringen har erklært at Norge skal være karbonnøytralt innen 2050. Som en del av en global og ambisiøs klimaavtale der også andre industriland tar på seg store forpliktelser, skal dette skje senest i 2030. Det innebærer at Norge skal finansiere utslippsreduksjoner utenlands tilsvarende resterende innenlandske utslipp av klimagasser.

FNs klimapanel anslår at begrensning av global oppvarming til to grader krever at de globale utslippene reduseres med 50–85 pst. fra 2000-nivå innen 2050, og at utslippsveksten stanser innen 2015. Beregningen sier at utslippene i utviklede land må reduseres med hele 80-95 pst. i forhold til

2000-nivået. Etatsgruppen Klimakur 2020 leverte i 2010 sin rapport med analyse og gjennomgang av mulige utslippsreducerende tiltak og anbefalinger om utslippsreduksjoner i ulike sektorer. Hovedvirkemidlene i Norges klimapolitikk er avgifter og systemet for handel med omsettelige utslippskvoter, som er en integrert del av EUs kvotesystem. Den kommende Stortingsmeldingen om klimapolitikken vil omhandle både klimaforhandlingene og andre viktige internasjonale klimaspørsmål, i tillegg til arbeidet her hjemme.

Forbedret måling, rapportering og verifisering av utslipp og tiltak er avgjørende for å vite hvor store de menneskeskapte utslippene er og om landene gjennomfører sine forpliktelser. Til nå har bare industrilandene regelmessig rapportert sine utslipp og innsats. Cancun-avtalen ga enighet om at også utviklingslandene skal rapportere sine utslipp og sine tiltak jevnlig. Regjeringen har lagt vekt på kapasitetsbygging fra industriland til utviklingsland på dette området.

Forskning for bedre klimapolitikk.

Klimaforskning er et prioritert område i nasjonale så vel som internasjonale FoU-satsinger. Norge har bygget opp internasjonalt sterke fagmiljøer på sine spesialfelt innen energiforskning og klimaforskning. Disse har utstrakt internasjonalt samarbeid og bidrar mye til arbeidet i FNs klimapanel. Norges Forskningsråd har de senere årene etablert flere satsinger på globale klima-, utviklings- og miljøspørsmål. Norske forskningsinstitutter samarbeider med utviklingsland, eksempelvis ved etableringen av Nansen-Zhu-senteret i Kina. Egne programmer er rettet mot India og Kina, og ett program om globale spørsmål har energi og klima som viktig tema.

Økt innsats i knutepunktet klima/energi.

Åtte nye forskningssentre for miljøvennlig energi (FME) og tre nye sentre for samfunnsvitenskapelig forskning på energi- og klimaspørsmål er etablert under Norges Forskningsråd. Teknologisenteret på Mongstad med internasjonale partnere fra utviklingsland (Sør-Afrika), bidrar til uttesting av kostnadseffektive teknologiløsninger for CO₂-rensing. Nasjonale strategier er etablert for forskning på flere områder – Energi21 på energifeltet, Klima21 for klimaforskning forøvrig. Utviklingsland har ikke vært involvert i dette arbeidet, men internasjonale spørsmål og utvikling berøres.

Den grønne utviklingsmekanismen (CDM) med omsettelige klimakvoter for klimaprosjekter

bidrar til at industrialiserte land finansierer utslippskutt i utviklingsland mot at de industrialiserte landene får godskrevet utslippsreduksjonene i sine klimagassregnskap. I tillegg innebærer mekanismen at det overføres penger og teknologi til mange utviklingsland. Det kreves at prosjektene bidrar til bærekraftig utvikling i vertslandet, og flere av prosjektene involverer fornybar energi. Regjeringen bidrar i arbeidet med å videreutvikle mekanismen for at den etter 2012 blant annet skal kunne inkludere prosjekter for CO₂-fangst og lagring, og at Den grønne utviklingsmekanismen skal videreføres etter utløpet av Kyoto-protokollens første forpliktelsesperiode. I tillegg arbeider Regjeringen for å opprette nye mekanismer som vil utløse enda større utslippsreduksjoner, og dermed flere klimavoter i utviklingsland. Kvotene dette genererer vil kunne godskrives industrilandenes klimagassregnskap.

Klimafinansiering.

De fattigste og mest sårbare landene trenger faglig og finansiell støtte til å møte klimaendringene både i form av tilpasning til klimaendringer og utslippsreducerende klimatiltak. Norge har jobbet tett på ulike klimafinansieringsspørsmål de siste årene. I København i 2009 ble industrilandene enige om å mobilisere 100 mrd. US dollar per år innen 2020 til klimatiltak i utviklingsland. Etter København ga FNs generalsekretær den rådgivende høynivågruppen om klimafinansiering (AGF – High Level Advisory Group on Finance) i oppdrag å identifisere mulige kilder. Gruppen ble ledet av Norges statsminister Jens Stoltenberg og Etiopias statsminister Meles Zenawi. Rapporten fra arbeidet som konkluderte med at det er mulig å nå finansieringsmålet fra København, ble overlevert FNs generalsekretær i november 2010. Gjennom Cancun-avtalen fra desember 2010, som bekreftet målet om 100 mrd US dollar per år, ble det så opprettet et nytt grønt klimafond, samt en overgangskomiteé for denne som fikk som mandat å utarbeide nærmere detaljer for operasjonalisering av fondet. Norge leder arbeidet i overgangskomiteéen sammen med Sør-Afrika og Mexico. Strategisk kobling mellom samarbeidslandenes egne utviklingsplaner og internasjonal klimafinansiering er viktig for regjeringen. En sikter også mot økt vektlegging av lavinntektsland.

Regjeringen vil påse at utviklingsbankene fyller sin viktige rolle i å bidra til overgang fra gamle utslippsintensive energiformer til nye, rene og fornybare energikilder.

Tiltak mot avskoging.

Regjeringen har i samband med sitt initiativ for å redusere klimagassutslipp fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland (KoS), arbeidet med finansieringsmekanismer. Kombinasjonen av finansiell støtte og politikktutvikling, gjør at tiltakene, i tillegg til klimagevinsten, også kan bidra til bærekraftig utvikling som gagnar befolkningen i de aktuelle områdene, samt til å bevare biologisk mangfold. Under klimaforhandlingene i Cancún ble det oppnådd enighet om å opprette en finansieringsmekanisme for REDD+ under klimakonvensjonen (REDD er FNs program mot skogforringelse og REDD+ inkluderer i tillegg flere mål for bærekraftig utvikling).

Norge samarbeider med Brasil, Indonesia, Guyana og Tanzania om ulike finansieringsmekanismer for REDD+. Gjennom samarbeidet med Verdensbanken, FN og Afrikabanken er det nå mulig for flere nye land å gjennomføre REDD+ aktiviteter. Norge har vært en pådriver for at institusjonene utnytter sin særlige kompetanse og kapasitet og samarbeider om en best mulig bruk av ressursene. Regjeringen arbeider for å bidra til å utvikle en global REDD+ mekanisme hvor resultatbasert støtte gir forutsigbarhet for betaling for leverte utslippsreduksjoner. Skoglandene må på sin side etablere mekanismer for rettferdig fordeling av inntektene fra REDD+ slik at de også kommer lokalbefolkningen til gode.

Det globale miljøfondet (GEF).

Forut for det globale toppmøtet om bærekraftig utvikling i Rio i 1992 ble verdenssamfunnet enig om å opprette et fond for å dekke tilleggskostnader som fattige land ville få ved å beskytte de globale fellesgodene. Resultatet, GEF, ble en finansieringsmekanisme for de nye miljøavtalene om klima og naturmangfold, men skulle også bidra til beskyttelse av internasjonalt ferskvann og havområder og til finansiering av utfasing av ozonødeleggende stoffer i Øst-Europa som «Ozonfondet» ikke kunne dekke. Etter hvert er mandatet utvidet til å omfatte miljøgifter, jordforringelse og avskoging. GEF, som er verdens største miljøfond, søker å se globale miljøproblemer i sammenheng i stedet for å angripe dem enkeltvis. GEF finansieres med bistand.

Bidrag til rammeverk for globale klimatjenester.

Større grad av samarbeid om forskning og utvikling av løsninger, samt spredning av klimakunn-

skap, følges opp blant annet i arbeidet med å utvikle et rammeverk for global klimavarsling under Verdens meteorologiorganisasjon. Dette rammeverket har som mål å bedre grunnlaget for forebygging mot og varsling av ekstremvær og på den måten bidra til klimatilpasning. Det vil spesielt styrke utviklingslandenes klimaarbeid.

12.3.2 Fornybar energi

Vel 86 pst. av verdens energiproduksjon i 2007 var i følge US Energy Information Administration basert på fossile brennstoffer, mens energisektoren står for omtrent 60 pst. av de globale klimagassutslippene. Om lag 1,4 milliarder mennesker mangler tilgang til elektrisitet og 2,7 milliarder mennesker bruker biomasse til koking og oppvarming. For mennesker i utviklingsland vil økt tilgang til elektrisitet og andre moderne energitjenester gi positive virkninger i form av bedre helse, økte muligheter for skolearbeid, økte muligheter for næringsvirksomhet og styrket likestilling. Potensialet for reduksjon av energirelaterte utslipp i utviklingsland utgjør omtrent omlag 9 pst. av det globale potensialet.

Internasjonalisering av norske erfaringer med fornybar energi.

Norge har betydelig ekspertise innenfor vannkraft og kraftsystemer og energiforvaltning og har også kompetanse på små solkraftverk. Norge har gjennom mange tiår også arbeidet internasjonalt innen vannkraftsektoren, både kommersielt og gjennom utviklingssamarbeidet og er internasjonalt anerkjent som en ledende vannkraftnasjon. Kunnskap på dette området deles med personell fra utviklingsland blant annet gjennom kursvirksomheten til International Centre for Hydropower (ICH) i Trondheim som har medlemmer fra norsk forvaltning, konsulentselskaper, leverandørbedrifter og kraftselskaper.

INTPOW – Norwegian Renewable Energy Partners – ble opprettet i 2009 etter initiativ fra OED og sentrale aktører i norsk fornybarnæring. INTPOW er et samarbeid mellom myndighetene (OED, UD og NHD) og energinæringen. Satsingen skal bidra til økt internasjonalisering av norskbasert fornybarindustri. De norske erfaringene, særlig innenfor vannkraft og kraftsystemer, er svært etterspurt i mange utviklingsland. Næringsdeltakelse er et viktig bidrag til kompetanseøkning i slike land.

Regjeringens internasjonale energi-initiativ.

Norge arbeider for å etablere et internasjonalt energi-initiativ med sikte på å øke tilgangen på energitjenester og samtidig begrense klimagassutslippene fra energisektoren i utviklingsland. Bistandsmidler skal benyttes til å utløse kommersielle investeringer i energieffektivisering og fornybar energi i utviklingsland. De totale investeringene i energisektoren vil dermed bli langt større enn med bistandsmidler alene. Finansieringen vil bli basert på resultatene som oppnås for energisektoren som helhet, både økt tilgang til energitjenester og reduserte klimagassutslipp i forhold til en utvikling uten satsing på energieffektivisering og fornybar energi. Det internasjonale energi-initiativet vil være en oppfølging av FNs satsing på «Sustainable energy for all» og bli et positivt bidrag til arbeidet for å redusere de globale klimagassutslippene.

12.3.3 Bærekraftig ressursforvaltning og biologisk mangfold

Biologiske ressurser gir oss mat, klær, husly og legemidler og finnes i naturlige økosystemer, men også i dyrket mark, i hager og parker, i genbanker og i botaniske og zoologiske hager. Framskritt innen bioteknologien viser at genetisk materiale i planter, dyr og mikroorganismer har potensiale for landbruket, for menneskenes helse og velferd og for miljøet.

FNs tusenårsmål nr 7 skal bidra til redusert tap av biologisk mangfold. Dette skjer imidlertid i høyt tempo blant annet fordi levesteder og livsgrunnlag for organismer forsvinner, gjennom forurensning og ved uheldig innføring av fremmede planter og dyr. Mange gener, arter og økosystemer er i dag truet og tiltak er nødvendig for å bevare naturens tilpasningsevne til et endret klima. Stor variasjon i genmateriale er en viktig ressurs.

Innsats mot illegalt, urapportert og uregulert fiske.

Illegalt, urapportert og uregulert fiske (IUU-fiske) har stort omfang verden over. Bærekraftig fiskeriforvaltning og marin biodiversitet så vel som folks levekår er utsatt. Utviklingsland uten ressurser til å kontrollere nasjonale farvann rammes særskilt. Norge er en pådriver mot IUU-fiske og bidro aktivt til FAOs aksjonsplan i 2001. Norge har siden, i regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner og gjennom utviklingssamarbeidet, vært pådriver for blant annet nasjonal og regional

implementering av satellittovervåking av fiskefartøy, skjerpete rapporteringsregler og begrenset adgang til omlasting til havs for å motvirke IUU-fisken.

Norge har bidratt til å gjøre svartelisting til et viktig virkemiddel mot IUU-fiske for de regionale fiskeriorganisasjonene med forvaltningsansvar i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon. Fartøy som er svartelistet av en regional fiskeriforvaltningsorganisasjon skal dermed ikke gis tillatelse til å anløpe havn. Dette betyr en de facto global svarteliste, avhengig av beslutninger i de ulike organisasjonene. Langvarig arbeid og finansiering fra norsk side bidro sterkt til at en global, bindende avtale om kontroll av fiskefartøy i havner ble vedtatt av FAO i 2009. Mange utviklingsland har utfordringer med implementeringen og FAO har derfor siden 2005 hatt regionale opplæringsprogram som støttes av Norge.

Innsats for global matsikkerhet.

Bærekraftig ressursforvaltning er en forutsetning for bedret global matsikkerhet og behovet for å sikre tilstrekkelig matproduksjon har høy prioritet i Norge så vel som i andre land. Bedret matsikkerhet vil kreve tilpasning av matproduksjon til et endret klima, særlig i de fattige land som rammes hardest og står dårligst rustet til å tilpasse seg nye vekstforhold. Samtidig har bedret ressursforvaltning et stort potensial for reduserte klimagassutslipp. Norge er pådriver for å fremme klimasmart/-robust landbruk globalt, blant annet i klimaforhandlingene og gjennom forskningssamarbeidet Global Research Alliance. I klimaforhandlingene vil Norge arbeide for et helhetlig opplegg for vurdering av arealbruk og arealbruksendringer i Kyotoprotokollens neste forpliktelsesperiode, og for en helhetlig tilnærming til avskoging og skogforringelse som på sikt også inkluderer jordbruk. Klimasmart landbruk har også en sentral plass i norsk utviklingspolitikk.

Styrking av FNs mat og landbruksorganisasjons (FAOs) arbeid med matsikkerhet.

Matpriskrisen i 2008 økte bevisstheten om utfordringene knyttet til matsikkerhet globalt og mobiliserte til styrket innsats. En egen høynivå-arbeidsgruppe i FN for den globale matsikkerhetskrisen, ble opprettet i 2008 for å styrke FNs samlede innsats for matsikkerhet. Norge skal øke støtten til matsikkerhet og utvikling av landbruk i utviklingsland og vil spesielt satse på klimarobust landbruk i Afrika.

Norge er pådriver for å styrke FAOs arbeid for økt matsikkerhet også gjennom økt bruk av akvakultur. Den globale fangst i verdens fiskerier – om lag 80 millioner tonn årlig – er nær det maksimale høstingsnivået og økt tilgang på mat fra hav og vann må komme fra akvakultur. Norges betydelige innsats på disse områder kanaliseres også gjennom FNs ulike komitéer under Havrettsstraktaten.

Nagoyaprotokollen og nye norske forskrifter.

Genetisk materiale fra naturen er en felles ressurs som i Norge tilhører fellesskapet og forvaltes av staten. Dette følger av naturmangfoldloven. Det følger også av loven at utnyttningen av genetisk materiale skal være til mest mulig gagn for miljø og mennesker både nasjonalt og internasjonalt, der det også legges vekt på en hensiktsmessig fordeling av fordelene ved utnytting av genetisk materiale og at urfolks og lokalbefolkningsinteresser ivaretas. Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet samarbeider om utarbeidelsen av forskrift om tilgang og bruk av norske genressurser. Nagoyaprotokollen vil danne en ramme for å regulere dette i medhold av naturmangfoldloven og havressursloven.

Svalbard globale frøhvelv ble etablert i 2008. Gjennom dette har Norge tilført verden et ekstra sikkerhetsnivå for frøsamlingene som inngår i det globale systemet for bevaring av plantegenetiske ressurser. Det sendes jevnlig duplikater av frø fra frøsamlinger fra hele verden til Svalbard. Pr. juni 2011 inneholder frøhvelvet mer enn 650.000 ulike frøprøver. Samtidig har det bidratt til å gjøre behovet for å sikre verdens plantemangfold og viktigheten av globalt samarbeid om dette, bedre kjent.

Multilateralt system for tilgang til og godedeling av plantegenetiske ressurser.

Land og regioner er gjensidig avhengig av hverandre når det gjelder å sikre tilgang til genetisk variasjon innen matplantene og deres ville slektninger. Opprettholdelse av og tilgang til genetisk variasjon er avgjørende for å kunne tilføre jordbruket nye plantesorter som blant annet er tilpasset lokale dyrkingsforhold, endret klima og sykdomspress. Den internasjonale plantetraktaten (ITPGRFA) etablerer et multilateralt system for tilgang og godedeling av plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Dette sikrer at alle land har lik tilgang til matplantenes genetiske mangfold.

Frivillige bidrag.

Norge bidrar til det multilaterale systemet med et årlig frivillig bidrag på 0,1 pst. av norsk såvareomsetning. Norge deltar også aktivt i arbeidet med å øke oppslutningen om systemet ved å oppfordre land og kommersielle aktører til å bidra til mekanismen både med økonomiske midler og ved å gjøre frøsamlinger tilgjengelige gjennom denne.

12.3.4 Samlet vurdering

Norge fører en ambisiøs klimapolitikk på flere områder. Vi har siden 1991 hatt avgifter på utslipp av CO₂, og i dag er over 70 pst. av norske utslipp av klimagasser omfattet av økonomiske virkemidler som avgifter og kvoteplikt. En, i internasjonal sammenheng, sterk virkemiddelbruk har bidratt til å begrense veksten i våre klimagassutslipp og til at utslippintensiteten (utslipp av klimagasser relativt til BNP) har falt mer og ligger lavere enn i de fleste andre industriland. Det satses betydelig for å utvikle teknologi for fangst og lagring av CO₂. Norsk klimapolitikk vil bli gjennomgått i den kommende klimameldingen.

Norges utvinning av petroleum på kontinentalsokkelen er medvirkende årsak til at Norge får en 17. plass blant OECD/DAC-landene på CD-Indeksens miljødels for 2010 (subsidiert norsk fiske er en annen grunn). Regjeringens Klima- og skogprosjekt, bidragene til den grønne utviklingsmekanismen og til REDD+ programmet er eksempler på hvordan norsk utviklingssamarbeid bidrar til å redusere klimautslipp globalt og til at utviklingsland kan møte sine forpliktelser. Mange av tiltakene spiller en sentral rolle i FN's klimaforhandlinger.

Norge medvirker aktivt til å møte klimautfordringen gjennom forsknings- og utviklingsinnsats både på klimasiden og på energisiden. Norske foretak og energimyndigheter har betydelig ekspertise innen fornybar energi som deles med utviklingsland gjennom internasjonalt samarbeid, både kommersielt og på bistandsbasis. Energisamarbeidet INTPOW er eksempel på dette.

Norsk fiskeriforvaltning søker å sikre et optimalt langsiktig nivå på bestandene i norske farvann og på alle hav gjennom deltakelse i internasjonale fora, der Norge også er pådriver for bekjempelse av ulovlig uregulert fiske. Norsk rådgivning til utviklingsland bidrar til bedre forvaltning av fiskeriresurser så vel som andre ressurser på kontinentalsokkelen.

Norge arbeider i multilaterale fora for avtaler for å sikre verdens matforsyning. Utvikling av

utviklingslands landbruk, forskning for å frambringe klimatilpassede matvekster og dyrkingsmetoder samt deling av norsk ekspertise innen akvakultur, er sentrale områder hvor Norge bidrar til å fremme matsikkerhet. Det samme gjelder norsk innsats for å sikre at frøreserver bevares og at lokalsamfunns og urbefolknings rettigheter ivaretas.

Norsk politikk innen klima- og ressursforvaltning bør i stor grad kunne betegnes som samstemt med anerkjente mål for utvikling i fattige land, mens veksten i norske CO₂-utslipp er Norges fremste klimamessige utfordring.

12.4 Fred og sikkerhet

Fred og sikkerhet er avgjørende forutsetninger for utvikling. I land med svakt styresett har utvikling dårlige kår og eksempelvis er få sårbare stater i nærheten av å nå FN's tusenårsmål. Fred og sikkerhet er nært knyttet både til hvordan folks levekår er og deres muligheter til å påvirke dem. Land hvor disse faktorene mangler har dessuten et potensiale til å utvikle seg til baser for terror og kriminell virksomhet noe som representerer en utfordring for det globale samfunnet.

Afghanistan er eksempel på et land som scorer lavt på disse faktorene, og hvor blant annet sikkerhetssituasjonen og den krevende politiske situasjonen gjør det vanskeligere enn i mange andre land å nå resultater på utviklingssiden. Somalia er eksempel på et land hvor mangelen på sentrale styringsstrukturer gir grobunn for lovløshet og internasjonal kriminalitet så vel som matmangel. Historien og situasjonen til slike sårbare stater viser ulike aspekter ved utfordringene med å etablere et grunnlag for å bedre befolkningens levekår.

Norge har en lang historie i å bidra både sivilt og militært til å skape og bevare sikkerhet og fred og legge et grunnlag for utvikling i ulike land og regioner. Norske bidrag har favnet fra personellinnsats i fredsopprettende og fredsbevarende operasjoner til meklingsfor å finne et felles grunnlag for løsning og forsoning. Oppfølging av FN's sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet som både omhandler beskyttelse og bemyndigelse av kvinner, er en sentral del av grunnlaget for den norske fredsinnnsatsen.

Bistand til minerydding, gjenoppbygging av infrastruktur og gjenreisning av institusjoner som kan konsolidere fred og sikkerhet og fremme demokrati og utvikling er ofte integrerte deler av

norsk innsats i konfliktområder. Norge har også fremmet hensynet til ofrene i konflikter og vektlegger at dette ikke bare handler om omsorg og medisinsk rehabilitering, men også sosial, økonomisk og politisk inkludering. Denne innsatsen har gitt positive bidrag til fred og sikkerhet; fra Libanon til Balkan, i Kambodsja, i konflikten mellom Israel og det Palestinske området så vel som i Sri Lanka.

12.4.1 Norges bidrag til fred og konfliktløsning

Norsk freds- og forsoningsinnsats kjennetegnes av et bredt engasjement – både geografisk og tematisk. Virkemidlene er mange og innbefatter blant annet tilrettelegging av forhandlinger og dialogprosesser, humanitær bistand, menneskerettigheter og demokratitiltak, utviklingssamarbeid, forskning og bidrag til fredsoperasjoner ledet av FN, NATO og EU.

Norge samarbeider for konfliktløsning.

Norge engasjerer seg som hovedregel i nært samspill med andre aktører – spesielt FN. For Norge er FN det viktigste forum for spørsmål om internasjonal sikkerhet. I tillegg har en lagt vekt på å utvikle strategiske partnerskap med andre internasjonale og norske organisasjoner og forskningsinstitusjoner, samt å mobilisere internasjonal oppmerksomhet omkring vedvarende konflikter. Norge opptre svært sjelden alene og norske gjennomslag har i stor grad vært avhengig av vår evne til å påvirke andre og å ta ansvar sammen med andre.

Norge tilrettelegger.

Av historiske, geografiske og økonomiske grunner har Norge ofte ikke hatt uttalte egeninteresser i de områdene voldelig konflikt har oppstått. Norge har gjennom lang tid bygget opp nettverk og samarbeidsrelasjoner med en rekke sentrale aktører i ulike regioner, og har gjennom årene ervervet en erfaring og anerkjennelse som tilrettelegger i konfliktløsning som har bidratt til vellykkede initiativer.

Norge skiller klart mellom militær innsats og bistand.

Norsk politikk tilstreber et klart skille mellom militær innsats og sivil utviklingsinnsats. Dette for å unngå at sivilbefolkningen oppfatter bistand som

del av militær virksomhet – noe som uansett er vanskelig i en konfliktsituasjon – og å sikre faglig kvalitet og bærekraft i den bistanden som ytes. Det er regjeringens vurdering at Norge har lykkes bedre med dette enn mange andre land.

Fredsoperasjoner defineres som organisert innsats for å gjenopprette og/eller bevare fred etter konflikt i og mellom stater og for å legge til rette for stabilitet og utvikling. Mandatets omfang varierer fra operasjon til operasjon. NATO har tradisjonelt et relativt smalt militært fokus. FN har normalt en bredere og mer helhetlig tilnærming i sine innsatser, som omfatter støtte til fredsprosesser, humanitær innsats og tilrettelegging for utvikling.

Norske innsatser skal være forankret i FN-pakten og ha et klart FN-mandat. Når det gjelder bidrag til internasjonale operasjoner vil regjeringen prioritere deltakelse i FN-ledende fredsoperasjoner. FN er den eneste internasjonale instans som kan legitimere bruk av makt.

I 2011 deltar Norge med militært personell og/eller politi og/eller annet sivilt personell i operasjoner i regi av FN/NATO i Afghanistan, NATO i Bosnia-Hercegovina, Libya og Aden-bukta (fra september til desember 2011), i FN-regi i Midtøsten, Haiti, DR Kongo, Liberia og Sudan, under EU-ledelse i Afghanistan, i Egypt i den multilaterale operasjonen MFO og på Vestbredden i den uavhengige norskledede operatørstyrken TIPH. I Kosovo deltar Norge i operasjoner i regi av både NATO, FN og EU.

Afghanistan representerer en ny utvikling i bruken av militært personell i internasjonale operasjoner, ved at personellet i økende grad har fått en opplærings- og rådgivningsfunksjon. Dette er et hovedelement i NATOs strategi for overføring av ansvar til vertslandets myndigheter og følgelig også for avvikling av operasjonen. I FN- og EU-sammenheng er tilsvarende bruk av politipersonellet standard.

Innsats for å øke regionalt engasjement i fredsoperasjoner.

Norge støtter også regionale og sub-regionale organisasjoners innsats for å kunne yte effektive bidrag til og gjennomføre fredsoperasjoner i egne nærområder. Lokalt eierskap antas å styrke utsiktene til varig fred. Norsk støtte til Den afrikanske unions etablering av en afrikansk beredskapsstyrke er det mest sentrale i denne sammenheng. I tillegg til støtte til Den afrikanske sentralt, bidrar Norge også til utvikling av politi- og maritim kapasitet i den østafrikanske beredskapsstyrken. Noe

av støtten kanaliseres gjennom kapasitetsbyggingprogrammet «Training for Peace».

Helhetlig tilnærming til konfliktløsning/håndtering.

Som ledd i Norges helhetlige tilnærming til konfliktløsning bidrar en også gjennom en rekke andre tiltak i mer eller mindre direkte tilknytning til fredsoperasjoner. Justisdepartementet bistår land med utvikling av lover og rettssystemer, samt i rettsoppgjør etter konflikter. Forsvarsdepartementet har etablert en egen ordning for å bidra til at lands militære styrker bringes under kontroll av legitime sivile myndigheter. I tillegg kommer diverse beredskapsordninger som drives av blant annet Flyktningehjelpen og Senter for menneskerettigheter, som stiller relevant sivilt personell til rådighet for innsats knyttet til fredsbevaring og fredsbygging.

Seksualisert vold.

Norge har sammen med likesinnede land vært en pådriver for særlig å begrense og bekjempe seksualisert vold i konfliktområder, med særlig fokus på å beskytte kvinner og barn, som kan være svært vanskelig når fungerende rettsbeskyttelse er fraværende. Utenriksdepartementet har opprettet et delprosjekt for å styrke innsatsen mot seksualisert vold i DR Kongo og området rundt De store sjøer, hvor seksualisert vold er særlig utbredt. Den norske overgangsstøtten går til medisinsk, psykososial og praktisk oppfølging av overlevende, styrking av rettsapparatet til å håndtere overgrepssaker samt forebyggende og holdningsendrende arbeid. Norge støtter aktivt opp om gjennomføringen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1882 om barn og væpnet konflikt, og Norge var pådriver for en resolusjon i FNs Generalforsamling om barns rett til utdanning i krisesituasjoner.

Fra norsk side arbeides det løpende for å styrke virkningen av tiltakene innen alle de nevnte områdene og regjeringen fokuserer særlig på tiltak for å styrke lands og organisasjoners egen evne til fredsbevaring. Siktemålet er å styrke lokal ansvarsfølelse og eierskap og dermed bedre utsiktene til varige fredsløsninger.

Fredsoperasjoner representerer en massiv internasjonal tilstedeværelse i land som ofte er preget av svake strukturer og en særlig sårbar sivilbefolkning. Mulige negative effekter av en slik tilstedeværelse er blant annet faren for at det skapes en kunstig økonomi knyttet til operasjo-

nen, negative miljøeffekter blant annet som følge av begrensede vannressurser, korrupsjon, forrykking eller sementering av lokale maktforhold, beslag på høyt utdannede fra vertslandet, seksuell utnyttelse, overgrep og prostitusjon. Det er også fare for overstyring av lokale myndigheter, for eksempel på grunn av mye personell, særlige utfordringer eller mandatets omfang, slik at disse ikke tar det ansvar som er en nødvendig forutsetning for varig fredsbygging. Økende bevissthet om disse utfordringene, både i de ulike organisasjonene som leder fredsoperasjoner og i de landene som deltar, gir håp om at de etter hvert vil kunne håndteres bedre. Det er i den forbindelse nødvendig å understreke at de negative effektene neppe er av et slikt omfang at de tilsier at en ikke bør opprette fredsoperasjoner.

Militærmakt i fredsoperasjoner innebærer moralske og politiske dilemmaer. Også i fredsoperasjoner som er hjemlet i mandater fra FN med målsetting om å bidra til beskyttelse av sivile, vil militær maktbruk gjerne oppfattes som ikke-legitim hos noen parter og befolkningsgrupper i konfliktområdet. Tap av styrker på begge sider og sivile tap i konfliktområdet vil aldri kunne utelukkes. Samtidig vil internasjonalt militært engasjement også innebære fare for at en bidrar til økte strømmer av flyktninger og internt fordrevne, noe som og kan bære i seg kimen til fremtidige konflikter.

Norsk eksport av forsvarsmateriell.

Væpnet vold og konflikt utgjør en betydelig humanitær og sikkerhetsmessig risiko. Norge arbeider internasjonalt blant annet gjennom FN, for å regulere internasjonal våpenhandel med sikte på åpenhet, redusert væpnet vold og å hindre at flere sivile rammes. Norge har en betydelig produksjon og eksport av forsvarsmateriell. For 90 % vedkommende går eksporten til andre NATO-land. Våpen og ammunisjon selges ikke til områder hvor det er krig eller hvor krig truer, hvor det er borgerkrig, risiko for bruk av materiellet til intern undertrykking, MR-brudd eller væpnet vold mot egen eller andres befolkning. Utenriksdepartementet vurderer demokratiske rettigheter og grunnleggende menneskerettigheter i mottakerlandet før eksportlisens gis. Norges årlige stortingsmeldinger om omfanget av vår eksport, er et signal internasjonalt om økt åpenhet og ansvarlighet når det gjelder praksis for eksport av forsvarsmateriell. Det er regjeringens politikk å opprettholde og videreutvikle et strengt regelverk for norsk våpeneksport. Regjeringen har også som mål å innføre

sluttbrukererklæring fra alle land, og arbeide for at dette blir norm i NATO. Det arbeides for at merking og sporingsmekanismer for norske våpen og ammunisjon utbedres, og for tilsvarende systemer internasjonalt.

12.4.2 Norske bidrag til global sikkerhet

Siviles sikkerhet er utsatt i situasjoner med eller etter militær konflikt så vel som i samfunn hvor institusjoner og sikkerhet har forverret seg av andre grunner. I begge tilfeller er liv og menneskerettigheter utsatt, foruten at det kan skapes grobunn for organisert gjengkriminalitet og terrororganisasjoner som utfordrer stabiliteten i land, hele regioner og til og med globalt. En rekke typer tiltak er innrettet mot å motvirke en slik utvikling og å styrke sivil sikkerhet.

Politiinnsats.

Norsk sivilt politi har deltatt i internasjonale fredsoperasjoner siden UNTAG i Namibia i 1989. I dag deltar politiet i 8 ulike operasjoner med mer enn 60 politirådgivere.

Styrkebrønnen.

Justisdepartementet opprettet i 2004 en beredskapsgruppe, kalt Styrkebrønnen, bestående av dommere, forsvarsadvokater, statsadvokater, politiadvokater, krigsadvokater og personell fra kriminalomsorgen, til sammen ca 100 medlemmer. Deltakere vil vanligvis bli sendt ut i team som ledd i et samarbeidsprosjekt, eller som del av en større internasjonal operasjon ledet av FN, EU eller Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa for å bistå med demokrati- og rettsstatsutvikling i land som har hatt krig eller interne konflikter, i land som er i en overgangsfase fra totalitært regime eller i land med svake demokratier. Et vesentlig ledd i utvikling av rettstat og demokrati er bistand til utvikling av uavhengige domstoler og påtalemyndighet samt opplæring og bistand i bruk av internasjonale menneskerettsinstrumenter på alle nivåer i rettskjeden.

Organisert kriminalitet synes å være i vekst og har høy mobilitet og grenseoverskridende karakter. Anslag er ofte godt planlagte og utøves av lukkede, kriminelle grupper og nettverk som ofte har store ressurser og raskt tilpasser seg endrede samfunnsforhold, lovgivning og mottiltak.

I mange land er organisert kriminalitet en sikkerhetsutfordring som finansierer ytterligere kriminalitet, opprørsgrupper og terror. FNs kontor

mot narkotika og kriminalitet (UNODC) anslår verdien av det europeiske heroin- og kokainmarkedet (utenom Tyrkia og Russland) til 350 mrd. kroner.

Brorparten av heroin som beslaglegges i Norge er produsert i Afghanistan. Det er nær sammenheng mellom opiumsproduksjonen i Afghanistan og landets stabilitet. Tiltak for å fremme stabilitet i Afghanistan innvirker derfor på arbeidet mot narkotika i Norge, men samtidig bidrar norsk etterspørsel etter afghansk opium til å svekke statsbyggingen i Afghanistan. Tiltak norske myndigheter iverksetter mot narkotikamarkedet her hjemme vil dermed være til fordel for Afghanistan.

Organisert kriminalitet i andre deler av verden har også virkninger for Norge. Vest-Afrika er i økende grad transittregion for kokainsmugling fra Sør-Amerika til Europa. Flertallet av ofrene for menneskehandel som kommer til i Norge kommer fra Nigeria og sjørøvere fra Afrikas Horn angriper norske skip. Organiserte kriminelle synes å flytte sin virksomhet til utviklingsland hvor fattigdom, svak justissektor og svak styring gjør det enklere å operere. Vest-Afrika synes å være en region hvor slik virksomhet er tiltagende. Bistand til tiltak i justissektoren vil derfor styrke utviklingslandenes evne til å håndtere disse utfordringene, noe som kommer alle parter til nytte.

De senere årene har Norge bidratt med mer enn 40 mill. kroner årlig gjennom UNODC for å styrke utviklingslandenes muligheter til å håndtere slike utfordringer. Bistandsmidler til styrking av godt styresett og finanssektoren kommer i tillegg. Til sammen gir dette et grunnlag for dialog med myndigheter i land hvor norske myndigheter ser et potensiale for forbedringer i bekjempelse av internasjonal kriminalitet. På FN-nivå er konvensjonen om grenseoverskridende organisert kriminalitet som ble vedtatt i 2000 et sentralt redskap i arbeidet mot organisert internasjonal kriminalitet med baser i utviklingsland.

Menneskehandel oppstår hvor det er mulighet for økonomisk vinning gjennom utnyttning av mennesker til arbeid eller tjenester og er i strid med grunnleggende menneskerettigheter, herunder forbudet i artikkel 4 i den europeiske menneskerettskonvensjonen mot slaveri og tvangsarbeid. Kampen mot menneskehandel er et felles, globalt ansvar. Det viktigste globale instrumentet mot menneskehandel er Palermo-protokollen – et tillegg til FNs konvensjon fra 2000 mot grenseoverskridende organisert kriminalitet. Norges syn er at kampen mot menneskehandel vil styrkes dersom det innføres en global overvåkingsmekanis-

me for å bistå landene med implementeringen av Palermo-protokollen, siden det da vil bli mer forpliktende å være tilsluttet den.

I regional sammenheng er Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel fra 2005 et sentralt instrument. Ekspertgruppen GRETA skal overvåke partenes gjennomføring av konvensjonen. Norge bidro til at gruppen fikk en uavhengig sammensetning. Støtten til GRETA, ikke minst arbeidet med å sikre tilstrekkelige ressurser, vil fortsette.

Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO har lenge vært en pådriver i kampen mot menneskehandel og tvangsarbeid. FN og andre organisasjoner ser et tydelig behov for å bekjempe menneskehandel og annen organisert kriminalitet blant annet gjennom fokus på finansiell etterforskning som følger de internasjonale kapitalstrømmene. Norge støtter dette arbeidet.

Norge gjennomfører regelmessig dialogmøter med ulike land for å fremme respekt for menneskerettighetene. I behandlingen av både ofre og gjerningsmenn for menneskehandel utfordres statene på sentrale menneskerettighetsspørsmål, og derfor har også temaet menneskehandel vært på dagsorden i disse møtene.

12.4.3 Samlet vurdering

Norges politikk for innsats for fred og sikkerhet, med vekt på finansiering og personellmessige bidrag til internasjonalt sanksjonerte fredsbevarende og humanitære innsatser, gir en 4. plass på CD-Indeksen i forhold til andre OECD/DAC-land.

De norske militære innsatsene som ofte har vært lokalisert til utviklingsland, synes å ha hatt stor regional betydning gjennom stabilisering av situasjoner hvor det har vært fare for spredning av konfliktene til naboland og videre.

Norsk politi- og jus-ekspertise er etterspurt av internasjonale organisasjoner i forbindelse med bygging og konsolidering av rettsstaten i mange land. Denne ekspertisen bidrar også til bekjempelse av internasjonal kriminalitet, inkludert menneskehandel, ofte basert i utviklingsland med svakt styresett. Norge er aktiv i FN og regionale organer i utviklingen av normer for bekjempelse av internasjonal kriminalitet og yter bistand til implementering av disse normene.

I noen tilfeller har Norges innsats som kontaktledd i konfliktløsning bidratt til varige løsninger. I andre tilfeller har konflikter blusset opp igjen, tross midlertidig framgang.

I Norge som i mange andre land er det politisk uenighet om hvorvidt militære innsatser i enkelte

land og regioner faktisk har bidratt og bidrar til økt nasjonal, regional og global sikkerhet. Det er imidlertid regjeringens vurdering at den samlede norske innsatsen har en positiv effekt på sikkerhet og fred i verden.

12.5 Global helse

Smittsomme sykdommer og underernæring er de to største helseutfordringene i utviklingsland. Rike land har særlig utfordringer med ikke-smittsomme sykdommer, som også er et økende problem i fattige land. Økt smitte og pandemier som følge av globalisering og migrasjon er blant årsakene til økt bevissthet og oppmerksomhet om helse som globalt fellesgode.

Retten til helse er utgangspunktet for norsk politikk både nasjonalt og internasjonalt. God helse forutsetter tilgang til ernæringsriktig mat, tilgang til rent drikkevann, tilfredsstillende sanitære forhold, effektive og rimelige medisiner samt behandling fra kompetent helsepersonell. Det forutsetter dessuten en geografisk og administrativ tilnærming som tar hensyn til kvinners og barns rettigheter og sikrer deres medvirkning, samt at global og nasjonal politikk aktivt tar hensyn til marginaliserte og utsatte gruppers behov.

Dette er en stor agenda som verdenssamfunnet har tatt ansvar for i fellesskap, blant annet gjennom å enes om FNs tusenårsmaal der tre av åtte mål omhandler helse og hvor Norge er sterkt engasjert. Ansvaret er ytterligere forsterket og utvidet til å inkludere også privat sektor og sivilt samfunn ved den brede oppslutningen om Den globale strategi for kvinners og barns helse, lansert av FNs generalsekretær i september 2010.

Innsats for global helse inkluderer ikke bare utviklingssamarbeid, men også helsefaglig internasjonalt samarbeid, politisk mobilisering og inkludering av helsespørsmål i utenrikspolitikken generelt. Nasjonalstatene kan ikke på egen hånd sikre god folkehelse og løse alle helseutfordringer. Samordnet innsats er nødvendig, for eksempel for å sikre beredskapsordninger og tilgang på virksomme medisiner når farlige sykdommer bryter ut og for at bruken av virkemidler koordineres mest mulig effektivt.

Verdens helseorganisasjon står for denne koordineringen globalt og går i bresjen for å sette internasjonale normer og standarder for helse. Arbeidet i WHO er Helse- og omsorgsdepartementets konstitusjonelle mandat, og ivaretas i nært samarbeid med utenriksforvaltningen, noe som også reflekteres gjennom en felles WHO-stra-

tegi for Norges periode i WHOs globale styre for perioden 2010-2013.

Erfaringene fra de siste tiårenes globale helsearbeid viser at gode resultater krever evne og vilje til å prøve nye samarbeidsformer. Global helse er ett av de områdene som har vært mest preget av innovasjon det siste tiåret. Blant annet har involvering og ansvarliggjøring av ikke-statlige aktører kommet langt, og ressursmobilisering utover bistand er utbredt.

Arbeidet med global helse rommer et betydelig antall prioriteringer, ikke minst i skjæringsfeltet nasjonal og internasjonal politikk. De følgende avsnittene inneholder eksempler på hvordan samordningsutfordringene løses på enkelte av disse prioriterte områdene.

12.5.1 Helse-systemer. Den internasjonale helsepersonellkrisen

Helse-systemer hvor nasjonale myndigheter tar helhetsansvar ved å satse på folkehelsearbeid og primærhelsetjenesten er grunnleggende for en bærekraftig utvikling.

Verden står overfor en betydelig mangel på helsepersonell hvor flere land har problemer med å dekke nåværende og anslått behov for helsepersonell. Utfordringene er desidert størst i utviklingsland. Ifølge Verdens helse rapport (WHR) fra 2006 mangler det nesten 4.3 millioner helsearbeidere på global basis og i mange land er ikke tilgangen til grunnleggende helsetjenester tilstrekkelig i forhold til behovene. Utfordringene varierer med lokalisering og utviklingsnivå. Situasjonen er kriseartet i mange land og årsakene til dette er mange og kompliserte. Økt kunnskap om årsakssammenhengene skaper i økende grad en basis for internasjonalt samarbeid for å finne nasjonale og globale løsninger.

Mange lands utdanningskapasitet av kvalifisert helsepersonell samsvarer ikke med deres nåværende eller anslåtte behov. I tillegg evner mange, særlig utviklingsland, heller ikke å utnytte effektivt det personellet som finnes eller blir utdannet. Dette skyldes blant annet utilstrekkelig personellplanlegging, manglende finansiering, uhensiktsmessig personell- og kompetansesammensetning, svak infrastruktur og mangel på nødvendig utstyr. Resultatet er ineffektive og lavproduktive helsetjenester.

Samtidig fører befolkningsaldring og teknologiske framskritt i utviklede land til økt etterspørsel etter helsetjenester og økt behov for helsepersonell. Dette er én av årsakene til økt migrasjon av

helsepersonell, både innad i land og mellom land. Aktiv rekruttering av helsepersonell fra utviklingsland til utviklede land svekker helsesystemene i disse landene ytterligere. Samtidig må retten til å søke arbeid i andre land respekteres.

Nasjonal politikk for rekruttering av helsepersonell.

Regjeringen ønsker ikke at rekruttering av kompetent helsepersonell til Norge skal gå på bekostning av behovene i fattige land. I Norge er det imidlertid ikke en helsepersonellkrisen. Framskrivninger av tilbud og etterspørsel i helsesektoren viser at med dagens utdanningskapasitet vil det samlet sett kunne bli et visst overskudd på helsepersonell med høyere utdanning i 2020, mens det kan bli knapphet på personell med lavere utdanning.

Norge som pådriver for internasjonale retningslinjer.

Gjennom styrevervet i WHO og i tråd med den norske WHO-strategien 2010-2013, har Norge bidratt til å fremme internasjonalt samarbeid om å løse den internasjonale helsepersonellkrisen og har i flere år vært pådriver for å få på plass internasjonale retningslinjer for etisk rekruttering av helsepersonell. «The WHO Global Code of Practice on the international recruitment of health personnel» (koden) ble vedtatt i Verdens helsekonferanse i 2010 og har som mål å etablere frivillige standarder og fremme koordinering av nasjonal politikk for etisk rekruttering av helsepersonell. Disse retningslinjene utgjør et internasjonalt omforent grunnlag for å skape balanse mellom rettighetene og forpliktelsene til land som henholdsvis mister og mottar personell, samt å ivareta hensynet til helsepersonell som ønsker å flytte på seg. De har veiledende status og det er derfor opp til hvert enkelt medlemsland hvordan de implementeres.

Norge skal innføre retningslinjene for internasjonal rekruttering av helsepersonell i helse- og omsorgstjenesten. Globalt vil det imidlertid ta noe tid før det blir klart i hvilken grad retningslinjene blir implementert og brukt, eller om de primært får en normativ effekt. Det er likevel tydelig at det omfattende arbeidet med å få dem på plass har virket retningsgivende allerede gjennom å skape økt forståelse av den internasjonale helsepersonellkrisens omfang og av at løsninger krever internasjonalt samarbeid og konkret oppfølging nasjonalt.

Norge vil rapportere til WHO om gjennomføringen.

Flere andre land har også startet prosesser med sikte på implementering. Når det gjelder utviklingslands vilje og mulighet til implementering er usikkerheten stor. I tillegg til nasjonalt lederskap og ansvar, vil WHO's oppfølging og innsats og eventuell støtte fra samarbeidspartnere vil være viktig. Arbeidet med rapportering i henhold til retningslinjene starter i 2012 og Norge vil delta i dette.

Norges arbeid med den internasjonale helsepersonellkrisen i og ut over WHO.

Norge har gjennomført flere tiltak for å styrke både WHO's og andre organers arbeid for bedre helsepersonelldekning. I 2011 fremmet Norge en resolusjon i Verdens helseforsamling med dette siktemålet. Fram til 2011 satt Norge i styret i Den globale helsearbeideralliansen, GHWA, som er et internasjonalt partnerskap for å fremme løsninger på utfordringen og en bidrar økonomisk til partnerskapets sekretariat. Norge deltar også i EUs samarbeid om løsning av utfordringene Europa står over for mht rekruttering av helsepersonell.

Utdanningspolitiske tiltak.

Arbeidet med å finne løsninger på den internasjonale helsepersonellkrisen innebærer også utdanningspolitiske vurderinger. Blant annet utdanner Norge studenter fra utviklingsland innen enkelte helsefag. Noen av disse får i dag arbeid innen den norske helsesektoren. Omfanget er ikke stort, men dersom det øker kan det bli nødvendig å vurdere justeringer for å sikre at utdanningen også kommer studentenes hjemland til gode.

12.5.2 Smittsomme sykdommer.*Pandemi og implementering av Det internasjonale helsereglementet (IHR).*

Det internasjonale helsereglementet ble revidert av WHO i 2005 på bakgrunn av erfaringer med internasjonale trusler mot folkehelsen med utspring i hittil ukjente sykdommer. Virkeområdet ble også utvidet, slik at reglementet nå omfatter alle alvorlige hendelser av betydning for folkehelsen.

Beredskap mot alvorlige hendelser av betydning for internasjonal folkehelse.

Norge har implementert det internasjonale helse-reglementet i en ny forskrift om varsling og tiltak ved alvorlige hendelser av betydning for internasjonal folkehelse (IHR-forskriften). Formålet er blant annet å forebygge og motvirke spredning av sykdom over landegrensene samt sikre en internasjonalt koordinert bekjemping. Forskriften har så langt omfattet biologiske hendelser, men hjemler for å omfatte også kjemiske og strålingsrelaterte hendelser som er inntatt i den nye norske folkehelse-loven. Tiltak av denne art som Norge innfører i sin lovgivning er viktige for folkehelsen i alle land – også for utviklingsland.

Utenriksdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet samarbeider om å fremme norske posisjoner internasjonalt når det gjelder smittsomme sykdommer. For mange fattige land vil ressursmangel både økonomisk og på personellsiden skape utfordringer mht å implementere innholdet i Det internasjonale helsereglementet 2005 nasjonalt. Ettersom et best mulig varslingssystem er i alles interesse, arbeider Norge gjennom WHO for å sette alle land i stand til å implementere Det internasjonale helsereglementet.

Brobygger for global pandemisk influensaberedskap og -respons.

Etter fire års mellomstatlige forhandlinger hvor Norge hadde en brobyggerrolle, fattet Verdens helseforsamling i 2011 et historisk vedtak om et globalt rammeverk for pandemisk influensaberedskap og -respons. Utviklingslandene har understreket at rammeverket dekker mange av deres behov og har særlig pekt på behovet for styrking av laboratorie- og overvåkingskapasitet og tilgang på vaksiner, antiviralia og annet materiell. WHO's program for å bygge produksjonskapasitet i utviklingsland og overføring av teknologi og kunnskap er særlig viktig for disse landene.

Norge var nylig med i en ekspertgruppe som evaluerte WHO's innsats under den såkalte svineinfluensaen i 2009-10. Gruppen fant at Det internasjonale helsereglementet (IHR) bidro til å gjøre verden bedre forberedt på å møte kriser av betydning for folkehelsen, mens kapasiteten til å oppfylle IHRs krav er mangelfull i mange land. Norge fortsetter arbeidet gjennom WHO for å bidra til styrket global beredskap og evne til å håndtere pandemier.

*Hiv og aids**Norsk tverrdepartemental HIV-strategi.*

Norsk politikk på hivfeltet er nedfelt i den nasjonale strategien «Aksept og mestring» – nasjonal hivstrategi fra 2009 som seks norske departementer står bak, samt i «Notat om norsk aidspolitik 2010 – status og veien videre». Prioriteringen er basistjenester for testing, forebygging og behandling samt rettighetsperspektivet, både når det gjelder likestillingsaspekter og for å sikre tilgang til informasjon og tjenester som kan bidra til forebygging og økt livskvalitet og overlevelse for de som er smittet.

Det norske posisjonsnotatet om norsk narkotikapolitikk i internasjonale fora fra 2009 er relevant også for politikken på hivfeltet. Dette bygger på at det er et internasjonalt mål at narkotikalovgivningen skal bidra til å redusere menneskers risiko for å bli hivpositive, og at hivpositives rettigheter skal sikres, blant annet gjennom tilgang til omsorg og behandling. Dette er dermed lagt til grunn også i norsk narkotikapolitikk i internasjonale fora som FNs organisasjon for narkotika og kriminalitet.

Den nasjonale hivstrategien Aksept og mestring er den felles plattformen for samordning av politikken på hiv- og aids-området. En tverrdepartemental styringsgruppe og en koordineringsgruppe på direktoratsnivå skal sikre oppfølging av strategien. Videreføring av internasjonalt samarbeid og innsats og oppfølging av internasjonale forpliktelser i arbeidet med hiv og aids, er ett av åtte delmål i strategien.

Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal se på reguleringen av allmennfarlige smittsomme sykdommer i straffeloven. Utvalget skal avgi sin innstilling i 2012, og skal bl.a. vurdere om det er hensiktsmessig å bruke straffeloven til å rettsforfølge smittefarlig adferd.

Nasjonalt aidsråd.

Det er etablert et bredt sammensatt Nasjonalt hiv og aidsråd som ledes på politisk nivå, er en plattform for å drøfte sentrale temaer og utfordringer knyttet til epidemien i Norge og internasjonalt.

Rapportering om status for norsk oppfølging av FNs hiv/aids deklarasjon.

Våren 2010 oversendte Norge en rapport om norsk oppfølging av FNs deklarasjon om hiv og aids som følges opp gjennom FNs aidsprogram (UNAIDS). Rapporten inneholder en beskrivelse

av hiv-situasjonen, hiv-forebyggende strategier og tiltak i Norge i perioden 2007 til 2009. Alle medlemsland har forpliktet seg til å sende inn tilsvarende nasjonale rapporter som grunnlag for å følge opp og måle landenes gjennomføring av deklarasjonen. FN vedtok som ledd i 30-års-merkeringen av innsatsen mot hiv og aids i 2011 en ny deklarasjon der én av målsettingene er å sikre behandling til 15 millioner som har hiv innen 2015.

FNs tusenårs mål om helse.

Det gjøres en betydelig innsats for å nå tusenårs målene om helse med fokus på kvinner og barn i fattige land. Statsministeren har et særlig engasjement for dette. Det ytes primært støtte gjennom globale fond som GAVI og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria samt gjennom ulike partnerskap. Fokus er på resultater og innovasjon. Norge støtter som nevnt i også UNITAIDs innkjøp av legemidler mot hiv/aids, malaria og tuberkulose.

12.5.3 Ikke-smittsomme sykdommer

Historisk har de største helseutfordringene globalt vært knyttet til spredning av infeksjonssykdommer. I dag har kroniske sykdommer overtatt denne rollen. Det har sammenheng med økt levealder og flere eldre. Tobakksbruk, skadelig bruk av alkohol, usunt kosthold, manglende fysisk aktivitet, overvekt og fedme er også viktige faktorer for å utvikle kroniske sykdommer.

Norsk nasjonal politikk når det gjelder forebygging av ikke-smittsomme sykdommer reguleres av folkehelsepolitikken, hvor Norge har – og vil fortsette å ha – en bred tilnærming med en kombinasjon av en rekke strukturelle, befolkningsrettede og individrettede tiltak. I internasjonal sammenheng gjør dette at Norge kan vise til gode erfaringer innen forebygging.

Tobakk.

Den internasjonale rammekonvensjonen for tobakkskontroll (WHO Framework Convention on Tobacco Control) forplikter Norge til å arbeide for redusert tobakksbruk. Norge er dessuten gjennom EØS-avtalen bundet av to EU-direktiv om tobakk. I tillegg har EUs Ministerråd gitt to anbefalinger hvor de oppfordrer medlemslandene til å gå lenger enn minstekravene i direktivene. EU som organisasjon er selvstendig part til WHOs tobakkskonvensjon. Endelig fastsetter FNs Barne-

konvensjon artikkel 24 barns rett til «å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard» noe som spesielt er av betydning i forhold til barn og passiv røyking.

Tverrdepartemental håndtering av dilemmaet helse og hensyn til tobakksproduserende land.

I handelssammenheng, særlig gjennom WTO, har det de senere årene dukket opp problemstillinger som berører tobakk i forhold til utviklingslands interesser. Dette har sin bakgrunn i at en del utviklingsland får store deler av sine eksportinntekter fra produksjon av rå tobakk eller tobakksprodukter, og at tiltak for å begrense tobakkskonsumet på sikt vil kunne påvirke deres inntektsgrunnlag. Tobakksindustrien er en sentral aktør bak mange utspill fra utviklingsland i handelssammenheng og denne industrien har en åpenbar interesse av å vektlegge den utviklingspolitiske dimensjonen framfor den helsemessige. Utviklingslandenes interesser er imidlertid delte siden befolkningen i mange land er storforbrukere av tobakk med tilhørende negative helseeffekter. Disse landenes interesser søkes ivaretatt blant annet gjennom det løpende arbeidet med å videreutvikle WHO's tobakkskonvensjon hvor de aller fleste av verdens land (173) nå er parter.

Tobakksproduserende lands økonomiske interesser og befolkningens levkår, holdt opp mot de globale kostnadene ved tobakkens skadevirkninger og arbeidet med å redusere disse, representerer et dilemma. Regjeringen mener at tofrontsstrategien med på den ene siden å arbeide aktivt gjennom WHO og i andre sammenhenger for å begrense tobakksbruk og på den andre siden å bruke bistand aktivt til å fremme bønder omstilling til andre produkter i land som for eksempel Malawi, er en riktig tilnærming. Spørsmålet om alternativ produksjon i de fattigste landene er et sentralt tema og kan potensielt bidra til å demme opp for motforestillingene som reises. Det er løpende dialog mellom fagdepartementene og Utenriksdepartementet når slike problemstillinger dukker opp.

Ernæring og trygt drikkevann

Smittsomme sykdommer og underernæring utgjør den tyngste sykdomsbyrde i de fattigste landene, men overvekt, fedme og kroniske sykdommer blir stadig mer utbredt. Ernæring er viktig i Norges innsats for fattigdomsbekjempelse og tusenårsmålene, og er blant annet en viktig komponent innen prioriterte felter som bedre barne-

helse og infeksjonssykdommer som hiv/aids og tuberkulose.

FNs faste komité for ernæring.

Norge engasjerer seg i internasjonalt ernæringsarbeid både i WHO og i FNs faste komité for ernæring. Komitéen arbeider for en verden uten sult og feilernæring hvor ernæring ikke hindrer menneskelig utvikling og hvor all form for feilernæring er utryddet. Komitéen arbeider for at ernæringsarbeidet skal styrkes og øke i omfang.

Høy norsk prioritet til helsefremmende matvarestandarder internasjonalt. WHO og FAOs felles organisasjon Codex Alimentarius Commission utvikler internasjonale standarder for matvarer for å fremme helse og rettferdig handelspraksis. Organisasjonen har også en rolle i forhold til ernæring, spesielt gjennom arbeidet med merking av mat og standarder for spesielle næringsmidler som morsmelkerstatninger. Mattilsynet er norsk kontaktpunkt for Codex Alimentarius Commission.

Norsk pådriverrolle i FN og tverrdepartementalt samarbeid for bedre vannforvaltning.

Sikker tilgang på trygt drikkevann er en menneskerett og svært viktig i menneskers dagligliv. Det er også et delmål for FNs tusenårsmål nr 7. Norge er i perioden 2010-2013 leder av byrået for WHO/UNECEs (FNs økonomiske kommisjon for Europa) Protokoll om vann og helse som har til hovedformål å fremme helse gjennom forbedret vannforvaltning, inkludert beskyttelse av økosystemer og reduksjon av vannrelaterte sykdommer. Helse- og omsorgsdepartementet, Miljøverndepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Samferdselsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet samarbeider om å øke oppslutningen om protokollen.

12.5.4 Samlet vurdering

Norge bidrar positivt til verdens folkehelse gjennom vår innsats både i globale fora som FN-systemet med WHO som den mest sentrale arena, gjennom regionale fora som EU og i Nordområdesamarbeidet, samt gjennom det bilaterale utviklingssamarbeidet.

Norsk helsepolitikk samstemmer godt med globale utviklingsmål slik de blant annet kommer til uttrykk i FNs tusenårsmål på helseområdet.

Norge arbeider aktivt for løsninger på helsepersonellkrisen i fattige land, er en pådriver for WHO's veiledende retningslinjer for etisk rekruttering av helsepersonell og vil selv implementere WHO's retningslinjer og dermed ikke aktivt rekruttere helsepersonell fra utviklingsland. Det skal imidlertid ikke legges ekstra hindringer i veien for kvalifisert personell som etter eget ønske søker arbeid i Norge.

Innen utviklingssamarbeidet legges det ned en betydelig innsats fra flere departementer og fra statsministerens kontor til støtte for FNs tusenårs-mål for helse og de utviklingsrettede globale helsefondene.

Norge har en tofrontsstrategi mot tobakkskader globalt som omfatter aktivt internasjonalt arbeid for å begrense tobakksbruk og å bruke bistand til å fremme omstilling til annen produksjon i tobakksproduserende land.

Det synes for tiden ikke å være spesifikke utfordringer knyttet til norsk helsepolitikk i internasjonal sammenheng. De globale helseutfordringene er imidlertid store og Norge vil ha en beredskap for å håndtere pandemier og andre problemområder som dukker opp.

12.6 Menneskerettigheter og likestilling

FNs konvensjoner om menneskerettighetene, ILOs åtte kjernekonvensjoner og den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen forplikter stater som har ratifisert disse. Norge betrakter sivile og politiske så vel som økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter som ukrenkelige. Samtidig er de fellesgoder som i kraft av å bidra til samfunnsmessig pluralisme og mangfoldig økonomisk aktivitet, representerer viktige drivkrefter for utvikling. Likedan anses likestilling for kvinner generelt og kvinners rolle som aktører og bidragsytere både i arbeidslivet, politikken og i det sosiale liv som en sentral driver for utvikling. Likestilling har vært en nøkkelfaktor i Norges velstandsøkning siden 70-tallet og den norske likestillingsmodellen vekker stor interesse også i utviklingsland. Dette er en positiv sideeffekt som også vektlegges i utviklingssammenheng internasjonalt.

For Norge står menneskerettighetsdialogene med Kina, Indonesia og Vietnam i en særstilling. Særlige innsatsområder omfatter bekjempelse av dødsstraff, tortur, diskriminering på bakgrunn av kjønn, etnisitet eller seksuell orientering, samt arbeid for ytringsfrihet, religions- og livssynsfrihet, rettsstatsprinsipper og økonomiske, sosiale

og kulturelle rettigheter. Et viktig tema er arbeidstakerrettigheter og arbeidsstandarder og dialogen med Kina om dette skjer blant annet i en arbeidsgruppe med deltakere fra myndigheter og arbeidslivets parter på begge sider.

Prioriterte grupper i norsk menneskerettighetspolitikk er menneskerettighetsforkjempere, barn, kvinner, seksuelle minoriteter, urfolk og andre minoriteter. Norge er en pådriver for menneskerettighetene i FNs mange organer, blant annet FNs menneskerettighetsråd som Norge er medlem av og i ILO. Norge bidrar aktivt i eksaminasjoner av hvordan FNs medlemsland oppfyller FNs menneskerettskonvensjoner.

Bildet av Norge som et lite land, men med et stort humanitært engasjement utfordres fra tid til annen. Det har blant annet vært hevdet i forbindelse med innstramming av asylopolitikken de senere årene at denne ikke i tilstrekkelig grad ivaretar menneskerettighetene til en del asylsøkere som får avslag på sine søknader. Regjeringen mener imidlertid at asylopolitikken er utformet og praktiseres slik at den beskytter og styrker asylinstittuttet med sikte på at de som trenger beskyttelsen får den.

Kritikere av norsk menneskerettighetspolitikk har også hevdet at kritikken av brudd på menneskerettighetene er mer forsiktig i dialogen med land Norge er i allianse med eller har sterke økonomiske interesser i enn overfor utviklingsland hvor hovedforbindelsen er norsk utviklingssamarbeid. Regjeringens syn er at norsk engasjement for menneskerettigheter er prinsipielt, og ikke er knyttet opp mot øvrige interesser. Hvordan menneskerettighetsarbeidet utføres, varierer selvsagt fra land til land, alt ettersom hva som best fremmer menneskerettighetssituasjonen i det enkelte land.

Regjeringen har også løpende dialog med det private næringslivet om selskapers ansvar for å ivareta menneskerettigheter i egen og tilknyttede virksomheter. Selskapene oppfordres til å melde fra til norske myndigheter om MR-brudd som måtte forekomme i deres vertsland.

12.6.1 Menneskerettigheter

Innsatsen i FNs menneskerettighetsråd.

Gjennom medlemskapet i FNs menneskerettighetsråd har Norge arbeidet for å styrke samspillet mellom utviklings- og menneskerettighetspolitikken. Aktiv fremme av menneskerettigheter som strategi i samarbeidet med utviklingsland, bidrar til å styrke deres evne til å gjennomføre sine forpliktelser overfor egen befolkning og det internasjonale samfunn.

I FNs menneskerettighetsråd har Norge i sin periode som rådsmedlem siden 2009 fremmet en rekke spørsmål av betydning for menneskers rettigheter i fattige land. Dette gjelder saker knyttet til landsituasjoner hvor Norge i forbindelse med rådets regelmessige landgjennomganger aktivt har fremmet anbefalinger i dialogen med en rekke land, og på ulik måte bidratt til å støtte oppfølgingen. Det gjelder også arbeidet med økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. I 2010 lyktes det blant annet å få bred enighet om resolusjonen om retten til vann, som er en kontroversiell sak. I 2010 støttet Norge også, politisk og økonomisk, arbeidet til den uavhengige ekspertten for menneskerettigheter og ekstrem fattigdom. Norges støtte til realisering av retten til mat skal også nevnes som et bidrag til realisering av tusenårsmål nr 1, om reduksjon av ekstrem fattigdom og sult. Norge har spilt og spiller en ledende rolle i forsvaret av urfolks rettigheter internasjonalt. Regjeringen har også vært en pådriver for rettighetene til LHTB gruppen (Lesbiske, homofile, transepersoner og bifile).

Erkjennelsen av at også næringslivet spiller en viktig rolle på menneskerettighetsområdet er økende. Regjeringen har blant annet med basis i St. meld. nr. 10 (2008-2009) Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi, en aktiv dialog med næringslivet om styrking av dets samfunnsansvar. I FNs MR-råd hadde Norge i 2010 ansvar for og fulgte aktivt opp mandatet for FNs spesialrepresentant for næringsliv og menneskerettigheter.

12.6.2 Likestilling mellom kvinner og menn

Manglende likestilling mellom kvinner og menn, og mellom jenter og gutter er globalt sett en stor utfordring. Kvinner og barn og i særlig grad jenter og personer med nedsatt funksjonsevne er de mest marginaliserte på verdensbasis, i henhold til FNs siste rapport om status for tusenårsmålene. Mangelen på likestilling, like rettigheter og like muligheter for begge kjønn, påvirker alle de utfordringene vi står overfor når det gjelder å redusere fattigdommen og heve levestandarden blant verdens befolkning.

Svært mange av verdens kvinner og jentebarn utsettes daglig for diskriminerende og undertrykkende praksis. Resultatet er en kraftig skjevfordeling mellom kjønnene når det gjelder tilgang til verdens økonomiske og sosiale goder, synliggjort gjennom ulike internasjonale rapporter fra FN, Verdensbanken, IMF, Europarådet, EU og andre internasjonale aktører.

En nøkkel til redusert fattigdom ligger i å mobilisere den halvparten av verdens befolkning som utgjøres av kvinner og jenter til å delta i samfunnet på lik linje med menn og gutter. Det kreves også endring i eksisterende makt- og samfunnsstrukturer som opprettholder ulikebehandlingen mellom kvinner og menn, jenter og gutter. Endring er dessuten avhengig av bevissthet rundt reproduksjon av holdninger og handlinger som produserer kvinneundertrykkende og kvinneskrammerende praksis. Menn og gutter må involveres i arbeidet med likestilling dersom vi skal endre gamle og utdaterte måter å organisere samfunnet på.

Norge fremmer kvinners rettigheter, herunder likestilling mellom kvinner og menn og mellom jenter og gutter og ikke-diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, nedsatt funksjonsevne eller seksuell orientering, både i det direkte samarbeidet med andre land og gjennom internasjonale organisasjoner. Kvinners økonomiske deltakelse i samfunnet prioriteres i Norges arbeid i for eksempel ILO og FNs Kvinneorganisasjon, UN Women. Likestilling mellom kvinner og menn fremmes i et samspill mellom utenrikspolitikk og utviklingspolitikk, og som en integrert dimensjon av menneskerettighetspolitikken. Et uttalt likestillingsperspektiv i dialogen med samarbeidspartnere i utviklingssamarbeidet og på sentrale arenaer for dialog og samarbeid, bidrar til å holde likestilling mellom kvinner og menn på den politiske dagsordenen og støtte endringsaktører i sivil samfunn. Det legges vekt på god dialog med likestillingsmekanismer på myndighetsnivå samt kvinneorganisasjoner og andre organisasjoner som representerer det sivile samfunn og relevante aktører i sivil samfunn, slik at norsk påvirkning ikke underminerer lokale aktørers endringsarbeid fra innsiden.

Norge er en betydelig støttespiller for FNs likestillingsamarbeid, blant annet som pådriver for oppfølging av «Stoltenbergpanelets» anbefalinger om FN-reform (2006) og etablering av en ny og samlet likestillingsenhet. Dette pådriverarbeidet ble kronet med suksess da FNs generalforsamling sommeren 2010 vedtok resolusjonen om opprettelse av UN Women. Norge ble også, i egenskap av stor giver, valgt inn i eksekutivstyret for den nye organisasjonen og vil bruke denne posisjonen til å følge den nye organisasjonen tett. Norge arbeider for eksplisitt å inkludere jenter og kvinner med funksjonsnedsettelse i UN Womens arbeid.

Norge leder an mot kjønnsbasert vold og kjønnslemlestelse.

Norge har i mange år vært en ledende støttespiller for FNs kvinnefond UNIFEM, nå del av UN Women, og for de tematiske FN-fondene mot kjønnsbasert vold og mot kvinnelig kjønnslemlestelse. Justisminister Storberget er med i FNs generalsekretærs nettverk av mannlige ledere mot vold mot kvinner. Norge er en pådriver for kvinners rettigheter i FNs MR-råd, og lyktes sommeren 2010 å få gjennomslag for etablering av en ny mekanisme under FNs Høykommissær for menneskerettigheter for ikke-diskriminerende lovgivning på landnivå.

Norge har internasjonalt frontet rettighetene til sårbare grupper som LHBT, funksjonshemmede og urfolk, har tatt til orde for mobilisering av gutter og menn som partnere for likestilling og mot kjønnsbasert vold, har fremmet krav om trygg og legal abort og for anerkjennelse av begrepet seksuelle rettigheter. Også i disse sensitive spørsmålene er det nødvendig å ha et uttalt kjønnsperspektiv. De må også fremmes med forstand og sensitivitet slik at en ikke motarbeider hensikten. Et internasjonalt ekspertmøte om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og likestilling, SRHR, ble arrangert i Oslo høsten 2009, i samarbeid med de øvrige nordiske land, og resulterte i et sett med gode anbefalinger. Disse ble tatt med inn i de norske forberedelsene til toppmøtet samme år om FNs tusenårsmål, der kvinners og barns helse er sentrale mål.

Norge har vært pådriver i kampanjen for tusenårs mål nr 3 om kvinners deltakelse og likestilling innen utdanning, politikk og økonomi. Den norske utviklingsministeren har bidratt til oppmerksomhet om en global (dansk-initiert) kampanje for FNs tusenårs mål nr 3 (for eliminering av kjønnsforskjeller i grunnskole og videregående skole) og mobilisering av globale ledere som ILO-leder Somavia, WTO-leder Lamy og tidligere FNs generalsekretær Annan, gjennom overrekkeelse av MDG3-fakler.

12.6.3 Samlet vurdering

Norsk politikk er generelt forankret i humanitære prinsipper og menneskerettighetene. Norge har i alle år, både bilateralt og i multilateral sammenheng – siden 2009 som medlem av FNs Menneskerettighetsråd – bidratt positivt til å fremme menneskerettighetene globalt. Det samme gjelder norske myndigheters dialog med andre land om menneskerettighetsspørsmål, dialogen med næringslivet om samfunnsansvar og Norges omfattende arbeid nasjonalt og internasjonalt for å fremme kvinners stilling i samfunnet.

I debatten om norsk asyl- og innvandringspolitikk, har det vært hevdet at denne er mer restriktiv enn bildet av Norge som et land med stort humanitært engasjement skulle tilsi. Dette kan diskuteres. Regjeringens politikk er å sikre at internasjonale regler for asyl følges slik at asylinstittuttet styrkes og de som trenger mest til beskyttelse får det.

13 Likestilling

Mål og virkemidler

St. meld. nr. 11 (2007-2008) På like vilkår: Kvinners rettigheter og likestilling i utviklingspolitikken

Stortingsmeldingen om kvinners rettigheter og likestilling i utviklingspolitikken som ble behandlet Stortinget våren 2008, fastslår at kvinners innsats og kvinners rettigheter er avgjørende for å nå FNs tusenårserklæring. Kvinners rettigheter er et mål i seg selv og en forutsetning for å nå andre utviklingspolitiske mål. Norge opprettholder sin pådriverrolle i multilaterale fora. Sentrale norske budskap er likestilling og kvinners økonomiske og politiske deltakelse som strategi for økonomisk vekst og utvikling, rett til likebehandling og ikke-diskriminering av seksuelle minoriteter, eliminering av kjønnsbasert vold og styrking av jenters og kvinners kontroll over egen kropp og seksualitet som avgjørende for å få ned barne- og mødrededeligheten, samt at gutter og menn må med for at likestillingsarbeidet skal bære frukter. Det var en viktig begivenhet for Norge da den nye FN-organisasjonen for kvinners rettigheter og likestilling UN Women ble opprettet ved resolusjon i FNs generalforsamling sommeren 2010. Norge ble valgt inn i styret for UN Women. Styret hadde sitt første regulære møte i januar 2011 (se egen omtale av UN Women under kap. 170 post 76).

Norge fører en offensiv politikk med vekt på sju innsatsområder:

1. Kvinner og menn skal delta på like vilkår i politikken.
 - Ifølge FNs rapport om tusenårsmålene er andelen kvinner i nasjonale parlamenter rekordhøye 19 pst. i 2010, men fortsatt langt unna målet om 30 pst. Kvinners deltakelse i det folkelige opprøret og byggingen av et nytt demokratisk Egypt var tema for et godt besøkt arrangement med Ingrid Fiskaa og aktivister direkte fra Tahrirplassen i Kairo, avholdt i Utviklingshuset 8.mars 2011. UN Women's Kairokontor har vært aktive støttespillere for kvinners politiske deltakelse og engasjement i den pågående omveltningen. Dette inkluderer arbeid med å dokumentere kvinners roller i den egyptiske revolusjonen og samarbeid med kvinner og ungdom engasjert i demokratibygingen, samt med andre FN-organisasjoner i koordinering av FNs innsats.
- I samarbeid med Sverige og det internasjonale demokrati- og valginstittet IDEA bidrar Norge til kapasitetsbygging av kvinnelige politikere, integrering av likestillingsperspektiv i politiske partier og prosesser, og til å fremme kvinners deltakelse og kjønnsperspektiv i demokratibyging. Innsatsen er så langt konsentrert om Sudan, Vest-Afrika, sørlige Afrika og Latin-Amerika. Viktige samarbeidspartnere er den økonomiske samarbeidsorganisasjonen for Vest-Afrika ECOWAS, Organisasjonen for utvikling i sørlige Afrika SADC. Blant de konkrete innsatsene i 2010 var opplæring av 244 kvinnelige kandidater fra de seks største partiene i Sudan, samt strategiarbeid for å styrke iverksettingen av likestillingslovgivning i Senegal. Arbeidet involverer berørte departementer, parlamentarikere og kvinne- og andre sivilt samfunnsorganisasjoner. Sentrale lærdommer fra det pågående prosjektet viser bla:
 - En inkluderende forståelse av demokratisk styresett må ligge til grunn med bred deltakelse på tvers av kjønn, klasse, etnisk eller religiøs bakgrunn
 - Både menn og kvinner må involveres, samtidig som man legger vekt på å styrke kvinners muligheter, deltakelse og innflytelse
 - Arbeidet må være systematisk og langsiktig for å bidra til dyptgående forandringer i kjønnsrelasjoner og samfunnsmessige strukturer
 - Positive særtiltak som kvoteringsbestemmelser kan gi avgjørende bidrag til endring, forutsatt at de inngår i bredere strategier og tiltak for å fremme kvinners rettigheter og likestilling i samfunn og familie.
2. Kvinner og menn skal delta på like vilkår i det økonomiske liv.

- Kvinner har globalt dårligere tilgang til jobber i formell sektor, lavere lønn, inntekt og formue/eiendom enn menn. I følge Verdens matvareorganisasjon FAO står kvinner for 60-80 pst. av matproduksjonen i de fleste utviklingsland og globalt 50 pst. I følge FNs tusenårsrapport er kvinner underrepresentert i lønnet arbeid utenfor landbruket i så og si alle regioner. Kvinners arbeidssituasjonen kjennetegnes gjennomgående av større usikkerhet og lavere lønn enn tilsvarende for mannlige arbeidstakere.
 - I det sørlige Afrika støtter Norad ulike flerårige programmer som har som målsetting å bedre rammeverket for kvinnelig entreprenører, fremme kvinners deltagelse i økonomisk virksomhet og styrke deres rolle som økonomiske aktører. Rapportering fra eksempelvis ILO WEDGE og Hand in Hand viser at programmene langt på vei har lyktes med dette. Prosjektene Hand in Hand og ILO WEDGE, begge i det Sørlege Afrika, jobber med å bygge de kvinnelige entreprenørenes kapasitet direkte gjennom opplæring og kursing, samtidig som de jobber på makronivå for å tilrettelegge for kvinnelige entreprenører i samfunnet. Ved hjelp av Norges støtte arbeider BRAC i Sør Sudan for å styrke kvinnelige entreprenørers situasjon slik at de skal bli i stand til å forsørge seg selv og sine familier. Med mikrofinans som plattform gir BRAC sine kunder i tillegg tilgang på opplæring innenfor blant annet helse, husdyrhold og jordbruk og generell kompetanseutbygging innenfor andre utviklingsområder. BRAC har som mål at deres samlede programmer i løpet av 2012 skal rekke ut til 500 000 sør-sudanere.
 - Norge er en pådriver overfor FN-organisasjonene, Verdensbanken og de regionale bankene, for å vri virksomheten over i mer kvinne- og likestillingsrettete spor. Verdensbanken handlingsplan «Likestilling er smart økonomi» var motivert av norsk påtrykk og har bl.a. bidratt til produktutvikling, markedsføring og inntektsutvikling for kvinner i Kenya, Egypt og Sudan. Norge er samarbeidspartner og premissleverandør for World Development Report 2012 der likestilling er hovedtema. Norge jobber også for å styrke hensynet til kvinner når Verdensbanken utarbeider nye strategier, som for eksempel den nye handelsstrategien som skal lanseres i 2011. Såkalt myk
øremerking av norske midler og tydelige signaler til den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO har bidratt til organisasjonens økte innsats mot barnarbeid, tvangsarbeid og menneskehandel med særlig vekt på jenter og kvinners sårbarhet. Styrking av kvinners vilkår i det økonomiske liv forutsetter på mange områder mer kunnskap og bedre datagrunnlag. Gjennom UNCTAD støtter Norge analyser av utviklingslands handelspolitikk i likestillingsperspektiv, i første omgang for Lesotho og Angola. UNCTAD opprettet også en ny likestillingsenhet i 2010, etter påtrykk fra bl.a. Norge.
3. Kvinner og menn skal ha lik tilgang til utdanning.
- Forskning viser tydelig at et av de viktigste tiltakene for å fremme utvikling i et land er å utdanne jenter. Hever man antall utdannede jenter i et land, reduserer man fattigdom, samtidig som kvinner og jenters rettigheter styrkes, økonomisk produktivitet øker, barne- og mødre dødelighet minker, bedring i kosthold og helse, og ikke minst øker man sjansen for at neste generasjon også får en utdanning. Norge har i mange år, i tett samspill med Unicef, jobbet langsiktig og strategisk for å sikre jenter tilgang til skole. Målet om utdanning for alle er det tusenårsålet som har kommet lengst. På verdensbasis er det nå 97 jenter per 100 gutter som går på skole, men det er fortsatt store utfordringer knyttet til jenters tilgang på utdanning. Dette gjelder særlig i Afrika sør for Sahara, i sør- og vest-Asia og i krig og konflikt situasjoner. Unicef har et særlig fokus på disse landene og har etablert et langsiktig og målrettet engasjement. Gjennom samarbeidet med Unicef, bidrar Norge til å påvirke utviklingen av både nasjonale og lokale utdanningsbudsjetter, policy og planer for å styrke utdanningssektoren. I 2010 har 80 mottagerland inkorporert og implementert Unicefs kvalitetsstandarder for grunnutdanning basert på organisasjonens barnevennlige skolemodell, opp fra 43 land i 2005. Sentralt i dette er en helhetlig tilnærming som inkluderer aspekter som beskyttelse, vann og sanitære forhold og helse for å sikre at alle barn, men særlig jenter, kan fullføre skolegangen. Unicef har også en unik rolle i å dokumentere og formidle resultater, mobilisere støtte og lede politikktutviklingen på dette feltet, sammen

med sentrale partnere som FN-initiativet for jenters utdanning (UNGEI), Utdanning for alle – «Fast Track Initiative», FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur UNESCO og Redd Barna. Norge er en sentral partner for UNGEI. Gjennom deltakelse i den globale rådgivende komiteen er Norge med på å utvikle strategier for bedring av jenters tilgang til god utdanning.

- Norad forvalter midler over kvinne- og likestillingsbevilgningen til støtte for kvalifisering av kvinner gjennom høyere utdanning og forskning og til kvinne- og kjønnsforskning på landnivå, regionalt og internasjonalt. Midlene kanaliseres som delfinansiering av Norges Forskningsråds forskningsprogrammer om kvinner og likestilling i sosial og økonomisk utvikling, fattigdomsreduksjon, reproduktiv helse og befolkningsdynamikk, og øremerkes kvinnelige forskere fra sør. I løpet av 2009 og 2010 er det startet opp ti prosjekter, som involverer forskere fra 22 land i sør og deres norske samarbeidspartnere. Norge støtter også et nettverkssamarbeid mellom kvinneuniversitetet Ahfad University for Women i Sudan, Makerere University i Uganda og Addis Ababa University for støtte til høyere utdanning innen fred, demokrati og likestilling. Tiltaket har som mål å utdanne 30-40 kvinner på mastergradsnivå, tre kvinnelige doktorgrader og flere korte kurs. Nettverket startet opp i 2010, og har brukt oppstartsåret til etablering av avtaler mellom de tre partnerne, utvikling av pensum for mastergradskurs, utlysning av midler til forskning og forskerutdanning, og gjennomføring av kortere opplæringskurs.
 - Av særlig interesse er norsk støtte til opplæring av forskere og forskningsforvaltere i østlige og sørlige Afrika med sikte på integrering av likestillingsdimensjonen i planlegging og gjennomføring av forskning. I tillegg støttes kvinnelige forskere og forskning på kvinnerelaterte problemstillinger i regi av den regionale organisasjonen for samfunnsforskning OSSREA.
4. Kvinner har rett til helsetjenester og kontroll over egen kropp og seksualitet.
- Norge arbeider for aksept av begrepet seksuelle rettigheter², herunder kvinners rett til kontroll over egen kropp og seksualitet, dvs. retten til konsensuell sex, om og når

hun ønsker barn samt antall barn, retten til seksualundervisning og moderne prevensjon, også for unge kvinner og menn, trygg fødsel og tilgang til trygg abort. Samt retten til ikke-diskriminering på grunnlag av seksuell orientering eller kjønnsidentitet. Norge har en egen handlingsplan mot FGM (både nasjonalt og i internasjonalt samarbeid) og er en sentral støttespiller for UNFPA/UNICEFs kampanje mot FGM.

- Norge har hatt en sentral rolle i utarbeidelsen av FNs generalsekretærs Global Strategy for Maternal and Child Health, og bidratt til at forebygging av farlige aborter og tilgang på familieplanlegging er sentrale momenter i denne.
- Norge støtter den internasjonale organisasjonen IPAS som arbeider med kapasitetsbygging lokalt og distribusjon av utstyr og medikamenter relatert til abortinngrep. I tillegg støttes den internasjonale sammenlutningen for planlagt foreldreskap IPPF som har abort som ett av sine satsingsområder. Norge støtter også forskning på utvikling og distribusjon av ny teknologi for bedre tilgang til trygg abort og prevensjon. Norge har gått i bresjen for seksuelle minoriteters rettigheter i multilaterale fora og bilateralt. Et viktig resultat av arbeidet var da 85 land 22.mars 2011 støttet et tverregionalt fellesinnlegg om seksuelle minoriteter i Menneskerettighetsrådet i Genève. Norge deltok aktivt i arbeidet med å utforme og mobilisere støtte for innlegget, som oppfordrer til å få slutt på vold og menneskerettsbrudd på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet. Norge har også bidratt til at temaet har fått høyere prioritet i det globale fondet GFATM og FNs organisasjon mot hiv og aids UNAIDS. Utenriksstasjonene følger kontinuerlig saker om overgrep og diskriminering, og oppmuntrer til å ha kontakt med rettighetsorganisasjoner som arbeider med seksuelle minoriteter. Det er utarbeidet retningslinjer for ambassadenes arbeid på området, LHBT-spørsmål har vært profilert som ledd i det bredere arbeidet med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og Norge støtter LHBT-aktivister og -organisasjoner i samarbeidsland, blant andre Nepal.
- Det norsk-indiske partnerskapsprogrammet (NIPI) tar sikte på å redusere mor/barnedødeligheten i India, i tråd med tusenårsmålene 4 og 5. Fokus er på samarbeid med

² I tråd med WHO arbeidsdefinisjon av begrepet

- lokale helseprogrammer med fokus på den fødende og kontinuerlig oppfølging i barnets første leveår. Mer enn halvparten av dødsfall blant barn under 5 år skjer i de første levedagene og det første året. Innføring av betaling som insentiv har medført enorm økning i andelen kvinner som føder på sykehus. Særlige «barfotassistenter» veileder den nybakte moren om amming, holde babyen varm, vaksinerer osv. Folketellingen 2011 rapporterer om forverring i kjønnsfordelingen blant nyfødte med færre jenter i hele India. Den uheldige utviklingen sprer seg fra de rikere statene til de fattigere. Dette aktualiserer behovet for NIPIs innsats for økt overlevelse for jentefostre og jenter. I et velstående distrikt i delstaten Maharastra har NIPI sett en bedring i jenteandelen fra 839 (2001) til 876 per 1000 gutter i år. Dette er oppnådd bl.a. gjennom kontroll av bruk av ultralyd for å hindre kjønnsselektive aborter. NIPI støtter også familieplanlegging bl.a. med insentiver til helsearbeiderne i felt og rådgivning/evt. tiltak umiddelbart etter fødsel på klinikken.
- Norge støtter diverse helsetiltak for kvinner og unge jenter i DR Kongo, med særlig fokus på oppfølging etter seksualiserte overgrep. Blant annet støtter Norge utbyggingen av et distriktssykehus i Øst Kongo som har spesialkompetanse på området, og opplæring og utveksling av helsepersonell mellom sykehus og rurale helsestasjoner.
 - I tillegg støtter Norge ulike sentere for overlevende etter seksualisert vold i DR Kongo. Sentrene tilbyr medisinsk, psykososial og juridisk oppfølging.
 - Norge bidrar også til et «Joint Program» i Liberia, mot seksualisert vold, der Liberias regjering, FN og en del givere samarbeider.
5. Kvinner har krav på et liv uten vold.
- Vold mot kvinner er et globalt problem og tar mange former. Det handler om voldtekt og annen seksualisert vold, kvinnemishandling og incest, kvinnelig kjønnslemlestelse og andre skadelige tradisjonelle praksiser, og menneskehandel for seksuell utnytting i prostitusjon eller husholdsslaveri. FN-studier indikerer at mellom 20 og 50 pst. av kvinner, varierende mellom land, utsettes for vold i hjemmet i løpet av livet.
 - FNs generalsekretær Ban Ki-Moon lanserte i 2009 en global FN-kampanje mot kjønnsbasert vold, herunder et nettverk av mannlige ledere, der justisminister Knut Storberget er medlem. Norge samarbeider tett med FNs nettverk mot voldtekt og seksualisert vold i krig, UN Action, og ga i 2009 betydelige midler til FNs tematiske fond mot kjønnsbasert vold, kvinnelig kjønnslemlestelse og underlivsskader/fistula.
 - Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel revideres i 2010. I 2009 ble om lag 60 mill. kroner bevilget til forebyggende tiltak og bistand til ofre. Midlene ble kanalisert via norske og internasjonale frivillige organisasjoner, interstatlige organisasjoner som IOM (internasjonal organisasjonen for migrasjon) og FN-organisasjoner som UNICEF, UNDP og ILO. Støtten omfattet sikker, frivillig retur fra Norge for ofre for menneskehandel og en viss oppfølging både medisinsk, sosialt, arbeidsmessig og økonomisk etter retur. Norge har en bred innsats mot seksualisert vold i DR Kongo, og det er opprettet et eget prosjekt i UD for en styrket og strategisk innsats i DR Kongo og området rundt De store sjøer. Støtten kanaliseres gjennom lokale, norske og internasjonale organisasjoner og FN. Kongolesiske myndigheter og FN har utarbeidet en handlingsplan mot seksualisert vold som får norsk støtte. All annen norsk innsats – oppfølging av overlevende, bekjempelse av straffefrihet og forebyggende arbeid – er i samsvar med strategiens målsettinger. Norge støtter blant annet flere helsesentre og transittsentre for overlevende, advokatkontor og mobile domstoler som spesialiserer seg på overgrepssaker samt holdingsendingsprogrammer som retter seg særlig mot menn og potensielle overgripere. Kirkenettverk og hæren er viktige arenaer for sistnevnte.
 - UNFPA arbeider med kapasitetsutvikling og rådgivning for land i arbeidet mot seksualisert vold. Gjennom dette arbeidet har UNFPA bidratt til at andelen land som har fått på plass mekanismer for å overvåke og redusere seksualisert vold har økt til 92,1%. Norge har i 2010 støttet UNFPA/UNICEFs felles fond for arbeidet mot kjønnslemlestelse med 20 mill. kroner. Fondet har bidratt til å finansiere lokale aktører i 17 land i Afrika der kvinnelig kjønnslemlestelse er et omfattende helse- og rettighetsproblem for jenter og kvinner. Dette har ført til at over 6000 lokalsamfunn har erklært at de ikke lenger praktiserer kjønnslemlestelse. Fondet har videre bidratt til at over 40,000

- kvinner har fått medisinsk behandling for skader relatert til kjønnslemlestelse.
6. Kvinner skal ha en likeverdig rolle i freds- og forsoningsarbeid.
- Kvinners rolle i det globale arbeidet for fred og sikkerhet kom for alvor på FNs dagsorden i 2000 med FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. I 2008 vedtok Sikkerhetsrådet en ny resolusjon som fastslo at bruken av voldtekt og annen seksualisert vold i konflikt kan utgjøre en sikkerhetspolitisk trussel. Tre nye sikkerhetsrådsresolusjoner er kommet til: 1888 og 1889 i 2009 og sikkerhetsrådsresolusjon 1960 i 2010. Resolusjonene understreker viktigheten av kvinners aktive deltakelse i fredsprosesser og i fredsbygging og gir konkrete mekanismer for å bekjempe straffefrihet og forebygge seksualisert vold i konflikt. Norge har vært en pådriver for denne utviklingen og var blant de første landene som lanserte en nasjonal handlingsplan for arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet. (Se mer om dette nedenfor).
 - Det legges vekt på å støtte opp om og styrke lokale kvinneorganisasjoner og bidra til å fremme deres erfaringer og deltakelse i fredsprosesser. Dette utgjør en sentral del av Norges oppfølging av sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. Gjennom sin rolle som tilrettelegger i fredsprosessen på Filippinene, støtter Norge opp om gjennomføringen av sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet. Kjønnsperspektivet er en integrert del av prosessen som partene prioriterer. Norge støtter også det lokale sivilsamfunnets innsats for å fremme denne agendaen.
 - Norge støtter opp om en rekke tiltak for å fremme sikkerhetssektor reform i Vest-Afrika og Den demokratiske republikken Kongo. Dette skjer både i samarbeid med FN og lokale partnere. I Liberia har Norge blant annet finansiert en avdeling på politihovedkvarteret for beskyttelse av ofre for seksuell kjønnsbasert vold som ble bygget i samarbeid med UNDP.
 - Som en del av dette arbeidet har Norge også stilt politirådgivere til rådighet for FNs fredsskapende innsatsstyrke på Haiti (MINUSTAH) og i Liberia (UNMIL). Disse politirådgiverne har spesialkompetanse på hvordan seksuelle overgrepssaker skal etterforskes og følges opp i rettssystemet og har som oppgave å bidra til FNs og lokale myndigheters arbeid for kompetansebygging i justissektoren.
- Norge var en aktiv støttespiller i Nepals arbeid med å utvikle en nasjonal handlingsplan for resolusjon 1325. Utviklingen av handlingsplanen skjedde gjennom en bred og inkluderende samarbeidsprosess med lokale kvinneorganisasjoner og andre sivilsamfunnsaktører.
- Norge støtter arbeidet for å fremme kvinner, fred og sikkerhetsagendaen i fredsprosessen i Sudan i samarbeid med *The Coalition of Sudanese Women*, en sammenslutning av kvinnelige ledere fra hele Sudan. I Den demokratiske republikken Kongo støtter Norge lokale myndigheter og FNs samarbeid for å koordinere innsatsen for å forhindre og bekjempe seksualisert vold.
7. Kvinner og menn skal delta på like vilkår i arbeidet med klima, miljø og humanitære kriser.
- Kvinneverttet støtte sto sentralt i Norges humanitære innsats i forbindelse med de to dominerende humanitære krisene i 2010, jordskjelvet i Haiti og flommen i Pakistan. I gjenoppbyggingen etter jordskjelvet på Haiti lyktes det Norge å få kjønnsdimensjonen inn som et prioritert tema i interimkommisjonens arbeid. Det ble aktivt jobbet for å fremme kvinners deltakelse i leirdrift og kvinner utgjorde 40% av FNs utviklingsfond UNDPs program «Kontanter for arbeid». I Pakistan kanaliserte regjeringen bevisst mye av den humanitære bistanden til organisasjoner med innsats rettet mot kvinner og barn. Bl.a. ble det gjennom UNFPA (FNs befolkningsprogram) delt ut hygiene materiell til gravide kvinner og nyfødte barn. UNFPA ledet også koordineringsarbeidet for å forhindre kjønnsbasert vold i Pakistan. Gjennom UNICEF ble målrettede tiltak innen utdanning støttet. Barn ble gitt tryggere omgivelser til å bearbeide traumer etter flommen.
 - Regjeringen styrker koblingene mellom klima, miljø og likestilling, med vekt på den norske skogsatsningen og arbeidet med klimatilpasning. Kvinners deltakelse i skogbevarende tiltak for reduksjon av klimautslipp ble satt på dagsordenen med et offisielt norsk sidearrangement under Klimakonferansen i Cancun i desember 2010: *The missing link to success: Women in REDD+*. WOCAN (Women Organizing for Change

- in Agriculture and Natural Resources Management) sto som arrangør. Kvinners rolle i implementering av REDD-initiativer ble diskutert, og det ble lagt vekt på at kjønnsaspekter bør være sentrale både i forbindelse med forhandlingene av en REDD-mekanisme under Klimakonvensjonen og i planlegging og gjennomføring av prosjekter. Arrangementet var svært vellykket med ca 160 deltakere, og var viktig som en oppstart av diskusjoner om kjønnsaspekter i REDD-agendaen, noe som tidligere ikke har vært berørt i særlig grad.
- Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim var vertskap og hovedinnleder på seminar om kjønn og klimatilpasning på den internasjonale kvinnedagen 8.mars 2011. Arrangementet var et samarbeid mellom forskningssenteret CICERO og Utenriksdepartementet med sikte på å stimulere til bredere engasjement og forståelsene av sammenhenger mellom kjønn og klima. Innledningene og debatten understreket kvinners nøkkelrolle innen spesielt jordbruk og skogbevaring, samt forebygging av naturkatastrofer. Kvinner er garantistene for matsikkerhet i Afrika og andre regioner i sør, kvinner og jenter sørger for husholdningenes forsyning av vann og brensel. Tilgang på eierskap, kreditt og ressurser for kvinner i landbruket ble framhevet som sentrale innsatsområder. Norge samarbeidet også med den internasjonale frivillige organisasjonen Huairou-kommisjonen om et sidearrangement til FNs kvinnekommisjon i februar 2011, som tematiserte kvinners roller i arbeidet klimatilpasning i sårbare lokalsamfunn. Norges deltakelse ble frontet av statssekretær Ingrid Fiskaa. Norge har gjennom flere år støttet Huairou-kommisjonen og dens forbyggende katastrofearbeid i Asia og Latin Amerika. Organisering og kapasitetsbygging for lokale kvinnegrupper er en vesentlig tilnærming og tiltakene omfatter kartlegging av sårbarhet og risiko og planlegging av tilpasningstiltak lokalt. Bare i 2010 ble 30 slike grupper etablert i land som bl.a. India, Honduras, Jamaica, Peru og Tyrkia. Erfaringene fra disse gruppene inngår i en kampanje Huairou—kommisjonen har lansert «Resilience Campaign», i dialog med sentrale multilaterale aktører som Verdensbanken, FNs bosettingsorganisasjon Habitat, FN-strategien for katastrofeforebygging UNISDR og FNs utviklingsfond UNDP. Huairou-kommisjonen har også etablert et fond for katastrofeforebygging som kanaliserer midler til utprøving av lokale initiativ, erfaringsutveksling og påvirkningsarbeid overfor nasjonale og internasjonale aktører. For 2011 er det avsatt inntil 100 millioner kroner over likestillingsbevilgningen til å styrke kvinners deltakelse og innflytelse innen klimatilpasning.
 - Kvinner og likestilling i det internasjonale menneskerettighetsarbeidet
 - Under FNs Menneskerettighetsråds regelmessige gjennomganger av menneskerettighetssituasjonen i enkeltland (UPR) har Norge benyttet anledningen til å ta opp forholdene for kvinner i en rekke land og har gitt konkrete anbefalinger. I den bilaterale kontakten følges anbefalingene opp med konkrete tiltak.
 - Norge spilte en pådriverrolle under framforhandlingen i FN av en ny mekanisme for ikke-diskriminerende lovgivning på landnivå. Mekanismen ble vedtatt sommeren 2010 og vil innebære at nasjonale myndigheter kan få råd og veiledning i arbeidet med å utarbeide og iverksette lovgivning som er i tråd med internasjonale normer for kvinners rettigheter og likestilling. Samtidig vil mekanismen åpne for økt konsultasjon og deltakelse fra sivilt samfunns organisasjoner.
- Regjeringens handlingsplan for gjennomføringen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet*
- Regjeringens handlingsplan for gjennomføringen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet (2000) ble lansert 8. mars 2006. I juni samme år ble det opprettet et samarbeidsorgan bestående av departementer, direktorater frivillige organisasjoner og forskere, som møtes to ganger årlig for å utveksle erfaringer og informasjon. Den første fremdriftsrapporten for gjennomføring av handlingsplanen for SR 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble lagt frem i 2007. Prosjekt for kvinner, fred og sikkerhet, som ble opprettet i Utenriksdepartementet høsten 2009, koordinerer gjennomføringen av Sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet (1325, 1820, 1888, 1889 og 1960). I forbindelse med tiårsmarkeringen av SR 1325, ble det i 2010 utarbeidet en ny strategisk plan som oppdaterer og styrker handlingsplanen fra 2007. «Kvinner,

fred og sikkerhet: Strategisk plan 2011-2013» legger vekt på å styrke kvinners deltakelse og inneholder fire prioriterte områder: 1) fredsprosesser og fredsforhandlinger, 2) internasjonale operasjoner, 3) postkonflikt og fredsbygging, 4) seksualisert vold i konflikt, og 5) rapportering og ansvarliggjøring. Hvert prioriteringsområde inkluderer informasjon om ansvarlig departement, samt et sett av indikatorer og tidsramme for måloppnåelse.

I 2010 bevilget Norge 1,2 mrd. kroner til tiltak som hadde kvinner, fred og sikkerhet som hovedmål eller en sentral del av målsettingen. Dette er en nedgang på 40 mill. kroner fra 2010. Nedgangen skyldes delvis at støtten til kvinner, fred og sikkerhet i mindre grad er blitt øremerket og heller er inkludert i kjernestøtte og støtte til humanitære fond. Norge er en aktiv pådriver i det pågående arbeidet med å innføre likestillingsmarkører, som vil gjøre det mulig å følge pengene som kanaliseres gjennom landfond og nødhjelpsappeller.

Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet 2007-2009. Videreføres 2010-2013

I tråd med anbefalinger fra ekstern midtveisvurdering (2008/2009) videreføres Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet 2010-2013, med økt oppmerksomhet om det bilaterale samarbeidet og tematisk for integrering av kjønnsperspektivet i strategiske samarbeidssektorer som energi og klima. Seks land, hvorav fem i Afrika, er utpekt som pilotambassader og får en tettere oppfølging. Det arbeides med å styrke integreringen av kjønnsperspektiv og likestilling i disse ambassadenes sentrale porteføljer, som klima/miljø, olje og energi, næringsutvikling, fred og forsoning, mødre- og barnehelse. Sekretariatsansvaret for oppfølging av pilotambassadene er lagt til Norad og erfaringer med satsningen skal dokumenteres systematisk underveis for å sikre erfaringsoverføring og læring. Det er utarbeidet et resultatrammeverk for ambassadenes rapportering på Handlingsplanen som de utvalgte ambassadene skal rapportere på årlig. Flere av de utvalgte ambassadene har også laget egne strategier og handlingsplaner for sitt arbeid med kvin-

ners rettigheter og likestilling i utviklingsporteføljene. Det er også opprettet et internt nettbasert arbeidsrom som skal bidra til kunnskapsdeling og erfaringsutveksling mellom ambassadene. I 2010 ble det gjennomført seminarer i Malawi og Nepal. I 2011 planlegges ytterligere to regionale seminarer i Afrika og Asia. Som ledd i kompetanseutviklingsarbeidet arrangerer Norad også månedlige frokostseminarer med tema knyttet til kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet for interne så vel som eksterne deltakere. Norad hadde ved utgangen av 2010 gjennomført totalt åtte likestillingsgjennomganger av ambassadeporteføljer hvorav tre i 2010. I løpet av 2011 vil tilsvarende gjennomganger gjennomføres i fem nye land. Flere av de aktuelle ambassadene har i etterkant utarbeidet egne handlingsplaner og strategier for å følge opp anbefalingene fra gjennomgangen. Rapportene publiseres for å bidra til læring bredt i utenriktjenesten.

I 2010 ble det i tråd med anbefalingene fra midtveisvurderingen og beslutningen om å videreføre Handlingsplanen ut 2013 utarbeidet en statusrapport og plan for systematisk framdrift. Med dette er grunnen lagt for en systematisk årlig rapportering ut handlingsplanperioden.

Finansiering av kvinner og likestilling

St.meld.nr 11 (2007-2008) På like vilkår og Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingspolitikken 2007-2009. Handlingsplanen som videreføres i 2010-2013 legger føringer om å overvåke utviklingen av kvinne- og likestillingsrettet bistand, med mål om en jevn økning. Siden 2006 har omfanget av bilateral bistand som registreres med kvinner og likestilling som hovedmål eller delmål økt med nær 2,4 mrd kroner. I budsjettene for 2006-2007 og 2007-2008 og 2008-2009 ble det tilført friske midler øremerket kvinner og likestilling i størrelsesorden 600 mill. kroner årlig. Dette inkluderer kvinne- og likestillingsbevilgningen (300 mill. kroner), kvinne- og likestillingstiltak innen humanitær assistanse, fred og forsoning, sivilt samfunn og via de multilaterale organisasjonene og institusjonene. Omfanget av øremerking har vært uendret siden 2009.

Tabell 13.1 Samlet bilateral bistand kodet med Policy Marker kvinner og likestilling og andel av bilateral bistand, 2006-2010 (i mill. kroner)

Kvinner og likestilling	2006		2007		2008		2009		2010	
		pst.		pst.		pst.		pst.		pst.
Hovedmål	564	4,6	1 356	8,6	1 356	8,4	1 627	8,8	1 541	7,5
Delmål	2 147	17,4	2 959	18,8	3 511	21,8	3 628	19,6	3 560	17,4
Totalt	2 711	22,0	4 315	27,4	4 867	30,2	5 255	28,4	5 102	24,9

- Omfanget av likestillingsrettet bistand flatet ut i 2010. En nærmere gjennomgang av statistikken viser en positiv utvikling i kvinne- og likestillingsrettet bistand på sektorer som tradisjonelt har vært oppfattet som kjønnsnøytrale, slik som skogbruk, jordbruk og landsbyggdutvikling, energi, industri, fiskeri og konfliktløsning. Reduksjon i kvinne- og likestillingsrettet bistand over regionbevilgningen og på sektorer som sivilt samfunn og styresett kan gjenspeile vridninger av støtte til andre bevilgninger og sektorer hvor likestillingsrelevansen er mindre åpenbar og etablert.
- En betydelig del av norsk bistand gis i form av kjernetilskudd til multilaterale organisasjoner og institusjoner, globale fond og programmer, som ikke omfattes av policymarkører. Norge er en pådriver overfor de multilaterale organisasjonene og institusjonene i å fremme likestillingsperspektiver, samt oppmuntre dem til å følge pengene og overvåke omfang av kvinne- og likestillingsrettet bistand. Flere av de store organisasjonene, som FNs utviklingsprogram UNDP, FNs befolkningsprogram UNFPA, FNs barnefond UNICEF og FNs kontor for samordning av humanitær innsats OCHA tar nå i bruk systemer som ligner OECD DACs policymarkører for likestilling. Norge vil følge opp vis a vis våre globale og multilaterale samarbeidspartnere.

Likestilling og ikke-diskriminering internt i utenriktjenesten

Utenriktjenestens personalpolitiske målsettinger skal bidra til at alle medarbeidere, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne og alder, har like reelle muligheter til faglig og karrieremessig utvikling og til å bruke sin kompetanse. Menn og kvinner skal sidestilles mht. ansettelse, lønnsutvikling, opprykk og kompetansegivende oppgaver.

Overordnede mål

Utenriksdepartementet har i perioden 2010-2013 fokus på likestilling på alle nivå og forsterker arbeidet med inkludering og mangfold. Utenriksdepartementet skal prioritere kompetanseutvikling og kvalifiserende arbeidsoppgaver.

Departementet har gjennom en egen Strategi for personalpolitisk likestilling (2007 – 2011) angitt de overordnede mål og retninger for likestilling internt i tjenesten. Det er utarbeidet periodemål innen utvalgte områder:

- Kompetanseutvikling og bevissthet om likestilling
- Bedre kjønnsbalanse i lederstillinger (måltall utarbeidet)
- Sikre at det ikke oppstår lønnsforskjeller på bakgrunn av kjønn

Det vil i løpet av 2011 foretas en revisjon av utenriktjenestens personalpolitiske dokument. Temaet likestilling og mangfold inngår som en naturlig del av dette arbeidet.

13.1 Lønns- og stillingsnivåer

13.1.1 Overordnet kjønnsfordeling

Overordnet kjønnsfordeling i Utenriksdepartementet (i pst.)

	Andel kvinner	Andel menn
Totalt ansatte i dep	51,6	48,4

Mål:

Det er departementets målsetting å ha en god kjønnsfordeling på alle nivåer og stillingskategorier.

departementet. Antall kvinner i tjenesten samlet har imidlertid sunket noe fra 2009 til 2010.

På utenriksstasjonene er det fortsatt en overvekt av menn (53 prosent). Det er omtrent som foregående år. Disse tallene vil ventelig variere fra år til år.

Tilstandsrapport:

Den overordnede kjønnsfordelingen viser fortsatt en liten overvekt av kvinner i tjenesten samlet og i

Tabell 13.2 Andel kvinner i lederstillinger 2005-2010 (i pst. per 31.12 hvert år)

Stillingskategori	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Eksp.sjef/utenriksråd/ass. Utenriksråd	30	38	38	30	30	30
Stasjonssjefer	15	19	22	28	30	29
Avdelingsdirektører	29	35	30	29	38	42
Underdirektører	46	48	51	62	60	56

Prosentvis andel kvinnelige ledere i tjenesten totalt var i 2010 38,4 pst. mot 40 pst. året før.

Det er arbeidet målrettet med kjønnsbalansen mellom kvinner og menn i lederstillinger i utenriksstjenesten, noe som har ført til resultater. I lederstillinger er det kun i stasjonssjefsstillinger at kvinner fortsatt er underrepresentert. Det er omtrent 30 pst. kvinner blant våre stasjonssjefer. Det er imidlertid fremdeles betydelig færre kvinner enn menn som søker slike stillinger. På årets Flytteplan ut var kun 25 pst. av søkerne kvinner. I lavere stillingskategorier er menn betydelig underrepresentert.

UD har i 2011 fått sin første kvinnelige utenriksråd. I annet halvår 2011 er kvinner for første gang i flertall blant departementets toppledelse (ekspedisjonssjefer, assisterende utenriksråd og utenriksråd). Av ekspedisjonssjefene er det høsten 2011 5 kvinner og 3 menn.

Tiltak:

I de stillingskategorier hvor det ene kjønn er underrepresentert, innholder alle utlysningstekster en oppfordring til det underrepresenterte kjønn om å søke stillingen. Det legges vekt på å innkalle søkere fra det underrepresenterte kjønn til intervju når disse vurderes som kvalifiserte. I en del tilfeller oppfordrer man også enkeltkandidater fra det underrepresenterte kjønn til å søke stillinger. UD vil fremover særlig se på tiltak som kan øke antallet kvinnelige søkere til ledige stillinger som stasjonssjefer ved våre utenriksstasjoner. Blant annet vil UD vurdere om rammene for tjenestegjøring kan gjøres mer fleksible og hvordan man kan motivere kvalifiserte kvinner til å søke flere stasjonssjefsstillinger.

Øvrige rekrutteringstiltak

UD har jobbet spesielt med å øke antallet ansatte med ikke-vestlig bakgrunn og ansatte med redusert funksjonsevne. Sammensetningen av ansatte bør i størst mulig grad være representativ i forhold til befolkningen. Det er imidlertid vanskelig å fremskaffe informasjon om disse gruppene, bl.a. fordi svært få oppgir dette i søknadene.

Det arbeides likevel med tiltak i form av at eksterne utlysninger, som aspirantopptaket, profileres i medier rettet mot innvandremiljøer. Likeledes legges det vekt på å innkalle kvalifiserte søkere med ikke-vestlig bakgrunn eller redusert funksjonsevne til intervju. I forbindelse med årets aspirantopptak, ble det lagt ekstra vekt på å få med flest mulig søkere med innvandrerbakgrunn til tester og intervju.

Som IA-bedrift har UD bl.a. disse målsettinger:

- Rekruttere nye ansatte og/eller vikarer med redusert funksjonsevne (1 – 2 ansatte årlig)
- Tilrettelegging av arbeidsplassen
- Aktiviteter:
- fortsatt understreke ønsket om mangfold i utlysningstekstene

- åpne IA-plasser for søkere som har en ytelse fra NAV og som har behov for å prøve ut sin arbeidsevne
- gi muligheter til ungdom som trenger jobberfaring
- ta inn vikarer med ytelser fra NAV

Lønn**Mål:**

Utenriksdepartementet har konkrete målformuleringer knyttet til kjønn og likelønn, bl.a. i personalpolitisk dokument og lønnspolitisk dokument. I personalpolitisk dokument heter det «Departementets lønnspolitikk skal sikre likeverdig lønnsutvikling for kvinner og menn.» Departementet reviderte lokal lønnspolitikk i en partssammensatt arbeidsgruppe våren 2009. Her ble målformuleringene om likelønn og kjønn hevet til overordnede mål: «Det skal iht Likestillingsloven §5 tas hensyn til likestilling/likelønn i alle sammenhenger der lønn fastsettes. Kjønnsbetingede lønnsforskjeller som avdekkes forutsettes utlignet.» Målet gjelder da underliggende punkter som nyansettelse, stillingsskifte, HTA2.3.8-lønnsreguleringer, og HTA2.3.3 og 2.3.4 forhandlinger.

Kjønnsfordeling lønn og stilling

Stillingsgruppe- betegnelse						Gjennomsnittlig lønnstrinn			Gjennomsnittlig alder		
	Totalt	Antall kvinner	Antall menn	Andel kvinner	Andel menn	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn
Sendemann	22	6	16	27,3 %	72,7 %				59,2	57,5	59,9
Ambassadør	72	20	52	27,8 %	72,2 %	80,6	79,8	81,0	59,4	56,5	60,5
Generalkonsul	12	4	8	33,3 %	66,7 %	78,8	79,3	78,6	56,3	59,3	54,8
Spesialråd	55	13	42	23,6 %	76,4 %	72,6	72,2	72,8	49,8	47,1	50,6
Avdelings- direktør	65	27	38	41,5 %	58,5 %	79,4	78,7	79,9	50,1	49,3	50,8
Underdirektør	73	41	32	56,2 %	43,8 %	70,3	70,3	70,2	47,1	46,7	47,7
Seniorrådgiver	544	279	265	51,3 %	48,7 %	66,3	64,8	68,0	50,0	49,1	51,0
Rådgiver	468	289	179	61,8 %	38,2 %	55,9	55,7	56,3	43,5	45,1	40,9
Senior- konsulent	39	25	14	64,1 %	35,9 %	51,7	51,5	52,1	47,0	51,8	38,4
Første- konsulent	132	74	58	56,1 %	43,9 %	49,0	49,1	48,7	35,8	37,9	33,0

Kommentarer:

Kjønnsforskjellene i lønn er små innad i de fleste stillingskategoriene. Det er imidlertid fortsatt kjønnsforskjeller innen enkelte stillingskategorier. En forklaring på den betydelige differansen mellom menn og kvinner blant seniorrådgivere, er at menn i disse stillingskategoriene oftere har tidligere ledererfaring, bl.a. som stasjonssjefer.

I spesialrådkoden ligger kvinner fortsatt markert lavere enn menn. Spesialrådstillingene er primært spesialiststillinger ved utestasjonene og rekrutteres i stor grad fra andre deler av sentralforvaltningen. Historisk sett har det vært langt flere mannlige søkere til disse stillingene.

Departementet har gjennom flere år sett en økende andel kvinner i stillingskategorier som på sikt vil være et naturlig rekrutteringsgrunnlag til lederstillinger. I løpet av en fem til tiårsperiode er det derfor ventelig at balansen vil snu.

Eksisterende og fremtidige tiltak:

- Arbeidsgiver utarbeider kjønnsdelt lønnsstatistikk fordelt på stillingskategorier før og etter lokale lønnsforhandlinger. Fordelingen av midlene i lokale lønnsforhandlinger kontrolleres underveis i forhandlingene ift de sentralt fastsatte prioriteringene, og diskuteres med forhandlingspartene. Overordnet statistikk presenteres også for ledergruppen etter at de lokale lønnsforhandlingene er avsluttet og resultatet kjent.
- Likelønnsvurdering gjøres i lokale lønnsforhandlinger både av arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene. Dette gjøres med bakgrunn i HTA og lokal lønnspolitikk.
- Arbeidsgiver presiserer overfor lederne at ansatte i foreldrepermisjon er inkludert i lokale lønnsforhandlinger.
- Arbeidsgiver minner om nevnte hensyn på lederkurs og andre kurs/presentasjoner der dette er naturlig. Dette gjøres med bakgrunn i HTA og lokal lønnspolitikk.

13.1.2 Bruk av overtid

Ifølge personalpolitisk dokument skal overtid i utenriktjenesten avdekkes nærmere og følges opp. Det er de siste årene arbeidet målrettet med å redusere departementets samlede overtidsbruk. Dette har resultert i en nedgang de siste tre årene.

Det er ikke utformet egen målsetting mht. kjønn og overtid da det ikke er spesielle utfordringer eller skjevheter på dette området.

Tilstandsrapport/kommentar:

Overtiden i Utenriksdepartementet fordelte seg kjønnsmessig slik i 2010 (HTA-overtid):

Andel kvinner som arbeidet overtid i 2010 (av antall medarbeidere som har jobbet overtid) = 53,6 pst.

I departementet i Oslo utgjorde kvinner 51,6 % av arbeidsstyrken i 2010.

Tiltak: Fortsatt overvåke overtidsbruk, også mht kjønn.

13.2 Permisjoner/Fravær**13.2.1 Kjønnsfordeling fravær pga sykt barn/foreldrepermisjon**

Fraværstype	Andel fravær kvinner	Andel fravær menn
Sykt barn 2010	62,4 %	37,6 %
Fedreperm føds 2 uker m/lønn	4,9 %	95,1 %
Oms.p. F.best § 20	88,1 %	11,9 %
Grad. foreldrepenger 80 %	53,1 %	46,9 %
Perm v/fødsel/adopsj. 80 %	91,3 %	8,7 %

Tallene hentet fra eget personalsystem/SAP, dvs. at utetjeneste og hjemmeapparat er slått sammen.

Kommentarer:

Verd å merke seg er at graderte foreldrepenger har hatt en markant reduksjon for kvinner og en tilsvarende økning for menn siden 2009. Dette er en gledelig utvikling. Når det gjelder ordinær fødselspermisjon er det fortsatt en svært lav andel menn som tar slik permisjon i utenriktjenesten. Dette kan bl.a. ha sammenheng med at fars adgang til fødselspermisjon er avledet av mors opptjening. For mange utestasjonerte UD-par vil også kriteriene for fars adgang til permisjon ikke kunne oppfylles da mor (som medfølgende ektefelle/samboer) ofte ikke har selvstendig opptjening på tjenestestedet.

Det er fortsatt klart flere kvinner som har fravær på grunn av sykt barn. Tendensen er svakt økende fra i fjor.

Tiltak

Det er fortsatt nødvendig med økt bevisstgjøring av ledere når det gjelder fars rett til å ta ut foreldrepermisjon. Dette vil bli sterkere fokusert i den generelle lederopplæring i departementet.

13.3 Ansettelsesforhold**13.3.1 Kjønnfordeling heltids- og deltidsansatte**

	Totalt	Antall kvinner	Antall menn	Andel kvinner	Andel menn
Heltid	1514	772	742	51,0 %	49,0 %
Deltid	41	30	11	73,2 %	26,8 %

Deltidsstillinger er svært lite utbredt i utenriktjenesten. Av disse er de fleste (nesten tre av fire) besatt av kvinner. Tendensen er likevel synkende

fra 2009. Gitt det lave antallet deltidsstillinger anses det ikke nødvendig å iverksette tiltak på dette området.

13.3.2 Kjønnfordeling fast/midlertidig

	Totalt	Antall kvinner	Antall menn	Andel av total	Andel Kvinner	Andel Menn
Fast (alle)	1289	692	597	82,9 %	53,7 %	46,3 %
Midlertidig	266	110	156	17,1 %	41,4 %	58,6 %

Mål: Utenriksdepartementet følger den generelle målsettingen om at bruken av midlertidige stillinger skal være begrenset.

Tilstandsrapport:

17,1 prosent av stillingene i utenriktjenesten er midlertidige. Det gjelder i stor grad spesialutsendinger ved utenriksstasjonene der de ansatte rekrutteres fra andre offentlige etater/departementer for en begrenset tid. Hovedtyngden av øvrige midlertidig tilsatte har fast arbeid i andre statlige virksomheter.

Tiltak:

Utenriksdepartementet legger vekt på å begrense bruken av reelle midlertidige stillinger. Da det ikke synes å være systematiske kjønnsforskjeller i bruken av midlertidighet, er særskilte tiltak ikke ansett påkrevet.

13.4 Kompetanseutvikling/ lederutvikling etc.

Leders ivaretagelse av arbeidsgiveransvaret er sentralt i departementets helhetlige og systematiske lederutvikling. Styringssignalene fra politisk og administrativ ledelse står sentralt i arbeidet. Tilsvarende sentralt er føringene i Utenriksdepartementets personalpolitiske dokument og de personalpolitiske strategier og ambisjoner som følger av dette. Ivaretagelse av arbeidsgiveransvaret står sentralt i stillings- og resultatkravene til departementets toppledere og samtlige stasjonssjefer.

Lederutviklingen skal omfatte utvikling og forståelse av verdier, holdninger og ferdigheter knyttet til ledelse av organisasjon, team og individ. Lederutvikling skal også gi nåværende og fremtidige ledere nødvendig innsikt og forståelse i forhold til kunnskapsledelse slik at administrasjon, kultur og relasjoner påvirkes i ønsket retning.

På alle lederutviklingskurs tilrettelagt av utenriktjenestens kompetansesenter inngår likestillingsstrategien i kursdokumentasjonen. Ivaretagelse av arbeidsgiverrollen, herunder arbeidet med å fremme likestilling og hindre diskrimine-

ring, er ett av tre hovedfokusområder i dette omfattende lederutviklingstilbudet tilrettelagt av arbeidsgiver.

Topplederne vurderes, utvikles og belønnes basert på evne og vilje til å ivareta arbeidsgiveransvaret. De sentrale føringene, og uttalte hovedutfordringer fra likestillingsstrategien er inntatt i UD360 – UDs egenutviklede utviklingsverktøy for støtte til individuell utvikling av ledere. Omlag 300 ledere gjennomfører UD360 årlig.

I 2010 deltok 1649 individer på interne kurs i departementet, hvorav 60 pst. kvinner og 40 pst. menn. Dette forholdstallet har vært nærmest stabilt de siste fem år til tross for at det i hele perioden har vært ansatt omtrent like mange kvinner som menn i tjenesten. Flere kvinner enn menn deltok også i departementets coaching- og mentorprogrammer. I 2010 deltok 39 medarbeidere i mentorprogrammet – 23 adepter (17 kvinner og 6 menn) og 16 mentorer (10 menn og 6 kvinner).

I tillegg til de driftsintegrerte kompetanse- og lederutviklingstiltakene, deltok 130 ledere (62 kvinner og 68 menn) på ulike lederutviklingsprogram i regi av utenriksstjenestens kompetansesenter i 2010.

13.5 UDs stipendordning for videreutdanning

UD har etablert en stipendordning for videreutdanning. I 2010 ble det bevilget støtte til 9 personer, herav 6 kvinner og 3 menn, for til sammen 278 000 kroner. Tiltakene som støttes skal være studiepoenggivende ved høyskole eller universitet og ha relevans for arbeidet i utenriksstjenesten.

13.6 Seniorpolitikk i utenriksstjenesten

Utenriksdepartementet har gjennom inngått IA-avtale laget en handlingsplan for 2010 – 2013. Med referanse til delmål på nasjonalt nivå, har departementet utarbeidet egne mål mht. å øke ansattes gjennomsnittlige avgangsalder:

- Øke eller opprettholde det høye gjennomsnittet på UDs pensjoneringsalder for perioden 2010 – 2013.
- Gjøre ledere bevisst på holdning og praksis til seniorer for å unngå stigmatisering. En viktig faktor for å stå lenger i arbeid er det å bli sett og verdsatt av nærmeste leder, og det å få klare signaler fra virksomheten om at man er ønsket.

Gjennomsnittlig pensjoneringsalder :

2009: 65,4 år (26 personer)

2010: 65,5 år (23 personer)

2011: pr. mai 2011 ligger gjennomsnittet på 66,8 år (29 personer). Det kan se ut som om snittet generelt fortsetter å øke, men det ser ut som om 2011-kullet utmerker seg ved at årets pensjonister består av spesielt mange ledere som i snitt står lengre i stilling enn andre ansatte.

Innenfor rammen av utenriksstjenestens personalpolitikk er det utformet konkrete seniorpolitiske tiltak. Seniorpolitikken i UD er ikke avgrenset til å gjelde en bestemt aldersgruppe, men fokuserer på det som generelt kjennetegner seniorer, f.eks. omfattende erfaring, kompetanse og nettverk. Tiltakene er viet ordninger som gjelder hele utenriksstjenesten – og ikke utelukkende for seniorer som egen gruppe. I arbeidet med seniorpolitikken har det blitt tydelig at departementet i større grad må benytte stillingsbetegnelser som formidler særskilt ansvar. Dette vil være stillinger som åpner for en ekstra mulighet for de med spesielle kvalifikasjoner og omfattende erfaring som mange seniorer har (men altså ikke særtilbud for seniorer).

Utviklingstiltak innen områder som rekruttering, kompetanseoverføring/mentorordninger, seniorperspektiv i ledelse og profesjonalisering av arbeidsgiverrollen er eksempler på tiltak som er iverksatt/under arbeid.

Andre tiltak:

- Flexibilitet og muligheter for tilpasninger i arbeidssted, arbeidstid og arbeidsoppgaver
- forbedret og oppdatert informasjon på intranettet om ulike ordninger innen statlig regelverk
- gjennomføring av avslutningssamtaler
- større bruk av seniorer som foredragsholdere

13.7 Motvirke trakassering

Ett av utenriksstjenestens strategiske mål er å ha et godt og sikkert arbeidsmiljø, preget av arbeids glede. Ett av de tilhørende operative tiltak er at leder skal tilrettelegge for et inkluderende arbeidsmiljø med *nulltoleranse for mobbing*.

Dette følges bla. opp ved fortløpende kontroll av arbeidsmiljøet ved bruk av jevnlig arbeidsmiljøundersøkelser. Undersøkelser er gjennomført i hele tjenesten i 2006, 2008 og 2010.

Tiltak:

- Utarbeidet rutiner for varsling kritikkverdige forhold som bla. inkluderer brudd på etiske normer, som mobbing, seksuell trakassering, og diskriminering.
- Utarbeidet rutiner for håndtering av utilbørlig adferd
- Økt fokus på HMS i lederopplæringen for nye ledere og i utreiseforberedende kurs for ledere
- Kunnskap om HMS og arbeidsmiljø inngår i alle lederutviklingskurs, samt i coach- og mentor-programmer

13.8 Norad og Fredskorpset

Det vises til Norads årsrapport 2010 når det gjelder alders- og kjønns sammensetning blant ansatte, samt fordeling av menn og kvinner på ulike stillingsnivåer. Krav til rapportering etter aktivitets- og redegjørelsesplikten er forankret i tildelingsbrev nr. 1/2011 fra UD til henholdsvis FK og Norad. UD vil i løpet av 2011 avholde egne etatsstyringsmøter med underliggende etater hvor betydningen av rapporteringskravene vil bli understreket.

14 Klima- og miljøtiltak innenfor Utenriksdepartementets ansvarsområde

Mål for virksomheten

Regjeringens mål om at Norge skal være en pådriver i det internasjonale klima- og miljøarbeidet og bli et ledende land innen miljørettet utviklings-samarbeid, er viktige premisser for Utenriksdepartementets arbeid. Utenriksdepartementets mål på miljøområdet er å bidra til å forebygge og løse globale og regionale klima- og miljøutfordringer gjennom internasjonalt samarbeid, og ved å integrere klima- og miljøhensyn i norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

Klimasatsingen i utenrikspolitikken er ledd i oppfølgingen av Regjeringens internasjonale klimastrategi, Meld. St. 14 *Mot en grønnere utvikling – om sammenhengen i miljø- og utviklingspolitikken* (2010-2011), St.meld. nr. 13 (2008-2009) *Klima, konflikt og kapital* og St.meld. nr. 15 *Interesser, ansvar og muligheter* (2008-2009). Nordområdene har høy prioritet i norsk miljø- og klimaarbeid, og Norge skal være et foregangsland på miljøområdet og en langsiktig og troverdig forvalter av miljøverdiene i nord.

Med fremleggelsen av Meld. St. 14 *Mot en grønnere utvikling* signaliserer Regjeringen en fortsatt stor og strategisk bruk av bistandsmidler for å bekjempe fattigdom på en måte som samtidig møter de globale miljøutfordringene. I tillegg til at Norge ønsker å innta en pådriverrolle for en grønnere utvikling meisler meldingen ut tre hovedsatsingsområder; fornybar energi, klima- og skogsatsingen og klimatilpasning. Gjennom vår energibistand har Norge som mål å bidra betydelig til energiutbygging i utviklingsland. Økt tilgang til energi er en forutsetning for økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon. Gjennom en klar vektlegging av fornybar energi og energieffektivisering skal den norske energibistanden bidra til økt energiproduksjon og reduserte utslipp av klimagasser. Norge forsøker å innrette satsingen på en måte som øker omfanget av private investeringer i ren energi i utviklingsland.

Regjeringen styrker innsatsen mot avskoging og skogforringelse i utviklingsland. Klima- og skogprosjekt skal bidra til raske, kostnadseffek-

tive reduksjoner i utslipp av klimagasser fra avskoging og skogforringelse, samt være et bidrag til å få på plass mekanismer for å regulere disse utslippene i en ny internasjonal klimaavtale. Midlene skal bidra til en bærekraftig sosial og økonomisk utvikling som kommer de som lever av og i skogen, til gode.

Satsingen på klima i utviklingssamarbeidet skal både bidra til reduksjon av klimaskadelige utslipp og lette de fattige landenes tilpasning til klimaendringene. Det skal legges særskilt vekt på kvinners rolle som en nødvendig ressurs i den lokale og nasjonale tilpasningsplanleggingen, og som spesielt utsatt gruppe, særlig ved naturkatastrofer. Bred støtte til klimatiltak er også viktig for og stimulerer utviklingslandenes vilje og evne til å slutte seg til et framtidig klimaregime.

Klima- og skogsatsingen

Klimagassutslipp fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland utgjør omkring en sjettedel av verdens samlede klimagassutslipp. Tiltak for å redusere disse utslippene (REDD+), har i tillegg til en klimagevinst et potensial for å bidra til bærekraftig utvikling, samt å bevare biologisk mangfold. Den grunnleggende utfordring er at det fremdeles er mer innbringende å hogge skogen enn å la den stå. Korrupsjon og dårlig styresett er også viktige årsaker til den ulovlige avskogningen, og vil i tillegg gjøre gjennomføring av tiltak utfordrende. Skogtiltak må ses i sammenheng med overordnede strategier for bærekraftig utvikling og fattigdomsbekjempelse. En global avtale er avgjørende for å sikre nedgangen i avskogingen og at den opprettholdes over tid. Regjeringen arbeider for å bidra til å utvikle en global REDD+ mekanisme hvor resultatbasert støtte gir forutsigbarhet for betaling for leverte utslippsreduksjoner. Skoglandene må sette opp mekanismer for rettferdig fordeling av inntektene fra REDD+ og sørge for at de også kommer lokalbefolkningen til gode. Det vil også bli viktig å legge til rette for at privat sektor kan bidra til å finansiere REDD+ og grønn utvikling.

Det ble gitt en støtte på omlag 2,7 mrd. kroner under Regjeringens klima- og skogsatsing i 2010. Av disse midlene ble 1,26 mrd. kroner avsatt som gjeldsbrev til Den brasilianske utviklingsbanken. Norge bidro betydelig i 2010 til framgangen innenfor REDD+ gjennom kombinasjonen av politisk, finansiell og institusjonell innsats. Det ble fra norsk side blant annet tatt initiativ til et globalt REDD+ partnerskapet som ble etablert på Klima- og skogkonferansen i Oslo i mai 2010. Under klimaforhandlingene i Cancún i desember 2010 fikk Norge gjennomslag for en rekke av sine posisjoner og det ble oppnådd enighet om å opprette en mekanisme for REDD+ som også inneholder en rekke sikkerhetsmekanismer for gjennomføringen. Samarbeidet med Brasil, Guyana og Tanzania har fortsatt, i 2010 ble det også startet opp et samarbeid med Indonesia. Gjennom det multilaterale samarbeidet med Verdensbanken, FN og Afrikabanken er flere nye land blitt gjort i stand til å gjennomføre REDD+ aktiviteter. Det har også vært arbeidet med sikringsmekanismer for urfolks og lokalsamfunns rettigheter i de ulike tiltakene. Dette er nødvendig for å bidra til en bærekraftig utvikling og forvaltning av skogressursene lokalt og nasjonalt. Norge har vært en pådriver for at de enkelte samarbeidsinstitusjonene utnytter sin komparative kompetanse og kapasitet og samarbeider om en best mulig bruk av ressursene. I alle initiativene er det blitt tatt hensyn til å bevare naturskog for å sikre disse skogenes store evne til å lagre karbon, samt deres unike biologiske mangfold.

Handel, miljø og klima

Norge arbeider for å fremme bærekraftig utvikling på alle relevante områder i Verdens handelsorganisasjon (WTO) samt i forhandlinger om andre handelsavtaler. I Doha-forhandlingene har WTO for første gang et mandat på miljø: om forholdet mellom spesifikke handelsforpliktelser i multilaterale miljøavtaler (MEA) og WTO-regelverket, om former for informasjonsutveksling/samarbeid MEAs-WTO og om nedbygging av tollbarrierer på miljøvarer, herunder varer som bidrag til å redusere klimautslipp.

Arbeidet med å få til tollreduksjoner på miljøvarer har stått sentralt i arbeidet under miljømandatet i WTO. Det er imidlertid ulike syn og motstridende interesser mellom medlemsland, særlig mellom utviklingsland med få eksportinteresser og OECD-land, som har godt innebygde miljøsektorer. Utviklingsland som Kina, India, Brasil og Sør-Afrika har en voksende eksport av miljøvarer.

Norge har stått sammen med OECD-land i arbeidet med å få redusert tolltariffer. Samtidig har Norge finansiert utredninger for å bidra til at enkelte utviklingsland får bygget kompetanse og utviklet egne posisjoner.

I EFTA har Norge støttet opp om arbeidet med å utvikle bindende bestemmelser om bl.a. miljø i EFTAs handelsavtaler. Bestemmelsene dekker bl.a. beskyttelse av miljøet, fremme av miljøvennlige varer og tjenester samt utvidet samarbeid om handel og miljø.

EU

EUs klima- og miljøpolitikk ligger tett opp til Norges, og det er et nært samarbeid mellom EU og Norge, både innenfor rammen av EØS-avtalen og i det internasjonale klimaarbeidet.

EU har i 2010 fortsatt å videreutvikle sin klimapolitikk. Selv om FNs klimatoppmøte i København høsten 2009 ikke resulterte i en ny, omfattende juridisk avtale slik forhåpningen var, står EU fast på sine mål om å redusere klimagassutslippene med 20 pst. fram mot 2020. Direktivene i klima- og energipakken er under oppfølging i henhold til planen. EU ligger an til å nå sine 20-20-20-målsettinger. Norge har implementert og forhandler med Kommisjonen om innlemming av relevante direktiver i EØS. Dette gjelder det reviderte kvotehandelsdirektivet, innlemmelse av luftfart i kvotehandelsdirektivet, direktivet om lagring av CO₂ og fornybardirektivet.

I kjølvannet av finanskrisen utarbeidet EU et program for å støtte energiinfrastrukturutbygging i medlemsstatene. Mange av disse prosjektene har betydning for klimapolitikken. I 2010 er bl.a. midler fordelt til seks prosjekter for fangst og lagring av CO₂ og til en rekke offshore vind-prosjekter. Avsetninger til slike klimaprojekter beløper seg til omlag 1,5 mrd. euro (om lag 12 mrd. kroner), og er av stor interesse også for Norge.

Miljø har en sentral plass i EUs strategi for smart og bærekraftig vekst, Europe 2020. EU har begynt et langsiktig arbeid med tilpasning til en ressurseffektiv økonomi. Målet er å skape en mer konkurransedyktig økonomi og øke sysselsettingen. I 2011 er det lagt frem flere meldinger og initiativ. Et veikart for ressurseffektivitet legges frem i løpet av høsten 2011. EU vil følge opp med sektorplaner og andre virkemidler.

EØS-midlene

EUs nyeste medlemsland har store miljø- og klimautfordringer. Det er i Norges interesse å fort-

sette og bidra til å heve miljøkvaliteten i disse landene. EØS-midlene er et viktig bidrag til dette arbeidet. Under EØS-finansieringsordningene i perioden 2009-2014, vil Norge bidra med rundt 14,3 mrd. kroner til sosial og økonomisk utvikling i EUs 12 nyeste medlemsland, samt Hellas, Portugal og Spania. Om lag en firedel av disse midlene er øremerket miljøvern, grønn næringsutvikling og tiltak mot klimaendringer, inkludert en særskilt satsing på karbonfangst og lagring. I 2011 forhandles det rammeavtaler med mottakerlandene om innretning og innsatsområder. Programmene skal godkjennes av giverlandene.

Gjennom EØS-midlene 2004-09 bidrar Norge med om lag 10,2 mrd. kroner. Miljø er et av de viktigste målområdene for støtten i denne perioden. Rundt en firedel av midlene er gått til miljørelaterte prosjekter, inkludert forskningsprosjekter innen miljø og bærekraftig utvikling og støtte til miljøprosjekter som er drevet av frivillige organisasjoner. Støtte til energieffektivisering, fornybar energi og reduksjon av klimagasser har utgjort 40 pst. av miljøprosjektene under EØS-midlene. I Polen har energieffektiviseringstiltak i 350 offentlige bygninger redusert CO₂ utslipp med 173 000 tonn pr. år, og bedret luftkvaliteten i nærmiljøene. Støtte til bevaring av biodiversitet har vært svært relevante for nasjonale og internasjonale målsettinger, og har vært viktige for at mottakerlandene skulle kunne oppfylle sine internasjonale forpliktelser.

Internasjonale avtaler og konvensjoner

Norge er part til en rekke internasjonale avtaler på miljøområdet, og regjeringen vil fortsette å støtte utviklingsland og deres utvikling av strategier og planer for gjennomføring av slike avtaler. Støtte vil også bli gitt til konvensjonenes virkeområder og sekretariater. Kapasitetsbygging i utviklingsland er nødvendig for å sikre landene reelle muligheter til å gjennomføre sine internasjonale miljøforpliktelser, og for å gjøre dem bedre i stand til å møte miljø- og klimautfordringene.

Klimakonvensjonen

Klimakonvensjonen er ratifisert av 194 land samt EU. Konvensjonens langsiktige mål er å stabilisere konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren på et nivå som hindrer farlig, menneskeskapt påvirkning av klimasystemet med en hastighet som ikke er raskere enn at økosystemer kan tilpasse seg naturlig, matsikkerheten ikke trues, og som tillater bærekraftig økonomisk utvikling. I føl-

ge Konvensjonen skal utviklede land støtte utviklingsland når det gjelder teknologioverføring, tilpasning til klimaendringer og rapportering av utslipp og utslippsreducerende tiltak. Til klimaaktiviteter under Klimakonvensjonen og Kyoto-protokollen ble det i 2010 utbetalt 33 mill. kroner til klimasekretariatet, bl.a. som støtte til ekstra forhandlingsmøter om en ny klimaavtale og for å sikre deltakelse fra utviklingsland. Norge har i en årrekke vært blant de største frivillige bidragsyterne til klimaaktiviteter under Klimakonvensjonen.

Konvensjonen om biologisk mangfold

Konvensjonen om biologisk mangfold er ratifisert av 192 land, inkl. EU. Konvensjonens mål er vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, samt rettferdig fordeling av goder fra bruk av genetiske ressurser. Selv om bevaring av biologisk mangfold er høyt prioritert, har en ennå ikke klart å stoppe reduksjonen i artsmangfoldet. Arbeidet med bevaring av det biologiske mangfoldet, hører også sammen med bevaring av skog, som tidligere omtalt. 2010 var det internasjonale biomangfoldåret.

Det ble oppnådd fremgang under Partsmøtet for konvensjonen for biologisk mangfold i Japan i oktober 2010. Et viktig resultat var vedtagelsen av Nagoya-protokollen, som vil styrke arbeidet med å bevare det biologiske mangfoldet. Protokollen bekrefter at genressurser er underlagt statens suverenitet. Den øker rettssikkerheten for både brukere og tilbydere av genressurser, og den inneholder bestemmelser om bruk av tradisjonell kunnskap. Norge støttet kapasitetsbygging i afrikanske land i forhold til forhandlingssituasjonen i konvensjonen for biologisk mangfold, noe som bidro til at flere av disse kunne ivareta sine interesser bedre i forhandlingene.

Det er foretatt en større gjennomgang av de økonomiske verdier av økosystemtjenestene, også kalt The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB), en utredning som Norge støttet.

Forørkningskonvensjonen

Norge er part til Forørkningskonvensjonen, som trådte i kraft 1996 og er ratifisert av 194 land. Konvensjonen har som hovedmål å opprettholde produktiviteten i de tørre og halvtørre økosystemene som grunnlag for fattigdomsreduksjon og bedre levekår. Mandatet er relevant i forhold til arbeidet med klimatilpasning. Norge har støttet finansie-

ringsmekanismens arbeid med å mobilisere forståelse og ressurser i berørte land, og koble arbeidet til nasjonale strategier for utvikling og fattigdomsbekjempning.

Konvensjonen for internasjonal handel med truede arter (CITES)

CITES regulerer internasjonal handel med arter som er eller kan bli truet hvis ikke handelen overvåkes nøye. Som part til CITES tar Norge konsekvent til orde for at vitenskapelige kriterier må legges til grunn for vedtak som har betydning for handel, og dermed for folks levebrød. Norge har f.eks. støttet lettelse i handelsrestriksjoner for elefantprodukter som kommer fra påviselig bærekraftig forvaltede bestander. CITES har i senere tid begynt å interessere seg mer for kommersielt utnyttede fiskeslag. Å sikre at dette skjer på vitenskapelige premisser står sentralt i Norges arbeid under konvensjonen. I perioden 2010–2013 leder Norge arbeidet i Standing Committee.

Multilateralt samarbeid

FN-organisasjonene er sentrale aktører i det globale arbeid med miljø- og klimaspørsmål. Norge er en viktig bidragsyter til de organisasjoner som har miljø som kjerneoppgaver. Norge gir dessuten tilleggsmidler til enkelte FN-organisasjoner for å styrke arbeidet med miljø- og klimaspørsmål og har en løpende dialog med institusjonene om integrering av miljøhensyn i deres virksomhet.

Arbeidet med å fremme en bærekraftig urbanisering er den sentrale utfordringen til FNs bosettingsprogram (UN-HABITAT). Høyere befolkningstetthet gir mulighet til å utvikle mer effektive tjenester innen for eksempel vann og sanitær, energi og transport. Dette er funksjoner som kan bidra vesentlig til å redusere CO₂ utslipp og energiforbruk. Norge støtter UN-HABITATs arbeid med et eget «byer og klima»-initiativ på vann- og sanitærsektoren og om urbane land- og eiendomsspørsmål. Den urbane befolkningen i utviklingslandene er gjennomgående svært ung. Mer enn halvparten er under 25 år. Norge støtter derfor også tiltak gjennom Ungdomsfondet i Bosettingsprogrammet for å fremme sysselsetting, helse og utdanning for denne viktige målgruppen.

En bedre organisering av det internasjonale miljøsam arbeidet er en hovedprioritering for Norge. Vi deltar derfor aktivt i arbeidet med å fremme reformer i det globale miljøstyresettet. Norge arbeider for å styrke FNs miljøprogram

(UNEP) og dets rolle som FNs ledende organ på miljøpolitikk bl.a. gjennom å styrke UNEPs normative og kunnskapsgenererende funksjoner. Norge arbeider også for å styrke UNEP sin koordinerende rolle i internasjonalt miljøarbeid innad i FN-systemet, samt for et sterkere samarbeid mellom UNEP og andre FN-organisasjoner innen rammen av FN-reformen «Ett FN» på landnivå. Norge er blant de største bidragsyterne til UNEP. En ny programavtale ble inngått mellom Norge og UNEP i 2010 for perioden 2010–2011, hvor Norge forpliktet seg til 100 mill. kr i årlig støtte i toårsperioden.

UNEP har styrking av miljøstyresettet, både på globalt, regionalt og landnivå, som ett av seks hovedsatsingsområder. I underkant av en fjerdedel av midlene i den norske programavtalen med UNEP for 2010–2011 gikk til dette arbeidet (23 mill. kroner per år). Klimatiltak, med vekt på tilpasningsstrategier og lavkarbonutvikling, er et annet satsingsområde for UNEP, med tilsvarende høy prioritet. Bærekraftig naturressursforvaltning basert på økosystemtenkning ble støttet med 18 mill. kroner per år, mens forsvarlig håndtering av kjemikalier og miljøgifter er et fjerde satsingsområde for UNEP (13 mill. kroner per år). De resterende 14 mill. kroner i samarbeidsavtalen med UNEP gikk til områdene katastroforebygging og bærekraftig produksjon og forbruk.

Norge er største bidragsyter til UNDPs miljø- og energifond. UNICEF mottar betydelig støtte fra Norge, og har med sitt mandat for vann- og sanitær en viktig rolle i oppfølgingen av Tusenårs-mål nr 7.

FNs Bærekraftskommisjon (CSD), som er den eneste arena der bærekraftig utvikling blir behandlet i full bredde, har støtt på utfordringer i gjennomføringen av sitt arbeid. Norge ser et behov for reform av CSD, og forventer av CSDs fremtidige rolle vil bli diskutert under FNs konferanse for bærekraftig utvikling i 2012.

Den viktigste internasjonale finansieringsmekanismen er Den globale miljøfasiliteten (GEF), som støtter tiltak som gir globale miljøfordeler. Forhandlinger om kapitalpåfylling for GEF for perioden 2010–2014 ble sluttført i 2010, med en bidragsøkning på godt over 50 pst. (til drøyt USD 4,3 mrd.), noe som brakte fondets realverdi tilbake til nivået i 1994. Det norske bidraget til GEF ble i denne sammenheng besluttet økt med 65 pst. til 376 mill. kroner for fireårsperioden. Hver ny kapitalpåfylling ledsages av politikk anbefalinger til ny politikkutforming og/eller – justering. Norge har bl.a. deltatt i en underkomité under styret som gjorde grovarbeidet med nye regler for

miljømessige og sosiale sikkerhetshensyn og en ny «Policy for Gender mainstreaming». Sammen med øvrige nordiske land har vi også vært pådriver for en bredere tilnærming til avskoging og på kjemikalieområdet.

I tillegg til Den globale miljøfasiliteten er Specialfondet for klimaendring (SCCF) og Klimafondet for minst utviklede land (LDCF) under Klimakonvensjonen sentrale i den norske satsningen på klimatilpasning. Norge bidrar også til Ozonfondet under Montreal-protokollen, som støtter prosjekter for utfasing av ozonødeleggende stoffer i utviklingsland. 2010 representerte en viktig milepæl, da alle utviklingsland da hadde faset ut bruk av KFK, haloner og karbintetraklorid.

Globale trender som befolkningsvekst, endrede forbruksmønstre og bruksområder og klimaendringer truer verdens matproduksjon. I arbeidet med å sikre verden tilstrekkelig mat er forskning en vesentlig komponent. For landbruksutvikling i utviklingsland er Organisasjonen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR – The Consultative Group on International Agricultural Research) en vesentlig aktør. Områdene det forskes innen strekker seg fra matvekster (f.eks. mais, ris, hvete) husdyr og fisk og vann- og skogforvaltning til rettigheter og eiendomsforhold til jord og andre naturressurser, landbruks- og matpolitikk og kvinners rolle i landbruk. Med støtten på 98 mill. kroner i 2010 var Norge 9. største giver.

En uavhengig rapport som så på hvordan verden ville sett ut uten resultatene fra forskningen gjennom CGIAR fra 1971 og frem til i dag kom frem til følgende: verdens matvareproduksjon ville være 4-5 pst. lavere og at utviklingslandene ville produsert 7-8 pst. mindre, at verdens kornpriser ville vært 18-21 pst. høyere, og at 13-15 millioner flere barn ville vært underernært.

Blant de mer konkrete resultatene av organisasjonens arbeid kan nevnes at organisasjonen har utviklet over 50 nye varianter av matplanter som tåler tørke bedre. Disse dyrkes i dag i på over 1 million hektar landbruksjord i det sørlige og østlige Afrika, med det resultat at gjennomsnittsavlingene har økt med 20 – 50 pst. Videre har en ny tilnærming til frødistribusjon gitt 100 000 indiske bønder tilgang til en ny type risvariant. I den videre oppfølgingen av organisasjonen vil Norge legge vekt på å sikre størst mulig effekt av forskningen.

De multilaterale finansinstitusjonene er viktige kanaler for ressuroverføringer til de fattigste landene, og fungerer også som kunnskapsbanker. Utviklingsbankene er en betydelig finansieringskilde og har stor påvirkningsmyndighet på tvers

av tema og departementer i utviklingsland. Ikke minst gir dialogen med finansmyndighetene bankene en mulighet til å kunne se miljø og klimaspørsmål i en bredere sammenheng. Norge støtter bankenes arbeid med klima- og miljøspørsmål.

Norge og Verdensbanken har også løpende dialog om samarbeid om klima og ren energi, bl.a. satsingen på de nye karbonfondene. Verdensbanken har utviklet et klimainvesteringsfond med vekt på klimavennlig teknologi, ren energi, tilpasning og skog. For eksempel bidrar Norge gjennom Den afrikanske utviklingsbanken til et fond for å bevare regnskogen i ti land i Kongodeltaet, og i 2010 ble det overført NOK 160 millioner til dette fondet. Norge bisto også i 2010 banken i å utvikle prosjekter som kan godkjennes for CDM (karbonkreditter).

Regjeringen har i tråd med Stortingets klimaforlik og Regjeringens internasjonale handlingsplan økt innsatsen for fremme av karbonfangst og lagring (CCS) internasjonalt. Forurensende utslipp fra kullkraft, særlig i utviklingsland, må gjøres renere for å nå globale klimamål. Norge legger vekt på at arbeidet for spredning og bruk av fangst og lagring av CO₂ også må skje i partnerskap med land med fremvoksende økonomi og utviklingsland. Norge har derfor bidratt med totalt 53 mill. kroner og er største giver til Verdensbankens fond for kapasitetsbygging på karbonfangst og -lagring i utviklingsland.

Regionalt og bilateralt samarbeid

Nordområdene

De nordlige havområder skal bevares som verdens reneste og rikeste. Det betyr å innta en ledende rolle innen overvåking og forskning på havmiljø, klima og miljøgifter i nordområdene. Dette gjøres på en bred front, i bilateralt samarbeid med naboland i nord, i regionale og internasjonale fora som Arktisk råd og i internasjonalt prosjektsamarbeid.

Det er nødvendig at Norge fortsetter å være en pådriver i det arktiske samarbeidet. Det er derfor viktig for oss å kunne bidra aktivt til arbeidet under det nye svenske formannskapet i Arktisk råd. Flere tunge prosjekter og initiativer videreføres. Dette gjelder særlig den felles arktiske kunnskapsinnhenting om status, konsekvenser og tiltak rundt arktisk klimaendring, tiltak mot kortlivede klimadrivere, helhetlig ressursforvaltning, miljøovervåking, utvikling av retningslinjer og standarder for skipstrafikk og annen økonomisk aktivitet i Arktis, implementering av Arktisk rådtavtalen om samarbeid på søk og redning, fremfor-

handling av en ny avtale i Arktisk råd om beredskap mot forurensning og fortsatt styrking av Arktisk råd inkludert etablering av det permanente sekretariatet i Tromsø.

Norge støtter arbeidet i miljøpartnerskapet under Den nordlige dimensjon, både miljøpartnerskapets atomsikkerhetsprogram administrert av Den europeiske utviklingsbanken, og det allmenne miljøprogrammet, med 5 mill. kroner i 2011. Norge vil fortsatt gi høy prioritet til kontinuerlig overvåking og felles tiltak mot viktige regionale forurensingskilder, spesielt i Russland. Konsentrasjonen av atominstallasjoner og kjernefysisk materiale i Nordvest-Russland representerer fremdeles en potensiell fare for radioaktiv forurensning også i Norge.

Atomsikkerhetssamarbeidet med Russland skal bidra til å redusere risikoen for ulykker og forurensning fra disse installasjonene, hindre at radioaktivt og spaltbart materiale kommer på avveie, samt styrke russiske forvaltnings- og tilsynsmyndigheter, og våre kontakter med disse. Riksrevisjonens rapport om atomsikkerhetssamarbeidet med Russland (Dok. 3:9 2009-2010) viser at samarbeidet har gitt gode resultater og at midlene er blitt brukt i henhold til intensjonene.

Hovedprioriteringer for 2012 vil være fysisk sikring og rehabilitering av lageranlegget for brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall i Andrejevbukta, ferdigstilling av arbeidet med å fjerne strålefarlige kilder fra fyrlykter i de russiske delene av Østersjøen, samt myndighetssamarbeid innenfor tilsyn, beredskap og miljøovervåking med felles tokt til Karahavet. Et norsk engasjement bør ha et langsiktig perspektiv, siden det fortsatt eksisterer betydelige atomsikkerhetsutfordringer i våre nærområder. Innsatsen vil imidlertid bli redusert etter hvert som viktige oppgaver finner sin løsning. Arbeidet er tett koordinert med andre lands innsats under G8-landenes globale partnerskap mot spredning av masseødelegelsesvåpen og -materiale.

Norge har også et betydelig samarbeid med Russland for å møte felles miljøutfordringer, for kompetanseutvikling i miljøforvaltningen, og for å fremme russisk deltakelse i internasjonalt miljøvernssamarbeid. Arbeidet vil bli videreført i 2012 med særskilt vekt på beskyttelse av havmiljøet, grensenært samarbeid, biodiversitet, klima og miljøgifter.

Det arbeides for å fremme økosystembasert forvaltning av hele Barentshavet gjennom å bidra til et konsept for en helhetlig forvaltningsplan for russisk del av Barentshavet. Basert på den felles norsk-russiske miljøstatusrapporten for Barents-

havet fra 2009, vil det også arbeides med å utvikle et felles miljøovervåkingssystem for hele Barentshavet. Innen klimaområdet vil det legges vekt på regionale problemstillinger, bl.a. oppbygging av kunnskap om klimaendringenes virkning på havmiljøet og på biodiversitet. Samarbeidet om miljøforvaltning i grenseområdet og miljøovervåking med hensyn til de store utslippene fra Nikel skal videreføres og styrkes, og norske myndigheter vil fortsette påvirkningsarbeidet overfor russiske myndigheter for å få redusert utslippene fra smelteverket i Nikel til et nivå som ikke skader helse og miljø i grenseområdet.

Myndighetssamarbeid innen kontroll av petroleumsvirksomhet offshore skal styrkes, og arbeidet med forurensningskontroll og håndtering av miljøfarlig avfall skal videreføres. Det bilaterale samarbeidet om klima, biodiversitet og miljøgifter vil bli innrettet slik at det støtter opp under det multilaterale samarbeidet i Barentsregionen og i Arktisk råd.

Vest-Balkan

Energi, miljø, klima og ressursforvaltning representerer noen av de største utfordringene for landene på Vest-Balkan (Albania, Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Kroatia, Makedonia, Montenegro og Serbia). Gammelt regelverk fra tidligere Jugoslavia (Vest-Balkan unntatt Albania) må oppdateres og erstattes av nasjonale regelverk. Tidligere felles forvaltning må erstattes av nasjonal forvaltning og samarbeid mellom landene. Gammel infrastruktur for produksjon og transport av energi må fornyes og erstattes.

Alle landene har som mål å tilpasse seg lover, regler og retningslinjer fra EU når det gjelder energi, miljø, klima og ressursforvaltning. Alle landene deltar i et forpliktende samarbeid i «Energy Community» – Energitraktaten – for å bli inkludert i EUs energimarked.

Det er stor forskjell mellom landene når det gjelder graden av utfordringer. Dette gjelder særlig forskjellene mellom når det gjelder innføring og anvendelse av nye lover og regler basert på EUs felles regelverk. Videre er de økonomiske forskjellene store og dermed både energiproduksjon og energikonsum svært ulik.

Kullkraft produsert på gammel teknologi spiller en stor rolle i enkelte av landene, spesielt i Kosovo, men også i Bosnia-Hercegovina, Makedonia og Serbia. Vannkraft er dominerende i Albania og nesten helt uten betydning i Kosovo. Det ligger et betydelig potensial i oppgradering og videre utbygging av vannkraft i flere av landene. Andre

energikilder har liten betydning i regionen som helhet. Kjernekraft finnes ikke, bortsett fra et kraftverk i Slovenia. Importavhengigheten når det gjelder energi ligger på mellom 30 og 50 pst.

Den norske innsatsen blir forsøkt tilpasset situasjonen i de enkelte landene. I 2010 ble det gjennomgående lagt vekt på energiøkonomisering, regelverktutvikling, ressursforvaltning og kompetansebygging. Blant de konkrete tiltakene var konsekvensutredninger i forhold til vannkraftutbygging, forvaltning av vannressurser, utvikling av petroleumslovgivning, introduksjon av mekanismer for «clean development», energiøkonomisering og sikring av biodiversitet et gjennomgående mål har vært støtte til landenes ønske om å tilpasse seg til lover, regler og standarder i EU, herunder på miljø og energi. Det ble utbetalt om lag 50 mill. kroner over bevilgningen til Vest-Balkan til disse formålene i 2010.

Eurasia

Landene i Eurasia (Ukraina, Hviterusland, Moldova, Georgia, Armenia, Aserbajdsjan, Kasakhstan, Turkmenistan, Usbekistan, Kirgisistan og Tadsjikistan) står overfor store klima- og miljøutfordringer grunnet gammel og forurensende industrieknologi, ineffektiv bruk av energi, svak forvaltning av vannressurser, ødeleggelse av økosystemer og radioaktiv forurensing. Miljøarbeidet er derfor viktig i samarbeidet med landene i Eurasia. Norge støttet tiltak innen alle de fire tematiske prioriteringene i regjeringens handlingsplan for miljørettet utviklingssamarbeid, med særlig fokus på forvaltning av vannressurser, vann og sanitær og klimaendringer og tilgang til ren energi. Det legges vekt på at samarbeidslandene i økende grad skal yte substansielle bidrag for å sikre eierskap til tiltakene Norge støtter. Problemer av grenseoverskridende karakter som krever regionalt samarbeid prioriteres høyt i den norske støtten.

Utviklingssamarbeid

Handlingsplanen for miljørettet utviklingsbistand og dens fire satsingsområder ble lagt til grunn for ambassader med bistandsansvars arbeid innefor miljøområdet i 2010.

Satsningen på *bærekraftig naturressursforvaltning* følges blant annet opp gjennom støtte til tiltak som bidrar til økt matsikkerhet. Eritrea, Guatemala, Kina, Malawi, Nicaragua og Zambia er eksempler på dette. Alle disse landene har en integrert satsing på miljø og bærekraftig ressursforvaltning. Mange av Norges samarbeidsland har

landbruksbaserte økonomi som er svært sårbare for klimaendringer. Norges støtte til klimarobust landbruk er et prioritert innsatsområde i bl.a. Zambia og Malawi. I Malawi har norsk støtte bidratt til økt vektlegging av bærekraftige jordbruksmetoder, som kan gi doblede og i noen tilfeller firedoblede avlinger. Inntektene til bøndene i prosjektområdene har økt med mellom 20 og 400 pst. I Zambia har samarbeidet bidratt til at rundt 250 000 bønder (20 pst. av landets bønder) har lagt om til mer klimarobuste dyrkningsformer og ført til økt matvaresikkerhet. Også her er det dokumentert at man kan oppnå en betydelig økning av avlingen allerede første året etter omleggingen.»

Kampen mot ulovlig, uregulert og urapportert fiske har høy prioritet internasjonalt og står sentralt i regjeringens arbeid for å sikre en bærekraftig forvaltning av verdens fiskeressurser. Norge støtter forvaltning av og kontroll med fiskeressurser i utviklingsland, både bilateralt og regionalt. I Mosambik har Norge bidratt til å styrke fiskeriforvaltningen, bedre overvåkingen av marine ressurser og øke lønnsomheten i småskalafisket.

Tilgang til *ren energi* er område som har stått sterkt i fokus de seneste årene. 1,4 mrd. mennesker er uten tilgang til energi og mer enn 2,5 mrd. mennesker benytter tradisjonell biomasse som ved og kull til matlaging. Energi er den dominerende sektoren for globale utslipp av klimagasser. Det er viktig å bistå utviklingslandene i å utnytte mulighetene som ligger i deres fornybare energiresurser (vannkraft, sol og vind), i stedet for ytterligere bruk av fossile energikilder. Det norske initiativet «ren energi for utvikling» utgjør en sentral del av den samlede norske politikken på klima- og energiområdet. Initiativet har som hovedmål å øke tilgangen på ren energi som bidrag til utvikling og fattigdomsbekjempelse, og for å redusere klimautslipp. Regjeringen arbeider i tillegg for å etablere et internasjonalt energi- og klimainitiativ og partnerskap med interesserte land med sikte på å øke tilgangen på energitjenester og samtidig begrense klimagassutspillene fra energisektoren i utviklingsland. Regjeringens nye internasjonale energi- og klimainitiativ er basert på en helhetlig tilnærming til energisektoren og vil gjennom resultatbasert utbetaling bidra til blant annet styrket gjennomføring av utviklingslands lavutslippsstrategier. Det legges også opp til at regjeringens nye internasjonale energi- og klimainitiativ vil etablere et særlig samarbeid for å videreutvikle konseptet med 2-3 utvalgte pilotland.

Det har vært en jevn økning av bistand til ren energi de siste årene. De viktigste bilaterale sam-

arbeidslandene er Etiopia, Liberia, Uganda, Tanzania, Mosambik, Nepal og Øst-Timor. I 2010 var den bilaterale innsatsen samt øremerkede bevilgninger gjennom multilaterale kanaler mer enn 700 mill. kroner. I tillegg kommer investeringer foretatt av Norfund, ca 285 mill. kroner. I et samarbeid med India støtter Norge elektrifisering av 30 landsbyer basert på solenergi. I Nepal har Norges støtte til Alternative Energy Promotion Centre har bidratt til elektrifisering av 17.000 husholdninger (minigridd/mikro-hydro), installasjon av 80.000 solecellesystemer for husholdninger og 90.000 forbedrede kokeovner.

Miljø og klima er prioriterte områder i samarbeidet med land Asia, særlig India, Nepal og Kina. En sentral målsetting er å ivareta utviklingsperspektivet i regjeringens klimasatsing, herunder bedret samordning av innsatsen fra myndigheter, forskningsinstitusjoner og næringslivet. Dette følges opp på ulike måter overfor de enkelte landene gjennom dialog på politisk nivå, gjennom samarbeid på embetsnivå mellom berørte fagdepartementer, gjennom næringslivs- og forskningssamarbeid og gjennom konkrete utviklingsprosjekter. Et helhetlig institusjonelt samarbeid tilstrebes.

Miljø- og klima er et høyt prioritert område i samarbeidet med Kina. Til grunn for samarbeidet foreligger en MoU om norsk-kinesisk miljøsam- arbeid og en bilateral rammeavtale om klima. Klima er et økende satsningsområde og det legges opp til utvidet prosjektsamarbeid med National Development and Reform Commission som har ansvaret for utformingen av Kinas klimapolitikk og klimaforhandlingene. Samtidig videreføres det langvarige samarbeidet med Kinas Miljøverndepartement. Aktuelle nye prosjekter omhandler sammenhengen mellom biodiversitet og klima, samt klimatilpasning, luftforurensning og organiske miljøgifter. Norge fortsetter sin kjernestøtte til tenketanken China Council for International Cooperation on Environment and Development, som gir policyråd direkte til det kinesiske lederskapet. Videre har regjeringen satt av opptil 60 mill. kroner til støtte for et europeisk-kinesisk samarbeid om CCS ved et kullkraftverk i Kina (Near Zero Emission Coal).

Biologisk mangfold er også et viktig tema i prosjektsamarbeidet med India. I november 2010 underskrev de norske og indiske miljøvernministrene en intensjonsavtale om samarbeid om etableringen av et nasjonalt senter for biologisk mangfold i Chennai (Centre for Biodiversity Policy and Law). Senterets mandat er å utarbeide lovverk som skal bidra til å sikre at Indias rike artsmangfold opprettholdes.

Verdensbanken tok i 2007 initiativet til økt samarbeid om vannressursene i Sør-Asia. Dette involverer Afghanistan, Bhutan, Bangladesh, India, Kina, Nepal og Pakistan, og resulterte i opprettelsen av flergiverfondet South Asia Water Initiative (SAWI). Knapphet på vannressursene i regionen utgjør en vesentlig interessekonflikt mellom landene, en utfordring som er ventet å tilta med økt befolkning og antatt større uforutsigbarhet i vannføringen fra Himalaya. Norge inngikk i 2009 en treårig avtale med Verdensbanken om finansiering av SAWI med inntil 18 mill. kroner. Programmet skal bidra til samordnet forvaltning av vannressurser og utarbeidelse av utviklingsprogrammer for vassdragene.

I 2010 ferdigstilte prosjektteamet en analyse av grunnvannssituasjonen i India og foretok en strategisk gjennomgang av Gangesbassenget. Det er også satt i gang et arbeid med å få utarbeidet en kunnskapsdatabase om vannressurser i Nepal. I 2010 fikk den løpende dialogen med partene for å bygge gjensidig tillitt og større politisk vilje til samarbeid om vannressursforvaltning i regionen høy prioritet.

Klima, miljø og bærekraftig utvikling inkludert forvaltning av naturressurser og ren energi er ett av tre hovedsatsningsområder for samarbeidet med Latin-Amerika. Sentralt i Brasil strategien, ferdigstilt i 2011, står samarbeidet for bevaring av regnskogen i Amazonas. I 2011 fornyet også Norge støtten til Regnskogsfondet om en bærekraftig utvikling av Amazonas der urfolks rettigheter ivaretas. I Mellom-Amerika støtter Norge et regionalt landbruks- og miljøprogram gjennom forsknings- og utdanningsinstitusjonen CATIE. En midtveisevaluering fra 2011 viser til at bønder har tatt i bruk effektive og bærekraftige forvaltningsordninger, og at programmet er premissleverandør for nasjonal og regional politikktutforming. Gjennom stipender ved jordbruksuniversitetet EARTH til studenter fra fattige familier i Honduras, Nicaragua, Guatemala, Andes-regionen og Paraguay, har Norge bidratt til regional kapasitets- og kunnskapsutvikling innen bærekraftig bruk av naturressurser. Det norske samarbeidet med Haiti omfatter forebygging av naturkatastrofer, bærekraftig naturressursforvaltning og tilgang til fornybar energi. Norge støtter også et bilateralt prosjekt mellom Haiti og den Dominikanske Republikk. Gjennom treplanting på grenseområdet mellom de to land, bidrar prosjektet også til å bedre forholdene mellom befolkningsgruppene i grenseområdet.

Norge støtter tiltak for økt energieffektivisering og utviklingen av multilaterale og regionale

initiativer for fornybar energi. Sammen med EU og Tyskland har Norge bidratt til opprettelse og utforming av et innovativt fond for fornybar energi og energieffektivisering (GEEREF) i utviklingsland. Norges bidrag er 80 mill. kroner over fire år, i 2010 ble det utbetalt 20 mill. kroner til GEEREF.

REEEP (Renewable Energy and Energy Efficiency Partnership) er en internasjonal frivillig organisasjon som samarbeider med lokale myndigheter, næringsliv og banker om å stimulere markeder for fornybar energi og energieffektivisering gjennom økte investeringer i energitiltak. Ett av hovedmålene er å bedre tilgangen til bærekraftig energi i utviklingsland. Norge ga 30 mill. kroner i perioden 2006-09, og gir støtte på samme nivå for perioden 2010-12. REEEP har til nå støttet over 130 prosjekter for å bidra til lovgivning, reguleringer, kapasitetsbygging, forretningsmodeller og finansieringsinstrumenter i utviklingsland.

Klimatilpasning er et annet satsingsområde for Norge, og det gis støtte til flere tilpasnings- og forebyggingsprosjekter i Afrika og Asia. For eksempel har ICIMOD et regionalt forsknings-senter i Nepal fått støtte til sitt arbeid med oppbygging av kunnskap og spredning av informasjon om bærekraftig bruk av naturressurser, samt kon-

sekvenser av og tilpasning til klima- og miljøendringer i Himalaya-regionen. ICIMOD fortsetter samarbeidet med Senter for klimaforskning (CICERO) og GRID-Arendal om et program om klimaendringer og tilpasning i Himalaya-regionen – Himalayan Climate Change Adaptation Programme (IHCAP), med fokus på konsekvenser av snøsmelting for vannressurser og matsikkerhet, og gjennomføring av konkrete tilpasningsprosjekter. Et viktig aspekt ved programmet er involvering av kvinner i planlegging og implementering av prosjektene. Norge vil bidra med totalt 75 mill. kroner til programmet over fem år.

Innkjøp

Utenriksdepartementet ivaretar kravene til miljøhensyn innen handlingsplanens prioriterte produktområder. I øvrig konkurranser vurderes de miljømessige konsekvenser av anskaffelsene og miljøkriterier og krav ivaretas hvor dette er relevant. Utenriktjenesten anvender retningslinjer utarbeidet av Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) ved utforming av miljøkrav og kriterier i offentlige anskaffelser.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

1. I Prop. 1 S om statsbudsjettet for år 2012 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 100 – 172	Kr 32 632 899 000
b. Sum inntekter under kap. 3100	Kr 115 438 000

Forslag

til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2012, kapitlene 100–172 og kapittel 3100

I Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Programkategori 02.00 Administrasjon av utenriktjenesten			
100	Utenriksdepartementet		
	01 Driftsutgifter	1 749 965 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	11 795 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	16 058 000	
	70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader	878 000	
	71 Diverse tilskudd	18 585 000	
	72 Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	149 000	
	90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	360 000	1 797 790 000
103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon		
	01 Driftsutgifter	45 805 000	45 805 000
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet		
	01 Driftsutgifter	8 779 000	8 779 000
	Sum Programkategori 02.00 Administrasjon av utenriktjenesten		1 852 374 000
Programkategori 02.10 Utenriksformål			
115	Kultur-, norgesfremme- og informasjonsformål		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	29 664 000	
	70 Tilskudd til kultur-, norgesfremme- og informasjons- formål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	74 212 000	103 876 000
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner		
	70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	1 261 698 000	1 261 698 000
117	EØS- finansieringsordningene		
	72 EØS-finansieringsordningen 2004-2009, <i>kan overføres</i>	155 936 000	
	73 Den norske finansieringsordningen 2004-2009, <i>kan overføres</i>	150 961 000	
	75 EØS-finansieringsordningen 2009-2014, <i>kan overføres</i>	436 500 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	76	Den norske finansieringsordningen 2009-2014, <i>kan overføres</i>	382 200 000	1 125 597 000
118		Nordområdetiltak mv.		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	10 000 000	
	70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	343 624 000	
	71	Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv., <i>kan overføres</i>	65 006 000	
	76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	35 839 000	454 469 000
		Sum Programkategori 02.10 Utenriksformål		2 945 640 000
		Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen		
140		Utenriksdepartementets administrasjon av utviklings- hjelpen		
	01	Driftsutgifter	1 094 150 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	19 340 000	1 113 490 000
141		Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)		
	01	Driftsutgifter	202 360 000	202 360 000
144		Fredskorpset		
	01	Driftsutgifter	52 650 000	52 650 000
		Sum Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen		1 368 500 000
		Programkategori 03.10 Bilateral bistand		
150		Bistand til Afrika		
	78	Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i>	2 675 300 000	2 675 300 000
151		Bistand til Asia		
	72	Bistand til Afghanistan og Pakistan, <i>kan overføres</i>	574 500 000	
	78	Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i>	370 000 000	944 500 000
152		Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika		
	78	Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	500 000 000	500 000 000
153		Bistand til Latin-Amerika		
	78	Regionbevilgning for Latin-Amerika, <i>kan overføres</i>	190 500 000	190 500 000
		Sum Programkategori 03.10 Bilateral bistand		4 310 300 000
		Programkategori 03.20 Globale ordninger		
160		Sivilt samfunn og demokratiutvikling		
	01	Driftsutgifter	33 500 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	1 308 000 000	
	71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, <i>kan overføres</i>	91 000 000	
	72	Demokratistøtte/partier, <i>kan overføres</i>	8 000 000	
	73	Kultur, <i>kan overføres</i>	106 000 000	
	75	Internasjonale organisasjoner og nettverk, <i>kan overføres</i>	172 500 000	
	77	Utvexlingsordninger gjennom Fredskorpset, <i>kan overføres</i>	135 000 000	1 854 000 000
161		Næringsutvikling		
	70	Næringsutvikling, <i>kan overføres</i>	309 000 000	
	75	NORFUND – tapsavsetting	262 500 000	
	95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	787 500 000	1 359 000 000
162		Overgangsbistand (gap)		
	70	Overgangsbistand (gap), <i>kan overføres</i>	390 000 000	390 000 000
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter		
	70	Naturkatastrofer, <i>kan overføres</i>	500 000 000	
	71	Humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	2 216 200 000	
	72	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	260 000 000	2 976 200 000
164		Fred, forsoning og demokrati		
	70	Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overføres</i>	648 000 000	
	71	ODA-godkjente land på Balkan, <i>kan overføres</i>	450 000 000	
	72	Utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i>	175 000 000	
	73	Andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i>	340 000 000	1 613 000 000
165		Forskning, kompetanseheving og evaluering		
	01	Driftsutgifter	139 000 000	
	70	Forskning og høyere utdanning, <i>kan overføres</i>	333 000 000	
	71	Faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	400 000 000	872 000 000
166		Miljø og bærekraftig utvikling mv.		
	01	Driftsutgifter	51 000 000	
	70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i>	6 700 000	
	71	Internasjonale prosesser og konvensjoner mv., <i>kan overføres</i>	33 000 000	
	72	Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling, <i>kan overføres</i>	235 000 000	
	73	Klima- og skogsatsingen, <i>kan overføres</i>	2 549 000 000	2 874 700 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
167	Flyktningtiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)		
	21 Spesielle driftsutgifter	1 531 185 000	1 531 185 000
168	Kvinner og likestilling		
	70 Kvinner og likestilling, <i>kan overføres</i>	307 000 000	307 000 000
169	Globale helse- og vaksineinitiativ		
	70 Vaksine og helse, <i>kan overføres</i>	1 190 000 000	
	71 Andre helse- og aidstiltak, <i>kan overføres</i>	145 000 000	
	72 Det globale fond for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM), <i>kan overføres</i>	450 000 000	1 785 000 000
	Sum Programkategori 03.20 Globale ordninger		15 562 085 000
	Programkategori 03.30 Multilateral bistand		
170	FN-organisasjoner mv.		
	70 FNs utviklingsprogram (UNDP)	830 000 000	
	71 FNs befolkningsfond (UNFPA)	372 000 000	
	72 FNs barnefond (UNICEF)	1 070 000 000	
	73 Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	145 000 000	
	74 FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR)	290 000 000	
	75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	150 000 000	
	76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv., <i>kan overføres</i>	758 400 000	
	77 FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	165 000 000	
	78 Bidrag andre FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	305 600 000	
	79 Ekspertter, juniorekspertter og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i>	67 000 000	
	81 Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, <i>kan overføres</i>	120 000 000	
	82 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	75 000 000	4 348 000 000
171	Multilaterale finansinstitusjoner		
	70 Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	814 000 000	
	71 Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	762 500 000	
	72 Samfinansiering via finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i>	404 500 000	1 981 000 000
172	Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak		
	70 Gjeldslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging, <i>kan overføres</i>	265 000 000	265 000 000
	Sum Programkategori 03.30 Multilateral bistand		6 594 000 000
	Sum departementets utgifter		32 632 899 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
3100	Utenriksdepartementet		
	01 Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	14 423 000	
	02 Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	93 629 000	
	05 Refusjon spesialutsendinger mv.	7 068 000	
	90 Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	318 000	115 438 000
	Sum Diverse inntekter		115 438 000
	Sum departementets inntekter		115 438 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

1. Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2012 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01	kap. 3100 postene 02 og 05
kap. 118 post 71	kap. 3118 post 06
kap. 140 post 01	kap. 3140 post 05

2. overskride bevilgningen under kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling mv., post 70 Ymse tilskudd mot tilsvarende inntekter under kap. 3166 Miljø og bærekraftig utvikling mv., post 01 Salgsinntekter fra salg av bistanseieendommer som er finansiert over bistandsbudsjettet, og som ikke er avskrevet i forhold til innlemmelse i husleieordningen. Ubenyttede inntekter fra slikt salg kan tas med ved beregning av overførbart beløp under kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling mv., post 70 Ymse tilskudd.

III

Omdisponeringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2012 kan omdisponere inntil 2 mill. kroner per tiltak fra kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling mv., post 70 Ymse tilskudd til øvrige ODA-godkjente bevilgninger. Beslutning om bruk av midler utover dette og inntil 6 mill. kroner treffes av Kongen.

IV

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2012 kan overskride bevilgningen under kap. 100 Utenriksdepartementet, post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn, ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriseramete land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.

V

Agio/Disagio

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2012 gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning kursgevinst og -tap som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene under kap. 100/3100 Utenriksdepartementet og kap. 140/3140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen, post 89 Agio/Disagio.

VI

Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt fra Norge til multi-bi-prosjekter, samarbeidsprosjekter, stat-til-stat-bistand, støtte til internasjonale og lokale ikke-statlige aktører, kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VII

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2012 kan gi tilsagn om:

1. støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
117		EØS-finansieringsordningene	
	75	EØS-finansieringsordningen 2009-2014	6 804,5 mill. kroner
	76	Den norske finansieringsordningen 2009-2014	5 792,8 mill. kroner
161		Næringsutvikling	
	70	Næringsutvikling	550 mill. kroner
166		Miljø og bærekraftig utvikling mv.	
	73	Klima- og skogsatsingen	1 555 mill. kroner

2. tilskudd til utvikling av en vaksine mot pneumokokkbakterien innenfor initiativet Advance Market Commitments for Vaccines (AMC) med inntil USD 57 mill. i perioden 2009-2017 over kap. 169 Globale helse- og vaksineinitiativ.
3. tilskudd til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) med inntil 1 350 mill. kroner over tre år i perioden 2011-2013 over kap. 169 Globale helse og vaksineinitiativ.
4. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation II (IFFIm II) med inntil 1 500 mill. kroner i perioden 2010-2020 over kap. 169 Globale helse- og vaksineinitiativ, samt fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån.
5. tilskudd til den globale vaksinealliansen GAVI med inntil 2 689,9 mill. kroner i perioden 2013-2015 over kap. 169 Globale helse- og vaksineinitiativ.

VIII

Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2012 kan:

1. gi garantier innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar for inntil 50 mill. kroner for å minske norske importørers risiko ved direkte import fra utviklingsland, jf. omtale under kap. 161 Næringsutvikling i Prop. 1 S (2011-2012).
2. kan øke Norges garantiforpliktelser til Europarådets utviklingsbank med Euro 24, 775 mill.

IX

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2012 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme på inntil 3 500 mill. kroner. Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden.

X

Toårige budsjettvedtak

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i FAO, WHO, ILO, UNIDO, OECD, WTO, IAEA, IEA, Havbunnsmyndigheten, Den internasjonale havrettsdomstolen, Rwanda-domstolen, Jugoslaviadomstolen og for regulært bidrag til FN.

Andre fullmakter

XI

Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2012 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i handlingsplanen av 2004 Om gjeldslette for utvikling for inntil 500 mill. kroner under Garantiinstituttet for Eksportkredits gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til faktisk utestående beløp på ettergivelsestidspunktet.

XII

Utbetaling av tilskudd

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2012 gis unntak fra bestemmelsene i stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av gitte bevilgninger på følgende måte:

1. Utbetalinger av norske medlemskapskontingenter, pliktige bidrag og andre bidrag til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, kan foretas i henhold til regelverket til den enkelte organisasjon.
2. Utbetalinger av tilskudd til utviklingsformål kan foretas en gang i året dersom avtaler om samfinansiering med andre givere innenfor utviklingssamarbeidet tilsier det.

XIII

Bruk av gjeldsbrev og raskere trekk på gjeldsbrev

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2012 kan:

1. fravike bevilgningsreglementet § 3 annet ledd ved utstedelse av gjeldsbrev i forbindelse med kapitalpåfyllinger under Det internasjonale utviklingsfondet, Det asiatiske utviklingsfondet, Det afrikanske utviklingsfondet, Den globale miljøfasiliteten og Felles fond for råvarer, samt ved overføring av midler til Den brasilian-	2. fravike utviklingsbanken vedrørende klima- og skogsatsingen i Brasil. 2. fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 for å inngå avtale med mottakere om raskere trekk på gjeldsbrev enn utbetalingsbehovet tilsier ved kapitalpåfyllinger under Det internasjonale utviklingsfondet og Det asiatiske utviklingsfondet.

XIV

Deltakelse i IMF's låneordning til fattige land som utsettes for økonomiske sjokk og kortsiktige betalingsbalanseproblemer

Stortinget samtykker i at Norge fra 2010 til 2012 kan delta i eksisterende og nye låneordninger under IMF rettet mot lavinntektsland med kort-

siktige betalingsbalanseproblemer innenfor en totalramme på SDR 14,1 mill.

XV

Deltakelse i kapitaløkninger i internasjonale utviklingsbanker og fond

Stortinget samtykker i at:

1. Norge i forbindelse med den femte kapitaløkningen i Den asiatiske utviklingsbanken bidrar med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen USD 11 617 150. Innbetalingen foretas i løpet av årene 2010 – 2014, og belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond. 2. Norge deltar i den sjette generelle kapitaløkningen i Den afrikanske utviklingsbanken med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen SDR 30 340 000. Innbetalingen foretas i løpet av årene 2011-2018, og belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond. 3. Norge deltar i den niende kapitaløkningen i Den interamerikanske utviklingsbanken med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen USD 2 907 287. Innbetalingen foretas i løpet av årene 2011-2015, og belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond. 4. Norge deltar i den fjerde kapitaløkningen i Den internasjonale bank for rekonstruksjon og	utvikling (IBRD) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen USD 20 476 585. Innbetalingen foretas i løpet av årene 2011-2015, og belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 70 Verdensbanken. 5. I forbindelse med endring av stemmefordelingen i Den internasjonale bank for rekonstruksjon og utvikling (IBRD) foretas det en justering av aksjeandelene til medlemslandene gjennom en selektiv kapitaløkning. Norge deltar i den åttende selektive kapitaløkningen i forbindelse med endring av stemmevekten i Den internasjonale bank for rekonstruksjon og utvikling (IBRD) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen USD 4 393 527. Innbetalingen foretas i løpet av årene 2011-2014, og belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 70 Verdensbanken. 6. Norge deltar i den 12. kapitalpåfyllingen av Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF) med en andel på 1 500 mill. kroner for perioden 2011–2013, innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond.

XVI

Deltakelse i kapitalpåfylling i Den globale miljøfasiliteten (GEF)
Stortinget samtykker i at Norge deltar i kapitalpå- den 2011-2013. Innbetalingene belastes kap. 170
fyllingen i Den globale miljøfasiliteten (GEF) med FN-organisasjoner mv., post 78 Bidrag andre FN-
en innbetalt andel på 376 mill. kroner over perio- organisasjoner mv.

Vedlegg 1**Tusenårsmålene og status for måloppnåelse**

Over ti år er gått siden FNs tusenårsforsamling. Med fire år igjen til å nå tusenårsmålene, er debatten om hvordan den internasjonale utviklingsagendaen post-2015 skal se ut begynt. Samtidig preges tusenårsmålssettingen av at man nå har et betydelig tilfang av kunnskap og erfaringer om hva som bidrar til framgang, og hva de største hindringene er. Mens økonomisk vekst kombinert med økt prioritering av de ulike tusenårsmålssektorene i nasjonale budsjetter har bidradd til en positiv utvikling i veldig mange land, er krig og konflikt den viktigste hindringen til at tusenårsmålene kan nås. Ingen sårbare stater har så langt nådd et eneste tusenårs mål.

Målbarhet og mulighetene til å etterprøve hvorvidt økt innsats faktisk gir resultater er viktig i tusenårsmålsammenheng. For hvert av de åtte tusenårsmålene er det definert én eller flere konkrete målsetninger med hver sine indikatorer, der status i 1990 danner grunnlaget for å måle framgang. Tabell 2.1 under viser de åtte målene, samt utvalgte målsetninger og status for måloppnåelse for disse. For enkelte indikatorer er tilgangen på data ufullstendig. FN arbeider kontinuerlig for å forbedre indikatorene, så vel som datagrunnlaget. Likevel vil det være begrenset hva man kan rapportere av endring fra ett år til det neste, og et flerårig perspektiv legges derfor til grunn.

FNs tusenårsmålsrapport for 2011³ viser en god framgang på mange områder, samtidig som det er klart at de fleste målene ikke vil nås globalt sett. Færre mennesker som dør av aids, og det er gjort viktige fremskritt i bekjempelsen av malaria, tuberkulose og meslinger. Tilgang til grunnskoleutdanning har økt raskt, og vi er på god vei til å nå målet for trygt drikkevann.

Tusenårs mål 1 om å halvere ekstrem fattigdom regnes for nådd, til tross for den globale økonomiske krisen, høye og ustabile matvarepriser og høye energipriser. Fra 1990 til 2005 ble andelen av befolkningen som lever på mindre enn 1,25 dollar⁴ redusert fra 46 pst. til 27 pst. Anslag viser at andelen vil reduseres ytterligere, til 15 pst innen

2015 – hele 8 pst lavere enn det som var satt som mål. Den betydelige reduksjonen på globalt nivå skjuler imidlertid store regionale forskjeller. En svært positiv utvikling har funnet sted i deler av Sør- og Øst-Asia, der andelen fattige er kraftig redusert. Dette henger i stor grad sammen med den sterke økonomiske veksten i Kina og India, hvor andelen ekstremt fattige anslås å falle til henholdsvis 5 pst. og 24 pst. i 2015. God økonomisk vekst i en rekke afrikanske land kombinert med økt satsing på blant annet sosiale tjenester, gjør at man også her begynner å se en klar nedgang i ekstrem fattigdom, fra 58 pst i 1990, til anslagsvis 36 pst i 2015.

Mens trenden er at ekstrem fattigdom går ned, har utviklingen mot en halvering av andelen mennesker som lever under sultegrensen stagnert på rundt 16 pst de siste ti årene, ned fra 20 pst i 1990. Andelen underernærte barn under fem år er redusert fra 30 pst i 1990 til 23 pst i 2009. Høye og ustabile globale matpriser siden 2008 har bidradd til at antall mennesker som lider av sult har økt, fra rundt 850 millioner i 2005-07 til over anslagsvis 950 millioner i 2010-2011. FNs tusenårsmålsrapport 2011 peker på behovet for å forstå sammenhengen mellom redusert fattigdom og sult bedre, og varsler om en egen gjennomgang av dette under ledelse av FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO).

Et lite diskutert delmål under tusenårs mål 1 om å utrydde ekstrem fattigdom, er målet om full sysselsetting og anstendig arbeid for alle. Mens mange utviklingsland har kommet godt ut av den globale økonomiske krisen dersom man ser på økonomisk vekst, har denne veksten foreløpig ikke hatt en merkbar effekt på sysselsetting. Andelen av befolkningen i utviklingsland som er i arbeid har holdt seg stabil på rundt 63 pst de siste ti årene. I følge Den internasjonale arbeidslivsorganisasjonen (ILO) har en av fem av verdens

³ Alle tall er hentet fra FNs Millennium Development Goals Report 2011

⁴ Kriteriet for ekstrem fattigdom ble i 1990 bestemt til en inntekt under USD 1 med utgangspunkt i prisnivået i 1985. Dette målet har siden blitt justert. F.o.m. MDG Report 2009 er det andelen som lever på under USD 1,25 om dagen som legges til grunn.

arbeidere en inntekt som er lavere enn den globale fattigdomsgrensen på 1, 25 dollar om dagen.

Antall barn som fikk tilgang til grunnutdanning økte med 40 millioner i perioden 1999-2009. Nær 90 pst av alle barn i utviklingsland går på skole. Afrika Sør for Sahara er det området det skjer mest når det gjelder skoletilgang, med en økning fra 58 pst i 1999 til 76 pst i 2009. Til tross for en positiv utvikling, er målsetningen om å sikre full grunnskoleutdanning for alle barn innen 2015 ikke oppnåelig. Årsaken til dette er blant annet at krig og konflikt hindrer skolegang for nær halvparten av de 67 millioner barna som stor uten et skoletilbud. Diskriminering av sårbare grupper er også utbredt. Man regner med at opp til 90 pst av funksjonshemmede barn i utviklingsland ikke går på skole. Likeledes ser man at barn som er ekstremt fattige, bor på landsbygda, er jenter, eller tilhører en språklig eller etnisk minoritet i de fleste land har dårligere tilgang til utdanning enn gjennomsnittet. Det er også store utfordringer knyttet til læring og kvalitet på det skoletilbudet som gis, og det trengs nesten 2 million nye lærere innen 2015 dersom man skal kunne nå målet om grunnskoleutdanning for alle.

Likestillingsindikatorene viser en viss fremgang, og spesielt innen utdanning. I utviklingsland er det nå 96 jenter per 100 gutter som går på grunnskolen, opp fra 91 per 100 i 1999. Det observeres også en positiv utvikling for andelen kvinnelige representanter i nasjonalforsamlinger. I utviklingslandene samlet er andelen kvinner i nasjonalforsamlinger steget fra 12 pst. i år 2000 til 18 pst. i 2011. Latin-Amerika og Karibia ligger i tet med 23 pst, etterfulgt av Afrika Sør for Sahara med 20 pst. Finanskrisen har ført til dårligere arbeidsvilkår og inntekt for de fattigste, og kvinner har vært hardt rammet ettersom de ofte har mindre jobbsikkerhet enn menn. Det er fortsatt langt frem til lik deltakelse for kvinner og menn i samfunnslivet, slik det aktuelle målet foreskriver.

Det er en positiv utvikling når det gjelder tusenårsmål 4 om å redusere barnedødelighet, og målsetningen om en 2/3-dels reduksjon kan nå forutsatt en opptrappet innsats. I utviklingslandene samlet er raten redusert fra 99 til 66 per 1000 levendefødte fra 1990 til 2009. Dette betyr at i gjennomsnitt 12 000 færre barn døde hver dag i 2009 enn i 1990. Den største fremgangen har kommet i noen av verdens fattigste land: Bangladesh, Eritrea, Laos, Malawi, Mosambik og Nepal, hvor den årlige nedgangen har vært 4,5 pst. eller høyere. Situasjonen forblir spesielt alvorlig i Afrika sør for Sahara, der tallet ennå ligger på hele 129 per 1 000. Med unntak av Afghanistan ligger alle de 31

landene der barnedødeligheten for barn under fem år er over 100 per 1 000 i Afrika sør for Sahara. Fire sykdommer – luftveisinfeksjoner, diaré, malaria og aids – utgjorde 43 pst. av alle dødsfall blant barn under fem år i 2008. Mange av disse kunne vært berget gjennom lavkosttiltak som antibiotika, rehydrering, vaksiner, myggnett og medisiner mot malaria. Omfattende vaksinekampanjer mot meslinger har gitt svært gode resultater. Mens kun 70 pst. av ettåringer fikk vaksine mot meslinger i år 2000, fikk 81 pst. det i 2008.

Målsetningen om å redusere mødredødeligheten med $\frac{3}{4}$ vil med dagens utvikling ikke nås, men nye beregninger viser at det skjer en betydelig framgang. Mødredødeligheten i utviklingsland har falt med 34 pst i perioden 1990 til 2008, fra 440 til 290 dødsfall per 100 000 levendefødte. En tredjedel av dødsfall i forbindelse med fødsel skyldes blødninger, og de fleste av disse kunne vært unngått eller behandlet med helsepersonell til stede. Andelen kvinner som hadde kvalifisert helsepersonell til stede ved fødsel, steg fra 53 pst. til 65 pst. i perioden fra 1990 til 2009, med størst fremgang i Nord-Afrika og Sørøst-Asia. I Øst-Asia har nesten alle (99 pst.) tilgang til dette, mens under halvparten av kvinner i Afrika sør for Sahara har slik tilgang. Det har vært en viss økning i andelen kvinner som bruker prevensjonsmidler, men det er store regionale forskjeller med kun 22 pst. i Afrika sør for Sahara, sammenlignet med 84 pst. i Øst-Asia. Etter en viss reduksjonen i tenåringssvangerskap i perioden 1990 til 2000, har denne trenden blitt svakere på 2000-tallet. Afrika sør for Sahara har de høyeste fødselsratene blant kvinner mellom 15 og 19 år, og det er liten endring å spore de siste 20 årene.

Det er nære koblinger mellom innsatsen for redusert barne- og mødredødelighet og innsatsen for å stoppe spredningen av hiv/aids, malaria og andre dødelige sykdommer slik tusenårsmål seks handler om. Mens antall mennesker som lever med hiv har økt fra åtte til 33 millioner i perioden 1990 til 2009, har det siden 2001 vært en klar nedgang i antall mennesker som blir smittet. Tilgang til behandling har økt raskt siden 2004, og ved utgangen av 2009 hadde over fem millioner mennesker tilgang til antiretroviral behandling, som innebærer en økning på 1,8 millioner i forhold til utgangen av 2008. Det er også gjort store framskritt i kampen mot malaria. Globalt ble antallet som dør av malaria redusert med 20 pst i perioden 2000 til 2009. En av de mest effektive metodene for å unngå smitte er å sove under myggnett, og mellom 2008 og 2010 ble det delt ut eller solgt hele 290 millioner myggnett i Afrika Sør for

Sahara. Tilfeller av død som følge av tuberkulose er også på vei ned i alle regioner, som et resultat av bedre behandlingsmuligheter.

Det ligger ikke an til at målet om å sikre en bærekraftig utvikling vil nås. Avskoging ser ut til å avta noe, men er fortsatt et stort problem. Over det siste tiåret gikk omtrent 13 millioner hektar skog tapt årlig, sammenlignet med 16 millioner hektar årlig på 1990-tallet. Det er i Sør-Amerika og Afrika at skogdekket forsvinner raskest, mens det takket være storskala treplanting i Kina, India og Vietnam har vært en økning i skogdekket på nesten 4 millioner hektar årlig i disse landene. Biodiversitet går tapt med alarmerende hastighet, og 17 000 arter trues av utryddelse. CO₂-utslipp fra utviklingsland har økt fra sju til 16 milliarder metriske tonn i perioden 1990-2008, mens utslipp fra utviklede land har gått noe ned fra 15 til 14 milliarder metriske tonn. Overutnytting av fiskerier er fortsatt et alvorlig problem, men den globale fangsten har sunket fra 86,3 millioner tonn i 1996, da den var høyest, til 79,5 millioner tonn i 2008. Andelen overbeskattede fiskeslag har de siste 10 årene ligget på rundt 28 pst.

Målsetningen om å halvere andelen mennesker uten tilgang til trygt drikkevann vil sannsynlig mer enn oppnås innen 2015, og det er også registrert en betydelig reduksjon i andelen av utviklingslandenes urbane befolkning som bor i slum, ned fra 46 pst. i 1990 til 33 pst. i 2010. Det absolutte tallet har likevel steget fra 657 millioner til 828 millioner mennesker.

Det åttende tusenårs målet innebærer at det skal tas hensyn til de særlige behovene til de minst utviklede landene. Her er det gjort en viss fremgang, med betydelige reduksjoner i toll- og avgifter for eksportvarer til industrialiserte land. De minst utviklede landene kommer likevel dårlig ut når det gjelder andelen av den samlede, tollfrie eksporten til industriland. For utviklingsland som helhet var det en fortsatt økning i bistandsmidler fra 2009 til 2010. Rundt en tredjedel av bistanden går til de minst utviklede landene. Kun fem land, deriblant Norge, ga mer enn 0,7 pst. av BNI i bistand, slik FN anbefaler. Utviklingslandenes gjeldsbyrde målt i andel av eksportinntekt falt betydelig i perioden 2000 til 2008, men har de siste årene økt fra 3 pst. i 2008 til nær 6 pst. i 2009.

Tabell 1.1 Tusenårsmålene og status for måloppnåelse

<i>Mål og utvalgte målsetninger</i>	<i>Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)</i>
<i>Mål 1: Utrydde ekstrem fattigdom og sult</i>	
– Målsetning 1a: Halvere, mellom 1990 og 2015, andelen mennesker med inntekt under én dollar per dag	– Andel av befolkningen som har mindre enn 1,25 dollar å leve av per dag: 1990: 46 pst.; 2005: 27 pst.
– Målsetning 1c: Halvere andelen mennesker som sulter	– Andel av befolkningen som lever under sultegrensen: 1990-92: 20 pst.; 2005-07: 16 pst. – Andel barn under fem som er undervektige: 1990: 31 pst.; 2005: 27 pst.; 2009: 23 pst.
<i>Mål 2: Oppnå allmenn grunnskoleutdanning</i>	
– Målsetning 2a: Sikre full grunnskoleutdanning for alle barn, både jenter og gutter	– Andel barn i aldersgruppen som går på skole: 1999: 82 pst.; 2009: 89 pst.
<i>Mål 3: Fremme likestilling og styrke kvinners stilling</i>	
– Målsetning 3a: Fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole og videregående skole, fortrinnsvis innen 2005, og på alle skoletrinn innen 2015	– Andel jenter i forhold til gutter i grunnskole: 1999: 91 pst.; 2008: 96 pst. I videregående skole: 1999: 88 pst.; 2008: 96 pst. I høyere utdanning: 1999: 82 pst.; 2008: 97 pst. – Andel kvinnelige parlamentarikere i nasjonalfor-samlingen: 2000: 12 pst.; 2010: 18 pst.
<i>Mål 4: Redusere dødeligheten blant barn</i>	
– Målsetning 4a: Redusere dødeligheten blant barn under fem år med to tredeler, mellom 1990 og 2015	– Dødelighet blant barn under fem år (per tusen levendefødte): 1990: 99; 2008: 66 – Antall ettåringer vaksinert mot meslinger: 1990: 69 pst.; 2009: 80 pst.
<i>Mål 5: Bedre gravide og fødende kvinners helse</i>	
– Målsetning 5a: Redusere dødeligheten blant gravide og fødende kvinner med tre firedeler	– Dødelighet blant gravide og fødende kvinner (per 100 000 fødsler): 1990: 440; 2008: 290
<i>Mål 6: Bekjempe hiv og aids, malaria og andre sykdommer</i>	
– Målsetning 6a: Ha stanset og begynt å reversere spredningen av HIV og AIDS	– Antall HIV-smittede: 1990: 7,3 millioner; 2009: 33,3 millioner – Barn som har mistet en eller begge foreldre pga AIDS (hele verden): 1990: 0,9 millioner; 2009: 16,6 millioner
– Målsetning 6b: Tilgang til behandling for HIV/AIDS for alle med behov for det, innen 2010	– Andel HIV-smittede med behov for behandling som mottar retrovirale medisiner: 2004: 6 pst.; 2009: 36 pst.
– Målsetning 6c: Ha stanset og begynt å reversere forekomsten av malaria og andre alvorlige sykdommer innen 2015	– Andel tuberkulosedødsfall (per 100 000 innbyggere, unntatt HIV-smittede): 1990: 37; 2009: 23

Tabell 1.1 Tusenårsmålene og status for måloppnåelse

<i>Mål og utvalgte målsetninger</i>	<i>Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)</i>
<i>Mål 7: Sikre en miljømessig bærekraftig utvikling</i>	
– Målsetning 7a: Innarbeide prinsippene for bærekraftig utvikling i landenes politikk og programmer og reversere tapet av naturressurser	– Landareal dekket av skog globalt: 1990: 31%; 2010: 29 pst. – Utslipp av karbondioksid globalt (tonn): 1990: 21,8 mrd; 2007: 30,1 mrd
– Målsetning 7c: Halvere andelen mennesker uten bærekraftig tilgang til sikkert drikkevann og grunnleggende sanitære forhold	– Andel av befolkningen med bærekraftig tilgang til en forbedret vannkilde: 1990: 72 pst.; 2008: 84 pst. – Andel av befolkningen med tilgang til forbedrede sanitære forhold: 1990: 42 pst.; 2010: 53 pst.
– Målsetning 7d: Oppnå betydelig bedring i leveforholdene for minst 100 millioner mennesker som lever i slumområder (innen 2020)	– Andel av bybefolkningen som lever i slumområder: 1990: 46 pst.; 2000: 39 pst.; 2010: 33 pst.
<i>Mål 8: Utvikle et globalt partnerskap for utvikling</i>	
– Målsetning 8a: Videreutvikle et åpent, regelbasert og ikke-diskriminerende handelssystem	– Andel av industrilandenes totale import (unntatt våpen) som innføres toll- og avgiftsfritt fra utviklingsland: 1998: 54 pst.; 2006: 80 pst. Fra MUL: 1998: 78 pst.; 2008: 81 pst.
– Målsetning 8b: Ta hensyn til de særlige behovene til de minst utviklede landene	
– Målsetning 8d: Treffe omfattende nasjonale og internasjonale tiltak for å løse utviklingslandenes gjeldsproblemer for å gjøre gjelden håndterbar på lengre sikt	– Gjeldsbetjeningsrate i prosent av eksport av varer og tjenester: 2000: 13 pst.; 2009: 6 pst.
– Målsetning 8f: Gjøre ny teknologi, særlig informasjons- og kommunikasjonsteknologi, tilgjengelig i samarbeid med privat sektor	– Mobilabonnementer per 100 innbyggere: 2010: 68 – Internettbrukere per 100 innbyggere: 2003: 5; 2010: 21.

Kilde: Millennium Development Goal Report 2011.

Vedlegg 2

Bilateral bistand i 2010

Kapittel	Post	Land										Andre landspesifikt	Afrika totalt	
		Tanzania	Sudan	Mozambik	Uganda	Malawi	Zambia	Etiopia	Somalia	DR Kongo	Ser-Afrika			Andre landspesifikt
150 - Bistand til Afrika	78 - Regionbevilgning for Afrika	502 481	246 385	379 113	242 305	307 812	264 871	1 065 988	8 071	1 276	24 352	599 863	2 683 518	50
152 - Bistand til Middøsten	78 - Regionbevilgning for Middøsten											50		33
160 - Svilt, samfunn og demokratisk utvikling	1 - Driftsutgifter	32 512	41 127	17 761	62 689	39 941	46 820	53 147	16 594	21 170	15 166	281 525	628 452	33
	70 - Svilt samfunn	271	204											
	72 - Demokratistøtte/partier													
	73 - Kultur	3 604	44	4 157	500	3 800		466			4 500	11 751	28 290	475
	75 - Internasjonale organisasjoner og nettverk													
	77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset	14 747	5 529	4 212	12 797	4 871	5 702	4 021			8 921	26 126	86 926	14 239
	70 - Næringsutvikling	18 972	8 200	11 556	13 279	4 939	7 448	1 222	143		11 678	47 152	107 489	81 923
161 - Næringsutvikling	95 - NORFUND - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	83 812		12 459	2 900							108 422	289 515	
162 - Overgangsassistans (GAP)	70 - Overgangsassistans (GAP)		112 727		39 300				40 301	44 733		194 654	431 714	
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	70 - Naturkatastrofer					2 929		5 000	20 000			14 000	41 929	
	71 - Humanitær bistand		210 535	3 755	14 300			10 000	73 023	85 724		156 926	554 264	
	72 - Menneskerettigheter		3 313	150					239			6 200	9 922	
164 - Fred, forskning og demokrati	70 - Fred, forskning og demokratitiltak	4 954	50 573		8 819				31 525	10 866		39 177	145 914	
	72 - Utvikling og nedrustning		2 082										6 510	8 592
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering	1 - Driftsutgifter	3 806	423	1 710	2 991	868	1 049	1 297	60	90	975	13 532	26 801	
	70 - Forskning og høyere utdanning	14 447	18 591	3 647	7 934	6 510	5 467	9 845			808	64 724	131 971	
	71 - Faglig samarbeid			1 510	1 362			462				36 498	39 953	
166 - Miljø og bærekraftig utvikling mv.	71 - Internasjonale prosesser og konvensjoner				240		115					93	471	918
	72 - Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling												5 001	5 001
	73 - Klima- og skogstatsingen	43 545								6 250		168 031	217 826	
	21 - Spesielle driftsutgifter												383	383
167 - Fykningsnett i Norge, godkjent som ODA	70 - Kvinner og likestilling	1 005	2 020	15 200	21 800	12 756	947		274			27 125	81 128	
168 - Kvinner og likestilling	70 - Vaksine og helse	42 253										400	78 884	121 537
169 - Globale helse- og vaksineinitiativ	71 - Andre helse- og aids tiltak	2 000											7 000	7 000
170 - FN-organisasjoner mv.	79 - Ekspert, juniorer og FNs fredskorps		2 132	818	880	2 148	40	1 444	757	951	799	5 181	15 151	
171 - Multilaterale finansinstitusjoner	72 - Samfinansiering via finansinstitusjoner												31 078	31 078
172 - Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak	70 - Gjeldslette, betalingsbalansstøtte og kapasitetsbygging												32 638	32 638
51 - Riksrevisjonen	1 - Riksrevisjonen	-19 331	-24	-219	-225		4 546	2 733				1 027	8 306	
530 - Tilbakeføringer	92 - Tilbakeføringer												-1 715	-25 009
Totalt		749 200	705 371	443 919	431 870	391 120	326 716	196 810	190 965	171 061	149 521	1 969 454	5 726 007	

Figur 2.1 Bilateral bistand til største mottakerland i Afrika fordelt på kapital og post, 2010¹ (i 1000 kr.)

1 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Dette skyldes at bistandsstatistikken i større grad baseres på forbruksrapportering fremfor tilskudd. Det vises til Norads hjemmesider, norad.no/statistikk for ytterligere statistikk

Kapittel	Post	Følestinke områder									
		Libanon	Irak	Iran	Syria	Jordan	Yemen	Andre land/regioner	Middelen totalt		
152 - Bistand til Midtøsten	78 - Regionbevilgning for Midtøsten	434 046	1 401	186	30	5 660		16 033	457 355		
160 - Svilt samfunn og demokratutvikling	70 - Svilt samfunn	33 756	2 144				243	2 255	5 022	43 420	
	72 - Demokratistøtte/partier	168	58							226	
	73 - Kultur	11 436	500			377	15		590	12 918	
	77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset	1 198								1 198	
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	71 - Humanitær bistand	144 043	44 162	41 400	6 000		2 000		8 557	246 162	
	72 - Menneskerettigheter		6						995	1 000	
164 - Fred, forsoning og demokrati	70 - Fred, forsoning og demokratitiltak	27 310	7 424						38 612	73 346	
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering	1 - Driftsutgifter	924	41	724	45				460	2 194	
	70 - Forskning og høyere utdanning	3 287		128						3 415	
166 - Miljø og bærekraftig utvikling mv.	71 - Internasjonale prosesser og konvensjoner									38	
167 - Flyktningetiltak i Norge, godkjent som ODA	21 - Spesielle driftsutgifter			17	37 365					37 381	
168 - Kvinner og likestilling	70 - Kvinner og likestilling	6 200	200	2 441					1 500	10 341	
170 - FN-organisasjoner mv.	79 - Ekspertes, juniorekspertes og FNs fredskorps	80	40	1 631	940	1 841			80	4 611	
171 - Multilaterale finansinstitusjoner	72 - Samfinansiering via finansinstitusjoner									900	
530 - Tilbakeføring	92 - Tilbakeføring	-542								-82	-623
Totalt		661 907	55 975	46 527	44 379	7 877	2 258	2 255	72 705	893 883	

Figur 2.3 Bilateral bistand etter kapittel og post, 2010¹ (i 1000 kr.)

¹ Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Dette skyldes at bistandsstatistikken i større grad baseres på forbruksrapportering fremfor tilskudd.

Kapittel	Post	Land										Andre land/Spesifisert	Latin-Amerika totalt		
		Brasil	Haiti	Guyana	Marquesa	Colombia	Chile	Guatemala	Bolivia	Peru	Ecuador				
153 - Bistand til Latin-Amerika		25 173	10 000	56 808	1 500	23 895	4 200	99 203	220 778						
160 - Sivilsammfunn og demokratutvikling		11 338	500	34 950	12 521	747	19 489	27 888	18 187	17 546	42 887	186 053			
72 - Demokratistøtte/partier				269								269			
73 - Kultur		1 045		3 053			2 000				541	6 640			
77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset		1 844	84	3 552	1 059	1 49	4 058	453	575	-3	2 577	14 348			
161 - Næringsutvikling				3 591			295				886	1 053	5 825		
95 - NORFUND - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland		14 867		-1 635		63 965					-21 028	56 169			
162 - Overgangsbiand (GAP)			90 000									90 000			
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter			56 540			10 000	3 300					485	70 324		
70 - Naturkatastrofer		2 625	86 700	93	47 180	4 111					5 191	145 901			
71 - Humanitær bistand			2 301		1 118		665				2 282	6 367			
72 - Menneskerettigheter			36 121		21 546		2 000				2 260	61 927			
70 - Fred, forsoning og demokrattiltak		27	346	497		212					1 008	2 197			
1 - Driftsutgifter				514	135		1 062	152			5 311	7 174			
70 - Forskning og høyere utdanning							1 006					1 006			
71 - Faglig samarbeid				176 681				3 500			2 500	1 609 244			
73 - Klima- og skogsatsingen		1 426 563													
21 - Spesielle driftsutgifter						33									33
70 - Kvinner og likestilling			25 000				1 435				450	5 400	42 467		
76 - Tilleggsmidler via FN-systemet mv.			5 000									5 000			
79 - Ekspert, junforekperter og FNs fredskorps			995		740						1 267	3 001			
72 - Samfinansiering via finansinstitusjoner			80 000									80 000			
70 - Gjeldslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging			10 040									10 040			
92 - Tilbakeføringer				-140								-140			
Totalt		1 483 483	403 627	176 681	111 734	85 798	79 007	56 683	35 382	22 864	18 430	150 936	2 624 624		

Figur 2.4 Bilateral bistand til største mottakerland i Latin-Amerika etter kapittel og post, 2010¹ (i 1000 kr.)

¹ Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Dette skyldes at bistandsstatistikken i større grad baseres på forbruksrapportering fremfor tilskudd.

Kapittel	Post	Regioner					Totalt
		Afrika	Asia	Latin-Amerika	Midt-Osten	Europa	
150 - Bistand til Afrika	78 - Regionbevilgning for Afrika	2 683 518					2 683 518
151 - Bistand til Asia	72 - Bistand til Afghanistan og Pakistan		571 476				571 476
	78 - Regionbevilgning for Asia		416 124				416 124
152 - Bistand til Midtøsten	78 - Regionbevilgning for Midtøsten				457 355		457 355
153 - Bistand til Latin-Amerika	78 - Regionbevilgning for Latin-Amerika	50		220 778			220 778
160 - Sivilt samfunn og demokratikutvikling	1 - Driftsutgifter	33	102				136
	70 - Sivilt samfunn	628 452	203 930	186 053	43 420	870	1 072 503
	72 - Demokratistøtte/partier	475	358	269	226	700	2 028
73 - Kultur	28 290	36 636	6 640	12 918	70		84 554
75 - Internasjonale organisasjoner og nettverk	14 239	11 500					25 739
77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset	86 926	27 178	14 348	1 198	225		129 875
70 - Næringsutvikling	107 489	168 670	5 825	1 513			283 498
95 - NORFUND - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	289 515	153 002	56 169				498 686
162 - Overgangsbiand (GAP)	431 714	102 500	90 000				624 214
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	70 - Naturkatastrofer	41 929	237 321	70 324			349 574
	71 - Humanitær bistand	554 264	360 602	145 901	246 162	500	1 307 428
72 - Menneskerettigheter	9 922	30 145	6 367	1 000	719		48 153
70 - Fred, forsoning og demokrati	145 914	142 665	61 927	73 346			423 852
71 - ODA-godkjente land på Balkan					579 368		579 368
72 - Utvikling og nedrustning	8 592	550					9 142
73 - Andre ODA-godkjente OSSE land	217 457				83 087		300 544
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering	1 - Driftsutgifter	26 801	15 817	2 197	2 194	499	47 509
	70 - Forskning og høyere utdanning	131 971	90 216	7 174	3 415	188	232 963
71 - Faglig samarbeid	39 953	90 030	1 006				130 989
71 - Internasjonale prosesser og konvensjoner	918	308		38			1 264
72 - Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling	5 001	5 501					10 502
73 - Klima- og skogsansingen	217 826	196 714	1 609 244			1 000	2 024 785
21 - Spesielle driftsutgifter	383	4 368	33	37 381			42 166
70 - Kvinner og likestilling	81 128	69 922	42 467	10 341	78		203 937
70 - Vaksine og helse	121 537	65 097					186 634
71 - Andre helse- og aidstiltak	7 000						7 000
76 - Tilleggsmidler via FN-systemet mv.			5 000				5 000
79 - Ekspertes, juniorekspertes og FNs fredskorps	15 151	12 911	3 001	4 611		80	35 755
72 - Samfinansiering via finansinstitusjoner	31 078	80 000	900				111 978
70 - Gjeldsløste og gjeldsrelaterte tiltak	32 638		10 040				42 678
51 - Rikskrevsjonen	8 306	996			714		10 015
530 - Tilbakeføring	-25 009	-2 156	-140	-623			-27 928
Totalt	5 726 007	3 229 942	2 624 624	893 883	668 530	10 858	131 538 844

Figur 2.5 Bilateral bistand til hovedregionene fordelt på kapittel og post, 2010¹ (i 1000 kr.)

¹ Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Dette skyldes at bistandsstatistikken i større grad baseres på forbruksrapportering fremfor tilskudd.

Vedlegg 4

Bistand gjennom ikke-norske frivillige organisasjoner og stiftelser

Kapittel	Post	Kga Krim Foundation	IPPF - International Planned Parenthood Federation	BRAC - Building Resources Across Communities	Henry Dunant Centre for Humanitarian Dialogue	ACTED - Agency for Technical Cooperation and Development	CATE	Conservation Fanning Unit (CFM)	WRF - World Wildlife Fund	MSF - Medecins Sans Frontieres	ICC - International Committee of the Red Cross	Sum andre ikke-norske frivillige	Ikke-norske frivillige totalt
150 - Bistand til Afrika	78 - Regionbevilgning for Afrika					7 300	33 033	5 122				261 730	307 184
151 - Bistand til Asia	72 - Bistand til Afghanistan og Pakistan	32 950				26 979						59 457	119 336
	78 - Regionbevilgning for Asia	3 500										96 968	100 468
152 - Bistand til Midtøsten	78 - Regionbevilgning for Midtøsten	2 972										18 942	21 914
153 - Bistand til Latin-Amerika	78 - Regionbevilgning for Latin-Amerika						33 775					56 078	89 853
160 - Samfunn og demokratutvikling	70 - Sivilt samfunn											6 300	6 300
	71 - Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid											300	300
73 - Kultur	900											33 758	34 658
75 - Internasjonale organisasjoner og nettverk	45 000											80 890	125 890
77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset												31 624	31 624
70 - Næringsutvikling			8 200									24 749	32 949
95 - NORFUND - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	34 754											-892	33 861
162 - Overgangsbistand (GAP)												5 000	9 408
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	70 - Overgangsbistand (GAP)											43 039	43 039
	71 - Humanitær bistand	6 500										151 203	214 303
	72 - Menneskerettigheter											45 622	45 622
164 - Fred, forskning og demokrati	70 - Fred, forskning og demokratitiltak			40 000								234 485	274 485
	71 - ODA-godkjente land på Balkan							5 392				75 559	80 951
	72 - Utvikling og nedrustning											3 464	3 464
	73 - Andre ODA-godkjente OSSE land	6 030						3 877				26 072	35 979
165 - Forskning, kompetansheving og evaluering	1 - Driftsutgifter							91				5 038	5 129
	70 - Forskning og høyere utdanning											24 077	24 077
	71 - Faglig samarbeid											27 905	27 905
166 - Miljø og bærekraftig utvikling mv.	71 - Internasjonale prosesser og konvensjoner											9 012	9 012
	72 - Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling							4 000				10 237	14 237
	73 - Klimar- og skogsstasingen							13 776				117 603	131 379
168 - Kvinner og likestilling	70 - Kvinner og likestilling	865										115 295	118 760
169 - Globale helse- og vaksineinitiativ	70 - Vaksine og helse											18 548	18 548
	71 - Andre helse- og aldstiltak											7 000	7 000
170 - FN-organisasjoner mv.	76 - Tilleggsmidler via FN-systemet mv.											4 500	4 500
172 - Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak	70 - Gjeldslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging											6 782	6 782
530 - Tilbakeføringer	92 - Tilbakeføringer											-1 156	-1 156
Totalt		53 717	47 600	42 954	40 000	34 229	33 775	35 033	32 257	31 000	30 600	1 603 597	1 982 762

Figur 4.1 Bistand gjennom ikke-norske frivillige organisasjoner/stiftelser¹ fordelt på kapittel og post, 2010² (i 1000 kr.)

- 1 Internasjonale, regionale og lokale NGOer
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Dette skyldes at bistandsstatistikken i større grad baseres på forbruksrapportering fremfor tilskudd. Det vises til Norads hjemmesider, norad.no/statistikk for ytterligere statistikk

Vedlegg 5

Bistand gjennom multilaterale organisasjoner

Kapittel	Post	Verdensbanken	UNDP - UN Development Programme	UNICEF - United Nations Children's Fund	AFDB - African Development Bank	UNICEF - UN Office of the UN High Commissioner for Refugees and Immigration	GAVI - Global Alliance for Vaccines and Immunization	GFATM - Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria	UNICEF - United Nations Central Emergency Response Fund	WHO - World Health Organization	Sum resterende multilaterale og multilaterale organisasjoners totalk	
150 - Bistand til Afrika	78 - Regionbevilgning for Afrika	73496	213232	63685	7300	17681				122251	497864	
151 - Bistand til Asia	72 - Bistand til Afghanistan og Pakistan	285000	59296							3 500	346796	
152 - Bistand til Midtøsten	78 - Regionbevilgning for Asia	12672	61545	3768						38542	116327	
	78 - Regionbevilgning for Midtøsten	300900	3350	2800						46199	353249	
153 - Bistand til Latin-Amerika	78 - Regionbevilgning for Latin-Amerika		41195	-112						20738	61520	
160 - Sivilt samfunn og demokrat utvikling	71 - Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid									180	180	
	73 - Kultur			295						8 174	8469	
161 - Næringsutvikling	75 - Internasjonale organisasjoner og nettverk									31000	31000	
	70 - Næringsutvikling	23590								45046	68536	
162 - Overgangsstand (GAP)	95 - NORFUND - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	882								0	882	
163 - Nødljelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	70 - Overgangsstand (GAP)	103200	108527	14093	41000	23377				28730	318927	
	70 - Naturkatastrofer	6000	9000	73500		85000	3000	82500	25000	96283	380283	
	71 - Humanitær bistand	1000	171751	65168		153501	5000	292500	290000	292866	1010786	
	72 - Menneskerettigheter	7400	123566	1600		1000				1174	36593	
164 - Fred, forskning og demokrati	70 - Fred, forskning og demokrati	9877	42763							19888	153464	
	71 - ODA-godkjente land på Balkan		550							24789	25339	
	72 - Utvikling og nedrustning		2276	600		3497				73105	79478	
	73 - Andre ODA-godkjente OSSE land	4631	1206							4308	10145	
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering	1 - Driftsutgifter	970								49996	59966	
	71 - Felles samarbeid									10047	11297	
166 - Miljø og bærekraftig utvikling mv.	71 - Internasjonale prosesser og konvensjoner	1250								86431	185631	
	72 - Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling	74200	25000							35409	1097567	
	73 - Klima- og skogsatsingen	515908	386250	160000						50510	146566	
168 - Kvinner og likestilling	70 - Kvinner og likestilling	30000	9547	9800		46709				175105	175105	
169 - Globale helse- og vaksineinitiativ	70 - Vaksine og helse	11297	50500	50500		490613		375000		90000	860000	
170 - FN-organisasjoner mv.	71 - Andre helse- og aidstiltak									0	332000	
	70 - FNs utviklingsprogram (UNDP)	770000								0	450000	
	71 - FNs befolkningsprogram (UNFPA)			450000		332000				145000	145000	
	72 - FNs barnefond (UNICEF)									0	240000	
	73 - Verdens matveireprogram (WFP)									150000	150000	
	74 - FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)					240000				543249	1458749	
	75 - FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)									15000	15000	
	76 - Tilleggsmidler via FN-systemet mv.	5000	100000	572000		15000		223500		15710	175648	
	77 - FNs aidsprogram (UNAIDS)									736	37866	
	78 - Bidrag andre FN organisasjoner mv.									98000	98000	
	79 - Ekspert, juniorekspert og FNs fredskorps			13689		4752	3195			0	779000	
	81 - Tilskudd til internasjonal landbruksforskning									173754	673754	
171 - Multilaterale finansinstitusjoner	70 - Verdensbanken	779000								7500	496149	
	71 - Regionale banker og fond			500000						64559	263204	
	72 - Samfinansiering via finansinstitusjoner	457570		31078								
172 - Gjeldsløste, betalingsbalansetøtte og kapasitetbygging	70 - Gjeldsløste, betalingsbalansetøtte og kapasitetbygging	166007		32638								
530 - Tilbakeføringer	92 - Tilbakeføringer	-140	-1550	-145								
Totalt		2 877 961	2 141 445	1 318 524	772 216	4 906 613	484 254	4 492 250	375 000	375 000	332 621	3 150 640

Figur 5.1 Bistand gjennom multilaterale organisasjoner¹ fordelt på kapittel og post, 2010² (i 1000 kr.)

1 inkludert public-private partnerships
 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Dette skyldes at bistandsstatistikken i større grad baseres på forbruksrapportering fremfor tilskudd. Det vises til Norads hjemmesider, norad.no/statistikk for ytterligere statistikk

Vedlegg 6

Bilateral bistand fordelt på sektorer

DAC Hovedsektor	Brazil	Tanzania	Afghanistan	Sudan	Pakistan Admin. Areas	Pakistan	Mozambik	Uganda	Haiti	Malawi	Andre land/regioner	Total bilateral bistand
111 - Education, level unspecified	2 795	2 450	56	20 660	39 142	33 189	3 710	5 968	2 174	213 376	2 174	319 810
112 - Basic education	1 261	16 439	27 518	9 421	21 950	3 710	14 868	2 148	828 035	925 351		
113 - Secondary education	880	100	685	324	160	2 195	1 722	791	50 072	56 929		
114 - Post-secondary education	233	47 167	40 179	1 931	1 134	3 446	10 872	3 861	190 560	299 382		
121 - Health, general	21 924	1 659	5 422	31 878	8 135	5 352	88 713	188 888	88 713	188 888	351 972	
122 - Basic health	47 133	970	7 265	5 601	26 058			9 850	371 974	468 851		
130 - Population policies/programmes and reproductive health	7 459	1 140	1 766	4 000	30 000	10 341	10 692	18 867	290 067	374 331		
140 - Water and sanitation	302	767	15 632	146	3 500	73 000	3 873	285	203 901	301 407		
151 - Government and civil society, general	26 061	66 144	93 322	184 480	102 816	39 936	61 708	45 649	20 263	53 118	1 890 232	2 583 729
152 - Conflict prevention and resolution, peace and security	2 625	37 218	99 474	22 553	3 000	6 725	40 027	7 854	1 081 105	1 300 381		
160 - Other social infrastructure and services	2 626	6 596	6 863	56 920	27 592	12 651	9 206	10 746	1 082	15 627	336 473	486 383
210 - Transport and storage	23 589									7 610	31 199	
220 - Communications	530							1 459			-31 824	-29 836
230 - Energy, generation and supply	14 867	103 475	1 760	106	10 457	525	92 020	65 087		734 275	1 022 573	
240 - Banking and financial services	-2 100		8 477		111	21 712	14 813	8 477	2 860	219 918	265 791	
250 - Business and other services	1 136						1 368	2 628		186 535	191 667	
311 - Agriculture	351	82 078	378	1 656	21 600		20 328	20 968	88 324	232 451	468 135	
312 - Forestry	1 426	563	932	7 235		4 300	16 734	11 000	108	1 009 043	2 475 915	
313 - Fishing	1 190				3 800	30 028				103 042	138 059	
321 - Industry	22 296							995		100 757	124 048	
322 - Mineral resources/mining	3 356	5 444	26 988			1 780	27 564			118 943	184 076	
323 - Construction										98	98	
331 - Trade policy and regulations and trade-related adjustments				4 298						116 389	120 687	
332 - Tourism	157							21		16 529	16 707	
410 - General environmental protection	2 577	43 132		634			4 146	9 302	18 905	95 191	1 030 607	
430 - Other multisector	2 456	52 433 079	6 995	4 810	2 510	50 209	210 000	1 144	433 518	1 144 774		
510 - General budget support	265 000			300 000			160 000	59 892	70 000	224 423	1 079 315	
520 - Developmental food aid / Food security assistance			771					2 500		953	4 224	
530 - Other commodity assistance										2 760	2 760	
600 - Action relating to debt								10 040			102 950	112 990
720 - Emergency Response			78 546	207 535	67 983	256 882		8 470	143 387	14 197	1 236 072	2 012 773
730 - Reconstruction relief and rehabilitation		27 000		3 350				1 413		58 848	90 611	
740 - Disaster prevention and preparedness											114 504	114 504
930 - Refugees in donor countries			4 368							2 022 700	2 022 700	
998 - Unallocated/unspecified	1 146	3 376	1 762	1 230	649	351	260	46	148	340 568	349 556	
Totalt	1 483 483	1 749 200	726 407	705 371	661 907	502 448	443 919	431 870	403 627	3 911 120	13 947 678	20 447 028

Figur 6.1 Største mottakerland av bilateral bistand fordelt på sektorer, 2010¹ (i 1000 kr.)

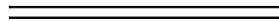
¹ Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Dette skyldes at bistandsstatistikken i større grad baseres på forbruksrapportering fremfor tilskudd. Det vises til Norads hjemmesider, norad.no/statistikk for ytterligere statistikk

Vedlegg 7**Omtale av lederes ansettelsesvilkår i statlige foretak under
Utenriksdepartementet****Statens investeringsfond for
næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund)**

Daglig leder, Kjell Roland, har i perioden 01.01.10 – 31.12.10 mottatt kr. 2 616 750 i godtgjørelse fordelt med kr. 2 029 262 i lønn, kr. 519 032 i pensjon og kr. 68 456 i andre ytelser. Dette inkluderer lønn for to ikke benyttede ferieuker.

Norfund har etablert en pensjonsordning for alle ansatte. Full opptjeningstid er 30 år og utgjør

70 pst. av lønn opp til 12 G. Pensjonsordningen tilfredsstiller kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon. Daglig leder har pensjonsalder ved 65 år. Norfund har en generell ordning hvor det opptjenes rettigheter utover 12 G. Ordningen utgjør 66 pst. av lønn utover 12 G med en pensjonsalder på 67 år. Daglig leder har ingen etterlønnsavtale utover oppsigelsestid på 3 måneder, og han har heller ingen avtale om bonusordning.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Oslo AS 10/2011

